This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

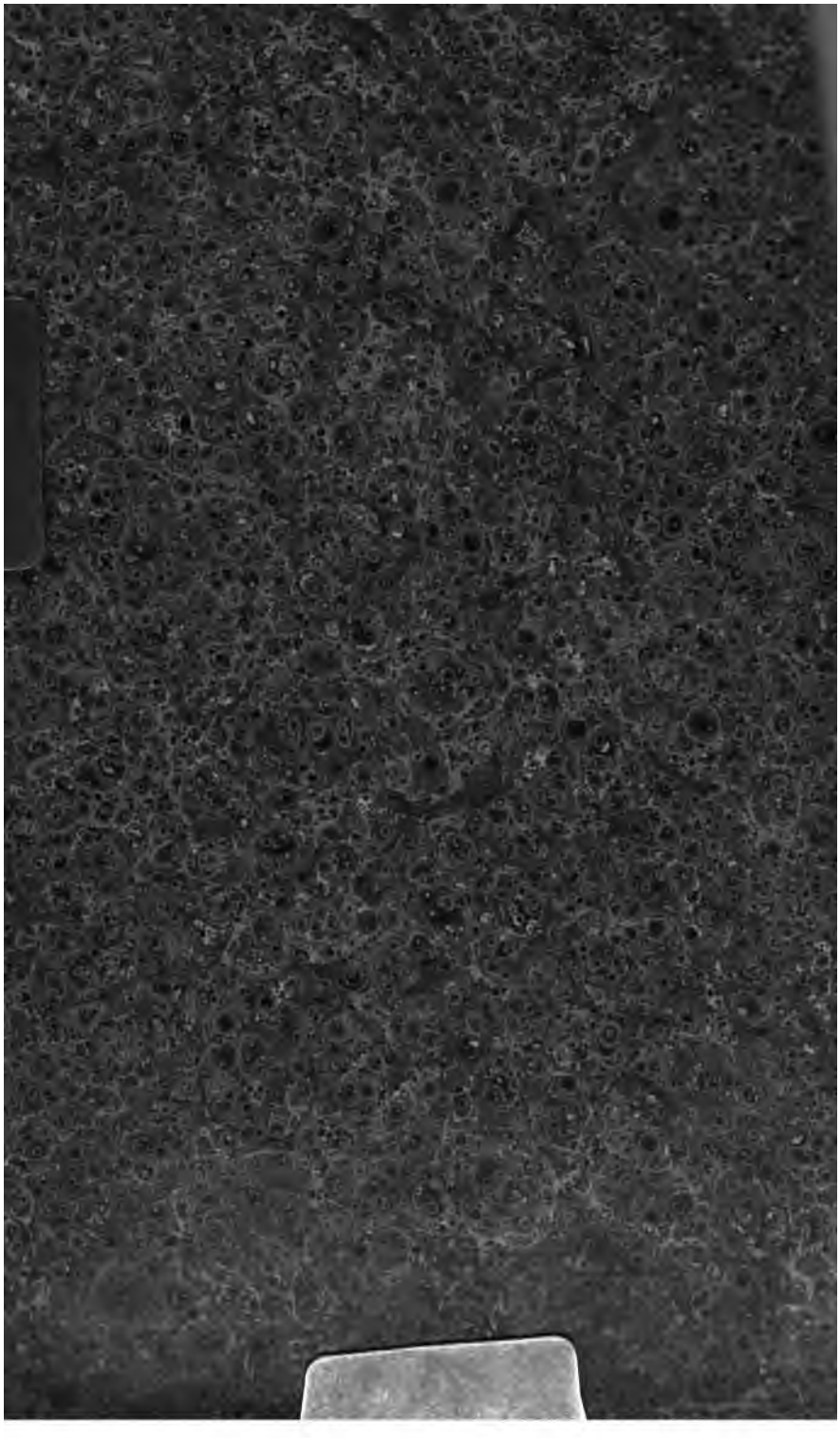

G
Leave
1853

ARISTOTELIS

DE RHETORICA

LIBRI TRES,

AD FIDEM MANUSCRIPTORUM RECOGNITI.

CUM

VERSIONE LATINA.

ALTERO VOLUMINE

CONTINENTUR

ANIMADVERSIONES VARIORUM.

IN USUM ACADEMICÆ JUVENTUTIS.

OXONII,

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

MDCCCXX.

291 e 173[a]

PRÆFATIO.

DE prioribus Aristotelicæ hujusce commentationis editionibus ab Aldina principe usque ad novissimam Bipontinam plene ac luculenter egerunt Buhlius et Vaterus; ille, in præfatione ad Operum Aristotelis Biponti impressorum volumen quartum: hic, in procœmio ad *Animadversiones*, quæ prodierunt *Lipsiæ* 1794. pp. 217. 8vo. Utrumque scriptum, huic nostræ præfationi subjectum, nobis nihil fere aliud reliquit, nisi ut de ratione hujus editionis, et de subsidiis, quibus usi simus, breviter dicamus.

Typographo itaque tradidimus exemplar editionis Bipontinæ, non tamen ut in omnibus religiose sequeretur, quum nobis ad manus esset apparatus criticus, quem si usurpare Buhlio licuisset, contextum auctoris locis haud paucis puriorem limatioremque reddere potuisset. Sunt autem codices MSS. quos Parisiis excutiendos curavimus, isti:

A. n. 1741. Bibliothecæ Regiæ, membranaceus, sæc. XI. omnium fortasse, quotquot supersunt, vetustissimus atque optimus. Hujus ipsius Codicis ope, a Nicolao Rodulpho Cardinale sibi commodati, philosophi verba singulis fere paginis restituit Victorius. Nos lectiones aliquot, quæ Victorii diligentiam fugerant, instituta denuo collatione, deprehendimus: hoc tamen fidenter testari possumus, Victorium in plerisque collatoris munere egregie perfunctum esse. Nemo ita oculis valet, ut minutula quædam subinde eum non fallant.

B. ejusdem Bibliothecæ n. 1869. Chartaceus sæc.

ARISTOTELIS

DE RHETORICA

LIBRI TRES,

AD FIDEM MANUSCRIPTORUM RECOGNITI.

CUM

VERSIONE LATINA.

ALTERO VOLUMINE

CONTINENTUR

ANIMADVERSIONES VARIORUM.

IN USUM ACADEMICÆ JUVENTUTIS.

OXONII,

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

MDCCCXX.

291 e 173

PRÆFATIO.

DE prioribus Aristotelicæ hujusce commentationis editionibus ab Aldina principe usque ad novissimam Bipontinam plene ac luculenter egerunt Buhlius et Vaterus; ille, in præfatione ad Operum Aristotelis Biponti impressorum volumen quartum: hic, in procœmio ad *Animadversiones*, quæ prodierunt *Lipsiæ* 1794. pp. 217. 8vo. Utrumque scriptum, huic nostræ præfationi subjectum, nobis nihil fere aliud reliquit, nisi ut de ratione hujus editionis, et de subsidiis, quibus usi simus, breviter dicamus.

Typographo itaque tradidimus exemplar editionis Bipontinæ, non tamen ut in omnibus religiose sequeretur, quum nobis ad manus esset apparatus criticus, quem si usurpare Buhlio licuisset, contextum auctoris locis haud paucis puriorem limatioremque reddere potuisset. Sunt autem codices MSS. quos Parisiis excutiendos curavimus, isti:

A. n. 1741. Bibliothecæ Regiæ, membranaceus, sæc. XI. omnium fortasse, quotquot supersunt, vetustissimus atque optimus. Hujus ipsius Codicis ope, a Nicolao Rodulpho Cardinale sibi commodati, philosophi verba singulis fere paginis restituit Victorius. Nos lectiones aliquot, quæ Victorii diligentiam fugerant, instituta denuo collatione, deprehendimus: hoc tamen fidenter testari possumus, Victorium in plerisque collatoris munere egregie perfunctum esse. Nemo ita oculis valet, ut minutula quædam subinde eum non fallant.

B. ejusdem Bibliothecæ n. 1869. Chartaceus sæc.

XIV. Habet hic codex scholia, eadem omnino cum iis quæ edita sunt, si ultima duo folia excipias, teste catalogi auctore. Convenire ea putamus cum Laudiano MS. de quo mox dicendum erit.

C. ejusdem Bibliothecæ n. 1818. Chartaceus, sæc. XVI. Hic codex ab homine non inerudito descriptus est, qui autem ex ingenio loca haud pauca reformasse videtur. Lectiones hinc enotatæ non prorsus rejici quidem, nec sine summa tamen cautione adoptari debent. Rectius fecissemus, si III. 2, 15. vulgata retinuissemus. Nam Aristoteles, brevitatis studiosissimus, haud raro præterit, quæ ex orationis serie et sententiarum nexu colligere oportet.

D. n. 2338. ejusdem Bibliothecæ, Chartaceus, sæc. XV.

E. ejusdem Bibliothecæ, n. 2116. Chartaceus, olim Colbertinus, manu Angeli Vergetii descriptus.

Latinæ versionis antiquæ exemplar in membranis exaratum e Bibliotheca Collegii Balliolensis nostris usibus humanissime concesserunt istius collegii Magister et Socii.

Scholiorum codicem MS. suppeditavit Bibliotheca Bodleiana Laud. Gr. 49. Hic codex chartaceus est, et licet admodum recens, utpote qui non sit ante sæc. XVI. finem, vel sæc. XVII. initium exaratus, ex eo scholia edita, si modo res tanti sit, multis locis emendari possunt. In fine hujus MS. duo extant folia ab editis diversa, quæ, præter alia vilioris pretii, insigne fragmentum Chœrili complectuntur, hinc a nobis emendatius, quam antea, vulgatum in animadvers. ad III. 14, 4.

His copiis instructi, contextum auctoris recognoscere, et pravis expulsis lectionibus, legitimas saltem, si non ubique veras, reponere decrevimus. Nam ea lectio legitima est, quæ fide exemplorum ve-

terum nitatur; nec ideo tamen vera, quia codices quotquot hodie servantur vel optimi, plurimis in locis corrupti, ipsam auctoris manum, qua unice vera lectio continetur, minime repræsentant. Et fecissemus procul dubio rectius, si recentiorum testium spreta auctoritate, etiam in levissimis sequendum proposuissemus Rodulphianum codicem, quem litera A designavimus. Quæ res quum non sit integra, monentur lectores ut inferiorem marginem passim consulant, et scripturas codicum ibi indicatas diligenter examinent. Ne quid enim critici instrumenti studiosis deesset, varietatem universam, prout ad nos missa est, textui substravimus, verbis Sylburgianæ editionis, quacum codices commissi sunt, a parte sinistra positis, et uncino ubique segregatis.

Subsequuntur volumine altero animadversiones partim criticæ partim exegeticæ, maxime quidem e doctorum virorum commentariis excerptæ, qui hoc opus illustrandum in se recepissent. In quibus describendis, digerendis, et ad hodiernum usum ac consuetudinem aptandis, necnon in locis auctorum veterum inibi passim citatorum indagandis, et cum editionibus recentioribus conferendis, quantum operæ impenderimus, tædiique devoraverimus, ab aliis potius, talium rerum peritis, malimus expendi, quam a nobismet ipsis ambitiose commemorari.

CORRIGENDA.

I. 2, 3. [καὶ ὅ. τοιαῦτα] deleantur uncini.
I. 5, 3. l. ἰσοθύνια
II. 6, 23. l. ἄπωθιν
II. 8. tit. l. ΕΛΕΟΤ.
II. 19, 1. in v. l. l. δυνατοῦ, et 8 δυνατὰ
II. 20, 6. et 21, 6. l. φάναι
III. 2, 12. l. σικύας
III. 11, 6. προιξαπατᾶν
III. 16, 7. l. Πηνιλόπην

PRÆFATIO

I. T. BUHLII.

DESCRIPTIS alio loco legibus, quas in coordinandis singulis Aristotelis libris observandas esse arbitror, non necesse erit jam exponere, qua de causa libri tres de Rhetorica statim Organon subsequantur; sicut enim hoc artem cogitandi attinet, ita illi ad artem animo concepta recte eloquendi spectant; utrumque igitur opus circa *methodum* versatur, et propter argumenti affinitatem uni eidemque πραγματείᾳ accenseri potest. Tametsi autem probabilitate non destitutum sit, librum de Rhetorica ad Alexandrum prius ab Aristotele compositum esse, quam libros de Rhetorica tres, cum ille, quod infra ostendi, haberi debeat pro epitome Theodecteorum, quæ in his laudantur[a]; nolui tamen post illum demum hos collocare, quoniam hi ipsa *Aristotelis* præcepta continent, liber vero ad Alexandrum vulgarem potius rhetorum doctrinam philosophi ætate tradi solitam persequitur.

Antiquiorum rhetorum opera, e. c. Gorgiæ Leontini, Protagoræ, Prodici, Thrasymachi Chalcedonii, Theodori Byzantini, Coracis, Tisiæ, aliorum, in eo fere substiterat, ut *locos* discipulis dictarent, quibus illi utentes aut omnino auditoribus, quidquid vellent, facilius persuaderent, horum animos pro consilio et lubitu modo ad iram et odium, modo ad misericordiam et benevolentiam inflectendo; aut in quacunque causa adversarium dicendo superarent[b]. Enatæ hinc erant plures dicendi artes (τέχναι) inter se diversæ; nam magistri non eosdem locos commendaverant; alio pro singulari expe-

[a] Arist. Rhet. III. 9. [b] Cf. Quinctil. Institt. Orat. III. 1 sq.

rientia sua hos, alio alios maxime inculcante. Omnes ejusmodi loci per se ita comparati sunt, ut nonnunquam ad persuadendum recte et feliciter adhibeantur; at non semper, non ubique, non apud omnes, nec in omni causa adhiberi possint. Commune prætera illarum artium erat vitium, quod, præceptis de *probatione*, quæ potissimum in Rhetorica dari oportet, aut plane omissis, aut parum subtiliter traditis, ad artificia orationis ab ipsa causa aliena oratoris studium illis dirigeretur. Videtur tamen Aristoteles primum in Rhetoricam incumbens varias artes a rhetoribus antiquioribus et æqualibus prolatas sedulo collegisse; et hæc artium collectio haud dubie *Theodecteis* comprehensa fuit. Ex omnibus autem artibus ipse deinde proprio Marte novam confecit, in qua multiplicem et indigestam præceptorum rhetoricorum copiam ad capita quædam revocavit. Is Aristotelis liber ex aliorum scriptis quodammodo conflatus et ab initio Theodecteis adjectus, postea vero sive in usum Alexandri Magni, sive alia de causa nobis nunc ignota, aut per Aristotelem, aut per alium, quicunque tandem ille fuerit, ab iis separatus, nisi omnia me fallunt, idem est, qui hodie sub nomine *libri de Rhetorica ad Alexandrum* venit[c].

Enimvero non potuit diu latere Aristotelem, virum tanto ingenii acumine et tam recto judicio præditum, his vel illis locis, quos memoria teneas, sollerterque in usum convertas, opportunitas ita si tulerit, totam dicendi artem minime absolvi, et desiderari adeo in vulgari Rhetorica gravissima præcepta, quibus primo et maxime futurum oratorem animum intendere oporteat. Necessarium itaque existimavit ille, artem dicendi denuo retractare. Cujus quidem laboris fructus sunt *libri tres de Rhetorica*, in quibus, fine Rhetoricæ, et utilitate, quam ejus studium afferre possit et debeat, subtilius declaratis, omnem doctrinam oratoriam certioribus limitibus circumscripsit, ejusque partes plenius et accuratius, quam ante eum factum erat, distinxit. Hoc opere non solum singula ab aliis præcepta congesta sunt, sed etiam de illis sententiam ferendo, aliaque improbando, nonnulla firmando aut melius constituendo, plurima denique adhuc neglecta ad-

[c] Cf. Argumentum, p. 3, et Addenda.

dendo, artem dicendi omnino Aristoteles magis perfecit. Commendat quoque idem opus selectorum exemplorum seges præceptis adjuncta, partim a communi vita diligentique hominum rerumque humanarum observatione ducta, partim vero depromta ex poëtarum, oratorum, aliorumque auctorum scriptis tum exstantibus. Dignum igitur illud utique erat, quod Græci et Romani assidue legerent, et dignum adhuc est, in quo excutiendo juvenes nostri ad bonæ elocutionis laudem adspirantes otii particulam consumant. Non inquisivit Aristoteles in sensum pulchri et recti homini innatum (*das Geschmaksvermægen*) tam alte, quam ex recentioribus philosophis nonnulli in eum inquisiverunt; quare etiam non a principiis pulchri et recti exorditur hoc ipso sensu constitutis; sed, quæ præcepit, ea ipsi tum Rhetoricæ finis propositus, tum experientia hominum rerumque facta, tum optima aliorum exempla in variis orationis generibus suppeditarunt. Neque Aristotelis Rhetorica omnia elocutionis genera, quæ hodie distinguere solemus, complectitur; nam occupatur potissimum circa eloquentiam oratoriam. Verum hæc omnia Aristoteli in crimen flecti nequeunt. In ea literarum conditione, quæ ejus ætate obtinuit, vix majus et altius quiddam ab eo postulari aut exspectari poterat, quam quod ille præstitit. Præterea vero non obliviscendum est, Græcos eo tantum consilio Rhetoricæ operam dedisse, ut eloquentiam oratoriam ediscerent, quod secus est apud nos; et plura quoque hodie ad Rhetoricen vulgo relata, a Græcis ad Grammaticen trahebantur.

Utut hæc se habeant, iniquus erga recentiorum virorum doctorum judicia essem, si contenderem, Aristotelis Rhetorica ob defectus modo memoratos ab iis vilipendi; fatendum potius est, justo ea pretio semper habita esse et adhuc haberi. Ex omnibus hujus philosophi libris etiamnum Rhetorica fere leguntur frequentissime, præsertim ab Anglis, quibus, uti Græcis, eloquentiæ oratoriæ studium ipsa patriæ πολιτεία magis necessarium fit. Fuere quoque plures, et in his summæ eruditionis et elegantissimi ingenii viri, qui in textu Rhetoricorum emaculando desudarent, ea sæpius novis curis expolita ederent, Latine verterent, et interpretarentur. Quod quo magis constet, et ut simul notum fiat lectoribus,

tam quid a mea opera priorum editorum lucubrationibus accesserit, quam quomodo his ipsis usus sim, recensendis criticis subsidiis in hac nova Rhetoricorum editione a me adhibitis paululum jam immorabor.

Aldus Manutius in Collectione Rhetorum Græcorum (Venet. 1508, fol. Vol. I. p. 161—286) primus Aristotelis libros tres de Rhetorica una cum libro de Rhetorica ad Alexandrum et libro de Poetica Græce typis evulgavit. Ex quonam Codice hæc editio expressa sit, et utrum unum an plures Aldus ad manum habuerit, non constat; nam in epistola nuncupatoria ad *Ioannem Lascarin* toti collectioni præfixa nonnullorum tantum rhetorum Codd. laudavit, quos Lascaris cum eo communicaverat, in quorum numero Aristotelis Codex non reperitur. Fuisse autem Aldi Codicem vitiosissimum, ipse textus Aldinus docet corruptelis scatens. Secutæ hunc sunt edd. Rhetor. Basileenses (a. 1531 et 1539 in Opp. Arist. T. II.), et ed. Froben. (Basil. 1520, 1529, 4). Vitiorum seges typographorum peccatis in his valde aucta est. Editionem Rhetoricorum ab *Isingrinio* curatam (Basil. 1546, 8) non inspexi; cum tamen ea ante editionem Victorianam prodierit, puto, eam quoque ex Aldina pendere, sicut Rhetoricorum textus in ipsa ed. Isingriniana omnium operum Aristotelis maximam partem ex eadem fluxit. Editionum Parisiensis (1530, 8) ex officina Gerardi Morhii Campensis, et alius, quæ Parisiis (1539, fol.) apud Conr. Neobarium prodiit, quænam sit indoles, dicere non possum, cum utramque videre mihi non contigerit.

Ab Aldino textus Rhetoricorum in editione *Io. Francisci Trincaveli* (Venet. m. Januar. 1536, 8, in ædibus Bartholomæi Zanetti) tam longe abit, ut hunc aut e Codice MS. expressum, aut Codicis alicujus auctoritate mutatum esse, persuasum habeam. Continet insuper ista editio in *margine* varias lectiones haud dubie e Cod. MS. excerptas tum librorum trium de Rhetorica, tum libri de Rhet. ad Alexandrum et libri de Poëtica. Conspirant illæ sæpe cum iis, quas P. Victorius e libris suis MStis enotavit; verum non semper; quare eas sedulo exscripsi. Laudatur autem editio a me in notis sub nomine *Venetæ*. Reddidit eam *Io. Baptista Camotius* (Opp. Arist. T. I. Venet. 1551, 8), omissis tamen lectio-

nibus marginalibus, quarum plurimas in ipsum textum migrare jussit.

Novam librorum trium de Rhetorica innumeris tum mendis inquinatorum recensionem instituit *P. Victorius* (Venet. 1548. Basil. 1549. Florent. 1579. fol.), et quidem tanta industria tantoque successu, ut *sospitator* eorum dici mereatur. Ad textum emendandum plurima præsidia summo studio comparavit[d]. Dolendum est, eum nec numerum Codd. collatorum definiisse, nec singulis statuisse pretium; asseveravit ille tantum, se non modo Codd. Florentiæ in bibliothecis publica et privatis obvios, sed etiam alios e multis Italiæ oppidis apud se congregasse et excussisse. Distinxit inter omnes præcipue duos, quorum alter non satis antiquus, sed e bono exemplo descriptus, olim *Francisci Puccii*, familiaris Jovii Pontani, fuerat; alter vetustate et fide omnes superans, præter Aristotelis Rhetorica plurium aliorum quoque rhetorum reliquias complectens, ad *Nicolaum Rodulphum, Cardinalem*, pertinuit. Præter Codd. Græcos vetustam versionem Rhetoricorum Latinam incerti auctoris, qua jam *Ægidius Romanus*, Thomæ Aquinatis discipulus, usus fuerat, Victorius contulit. Est utique hæc versio Codicis Græci instar, quoniam anxie singula verba textus Græci totidem Latinis reddit, et cum in plerisque locis, ubi lectio variat, cum Rodulphi Codice conveniat, ex optimo et antiquissimo exemplo eam factam esse necesse est. Ipsius vero versionis Victorius iterum plures Codd. MStos inter se comparavit, ut lectionem interpretis verissimam detegeret. Inspexit etiam interpretis Græci Scholia in Rhetorica[e], de quibus tamen parum honorifice judicat (Commentar. p. 625, 630), licet esse in iis no-

[d] Vide Victor. Præf.

[e] *Εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Ῥητορικὴν ὑπόμνημα ἀνώνυμον*—Paris. 1539. fol. Defuit mihi hæc interpretis Græci editio, quare eum ipse consulere non potui. Extare ejus exemplum in bibl. Reg. Berolinensi, literis nuperrime demum certiorem me fecit Cl. *Buttmann*, vir amicissimus. Nescio, an ea pars sit editionis: *Aristotelis de arte rhetorica libri III. Græce*, cum commentariis *Anonymi*. Paris. ap. Conr. Neobarium, 1539, fol. Nam, ut supra dictum est, hanc quoque desideravi. Cf. Vol. I. p. 197. Ceterum mutila sunt Scholia et initio et sub finem. Diversa quoque sunt a commentariis *Aspasii, Gregorii Nazianzeni* et *Stephani*, qui MSti extant. Auctorem eorum fuisse hominem Christianum, et floruisse post Constantinum et Basilium Magnum, docuit Fabricius Vol. II. p. 118 B. Gr.

tatu digna non neget. Ex editionibus, quas ad manus habuit, solam Aldinam diserte passim memorat, reliquas tum exstantes *Codicum antehac excusorum* nomine generatim comprehendens. Varias autem lectiones non curiose satis ex iis congessit, et editione Veneta omnino caruisse videtur. Prædicat denique adjutorem totius operis *Franciscum Medicis*, virum eruditissimum, cujus etiam explicationes et conjecturæ in notis subinde occurrunt. Sane textus Aristotelis Victorii ingenio diligentiaque multum lucratus est; singuli fere versus meliores redditi, et plurima loca antea corrupta, obscura, aut sensu plane orbata pristinæ integritati restituta sunt. Neque sola textus emendatione Victorius laborem suum coërceri passus est; subjecit ei quoque præclarum commentarium, in quo verba et locutiones difficiliores, sententiarum vim et nexum, exemplorum illustrationis causa ab auctore allatorum fontes, docte, copiose, et nonnunquam fuse nimis exposuit.

Mirandum est, quod editores Rhetoricorum, *Isingrinius* (in Opp. Arist. Basil. 1550, Vol. II. fol.), *Æmilius Portus* in ed. Spirensi (1598, 8), et *Ant. Riccobonus* (Venet. 1579. Francof. 1588. Hanov. 1606, 8. et Paris. 1648, 8) textum Victorianum non dederunt. Receperunt quidem nonnullas Victorii emendationes, in plurimis vero textum Aldinum sequuntur, ipsa hujus menda intacta relinquentes. Non minus a textu Victoriano recessit ed. Argentoratensis (ap. Theod. Rihelium 1570, 8,) cui *Io. Sturmii* Scholia adjecta sunt. Prodierunt Venetiis (1572, 1591, et Patavii ap. Io. Cagnolum 1689, 4) Rhetoricorum nova versio Latina et uberrimus in illa Commentarius auctore *M. Ant. Majoragio*, jam a. 1551 vita defuncto, cura *Fabii Paulini Utinensis*, qui etiam textum Græcum addidit. Commentarius Majoragii maximam partem e Victorii notis compilatus est, quidquid dixerit *Kohlius*[f]; quod si enim has legeris, in illo eadem plerumque, modo brevius, modo fusius tradita reperies; loca veterum a Victorio indigitata tantum, Majoragius nonnunquam ipsis verbis exscripsit; et si quando e propria penu hic

[f] Kohlii præf. *de vita et scriptis Majoragii*, p. 83. sq. ad Delic. epistol. (Lips. 1731, 8.)

aliquid attulit, aut sententias Aristotelis aliter, quam quomodo Victorius, interpretatus est, raro hoc ei feliciter cessit, quod ex recentioribus commentarii Victoriani editionibus patet, in quibus Majoragii opiniones passim refutantur. Textus Græcus in edd. Majoragii a Fabio Paullino ad Victorianum reformatus esse dicitur; verum paucis tantum in locis mutatus est, in ceteris textu Camotiano repetito; quare etiam verba Græca sæpissime versioni Majoragii Latinæ ejusdemque notis non respondent. In editione Parisiensi (ap. Vascosan. 1549, 8) textus Græcus secundum Victorii recensionem expressus est, uti etiam in ea, quam *Christophorus Schraderus* (Helmstadii 1661, 4) curavit, paucis tamen locis iterum aliter constitutis.

Post Victorium denuo quodammodo Aristotelis Rhetorica recensuit *Guilielmus Morelius* in editione nitida Parisiensi (1559, 4). Comparavit altera vice cum textu Græco veteris interpretis, cujus supra memini, versionem Latinam, ex qua etiam plures lectiones expiscatus est, quæ Victorium fugerant; præterea, etsi parum constanter, in usum vocavit *Georgii Trapezuntii* et *Hermolai Barbari* versiones. Orta est hinc variarum lectionum farrago ad calcem editionis adjecta, cui insuper variæ lectiones, decerptæ e notis Victorii, admixtæ sunt. Ipsum textum dedit Morelius maximam quidem partem ad Victorianum emendatum; in nonnullis tamen ab hoc discrepantem, et cum eo, qui in edd. Basileensibus legitur, congruum. Repetita est ed. Morelii in ed. Paris. ap. Io. Benenatum (1575, 4), et, quod notatu dignissimum, a *Sylburgio* quoque, quem mutasse textum vulgo existimarunt viri docti, quamvis hic ne verbum quidem in eo mutaverit. Ipsa Victorii Rhetoricorum editione Sylburgius non usus est, quod sane suspicari licebat, cum suam editionem Victorio inscripserit; sed ratus forsitan, Morelium in textu presso pede secutum esse Victorium, omniaque ad lectionis varietatem in hujus commentario pertinentia collegisse, textum, qualis a Morelio constitutus erat, exhibuit, et ab eodem notata in sua variarum lectionum congerie repetiit, litera M. semper apposita. Morelius autem eas tantum lectiones e Victorii notis excerpsit, quæ præcipuæ viderentur, omissis ceteris, quas igitur in Sylburgii quoque farragine frustra

quæras. Neque tamen silentio prætereundum est, Sylburgium edd. Rhet. Isingrinianam (in Opp. Arist.) et Camotianam cum textu Moreliano contulisse. A Sylburgiana ed. quoad textus lectionem nihil aut parum differunt edd. *Casauboni, Duvallii*, Londinensis *Theod. Goulstoni* (1619, 4), et *Cantabrigiensis* (1728, 8). Postrema varias lectiones sub textu et notas in fine annexas habet, quarum autem illæ ex ed. Sylburgiana, hæ ex Victorii et Majoragii commentariis ipsis verbis exscriptæ sunt. Victorianum textum ex recentioribus reddiderunt *Schraderus*, cujus jam mentionem feci, et *Io. Caselius* (Rostochii, 1577, 8)[g]. Ad exemplum editionis Schraderi expressa est editio novissima Rhetoricorum *Lipsiensis* (1772, 8), nonnullis subinde ad textum Morelianum refictis. Curavit hanc, ni fallor, b. *Reizius*, vir, dum fuit, præstantissimus, adjutus *Garvii* V. Cl. in perspiciendis plagulis diligentia. Uterque tamen sæpius integra commatia typographi incuria e textu excidere passus est.

Jam vero cum neque Victorius, neque Morelius et Sylburgius omnem lectionis Rhetoricorum varietatem, tam in libris manu exaratis quam in excusis dispersam, aut e vetustissimis versionibus Latinis hariolandam, diligenter satis conquisiverint; omninoque textus vulgatus nondum eas emendationes et correctiones expertus sit, quibus, si modo parata subsidia recte quis adhibeat, plures mendæ in illo adhuc relictæ tolli possint; officii mei esse duxi, Rhetoricorum editiones, quotquot nancisci potui, denuo cum textu Sylburgiano conferre, lectionisque varietate ex illis excerpta ita uti, ut textum quam emendatissimum viris doctis in manus traderem. Excussi igitur non solum edd. Aldinam, Venetam, Basileenses, Spirensem, Riccobonianam et Majoragianam, sed etiam diligentius, quam a Morelio factum est, ex Victorii commentario varietatem lectionis e Codd. MStis enotatam in animadversionibus criticis congessi. Versionem veteris interpretis La-

[g] *Aristotelis de arte dicendi libri III. Græce et Lat. opera et studio* Io. Caselii *quam emendatissime editi, et quam diligentissime correcti juxta editionem* Petri Victorii. Rostochii, ex officina Jac. Lucii. 1577, 8. (Bibl. Gotting.) Deest ed. in elencho meo. Præcesserat ei jam: *Aristotelis Rhetoricorum liber primus, Græce, cum procemio* Io. Caselii. Vitebergæ, 1564, 8. Exemplum est in bibl. Reg. Berolinensi.

tinam denuo comparare operæ pretium non habui, quippe quo labore Victorius jam et Morelius accurate satis defuncti esse videntur; inspexi autem *Georgii Trapezuntii et Hermolai Barbari*[h] versiones e Codd. factas; nec non singula loca versionum Latinarum vetustissimarum, a Christophoro Schradero allata ex duobus MStis Codd. olim in bibliotheca Academiæ Helmstadiensis asservatis. Quidquid ex hac variarum lectionum copia melius vulgato putarem, id in textum recepi, non sine modestia tamen, nec nisi re antea bene examinata, quantum quidem pro ingenii mei modulo et eruditionis tenuitate fieri posset. Dedi quoque lectorum commodo hoc, ut loca textus obscura, quorum haud parvus numerus est, in animadversionibus breviter dilucidarem, et exemplorum ab Aristotele illustrationis causa adductorum vim et fontes ostenderem. Omnino nullum locum plane præteriisse mihi videor, in quo lectorem etiam eruditiorem, nam tirones non curo, forsitan hæsitaturum esse animus præsagiebat. Multa me debere Victorii et Schraderi commentariis, præsertim in indagandis fragmentorum sedibus, quæ ex aliis scriptoribus decerpta Aristoteles sermoni suo intertexuit, haud diffiteor; verum ipse non ἀσύμβολος discessi, et ne credant lectores, me illorum auxiliis, quoties ad ea confugi, sine ulla molestia usum esse, in memoriam sibi revocent velim, citare illos veterum auctorum tantum integros *libros*, non *capita* aut *versus* aut voluminum *paginas*, et impendendas esse sæpius plures horas, ut vel unum locum ab iis indigitatum reperias. Duorum priorum librorum dedi versionem Latinam *Mureti*[i], tertii vero libri a *M. Ant. Majoragio* confectam; utramque autem subinde refinxi, et ad textum Græcum, qualis a me constitutus est, reformavi. Supererunt quidem in versione ipsa emendatiori, quam voco, quæ melius Latine dici potuissent; quamvis, ut intelligenter jam *Schneiderus*[k], vir eximius, monuit, *linguæ Latinæ ingenium nec factum, neque admodum a scriptoribus Latinis accommodatum fuerit ad Græcorum rhe-*

[h] Vid. Vol. I. p. 257.

[i] *Aristotelis Rhetoricorum libb. duo, M. Antonio Mureto interprete.* Romæ ap. Barthol. Grassum. 1585. Cf. Elench. edd. Vol. I. p. 262. sq. Versionem Mureti typis quoque repetitam habes in *Mureti* Operibus, editis *a Dav. Ruhnkenio* (Lugd. Bat. 1789) T. III. p. 615.

[k] Demetrius de elocut. ed. Schneider. Præf. p. 18.

torum in præceptis bene dicendi tradendis subtilitatem. Sed non sine causa idonea nonnunquam a Latina sermonis in ipsis Rhetoricis proprietate discessi. Non ignoro v. c. pro *metaphora* Latinos dicere *translationem*, pro *hyperbole*, *superlationem*; nihilominus *Græca* verba facere *Latina* malui, ut promtior evaderet sensus; nemo enim verborum illorum Latinorum vim assequetur, nisi Græca teneat. Scrib. Gottingæ in Acad. Reg. Georgia Augusta d. xiii. Junii CIↃIↃCCXCIII.

PROŒMIUM

I. S. VATERI.

JAM dudum observatum est, in Aristotelis libros plurima scripta esse, ut ejus decreta explicarentur; pauca, quibus verborum sententiarumque ipsarum vis atque potestas accurate declarata esset. Rhetorica quidem, tribus libris comprehensa, P. Victorius, vir immortalis, immortali opere ita illustravit, ut innumeros locos integritati restitutos, innumeros felicissime explicatos esse quisque sentiat. Certarunt viri egregii sæculo decimo sexto his Rhetoricis edendis, explicandis, vertendis. Cum vero Aristotelis libri propter plures caussas, huic scriptori partim proprias, passim corruptissimi, et propter brevitatem scribentis intellectu haud faciles sint: ne mireris, post curas illorum virorum etiam nunc multa in hoc libro superesse, quæ lectores probe exerceant. Nam quod illius sæculi Critici illustrandum reliquerunt, id fere adhuc residet; quum post illos perpauca nova adhibita sint, quæ quidem sint alicujus momenti. Atque ejusmodi campum, nondum ab omni parte exploratum, etiam adolescenti adire licuerit, si, quamvis non omnia pervestiget, aliquid tamen indagando assequi posse videatur. Vitam scholasticam ingressuro cum ætate nostra prope necessarium sit, scriptionem aliquam edere, unde de ejus indole judicium fieri possit; idem rebus meis profuturum ratus, illam maxime ob caussam, potissimum hos libros sumpsi, in quos spicilegium interpretationis instituerem. Accessit caussa alia. Aristotelis enim Rhetoricen, novissimis exemplis, Lipsiensi et Bipontino, latius diffusam, videbam omnium versari in manibus. Quo si magis nunc, quam antea, sentientur difficultates, qui-

torum in præceptis bene dicendi tradendis subtilita
non sine causa idonea nonnunquam a Latina sermo
Rhetoricis proprietate discessi. Non ignoro v. c.
phora Latinos dicere *translationem*, pro *hyperbol.*
tionem; nihilominus *Græca* verba facere *Latina*
promtior evaderet sensus; nemo enim verborum
Latinorum vim assequetur, nisi Græca teneat. S
tingæ in Acad. Reg. Georgia Augusta d.
CIↃIↃCCXCIII.

bus horum librorum lectio obsepta est: lætabor equidem, si tantummodo quasdam earum juvenili hac cura minuisse existimer. Magnitudinem rei et tenuitatem facultatis meæ cum bene nossem: non sine maxima verecundia eam suscepi: atque hanc ipsam ob rem nodos quosdam implicatissimos non tangere malui, quam, ut alii fecerunt, eos manu mea impediliores reddere.

Verum enim vero locos, quibus operam meam dicarem, haud temere alios elegi, quam eos, in quibus adhuc difficultatis aliquid insideret, vel plane non animadversum, vel nondum satis sublatum. Omnino vero præterii eos, quorum de explicatione cum Commentatoribus prioribus consentirem. Quorum libri quanquam rari, paucorumque in manibus sunt, ita ut quædam acutissime notata ex iis describere utile videri potuisset: ab hac tamen ratione, quam libelli mei institutum non caperet, abstinui. Ibi tantummodo, ubi aut refellendæ aut aliquantum immutandæ viderentur aliorum sententiæ, ipsas has sententias opus fuit significare. Præterea, quæ passim in Commentariis de aliis scriptoribus aut in criticis opusculis a VV. DD. de nonnullis hujus operis locis disputata inveni, ea collegi; etsi hæc multa non sunt, cum Aristotelis scripta rarius laudari soleant, neque totius hujus librorum generis evolvendi mihi copia esset.

Animadversiones ejusmodi, quibus præcepta Aristotelis explicentur, et cum aliorum conferantur, et multas jam habemus, neque si ad aliorum de his decretis judicia aliquid adjiciendum fuerit, id libelli hujus modulo erat consentaneum. Itaque, ut constantiam quandam servarem, nunquam de his rebus disquirendum putavi. Quarum tamen notionum explicatione ad ipsam Aristotelis orationem accurate intelligendam opus esset, earum longius declarandarum me non subtraxi negotio. Ceterum fere locos difficiliores, mala interpretatione laborare visos, expedire, et maxime veram horum librorum scripturam quodammodo adjuvare studui. Quo postremo munere ut rite fungerer, vetustiora exemplaria, typographorum formulis edita, quorumcunque in re critica aliquod momentum est, si pauca excipias, a me collata sunt omnia, et lectionis varietas sedulo descripta est. Etsi enim Trincavelli et Morellii exempla mihi non contigit videre:

hujus repetitionem a Sylburgio factam in manibus habeo, et Camotii editionem, quæ Trincavellianam fere refert. Atque illæ ferme solæ mihi defuerunt. Sed cum viderem, in appendice T. IIII. exempli Bipontini a Buhlio V. Cl. lectionis varietatem, quæ in his, quas habui, editionibus reperitur, maximam quidem partem adnotari; alia tamen, eaque haud pauca, prætermitti: tantum ibi prætermissas lectiones attuli, iis etiam omnino exclusis, quæ per se rejiciendæ viderentur, aut minutiores essent.

Horum, quæ a me laudantur, exemplarium veterum haud abs re erit indolem, ipsis tractandis et comparandis cognitam, neque satis adhuc expositam, attingere. Orationem Græcam si consideres, quatuor impressorum quasi familiæ sunt. Nam textus in edd. Aldina, Veneta, Victorii et Morellii diversa facies cernitur, et singulos hos auctores alii sunt secuti. Initium hujus Rhetorices prelo subjiciendæ factum est in Aldina Rhetorum Græcorum collectione Vol. I. Venet. 1508. f. Cujus conferendæ facultatem Ill. Schützii humanitati debeo, cui et alia plurima debeo. Ibi præter corruptiones, a Victorio demum partim sanatas, multa sermonis vitia insunt, ex membrana, in qua librariorum inscitiæ deberentur, propagata. Quorum manifestissimis secunda Opp. Aristot. editio Basil. 1531. f. per Erasmum Rot. facta, maxime Sim. Grynæi studio, liberata est. Quod reliquum erat, Aldinam sequitur, nisi quod quædam ex libris scriptis emendantur. Multa, quæ posthac Victorius correxit, Veneto Rhetoricorum exemplari, quod 1536, 8. Trincavelli opera seorsim prodiit, cum edd. Ald. et Basil. communia sunt; sed habet tamen, quantum ex Buhlii V. Cl. collatione et ex ed. Camotii cernere licet, tot lectiones proprias, ut ex codice scripto editum videatur, vel certe codicum auctoritate correctum. Hanc igitur sequitur editio operum Aristot. Venet. 1551. 8. ex officina filiorum Aldi, curante Camotio, emissa, in his libris T. I. impressis. Camotius lectiones quasdam, in margine exempli Trincavelliani notatas, recepit, et nonnullas membranas evolvisse commemoratur. Quibus an etiam Rhetorica nostra comprehensa fuerint, non magis constat, quam de illa Basileensi editione. Victorii opere, quantum apparet, Camotius non est usus.

Victorii Commentarius primum Florent. 1548. f. prodiit, atque hoc exemplar mihi ad manus est, (repetitum postea Basil. 1549. Flor. 1579.) Textum Græcum judicio suo constitutum Commentario interposuit Victorius, qui testatur, se plurimos libros scriptos contulisse. Quanquam nonnisi breviter duorum indolem, nullius ætatem definit: unum tamen vetustissimum præstantissimumque a ceteris segregat; cujus maxima debet esse auctoritas in judicanda lectione, quia primo statim obtutu apparet, innumeros locos corruptissimos ejus adjumento persanatos esse. Victorius simul excussit versionem Latinam, ante sæc. XII. factam, quippe quæ jam Ægidii Calonnæ Romani in hæc Rhetorica Commentariis inserta est. Plerumque cum codice antiquissimo consentit, ita ut utriusque textus ad unum fontem referendus sit. In recensenda Aristotelis oratione exemplar Trincavelli a Victorio fundamenti loco ponitur, idque plerumque significatur, si in Commentario de excusis sermo fit. Victorius cum etiam Aldinum aliaque conferret, non id ei fuit propositum, ut omnem codicum, quos haberet, scriptorum et impressorum discrepantiam declararet. Solius Codicis antiquissimi varietas curiose semper descripta est[a]: ceterarum membranarum editionumque lectiones fere, ubi aliquid emendatum est, adjecta mutationis caussa enarrantur. In corrigendo Victorius non temere versatur, sed optimos codices, potissimum antiquissimum et Interpretem priscum exprimit. Ter aut quater se profitetur conjecturam recepisse. Itaque etiam iis in locis, qui pauci non sunt, in quibus Victorii textus ab editionibus antiquioribus discedit, caussa vero et ratio exposita non est;

[a] Atque hanc maxime ob caussam et quia raro unius et alterius gregarii codicis lectiones Victorio tanti momenti esse visæ sunt, ut eas significaret, evenit, ut qui in Animadvv. Crit. ed. Bipont. vocatur *Codex Victorii*, plerumque ille antiquissimus sit. Attamen ut lectores Aristotelis studiosi hac de re certi esse possint, jam locos singulos enumero, in quibus in ed. Bipont. simpliciter *Cod. Victorii* aut *Cod. MSStus* appellatus, a Victorio autem non antiquissimi, sed alius *cujusdam* libri scripti lectio allata est. L. I. c. 8. 4. ad voc. *νομίμοις*. L. II. c. 2, 5. ad *γίνηται αὐτῷ ἄλλο*. C. 19, 11. ad *εἰ τὸ γένος ὅλον*. C. 23, 5. ad *ὅτι ἡττῶνται*. §. 24. ad illa: *Inscriptus est locus*. §. 30. ad *ἴσα ἐχόμενα*. Contra ibidem pro, *Codex quidam*, quibusdam in locis scribendum erat, *Codex antiquiss.* ut: L. I. c. 5, 9. ad voc. *δίξης*. C. 7, 39. ad *ὑπάρχει*. C. 9, 25. ad *ἐν αἷς*, et §. 31. ad *εἰ ὁ εὐτυχῶν*.

nihilominus, ni fallor, Victorii auctoritas saltem haud minoris facienda est, quam edd. Aldinæ et Venetæ. Nam etiam tunc libros suos scriptos ante oculos habuisse videtur. Quæ tamen ut discernantur, quam auctoritatem Victorius se secutum esse dicat, in locis singulis declaravi, ubi alii id non fecerant. In Commentario Victorii præter hæc, quæ ad crisin pertinent, ostensa verborum ipsorum sententia, decreta Aristotelis uberius exponuntur.

In exemplo opp. Aristot. ab Isingrinio Basil. 1550. f. in lucem dato, Rhetorica (T. II.) ita impressa sunt, ut alia, quæ Victorius mutaverat, ex ed. Aldina revocarentur; alia ex codice antiquiss. quæ Victorius notaverat, at non probaverat; alia denique ex conjectura, inprimis M. Flacii Illyrici, reciperentur. Ne igitur in lectione judicanda textui hujus exemplaris fidem tribuas, quia quæ ejus propria reperies, eaque interdum haud contemnenda, soli conjecturæ editorum debentur, qui libros scriptos nullos excusserunt. Nec plus auctoritatis est editioni Io. Sturmii, Argent. 1570. 8. et Ant. Riccoboni, Venet. 1579. (Frfti. 1588. Hanov. 1606. 8.) quæ utraque versionem Latinam annexam habet. In vertendo Riccobonus presse sequitur verba Græca, Sturmius sententiam manifestius, at liberius, reddit. Harum editionum textus ex exemplaribus commemoratis nullum omnino sequitur, sed modo Aldinum, modo Venetum; Riccobonianus aliquoties Victorium. Præterea in Argentoratensem quædam invecta sunt ex conjectura Sturmii, cujus versio et, qui adjicitur, Commentarius in illius scholis calamo excepta, dein a Io. Cocino Pistecensi Boiemo edita sunt. In Commentario Sturmii maxime in eo opera posita fuit, ut præcepta Aristotelis certo ordine percenseret, et exempla quædam afferret. In his scribendis igitur perinde ac Majoragius aliique magis eo respexit, quid sit id, quod ab Aristotele dicitur, quam qua ratione dictum sit. Quanquam hoc interpretandi genere usi sæpissime ab ipsa Aristotelis sententia aberrant, neque certas definiunt explicationum caussas. Passim tamen Sturmius de sensu verborum, quin etiam de lectione nonnihil loquitur. Neque a Riccobono hæc ratio accuratior prorsus neglecta est in paraphrasi Latina, quam præter versionem adjunxit, quaque nonnullis in locis Victorii, Majoragii, Mureti et Sigo-

nii conversiones comparavit. In conjecturis lectionibusque, quas Muretus versione sua expresserit, notandis sæpe, ni fallor, justo audacius versatus est. Animadversionibus in libros duos priores jam maximam partem absolutis, demum hoc libro uti mihi licuit. Textus Græcus, in Commentario Majoragii insertus ab editore Fabio Paullino, Camotianum pæne totum exprimit; pauca traxit ex emendatione Victorii. Quam cum orationis Græcæ in quatuor his exemplaribus indolem cum assidua tractatione cognovissem, posthac tantum in implicatioribus locis ea inspexi, et rarissime, ubi singulare quiddam haberent, quod probabile videretur, ea appellare necesse fuit.

Majoragii Commentarius demum post mortem auctoris 1572, et iterum a Fabio Paullino editus est Venet. 1591. f. Accedit versio, passim Victorio adstipulans, plerumque Trincavelli textum reddens. Commentario Aristotelis quidem sententiæ declarantur, sed de ipsis verbis et de lectione vix quidquam novi notatum invenias, nisi in nonnullis libri tertii exemplis, quorum vis in etymologia aut in diversis cujusdam vocabuli significatibus inest. Maxime eo munere Majoragius fungitur, ut ex Homero, Cicerone, Quinctiliano, aliisque scriptoribus Latinis enuntiationes et res similes colligat, exempla eorum, quæ traduntur. Ubicunque philosophica notionum distinctione opus fuit, quod non sæpe evenit: in talibus Victorium videtur paullisper superare. In reliquis Victorio est multo inferior. Cum aliquoties Majoragii Commentarius deficeret, maxime L. II. c. 23. extr.—c. 24. med. a Fabio Paullino suppletur, cujus interpretandi modus propius accedit ad grammaticam rationem.

Morellius in exemplari suo Paris. 1559. 4. Victorii maxime textum imitatus est, ita tamen, ut ex edd. antiquioribus, ex varietate codicum scriptorum, a Victorio commemorata, et ex prisco Interprete quasdam lectiones eligeret, quas Victorianarum in locum substitueret: hujus Interpretis membranam denuo excussit. Ex quo cum notentur lectiones, a Victorio prætermissæ, oritur suspicio, Victorium ne prisci quidem Interpretis discrepantiam omnino enarrasse. Cumque Victorius se plures ejus codices habuisse dicat; alium sine dubio secutus est, quam Morellius: nam aliquoties paullo

diversam lectionem ex eodem fonte hauriunt. At ne Morelliano quidem textui multa propria sunt: itaque per se haud magni momenti esset, nisi plures ejus repetitiones haberemus. Quemadmodum enim ab editoribus Italis et Basileensibus paucisque aliis usque ad Riccobonum vel ex Aldino vel ex Veneto exemplo oratio Græca ducebatur: ita inde a Sylburgio vel Victorii vel Morellii textus typis exscriptus est. Morellii textum et Var. Lectt. Sylburgius repetiit Frfti. 1584. 4. adjectis paucis notis et varietate edd. Isingr. et Camot. sed non satis accurate collatarum. Sylburgianam editionem Casauboniana Lugd. 1590. (et sæpius) certe in his Rhetoricis fere sequitur, plerisque etiam illius variis lectionibus in margine significatis. Ab editione Casauboni rarissime discedit exemplar Theod. Goulstoni Lond. 1619. 1696. 4. cujus in ora res ab Aristotele tractatæ brevibus notis analytica methodo exponuntur, idque exemplar ad verbum repetitum est Cantabr. 1728. 8. In postrema editione accesserunt lectiones Casauboniani marginis, et quædam animadversiones ex Victorii Majoragiique Commentariis excerptæ.

Schraderus Victorii textum reddidit. In ejus Commentario, quæ ex historia antiqua illustrantur, ex Victorio aut Majoragio pleraque repetita sunt. Illud ipsi soli deberi dixerim, quod quædam, quæ philosophiam attingunt, accuratius, quam priores, definit, et passim plura aliorum Aristotelis librorum loca comparat. Accedit, quod scriptores ab Aristotele ipso laudati aut a duobus illis collati, capitibus et sectionibus adscriptis signantur. Eundem textum refert Lipsiensis editio, nisi quod ejus auctores ex edd. Isingr. et Morellii nonnulla receperunt. Ex hac Lipsiensi verba Græca Notis meis præmissa descripsi. Denique in exemplo Bipontino maximam partem Lipsiensis lectiones redditæ sunt, passim tamen earum in locum aliæ ex editionibus antiquis et libris Victorii scriptis assumuntur. Ad explicationes, in versione hujus exempli Latina, aut in notatione critica expressas, et ad ejus textum, in quo haud raro, ni fallor, justo religiosius antiqua propagata, et quædam aut nova aut non satis firmata audacius invecta sunt, sæpissime respicitur in libello hoc: quanquam in illis notandis tantum primos interpreta-

tionum auctores, ut Victorium, Muretum, Majoragium nominavi, quos Bublius, V. Cl. fere secutus est.

Hactenus de editionibus Græcis. Ex translationibus Latinis passim Sigoniana et Riccoboniana, maxime vero Muretina duorum priorum librorum versione usus sum. Tantum enim est Mureti ingenium, tam eximia eruditio, et tanta judicii sagacitas, ut vel minima, quæ ille animadvertit, maximi habenda sint momenti. Itaque versionem hanc ad verbum contendi cum oratione Græca, et inprimis notavi omnia, quæ cum Muretus vertendo omiserit, delenda putasse videri possit. Nec frustra, opinor, hæc cura a me suscepta est. Nam in plurimis, quæ, ut suspecta, non transtulit, difficultates lectionis vulgatæ acutissime eum vidisse patet. Cum omittendi caussa a Mureto memorata non sit, conjectura eam intelligere, et quibus argumentis adductus emendaverit, ea invenire studui. Muretus præter versionem alio tempore breves notas scripsit in L. I. c. I. et XV. et in Librum secundum.

Reliquum est, ut de Scholiasta Græco dicam, libro rarissimo. Cujus legendi mihi copia facta est ex bibliotheca Ill. Wolfii, præceptoris mei summa veneratione prosequendi, qui ad innumera beneficia in me collata hoc addidit, ut hunc Scholiastam et alios libros mihi benignissime suppeditaret. Jam describo Scholiastam parum adhuc cognitum.

I. S. VATERI

NOTITIA SCHOLIASTÆ GRÆCI.

VERISIMILLIMUM est, ut a recentioribus, ita etiam a Græcis olim Rhetoricos Aristotelis libros sæpius explicatos et Commentariis instructos fuisse. Nec fallit hæc ratio. Nam plures VV. DD. nominantur (Fabricii Bibl. Gr. ed. Ill. Harlesii T. III. p. 221.), qui Græca in hunc librum Scholia in Bibliothecis se vidisse testentur. Citatur quoque a Mureto in Not. ad L. II. 23, 14. Scholiastes Græcus de lectione, de qua vulgatus hic noster silet. Sed præter hunc unum, neque eum quidem omnino integrum, nullus exstat typis vulgatus. Prodiit is ex officina Neobarii Paris. 1539. forma ferme max. ex uno Ge. Selvæ Episc. Vaurensis codice descriptus, et in locis, in quibus depravatus esset, restitutus, ut Neobarius ipsis his verbis declarat. Quem librum quanquam et Victorius et Morellius evolverunt: tamen nonnisi hic illic inspexisse videntur, et Morellius inconsideratius Scholiastæ tribuit lectiones, quas an ante oculos habuerit, vix constat. Victorius duodecies fere ejus mentionem fecit. In multis locis, in quibus ad confirmandam sententiam suam ejus qualicunque auctoritate uti potuisset, eum plane prætermittit. Muretus contra Scholiasta hoc non videtur usus esse. Neque hoc nomine incusandi sunt magni illi viri, quorum ætate, qui nunc vix multo labore comparantur, codicum commentariorumque manuscriptorum tanta copia in manibus Italorum esset, ut meliores seligerentur, ceteri haud magni haberentur. Victorius nonnisi semel (in Comm. ad L. III. 9, 2.) Scholiastæ interpretandi rationem attingit. *Mira est*, inquit, *ho-*

minis audacia in verbis mutandis et ad suas quasdam sententias redigendis: unde de ejus pretio parum existimari poterit, quoniam ejusmodi Commentatoribus hoc fere commune est. Mihi in hac descriptione et censura, unde Fabricii illa suppleri poterit, multo durius de Scholiasta existimandum est, quo tamen ejus aliqua utilitas non tollitur, dummodo scoria a metallo secreta fuerit.

Scholiastes, quem si voco, loquor quasi de uno scriptore, etsi fortasse plurium manus in eo conjunctæ sint, quia longe majorem Commentarii partem ab uno Commentatore profectam et continuo modo perscriptam esse constat; Scholiastes igitur non omnia et singula, quæ ab Aristotele præcipiuntur, exposuit; quare ejus silentio suspicio moveri non debet. Sic multa, præsertim ea, quibus Aristoteles operis sui propositum declarat, prætermissa sunt. Maximam tamen enuntiatorum partem, et libro tertio, ad quem longior est commentarius, pleraque omnia ita explicat, ut modo verbis Aristoteleis brevia scholia adjungat, modo vero et sæpius sententiam aliis verbis, iisque numero pluribus, describat, et quasi denuo de eadem re faciat sermonem, cui Aristotelis verba aut omnia aut nonnulla inserta sunt, ita mutata, ut ad Scholiastæ orationem et verborum constructionem conveniant. Quæ in Aristotele subaudienda sunt, hoc sermone supplentur, non hanc ob caussam, ut verba auctoris accurate explicentur, sed ut sententia manifestius declaretur. Interdum exemplis illustrantur ea, quæ intellectu difficilia videbantur; sed sæpe sine caussa. Aristotelis exempla longius extenduntur; ut exemplum a Simonidis iambo (L. I. 6, 24.) petitum, (fol. 10. *a.*) ab omni parte consideratur. Atque hæc omnia magna verborum et propositionum copia dilatantur et repetuntur, ut sæpe tædio lectores affici oporteat.

Rarissime Scholiastes ita se attollit, ut etiam de iis, quæ ab Aristotele tantummodo attinguntur, ipse disputet. Nec feliciter ei cessit conatus. Ut (L. I. c. 6. init. fol. 9. *a.*) *τῶν ποιητικῶν τοῦ ἀγαθοῦ* tria genera, *ὁδοποιὰ, τηρητικὰ*, et *ἐπανασωστικὰ* appellat, quæ nomina Aristotelis sententiam non omnino explent, qui certe in hoc cum Scholiaste non consensisset, quod *τὸ ὑγιαίνειν* nominat *τὸ ὁδοποιὸν πρὸς τὴν ὑγιείαν.*

Scholiastes sæpius antiquiora quædam Scholia laudat. Præterea interdum in mediam ejus orationem notationes alius Commentatoris insertæ sunt, eæque sæpe loco alieno. Ut cum (L. III. c. 16. extr.) Αἵμων Sophoclis citetur: loco proprio hæc dicuntur: Καὶ ὁ Αἵμων δράμα ἐστίν. καὶ ὑπισχνεῖται οὗτος ἀεὶ εἰπεῖν πρὸς τὸν ἐρωτῶντα. Aliquanto post c. XVII. §. 3. med. aliud scholion quasi de cœlo delapsum legitur, in quo hi Sophoclis iambi ex Antigone recte exscribuntur. Itidem in fine libri tertii verba ἢ ἐκ παραβολῆς suo loco declarantur; deinde, haud paucis interjectis, alia de iisdem verbis animadversione totum opus finitur. Hunc ad modum potissimum breves notæ, quibus vel lectionis diversitas ostenditur, vel scriptoris laudati verba describuntur, inditæ sunt. Quæ cum appareat, ab eodem Commentatore, cujus cetera sunt, profecta esse non posse: dubitari tamen nequit, quin plurima, quibus Aristotelis decreta explicantur, ad unum eundemque auctorem referri debeant. Æquabili enim tenore omnia conscripta sunt. Quanquam sunt aliquot loci, in quibus in oratione Scholiastæ confusarum lectionum plurium vestigia cernantur, ut fol. 11. *a.* et 15. *a.* (ad L. I. 7, 3. et 35.). Ibi quoque hæc oratio integra esse non videtur. Alibi, inprimis in initio Commentarii, diversæ sententiæ et interpretationes voculis, ἤ, ἢ οὕτως, φημὶ, junguntur, quæ tamen forsan ab ipso auctore compositæ sunt, cui primum latius evagari et plurium interpretum declarationes colligere propositum fuerit.

In principio Commentarii desunt, prout ex tractatione ceterorum existimare licet, duo aut tria folia. Ab explicatione verborum καθάπερ καὶ ἡ Διαλεκτικὴ (L. I. 2, 11.) opus orditur. In fine tam integrum est, ut vel ultima Aristotelis verba reddita sint, quod propter errorem Fabricii noto.

Textus Scholiastæ, ut impressus est, maxime hoc vitio laborat, quod, quum Aristotelis verba a ceteris quidem parentheseos signis separentur, plerumque id haud accurate et sæpe tam male fit, ut notis his lector facillime falli possit. Atque hanc ipsius codicis scripti culpam fuisse, Neobarius in proœmio declarat. Interdum certa sunt corruptelarum indicia, ut (L. I. 13, 3, fol. 25. *b.*) in oratione Alcidamantis, quam exscripsi, et (L. II. 7, 3. fol. 35. *b.*) in verbis, τοῦ μὴ

γινομένου μετὰ λύπης, ἤτοι ὃ, ἐὰν γένηται, λύπην μοι προξενεῖ, ubi post ἐὰν negationis voculam deesse existimo.

Quæ cum ita sint, intelligetur, neque ad interpretationem expediendam, neque ad Aristotelis orationem restituendam permultum adjumenti ex Scholiaste redundare. Sæpe paraphrasi continentur explicationes, quæ ad verba textus et ea, quæ antecedunt vel sequuntur, omnino non quadrant. Alias cum rectis Victorii aliorumque declarationibus consentit; rarissime singulare quiddam habet, quod melioris notæ esse videatur. Sententia Aristotelis fere tam universe reddita est, ut de verborum accurate consideratorum significatione Commentator non laboraverit. Eadem de caussa, et quia Aristotelis verba ad orationem et constructionem Scholiastæ conformantur, plerumque certo definiri nequit, quid in ejus codice lectum fuerit. Atque in hoc sæpissime peccavit Morellius. Ut L. I. 2, 22. 5, 14. et alibi definit, quid Scholiastes ante oculos habuerit, quanquam verba Aristotelis tam libere exprimuntur, ut de lectione non constet. Quos Morellii errores Sylburgius et Buhlius V. C. in editionum suarum Variis Lectionibus repetunt. Maxime perspicuum est, quid Scholiastes in libro suo invenerit, ubi quæritur, utrum affirmentur, quæ Aristoteles dicit, an negentur: deinde si lectionis diversitas notatur, quod rarius fit: denique si verba Aristotelea ita afferuntur, ut cum reliquo Scholiastæ sermone non conjungantur, ubi fere vocula ἤτοι interjecta est. De nominis numero et declinatione verbi ne tum quidem certus aliquis esse possit. Cum ad has potissimum rationes Scholiastæ orationem excutere, et tantummodo certa lectionum vestigia sequi studuerim: codicem, quo Scholiastes usus est, existimo maximam partem cum lectione edd. Aldinæ et Venetæ consensisse. Haud raro tamen lectiones veræ, quæ ex prisco Interprete et antiquissimo Victorii codice restitutæ sunt, confirmat auctoritate sua, quæ, cum plerisque, quæ supersunt, libris antiquior esse videatur, non omnino spernenda est.

Sunt inter Scholiastas Græcos eruditissimi quidam, ut Apollonii Rhodii et Aristophanis Commentatores. His nostrum multum dissimilem esse, propter ea, quæ jam notavi, vix opus est addere. Ex Scholiastis aliis saltem, quæ ad

historiam antiquam faciant, multa hauriuntur. Sed ne hanc quidem ad rem nostri magnum usum esse, inde perspicitur, quod ipse in historia antiqua parum versatus, sæpe peccat. Ut fol. 7. *b*. Epaminondam et Zaleucum inter imperatores Atheniensium numerat, et ex Romanis solum scilicet Cæsarem Augustum celebrat. Fol. 35. *b*. (ad L. II. 6, 24. *περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας*,) commemorat, Athenienses et Lacedæmonios, cum certarent, ad quos Sami possessio pertineret, rem ad sortem revocasse. Fol. 65. *b*. (ad L. III. 10, 7. *Αἰσίων δὲ, ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν*,) vult Periclem in Siciliam duxisse exercitum. Afferuntur quidem verba veterum scriptorum ab Aristotele laudata etiam quibusdam in locis, ubi in exemplaribus nostris non sunt exscripta, atque sic quædam fragmenta a Scholiasta servata sunt, alibi non reperta. Sed et pauca hæc sunt, neque ipsius Scholiastæ doctrinæ tribuenda esse videntur. Nam in oratione sua, præter Patres quosdam ecclesiæ, plane nullum librum ab Aristotele non laudatum citat, nisi quod aliquoties ejus Ethica attingit. Itaque cum veterum scriptorum loca referat: ni fallor, margini codicis adscripta, aut in aliis Commentariis notata erant, aut post Scholiastæ curam ad ejus libros accesserunt. Quod Scholiastes ipse veteres scriptores non evolverit, argumenta hæc sint. Sophocles et Euripides haud raro ab Aristotele laudati sunt, eorumque loca tunc exscribuntur in Commentario Græco. Nihilominus quæ (ad L. III. c. 16. extr.) de Æmone dicuntur, quæque antea exscripsi, ita comparata sunt, ut intelligas, hæc non ex loco Sophoclis animadversa, sed ex iis, quæ Aristoteles ibidem de Jocaste dicit, desumpta esse. Scholiastes callide suspicabatur, exempla, de eadem re allata, similia esse oportere: Sophoclem non inspexit. L. III. c. 17. extr. Hecubæ verba ex Euripidis Troadibus citantur. Scholiastes ex Euripide hæc esse nescit, et a viro affirmat pronuntiata esse. Præterea (ad L. I. 9, 20.) notat, a Sappho in ejus carmine introduci Alcæum dicentem, *θέλω—αἰδώς*; ceteros versus aliud quoddam carmen esse. Hæc talia, si ipse in scriptoribus veteribus versatus fuisset, eum latere non potuissent. Sed his in locis a libris suis desertus, suæ doctrinæ specimen dedisse videri potest.

At hoc in indice peccatorum diutius morari nolim. Jam

postremo loco de ætate Scholiastæ pauca dicam. Animadversum jam est a Fabricio, eum peregrinis novisque verbis uti, nec opus est, iis, quæ exempli loco ab eo afferuntur, alia addere. Ex iis, quæ a Scholiasta dicuntur ante ipsum facta esse, Fabricius tantummodo ponit eum Constantino M. posteriorem esse. At multo est posterior. Cujus rei certissimum argumentum hoc esse puto, quod (fol. 45. *b.*) Maronitæ ita appellantur, ut hæc societas jam viribus aucta esse videatur, quibus demum sæculo octavo crevit. Verba Græca hæc sunt: *οὐ γὰρ ἂν ἔδοξέ τι*, (sine dubio *τις* legendum est,) *καὶ ὑπέλαβεν, ὅτι οἱ Σίφνιοι καὶ οἱ Μαρωνῖται βωλεύονται περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς.* Non minus notatu dignum est, quod, cum (L. I. 6, 24.) dicantur *boni esse, quos hostes laudent*, (fol. 10. *a.*) Romanorum, h. e. novæ Romæ civium, exemplo Scholiastes utitur, quorum virtutem affirmat, ab *Ἰσμαηλίταις* laudibus celebrari. Saraceni hi sunt; Turcas ita non appellasset. Atque hi loci Scholiastæ sermoni ita intexti sunt, ut eos aliunde inculcatos esse suspicari non liceat. Inde tamen vix accuratius Scholiastæ ætas definiri poterit, quam quod inter sæc. VIII. XIII. vixisse videatur. Itaque facile intelligitur, Gregorii Nazianzeni manu hos commentarios scriptos esse non posse, quod tamen Fabricius videtur defendere. Quæ conjectura eo minus est probabilis, quod ipse ille *Γρηγόριος ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ* bis citatur (fol. 9. *b.* et 17. *a.*); posteriori quidem in loco, ut auctor epitaphii sermonis in Hierophantem.

Atque hæc videbantur notanda esse de Scholiasta Græco ejusque pretio, cujus sedulo conferendi laborem subterfugere nec volui nec potui, ne quidquam, quo Rhetoricorum lectio in difficilioribus locis adjuvari queat, prætermissum esse videatur.

Scribebam Halis Saxonum Idibus Maiis 1794.

I. T. BUHLII

ARGUMENTUM

LIBRORUM ARISTOTELIS

DE

RHETORICA.

EXSTANT sub Aristotelis nomine duo opera *de arte dicendi:* quorum unum in *libros tres* divisum est, alterum Alexandro M. in epistola præfixa inscriptum *uno libro* continetur. De prioris sinceritate, quantum scio, nemo unquam dubitavit; et sane videtur non solum ipse Aristoteles in libro de Poëtica ad illud provocasse[a], sed etiam præcepta rhetorica in eo explicata, totiusque elocutionis tenor et ratio, cum ingenio, dictione, et philosophia Stagiritæ optime congruunt. Posterius autem contenderunt nonnulli esse supposititium, nec Aristotelis, sed forsitan fœtum Anaximenis Lampsaceni, aut alius Rhetoris cujusdam serioris, quicunque tandem ille fuerit[b]. Cum igitur meum sit, hanc quæstionem paulo accuratius discutere; ut eam jam hoc loco, nec in argumento libri de Rhetorica ad Alexandrum, persequendi consilium ineam, impellit me tum necessitas, diversitatem tractationis ejusdem scientiæ in utroque opere attingendi, unde illi ipsi quæstioni lux exoritur; tum quod manifeste satis appareat, eandem plane ad liquidum perduci non posse, nisi tam de scriptis rhetoricis hodie Aristotelis nomen præ se ferentibus, quam de aliis huic passim a veteribus tributis omnino dispiciatur.

Librorum argumenti rhetorici, quos Stagirita conscripsit, aut

[a] De Poët. cap. XIX: τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ Ῥητορικῆς κείσθω. Τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου.

[b] V. Ant. Majorag. in præf. ed. libb. de Rhet. Venet. 1591. fol.

conscripsisse in antiquitate dicebatur, dederunt recensus Diogenes Laërtius, Anonymus Græcus Vitæ Aristotelis scriptor a Menagio editus, et Arabicæ philosophorum bibliothecæ auctor apud Casirium[c]; qui recensus quidem magnopere inter se discrepant, ita tamen, ut altius investiganti mox constet, omnem discrepantiam ad textus corruptelas redire, unumque ex altero emendandum esse.

I. A *Diogene Laërtio* laudantur, ut Aristotelis:

a. Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α'.
b. Τεχνῶν συναγωγὴ, α', β'.
c. Τέχνης ῥητορικῆς, α', β'.
d. Τέχνη, α'.
e. Ἄλλη τέχνη, α', β'.
f. Τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς, α'.

II. Ab *Anonymo Græco:*

a. Περὶ Πολιτικῆς, ἢ Γρύλλος, γ'.
b. Τεχνῶν συναγωγὴ, α'.
c. Τέχνης ῥητορικῆς, γ'.
d. Τέχνης, α'.
e. Τέχνης τῆς Θεοδέκτου συναγωγὴ ἐν γ'.
f. Περὶ Ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικὰ, ι'.
g. Περὶ Ἀλεξάνδρου, ἢ περὶ ῥήτορος, ἢ πολιτικοῦ.
h. Τέχνη ἐγκωμιαστική.

III. Ab *Arabe:*

a. *Collectio Artium*, lib. I.
b. *De Rhetorica*, libri III.

Primum monendum est, Aristotelem et alios veteres Rhetores Græcos usos fuisse voce τέχνη de *Rhetorica* præcipue[d]; adeoque probabile fit, argumentum horum librorum fuisse affine; quare etiam tituli supra adducti et apud Diogenem, et apud Anonymum Græcum deinceps positi sunt; licet uterque librorum argumentum veramque seriem haud dubie ignoraverit. Jam vero I. cum nos habeamus Aristotelis libros de arte dicendi *tres*, prætereaque veteres hos noverint, et *tres* semper numeraverint[e], patet, nostros libros eosdem esse, quos Diogenes verbis Τέχνης ῥητορικῆς, α', β', et Anonymus verbis Τέχνης ῥητορικῆς, γ', una cum Arabe innuerunt. Apud Diogenem igitur ex Anonymo pro α', β' reponendum est γ'. II. A

[c] Vol. I. p. 28, 31, 62, 63, 42.

[d] Hinc etiam factum est, ut inter Peripateticos et Academicos tam acriter disceptaretur, utrum *Rhetorica* sit *ars*, necne.

[e] Cic. de fin. B. et M. V. 38; Quinctilian. Institt. orat. II. 17.

nostris libris de Rhetorica diversi fuerunt *libri de Rhetorica ad Theodecten*. Ait enim Aristoteles in libro tertio Rhetoricorum (III, 9): Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται, quo loco Theodectea ab his ipsis rhetoricis libris diserte distinguuntur. Diversa non minus fuerunt *Theodectea* a *libro de Rhetorica ad Alexandrum*, qui ætatem tulit. Scripsit enim auctor hujus, sive is Aristoteles, sive alius fuerit, in epistola nuncupatoria ad Alexandrum, quæ hodie in fronte libri legitur[f]: Περιτυχὼν δὲ δυσὶ τούτοις βιβλίοις, ἂν τὸ μὲν ἐστιν ἐμὸν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτῃ γεγραφέισαις· τὸ δὲ ἕτερον Κόρακος. Τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις ἰδίᾳ πάντα γέγραπται περί τι τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων· ὅθεν πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν εὐπορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σοι γεγραμμένων. Neque tantum docent hæc verba, sub Theodecteis non librum de Rhetorica ad Alexandrum intelligi, sed plura inde elici possunt notatu dignissima. Diserte in illo loco traditur, *a.* expositas fuisse in Theodecteis varias dicendi artes superiorum Rhetorum; *b. librum de rhetorica ad Alexandrum* nunc superstitem, esse *Theodecteorum epitomen*, ipsa vero Theodectea periisse; *c.* constitisse olim opus de rhetorica ad Alexandrum *duobus* libris, quorum unus *hanc ipsam epitomen* contineret, quæ ad nos pervenit, alter esset *liber Coracis Rhetoris* jam deperditus[g]. Corrigendi itaque sunt et Diogenes Laërtius et Anonymus. Apud illum pro verbis: Τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς, α', et apud hunc pro verbis: Τέχνης τῆς Θεοδέκτου συναγωγὴ ἐν γ', rescribendum est: Τεχνῶν τῶν πρὸς Θεοδέκτην συναγωγὴ ἐν γ'. III. Quæ apud Diogenem excitatur Τεχνῶν συναγωγὴ, α', β', est *opus de rhetorica ad Alexandrum, quale olim erat*, viz. duobus libris compositum, adjecto Coracis libro Theodecteorum epitomæ. Separavit enim Diogenes hanc Τεχνῶν συναγωγὴν a Theodecteis; igitur, cum præter Theodectea, et opus de arte rhetorica ad Alexandrum alia Artium collectio non exstaret, sub illa Τεχνῶν συναγωγῇ non nisi opus de rhetorica ad Alexandrum intelligere potuit. Laudatur ejusdem Artium collectionis ab Anonymo et Arabe, uti etiam a Cicerone, unus tantum liber; habuerunt hi fortasse, saltem Cicero, exemplum ante oculos, a quo Coracis liber jam divulsus esset; nam innuisse Ciceronem quoque librum nostrum de rhetorica Alexandro inscriptum, vel exinde elucet, quod Theodecteorum *plures* fuerint libri, ille autem *unum* tantum librum se legisse affirmaverit. IV. Duo

[f] Epist. ad Alex. præf. Rhet. sub fin.

[g] Cic. l. l. *Inter hunc* Aristotelem, *hujus* et illum *legi* librum, *in quo exposuit dicendi artes omnium superiorum*, et illos, *in quibus* sua quædam *de eadem arte dixit, et hos germanos hujus artis magistros, hoc mihi videtur interesse.*

alia Aristotelis scripta argumenti rhetorici a Diogene recensita, Τέχνη, α', quem librum Anonymus quoque agnoscit, et Ἄλλη τέχνη, α', β', mihi non singularia opera rhetorica, sed potius libri ad Theodectea pertinentes fuisse videntur, quos sigillatim, quod argumenti et tractationis ratio permitteret, in antiquitate circumferri solitos male Diogenes a Theodecteis separavit, et pro singularibus scriptis rhetoricis habuit. Proditur hoc tum ipsis inscriptionibus Τέχνη— Ἄλλη τέχνη—, tum silentio Arabis, tum denique eo, quod nec Cicero, nec Quinctilianus, homines in libris Stagiritæ rhetoricis maxime versati, præter libros tres de rhetorica, et Collectionem artium, ullius alius de arte rhetorica libri Aristotelici meminerint. V. Sic quoque et *titulo* et *numero* librorum singularis operis rhetorici, quod, ut Aristotelis, laudavit Anonymus Græcus, Περὶ ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικά, ι', magnum errorem subesse suspicor. *Numeris* librorum in veteribus recensibus literariis omnino diffidendum est, cum veteres auctores, ipse adeo Aristoteles, haud raro in scriptis suis per partes dispescendis fuerint parum justi et accurati. Fieri autem potuit, ut in Codice quodam libros *physici* argumenti exciperent libri de rhetorica; quare imperitus librarius his forte inscripsit; περὶ Ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικά, ut eos a ceteris libris rhetoricis alio loco in Codd. collocari solitis discerneret; et hac tituli diversitate decepti recensuum auctores seriores hos libros singulare quoddam opus rhetoricum constituere sibi persuaserunt, cui errori postea novus in librorum numero accessit. VI. *Librum de Rhetore, sive de Politico ad Alexandrum*, itidem ab Anonymo memoratum, eundem cum nostro libro de rhetorica ad Alexandrum esse existimo. Certum hoc videbitur omnibus, qui *titulum* libri illius apud Anonymum cum loco comparaverint ex epistola ad Alexandrum supra exscripto. Apud Anonymum vero pro Περὶ Ἀλεξάνδρου legendum esse Πρὸς Ἀλέξανδρον non est, quod multis ostendam. VII. *Gryllus*, a Diogene et Anonymo excitatus, utique singularis liber argumenti rhetorici fuit, qui tamen interiit. Auctor est Quinctilianus (l. l.), *Aristotelem quærendi gratia quædam subtilitatis suæ argumenta in* Gryllo *excogitasse*. In titulo libri apud Anonymum pro verbis: Περὶ Πολιτικῆς, ἢ Γρύλλος, γ', reponendum est: Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α', ut recte Diogenes habet. Nisi forte dixeris, Τέχνην ἐγκωμιαστικὴν, ab Anonymo ultimo loco nominatam, esse caput quoddam librorum trium de arte rhetorica, per librarium quendam ab his discerptum, idem de ea valebit judicium, quod de Gryllo. Ex his adhuc a me disputatis patescere arbitror, recensum librorum Aristotelis argumenti rhetorici ita proprie esse instituendum:

I. Libri tres de arte rhetorica.	Τέχνης ῥητορικῆς, γ'. Περὶ ῥητορικῆς τῆς μετὰ φ. ι'.
II. Theodecteorum libri tres.	Τεχνῶν τῶν πρὸς Θεοδέκτην συναγωγὴ, γ'. Τέχνη, α'—Ἄλλη τέχνη, α', β'.
III. Collectionis artium ad Alexandrum, libri duo; (incluso libro Coracis).	Τεχνῶν συναγωγὴ, α', β'. Diog. Laërt.
IV. Liber de rhetorica ad Alexandrum.	Τεχνῶν συναγωγὴ, α', Cic. Anon. Arabs. Πρὸς Ἀλέξανδρον, ἢ περὶ ῥήτορος &c. Anon.
V. Gryllus.	Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α'.
VI. De arte encomiastica.	Τέχνη ἐγκωμιαστική. Anon.

In libris de arte dicendi tribus Aristoteles proprias suas disquisitiones rhetoricas doctius et subtilius proposuit, cum contra in libro de rhetorica ad Alexandrum enarrata sint varia præcepta ad artem rhetoricam facientia, qualia a Rhetoribus Aristotele antiquioribus, inprimis a Tisia et Corace, tradita fuerant. Quæ igitur in illis propinavit Stagirita, etiamsi hæc assertis in libro de rhetorica ad Alexandrum nonnunquam repugnent, colligi tamen inde minime poterit, hunc esse suppositititium; quoniam in hoc philosophus quodammodo Historici tantum partes sustinuit, in illis vero ex propria persona locutus est. Quonam autem fundamento suffulta sit eorum conjectura, qui non Aristotelem, sed Anaximenem Lampsacenum libri de rhetorica ad Alexandrum auctorem fuisse existimant, mihi non liquet. Equidem defendere malim contrariam sententiam, librum vere Aristoteli deberi. Etenim notum est, Aristotelem in aula Philippi, Macedoniæ regis, degentem plures libros ad disciplinas encyclias spectantes in usum Alexandri juvenis conscripsisse; et forsitan in horum numero liber de rhetorica fuit. Exstitisse olim jam librum Aristotelicum argumenti rhetorici Alexandro inscriptum, documento sunt cum titulus ejus apud Anonymum obvius, tum quod Cicero, sicut supra ostendi, eundem, quem nos tenemus, legisse videatur. Fac autem epistolam ad Alexandrum libro præfixam ab alia manu additam esse, quod vix crediderim, esse nihilominus librum ex Theodecteis Aristotelicis excerptum, adeoque, si argumentum respicias, Aristotelicum, illa ipsa epistola testatur. Sequitur insuper ex eadem, auctorem epistolæ ea ætate vixisse, qua opus de

rhetorica ad Alexandrum integrum adhuc supereesset, et vel gratias agendas esse illi propter fraudem suam, quoniam ejus ope de rhetoricis Stagiritæ scriptis omnino rectius nunc judicare licet.

Accedamus nunc ad argumentum librorum trium de arte dicendi amplius declarandum. (Lib. I, cap. I.) Præmisit iis Aristoteles nonnulla, quæ universam artem rhetoricam, ejusque historiam, proprietatem, utilitatem et finem attinent. Rhetorica quasi ex altera parte respondet Dialecticæ; nam utraque in rebus communibus versatur, omniumque hominum interest, aliorum opiniones tentare aut refellere, suas vero tueri et defendere. Cum vel consuetudine vel casu bene dicentes id, quod volunt, consequantur, hujusque rei rationes esse necesse sit, patet, tam Dialecticam, quam Rhetoricam *arte* comprehendi posse. Prisci Rhetores artem rhetoricam vitiose tradiderunt, ad ea, quæ extra rem sunt, tantum respicientes, (velut ad artem criminandi, excitandi commiserationem, iram, omninoque animi affectiones,) nihil autem præcipientes de *probationibus*, quæ solæ ad artem referendæ sunt. Quare nihil efficere possunt oratores ad illorum præcepta efformati in iis civitatibus, ubi *legibus* pleraque definita sunt, et *judicis* arbitrio parum relictum est. Hoc vero in omnibus civitatibus legibus bene temperatis locum habere deberet. Rhetores enim, docentes ea, quæ extra rem sunt, aut quomodo conformatum esse oporteat procœmium, aut quomodo narratio sit facienda, nihil aliud agunt, quam ut, quomodo judex hoc vel illo modo afficiendus sit, præcipiant, quem tamen afficere, et oratione a vero deflectere, haud fas est. Fit etiam hinc, ut iidem, methodo orationum concionalium neglecta, de judicialibus tantum loquantur, quia in illis minus utile est extra rem evagari, quam in his. Quod si igitur Rhetorica circa probationes versatur, probatio autem nititur syllogismo quodam, Logicæ peritus ad Rhetoricam discendam aptior erit. Studium Rhetoricæ quadruplicem fructum affert, 1. ut vera et justa, ad persuadendum in vulgus difficiliora, facilius probemus, falsa vero et iniqua refellamus; 2. ut scientiam exquisitam nec vulgi captui accommodatam cuicunque alii impertire possimus, usi argumentis et rationibus communibus; 3. ut aliorum artificiis injustis non vincamur; 4. ut oratione semper nobis bene et recte opitulemur. Differt *Rhetor* a *Dialectico*, quod *hunc* scire oporteat, *quis sit syllogismus verus, et quis falsus*, illum vero, *quid persuadendi vim habeat, et quid eam habere videatur*. Potest syllogismus esse verus, sed ad persuadendum minus idoneus; idcirco perfectum Oratorem Dialectica simul et Rhetorica instructum esse oportet.

(Cap. II.) His præmunitis, Aristoteles ipsam artis rhetoricæ tractationem aggreditur. Ars rhetorica *est facultas in quaque re perspiciendi id, quod ad persuadendum idoneum est.* Rationum autem faciendæ *fidei* aliæ sunt *artificiales*, aliæ *non artificiales*. Ad *harum* genus pertinent, quæcunque non artificio nostro comparatæ prius erant, (velut, testes;) ad *illas* vero, quæcunque demum excogitandæ sunt. Proficiscuntur rationes artificiales tum a moribus dicentis, tum ab affectione auditoris, tum denique ab ipsa oratione, ut aut demonstret, aut demonstrare videatur. Honestis viris facilius creditur, inprimis si eorum mores boni in ipso orationis genere se exserunt; pendet quoque sæpius fides a motu animi auditoris; et oratione ipsa eadem efficitur, si per apta ad persuadendum aliquid verum esse probatur. Hæc tria fidei instrumenta non nisi is consequi potest, qui syllogismo scit perite uti, et qui simul perspicit non solum ad mores et virtutes facientia, sed etiam, quæ sint animorum permotiones, quibus rebus, et quomodo excitentur. Quocirca Rhetorica est quasi propago quædam et Dialectices et Politices. Argumenta orationis demonstrativa aut sunt *enthymemata* (syllogismi oratorii), aut *exempla* (inductiones oratoriæ), quorum illa magis adhuc valent ad animorum motum efficiendum. Non est Rhetoricæ, considerare, quid *cuique*, sed, quid omnino iis, qui nec remota videre, nec ex longe distantibus ratiocinari possunt, probabile sit. Proprium est Rhetoricæ munus, dicere de ejusmodi rebus, de quibus deliberamus; deliberamus autem de iis, quæ utroque modo se habere possunt. Jam vero, si ad persuadendum orator adhibeat exempla aut enthymemata, fugere eum oportet, quæ per se probabilia non sint; neque tamen eligere talia, de quibus plerique eodem modo opinantur; sed ea, quæ etiam aliter se habere possunt. Ducuntur autem *enthymemata* ex *verisimilibus*, et ex *signis*. *Verisimile* est, quod plerumque fit, et ad id, quod probari debet, ita affectum est, quemadmodum universale ad particulare. *Signorum* alia se habent ad rem probandam, ut universale ad particulare. Hæc partim *necessaria* sunt (τεκμήρια), quando syllogismus ex iis confici poterit; partim *non necessaria*, quando syllogismus ex iis confici nequit. Alia signa affecta sunt ad rem probandam, ut singulare ad universale, et hæc quidem omnia non necessaria sunt. *Exempla* ad rem probandam se habent, ut pars ad partem, simile ad simile, cum ambo ejusdem quidem generis sint, alterum vero altero notius sit.

(Cap. III.) In omni oratione considerari debent, *a.* dicens, *b.* res, de qua dicitur, *c.* is, ad quem verba fiunt, et, tanquam ad finem, diriguntur. Audiens vel auscultator modo est, vel disceptator, adeo-

que judicat vel de vi et facultate dicentis, vel de re. Tria sunt genera orationum, *deliberativum*, *judiciale*, et id, quod ad *ostentationem* comparatum est. Deliberatio modo est suasio, modo dissuasio; judicium modo accusatio, modo defensio; ostentatio modo tendit ad laudem, modo ad vituperationem. Deliberans spectat tempus futurum; vocans in judicium tempus præteritum; dicens ostentationis causa plerumque tempus præsens; nonnunquam tamen præterita in memoriam revocat, et futura tanquam præsagit. Generi orationum deliberativo propositus est finis, utile aut damnosum; judiciali, justum aut injustum; ostentativo, honestum aut turpe, vicit et alia. His de rebus dicturo propositiones eo pertinentes in promtu esse debent.

(Cap. IV.) Deliberatur tantum de iis, quæ fieri et non fieri possunt, eam tamen naturam habent, ut in potestatem nostram forte redigantur. Sunt fere quinque præcipua eorum, quæ in consiliis agitari solent. Agitur enim plerumque de *vectigalibus*, de *bello*, de *tuenda regione*, de *annona*, de *legibus*. Cognoscere itaque oportet oratorem deliberantem civitatis reditus, et sumtus faciendos; civium res gestas; totius civitatis vires et copias, tam quæ suppetunt, quam quæ parari possint; nec non vicinarum civitatum historiam, indolem et conditionem, et bellorum ab aliis gestorum causas, rationes et exitus. Similiter eundem oportet scire, quis sit alicujus regionis custodiendæ situs; quot et quales adsint milites præsidiarii; qua ratione custodiri regio possit; quæ et cujus generis sit annonæ copia; quis terræ proventus; quæ possint importari aut exportari; quæ sint cum aliis civitatibus pacta his de rebus et conventiones. Ad deliberationem de legibus denique intelligere eum necesse est, quot sint rerumpublicarum genera, quæ sint cuique utilia aut exitiosa, propria aut contraria; et quibus legibus alii populi utantur.

(Cap. V.) Omnis suasio et dissuasio propositam habet *felicitatem*, quæ est sive bonus rerum successus cum virtute conjunctus, sive rerum ad vitam necessariarum abundantia, sive suavissima vita extra omne periculum posita, sive firmus status possessionum et corporum una cum potestate eum parandi et conservandi. Partes igitur felicitatis sunt nobilitas vel publica, vel privata, amicorum copia, bonorum amicitia, liberi virtute præditi, commoda senectus, præterea bona valetudo, corporis pulchritudo, robur, magnitudo, vires ad publica certamina aptæ, honor, prospera fortuna, prudentia, fortitudo, temperantia, justitia, alia. Hæc omnia spectare debent deliberantes, ut quæ futura vel defutura sint hoc vel illo consilio inito.

Cum suadens vel dissuadens utilitatem sectetur (Cap. VI), deliberetur autem non de fine, sed de iis, quæ in singulis rebus agendis utilia sunt, et ad finem ducunt, pergit hinc Aristoteles, id, quod *simpliciter bonum atque utile* est, diligentius persequi, recensetque tam quæ bona dicuntur omnium consensu, quam quibus non sine controversia hoc nomen impositum est. Jam vero sæpe accidit (Cap. VII), ut, cum duorum utilium alterum sit utilius altero, utrum sit utilius, dubitetur, oportet etiam oratorem doctrinam de *meliori* et *utiliori* memoria tenere; quare ab Aristotele propositiones LXVII huc spectantes allatæ sunt. Maximum vero ad persuadendi facultatem et ad genus orationum deliberativum adjumentum est (Cap. VIII), si orator omnes rerumpublicarum formas animo comprehensas habeat, et cujusque instituta, leges et mores, et quid cuique earum utile sit, distinguere possit.

Disseruit post hæc Aristoteles (Cap. IX) de *virtute* et *vitio*, de *honesto* et *turpi*, utpote quæ materiæ inserviunt illis, qui *laudandi* vel *vituperandi* causa dicunt. Definiit singulas virtutes, et vitia iis contraria, sicut etiam, quid sint Honestum et Turpe tam per se, quam in singulis rebus peragendis. Quibus expositis, oratori præcipit, assumenda ei esse, quæ vicina sint alicujus virtuti aut vitio, tanquam cum his sint eadem; quæ quemque consequantur, semper in meliorem partem esse detorquenda, si laudare velit; videndum esse, apud quos laudet; memorandum esse, si quis digna majoribus, et decore jam parto, aut si quis melius rem gesserit, quam ipsi convenire videbatur, nec non si quis idem sæpius egerit. Ex temporibus quoque et rerum momentis multa ad laudandum vel vituperandum duci possunt. Comparatio cum aliis est instituenda. Omnino autem generi orationum ostentativo (ἐπιδεικτικῷ) *amplificatio* maxime accommodata est.

Sequitur nunc, ut explicetur, quid in *genere orationum judiciali*, in accusando et defendendo, oratori faciendum sit. (Cap. X.) Considerandæ sunt tria, primum, per quæ et quot impulsus sit aliquis ad inferendam injuriam; deinde, quomodo ipse affectus fuerit; denique, qualis sit, et quomodo se habeat. Facere alicui injuriam est sponte aliquem lædere adversus legem. Lex alia est propria, alia communis; illa, ex qua certa quædam res publica administratur, hæc, quæ omnium gentium consensu nititur. Sponte autem lædit, quicunque consulto, nec coactus lædit. Consilii aliquem lædendi sponte adversus legem duæ causæ sunt, improbitas et incontinentia. Accusanti igitur videndum est, utra et cujusmodi in adversarium

cadat; defendenti autem, quatenus non in eum cadat. Quæcunque homines agunt, ob unam ex his septem causis agant necesse est: fortunam, vim, naturam, consuetudinem, rationem, iram et cupiditatem. Evenit autem, ut habituum varietatem consimiles animorum motus consequantur. Ad hæc oratori judiciali respiciendum est. Maxime vero impelluntur homines ad alios injuria afficiendos seu voluptate, seu molestia. Jucundum, quo voluptas efficitur, est aut id, quod naturæ consentaneum est, aut cui assuevimus, aut quod violentum non est, (velut vacatio laborum,) aut quidquid cupimus. His contraria sunt molesta.

Proni sunt ad faciendam injuriam (Cap. XII), qui putant, rem et effici, et a se effici posse, sperantes fore, ut, cum fecerint, lateant, sive, ut, re detecta, impune abeant, sive, ut pœna minor sit lucro, quod consecuturi sint. Læduntur autem potissimum divites, absentes, proximi, (quibus cito eripi aliquid potest,) negligentes, incuriosi, vulgo contemti, amici et inimici, amicis destituti, imperiti et imbecilles, hospites, (quibus otium non suppetit ad judicium exspectandum,) injuriosi, petulantes et contumeliosi, ii denique, quibus læsis gratum fit amicis, aut quos alii eadem injuria affecturi sint, nisi ipsi lædentes occuparint. In quibus injuriæ fiant, sunt præcipue illa, quæ facile est occultare, quæ proferre ii, quibus facta injuria est, pudore prohibentur, et cet.

Justa et injusta dupliciter distinguuntur (Cap. XIII), tum ratione legum, tum ratione eorum, ad quos referuntur. Lex alia est propria, quam sibi quisque populus statuit (conf. supra cap. X), alia naturalis. *Est enim justum quoddam* natura *et injustum; de quo homines quasi divino quodam instinctu vaticinantur, etiamsi nulla de eo inter illos communicatio aut pactio intercesserit.* Deinde, quæ facienda vel non facienda sunt aut totam communitatem, aut aliquem ex communitate attinent. Omnes itaque accusationes et defensiones aut ad commune, aut ad privatum quendam referuntur. Cum autem sæpe lædentes criminis definitionem non agnoscant, aut negent, factum suum tale esse, ut definitio ad illud quadret, de his accurate providendum est. Improbitas enim et injustitia a consilio lædentis, non ab actione, pendent. Addidit his Aristoteles præclara nonnulla de legum scriptarum, et non scriptarum, ex quibus actiones dijudicantur, discrimine, de interpretatione legum, et quomodo litigantes agere oporteat. Suadet in his, ut malint injuria affecti ad arbitrum ire, quam ad judicem. Majores injuriæ sunt, quæ a majore injustitia manant (Cap. XIV), cujusmodi injuriarum exempla plura

ab Aristotele excitata sunt; velut, si injuriæ remedium nullum adhiberi potest, aut si is, qui injuriam accepit, ipse grave de se supplicium sumsit, aut si quis solus, vel primus, vel non multorum exemplo scelus admisit, &c. Desinit hic liber (Cap. XV) enumeratione et explicatione rationum fidei faciendæ, quæ sine artificio nostro comparatæ prius exstant. Sunt illæ: *leges, testes, pacta conventa, quæstiones, jusjurandum.* Quod si oratori lex scripta adversetur, provocandum illi est ad legem communem, ut æquitati magis consentaneam; et videndum quoque est, an lex alii legi, aut ipsa sibi contraria sit; quod si e contrario lex scripta illi faveat, defendenda ea est et tuenda. Testes sunt vel antiqui, vel recentes, et horum alii, qui in periculum veniunt, alii, qui extra periculum sunt. Antiqui testes sunt v. c. poëtæ, quorum judicia nota et testata sunt, oraculorum interpretes, proverbia; recentes sunt aut viri illustres, et qui aliqua de re judicarunt, aut qui ipsi rei ipsius veritatem et rationem affirmare possunt. Illi tantum idonei sunt ad testandum, rem fuisse, aut non fuisse; utrum aliquid sit justum an injustum, testari nequeunt. Si quis testes non habet, oratori ad argumenta provocandum est; si qui adsint, dicendum est contra adversarium, nihil opus fore testibus, si argumentis cujusque rei veritas cognosci possit. Cum testimonia alia sint de aliquo ipso, alia de adversario, alia de re, alia de moribus, patet, nunquam utilibus testimoniis aliquem destitutum fore. Ceterum testium conditio et rationes ponderandæ sunt. Quoad pacta officium est oratoris, ut ea vel exaggeret, vel deprimat; vel fidem iis conciliet, vel detrahat, id quod variis modis effici potest. Quæstiones testimonia quædam sunt, quibus idcirco fides tribuitur, quod necessitas quædam adjuncta sit. Facile est perspicere, quomodo aut confirmentur, aut dissolvantur. Rationis fidei faciendæ a jurejurando petitæ diversa tractatio est, si quis jusjurandum defert, aut accipit, aut defert, sed non accipit, aut accipit, sed non defert, cujus tamen præcepta ipsa res facile suppeditat.

(Lib. II, cap. I.) Quoniam omnis oratio ad judicium audientium dirigitur, videndum est oratori, non tantum, ut oratio ad fidem faciendam apta sit, sed etiam, ut ipse sit talis, qui fidem mereatur. In deliberationibus quidem utilius est, si dicens bene moratus videatur; in judiciis autem, si audiens hoc vel illo modo affectus sit. Præter argumenta, tria sunt, quibus fidem nobis conciliemus, prudentia, virtus, et benevolentia; nam, quod hæ dotes omnes, aut una vel altera, deficiant, oratores mentiri solent. Quibus prudentiæ et virtutis existimatio acquiratur, e doctrina de virtute constat.

Benevolentia et amicitia ab iis pendent, quibus aut voluptas, aut molestia consequens est, ut ab ira, misericordia, metu, aliis, et ab iis, quæ his adversantur. Uniuscujusque autem horum tractatio tripartita esse debet, velut, cum de ira sermo sit, quomodo homines propensi sint ad iram, et quibus, quasque ob causas irasci soleant.

Ira (Cap. II) est appetitio ulciscendi cum ægritudine conjuncta. Exoritur inde, quod opinamur, alium nos, vel nostrorum aliquem, neglexisse, cum id eum facere non conveniret. Irascens igitur certo et cuidam definito irascitur, et aliqua de causa. Omnem iram comitatur voluptas quædam ex spe futuræ ultionis. Neglectus genera sunt tria, *contemtio, incommodatio,* et *contumelia,* ad quæ omnes iræ causæ ab Aristotele fusius declaratæ facile revocari possunt. Irascentes semper ægro animo sunt, quoniam aliquid appetunt, quod quo minus consequantur, alii impediunt. Prout igitur affecto et perturbato aliquis animo est, ita in eo opportunitas adest ad iram ex hac aut illa re concipiendam. Iræ opposita est *lenitas* (Cap. III). Delinitio igitur est sedatio et restinctio iræ. Omnino ad leniendum valent, quæcunque adversantur iis, quibus ira excitatur. Oratori igitur lenire volenti ex iis locis argumenta sumenda sunt, quibus eos, quos placare studet, mites efficiat, v. c. esse eum, cui aliquis irascatur, metuendum, aut verendum, aut aliis in rebus eum gratificatum esse, sive gratificari posse, aut invitum fecisse, aut de facto supra modum dolere &c.

Amare (Cap. IV) est velle, esse alicui ea, quæ bona arbitreris, idque ejus causa, non tua, et ad ea pro viribus procuranda propensum esse. *Amicus* est, qui amat et contra amatur, qui ergo una gaudet bonis, doletque adversis alterius propter hunc ipsum. Varias amoris et amicitiæ causas et rationes Aristoteles deinceps exposuit. Quæ amicitiam efficiunt, sunt præcipue beneficia, si quis ea fecerit non rogatus, et si, cum fecisset, aliis non prædicaverit. Inimicitiæ causæ et rationes his contrariæ sunt. Efficiunt maxime inimicitias ira, incommodatio, et criminatio. Inimicitia et odium ab ira distinguenda sunt. Irascimur tantum iis, quæ ad nos pertinent; odimus vero etiam, quæ ad nos non pertinent; irascimur semper singulis, odimus etiam totum aliquod hominum genus; ira tempore sanari potest, odium non item; ira molestiam tantum inferre studet, odium potius malo afficere; ira cum ægritudine conjuncta est, odium ea vacat; ira misericordiæ capax est, odium flecti nequit. Ut orator probet, intercessisse inter aliquos amicitiam vel odium, ex his argumenta petenda sunt.

Metus (Cap. V) est molestia, aut perturbatio quædam ex objecta

specie imminentis mali, in quo insit vis aut interimendi, aut molestiæ inferendæ. Terribilia igitur sunt, quæcunque videntur magnam vim habere interimendi, aut ita nocendi, ut magna aliqua molestia consequatur. Terribilia varia esse, et a variis causis proficisci possunt. *Fiducia* metui adversatur, et id, quod fiduciam gignit, ei, quod terret. Efficitur etiam fiducia variis modis. Recensuit Aristoteles plures propositiones tum ad metum, tum ad fiduciam pertinentes, unde oratori enthymemata conficere licet.

Pudor (Cap. VI) est molestia quædam et perturbatio animi, orta ex malis aut præsentibus, aut præteritis, aut futuris, quæ ignominiæ notam inurere videntur. *Impudentia* est contemtio quædam horum malorum, et firmitas animi adversus ea. Omnia mala alicui pudorem incutiunt, quæ turpia videntur ipsi, et iis, quos curæ habet. Talia autem sunt, quæcunque a vitio proficiscuntur. Cum nemo de existimatione sua laboret nisi propter existimantes, necesse est, quemque pudore perfundi propter eos, quorum rationem sibi habendam esse putat. Rationem vero habemus eorum, a quibus colimur, aut quos colimus ipsi, aut a quibus nos coli volumus, aut quorum opinionem non contemnimus. Pudorem excitant non ea modo, quæ per se pudenda sunt, sed eorum quoque signa. De inverecundia e contrariis pudori rationibus magna oratori enthymematum copia futura est.

Gratia (Cap. VII) est, qua habens aliquid dicitur gratificari indigenti, non ut aliquid referat, sed ut illi gratificetur. Magna autem gratia est, si aliquid aut valde egentibus, aut si magna tribuerimus, aut difficilia, aut si soli, aut primi, aut maxime. Oratori ergo gratiam alicui conciliare volenti argumenta ex iis petenda sunt, quibus ostendatur, fuisse alterum molestia obrutum, vel indigentem, alterum vero illi necessaria suppeditasse. Constat etiam hinc, unde sumenda sint, quibus removeri possit gratia, et effici, ut nulla deberi videatur.

Misericordia (Cap. VIII) est ægritudo quædam inde orta, quod malum accidere videatur non merenti, et quod idem nobis quoque seu nostrorum alicui accidere posse arbitremur. Hinc illi, quibus sunt parentes, aut liberi, aut uxores; senes propter experientiam, imbecilles, natura timidi, eruditi, facilius ad misericordiam commoventur. Commiserationem autem excitant omnia, quæcunque molestiam ac dolorem afferunt; quorum plura deinceps Aristoteles enumeravit. Misericordiæ maxime adversatur *indignatio*. (Cap. IX.) Uterque tamen horum animi motuum hominis est bonis moribus præditi. Indignari est ægre ferre, quod alicui res prospere succe-

dant præter ipsius dignitatem. Omnino ad indignationem propensi sunt, qui dignos esse se existimant iis, quibus indignos alios esse ducunt. Quod si igitur orator ostenderit, aliquem iniquam sortem non mereri, aut contra fortuna sua indignum esse, vel misericordia, vel indignatio excitabitur. *Invidia* (Cap. X) est molestia quædam ex eo contracta, quod alii *similes* bene ac feliciter rem gerere videantur. Non invidemus autem, ut nobis aliquid eveniat, sed eorum ipsorum causa, quibus invidemus. Similes autem alii nobis esse possunt genere, cognatione, ætate, habitu, gloria, facultatibus, et ii, quibus parum abest, quin eadem omnia insint. Hinc facile intelligitur, qui maxime ad invidiam proclives sint. Si judices oratione ad invidiam excitati fuerint, patet, misericordiæ apud illos locum non fore. Ab ipsius invidiæ natura et rationibus argumenta petenda sunt vel judici vel oratori, quibus eam obtundat. *Æmulatio* (Cap. XI) est dolor quidam, quod similibus bona quædam honorifica suppetant, quorum ipsi quoque capaces sumus. Æmulamur alios, non, quod ipsi bonis fruantur, sed quod nos illis caremus; quare æmulatio honestis viris convenit, at invidia improba est. Cum bona, quæ honorem pariunt, æmulanda sint, necesse est, virtutes quoque huc pertinere, et quæcunque fructum et utilitatem afferunt. Contemtus et æmulatio sibi adversantur.

Expositis adhuc iis, quibus animorum motus aut excitari, aut sedari possint, indicatisque locis, unde argumenta petenda sint oratori ad fidem sibi de iis conciliandam, Aristoteles jam progreditur ad explicandos mores, animorum motus, et habitus unicuique ætati ac fortunæ peculiares. Agit igitur de moribus juvenum (Cap. XII), senum (XIII), virorum (XIV), nobilium (XV), divitum (XVI), et potentium (XVII). Homines libenter accipiunt orationes moribus suis congruentes; quare oratori ad hos respiciendum est. Qui sint mores pauperis, infortunati, impotentis, ex moribus eorum, qui fortuna contraria gaudent, perspicuum fit.

Præter ea, quæ cujusque orationis generis propria sunt, utendum quoque est oratori (Cap. XVIII) propositionibus *communibus*, quibus fieri posse, aut non posse aliquid ostenditur. Communia sunt etiam omnium orationum ea, quæ de magnitudine traduntur; utuntur enim omnes, suadentes aut dissuadentes, laudantes aut vituperantes, accusantes aut defendentes, extenuatione et amplificatione. Est tamen ex communibus amplificatio ad genus quidem ostentativum maxime accommodata. Recensuit igitur Aristoteles (Cap. XIX) varios locos de possibili, de facto, de futuro, et de magno.

Communium faciendæ fidei *instrumentorum* (Cap. XX) genera duo sunt, *exemplum* et *enthymema*; nam *sententia* enthymematis pars est. Exemplum simile est inductioni, et inductio est principium. Sunt autem exemplorum duo genera: unum, cum ea, quæ prius fuere, narrantur; alterum, cum facta quædam confinguntur, v. c. parabolæ et fabulæ. Faciliora inventu sunt exempla ficta, sed utiliores ad deliberandum sunt res vere gestæ, cum futura plerumque similia sint præteritis. Ubi enthymematum copia non est, utendum est oratori exemplis ut demonstrationibus; per hæc enim fit fides; ubi vero enthymemata non desunt, utendum est exemplis ut epilogis post enthymemata. Sententia autem est enuntiatio (Cap. XXI), non de rebus singulis, sed universe prolata, nec de rebus quibuslibet, sed de rebus agendis, et de iis, quæ in agendo aut persequenda aut fugienda sunt. Quatuor sunt sententiarum genera. Aut enim illæ cum epilogo erunt, aut sine epilogo. Demonstratione indigent, quæcunque παράδοξον enuntiant, aut controversum. Aliæ demonstratione non indigent, sive quod præcognitæ sint, sive quod, simulac proferuntur, intuentibus perspicuæ sint. Eorum autem, quæ cum epilogo enuntiantur, aliæ sunt partes enthymematis, aliæ vero enthymematicæ quidem, sed non partes enthymematis, et hæ sunt omnium probatissimæ, quia statim elucet causa ejus, quod dicitur. Constat etiam ex his, ad quas res, et quales sententias adhibere oratorem oportet. Adjecta tamen sunt ab Aristotele alia præcepta nonnulla de sententiarum usu. Multum adjumenti afferunt sententiæ in dicendo maxime propter vanitatem quandam audientium, qui gaudent, si quis universe loquens in easdem opiniones incurrat, quas ipsi ex parte habent. Alia sententiarum utilitas est, quod moratas orationes faciant. Morata autem est oratio, quæ declarat, quid expetat dicens in vitæ ratione. Enthymemata (Cap. XXII) non e longinquo repetenda, neque ex omnibus sumtis concludenda sunt, sed ex definitis quibusdam, quæ plerumque fiunt. Quemcumque autem syllogismo disputaturum necessario aut omnia, aut pleraque eorum, quæ in re disputationi objecta insunt, nota habere oportet. Deinde enthymematum duo genera sunt; nam alia quidem eo adhibentur, ut rem aut esse, aut non esse, demonstrent; alia ad redarguendum; differunt itaque, ut in Dialecticis elenchus et syllogismus. Enthymemate demonstrativo colligitur aliquid ex iis, quibus adversarius ipse assentitur; redarguenti aliquid eorum, quæ adversarius negat. In superioribus Aristoteles propositiones attulit, e quibus enthymemata ducenda sunt de bono et malo, de honesto et turpi, de justo et injusto, de motibus animi,

et de habitibus peculiaribus singulis hominum generibus pro diversa eorum ætate, fortuna, et conditione. Jam sequitur collectio locorum, unde præcipue et universe petantur et vera enthymemata tam ad demonstrandum, quam ad redarguendum, et enthymemata fallacia, quæ videntur vera esse, nec sunt. Loci enthymematum *demonstrativorum* (Cap. XXIII) sunt: *a.* ex contrariis; *b.* e casibus similibus; *c.* ex comparatione, (quæ tamen concludendi ratio nonnunquam fallit;) *d.* ex eo, quod est magis vel minus; *e.* ex ipso tempore; *f.* ex adversarii dictis, (qui locus utilissimus est;) *g.* ex definitione; *h.* ex varia et multiplici vocis alicujus significatione; *i.* ex partitione; *k.* ex inductione; *l.* ex judicio de eadem re aut simili, aut contraria; *m.* ex partibus; *n.* ex consequenti; *o.* ex diversa hominum probatione ejusdem rei, quæ palam, et quæ occulto fit; *p.* ex eo, quod eadem proportione colligantur; *q.* ex eo, quod homines eadem non sequantur antea et postea; *r.* ex eo, quod esse aut fieri *potest*; *s.* ex consideratione rationum impellentium et avocantium; *t.* ex incredibili. Loci enthymematum ad *redarguendum* aptorum sunt: *a.* ex dissidentibus; *b.* ex allata causa calumniam dissolvente; *c.* ex causa, ut, sive causa sit, rem esse, sive causa non sit, ne rem quidem esse, dicamus; *d.* ex alia ratione, qua commodius fieri potuisset; *e.* ex consideratione, numquid agendum sit, quod adversetur iis, quæ cum maxime fiunt; *f.* ex nomine. Loci denique *fallacium* enthymematum sunt: *a.* conclusio falsa; *b.* ex homonymia; *c.* dicenda sunt conjunctim, quæ separatim vera erant, et dividenda, quæ erant conjungenda; *d.* exaggeratio; *e.* e casu; *f.* e non causa, ut causa; *g.* ex omissione temporis et modi.

Duplex est ratio enthymemata *solvendi* (Cap. XXV): una, contrario syllogismo afferendo; altera, objiciendo aliquid, quod obstet. Contrarii quidem syllogismi iisdem ex locis duci possunt. Objectiones autem quatuor modis fiunt; aut enim ex re ipsa, aut ex simili, aut ex contrario, aut ex rebus judicatis. Dissolutio videtur quidem vera esse, sed non semper est vera. Occurrens argumento, non ita solvit, ut verisimile illud esse neget, sed ut dicat, non esse necessarium; quo etiam fit, ut semper plura invenire liceat ad defendendum, quam ad accusandum.

Augere et *extenuare* non ad locos enthymematum referri possunt (Cap. XXVI). Locus enim est, a quo multa enthymemata proficiscuntur. Augere vero et extenuare est quodammodo ostendere, aliquid magnum aut parvum esse, ut et bonum aut malum, justum aut injustum.

(Lib. III, cap. I.) Non satis est, oratorem ea tenere, *quæ* dicenda sunt, sed oportet quoque eum scire, *quomodo* sint dicenda, cum hoc multum prosit ad efficiendum, ut oratio bene morata videatur. Sane æquum est, ut nihil aliud in oratione quæratur, quam ut audientibus nec lætitiam, nec molestiam afferamus; nam justum est, de ipsis tantum rebus judicio contendere. Etsi tamen omnia, quæ præter *probationes* in orationibus adhibentur, supervacanea sint; nihilominus plurimum valent, et quidem audientium culpa; quare ea oratori non negligenda sunt. Supererat igitur Aristoteli post doctrinam de probationibus, ut ageret tum de *elocutione*, tum de *partibus orationis disponendis*. Quare hæc argumentum libri tertii de rhetorica constituunt. Ad doctrinam de elocutione pertinent præcepta de *actione* et *pronuntiatione*, deinde dijudicatio ejus dicendi generis, quod cuivis orationi sit aptissimum. Ars actionis est in voce posita, quomodo ea uti oporteat ad singulos animi motus exprimendos, velut, quando voce magna, vel parva, vel media utendum sit; quando adhibendi sint soni vocis acuti, vel graves, vel medii; qualis sit numerus observandus. Parum honorifice Aristoteles de hac *arte* sensit, quæ ad eam conducerent, a *natura* potius haberi ratus; neque tamen omnino eam respuit. Diligenter autem varia dicendi genera distinxit, maxime poëticum et oratorium, de quo posteriori tantum in sequentibus sermo futurus est. Acriter simul in eos invectus est, qui elocutionem poëticam in orationibus probari existimarent, in quorum numero Gorgias fuit.

Virtus elocutionis (Cap. II) est, ut sit aperta, dilucida, nec humilis, nec nimis elata, quoniam oratio, nisi rem ita declaret, finem suum non assequetur. Efficitur autem hæc orationis virtus præcipue verbis propriis, qualia ipsa rerum natura dictat. Facile artificium occultatur, si quis e communi sermone verba seligens, orationem suam componat. Rarius orator uti debet verbis peregrinis, aut nova ratione junctis et factis. Propria vero nomina translata, ad orationem exornandam utilia sunt, quamvis caute in hac translatione versandum sit. Singula Aristotelis præcepta huc spectantia attingere nolim. Quatuor modis elocutio fit *frigida* (Cap. III): *a.* nominibus inepte junctis; *b.* usu verborum peregrinorum; *c.* epithetis vel longe petitis, vel intempestivis, vel nimis crebris; *d.* ineptis translationibus. *Imago* (Cap. IV) ipsa etiam translatio est; parum enim ab hac differt. Usurpandæ itaque sunt imagines eo modo, quo translationes.

Initium et elementum elocutionis est (Cap. V) *recte* loqui. Pura

autem et emendata locutio his potissimum efficitur: *a.* justa dispositione conjunctionum; *b.* propriis rerum nominibus; *c.* evitatione ambiguorum; *d.* distinctione generum, quæ nominibus competunt; *e.* justa expressione multorum, et paucorum, et unius. Ad *amplitudinem* orationis (Cap. VI) proderunt, si orator definitionem loco nominis ponat, aut rem translationibus et epithetis illustret, aut ex uno plura faciat, aut in dicendo copulas adjungat, aut etiam commemoret, quæ rei non adsunt. Brevitati studenti contrarium faciendum est. Si in definitione erit aliquid obscœnum, aut parum decorum, oratori utendum est nomine; si in nomine, definitione. Oratio servabit *decorum* (Cap. VII), si motus animi, et mores exprimet, rebusque, de quibus sermo fuerit, conveniet. Oratori itaque de rebus grandibus non tenuiter, nec de tenuibus graviter dicendum est; neque abjectis et vilibus rebus ornatus adhibendus est. Motus animi exprimet oratio, si sit irarum plena, cum de aliqua contumelia agitur, si impia et turpia facta cum indignatione, laudabilia cum animi voluptate, miserabilia demisse et humiliter tractet. Sic etiam singula hominum genera, propriosque singulorum habitus et mores orationem consequi oportet. Commovere animos quærenti conveniunt maxime epitheta, juncta nomina, et verba peregrina.

Forma orationis (Cap. VIII) neque versibus constare, neque numeri prorsus expers esse debet. Oportet enim orationem aliqua terminatione concludi; non tamen metrica, quoniam rhythmus non exquisite, sed tantum quadamtenus servandus est. Ex numeris iambicus et pæan optime convenit, cum in hos loquentes maxime incidant. Duæ sunt pæanum species, quarum altera (— ∪ ∪ ∪) principio periodi aptissima, altera (∪ ∪ ∪ —) optime concludit. Elocutio vero omnino aut tracta et pendens est per conjunctionem, aut ambitu comprehensa (Cap. IX). Tractam dicit Aristoteles nullum ex se finem habentem, nisi res, quæ exponitur, ad finem pervenerit; ambitu vero comprehensam, quæ periodis constat. Illa oratio est injucunda; hæc suavis et facile percipienda. Oportet autem in periodo sententiam absolvi, non abrumpi. Periodorum ipsarum duæ species sunt, una membris constantium, altera simplicium s. unum tantum membrum habentium. Ex membris constat locutio, quæ perfecta est, distinctas partes habet, nec spiritum dicentis impedit. Oportet et membra et periodos neque mutilas esse, neque nimis longas. Omnis periodus membris constans partim *distincta* est, partim *opposita*, si membra aut per copulam tan-

tum juncta sunt, aut in utroque membro contrarium est alteri contrario constitutum, vel idem membrum e contrariis constat. *Compar* dicitur periodus, cum æqualia membra sint; *assimilata* vocatur, cum extremæ partes utriusque membri similes sint. Variarum periodorum usum Aristoteles præceptis et exemplis illustravit.

Natura insitum est omnibus (Cap. X, XI), ut, cum aliquid facile discunt, voluptatem sentiant; quare propria rerum nomina in oratione adhibita jucundissima sunt, quoniam nos celeriter ad rerum cognitionem ducunt. Fit autem locutio quoque urbana, et jucunda, tum si contraria contrariis opponantur, tum si adhibeatur translatio, quæ neque aliena, neque vulgaris est, et rem oculis subjicit per verba actionem aliquam significantia.

Non est eadem locutio (Cap. XII), qua aliquid scribimus, et qua in contentionibus utimur, et quæ ad deliberationes pertinet, et qua judicia tractantur. Dicendi genus, quo aliquid scribimus, esse debet exquisitissimum; quo autem in contentionibus utimur, aptissimum ad actionem. Quamobrem etiam orationes, quarum vis in actione posita est, sublata actione, inanes sunt. Elocutio deliberativa similis est picturæ umbratili, in qua, quanto major fuerit eorum, quæ depicta sunt, turba, tanto longius spectatur. In oratione judiciali debet exquisitius esse genus dicendi, quoniam coram uno tantum judice res agitur. Non in omnibus his dicendi generibus iidem oratores excellunt.

Orationis (Cap. XIII) duæ partes sunt, *propositio*, et *probatio*, e quibus illa rem, de qua agitur, exponit, hæc eam argumentis confirmat. Aliæ orationis partitiones ab Aristotele reprehensæ sunt. Procemium (Cap. XIV) est principium orationis. Potest orator dicere initio, quidquid velit, deinde progredi, et cum oratione illud conjungere. Orationis demonstrativæ exordia ducuntur ex laude, ex vituperatione, suasione vel dissuasione, et ex iis, quæ personam vel oratoris vel auditoris attinent. Maxime vero procemii necessarium et proprium munus est, finem institutæ orationis aperire; quare si causa perspicua fuerit, aut parva, procemio non uti licebit. Deliberationum exordia a judiciali genere sumuntur. Natura enim deliberationes nulla habent exordia, quoniam sciunt deliberantes, qua de re verba facienda sint, nec res ullo indigeat procemio, nisi vel propter ipsum oratorem, vel adversarium, vel si res non tanta existimetur, quantam orator vult, sed aut major, aut minor.

In *criminatione* (Cap. XV) et *defensione* oratori potissimum ea

dicenda sunt, quæ ad excitandam aut delendam malam existimationem valent. Plures igitur locos huc spectantes Aristoteles attulit. Omnino criminans debet rem depravare, atque in deteriorem partem inflectere; qui autem crimina dissolvit, in meliorem partem trahere.

Narratio (Cap. XVI) in orationibus ostentativis debet esse non perpetua, sed in plures partes distincta, cum actiones et res gestas commemorare opus sit, quæ continenti oratione traditæ difficulter memoriæ mandantur. Notas et celebres actiones oratorem auditoribus tantum in memoriam revocare oportet. Inserenda etiam sunt narrationi, quæ probitatem oratoris significent, vel quæ declarent alterius improbitatem, vel quæ ipsis judicibus jucunda sint. Denique moratam esse oportet narrationem, ut orator mentem et consilium suum explicet, ut rei, quæ incredibilis videtur, causam adjungat &c.

Probationes (Cap. XVII) demonstrandi vim habere oportet. Deliberativo generi orationum *exempla* maxime accommodata sunt; enthymemata vero magis judiciali conveniunt. Neque tamen res omnes argumentis confirmandæ sunt, neque iisdem utendum est oratori animos movere aut mores exprimere cupienti. Sententiis autem uti licet et in narratione et in confirmatione. Eum, qui vel in deliberatione, vel in judicio prior dicit, oportet primo causam suam confirmare, deinde illis, quæ contra dici possint, occurrere, eaque extenuare et dissolvere. Quod si quis secundo loco dicat, prius objecta ab adversario refutare debet vel dissolvendo, vel contra argumentando, præcipue si illa fidem fecisse visa fuerint.

Interrogatione (Cap. XVIII) maxime opportunum est uti, vel cum alteram partem adversarius ipse dixerit, ita ut deinde ex interrogatione sequatur absurdum; vel, cum alterum planum, neque dubium sit, quin adversarius alterum sit concessurus; vel, cum ostendi possit, adversarium dicere sibi contraria, aut a communi opinione aliena. Quod si ad ambigua *respondendum* est, distinguere oportet, longa uti oratione, non concisa, et statim eorum, quæ contraria videntur, solutionem in responsione adhibere. Monuit præterea pauca Aristoteles de ridiculis, de dissimulatione, de scurrilitate.

Epilogus (Cap. XIX) quatuor ex partibus constat: primum ex ea, quæ efficit, ut auditor nobis bene velit, adversariis male; deinde ex amplificatione et diminutione; tum ex animorum commotione; postremo ex enumeratione (*ἀναμνήσει*).

Libros de Rhetorica *exotericos* esse, tum ex tota eorum indole, tum ex pluribus locis in iis obviis patet. Diserte insuper profitetur Aristoteles[a], omnem de Rhetorica tractationem πρὸς δόξαν scriptam esse, ut itaque dubitari plane nequeat, quin exotericis illi annumerandi sint.

Rhet. III, 1: ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ Ῥητορικὴν, οὐχ ὡς ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον.

dicenda sunt, quæ ad excitandam aut delendam malam existimationem valent. Plures igitur locos huc spectantes Aristoteles attulit. Omnino criminans debet rem depravare, atque in deteriorem partem inflectere; qui autem crimina dissolvit, in meliorem partem trahere.

Narratio (Cap. XVI) in orationibus ostentativis debet esse non perpetua, sed in plures partes distincta, cum actiones et res gestas commemorare opus sit, quæ continenti oratione traditæ difficulter memoriæ mandantur. Notas et celebres actiones oratorem auditoribus tantum in memoriam revocare oportet. Inserenda etiam sunt narrationi, quæ probitatem oratoris significent, vel quæ declarent alterius improbitatem, vel quæ ipsis judicibus jucunda sint. Denique moratam esse oportet narrationem, ut orator mentem et consilium suum explicet, ut rei, quæ incredibilis videtur, causam adjungat &c.

Probationes (Cap. XVII) demonstrandi vim habere oportet. Deliberativo generi orationum *exempla* maxime accommodata sunt; enthymemata vero magis judiciali conveniunt. Neque tamen res omnes argumentis confirmandæ sunt, neque iisdem utendum est oratori animos movere aut mores exprimere cupienti. Sententiis autem uti licet et in narratione et in confirmatione. Eum, qui vel in deliberatione, vel in judicio prior dicit, oportet primo causam suam confirmare, deinde illis, quæ contra dici possint, occurrere, eaque extenuare et dissolvere. Quod si quis secundo loco dicat, prius objecta ab adversario refutare debet vel dissolvendo, vel contra argumentando, præcipue si illa fidem fecisse visa fuerint.

Interrogatione (Cap. XVIII) maxime opportunum est uti, vel cum alteram partem adversarius ipse dixerit, ita ut deinde ex interrogatione sequatur absurdum; vel, cum alterum planum, neque dubium sit, quin adversarius alterum sit concessurus; vel, cum ostendi possit, adversarium dicere sibi contraria, aut a communi opinione aliena. Quod si ad ambigua *respondendum* est, distinguere oportet, longa uti oratione, non concisa, et statim eorum, quæ contraria videntur, solutionem in responsione adhibere. Monuit præterea pauca Aristoteles de ridiculis, de dissimulatione, de scurrilitate.

Epilogus (Cap. XIX) quatuor ex partibus constat: primum ex ea, quæ efficit, ut auditor nobis bene velit, adversariis male; deinde ex amplificatione et diminutione; tum ex animorum commotione; postremo ex enumeratione (ἀναμνήσει).

Libros de Rhetorica *exotericos* esse, tum ex tota eorum indole, tum ex pluribus locis in iis obviis patet. Diserte insuper profitetur Aristoteles[a], omnem de Rhetorica tractationem πρὸς δόξαν scriptam esse, ut itaque dubitari plane nequeat, quin exotericis illi annumerandi sint.

Rhet. III, 1: ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ Ῥητορικήν, οὐχ ὡς ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΟΤΙ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝΟΣ ΤΙΝΟΣ ΓΕΝΟΥΣ ΑΦΩΡΙΣΜΕΝΟΥ Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ, ΑΛΛΑ ΚΑΘΑΠΕΡ Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΧΡΗΣΙΜΟΣ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥ ΤΟ ΠΕΙΣΑΙ ΕΡΓΟΝ ΑΥΤΗΣ, ΑΛΛΑ ΤΟ ΙΔΕΙΝ ΤΑ ΠΙΘΑΝΑ.

Ἡ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ἐστιν ἀντίστροφος τῇ Διαλεκτικῇ· ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. Διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον, 2 καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσι. Τῶν μὲν οὖν πολλῶν οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν· οἱ δὲ διὰ συνήθειαν, ἀπὸ ἕξεως· ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον, ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν. Δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν οἵ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου, τούτου τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται· τὸ δὲ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔργον εἶναι.

2. οἱ δὲ διὰ] οἱ δὲ καὶ διὰ D.
ἀμφοτέρως] ἀμφότερα B. C. D.
δι' ὃ] διὸ B.
ταὐτομάτου] τοῦ αὐτομάτου A. ταυτομάτου τούτου, τὴν E.
πάντες ἤδη] ἤδη πάντες A. B. C. E. ἤδη om. D.

Νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες ὀλίγον πε- 3
ποιήκασιν αὐτῆς μόριον· αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι μόνον·
τὰ δ' ἄλλα προσθῆκαι. Οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν
λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως· περὶ δὲ τῶν ἔξω
τοῦ πράγματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται. Διαβολὴ 4
γὰρ, καὶ ἔλεος, καὶ ὀργὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς,
οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν· ὥστ'
εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις, καθάπερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστι
τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν
εἶχον, ὅ τι λέγωσιν. Ἅπαντες γὰρ, οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω 5
τοὺς νόμους ἀγορεύειν· οἱ δὲ καὶ χρῶνται, καὶ κωλύουσιν
ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ·
ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες. Οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν,
εἰς ὀργὴν προάγοντας, ἢ φθόνον, ἢ ἔλεον· ὅμοιον γὰρ, κἂν εἴ
τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσειε στρεβλόν.
Ἔτι δὲ φανερὸν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδέν ἐστιν ἔξω 6
τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ γέγονεν ἢ οὐ
γέγονεν· εἰ δὲ μέγα ἢ μικρὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὁ

3. ὀλίγον—μόριον] In margine scriptum a p. m. γράφεται οὐδὲν ὡς εἰπεῖν πεπορίκασι αὐτῆς μόριον, A. Post quæ verba nonnulla fuisse videntur, nunc erasa.

αὐτῆς] αὐτοῦ B. D. αὐτῶν C.

προσθῆκαι] προσθήκη B. C. D. προσθήκαι (sic) E.

περὶ μὲν] τῶν pro μὲν E.

ὅπερ ἐστὶ] ὅπερ ἐστὶ E.

ἐστι σῶμα] ἐστιν σῶμα A. Sic codex passim exhibet ν ἐφελκυστικὸν, ubi vulgo in impressis exemplaribus omittitur.

4. ὥστ'] ὥστε C.

τε νῦν ἐστι] γε pro τε E. τὶ νῦν ἐστὶ C.

ἐστι] ἐστὶν A.

μάλιστα ἐν ταῖς] μάλιστα ταῖς A. B. D. E.

εἶχον ὅ, τι λέγωσιν] εἶχον ὅτι λέγουσιν C. E.

λέγωσιν] λέγωσιν A. sed recentior manus emendavit λέγουσιν. λέγουσιν B. D.

5. οἱ μὲν, οἴονται] οἱ μὲν οἴονται C.

καὶ ἐν ἀρείῳ πάγῳ] καὶ ἐναρείῳ πάγῳ E.

ἢ φθόνον, ἢ ἔλεον] γράφ. ἢ φόβον ἢ ἐχθράν. A. in marg. Quæ nota videtur esse primæ manus.

τοῦτο] τοῦτον B. C. D. E.

ποιήσει] ποιήσειε B. C.

6. ἔτι δὲ] ἔστι δὲ C.

ἐστὶν ἢ οὐκ ἔστιν] ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν D.

νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δήπου τὸν δικαστὴν δεῖ γιγνώσκειν,
7 καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. Μάλιστα μὲν
οὖν προσήκει, τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται,
πάντα διορίζειν αὐτοὺς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ
τοῖς κρίνουσι· πρῶτον μὲν, ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾴον,
ἢ πολλοὺς εὖ φρονοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δι-
κάζειν· ἔπειθ', αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψα-
μένων γίγνονται· αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογυίου· ὥστε χαλεπὸν
ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνοντας·
τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις οὐ
κατὰ μέρος, [οὔτε περὶ τῶν παρόντων,] ἀλλὰ περὶ μελλόν-
των τε καὶ καθόλου ἐστίν· ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικα-
στὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι, πρὸς οὓς
καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συν-
ήρτηται πολλάκις· ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ
ἀληθὲς, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν.
8 Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων
ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν· περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέ-
ναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ
τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα τὸν νομο-
9 θέτην προϊδεῖν. Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερὸν, ὅτι τὰ ἔξω
τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τἆλλα διορίζουσιν, οἷον,

γινώσκειν] γιγνώσκειν A.

7. καταλείπειν] καταλίπειν E.

πολλοὺς εὖ φρονοῦντας] εὖ abest C.

ὑπογυίου] ὑπογύου D. E.

καλῶς τοὺς κρίνοντας] τοὺς abest B. C. D.

οὔτε περὶ τῶν παρόντων] Absunt A. B. C.

πρὸς οὓς καὶ] πρὸς οἷς καὶ E

συνήρηται] συνήρηται A. Notandum in hoc codice iota nunquam subscriptum esse, sed vel adscriptum vel omissum. συνήρτηται C.

ἐπισκοτεῖν] ἐπισκοτεῖν A. ex emendatione. Prius erat ἐπισκοπεῖν. ἐπισκοπεῖν B.

ἡδὺ ἢ λυπηρὸν] καὶ pro ἢ D.

8. ἀνάγκη] In marg. ad h. v. A. habet ἀνάπαλιν.

9. ὅσοι τἆλλα διορίζουσιν] Absunt C.

τἆλλα] τἄλλα D. E.

τί δεῖ τὸ προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσι· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης 10
μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικὰ, καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν· ὅτι ἥττόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς, καὶ ἥττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον· ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ τῶν οἰκείων κρίνει· ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ, πλὴν ἀποδεῖξαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ὡς φησιν ὁ συμβουλεύων· ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις· ὥστε πρὸς τὸ αὐτῶν σκοπούμενοι, καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι· διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος· ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς.

Ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος περὶ 11
τὰς πίστεις ἐστίν· ἡ δὲ πίστις, ἀπόδειξίς τις· τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν· ἔστι

δ' ἐστὶν] δ' ἔστιν D. E. ἔστιν C.
10. ἐστι] ἐστιν E.
δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον] δικαιολογίας ὅτι κοινότερον C. a p. m. ὅτι
ἀλλὰ] ἀλλὰ B. Sed ὅτι est secundæ manus, fortasse interpretandi causa additum.
ἀλλὰ κοινότερον] κοινότερον ἀλλὰ καινότερον A. Sed posteriora duo verba delevit recentior manus. Eadem addidit ὅτι ante κοινότερον.
ἐνταῦθα] ἔνθα A. Sed emendavit, haud scio an prima manus, ἐνταῦθα.
περὶ τῶν οἰκείων] τῶν abest A. B. C. ἐπὶ οἰκείων (sic) E.
ὥστ'] ὥστε B. C.
αὐτῶν] αὐτῶν B. C. D.
τοῦτο] abest B.
11. ἀπόδειξίς τις] ἀπόδειξις τίς E.
ἔστι δ'] ἔστι δὲ A. B. C. D. E.

δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ, ἐνθύμημα· καὶ ἔστι τοῦτο, ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς, κυριώτατον τῶν πίστεων· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς Διαλεκτικῆς ἐστιν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός· δῆλον δ', ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γίγνεται συλλογισμὸς, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν, περὶ ποίά τέ ἐστι τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς· τό τε γὰρ ἀληθὲς, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστι δυνάμεως ἰδεῖν· ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας· διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν.

12 Χρήσιμος δέ ἐστιν ἡ Ῥητορικὴ, διά [τε] τὸ φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων· ὥστε, ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως. Ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας· διδασκαλίας γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλ' ἀνάγκη

ἁπλῶς εἰπεῖν] εἰπεῖν ἁπλῶς A. B. C. D. E.
τὸ δὲ] τὸ δ' A. B. C.
ἐστὶν] ἐστιν C. E.
μορίου
μέρους] μέρους B. sed μορίου secundæ manus.
ἢ μέρους τινὸς] ἢ μέρους δὴ τινος E.
δ'] abest C. E.
γίνεται συλλογισμὸς] γίνεται ὁ συλλογισμὸς B. C.
ἐστι] abest C.
στα
πλείω] πλείω B. Sed στα est secundæ manus. πλεῖστα C.
ἀλήθειάν ἐστιν] ἀλήθειαν ἐστὶν C.
τὰ] abest C.
καὶ οἱ] καὶ deest A.
12. τἀληθῆ] τ' ἀληθὲς B.
γίγνωνται] γίνωνται B. C. D. E.
δ' ἐστὶν] δ' ἔστιν D. E.
ἐστιν] abest C.
τοῦτο δὲ ἀδύνατον] abest C.

διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς Τοπικοῖς ἐλέγομεν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως. Ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν· οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν· ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ, πῶς ἔχει, καὶ ὅπως, ἄλλου χρωμένου μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐτοῖς, λύειν ἔχωμεν. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται· ἡ δὲ Διαλεκτικὴ καὶ ἡ Ῥητορικὴ μόναι ταῦτα ποιοῦσιν· ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων· τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' αἰεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. Πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον, εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρόν· ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. Εἰ δὲ, ἢ ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος 13
ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τι κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος, ὑγιείας, πλούτου, στρατηγίας· τούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα, χρώμενος δικαίως, καὶ βλάψειεν, ἀδίκως.

Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου 14
ἡ Ῥητορικὴ, ἀλλὰ καθάπερ ἡ Διαλεκτικὴ, καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν· καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις· οὐδὲ γὰρ Ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι,

περὶ] παρὰ B.
τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως λύειν] μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐτοῖς A. τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως αὐτοὶ λύειν E.
ἁπλῶς] ἀληθῶς in marg. A.
δὲ τούτοις] δὲ abest B. C. D. E.
τῆς] abest E.
13. τοῦτό τι κοινόν ἐστι] τοῦτό τι κοινόν ἐστι D. E.
ὑγιείας] ὑγείας A. B. C. D. E.
τοιούτοις] τούτοις B. C. D. E.
14. οὐδὲ] οὐ C.

ἀλλὰ μέχρις οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς, τό τε πιθανὸν, καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανὸν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς Διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε, καὶ φαινόμενον συλλογισμόν· ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν, ἔσται ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ῥήτωρ· ἐκεῖ δὲ, σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύ-
15 ναμιν. Περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε, καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων· πάλιν οὖν, οἷον ἐξ ὑπαρχῆς, ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

ΚΕΦ. β'.

ΤΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗ, ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΚΟΣ ΕΣΤΙ, ΚΑΙ ΤΙ ΣΗΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ, ΚΑΙ ΤΙ ΔΙΑΦΕΡΟΥΣΙ· ΚΑΙ ΤΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ.

ΕΣΤΩ δ' ἡ Ῥητορικὴ, δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν· τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη περὶ τὸ αὐτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ καὶ πιστικὴ· οἷον Ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν· καὶ Γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι· καὶ Ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμόν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ

ἀλλὰ μέχρις] ἀλλὰ καὶ μέχρι E.

μέχρις] μέχρι A. C.

ὑγιείας] ὑγίας A. B. C. D. E.

τό, τε πιθανὸν] τόγε πιθανὸν C. E.

τε, καὶ φαινόμενον συλλογισμὸν] Hæc codex A. in margine, sed tanquam inserenda, et a prima, ut videtur, manu exarata.

ὁ γὰρ σοφιστικὸς] ἡ γὰρ σοφιστικὴ A.

15. λέγωμεν] λέγομεν B. D.

CAP. II.

1. δ' ἡ] δὴ B. C. D.

πιθανὸν] D. In margine legitur.

ὑποκείμενόν ἐστι] ὑποκείμενον ἐστὶ D.

πειστικὴ] πιστικὴ A. D. E.

ὑγιεινὸν καὶ νοσερὸν] ὑγιεινῶν καὶ νοσερῶν A.

ἀριθμὸν] ἀριθμῶν A.

λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἡ δὲ Ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν· διὸ καὶ φαμὲν αὐτὴν οὐ περί τι γένος ἴδιον ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν.

Τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν, αἱ δὲ ἔντεχνοι· 2 ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχεν· οἷον μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαὶ, [καὶ ὅσα τοιαῦτα·] ἔντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν· ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν.

Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἴδη 3 ἐστίν· αἱ μὲν γὰρ εἰσὶν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος· αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως· αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. Διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, 4 ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα· τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ πάντων μὲν ἁπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μή ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς· δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι ποῖόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα· οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ [καὶ] τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν· ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. Διὰ δὲ τῶν ἀκροα- 5 τῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ

καὶ] abest E.
2. καὶ ὅσα τοιαῦτα] absunt B. C. D. E.
3. διὰ] abest D.
πορισαμένων] ποριζομένων A. B. C. D. E.
γὰρ, εἰσὶν] γάρ εἰσιν E.
4. ποιῆσαι] ποιῇ (sic) D. ποιεῖν E.
πάντων] πάντα D. E.
ἐστιν] ἔσται B. C. D. E.
τὸν λόγον] τοῦ λόγου A.
διὰ τὸ] διὰ τῶ A.
προδεδοξάσθαι] προδεδόξασθαι (sic) E.
ποῖόν] ποιόν B. C.
καὶ] abest B. C. D. E.
συμβαλλομένην] συμβαλλομένου B.

ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαι φαμὲν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας· περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται καθέκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν.
6 Διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον
7 δείξωμεν ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. Ἐπεὶ δ' αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσὶ, φανερὸν, ὅτι ταῦτα τρία ἐστὶ λαβεῖν τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι [τὰ] περὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίγνεται, καὶ πῶς· ὥστε συμβαίνει τὴν Ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς Διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν Πολιτικήν· διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς Πολιτικῆς ἡ Ῥητορική· καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης τὰ μὲν δι' ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ δι' ἀλαζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς· ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς Διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν· περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστιν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ

5. ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες] ἢ μισοῦντες καὶ φιλοῦντες C.
οὖν] δὴ C.
καθ' ἕκαστον] καθέκαστον B. C.
6. τῶν λόγων] τὸν λόγον A.
πιστεύουσιν] πιστεύσουσιν D.
7. ταῦτα τρία] τρία ταῦτα D.
ταῦτα τρία] τρία ταῦτά ἐστι E.
τὰ περὶ τὰ] τὰ prius om. A. B. C. D. E.
καὶ τὰς] καὶ περὶ τὰς A.
τὰ περὶ] τοῦ περὶ A. B. C. D. E.
τί τε] τί τί B.
ἕκαστόν ἐστι] ἕκαστόν ἐστι A. ἐστι enim, quamvis extra lineam tamen a prima manu additum videtur. ἐστι abest D.
τῶν παθῶν] absunt E.
ποῖόν τι] ποῖόν τὶ C.
ἐγγίνεται] γίνεται B. C.
παραφυές τι τῆς] παραφυὲς μέρος τὶ τῆς B. C. Apud A. est quidem in margine μέρος, sed primæ manus.
ἤθη] πάθη B. C.
διὸ] δι' ὃ A. Sic ubique codex, quemadmodum passim ὡς αὕτως pro ὡσαύτως, ὅτ' ἂν pro ὅταν et similia.
ἀλαζονείαν] ἀλαζονίαν A.
καὶ δι'] καὶ A. B. C. E. καὶ δι' absunt D.
ὁμοίωμα] ὁμοία A.
γὰρ] δὲ E.

πορίσαι λόγους. Περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς.

Τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ 8
καὶ ἐν τοῖς Διαλεκτικοῖς, τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι, τὸ δὲ συλλογισμός· [τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμός· καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή· τὸ δὲ ἐνθύμημα συλλογισμός·] καλῶ δ' ἐνθύμημα μέν, ῥητορικὸν συλλογισμόν· παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. Πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν πως· ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγεσθαι δεικνύναι ἀτιοῦν, ἢ ὀντινοῦν· (δῆλον δ' ἡμῖν ταῦτα ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν·) ἀναγκαῖον, ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. Τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ 9
ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν Τοπικῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον, ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ἐκεῖ μὲν ἐπαγωγή ἐστιν, ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα· τὸ δὲ, τινῶν ὄντων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς, ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται. Φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει 10

8. φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ] φαίνεσθαι δεικνύναι, τὸ μὲν ἐνθύμημά ἐστι, τὸ δὲ παράδειγμα, καθάπερ C. φαίνεσθαι δεικνύναι πορισμένων πίστεων καθάπερ E.

τὸ δὲ, φαινόμενος usque ad καλῶ δ'] Absunt C. D. E.

παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικὴν] παράδειγμα δὲ, ῥητορικὴν ἐπαγωγὴν D.

οὐδέν πως] πως deest A.

ἀνάγκη συλλογιζόμενον, ἢ] ἀνάγκη ἢ συλλογιζόμενον, ἢ E.

ἢ ὀντιναοῦν] absunt E. ὀντιν' οὖν A. ὀντινοῦν B. C. D.

9. ὅτι, τὸ μὲν, ἐπὶ τῶν πολλῶν] τὸ ἐπὶ πολλῶν A. Sed τὸ errore, puto, adjectum est, nam prima manus videtur voluisse scriptam vocem delere. τὸ ἐπὶ τῶν πολλῶν B. ὅτι τὸ μὲν τὸ ἐπὶ τῶν πολλῶν C. ὅτι τὸ μὲν, τὸ ἐπὶ τῶν πολλῶν E.

δείκνυσθαι] ἐπιδείκνυσθαι E.

ὡς ἐπὶτοπολὺ] ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ C.

γράφ. ὀλίγων A. In margine legitur, quod nescio quo referendum sit.

10. δ' ὅτι] δὲ ὅτι A. B. C. D. E.

ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ῥητορείας· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς Μεθοδικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι, αἱ δὲ ἐνθυμηματικαί· καὶ ῥήτορες ὁμοίως οἱ μὲν παραδειγματώδεις, οἱ δὲ ἐνθυμηματικοί· πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί.

11 Τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον· νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς. Ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν τινὶ πιθανόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν εὐθὺς ὑπάρχει δι' αὐτὸ πιθανὸν καὶ πιστὸν, τὸ δὲ τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων· εὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθέκαστον, οἷον ἡ Ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν, ἢ Καλλίᾳ, ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦτο γὰρ ἔντεχνον, τὸ δὲ καθέκαστον ἄπειρον, καὶ οὐκ ἐπιστητόν· οὐδὲ ἡ Ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει, οἷον Σωκράτει ἢ Ἱππίᾳ· ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ Διαλεκτική· (καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε· φαίνεται γὰρ ἄττα

ἀγαθὸν] ἀγαθὸν A. Sed erasæ vocis vestigia tantum supersunt.

ῥητορικῆς] ῥητορείας A.

καὶ] abest E.

ἐνθυμηματικοί. πιθανοὶ] ἐνθυμηματικοί. καὶ πιθανοὶ D. E.

οὖν] abest B. C. D. E.

θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον] μᾶλλον δὲ D.

11. ὕστερον et eadem linea τούτων] A. hæc in margine, sed a prima manu, ut puto.

περὶ αὐτῶν τούτων] περὶ τούτων αὐτῶν E.

διορίσωμεν] διορίσομεν. B. C. διορίσωμεν (sic) D.

καὶ τὸ μὲν, εὐθὺς ὑπάρχει δι' αὐτὸ πιθανὸν καὶ πιστόν· τὸ δὲ] καὶ τὸ μὲν ὑπάρχει πιθανὸν εὐθὺς καὶ πιστὸν δι' αὐτὸ (αὐτὸ B) τὸ δὲ C. B. καὶ τὸ μὲν, εὐθὺς ὑπάρχει πιθανὸν δι' αὐτὸ καὶ πιστόν· τὸ δὲ D. E.

δείκνυσθαι] ἐνδείκνυσθαι B. D.

διὰ τοιούτων] διὰ τῶν τοιούτων C.

τὸ καθ' ἕκαστον] τὸ καθέκαστον C. E.

ἡ ἰατρικὴ] ἡ abest E.

γὰρ] μὲν B.

τοῦτο γὰρ] τοῦτο μὲν γὰρ D.

τοῦτο γὰρ ἔντεχνον· τὸ δὲ καθ' ἕκαστον] τοῦτο μὲν γὰρ ἔντεχνον, τὸ δὲ καθέκαστον C.

οὐδὲ ἡ] οὐδὲ A.

τὸ καθ'] καθ' A. sed τὸ addidit recentior manus.

τὸ καθ' ἕκαστον] τὸ καθέκαστον C.

ἄττα] ἄττα B. E.

καὶ τοῖς παραληρεῦσιν· ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δεομένων· ἡ δὲ Ῥητορικὴ ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων.)
Ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περί τε τοιούτων, περὶ ὧν βουλευόμεθα, καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς, οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν, οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν· βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι, ἢ ἔσεσθαι, ἢ ἔχειν, οὐδεὶς βουλεύεται, οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλέον [ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν.] Ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν τὰ μὲν ἐκ συλλελογισμένων πρότερον, τὰ δὲ ἐξ ἀσυλλογίστων μέν, δεομένων δὲ συλλογισμοῦ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα· ἀνάγκη δὲ, τούτων τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐπαρακολούθητον διὰ τὸ μῆκος· ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς· τὰ δὲ μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι, μηδ' ἐνδόξων· ὥστε ἀναγκαῖον, τό τε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν καὶ ἄλλως· τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγήν· τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμόν· καὶ ἐξ ὀλίγων τε, καὶ πολλάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός. Ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν· αὐτὸς γὰρ

12

13

παραληρεῦσιν] παρὰ ληροῦσιν A.
λόγου δεομένων] τοῖς λόγου ἀξίοις φαινομένων E.
τῶν ἤδη] τῶν τοῖς ἤδη E.
12. ἔχομεν] ἔχοντες D.
ἀμφοτέρως] ἀμφοτέροις B.
βουλεύεται] βούλεται B.
ὑπολαμβάνων] ὑπολαμβάνειν D. E.
πλέον ἢ οὕτως] πλέον A. Recentior manus addidit ἢ οὕτως ἔχοι.
ἐνδέχεται συμβουλεύειν] ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι A. Cum verbo ἐνδέχεται novus sensus incipit. Desunt igitur in A. a p. m. voces uncinis inclusæ.
13. τὰ δὲ] τὰ δ' A. B. D.
ἀνάγκη] ἀναγκαῖον B. C.
μὴ] abest B.
τὸ εὐπαρακολούθητον] τὰ—εὐεπαρακολούθητα C. τὸ—εὐπαρακολούθητον E.
ὥστε] ὥστ' A.
τό, τε ἐνθύμημα εἶναι] εἶναι τότε ἐνθύμημα B. C.
ἐπαγωγὴν] ἐπαγωγὴν ἔχειν B.
τι τούτων usque ad γὰρ ἀναπτεῖ § 18. Hæc in margine MS. A. leguntur usque ad ἀλλὰ τὸ περὶ. Sequentia, usque ad τῶν δὲ σημείων, resecta, in qua erant,

τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής· οἷον, ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίνηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν, ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκε· τὸ δὲ, ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι· γιγνώσκουσι γὰρ πάντες.

14 Ἐπεὶ δέ ἐστιν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοί εἰσι· τὰ γὰρ πολλὰ, περὶ ὧν αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν· περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλεύονται καὶ σκοποῦσι· τὰ δὲ πραττόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστί· καὶ οὐδὲν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐξ ἀνάγκης τούτων· τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων συλλογίζεσθαι· τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων· (δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν·) φανερὸν, ὅτι, ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἔσται, τὰ δὲ πλεῖστα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ σημείων· ὥστε ἀνάγκη
15 τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸ εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ εἰκὸς ἔστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γιγνόμενον· οὐχ ἁπλῶς δὲ, καθάπερ ὁρίζονταί τινες· ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο, πρὸς ὃ εἰκὸς, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος.
16 Τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθέκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου· τὸ δὲ, ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος· τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τεκμήριον· τὸ δὲ μὴ
17 ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. Ἀναγκαῖα

marginis parte, interierunt. Quæ vero sequuntur post ἐξ ὧν γίνεται συλλογισμὸς, ea prorsus non exiterunt in codice.

οὐδὲν] οὐδὲ B. E.

Ὀλύμπια γὰρ] γὰρ abest B. C. D. E.

στεφανίτης τὰ] στεφανίτης ἐστὶ τὰ E.

οὐδὲ] οὐ C. E.

14. δέ ἐστιν] δ' ἐστιν B. δ' ἔστιν C. δ' ἐστὶν D. E.

λέγεται] λέγονται B.

ὡς ἐπιτοπολὺ] ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ C.

λέγεται] λέγονται B.

καὶ σημείων] καὶ ἐκ σημείων A.

ταὐτὸ] ταυτὸν E.

15. ἐστιν, ὡς] ἐστι τὸ ὡς E.

ὡς ἐπιτοπολὺ] ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ C.

ἄλλως] καὶ ἄλλως B.

16. καθ' ἕκαστόν τι] καθέκαστόν τι C. E.

μὲν οὖν λέγω, ἐξ ὧν γίγνεται συλλογισμός· διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν· ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον, ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας ταὐτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν. Ἔτι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, ὧδε· οἷον εἴ τις εἶπεισε σημεῖον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος· τοῦτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι· λυτὸν δὲ, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ· τὸ δὲ, οἷον εἴ τις εἶπεισε σημεῖον, ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ τέτοκεν, ὅτι γάλα ἔχει· ἀναγκαῖον· ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστί· μόνον γὰρ, ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν ἐστι· τὸ δὲ ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον· οἷον εἴ τις εἶπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ· λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, κἂν ἀληθὲς ᾖ· ἐνδέχεται γὰρ, καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. Τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον, καὶ τί τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν· μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τὰ μὲν ἀσυλλόγιστά ἐστι, τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν. Παράδειγμα δὲ, ὅτι μέν ἐστιν ἐπαγωγὴ, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγὴ, εἴρηται· ἔστι δὲ, οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς

18

19

17. συλλογισμὸς] ὁ συλλογισμὸς B.
οἴωνται] οἷόν τε B. C.
18. ἔτι δὲ] ἐστι δὲ B. ἔστι δὲ C. D.
ὡς τὸ καθ' ἕκαστον] ὡς τὸ καθέκαστον C. ὡς καθ' ἕκαστον E.
εἶπειεν] εἴπειεν A. Sed videtur fuisse εἴποιεν. εἴποι B. C. D. E.
οἱ] abest E.
γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος] γὰρ καὶ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος E.
λυτὸν δὲ] λυτέον δὲ B. D. λυτὸν γὰρ C. λυτὸν A. Sed prima manus videtur scripsisse ἄλυτον.
εἶπειε σημεῖον ὅτι] εἴποι σημεῖον ὅτι B. E. εἴποι (sic) σημεῖον εἶναι ὅτι C. εἴποιε, σημεῖον ὅτι D.
εἶπειεν] εἴποιεν B. C. D. εἴποι E.
καὶ τί τεκμήριον] καὶ τεκμήριον A. B. C. D. E.
τίν'] τίνα B. C. D. E.
19. ποῖα] ποία B.
οὔτε ὡς ὅλον usque ad ὅμοιον]

ὅλον· ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν· οἷον, ὅτι ἐπιβουλεύει τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν Φυλακήν· καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ᾔτει τὴν Φυλακήν, καὶ λαβὼν ἐτυράννησε· καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις· καὶ ἄλλοι, ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίγνονται τοῦ Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασί πω, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ· πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι Φυλακὴν αἰτεῖ. Ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαὶ, εἴρηται.

20 Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορὰ, καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστὶν, ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστι κατὰ τὴν Ῥητορικὴν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις τὰς μὲν οὔσας, τὰς δὲ οὔπω κατειλημμένας· διὸ καὶ λανθάνουσι τοὺς ἀκροατὰς, καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι (ἢ) κατὰ τρόπον με-
21 ταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν. Μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον

Hæc in margine addidit recentior manus, ita tamen ut scripserit οὐθ' ὡς pro οὔτε ὡς A.

ὅταν] ὅτ' ἂν A.

θάτερον ᾖ θατέρου] θάτερον ᾖ τοῦτο ᾖ θατέρου A. Sed recentior manus delevit τοῦτο ᾖ.

ἐπιβούλευε] ἐπιβουλεύει E.

ᾔτει φυλακὴν] ᾔτει τὴν φυλακὴν D. E.

ἐτυράννησε] ἐτυράννευσε A.

παράδειγμα] παραδείγματα B.

ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων] ὑπὸ τὸ αὐτοῦ καθόλου, ὅτι ἐπιβουλεύων. B. D. ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καθόλου, ὅτι ἐπιβουλεύων. E.

εἶναι] abest E.

πίστεις] πιστις A.

20. μεγάλη] μεγίστη A.

πάντας] παρὰ πᾶσιν A.

ἐστὶν] abest D.

Ῥητορικὴν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν] ῥητορικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν B. C.

τὰς δὲ] τὰς δ' A.

λανθάνουσι τε] τε abest E.

καὶ μᾶλλον] καὶ οἱ μᾶλλον E.

τρόπον, μεταβαίνουσιν] τρόπον, δέοντως μεταβαίνουσιν B. C. D.

σαφὲς] σαφῶς B.

διὰ πλειόνων ῥηθέν. Λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων τῷ εἴδει· οἷον, ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι, ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν, περὶ δικαίων ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν· καί τοι ταῦτα εἴδει διαφέρει· ἴδια δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεών ἐστιν· οἷον, περὶ φυσικῶν εἰσι προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν· καὶ περὶ τούτων ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων· κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι· ταῦτα δὲ, ὅσῳ τις ἂν βελτίω ἐκλέγηται [τὰς προτάσεις,] λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς Διαλεκτικῆς καὶ Ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι Διαλεκτικὴ, οὐδὲ Ῥητορικὴ, ἀλλ' ἐκείνη ἔσται, ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς.

Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν 22
εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν, ἐλάττω· καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς Τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη, καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ληπτέον· λέγω δὲ εἴδη μὲν τὰς καθέκαστον γένος ἰδίας προτάσεις· τόπους δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων· πρότερον

21. τόπους] λόγους A. Sed in margine est: γράφ. τόπους. Sic et recentior manus scripsit pro λόγους.
οἱ] ὅσοι B.
κοινῇ] κοινοὶ A.
περὶ πολιτικῶν] περὶ deest B. C.
τῷ εἴδει] τῷ εἴδει A. Sed τῷ recentioris manus. τῷ om. B. D.
ἢ φυσικῶν] ἢ περὶ φυσικῶν A.
ὁτουοῦν] ὁτιοῦν B.
ταῦτα] αὐτὰ A. Recentior hic legere voluit καὶ τοιαῦτα ὅσα τῷ εἴδει διαφέρει.
διαφέρει] διαφέρουσι E.
ταῦτα δὲ] ταύτας δὲ E.
βελτίω] βελτίον (sic) E.
οὐκ ἔτι] οὐκέτι C. D. οὐκ ἔστι E.
22. καθ' ἕκαστον] καθέκαστον B. E.
κοινοὺς] κοινῶς B.
πάντων] ἁπάντων C.

οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν. Πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς Ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι, πόσα ἐστὶ, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

ΚΕΦ. γ'.

ΟΤΙ ΤΡΙΑ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΕΙΔΗ· ΚΑΙ ΤΙ ΤΕΛΟΣ ΕΚΑΣΤΟΥ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΩΝ ΔΕΙ ΛΑΒΕΙΝ ΤΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

ΕΣΤΙ δὲ τῆς Ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν· τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες· σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὅν· καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστιν, λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν. 2 Ἀνάγκη δὲ, τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν· κριτὴν δὲ ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων· ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής· ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων, οἷον ὁ δικαστής· ὁ δὲ περὶ τῆς δυ- 3 νάμεως, οἷον ὁ θεωρός. Ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικὸν, δικανικὸν, ἐπιδεικτικόν· συμβουλὴς δὲ τὸ μὲν προτροπὴ, τὸ δὲ ἀποτροπή· ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι· δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία, τὸ δὲ ἀπολογία· τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας· ἐπιδεικτικοῦ δὲ τὸ μὲν ἔπαινος, τὸ δὲ ψό- 4 γος. Χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσὶ, τῷ μὲν συμβουλεύοντι ὁ μέλλων· περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων· τῷ δὲ δικαζομένῳ ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται· τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρ-

πρῶτον] πρότερον E.

CAP. III.

καὶ οἱ ἀκροαταὶ] καὶ om. E.

2. οἷον ἐκκλησιαστὴς] οἷον ὁ ἐκκλησιαστὴς (sic) D.

ὁ δικαστὴς] ὁ om. B. C.

οἷον ὁ θεωρὸς] οἷον om. A. B. C. D. E.

3. ἀεὶ] abest B. C.

ὄντα ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες· προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες.

Τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι· καὶ τρισὶν οὖσι 5
τρία· τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων ὡς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀποτρέπων ὡς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δὲ ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρόν· τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα· τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι. Σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκά- 6
στοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν· οἷον ὁ δικαζόμενος, ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσειεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἔδει δίκης· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν· ὡς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες καὶ οἱ ψέγοντες οὐ σκοποῦσιν, εἰ συμφέροντα ἔπραξεν, ἢ βλαβερά· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος ἔπραξέ τι καλόν· οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ εἰδὼς, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἔξον ζῆν· τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοῦτος θάνατος κάλλιον· τὸ δὲ ζῆν συμφέρον.

5. ἑκάστοις] ἑκάστοις (sic) D.
συμβουλεύει] προτρέπει D. Sed in margine est: γράφ. συμβουλεύει.
6. ἢ ὡς οὐκ] ἢ οὐκ B. C.
ὁμολογήσαιεν] ὁμολογήσειεν B. C. D.
οὐδὲν γὰρ] οὐδὲ γὰρ B. C. I
οὐδὲν φροντίζουσιν] οὐδὲ φροντίζουσιν B. D.
τι καλὸν] ὅτι καλὸν A. S
centior manus delevit ο.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις· τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί. Ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστι· τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός ἐστι συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων.

8 Ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά· οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα, οὐχ οἷόν τε, τὰ μὲν πεπράχθαι, τὰ δὲ πραχθήσεσθαι· ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι, καὶ τῷ δικαζομένῳ, καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ
9 ἀδυνάτου· καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μή· καὶ εἰ ἔσται, ἢ μή. Ἔτι δὲ, ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν, ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρὸν, ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον, ἢ καθ' αὑτὰ λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες· δῆλον, ὅτι δέοι ἂν περὶ μεγέθους καὶ σμικρότητος, καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν, καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου· οἷον, τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται. Μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων· οἷον, περὶ ὧν συμβουλὴ, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι· τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

7. τὰς προτάσεις] τὰς om. B. C. D.
ὅλος] ὅλως A. B. E.
8. πραχθήσεσθαι] πεπράχθαι A.
πεπρᾶχθαι] πράξαι C. πεπράχθαι D. E.
περὶ δυνατοῦ] περὶ τοῦ δυνατοῦ C.
9. καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες] καὶ οἱ ἐπαινοῦντες καὶ οἱ ψέγοντες B. C.
ἢ τὸ ἀγαθὸν] τὸ ἀγαθὸν A.
μικρότητος] σμικρότητος C. D. E.
ἐλάττονος] ἐλάσσονος D.
δὲ καὶ περὶ] καὶ περὶ B.

ΚΕΦ. δ'.

ΠΕΡΙ ΩΝ ΕΧΕΙΝ ΔΕΙ ΤΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΕΙΝ ΤΑ ΜΕΓΙΣΤΑ.

ΠΡΩΤΟΝ μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει· ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μή. Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ 2
ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή· οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων· 3
ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια καὶ ἀπὸ τύχης γιγνόμενα ἀγαθὰ, τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίγνεσθαι καὶ μὴ, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸς ἔργου τὸ συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι, περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι· τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστι· μέχρις γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι.

Καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη, περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ', ὅσον ἐνδέχεται, περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν, διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς· πολλῷ δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων. 4
Ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, 5
ὅτι ἡ Ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς· ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ Διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις· ὅσῳ δ' ἂν 6

CAP. IV.

In margine C. est περὶ τοῦ συμβουλευτικοῦ.

2. ἢ ἐστὶν ἢ ἔσται] ἢ ἔστιν ἢ ἔσται E.

περὶ τούτων] περὶ δὲ τούτων A. B.

οὐκ ἔστι] οὐκ ἔσται A.

ἔστι συμβουλὴ] ἔστιν ἡ συμβουλὴ C.

3. γίγνεσθαι] γίνεσθαι B. C. D.

πρὸς ἔργου] προὔργου E.

4. καθ' ἕκαστον] καθέκαστον B.

διαριθμήσασθαι] δι' ἀριθμήσασθαι A.

πολλῷ δὲ] πολλῷ τε C. πολλῷ E.

τις ἢ τὴν Διαλεκτικὴν, ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων.

7 Ὅμως δὲ, ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν, ἔτι δ' ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ νῦν· σχεδὸν γὰρ, περὶ ὧν βουλεύονται πάντες, καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ' ἐστὶ, περί τε πόρων, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης· ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων, καὶ νομοθεσίας.

8 Ὥστε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν δέοι ἂν τὰς προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι, τίνες, καὶ πόσαι· ὅπως, εἴ τέ τις παραλείπεται, προστεθῇ· καὶ εἴ τις ἐλάττων, αὐξηθῇ. Ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας· ὅπως, εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ εἴ τις μείζων, ἐλάττων γένηται. Οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλουσιώτεροι γίγνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. Ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνοράν, ἀλλ' ἀναγκαῖον, καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένων ἱστορικὸν εἶναι, πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν.

9 Περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης, τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη, καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπ-

6. ἐπισκευάζων] ἐπικατασκευάζων B.
ὑποκειμένων τινῶν] τινῶν ὑποκειμένων C.

7. περὶ ἃ] περὶ ὧν (sic) A.
τυγχάνει] τυγχάνειν B. D.
καὶ πολέμου] καὶ περὶ πολέμου C.
καὶ ἐξαγομένων] καὶ ἐξαγομένων A. in margine.
καὶ περὶ νομοθεσίας] καὶ νομοθεσίας A. B. C. D. E.

8. συμβουλεύσειν] συμβουλεύειν D. Sed in margine est: γράφ. συμβουλεύσειν.
τὰς προσόδους] τὰς om. E.
εἴτε τις] εἴτέ τις C. εἴτε τις E.

ἀρξαι· καὶ ποία τις ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι, καὶ ἣ τις ἐνδέχεται προσγενέσθαι· ἔτι δὲ, πολέμους πῶς, καὶ τίνας πεπολέμηκεν. Οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι· ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν· ὅπως πρὸς μὲν τοὺς κρείττους εἰρηνεύηται, πρὸς δὲ τοὺς ἥττους ἐφ' αὐτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν. Καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι· ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦσθαι. Ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα, μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν. Ἔτι δὲ, περὶ Φυλακῆς τῆς χώρας μὴ 10
λανθάνειν, πῶς φυλάττεται· ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων· τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας· ἵν', εἴ τ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ, προστεθῇ· καὶ, εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον. Ἔτι δὲ, 11
περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη, καὶ εἰσαγώγιμος· καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς· ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆναι καὶ συμβολαὶ γίγνωνται. Πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν

9. ποία τις] ποῖά τις E.
τίνας καὶ πῶς] πῶς καὶ τίνας A. B. C. D. E.
ἢ καὶ πρὸς] καὶ πρὸς A. Sed additum ἢ nescio an a prima manu.
κρείττους] κρείττονας D. E.
ἐπ' αὐτοῖς] ἐφ' αὐτοῖς A.
ἀναβαίνουσιν] ἀποβαίνουσιν A. B. C. D. E.
γίγνεσθαι πέφυκεν] πέφυκε γίγνεσθαι B. γίνεσθαι πέφυκεν D.
10. φυλακῆς] φυτικῆς B.
τῆς χώρας] τῆς om. E.
φυλακῆς] φυτικῆς B.
φυλακὴ] φυτικὴ B.
τηρῶσι] τηρῶν D.
11. καὶ ποία usque ad καὶ τίνων] Ita codex A. sed in margine: καὶ πόση τε αὐτόθεν γινομένη καὶ πόση εἰσαγώγιμος.
αὐτοῦ τε] αὐτόθι τὲ C. D. αὐτόθι τε B. E.
γιγνομένη] γινομένη C.
τ' ἐξαγωγῆς] τ' om. B. C.
συμβολαὶ καὶ συνθῆναι] συνθῆναι καὶ συμβολαὶ A. B. C. D. E.
γίγνωνται] γίνωνται B. C. D. γίνονται E.

ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός τε τοὺς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους.

Εἰς δ' ἀσφάλειαν ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύνασθαι
12 θεωρεῖν· οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαίειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως. Ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, πόσα τέ ἐστι πολιτειῶν εἴδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέφυκε, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας, καὶ ἐναντίων. Λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέμεναι καὶ ἐπιτεινόμεναι φθείρονται· οἷον, δημοκρατία οὐ μόνον ἀνιεμένη ἀσθενεστέρα γίγνεται, ὥστε τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα· ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γιγνόμενα ἢ σιμὰ οὕτω διατίθεται [τὴν ῥῖνα,] ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι. Χρή-
13 σιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας τὸ μὴ μόνον ἐπαίειν, τίς πολιτεία συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. Ὥστε δῆλον, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι· ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους· πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλὰς αἱ τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίαι· ἅπαντα δὲ ταῦτα Πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ Ῥητορικῆς ἔργον ἐστί. Περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν τὰ μέγιστα τοσαῦτά ἐστιν. Ἐξ ὧν

διαφυλάττειν] φυλάττειν B. C.
τοὺς πολίτας] τὰς πόλεις C.
12. ἀσφάλειαν, ἅπαντα μὲν ταῦτα] ἀσφάλειαν μὲν, πάντα μὲν ταῦτα E.
ἀναγκαῖον] ἀναγκαῖα B. D. E.
ἐλάχιστον] ἐλάχιστα D.
οὕτω] οὕτως A. D.
τὴν ῥῖνα] absunt A. D. E.
13. τίς πολιτεία συμφέρει] A. Sed in margine: γραφ. ἃ τῇ πολιτείᾳ.
δῆλον, ὅτι] δηλονότι D.
λαβεῖν ἐστὶ] ἐστι λαβεῖν C.
τὰς τῶν περὶ—ἱστορίας] αἱ τῶν περὶ—ἱστορίαι B. C. D. E.

δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

ΚΕΦ. ε'.

ΩΝ ΔΕΙ ΣΤΟΧΑΖΕΣΘΑΙ ΠΡΟΤΡΕΠΟΝΤΑΣ Η ΑΠΟΤΡΕΠΟΝΤΑΣ· ΤΙ ΕΣΤΙΝ Η ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ, ΚΑΙ ΕΚ ΤΙΝΩΝ ΤΑ ΜΟΡΙΑ ΑΥΤΗΣ.

ΣΧΕΔΟΝ δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τίς ἐστιν, οὗ στοχαζόμενοι καὶ αἱροῦνται καὶ φεύγουσι· καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥ τ' εὐδαιμονία, καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. Ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν, τί 2
ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· περὶ γὰρ ταύτης, καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων, καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ, αἵ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαί εἰσι. Τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν· τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ πράττειν.

Ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς· ἢ αὐτάρκεια 3
ζωῆς· ἢ ὁ βίος ὁ μετὰ ἀσφαλείας ἥδιστος· ἢ εὐσθενεία κτημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν, ἢ πλείω, τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες.

Εἰ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη, αὐτῆς εἶναι μέρη, 4

λέγωμεν] λέγομεν A.

CAP. V.

1. τις ἐστὶν] τίς ἐστιν B.
αὐτῆς] ταύτης C.
2. ὥστε usque ad μόρια ταύτης] absunt C.
καὶ αἱ ἀποτροπαὶ] αἱ om. B.
πᾶσαι] πᾶσιν B. C. D. E.
εἰσι] εἰσὶ D.
μεῖζον] μείζον' A. (pro μείζονα) Sed ita videtur emendare voluisse recentior manus; prima enim scripserat μεῖζον.
ἢ τὰ ἐναντία] ἢ ἐναντία B. C.
3. ἢ ὁ βίος] ἢ βίος C.
ὁ μετὰ] μετὰ E.
εὐθένεια] εὐσθένεια A. C. D. E.
4. δὴ ἐστιν] δὴ ἔστιν C. E.

εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν· ἔτι, τὰς τοῦ σώματος ἀρετὰς, οἷον, ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχὺν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν· δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν, ἀρετὴν, [ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, Φρόνησιν, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην, σωφροσύνην.] Οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχοι αὐτῷ τά τ' ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα. Ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ μὲν, τὰ περὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν σώματι· ἔξω δὲ, εὐγένεια, καὶ φίλοι, καὶ χρήματα, καὶ τιμή. Ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη. Ἀσθωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον, τί ἐστιν.

5 Εὐγένεια μὲν οὖν ἐστιν, ἔθνει μὲν καὶ πόλει, τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις· ἰδία δὲ εὐγένεια, ἡ ἀπ' ἀνδρῶν, ἡ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ ὥσπερ ἐπὶ πόλεως, τούς τε πρώτους γνωρίμους ἢ ἐπ' ἀρετῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους.

6 Εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία, οὐκ ἄδηλα· ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή· ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικήν· ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί· ἰδία δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία, τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα καὶ ἄῤῥενα. Θηλειῶν

ὑγίειαν] ὑγείαν C.
ἢ καὶ usque ad σωφροσύνην] absunt A.
μέρη] μόρια D.
ἀνδρίαν] ἀνδρείαν B.
δικαιοσύνην, σωφροσύνην] σωφροσύνην, δικαιοσύνην E.
ὑπάρχει] ὑπάρχοι A. ὑπάρχει ἐν αὐτῷ C.
καὶ τὰ ἐν] καὶ ἐν C.
5. ἐστὶν, ἔθνει] ἔθνει B. C. D. E.
ἡ ἀπ'] ἢ ἀπ' E.
γνησιότης] γνησιότητος D.
ἐπ'] ἀπ' E.
6. ἀνδρία] ἀνδρεία A. B. E.
θηλειῶν] θηλεῶν E.

δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν κάλλος καὶ μέγεθος, ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. Ὁμοίως δὲ καὶ ἰδία καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας, δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων· ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι.

Πλούτου δὲ μέρη, νομίσματος πλῆθος, γῆς, χωρίων κτῆσις· 7
ἔτι δὲ, ἐπίπλων κτῆσις καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. Ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον, τὰ κάρπιμα· ἐλευθέρια δὲ, τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν. Κάρπιμα δὲ λέγω, ἀφ' ὧν αἱ πρόσοδοι· ἀπολαυστικὰ δὲ, ἀφ' ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ τι καὶ ἄξιον. Ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν, τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι, ὥστ' ἐφ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν αὐτῶν· τοῦ δὲ οἰκεῖον εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ' αὐτῷ ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν, δόσιν καὶ πρᾶσιν. Ὅλως δὲ, τὸ πλουτεῖν ἐστιν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλοῦτος.

φιλεργία] φιλοιεργία D. E.
σχεδὸν] σκεδὸν (sic) E.
7. νομίσματος] νομίσματα B. C. D. E.
κτῆσις—κτῆσις] κτήσεις—κτήσεις E.
ἐπίπλων κτῆσις] ἐπίπλων tantum B.
ἔτι δὲ usque ad ταῦτα] ἔτι δὲ ἐπίπλων κτῆσις καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων καὶ πλήθει καὶ κάλλει διαφερόντων A. Hæc in margine, a prima, ut videtur, manu exarata.
πλήθει] καὶ πλήθει B. C.
πάντα καὶ] πάντα A.
χρήσιμα] χρήσιμα et in margine, χρὴ εἶναι δηλονοτι D. χρήσιμα χρὴ εἶναι δηλονότι E. in textu.
ἀπολαυστικὰ] ἀπολαυστικαὶ B. ἀπολαυτικὰ A.
γίγνεται] γίνεται C. D
ἀσφαλείας μὲν] ἀσφαλείας B.
ἐπ' αὐτῷ] ἐφ' αὐτῷ A. B. C. D. E.
χρῆσιν] χρῆσιν αὐτῶν A. B. C. D.
τοῦ δὲ] τοῦ τε A. B. C. D. E.
οἰκεῖον] οἰκεῖα A.
αὐτῷ] ἑαυτῷ D.
πράσιν] πρᾶσιν C. E.
χρῆσις] κτῆσις B. C. D. E.
πλοῦτος] πλοῦτος A. Sed in margine τοῦ πλούτου.

8 Εὐδοξία δὲ ἔστι τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαίων ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν, οὗ πάντες ἐφίενται, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ἀγαθοὶ, ἢ οἱ Φρόνιμοι.

9 Τιμὴ δὲ ἔστι μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης· τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες· οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν. Εὐεργεσία δὲ ἢ εἰς σωτηρίαν, καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἴς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις· ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ. Πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι. Μέρη δὲ τιμῆς, θυσίαι, μνῆμαι ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι· τὰ βαρβαρικὰ, οἷον προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις· δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια. Καὶ γὰρ τὸ δῶρόν ἐστι κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον· διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν. Ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει, ὧν δέονται· καὶ γὰρ κτῆμά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι· καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ φιλότιμοι.

10 Σώματος δὲ ἀρετὴ, ὑγίεια· αὕτη δὲ οὕτως, ὥστε ἀνόσους εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασι· πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας, διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων.

11 Κάλλος δὲ, ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστί. Νέου μὲν οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπό-

8. σπουδαίων] σπουδαῖον C. D.
οἱ ἀγαθοὶ] ἀγαθοὶ B.
φρόνιμοι] φόνιμοι B.
9. ἐστὶ] ἔστι C.
δόξης] εὐδοξίας A.
εὐηργετηκότες] εὐεργετηκότες B. C. D. E.
ἢ εἰς] ἢ εἰς B. C.
ἄλλων] abest B. C.
καὶ
γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα] γὰρ διὰ τὸ δοῦναι
μικρὰ (sic) δοκοῦντα (sic) D.
τρόποι] τόποι C.
ἐκστάσεις] ἐκτάσεις A.
10. ὑγιεία] ὑγεία C.
οὓς] ὃν D. E.
11. ἐστὶ] ἔστι E.

λαὐσιν· διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν. Ἀκμάζοντος δέ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικοὺς, ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος. Γέροντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανὸν, ἄλυπον δὲ, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται. Ἰσχὺς δὲ ἔστι μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται· ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἕλκοντα, ἢ ὠθοῦντα, ἢ αἴροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα· ὥστε ὁ ἰσχυρὸς ἢ πᾶσιν, ἢ τούτων τισὶν ἔστω ἰσχυρός. Μεγέθους δὲ ἀρετὴ, τὸ ὑπερέχειν κατὰ τὸ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος τῶν πολλῶν τοσούτῳ μείζονι, ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν. Ἀγωνιστικὴ δὲ τοῦ σώματος ἀρετὴ σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν. Ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως καὶ κινεῖν ταχὺ καὶ πόῤῥω, δρομικός· ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστικός· ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ, πυκτικός· ὁ δ' ἀμφοτέρως τούτοις, παγκρατιαστικός· ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος.

Εὐγηρία δὲ ἔστι βραδυτὴς γήρως μετ' ἀλυπίας· οὔτε γὰρ, εἰ ταχὺ γηράσκει, εὐγήρως· οὔτ', εἰ μόγις μὲν, λυπηρῶς δέ· ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν, καὶ τύχης. Μὴ ἔνοσος γὰρ ὢν, μηδὲ ἰσχυρὸς, οὐκ ἔσται ἀπαθὴς, οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος· οὔτ' ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν. Ἔστι δέ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος· πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν μακρόβιοί

(sic)

οἱ πένταθλοι] ἡ πένταθλοι E.
κάλλιστα] κάλλιστοι A. D. E.
πόνους τοὺς] τοὺς πόνους τοὺς C.
13. τὸ μῆκος] μῆκας B. D. E.
καὶ βάθος, καὶ πλάτος] ἢ βάθος ἢ πλάτος B. C. E. ἢ πλάτος ἢ βάθος D.
τοσούτῳ μείζονι, ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν] τοσοῦτον ὥστε μὴ ποιεῖν βραδυτέρας C.
μὴ βραδυτέρας] μὴ om. D.
14. τοῦ σώματος] τοῦ om. A. B. C. D. E.
πως] πῶς E.
πυκτικὸς] πληκτικὸς B. C. D. E.
πᾶσι] πᾶσι τούτοις E.
15. καὶ ἐκ τῶν] ἐκ τῶν B.
ὑγιείας] ὑγείας C. ὑγίας B.

εἰσιν. Ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος ἡ περὶ τούτων εἰς τὰ νῦν.

5 Πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία οὐκ ἄδηλα, τοῦ φίλου ὡρισμένου, ὅτι ἔστιν ὁ τοιοῦτος φίλος, ὅστις, ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον· ᾧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύφιλος· ᾧ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρηστόφιλος.

7 Εὐτυχία δὲ ἔστιν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίγνεσθαι καὶ ὑπάρχειν ἢ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ μέγιστα. Αἰτία δέ ἐστιν ἡ τύχη ἐνίων μὲν, καὶ ὧν αἱ τέχναι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὅσων ἡ Φύσις· ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ Φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν γὰρ τέχνη αἰτία· κάλλους δὲ καὶ μεγέθους, Φύσις. Ὅλως δὲ, τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστιν ὁ φθόνος. Ἔστι δὲ καὶ τῶν παρὰ λόγον ἀγαθῶν αἰτία τύχη· οἷον, εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοὶ, ὁ δὲ καλός· ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρὸν, ὁ δ' εὗρεν· ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος, τούτου δὲ μή· ἢ εἰ μὴ ἦλθε μύρμηξ ἀεὶ φαιτῶν, οἱ δὲ ἅπαξ ἐλθόντες διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι.

18 Περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπείπερ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιώμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον. Ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ

16. ὅτι ἐστὶν] ὅτι ἔστιν D. E.
ἐκείνῳ] ἐκείνῳ A. sed videtur fuisse ἐκείνων.
πολύφιλος] πολυφίλας E.
καὶ ἐπιεικεῖς] ἐπιεικεῖς B.
17. γίγνεσθαι] γίνεσθαι C. D.
δέ ἐστιν] δ' ἔστι μὲν B. δ' ἐστὶν D.
μὲν οὖν καὶ] μὲν καὶ οὖν A. B. C. D. E.
ὑγιείας] ὑγείας C.
τέχνη] τέχνη ἡ D. ἡ τέχνη E.
παρὰ λόγον] παρὰ λόγον (sic) A.
εἰ οἱ] οἱ B. C. D.
ἢ οἱ ἄλλοι] ἢ εἰ ἄλλοι D.
μὴ ἦλθε] ἦλθε D.
18. προτρέποντας et mox ἀποτρέποντας] προτρέποντα — ἀποτρέποντα (sic) A.

ὑπαρχόντων, καὶ ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ἐστίν.

ΚΕΦ. ϛ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ.

ΕΠΕΙ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλεύοντι σκοπὸς τὸ συμφέρον· βουλεύονται δὲ οὐ περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα κατὰ τὰς πράξεις· τὸ δὲ συμφέρον ἀγαθόν· ληπτέον ἂν εἴη στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς.

Ἔστω δὴ ἀγαθὸν, ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν· καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἱρούμεθα· καὶ οὗ ἐφίεται πάντα, ἢ πάντα τὰ αἴσθησιν ἔχοντα, ἢ νοῦν, ἢ εἰ λάβοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη· καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν· καὶ οὗ παρόντος εὖ διάκειται καὶ αὐτάρκως ἔχει· καὶ τὸ αὔταρκες· καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων· καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα· καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ τὰ φθαρτικά. Ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὕστερον· οἷον, τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι ὕστερον· τῷ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν ἅμα. Καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς· τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγιαίνειν ὑγιείας· τὰ δὲ, ὡς σιτία ὑγιείας· τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν.

CAP. VI.

δὲ
βουλεύονται δὲ] βουλεύονται γὰρ (sic) A.
ἀλλὰ καὶ] ἀλλὰ A. B. C. D. E.
εἴη] εἴη A. sequente, ut videtur, τὰ, sed hoc τὰ erasum.
2. ἐφίεται πάντα] In A. quidam emendavit ἐφίενται, alius πᾶν, sed prima manus exaravit ἐφίεται πάντα.
ἐφίεται] ἐφίενται C.
πάντα] πάντες B. C.
ἢ εἰ] εἰ B. C.
νοῦς ἂν] νοῦς B. C. D. E.
ἕκαστον] ἕκαστα D. ἑκάστου E.
τῶν τοιούτων] τούτων E.
3. ὑγιείας] ὑγείας E.
ἐπιτοπολὺ] τὸ ἐπιπολὺ B.

Τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη, τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι, καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ, τῷ μὲν τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν, ἅμα· τῷ δὲ τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν, ὕστερον. Καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λῆψις· καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ, ἐλάττονος· ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίγνεται τοῦ μὲν λῆψις, τοῦ δ' ἀποβολή. Καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύτας εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσι, καὶ πρακτικαί· περὶ ἑκάστης δὲ, καὶ τίς, καὶ ποία, χωρὶς ῥητέον. Καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει. Ὥστε καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν γὰρ ἡδονῆς ποιητικά· τῶν δὲ καλῶν, τὰ μὲν ἡδέα· τὰ δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν. Ὡς δὲ κατὰ ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη, ἀγαθὰ εἶναι τάδε· Εὐδαιμονία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν, καὶ αὔταρκες, καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα· δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται ἕξεις· ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς· καὶ ὑγίεια, καὶ κάλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιητικαὶ πολλῶν· οἷον ὑγίεια καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. Διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι· ὅτι δύο τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων αἴτιόν ἐστιν, ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. Πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητικὸν πολλῶν. Φίλος καὶ φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν

4. τὸ ἀγαθὸν] ἀγαθὸν A. B. D.
5. τοῦτο] τούτῳ A.
6. δὲ ἀνάγκη] δὲ om. B.
ἑκάστης] ἑκάστην C.
7. τῇ φύσει] φύσει C.
8. δὲ κατὰ] δὴ κατὰ D.
τάδε. εὐδαιμονία] τάδε εὐδαιμονία D.
καθ' αὑτὸ] καθ' ἑαυτὸ E.
9. ἀνδρεία] ἀνδρεία A. B. E.
αἱ ἄλλαι] ἄλλαι E.
ἄλλαι αἱ τοιαῦται] ἄλλοι τοιαῦται C.
10. ὑγίεια] ἡ ὑγίεια A.
τοῖς πολλοῖς] πολλοῖς B. E.
11. ποιητικὸν] ποιητικὴ B. D. E.
12. αἱρετὸν] αἱρετὸς A.
αἱρετὸν ὁ φίλος] ὁ φίλος αἱρετὸν D.
φίλος καὶ φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν· τιμὴ, δόξα· καὶ γὰρ ἡδέα

αἱρετὸς ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸς πολλῶν. Τιμὴ, δόξα· καὶ 13
γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ πολλῶν· καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται. Δύναμις τοῦ 14
λέγειν, τοῦ πράττειν· ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγα-
θῶν. Ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια, ἀγχίνοια, πάντα τὰ 15
τοιαῦτα· ποιητικαὶ γὰρ αὗται ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν·
ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι, καὶ αἱ τέχναι. Καὶ τὸ 16
ζῆν· εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἔποιτο ἀγαθὸν, καθ' αὑτὸ αἱρετόν
ἐστι. Καὶ τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι. Ταῦτα 17
μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα ἀγαθά ἐστιν.

Ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις ἐκ τῶνδε αἱ συλλογισμοί— 18
τὸ ἐναντίον κακὸν, τοῦτ' ἀγαθόν. Καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς 19
ἐχθροῖς συμφέρει· οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι μάλιστα συμφέρει
τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον, ὅτι ἀνδρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πο-
λίταις. Καὶ ὅλως, ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, 20
τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται,

Ἦ καὶ γηθήσαι Πρίαμος.

Ἔστι δ' οὐκ ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐδὲν γὰρ κω-
λύει, ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται, ὡς
τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἢ ταὐτὸ βλαβερὸν
ἀμφοῖν. Καὶ οὗ μή ἐστιν ὑπερβολὴ, τοῦτο ἀγαθόν· ὃ δὲ ἂν 21
ᾖ μεῖζον, ἢ δεῖ, κακόν. Καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ 22
δεδαπάνηται· φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη· καὶ ὡς τέλος ἤδη
τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται, καὶ τέλος πολλῶν· τὸ δὲ τέλος,
ἀγαθόν· ὅθεν ταῦτ' εἴρηται·

καὶ ποιητικὰ πολλῶν] δόξα, τιμὴ· καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὴ πολλῶν, φίλος καὶ φιλία καὶ γὰρ καθ' αὐτὸν αἱρετὸν ὁ φίλος καὶ ποιητικὸν πολλῶν δόξα τιμὴ· καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὴ πολλῶν B.
ποιητικὸν] ποιητικὸς A.
13. τιμὴ, δόξα] δόξα τιμὴ C. D. E.
15. εὐμάθεια] εὐμαθία D.
19. δῆλον ὅτι] δηλονότι D.
ἀνδρεία] ἀνδρεία A. B.
20. τούτῳ] τούτου A.
γηθήσαι] γηθῆσαι A. γηθήσῃ E.
21. μὴ ἐστιν] μὴ ἔστιν C. D. E.
22. πεποίηται] πεπόνηται B. C.

Καδδέκιεν εὐχωλὴν Πριάμῳ·

καὶ,

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν.

Καὶ ἡ παροιμία δὲ, τὸ

Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.

23 Καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον· οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν· οἱ δὲ πολλοὶ ὥσπερ
24 πάντες φαίνονται. Καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. Καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ τὸ φανερὸν ὁμολογοῖεν ἄν· ὥσπερ καὶ φαῦλοι, [οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι· καὶ ἀγαθοὶ,] οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι· διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος,

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

25 Καὶ ὃ τῶν Φρονίμων τις, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, προέκρινεν· οἷον, Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ, καὶ Ἑλένην Θησεὺς, καὶ
26 Ἀλέξανδρον αἱ Θεαὶ, καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος. Καὶ ὅλως τὰ προαιρετά. Προαιροῦνται δὲ πράττειν τά τε εἰρημένα, καὶ τὰ
27 τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά. Καὶ τὰ δυνατά· ταῦτα δὲ διχῶς ἐστι, τά τε γενόμενα ἂν, καὶ τὰ ῥᾳδίως γιγνόμενα· ῥᾴδια δὲ, ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ

23. In margine est ἐκ τοῦ ἐναντίου κατασκευαστικὸν τοῦ ὅτι μέγα τὸ ἀγαθὸν, διὸ πολλὰ ποιήσομεν· εἰ γὰρ τὸ ἐπὶ θύραις ἔχειν τι καὶ πρόχειρον, ἦτοι τὴν ὑδρίαν οὐ μέγα, ὡς ἐφ' ἡμῖν ὂν ὅτε ἐβουλόμεθα πάντως ὃ μὴ ῥᾳδίως κτώμεθα μέγα C.

24. οἱ φαῦλοι] φαῦλοι B. C. E.

εἰ καὶ οἱ] καὶ ὃ οἱ C.

ὁμολογήσαιεν] ὁμολογοῖεν A. ὁμολογήσειεν B. E.

φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι] φαῦλοι εἰσιν οὓς οἱ φαῦλοι οὐ ψέγουσιν E.

οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι· καὶ ἀγαθοὶ] οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι. Hæc A. in margine; cætera desunt.

μὴ ψέγουσι] ἐπαινοῦσι B. C. D. E.

Κορίνθιοι] οἱ κορίνθιοι C. In margine: ὑπέλαβον μὴ εἰδότες ὅτι ἀγαθοὶ οἷς οἱ ἐχθροὶ οὐ μέμφονται ἀλλ' ἐπαινοῦσι.

27. γενόμενα] γινόμενα E.

γιγνόμενα] γινόμενα C. E.

χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ, ἢ πλήθει χρόνου. Καὶ ἐὰν ὡς
3 βούλονται· βούλονται δὲ ἢ μηδὲν κακὸν, ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγα-
θοῦ· τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ἡ λανθάνῃ ἡ τιμωρία, ἢ μικρὰ ᾖ.
Καὶ τὰ ἴδια. Καὶ ἃ μηδείς. Καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ 28
οὕτω μᾶλλον. Καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τά τε
προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν. Καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴον-
ται, κἂν μικρὰ ᾖ· οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράτ-
τειν. Καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ, ὡς ῥᾴδια· εὐ- 29
κατέργαστα δὲ, καὶ ἃ πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ὅμοιοι,
ἢ οἱ ἥττους κατώρθωσαν. Καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις,
ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς. Καὶ ὅσα, οὓς θαυμάζουσι,
προαιροῦνται πράττειν. Καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσι καὶ ἔμ-
πειροι· ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται. Καὶ ἃ μηδεὶς φαῦ-
λος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον. Καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχά-
νουσιν· οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ, ἀλλὰ καὶ βέλτιον φαίνεται. Καὶ 30
μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι· οἷον, οἱ φιλόνικοι, εἰ νίκη
ἔσται· οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμή· οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα·
καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως. Περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ
συμφέροντος ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις.

ΚΕΦ. ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΑΓΑΘΟΥ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΛΛΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ.

ΈΠΕΙ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω συμφέρειν,

ἢ λύπῃ] ἡ λύπη E. ἢ λύπη D.
πλήθει] πλῆθος D. E.
ἐὰν ὡς] ἕως ἂν D.
βούλονται] βούλωνται B. D.
28. τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον. καὶ τὰ ἁρμόττοντα] τιμή· οὕτω γὰρ μᾶλλον καὶ τὰ ἁρμόττοντα E.
γὰρ οὕτω] οὕτω γὰρ B. D. οὕτω abest C.
κἂν] καὶ ἂν A. B. E.
ὡς
29. ὡς] καὶ (sic) A.
καὶ ἃ πάντες] ἃ πάντες A.
ἢ οἱ] ἡ B.
30. μάλιστα] ἃ μάλιστα B. C. D. E.
φιλόνικοι] φιλόνεικοι B.
οὖν ἀγαθοῦ] ἀγαθοῦ B.
τοῦ συμφέροντος] συμφέροντος B. C.

περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον περὶ
2 τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος. Ἔστω
δὴ ὑπερέχον μὲν, τοσοῦτον, καὶ ἔτι· ὑπερεχόμενον δὲ, τὸ ἐνυ-
πάρχον. Καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον·
μέγα δὲ καὶ μικρὸν, καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, πρὸς τὸ τῶν πολ-
λῶν μέγεθος· καὶ ὑπερέχον μὲν, τὸ μέγα· τὸ δὲ ἐλλεῖπον,
μικρόν· καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον ὡσαύτως.
3 Ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν τό τε αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα καὶ
μὴ ἄλλου αἱρετόν· καὶ οὗ πάντα ἐφίεται· καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ
φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο· καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτι-
κὸν, ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' οὗ ἕνεκα τὸ τέλος ἐστί·
τέλος δ' ἐστὶν, οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα· αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ πρὸς
αὐτὸν ταῦτα πεπονθός· ἀνάγκη, τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ
τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων,
μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ· τὸ δὲ ἐνυπάρχον ὑπερέ-
4 χεται. Καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ
αὐτὰ αὐτῶν· καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ
μεγίστου· οἷον, εἰ ὁ μέγιστος ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης
μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ
ἄνδρες ὅλως τῶν γυναικῶν μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς

CAP. VII.

1. λεκτέον] λεκτέον καὶ E. λέγειν C.
μᾶλλον] A. in margine γράφ. δύνατα, sed nescio quo sit referendum.
2. τοσοῦτον] τὸ τοσοῦτον A. Sed incertum an primæ manus sit τὸ
ἀεὶ] ἂν αεὶ B. D.
ὂν
3. ἀγαθὸν] ἀγαθα (sic) A.
πάντα ἐφίεται] πάντες ἐφίενται E. πάντ' A.
ες ν
λαβόντα ἕλοιτο] λαβοντα ἕλοιτο (sic) A. λαβόντες ἕλοιντο E.
τὸ φυλακτικὸν] φυλακτικὸν B. C. D. E.
δ' ἐστὶν] δέ ἐστιν A.
αὐτῷ] αὐτω B. αὐτῷ D. E.
αὐτὸ] αὐτὸν E.
ἐλαττόνων] ἐλασσόνων C.
ὑπερέχει] ἐνυπάρχει C.
4. αὐτῶν—αὐτῶν] αὐτῶν—αὐτῶν B. D. E.
οἷον εἰ] εἰ om. B. D. E.
καὶ ὅλως usque ad μείζους] absunt D.
οἱ ἄνδρες] οἱ om. E.
τῶν γυναικῶν ὅλως] ὅλως τῶν γυναικῶν A.

μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. Καὶ ὅταν τόδε 5
μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή· ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει· ἐνυπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις ἡ τοῦ ἑπομένου ἐν τῇ θατέρου. Ἕπεται δὲ ἅμα μὲν, τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὔ· ὕστερον δὲ, τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι· δυνάμει δὲ, τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας καὶ ἀποστερήσειε. Καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ 6
αὐτοῦ μείζονι, μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. Καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ, μείζω· τοῦτο γὰρ 7
ἦν τῷ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. Καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος καὶ μεῖζον ἀγαθὸν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. Καὶ τὸ 8
αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ τοῦ μὴ καθ' αὑτό· οἷον, ἰσχὺς ὑγιεινοῦ· τὸ μὲν γὰρ οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα· τὸ δὲ αὐτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. Κἂν ᾖ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ 9
ἄλλου ἕνεκα· τὸ δὲ αὐτοῦ· οἷον, τὸ γυμνάζεσθαι τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. Καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου, ἢ ἑτέρων· 10
αὐταρκέστερον γάρ· ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον. Καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ, ἢ 11
μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον· ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν. Κἂν 12
ᾖ ἀρχὴ, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. Κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό· ἄνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενέσθαι. Καὶ δυοῖν ἀρχαῖν τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς, μεῖζον·

5. ὅταν] ὅτ' ἂν A.
τόδε μὲν] μὲν τόδε E.
ἕπεται] ἕπεται A. (sic)
ὑγιαίνειν] ὑγιαίνει E.
τούτῳ, δὲ ἐκεῖνο οὔ] τοῦτο δ' ἐκείνῳ οὐ C.
7. οὗ] οὐ E.
ὑγίεια] ὑγεία C. ὑγιείια E.
8. αὐτοῦ ὅπερ] αὐτοῦ· ὅπερ B. E.
9. ᾖ, τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος] ᾖ τὸ μὲν· τέλος, τὸ δὲ· μὴ τέλος D.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B. E.
12. καὶ ἀρχῆς] ἢ ἀρχῆς B. D. E.
καὶ δυοῖν ἀρχαῖν] καὶ δυεῖν ἀρχῶν B.
ἀρχαῖν] ἀρχῶν C. D. E.
τῆς μείζονος] μείζονος D.

καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου, μεῖζον. Καὶ
ἀνάπαλιν δὲ, δυοῖν ἀρχαῖν ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ, μείζων·
13 καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μεῖζον. Δῆλον
οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζόν ἐστι φαίνεσθαι·
καὶ γὰρ εἰ ἀρχὴ τόδε, τὸ δὲ μὴ ἀρχὴ, δόξει μεῖζον εἶναι·
καὶ εἰ μὴ ἀρχὴ, τὸ δὲ ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος μεῖζον, καὶ οὐκ
ἀρχή. Ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου,
"τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν
πραχθῆναι, μὴ βουλευσαμένου·" πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου,
"τὸν πράξαντα τοῦ βουλεύσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ
ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβουλεύειν, ὅπως πράξωσι."
14 Καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου· οἷον, χρυσὸς σιδήρου, ἀχρη-
στότερος ὤν· μείζων γὰρ ἡ κτῆσις, διὰ τὸ χαλεπωτέραν
εἶναι. Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ
χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει·
ὅθεν λέγεται,

Ἄριστον μὲν ὕδωρ.

15 Καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος· σπανιώτερον γάρ.
Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ῥᾴον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει γὰρ ὡς
16 βουλόμεθα. Καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον. Καὶ οὗ ἡ στέρησις
μείζων. Καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μεί-
17 ζων· τὰ μὲν γὰρ τέλη· τὰ δὲ οὐ τέλη. Καὶ ὧν τὰ ἔργα

καὶ δυοῖν αἰτίοιν — μεῖζον] A. Hæc in margine, a prima, opinor, manu.
ἀνάπαλιν δὲ] ἀνάπαλιν. δη (sic) E. ἀνάπαλιν δὴ B. D.
δυοῖν ἀρχαῖν] δυεῖν ἀρχῶν B. δυοῖν ἀρχῶν C.
13. φαίνεσθαι abest B. C. D. E.
καὶ γὰρ] καὶ B. C. D. E.
τὸ δὲ] A. Hæc a prima manu omissa recentior addidit.
Καλλιστράτου] καλλιστράτω B. καλλιστράτῳ C. E.
ἦν] ἂν B. C. D. E.
πάλιν δὲ καὶ] πάλιν δὲ A.
τὸ πράξαντα] τὸν πράξαντα C. D. E.
βουλεύσαντος] συμβουλεύσαντος B. C.
ἐπιβουλεύουσιν] ἐπιβουλεύειν A. B. D. E. συμβουλεύειν C.
14. χαλεπωτέραν] χαλεπώτερον C. D. E.
τύπον] τρόπον A. B. C. D. E.
γὰρ πολλάκις] δὲ πολλάκις C.

καλλίω, ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά. Καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω· ἐπείπερ, ὡς τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαὶ, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα· καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί. Καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ 18
αἱρετωτέρα, ἢ καλλίων· οἷον, τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι, καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως· καὶ τὸ φιλεταῖρον εἶναι τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον κάλλιον· ὥστε καὶ φι-
λεταιρία φιλοχρηματίας. Καὶ ἀντικειμένως δὲ, τῶν βελ-
τιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίους.
Καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους 19
ὀρέξεις μειζόνων εἰσί· καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ καὶ βελτιόνων
αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. Καὶ ὧν 20
αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα
καλλίω καὶ σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη, καὶ
τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ αὐτῆς ἑκάστη. Καὶ τῶν σπου-
δαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι ἀνάλογον διὰ ταῦ-
τα. Καὶ ὃ κρίνειεν ἂν, ἢ κεκρίκασιν, οἱ Φρόνιμοι, ἢ πάντες, 21
ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν ἢ μεῖζον,
ἀνάγκη οὕτως ἔχειν, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἧ κατὰ τὴν Φρόνησιν ἔκριναν.
Ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τί, καὶ
ποσὸν, καὶ ποιὸν, οὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ Φρό-
νησις εἴποι· ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὥρισται γὰρ ἀγα-
θὸν εἶναι, ὃ λαβόντα [τὰ πράγματα] Φρόνησιν ἕλοιτ' ἂν
ἕκαστον· δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μεῖζον, ὃ μᾶλλον ἡ Φρόνησις

17: αἱ ἀρεταὶ] ἀρεταὶ B. D. E.
ἀρχαὶ καὶ] ἀρχαὶ B.
18. κάλλιον] fuit καλλίων A. sed emendatum est κάλλιον.
19. αἱ ἐπιθυμίαι] αἱ om. D.
εἰσὶ] ἐστὶ B. D.
ἢ καὶ] ἢ B. C.
ἢ καὶ βελτιόνων] ἢ τῶν βελτιόνων E.
20. ἔχει] abest B. D. E.
αὐτῆς] αὐτῆς B. D. E.
δὲ καὶ καλλιόνων] καὶ καλλιόνων B. C. D. E.
21. κρίναιεν] κρίνειεν B. D. E. κρίνοιεν C.
ἔκριναν] ἔκρινον B. C.
ἄλλων ——— ἐπιστήμη] A. in marg. ἡ οὐσια (Si recte legi), sed quo referatur, nescio.
γὰρ τὶ] γάρ τι D.

22 λεγει. Καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίους· οἷον ἡ ἀνδρεία ἰσχύος. Καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίων· οἷον, τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν·
23 τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἕλοιτ' ἄν. Καὶ τὸ ἥδιον τοῦ ἧττον ἡδέος· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται· ὥρισται δὲ τούτοις τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ τέλος· ἥδιον δὲ, τό τε ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον
24 ἡδύ. Καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλὸν ἐστιν
25 ἧτοι τὸ ἡδὺ, ἢ τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετόν. Καὶ ὅσων αὐτοὶ αὐτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά·
26 ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. Καὶ τὰ πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων· καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων· ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις τῶν μὲν τῷ χρόνῳ, τῶν δὲ τῇ βουλήσει· ὅταν γὰρ βούλωνται, ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τοῦ βεβαίου.
27 Καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἆλλα ἀκολουθεῖ· οἷον, εἰ τὸ ἀνδρείως κάλλιον καὶ αἱρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἱρετωτέρα,
28 καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν. Καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται τοῦ, ὃ μὴ πάντες. Καὶ ὃ οἱ πλείους, ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθὸν γὰρ ἦν, οὗ πάντες ἐφίενται· ὥστε καὶ μεῖζον, οὗ μᾶλλον. Καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς

22. οἷον ἡ] οἷον D. E.
ἀνδρεία] ἀνδρεία A. ἀνδρεία E. ἀνδρεια B. Sic eadem manus.
ἕλοιτ' ἂν] ἂν ἕλοιτο A.
ἧττον] abest D.
23. αὐτοῦ] αὐτῆς C.
ὀρέγονται] Post ὀρέγονται additur ἥδισθαι, sed in margine. A.
ἀλυπότερον] ἀλυπώτερον D.
τὸ πολυχρονιώτερον] πολυχρονιώτερον B. D.
24. τὸ καθ'] καθ' B. D. E.
25. αὐτοῖς] αὐτοῖς B. D. E.
αἴτιοι] αἴτιον B. D. E.
26. βουλήσει] βουλῇ D.
27. τἆλλα] τἀλλ' A. τἆλλα E.
ἀκολουθεῖ] ἀκολουθῇ D.
εἰ] abest D. E.
κάλλιον] καὶ κάλλιον D. E.
ἀνδρία] ἀνδρεία A. E.
αἱρετωτέρα] αἱρετώτερον C.
28. ὃ μὴ] μὴ ὃ A. B. D. E.
ἐλάττους] ἐλάττονες B. C. D.
ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες] ὃ ἀμφισβητοῦντες B. ὁ ἀμφισβητοῦσιν D.

οὗτοι κρίνουσι· τὸ μὲν γὰρ, ὡς ἂν εἰ πάντες φαῖεν, ἐστί· τὸ
δὲ, οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. Καὶ ὅτε μὲν, οὗ πάντες μετέ- 29
χουσι, μεῖζον· ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν· ὅτε δὲ, οὗ μηδεὶς,
ἢ οὗ ὀλίγοι· σπανιώτερον γάρ. Καὶ τὰ ἐπαινετώτερα· καλ- 30
λίω γάρ. Καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως· ἡ γὰρ τιμὴ
ὥσπερ ἀξία τίς ἐστι. Καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους. Καὶ τὰ 31
τῶν ὁμολογουμένων, ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω. Καὶ
διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται· πλειό-
νων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται· ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς φησι, πεῖσαι
[λέγουσαν] τὸν Μελέαγρον ἀναστῆναι,

Ὅσσα κάκ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλᾠη·
Λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει·
Τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι.

Καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρ-
μος· διά τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει· ἡ γὰρ σύνθεσις ὑπεροχὴν
δείκνυσι πολλήν· καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἴτιον.
Ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον, καὶ οἱ 32
καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ
δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα. Εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν, καὶ παρ'
ἡλικίαν, καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ
τόθ', ἔξει μέγεθος καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ δικαίων, καὶ
τῶν ἐναντίων. Ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ Ὀλυμπιονίκῃ·

ὡς ἂν] ὡς B. C. D. E.
οἱ πάντες] εἰ πάντες A.
φαῖεν, ἐστί·] φαῖεν ἄν· C.
29. οὗ πάντες———ὅτε δὲ] C. in margine est: οἷον παρρησίας ἐν δημοκρατείᾳ, ἧς πάντες μετέχουσι, οἷον βασιλείας ἢ τιμῆς ἧς οἱ ἄριστοι μετέχουσιν ἐν ἀριστοκρατείᾳ.
31. τὰ αὐτὰ] ταῦτα E.
ὑπεροχὴ] ἡ ὑπεροχὴ C. D.
φησι] φησιν B.
λέγουσαν] abest A.
Ὅσσα] ὅσα B.
πέλει] abest B. πέλοι E.
λαοὶ μὲν φθινύθουσι] ἄνδρας μὲν κτείνουσι D. E.
ἄγουσι] ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας D. E.
δὲ καὶ] καὶ B. E.
ὑπεροχὴν] ὑπεροχὴ E.
ὅτι] ὃ A. Sed additum τι nescio an a prima manu.
32. αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι] αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ποταμοὶ (sed deleta) καὶ οἱ τόποι E.
ὁμοίους] ἄλλους B. C. D. E.
τόθ'] τότε A. B. C. D.

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὥμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν,
Ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον.

Καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων, "Ἐξ ὧν ὑπῆρξε
33 ταῦτα." Καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γάρ· ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν,

Αὐτοδίδακτος δ' εἰμί.

34 Καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος· οἷον, Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, "τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνηρῆσθαι, ὥσπερ τὸ
35 ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαιρεθείη." Καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονα χρήσιμα· οἷον, τὰ ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις. Καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους. Καὶ τὸ αὐτῷ, ἢ ἁπλῶς. Καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου· τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δ' οὔ. Καὶ τὰ ἐν
36 τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς τῷ τέλει. Καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν· ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἔλοιτο. Διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἱρετώτερον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ, κἂν λανθάνῃ, αἱρήσεται· ποιεῖν δ' εὖ λανθάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἐλέ-
37 σθαι. Καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον, ἢ δοκεῖν, βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον· διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι, ὅτι δοκεῖν, ἢ εἶναι, αἱρετώτερον· τὸ δὲ ὑγιαίνειν, οὔ.
38 Καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον· οἷον, τὸ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ

πρόσθε] πρόσθεν E.
πρόσθε μὲν] πρόσθε μὲν A. In margine legitur: γραφ. πρόσθε μὲν τραχεῖαν ἔχων ὤμοισιν ἄσιλλαν.
ἄσιλλαν] ἄσυλλαν D. E.
Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον] εἴσω ἐὰ τέγαιαν ἔφερεν D.
Τεγέαν] Τέγεαν E.
Recentior manus in margine: νῦν δὲ κράτος φέρομεν μέγα πᾶσιν ὀλυμπιονίκαις. A.
αὐτὸν] αὐτὸν C. ἢν D. In margine est αὐτὸν.
33. δ'] Abest B. C. D. E.
34. μεγάλου] τοῦ μεγάλου B. C.
ὥσπερ] ὥσπερ καὶ B. C. D. E.
35. τὸ αὐτῷ ἢ] τὸ αὐτὸ D. E.
ἢ
ἢ] καὶ (sic) A. Sed ἢ nescio an primæ manus. καὶ C. Sed in margine est γρ. ἢ ἁπλῶς. καὶ B. D.
αὐτῷ] αὐτῷ C. D. E.
ἐν τέλει] ἐντελῇ D.
36. μέλλων] μέλλων (sic) C.
38. χρησιμώτερον——ἡδονὴν καὶ]

εὖ ζῆν, καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ πράττειν τὰ καλά· διὸ καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑγίεια μέγιστα δοκεῖ εἶναι· ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. Καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς· πλείω 39
γὰρ ἑνός· ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀλυπία.
Καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ. Καὶ 40
ἃ μὴ λανθάνει παρόντα, ἢ ἃ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα· διὸ τὸ πλουτεῖν φανείη ἂν μεῖζον ἀγαθὸν τῶ δοκεῖν. Καὶ τὸ ἀγαπητόν· καὶ τοῖς μὲν μόνον, τοῖς δὲ μετ' 41
ἄλλων· διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἂν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ, καὶ τὸν δὶς ἔχοντα· ἀγαπητὸν γὰρ ἀφήρηται. Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται.

ΚΕΦ. η'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ, ΠΟΣΑΙ ΚΑΙ ΠΟΙΑΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΕΚΑΣΤΗΣ.

ΜΕΓΙΣΤΟΝ δὲ καὶ κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἐκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα, καὶ συμ-

A. In margine: γραφ. . . . ἀν εἴη μᾶλλον εἰ . . . ἢ μὴ . . . Quæ punctis notavi, legere non potui.

πράττειν] τὸ πράττειν A. B. C. D. E.

39. ἀλυπότερον] ἀλυπωτερον D.

τὸ μεθ'] μεθ' A. Sed addidit τὸ nescio an prima manus.

ἀλυπία] ἡ ἀλυπία A. C. D. E.

40. ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον] αὖ τὶ προστιθέμενον D.

μὴ λανθάνει] μὴ λανθάνη A.

μὴ λανθάνει παρόντα] μὴ παρόντα λανθάνει (sic) C.

λανθάνει] λανθάνειν B.

ἢ] ἢ ἃ A. sed ἃ nescio an prima manus. ἢ ἃ C. E.

τείνει] τινι A. sed emendavit recentior, ut puto, manus, τείνει.

τινι B. C. τινι (sic) D.

δοκεῖν] μὴ δοκεῖν B. C.

41. καὶ τοῖς] τοῖς C.

μόνον] μόνοις D.

τοῖς δὲ] τοῖς δὲ καὶ B. C.

οὐκ ἴση] οὐκ ἴση A. Sed in margine legitur: γραφ. οὐχ ἡ αὐτὴ.

δύ'] δύο B. C. D. E.

ἀγαπητὸν γὰρ ἀφήρηται] absunt C.

CAP. VIII.

1. ἑκάστης] ἐκ τούτων D.

ἔθη] ἤθη (sic) A. Sed ἔ non videtur esse primæ manus.

φέροντα διελεῖν. Πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι· συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν. Ἔτι δὲ, κυρία μέν ἐστιν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφανσις· τὰ δὲ κύρια διῄρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύριά ἐστιν.

3 Εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέσσαρες, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μοναρχία· ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον
4 τούτων τι ἂν εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων. Ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν, πολιτεία, ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς· ὀλιγαρχία δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων· ἀριστοκρατία δὲ, ἐν ᾗ οἱ κατὰ παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν· ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους· ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο· μοναρχία δ' ἐστὶ, κατὰ τοὔνομα, ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός ἐστι· τούτων δὲ, ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασιλεία· ἡ δ' ἀόριστος, τυραννίς.

5 Τὸ δὲ τέλος ἑκάστης πολιτείας οὐ δεῖ λανθάνειν· αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος. Ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος, ἐλευθερία· ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος· ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ περὶ παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα· τυραννίδος δὲ, φυλακή. Δῆλον οὖν, ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα, καὶ

2. πολιτείαν] πόλιν D.
ἀπόφασις] ἀπόφανσις D. E.
κατὰ] καὶ κατὰ E.
3. κρῖνον] κρίνον C.
τούτων δὴ ἂν εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων] τούτων τί ἐστιν ἂν εἰ μόριον ἢ ὅλον A. Emendavit, haud scio an prima manus, εἴη pro εἰ, et τούτων adjecit post ὅλον, eademque ἐστιν punctis, ut delendum, puto, notavit.
4. δὴ] τί B. C. abest D.
κλήρῳ] κληρονόμω B. κλήροι (sic) D. κληροι E.
ᾗ οἱ] ᾗ ἡ C.
οἱ κατὰ παιδείαν] κατὰ τὴν παιδείαν A. Sed οἱ additum, nescio an a prima manu.
ᾗ οἱ] ᾗ ἡ B. C.
νομίμοις] νόμοις D. E.
κατὰ τάξιν τινα] κατὰ τάξιν τινὰ A. Sed in margine est: γραφ. κατ' ἀξίαν τινά.
5. τὸ δὴ] τὸ δὲ C.
πρὸς] περὶ A.
ἔτι] ἔθη A. B. C. D. E.

συμφέροντα διαιρετέον, εἴπερ αἱροῦνται πρὸς τοῦτο ἐπαναφέροντες.

Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίγνονται δι' ἀποδεικτικοῦ 6
λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικοῦ· τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα πιστεύομεν· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἂν ἀγαθὸς φαίνηται, ἢ εὔνους, ἢ ἄμφω· δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἦθος πιθανώτατον ἀνάγκη πρὸς ἑκάστην εἶναι. Ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν· ἡ δὲ προαίρεσις ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος. Ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι 7
προτρέποντας, ὡς ἐσομένων, ἢ ὄντων· καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν· ἔτι δὲ, περὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων· διὰ τίνων τε, καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται· διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς περὶ τούτων.

ΚΕΦ. θ'.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ, ΚΑΙ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΑΙΣΧΡΟΥ· ΕΞ ΩΝ ΤΑ ΕΓΚΩΜΙΑ ΓΙΓΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΝΕΙΔΗ.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑπολη̃φθησόμεθα κατὰ τὸ

ἐπαναφέροντες] ἀναφέροντες B. C. E.

6. δέοι] δέη D.

ἑκάστης ἦθος] ἑκάστου ἦθος C. D. E. B. Sed υ delevit recentior, ut videtur, manus.

7. περὶ τῶν κατὰ] τῶν περὶ B. C. D. E.

κατὰ] περὶ A. adjecto γραφ. κατὰ.

ἠθῶν] ἰθῶν C.

τίνων τε] τίνων τὰ D.

ἐφ' ὅσον] ἐφόσον C.

CAP. IX.

1. λέγωμεν] λέγομεν C.

ποῖοί] ποιοί A.

ἦθος, ἥπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε
2 καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. Ἐπεὶ
δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν
πολλάκις οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ θεὸν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα, καὶ
τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων
ληπτέον τὰς προτάσεις· ὥστε, ὅσον παραδείγματος χάριν,
εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων.

3 Καλὸν μὲν οὖν ἐστιν, ὃ ἂν δι' αὑτὸ αἱρετὸν ὂν ἐπαινετὸν ᾖ·
ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν. Εἰ δὲ ταῦτό ἐστι τὸ
καλὸν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὂν
4 ἐπαινετόν ἐστιν. Ἀρετὴ δὲ ἐστὶ μὲν δύναμις, ὡς δοκεῖ, πο-
ριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτική· καὶ δύναμις εὐεργετικὴ
5 πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ πάντων περὶ πάντα. Μέρη δὲ
ἀρετῆς, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, με-
6 γαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πραότης, φρόνησις, σοφία. Ἀνά-
γκη δὲ, μεγίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτά-
τας, εἴπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ δύναμις εὐεργετική. Διὰ τοῦτο
τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἡ μὲν γὰρ ἐν
πολέμῳ· ἡ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμος αὐτοῖς. Εἶτα ἡ ἐλευ-
θεριότης· προΐενται γὰρ καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν
7 χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλλοι. Ἔστι δὲ δικαι-

ὅπερ] ἥπερ A.

2 ζώων] ζωιων A.

3. δι' αὐτὸ αἱρετὸν ὂν, ἐπαινετὸν ᾖ. ἢ ὃ ἂν] absunt D.

δι' αὐτὸ αἱρετὸν] αἱρετὸν δι' αὐτὸ E.

ἡδὺ ᾖ] ἡδὺ ἢ B.

4. ἀρετὴ δι, ἐστὶ] ἀρετὴ δ' ἔστι D.

ἐστὶ] ἔστι C.

καὶ δύναμις] δύναμις D.

5. ἀνδρία] ἀνδρεία A. B. E.

μεν

6. τιμῶσιν] τιμωσιν (sic) A. Sed nescio an primæ manus μεν.

ἐν πολέμῳ] πολέμῳ D.

ἐν εἰρήνῃ] ἐν πολέμῳ καὶ εἰρήνη A. Sed nescio an primæ manus πολέμῳ καὶ.

αὐτοῖς

ἐστιν αὐτοῖς] ἄλλοις (sic) A. Sed nescio an primæ manus αὐτοῖς.

εἶτα ἡ] ἡ om. B. C. D E.

ἔστι

7. ἔστι δὲ] ἔστι δε (sic) A.

σύνη μὲν, ἀρετὴ, δι' ἣν τὰ αὐτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος· ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. Ἀν- 8
δρεία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ· δειλία δὲ τοὐναντίον. Σωφροσύνη δὲ, ἀρετὴ, δι' ἣν πρὸς τὰς 9
ἡδονὰς τοῦ σώματος οὕτως ἔχουσιν, ὡς ὁ νόμος κελεύει· ἀκολασία δὲ τοὐναντίον. Ἐλευθεριότης δὲ, περὶ χρήματα εὖ 10
ποιητική· ἀνελευθερία δὲ τοὐναντίον. Μεγαλοψυχία δὲ, ἀρετὴ 11
μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων· μικροψυχία δὲ τοὐναντίον. Μεγαλοπρέπεια δὲ, ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους 12
ποιητική· μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια τἀναντία. Φρό- 13
νησις δὲ ἐστὶν ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν.

Περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν 14
μορίων, εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· φανερὸν γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· πρὸς ἀρετὴν γάρ· καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γιγνόμενα· τοιαῦτα δὲ, τά τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα. Ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἐστὶν ἀγα- 15
θοῦ ἔργα, ἢ πάθη, καλά· ἀνάγκη, ὅσα τε ἀνδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρείως πέπρακται, καλὰ εἶναι· καὶ

αὐτῶν] αὑτῶν B.
8. ἀνδρία] ἀνδρεία A. B.
πρακτικοὶ] πρακτικαὶ B.
ὑπηρετικοὶ] ὑπηρετικὴ C. D.
9. σωφροσύνη usque ad τουναντίον] absunt D.
σωφροσύνη δὲ, ἀρετὴ, δι' ἣν] σωφροσύνη δέ ἐστιν ἀρετὴ καθ' ἣν E.
ἀκολασία] A. in margine: γραφ. ἀκρασία.
10. εὖ ποιητικὴ] εὐποιητικὴ A.
11. μικροψύχια δὲ τοὐναντίον] absunt C.
12. μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια] μικροψυχίαν δὲ καὶ μικροπρέπειαν D.
13. φρόνησις δ'] δ' om. C.
14. γινόμενα] γιγνόμενα A.
τάτε σημεῖα] τὰ σημεῖα D.
15. ὅσα εἰσὶν] ὅσα ἐστὶν A. Sed ὅσα forte non primæ manus.
πάθη] πάθη A. ex em. Antiqua scriptura incertior est.
ὅσα τε] τέ ὅσα B. τε ὅσα E.
ἀνδρίας (bis)] ἀνδρείας A. B.
εἶναι] εἶναι ταῦτα B. E.

τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως, ἔργα· πάθη δὲ, οὔ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως καλόν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον, ἢ τὸ ἀδίκως· καὶ
16 κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. Καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμὴ, καλά. Καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον, ἢ χρήμα-
17 τα. Καὶ ὅσα μὴ αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν. Καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπέρ τε πατρίδος τις ἐποίησε, παριδὼν τὸ αὑτοῦ. Καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά. Καὶ ἃ μὴ
18 αὐτῷ ἀγαθά· αὐτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. Καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὐτοῦ
19 ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. Καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἧττον γὰρ αὐτοῦ. Καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὐτόν. Καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δί-
20 καιον γάρ. Καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὐτόν. Καὶ τὰ ἐναντία ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται, καὶ λέγοντες, καὶ ποιοῦντες, καὶ μέλλοντες· ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου,

Θέλω τι Ϝειπῆν, ἀλλά με κωλύει
Αἰδώς·
Αἰ δ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν,
Καὶ μή τι Ϝειπῆν γλῶσσ' ἐκύρα κακὸν,

οὐκ ἀεὶ] οὐκ αἰεὶ A. Sed fuit οὐ καὶ αἰ.
τὸ] τοῦ E.
ὡσαύτως] ὡς αὕτως A.
16. ἐφ' ὅσοις τὰ] ἐφ' οἷς τὰ C.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B. D. E.
17. ὑπὲρ τῆς] ὑπέρ τε A. B. D. E.
τὶς] abest B.
ἐποίησε] ἐποίει E.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B. E.
αὐτοῦ] αὐτοῦ A.
18. αὐτοῦ] αὐτοῦ B. C. D. E.
ζῶντι] ζῶντα A. B.
19. ἄλλων] καλῶν C.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B. D. E.
αὐτὸν] αὐτὸν B. D. E.
αὐτὸν] αὐτὸν D.
20. τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται] absunt D.
εἰπῆν] εἰπεῖν B. C. D. E. Ante hoc verbum omnes τ'. Certissime repositum est Æolicum F hic et infra a viris doctis.
Αἰ δ' ἶκες] αἴθ' ἧκες C. αἴ δ' ἵκες B. ubi ἰς om. ἶκες A. ubi videtur fuisse ἧκες. ἵκες D. εἶχες codex Dresdensis apud Naekii libellum de Chœrilo p. 266.
ἵμερον] ἥμερον B.
μήτ'] μήτι τ' A. Dresdensis.
εἰπῆν] εἰπεῖν B. C. D. E.

Αἰδὼς κέ σ' οὐκ ἂν εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς 21
δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσι. Καὶ αἱ τῶν φύσει 22
σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον, ἀνδρὸς,
ἢ γυναικός. Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον, ἢ αὐ- 23
τοῖς· διὸ τὸ δίκαιον, καὶ ἡ δικαιοσύνη, καλόν. Καὶ τὸ τοὺς 24
ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό
τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον καλόν· καὶ
ἀνδρείου τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. Καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν· 25
αἱρετά τε γὰρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ.
Καὶ τὰ μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. Καὶ ἃ
μὴ ζῶντι ἕπεται. Καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ. Καὶ τὰ πε-
ριττά. Καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα, καλλίω· εὐμνημονευτότερα
γάρ. Καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. Καὶ 26
τὰ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια, καλά. Καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι
τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων· οἷον, ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν
καλόν· ἐλευθέρου γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον

γλῶσσ' ἰκύκα] γλῶσσ' ἰκύκα A. Sed videtur fuisse γλῶσσαι κύκαι. Eadem quæ hæc emendavit manus, pro εἰπεῖν scripsit εἰπεῖν. Pro ἰκύκα est lacuna in Cod. Dresd.

Αἰδὼς κέν σε οὐκ εἶχεν ὅ.] αἰδὼς κέν σε οὐ κἂν χεν ὄμματα Cod. Dresdensis.

τῶ δικαίω] ᾧ δικαίῳ A. Sed fuit τῷ δικαίῳ. περὶ ὦ B. (Id est περὶ ὅ.) ᾧ δικαίῳ C. D. Dresdensis.

21. ἀγωνιῶσι] ἀγωνιῶνται D.

22. σπουδαιοτέρων] σπουδαιότεραι D.

23. αὐτοῖς] αὐτοῖς B. D.

24. μᾶλλον] abest A.

δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον, καλόν· καὶ ἀνδρείου, τὸ μὴ ἡττᾶσθαι] δίκαιον· καὶ τὸ δίκαιον καλὸν, καὶ ἀνδρεῖον τὸ μὴ ἡττᾶσθαι D.

ἀνδρείου] ἀνδρεῖον E.

25. αἱρετά τε] τε deest C.

τὰ μᾶλλον, μᾶλλον] μᾶλλον τὰ μᾶλλον· μᾶλλον δὲ B.

μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται· καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ] μνημονευτὰ, καὶ μᾶλλον, τὰ μᾶλλον, μᾶλλον δὲ καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται, καὶ τιμὴ ἀκολουθεῖ C.

τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. καὶ] τὰ μᾶλλον μᾶλλον, μᾶλλον δὲ καὶ D. E.

μὴ ζῶντι] μείζωντι A. Sed emendatum est μὴ ζῶντι.

οἷς

καὶ οἷς τιμὴ] καὶ τιμὴ (sic) D.

οἷς] ᾗ A. ᾧ B.

εὐμνημονευτότερα] εὐμνημόνευτα D. E.

26. ἐλευθερίας] ἐλιυθέρου A.

27 οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. Καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βά-
28 ναυσον τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. Λη-
πτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταὐτὰ ὄντα,
καὶ πρὸς ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλαβῆ, ψυχρὸν
καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν ἠλίθιον, χρηστόν· καὶ τὸν ἀνάλγητον,
29 πρᾷον. Καὶ ἕκαστον δὲ ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ
τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν, ἁπλοῦν· καὶ
τὸν αὐθάδη, μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν· καὶ τοὺς ἐν ταῖς
ὑπερβολαῖς ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον, τὸν θρασὺν, ἀν-
δρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς,
καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ, οὗ μὴ
ἀνάγκη, κινδυνευτικὸς, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν, ὅπου κα-
λόν· καὶ, εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερ-
30 βολὴ γὰρ ἀρετῆς τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. Σκοπεῖν δὲ καὶ παρ'
οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, "οὐ χαλε-
πὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν." Δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκάστοις
τίμιον [ὂν] λέγειν, ὡς ὑπάρχον· οἷον, ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν,
ἢ Φιλοσόφοις. Καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν·
31 ἐπείπερ γε δοκεῖ γειτνιᾶν. Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον· οἷον,
εἰ ἄξια τῶν προγόνων καὶ τῶν προϋπηργμένων· εὐδαιμονικὸν
γὰρ καὶ καλὸν τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. Καὶ εἰ παρὰ τὸ

27. ἐλευθέρου] ἐλευθέριον B. C. D.

28. καὶ τὰ] καὶ A. Sed τὰ recentior manus addidit.
ταῦτα] καὶ ταῦτα B. C. D. E.
πρὸς ψόγον] ψόγον C.
καὶ εὔψυχον] ψυχρὸν A.
δειλὸν] abest A.
καὶ τὸν ante ἠλίθιον] καὶ B. Sed ἢ recentioris manus.
χρηστόν· καὶ] χρηστόν· ἢ A.

29. τὸ βέλτιστον——αὐθάδη] C. in margine est ὡς οὐ βουλόμενον βυσσοδομεύειν, et in altera margine, καὶ οὐκ ἐθέλοντα ὑπείκειν.
οὗ μὴ] μὴ B.
κινδυνευτικὸς] κινδυνευτικὸν E.

30. δὲ καὶ] δὲ B.
Ἀθηναίοις] ἀθήναις B.
ὂν] abest B. C. D. E.
ὑπάρχον] ὑπάρχει B. E.
ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν] ἐν σκύθαις ἢ ἐν λάκωσιν C.
ἐπείπερ] ἐπείπερ γε A.

31. τὸ προσεπικτᾶσθαι] καὶ τὸ προσεπικτᾶσθαι A.
ἢ εἰ] καὶ εἰ A.

Αἰδώς κέ σ' οὐκ ἂν εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς 21
δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσι. Καὶ αἱ τῶν φύσει 22
σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον, ἀνδρὸς,
ἢ γυναικός. Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον, ἢ αὐ- 23
τοῖς· διὸ τὸ δίκαιον, καὶ ἡ δικαιοσύνη, καλόν. Καὶ τὸ τοὺς 24
ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό
τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον καλόν· καὶ
ἀνδρείου τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. Καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν· 25
αἱρετά τε γὰρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ.
Καὶ τὰ μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. Καὶ ἃ
μὴ ζῶντι ἔπεται. Καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ. Καὶ τὰ πε-
ριττά. Καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα, καλλίω· εὐμνημονευτότερα
γάρ. Καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. Καὶ 26
τὰ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια, καλά. Καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι
τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων· οἷον, ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν
καλόν· ἐλευθέρου γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον

γλῶσσ' ἰκύκα] γλῶσσ' ἰκύκα A. Sed videtur fuisse γλῶσσαι κύκαι. Eadem quæ hæc emendavit manus, pro εἰπῆ» scripsit εἰπεῖν. Pro ἰκύκα est lacuna in Cod. Dresd.

Αἰδὼς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄ.] αἰδὼς κέν σε οὐ κὰν χεν ὄμματα Cod. Dresdensis.

τῶ δικαίω] ᾧ δικαίῳ A. Sed fuit τῷ δικαίῳ. περὶ ὧ B. (Id est περὶ ὧ.) ᾧ δικαίῳ C. D. Dresdensis.

21. ἀγωνιῶσι] ἀγωνιῶνται D.

22. σπουδαιοτέρων] σπουδαιότεραι D.

23. αὐτοῖς] αὐτοῖς B. D.

24. μᾶλλον] abest A.

δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον, καλόν· καὶ ἀνδρείου, τὸ μὴ ἡττᾶσθαι] δίκαιον· καὶ τὸ δίκαιον καλὸν, καὶ ἀνδρεῖον τὸ μὴ ἡττᾶσθαι D.

ἀνδρείου] ἀνδρεῖον E.

25. αἱρετά τε] τε deest C.

τὰ μᾶλλον, μᾶλλον] μᾶλλον τὰ μᾶλλον· μᾶλλον δὲ B.

μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἔπεται· καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ] μνημονευτὰ, καὶ μᾶλλον, τὰ μᾶλλον, μᾶλλον δὲ καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἔπεται, καὶ τιμὴ ἀκολουθεῖ C.

τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. καὶ] τὰ μᾶλλον μᾶλλον, μᾶλλον δὲ καὶ D. E.

μὴ ζῶντι] μείζωντι A. Sed emendatum est μὴ ζῶντι.

οἷς

καὶ οἷς τιμὴ] καὶ τιμὴ (sic) D.

οἷς] ἡ A. ᾧ B.

εὐμνημονευτότερα] εὐμνημόνευτα D. E.

26. ἐλευθερίας] ἐλευθέρου A.

27 οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. Καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βά-
28 ναυσον τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. Λη-
πτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταὐτὰ ὄντα,
καὶ πρὸς ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλαβῆ, ψυχρὸν
καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν ἠλίθιον, χρηστόν· καὶ τὸν ἀνάλγητον,
29 πρᾷον. Καὶ ἕκαστον δὲ ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ
τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν, ἁπλοῦν· καὶ
τὸν αὐθάδη, μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν· καὶ τοὺς ἐν ταῖς
ὑπερβολαῖς ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον, τὸν θρασὺν, ἀν-
δρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς,
καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ, οὗ μὴ
ἀνάγκη, κινδυνευτικὸς, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν, ὅπου κα-
λόν· καὶ, εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερ-
30 βολὴ γὰρ ἀρετῆς τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. Σκοπεῖν δὲ καὶ παρ᾽
οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, "οὐ χαλε-
πὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν." Δεῖ δὲ τὸ παρ᾽ ἑκάστοις
τίμιον [ὂν] λέγειν, ὡς ὑπάρχον· οἷον, ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν,
ἢ Φιλοσόφοις. Καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν·
31 ἐπείπερ γε δοκεῖ γειτνιᾶν. Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον· οἷον, ἢ
εἰ ἄξια τῶν προγόνων καὶ τῶν προϋπηργμένων· εὐδαιμονικὸν
γὰρ καὶ καλὸν τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. Καὶ εἰ παρὰ τὸ

27. ἐλευθέρου] ἐλευθέριον B. C. D.

28. καὶ τὰ] καὶ A. Sed τὰ recentior manus addidit.
ταῦτα] καὶ ταῦτα B. C. D. E.
πρὸς ψόγον] ψόγον C.
καὶ εὔψυχον] ψυχρὸν A.
διλὸν] abest A.
καὶ τὸν ante ἠλίθιον] καὶ B. Sed ἢ recentioris manus.
χρηστόν· καὶ] χρηστόν· ἢ A.
29. τὸ βέλτιστον ——— αὐθάδη] C. in margine est ὡς οὐ βουλόμενον βυσσοδομεύειν, et in altera margine, καὶ οὐκ ἰθέλοντα ὑπείκειν.
οὗ μὴ] μὴ B.
κινδυνευτικὸς] κινδυνευτικὸν E.
30. δὲ καὶ] δὴ B.
Ἀθηναίοις] ἀθήναις B.
ὂν] abest B. C. D. E.
ὑπάρχον] ὑπάρχει B. E.
ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν] ἐν σκύθαις ἢ ἐν λάκωσιν C.
ἐπείπερ] ἐπείπερ γε A.
31. τὸ προσεπικτᾶσθαι] καὶ τὸ προσεπικτᾶσθαι A.
ἢ εἰ] καὶ εἰ A.

προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον· οἷον, εἰ εὐτυχῶν μὲν μέτριος, ἀτυχῶν δὲ μεγαλόψυχος· ἢ μείζων γιγνόμενος, βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. Τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, "Ἐξ οἵων εἰς οἷα·" καὶ τὸ τοῦ Ὀλυμπιονίκου,

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν·

καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου,

Ἥ πατρός τε, καὶ ἀνδρὸς, ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων.

Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου 32
τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν. Χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα. Διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. Ἔστι δ' ἔπαι- 33
νος, λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. Δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι, ὡς τοιαῦται· τὸ δ' ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστί· (τὰ δὲ κύκλῳ, εἰς πίστιν· οἷον, εὐγένεια καὶ παιδεία· εἰκὸς γὰρ, ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοὺς, καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτον εἶναι·) διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας. Τὰ δ' ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεώς ἐστιν· ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον. Μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαι- 34
μονισμὸς αὐτοῖς μὲν ταὐτά· τούτοις δὲ οὐ ταὐτά· ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα.

Ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ γὰρ 35
ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἄν, ταῦτα, μετατεθέντα τῇ λέξει,

εἰ ὁ] εἰ A.
ὁ δὲ ἀτυχῶν] ἀτυχῶν δὲ A.
γιγνόμενος] γενόμενος B. C. D. E.
καὶ τὸ] καὶ B. D.
πρόσθε] πρόσθεν B.
τραχεῖαν] τρηχεῖαν C.
Ἥ πατρός] ἡ πατρός E.
ἀδελφῶν] καὶ ἀδελφῶν E.
τ' οὖσα] οὖσα B. C. D. E.
33. ἀγαθὸν] ἀγαθοὺς A. C. D.
εἰσιν] ἐστὶν A.
ἐπαινοῦμεν] ἐπαινοῖμεν A. B. ἐπαινοῖμεν ἂν C.
34. αὐτοῖς] αὐτοῖς B.
35. γὰς] γὰρ ἂν B.
ὑπόθοιο ἂν] ὑπόθοιο D. E.

36 ἐγκώμια γίγνεται. Ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα, ὡς ὑποθήκας, λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέναι καὶ στρέφειν· οἷον, ὅτι "οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν." Οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν ὑποθήκην δύναται· ὧδε δὲ ἔπαινον· "μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν." Ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλῃ, ὅρα, τί ἂν ὑπόθοιο· καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, 37 ὅρα, τί ἂν ἐπαινέσειας. Ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν κωλύον, τὸ δὲ μὴ κωλύον, μετατεθῇ.

38 Χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς· οἷον, εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ καὶ ὁ μάλιστα πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλά. Καὶ τὸ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. Καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε. Καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη· καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη· οἷον, εἰς Ἱππόλοχον· καὶ (δι') Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. Κἂν μὴ καθ' αὐτὸν εὐπορῇς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν· ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικολογεῖν. Δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ 39 σπουδαίων βελτίων. Πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς

γίγνεται] γίνεται B. C.
36. ποῖόν] ὁποῖόν B. C.
καὶ στρέφειν] δεῖ καὶ στρέφειν A.
αὐτὸν] αὐτὸν B. E.
οὖν λεχθὲν] λεχθὲν B.
αὐτὸν] αὐτὸν B. E.
ὅρα] abest C.
38. ὀλίγων] ὀλίγον E.
ἢ καὶ] ἢ B. C. D.
καλὸν] καλὰ A. B. C. D. E.
καὶ τὰ ἐκ] καὶ τὸ ἐκ A. D. E. B. Secunda manus in B. γρ. τὰ τῶν.
αὐτὸν] αὐτὸν B. C. E.
προτρέποντα] πρίποντα A. Sed prima manus scripsit προτρίποντα.
διὰ τοῦτον] δι' αὐτὸν C.
ὃν πρῶτον] ὁ πρῶτον C. E.
καὶ (δι') Ἁρ. Debetur illud δι' margini exemplaris ed. Morel. in Bibl. Bodleiana.
καθ' αὐτὸν] εἰς (pro καθ') αὐτὸν C.
ἀντιπαραβάλλειν· ὅπερ] ἀντιπαραβάλλειν δεῖ, ἅπερ C.
συνήθειαν] ἀσυνήθειαν A.
δικολογεῖν] δικαιολογεῖν B. D. E.

ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν· ἡ δ' ὑπεροχὴ τῶν καλῶν. Διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πολλοὺς δεῖ παραβάλλειν, ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν· ὥστε λοιπὸν μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι κρίνομεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς διὰ τὸ ἀσαφές. Ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

ΚΕΦ. ί.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ, ΕΚ ΠΟΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΩΝ ΔΕΙ ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥΣ.

ΠΕΡΙ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων ποιεῖσθαι δεῖ τοὺς συλλογισμούς, ἐχόμενον ἂν εἴη λέγειν. Δεῖ δὴ λαβεῖν τρία· ἓν μὲν, τίνων, καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι· δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακείμενοι· τρίτον δὲ, τοὺς ποίους, καὶ πῶς ἔχοντας.

39. ἄλλους] πολλοὺς C.

40. ἐπιτηδειοτάτη] ἐπιτηδειοτέρα B. C. D. E.

ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς, διὰ τὸ ἀσαφὲς] ἀπόδειξιν δέχεται τὸ γένος μάλιστα διὰ τὸ ἀσαφὲς E.

41. γίγνεται] γίνεται B. C. E.

ἐχομένων] ἐχομένως A. B.

ἐναντίων ἐστὶ] In A. post ἐστὶ additur περὶ τοῦ Δικανικοῦ. In D. post ἐστὶ minio scriptum est: τέλος τοῦ πρώτου τῆς ῥητορικῆς Ἀριστοτέλους. In E. etiam post ἐστὶ minio scriptum περὶ δικανικοῦ εἴδους.

CAP. X.

1. περὶ δὲ τῆς] περὶ δὲ A.

ποιεῖσθαι δεῖ] δεῖ ποιεῖσθαι E.

Διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἑξῆς. Ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. Νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος, ὁ δὲ κοινός. Λέγω δὲ ἴδιον μὲν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται· κοινὸν δὲ, ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. Ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες, καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι. Ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι· ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς
4 γὰρ, ὃ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ. Δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν, καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία· ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν ἢ μίαν, ἢ πλείους, περὶ δὲ ταῦτα, ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν· οἷον, ὁ μὲν ἀνελεύθερος περὶ χρήματα· ὁ δὲ ἀκόλαστος περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς· ὁ δὲ μαλακὸς περὶ τὰ ῥᾴθυμα· ὁ δὲ δειλὸς περὶ τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον· ὁ δὲ φιλότιμος διὰ τιμήν· ὁ δ' ὀξύθυμος δι' ὀργήν· ὁ δὲ φιλόνικος διὰ νίκην· ὁ δὲ πικρὸς διὰ τιμωρίαν· ὁ δ' ἄφρων διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον· ὁ δ' ἀναίσχυντος δι' ὀλιγωρίαν δόξης. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων.
5 Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων δῆλον τὰ μὲν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων, τὰ δὲ ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων. Λοιπὸν δ' εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα, καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ τίνας.

3. δ' ἐστὶν] δέ ἐστιν D.

4. περὶ usque ad τυγχάνουσιν ὄντες] Sic A. in textu; sed in margine legitur: γραφ. περὶ τοῦτο ὃ τυγχάνουσιν. In C. δὲ om.

ἄδικοί εἰσιν] ἄδικοι εἰσὶν C.

χρήματα] χρημάτων B.

διὰ τὸν] γὰρ διὰ τὸν A. Sed deletum γὰρ a prima, ut puto, manu.

φιλόνικος] φιλόνεικος A. B.

νίκην] νείκην B.

ὁ δὲ πικρὸς] ὁ πικρὸς δὲ A.

καὶ ἄδικον] καὶ τὸ ἄδικον C.

καὶ τὸ ἄδικον ἄδικον] ἀγαθὸν D. E. ἄγαθον B. Sed καὶ τὸ ἄδικον recentioris manus.

ὁ δ'] ὁ δ' αὖ B.

ὁ δ' ἀναίσχυντος, δι' ὀλιγωρίαν δόξης] absunt D.

5. ὀλιγωρίαν] ὀλιγωρίας E.

ἔχοντες] ἔχουσιν B. D. E.

ἀδικοῦσι] ἀδικοῦντες D. E.

Πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα, τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα 6
φεύγοντες, ἐγχειροῦμεν ἀδικεῖν. Δῆλον γὰρ, ὡς τῷ μὲν κατη-
γοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ, σκε-
πτέον, ὧν ἐφιέμενοι πάντες τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι· τῷ δ'
ἀπολογουμένῳ, ποῖα καὶ πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει. Πάντες 7
δὴ πάντα πράττουσι τὰ μὲν οὐ δι' αὐτοὺς, τὰ δὲ δι' αὐτούς.
Τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὐτοὺς τὰ μὲν διὰ τύχην πράττουσι, τὰ
δὲ ἐξ ἀνάγκης. Τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ φύ-
σει. Ὥστε πάντα, ὅσα μὴ δι' αὐτοὺς πράττουσι, τὰ μὲν ἀπὸ
τύχης· τὰ δὲ φύσει· τὰ δὲ βίᾳ. Ὅσα δὲ δι' αὐτοὺς, καὶ ὧν
αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ μὲν δι' ἔθος· τὰ δὲ δι' ὄρεξιν· καὶ τὰ μὲν διὰ
λογιστικὴν ὄρεξιν, τὰ δὲ δι' ἄλογον. Ἔστι δὲ ἡ μὲν βού- 8
λησις μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ· οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ'
ἢ ὅ τ' ἂν οἰηθείη εἶναι ἀγαθόν· ἄλογοι δ' ὀρέξεις, ὀργὴ καὶ
ἐπιθυμία. Ὥστε πάντα, ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν
δι' αἰτίας ἑπτὰ, διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος,
διὰ λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι' ἐπιθυμίαν. Τὸ δὲ προσδιαι- 9
ρεῖσθαι καθ' ἡλικίας, ἢ ἕξεις, ἢ ἀλλ' ἅττα τὰ πραττόμενα,

6. ὀρεγόμενοι] ὀρεγόμεθα B. D. E.
οὐχ] abest B. D. μὴ E.
7. δὴ] δὲ B. C. D. E.
πράττουσι πάντα] πάντα πράττουσι A.
αὐτοὺς] αὐτοὺς D. E.
αὐτοὺς] αὐτοὺς D. E.
αὐτοὺς] αὐτοὺς D. E.
αὐτοὺς] αὐτοὺς D. E.
καὶ ὧν] ὧν B. D.
τὰ δὲ, δι' ὄρεξιν καὶ] τῶν δὲ δι' ὄρεξιν B.
τὰ δὲ, δι' ὄρεξιν· καὶ τὰ μὲν, διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν·] τὰ δὲ δι' ὄρεξιν· τῶν δὲ δι' ὄρεξιν, τὰ μὲν διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν C.
καὶ τὰ μὲν] τὰ μὲν A.
ἀλόγιστον] ἄλογον A. Addit eadem manus, in ipsa linea, ὅρος βουλήσεως.
8. μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ] ἀγαθοῦ ὄρεξις A.
ὅ τ' ἂν] ὅταν C. D. E.
οἰηθείη] οἰήθῃ A. (sic).
ὥστε πάντα ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας] ὥστ' ἀνάγκη πράττειν πάντα ὅσα πράττουσι, δι' αἰτίας B. C. ὥστ' ἀνάγκη πάντα ὅσα πράττουσι, δι' αἰτίας D. E.
διὰ βίαν, διὰ φύσιν] διὰ φύσιν, διὰ βίαν A.
9. ἡλικίας] ἡλικίαν A.
ἄλλ' ἅττα] ἄλλάττα C.

περίεργον. Εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι, ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ δι' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν. Οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν· ἀλλὰ συμβέβηκε τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἔνδειαν ἐπιθυμεῖν χρημάτων· τοῖς δὲ πλουσίοις, διὰ τὴν ἐξουσίαν ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν· ἀλλὰ πράξουσι καὶ οὗτοι οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν δι' 10 ἤθη καὶ πάθη χρηστά· οἱ δὲ διὰ τἀναντία. Συμβαίνει μέντοι ταῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν· ταῖς δὲ τοιαῖσδε τὰ τοιάδε· εὐθὺς γὰρ ἴσως τῷ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σῶφρον δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρηστοὶ ἑπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδονῶν· τῷ δ' ἀκολάστῳ αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν 11 τούτων. Διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἑαυτέον· σκέπτεον δὲ, ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας, ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει· καὶ ὅλως, ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· οἷον, πλουτεῖν δοκῶν ἑαυτῷ ἢ πένεσθαι, διοίσει τι, καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον.

οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν] ∴ οἱ πλούσιοι καὶ πένητες οὐδὲ ∴ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν (sic) D. οὐδὲ οἱ πλούσιοι καὶ πένητες διὰ πλοῦτον E. in textu.
πράξουσι] πράττουσι B D. E.
ταῦτα πάντα] πάντα om. A.
καὶ πάθη, χρηστὰ] καὶ πάθη καὶ χρηστὰ D. E.
10. τοιαύταις] τοιαισδὶ B. C. D. E.
δὴ] δὲ E.
τοιαῖσδε] τοιαισδὶ B. C. D. E.
σῶφρον] σώφρονα A.
11. ποῖα] ποία A.
ἀκολουθεῖν] ἀκόλουθον D. E.
οἷον, πλουτεῖν δοκεῖτω ἢ πένεσθαι, διοίσει τι] οἷον ἐν τῷ δοκεῖν πλουτεῖν ἢ πένεσθαι διοίσει τις C.
δοκεῖτω] δοκῶν ἑαυτῷ A. δοκεῖ ἑαυτῷ B. δοκεῖτω (sic) D.
τι] τις B. τὶ D.
ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν] εὐτυχεῖν ἢ ἀτυχεῖν A.

Ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γεγόμενα, ὅταν ἧ τε 12
αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἕνεκά του γίγνεται· καὶ μήτε ἀεὶ,
μήτε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μήτε τεταγμένως. Δῆλον δ' ἐκ τοῦ
ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. Φύσει δὲ, ὅσων ἥ τε αἰτία 13
ἐν αὐτοῖς καὶ τεταγμένη· ἡ γὰρ ἀεὶ, ἡ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
ὡσαύτως ἀποβαίνει· τὰ γὰρ παρὰ φύσιν οὐδὲν δεῖ ἀκριβο-
λογεῖσθαι, πότερον κατὰ φύσιν τινὰ, ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνε-
ται. Δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων.
Βίᾳ δὲ, ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται διʼ 14
αὐτῶν τῶν πραττόντων. Ἔθει δὲ, ὅσα διὰ τὸ πολλάκις 15
πεποιηκέναι ποιοῦσι. Διὰ λογισμὸν δὲ τὰ δοκοῦντα συμ- 16
φέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ
τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττηται· ἔνια γὰρ καὶ οἱ
ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλʼ οὐ διὰ τὸ συμφέ-
ρον, ἀλλὰ διʼ ἡδονήν. Διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν τὰ τιμωρη- 17
τικά. Διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλα-
σις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν· ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιοῦντος,
ἵνα ἀποπληρωθῇ. Περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργὴ, δῆλον
ἔσται ἐν τοῖς περὶ τῶν παθῶν. Διʼ ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, 18
ὅσα φαίνεται ἡδέα. Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν
τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἔθι-

12. γιγνόμενα] γινόμενα C.
γίγνεται] γίνεται B. C.
αἰεὶ] ἀεὶ A.
τε ὡς] δ' ὡς C.
τεταγμένη] τεταγμένως E
13. αἰεὶ] ἀεὶ A.
οὐδὲν] οὐ E.
πότερα] πότερον D.
φύσιν τινὰ, ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται] φύσιν, ἢ ἄλλην τινὰ αἰτίαν γίνεται C.
14. παρ' ἐπιθυμίαν] παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν C. περὶ ἐπιθυμίαν D.
γίγνεται] γίνεται B. C.
15. ἔθει δὲ] ἔθη δ' B. C.
ὅσα] ὅτι A.
16. συμφέρειν] συμφέρει E.
τὸ τέλος] τέλος B. C. D.
συμφέρον] τούτοις συμφέρον B. C. συμφέρειν A.
17. ἀποπληρωθῇ] πληρωθῇ B. D. πληρωθῇ C. E.
τίνα] abest A.
παθῶν] τῶν παθῶν A. B. C. D. E.
18. γὰρ καὶ] γὰρ C.
ἐθισθῶσιν] συνεθίσωσιν A. συνεθισθῶσιν B. C.

σθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. Ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτοὺς πράττουσιν, ἅπαντά ἐστιν [ἢ] ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθά, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. Ἐπεὶ δ', ὅσα δι' αὐτοὺς, ἑκόντες πράττουσιν· οὐχ ἑκόντες δὲ, ὅσα μὴ δι' αὐτούς· πάντ' ἂν εἴη, ὅσα ἑκόντες πράττουσιν, [ἢ] ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθά, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. Τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινομένων κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἢ ἀντὶ μειζόνος ἐλάττονος μετάληψιν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς· αἱρετὰ γάρ πως ἐστὶ καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων [ἢ] ἀπαλλαγὴν, ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσιν.

19 Ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα πόσα καὶ ποῖα. Περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ τοῦ ἡδέος εἴπωμεν νῦν. Δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου μήτε ἀσαφεῖς, μήτε ἀκριβεῖς.

ΚΕΦ. ιά'.

Α ΤΙΝΑ ΗΔΕΑ.

ΤΠΟΚΕΙΣΘΩ δ' ἡμῖν, εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς, καὶ κατάστασιν ἁθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρ-2χουσαν φύσιν· λύπη δὲ τοὐναντίον. Εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονὴ τὸ

ἡδέως] ἡδέα B.
αὐτοὺς] αὐτούς B. D.
ἢ ἀγαθὰ] ἀγαθὰ C.
ἐπεὶ] ἐπὶ A.
δι' αὐτοὺς, ἑκόντες πράττουσιν] δι' αὐτοὺς πράττουσιν, ἅπαντα ἑκόντες πράττουσιν C.
οὐχ ἑκόντες] οὐκ ἔχοντες A. Sed emendatum οὐχ ἑκόντες.
αὐτοὺς] αὐτοῦς E.
ἢ ἀγαθὰ] ἀγαθὰ B. C.
ἢ ἀπαλλαγὴν] ἀπαλλαγὴν B. C. E.
πως ἐστὶ] πως A.
ἢ ἀπαλλαγὴν] ἀπαλλαγὴν D. E.
ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσι] ἐν τοῖς ἡδέσιν ὡς αὕτως A.
19 ποῖα] ποία A.
ἀσαφεῖς] εὐσαφεῖς B.

CAP. XI.

1. δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν, κίνησίν τινα] δ' ἡμῖν τὴν ἡδονὴν εἶναι (inter lineas h. v.) E.
τῆς ψυχῆς] ψυχῆς B. D.
2. εἰ δή ἐστιν ἡ] εἰ δ' ἔστιν A.
ἐστιν] ἔστιν D.

τοιοῦτον, δῆλον, ὅτι καὶ ἡδύ ἐστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως· τὸ δὲ φθαρτικὸν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικὸν, λυπηρόν.

Ἀνάγκη οὖν, ἡδὺ εἶναι τό τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς 3
ἐπὶ τὸ πολύ· καὶ μάλιστα, ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν
φύσιν τὰ κατ' αὐτὴν γιγνόμενα· καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ
εἰθισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ
ἔθος τῇ φύσει· ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ ἀεί· ἔστι
δὲ ἡ μὲν φύσις τοῦ ἀεί· τὸ δὲ ἔθος τοῦ πολλάκις. Καὶ τὸ 4
μὴ βίαιον δέ· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία. Διὸ τὸ ἀνάγκαιον
λυπηρόν· καὶ ὀρθῶς εἴρηται,

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ·

τὰς δ' ἐπιμελείας, καὶ τὰς σπουδὰς, καὶ τὰς συντονίας,
λυπηρὰς, ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐθισθῶ-
σιν· οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. Τὰ δ' ἐναντία ἡδέα· διὸ αἱ
ῥᾳθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέλειαι, καὶ αἱ παιδιαὶ,
καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ ὕπνος, τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς
ἀνάγκην τούτων. Καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ 5
γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις. Τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ
μὲν ἄλογοί εἰσιν· αἱ δὲ μετὰ λόγου. Λέγω δὲ ἀλόγους
μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν· εἰσὶ δὲ
τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώ-

δῆλον ὅτι] δηλονότι E.
γιγνόμενα· καὶ τὰ ἔθη] γιγνόμενα καὶ τὰ ἔθη D.
3. καὶ τὰ] ἢ καὶ τὰ B. Sed ἢ addidit secunda manus.
γιγνόμενα· καὶ τὰ ἔθη] γινόμενα, ἢ τὰ ἔθη C.
γίγνεται] γίνεται C.
τι] abest B. C. E.
γὰρ καὶ] γὰρ B. C. D.
τὸ πολλάκις τῷ] τοῦ πολλάκις τοῦ E. τὸ πολλάκις τοῦ B. C.
αἰεί· ἔστι] ἀεὶ ἐστὶν· ἔστι C. αἰεί ἐστιν· ἔστι D. E. ἀεί· ἔστι A.
4. βίαιον δὲ] βίαιον A.
αἱ ἀνάγκαι] τὸ ἀναγκαῖον A.
ἀπονίαι] ἀπόνοιαι B.
αἱ ἀμέλειαι] ἀμέλειαι A.
ὁ ὕπνος] ὕπνος B. C. E.
5. ἀλόγους μὲν] ἀλόγους A.
ὑπολαμβάνειν τι] λαμβάνειν A. Sed emendavit recentior manus ὑπολαμβάνειν.
λέγονται εἶναι] εἶναι λέγονται A.

ματος ὑπάρχουσαι· οἷον, ἡ τροφῆς, δίψα καὶ πεῖνα, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς ἐπιθυμία· καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ὅλως τὰ ἁπτὰ, καὶ περὶ ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ἀκοὴν, καὶ ὄψιν. Μετὰ λόγου δὲ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσι· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ
6 κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους, ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενὴς, ἀὰν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθοίη Φαντασία τις, οὗ μέμνηται ἢ ἐλπίζει· εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον, ὅτι καὶ ἡδοναὶ μάλα μεμνημένοις
7 καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις. Ὥστ' ἀνάγκη, πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα, ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπί-
8 ζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλ' ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο. Ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ' ἠδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

καὶ,

Μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλὰ ἰόργῃ.

δίψα] δείψα E.
πεῖνα] πειμη A.
ἐπιθυμία] εἶδος ἐπιθυμίας A.
αἱ περὶ] περὶ A.
καὶ περὶ τὰ] καὶ A.
6. κἂν] ἀεὶ ἐν A.
ἀκολουθείη] ἀκολουθοῖ ἂν A. ἀκολουθοίη B. C. D.
δῆλον ὅτι] δηλονότι D.
μάλα] ἅμα A.
7. εἶναι] abest B.
γεγενημένα] καὶ γεγενημένα B. C. D. E. γινόμενα A.
αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα] absunt C.
8. τοι] τι B. D. E.
μετὰ] καὶ μετὰ A.
ἄλγεσι] ἄλγεσιν A.
πάθῃ] πάθοι D. E.
ἰόργῃ] ἔωργα B. ἰόργε C. ἰόργοι D. E.
μνήμενος ὅστις] μνησάμενος ὅτε A.

Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. Τὰ δ' ἐν 9
ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν, ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἄνευ λύπης ὠφελεῖν. Ὅλως δὲ, ὅσα παρόντα εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ· ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος κατατηκομένοιο·

οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν· οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει· ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον. Καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις ἀκο- 10
λουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι, ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπίζοντες, ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονήν· οἷον, οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοὺς ἔχόμενοι ταῖς δίψαις, καὶ μεμνημένοι, ὡς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι, χαίρουσι. Καὶ οἱ ἐρῶντες [καὶ] διαλεγό- 11
μενοί, καὶ γελῶντες, καὶ ποιοῦντες αἰεί τι περὶ τοῦ ἐρωμένου, χαίρουσιν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου. Καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος γίγνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι ἐρῶσι· διὸ καὶ ὅταν καὶ λύπη 12
προσγένηται τῷ μὴ παρεῖναι, καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεταί τις ἡδονή. Ἡ μὲν γὰρ λύπη ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν· ἡδονὴ δὲ ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον, καὶ ἃ

κακὸν] τὸ κακὸν B. C. D. E.
9. ἢ ἄνευ] καὶ ἄνευ A.
παρόντα] παρόντας E.
καὶ Ὅμηρος] καὶ deest B. C. E.
αὐτοὺς] αὐτοὺς B. D. E.
10. ἐλπίζοντες] ὡς ἐλπίζοντες E.
ταῖς] καὶ C.
χαίρουσι. καὶ οἱ] χαίρουσι γὰρ καὶ A.
11. καὶ διαλεγόμενοι] καὶ om. B. D. E.
ἀεί τι] τι αἰεὶ A. αἰεί τι B.
δὲ τοῦ] absunt B C. D. E.
ἔρωτος γίγνεται αὕτη] ἔρωτος αὕτη γίγνεται A.
γίγνεται] γίνεται B. C.
χαίρωσιν] χαίρουσιν A.
12. διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γίγνηται] διὸ καὶ λύπη προσγίνεται A. Sed prima manus scripserat διὸ καὶ ὅταν καὶ λύπη προσγένηται.
ἐν τοῖς] ἐν A.
ἐγγίνεται] ἐπιγίγνεται A.

ἔπραττε, καὶ οἷος ἦν. Ὅθεν καὶ τοῦτ' εἰκότως εἴρηται,

Ὡς φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο.

Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρὸν, 13 τὸ τυγχάνειν ἡδύ· οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως μὴ τιμωρούμενοι· ἐλπίζοντες δὲ χαίρουσι. Καὶ τὸ νικᾶν 14 ἡδύ, οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι· φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν, ἢ ἠρέμα, ἢ μᾶλλον. Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη καὶ τὰς 15 παιδιὰς ἡδείας εἶναι τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς [αὐλητικὰς καὶ] ἐριστικάς· πολλάκις γὰρ ἐν αὐταῖς γίγνεται τὸ νικᾶν· καὶ ἀστραγαλίσεις, καὶ σφαιρίσεις, καὶ κυβείας, καὶ πεττείας. Καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἂν τις ᾖ συνήθης· αἱ δ' εὐθὺς ἡδεῖαι, οἷον κυνηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἄμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστί. Διὸ καὶ ἡ δικανικὴ καὶ ἡ 16 ἐριστικὴ ἡδεῖα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις. Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων, διὰ τὸ γίγνεσθαι φαντασίαν ἑκάστῳ, ὅτι τοιοῦτος οἷος ὁ σπουδαίος· καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν, οὓς οἴεται ἀληθεύειν. Τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγγὺς μᾶλλον τῶν πόρρω· καὶ οἱ συνήθεις καὶ οἱ γνώριμοι καὶ οἱ πολῖται τῶν ἄπωθεν· καὶ οἱ ὄντες τῶν μελλόντων· καὶ οἱ φρόνιμοι ἀφρόνων· καὶ πολλοὶ ὀλίγων· μᾶλλον γὰρ εἰκὸς

διὸ] ὅθεν A.
τοῦτ'] τοῦτ' εἰκότως A.
ἐφ'] ὑφ' A. B.
13. λυπηρὸν] λυπηρόν ἐστι E.
14. πᾶσι] καὶ πᾶσι B. C. D. E.
γίγνεται] γίνεται B. C.
ἠρέμα] ἠρεμίαν B.
καὶ τὰς αὐλητικὰς καὶ] τὰς αὐλητικὰς om. A. articulum om. D. E. ἀθλητικὰς conjectura est Tyrwhitti in Append. ad Toupii Em. Suid. T. iv. p. 422.
ἐριστικὰς] ἐρωτικὰς B. ἐργαστικὰς C.
αὐταῖς] ταύταις A.
γίγνεται] γίνεται B.
κυβείας] κυβίας E.
αἱ δ'] αὖ δ' D.
ἄμιλλα] ἅμιλλα B.
ἡ ἐριστικὴ] ἐριστικὴ A.
16. τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος] τοιοῦτος οἷος ὁ σπουδαῖος A.
καὶ οἱ γνώριμοι] absunt A.
ἄπωθεν] ἄποθεν D. E.

ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ, ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης, αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν· ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι. Καὶ ὁ φίλος τῶν ἡδέων· τό τε γὰρ φιλεῖν 17
ἡδύ· οὐδεὶς γὰρ φίλοινος, μὴ χαίρων οἴνῳ· καὶ τὸ φιλεῖσθαι ἡδύ· φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν εἶναι, οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμενοι· τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἀγαπᾶσθαί ἐστιν αὐτὸν δι' αὐτόν. Καὶ τὸ θαυ- 18
μάζεσθαι ἡδὺ δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι. Καὶ τὸ κολακεύεσθαι καὶ ὁ κόλαξ ἡδύ· φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς καὶ φαινόμενος φίλος ὁ κόλαξ ἐστίν. Καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν πολλάκις 19
ἡδύ· τὸ γὰρ σύνηθες ἡδὺ ἦν. Καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ· εἰς 20
φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν· τὸ γὰρ αὐτὸ αἰεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. Ὅθεν εἴρηται,

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ·

διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐστὶ, καὶ ἄνθρωποι, καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόντος ἐστίν· ἅμα δὲ καὶ σπάνιον τὸ διὰ χρόνου. Καὶ τὸ μανθάνειν καὶ τὸ 21
θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν [μαθεῖν] ἐστιν· ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν· ἐν δὲ τῷ μανθάνειν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. Καὶ 22
τὸ εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν τυγχάνειν ἐστὶν, ὧν ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ εὖ ποιεῖν ἔχειν καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. Διὰ δὲ τὸ ἡδὺ

πολὺ] abest C.
καταφρονεῖ] καταφρονεῖν E.
μέλει] μέλλει B.
ἢ τῆς] καὶ τῆς A.
ἄλλό τι. καὶ ὁ φίλος] ἄλλο τι καὶ ὁ φίλος D.
17. τό, τε] τότε γὰρ A. D. τό, τε γὰρ B. E.
ὁ μὴ] μὴ A.
τὸ ἀγαθὸν] ἀγαθὸν A.
δι' αὐτὸν] δ' αὐτὸν E.
18. ἡδὺ] ἡδὺς A.
20. γίγνεται] γίνεται D. E.
αἰεὶ] αἰεὶ D.
γὰρ καὶ] καὶ A.
χρόνου] τοῦ χρόνου B. D. E.
21. μαθεῖν] abest E.
22. ἐστὶν ὧν] ὧν A.
ἀμφοτέρων] ἀμφότερα B.

εἶναι τὸ εὖ ποιητικὸν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις
23 ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν. Ἐπεὶ δὲ
τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ καὶ τὸ θαυμάζειν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνά-
γκη ἡδέα εἶναι τό τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικῇ, καὶ
ἀνδριαντοποιίᾳ, καὶ ποιητικῇ καὶ πᾶν, ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον
ᾖ, κἂν μὴ ἡ ἡδύ, οὗ τὸ μίμημα· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει,
ἀλλὰ συλλογισμός ἐστιν, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο· ὥστε μανθάνειν
24 τι συμβαίνει. Καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν
σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα.
25 Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδύ, τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν
ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια ἡδέα ὡς ἐπὶ
τὸ πολύ· οἷον, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ
νέος νέῳ. Ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἰρηνται, ὡς

Ἥλιξ ἥλικα τέρπει·

καὶ,

Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον·

καὶ,

Ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα·

καὶ,

Αἰεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιόν·

καὶ τὸ] τὸ B. D. E.

τοὺς] τῆς E.

23. ἐπεὶ δὲ——γραφικῇ] A. in margine: καὶ ὁ διονύσιός φησιν ὅτι τὰ πιθανὰ κρείττονά εἰσι τῶν ἀληθῶν, ὥσπερ τὰ μιμήματα τῶν πρωτοτύπων, οἷον βοῦν μὲν ἰδὴ τίκτουσαν οὐ θαυμαστὸν, τὴν δὲ ποιηθεῖσαν τῷ Φειδίᾳ βοῦν τίκτουσαν ἰδὴ θαυμαστόν.

τοιαῦτα] τοίαδε A. Mox vulgo γραφικῇ, ἀνδριαντοποιΐᾳ, καὶ ποιητικὴ in nominativo. Correxit Vaterus.

εὖ μεμιμημένον ᾖ, κἂν] ᾖ μεμιμημένον, καὶ ἐὰν B. C. D. E.

μὴ ᾖ] ᾖ μὴ A.

οὗ τὸ μίμημα] αὐτὸ μεμιμημένον A.

ἐστὶν] εἰσὶν C.

25. ἅπαντα] πάντα A.

καὶ ἵππος] ἵππος A. C.

εἴρηνται] εὕρηνται B.

αἰεὶ] ὡς ἀεὶ A. B. C. D.

τὸν ὁμοῖον] τὸ ὅμοιον B. C. ∴ τὸ ὅμοιον D. In margine ∴ τῷ ὁμοίῳ φίλον.

καὶ, αἰεὶ τὸν ὁμοῖον] καὶ ὡς αἰεὶ τῷ ὁμοίῳ φίλον το ὅμοιον E.

καὶ, ἔγνω] καὶ ἐγνώκει B. D. E.

καὶ, ἀεὶ] καὶ γὰρ A.

καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενὲς 26
ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος
2 ταῦτο πέποιθεν, ἀνάγκη πάντας φιλαύτους εἶναι, ἢ μᾶλλον,
ἢ ἧττον· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν μά-
λιστα. Ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη
4 ἡδέα εἶναι πᾶσιν· οἷον, ἔργα, καὶ λόγους. Διὸ καὶ φιλο-
κόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ φιλερασταὶ, καὶ φιλότιμοι,
καὶ φιλότεκνοι· αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα. Καὶ τὸ τὰ ἐλ-
λειπῆ ἐπιτελεῖν ἡδύ· αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται. Καὶ 27
3 ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι ἡδύ· ἀρχι-
κὸν γὰρ τὸ φρονεῖν· ἔστι δ' ἡ σοφία πολλῶν καὶ θαυμαστῶν
32 ἐπιστήμη. Ἔτι δ', ἐπεὶ φιλότιμοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀνάγκη
καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας ἡδὺ εἶναι. Καὶ τὸ, ἐν ᾧ βέλ- 28
33 τιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὑτοῦ, ἐνταῦθα διατρίβειν· ὥσπερ
καὶ Εὐριπίδης φησι·

Κἀπὶ τοῦτ' ἐπαίγεται,
Νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,
Ἵν' αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνει βέλτιστος ὤν.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων, καὶ πᾶσα ἄνεσις, 29
καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων, ἀνάγκη καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα

26. καὶ τὸ] καὶ B. D. E.
τοῦτο] τούτων B.
αὐτὸν] αὐτὸν B. E.
αὐτῶν] αὐτῶν B. E.
πᾶσιν] πάντα A. Sed fuit πᾶσιν.
λόγους] καὶ λόγους A.
διὸ] διὸ καὶ A.
καὶ φιλερασταὶ] absunt A.
ἔργα] ἔργον A.
καὶ τὰ] καὶ τὸ τὰ B. D. E.
27. καὶ τὸ] καὶ A.
δοκεῖν] δοκεῖν A, Sed videtur fuisse δίκαιον.
ἔτι, ἐπεὶ] ἔτι δ' ἐπεὶ D, E.
28. καὶ τὸ, ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὐτοῦ] καὶ τὸ ἄρχειν καὶ τὸ ἐν ᾧ δοκεῖ βέλτιστος αὐτὸς αὐτοῦ εἶναι A.
καὶ τὸ ἐν] καὶ ἐν B. C. D. E.
αὐτὸς αὐτοῦ] αὐτὸς αὐτοῦ B. E.
ὥσπερ καὶ] καὶ om. B. C. D. E.
Εὐριπίδης] ὁ ποιήτης A. In margine exaratum Εὐριπίδης, sed non ut lectio, neque ut textui inserendum.
αὐτὸς] αὐτὸς αὐτὸς A.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B. E.
τυγχάνῃ] τυγχάνει A.
29. παιδιὰ] παιδιὰ διὰ A.
δὲ καὶ] καὶ A.

εἶναι, καὶ ἀνθρώπους, καὶ λόγους, καὶ ἔργα. Διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν ταῖς περὶ Ποιητικῆς. Περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα· τὰ δὲ λυπηρὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά. Ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστί.

ΚΕΦ. ιβ'.

ΠΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ ΑΔΙΚΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΠΟΙΑ, ΚΑΙ ΠΟΙΟΥΣ.

ΠΩΣ δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. Αὐτοὶ μὲν οὖν, ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν· εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες, ἢ, μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην· ἢ δοῦναι μέν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι
2 τοῦ κέρδους αὐτοῖς, ἢ ἂν κήδονται. Ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται, καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ ταῦτα πάντων τῶν λόγων. Αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοί, καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων. Καὶ ἐὰν πο-
3 λύφιλοι ὦσι. Καὶ ἐὰν πλούσιοι. Καὶ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονται δύνασθαι· εἰ δὲ μή, κἂν ὑπάρχωσιν αὐτοῖς τοιοῦτοι φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν, καὶ λανθάνειν, καὶ μὴ
4 δοῦναι δίκην. Καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι,

γελοίων, χωρὶς] γελοίων χωρὶς E.

CAP. XII.

1. τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι] πραχθῆναι τὸ πρᾶγμα D.

ἢ

καὶ] καὶ B. Sed ἢ est secundæ manus.

ἑαυτοῖς] αὐτοῖς A.

αὐτοῖς] ἑαυτοῖς B. C. D. E.

2. ῥηθήσεται] λεχθήσεται C.

τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντων] ταῦτα πάντων τῶν λόγων A.

πάντων] πάντα C. D.

οἱ εἰπεῖν] ἢ εἰπεῖν D.

καὶ ἐὰν] κἂν A.

πολύφιλοι] πολλοὶ φίλοι B. D. E.

3. τοιοῦτοι αὐτοῖς] αὐτοῖς τοιοῦτοι A.

4. ἢ τοῖς] μη τοῖς B. μὴ τοῖς D.

τε] τε καὶ A. Sed deletum καὶ.

καὶ πρὸς καταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελθεῖν· οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ὦσι· καὶ [ἢ] ὅλως ἀφιᾶσιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι. Λαθητικοὶ δέ εἰσιν οἵ τ' ἐναντίοι τοῖς 5
ἐγκλήμασιν· οἷον, ἀσθενὴς περὶ αἰκίας, καὶ ὁ πένης, καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας. Καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ, διὰ τὸ [ὅλως] μηδένα ἄν οἴεσθαι. Καὶ τὰ τηλικαῦτα, καὶ τοιαῦτα, ἃ μηδὲ εἷς· ἀφύ- 6
λακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ ἀρρωστήματα, φυλάττονται, καὶ τὰ ἀδικήματα· ὃ δὲ μηδεὶς πω ἠρρώστησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. Καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς, 7
ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ οἴονται λήσειν, διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι· οἱ δὲ λανθάνουσί τε, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν. Καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὔ- 8
πορος. Καὶ ὅσοις μὴ λαθοῦσιν, ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. Καὶ οἷς, ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἔζει, ὅ τι ἀπολέσει. Καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη 9

προσκαταλλάττονται] πρὸς καταλλάττονται A. B. E. προκαταλλάττονται C.

ἐπ
ἐπεξελθεῖν] ἐξελθεῖν D. E. ἐξελθεῖν B. Sed ἐπ est recentioris manus.

φίλοι ὦσι] φιλῶσι A.

ἢ
καὶ ἢ] ἢ om. E. καὶ B. Sed ἢ est recentioris manus.

5. λαθητικοὶ] λαθητοὶ D.

ἐναντία] ἐναντίοις D.

ἀσθενὴς] ἀσθενεῖς A.

τὰ λίαν ἐν φανερῷ] τὸ λίαν φανερῷ A. Sed emendatum est φανερόν.

διὰ τὸ ὅλως μηδένα ἂν οἴεσθαι] διὰ τὸ μηδένα οἴεσθαι B. C. D. E.

6. ἃ μηδὲ εἷς] οἷα μηδ' ἂν εἰς A.

πάντες] πάντα A.

πω] πως C.

7. ἐχθρὸς] ἐχθροὶ B.

τε διὰ] διὰ A.

ἐνεχείρησαν] ἐπεχείρησε B. D. E. ἐπεχείρησαν C.

8. ὑπάρχει] ὑπάρχοι D.

διάθεσις εὔπορος] διαθέσεις εὔποροι A. In margine ἢ ἰδία θέσις, si recte legi.

λαθοῦσιν] λανθάνουσιν A.

ἔστι] ἔστι E.

ἐκτίσεως] κτήσεως A. Sed emendatum ἐκτίσεως. κτίσεως B. κτήσεως D. τίσεως E.

ἀπολέσει] ἀπολέσει A. Sed fuit ἀπολέσῃ.

φανερὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς· αἱ δὲ ζημίαι μικραὶ, ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόρρω. Καὶ ᾧ μή ἐστι τιμωρία ἴσῃ τῇ ὠφελείᾳ, οἷον
10 δοκεῖ ἡ τυραννίς. Καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα λήμματα· αἱ δὲ ζημίαι ὀνείδη μόνον. Καὶ οἷς τοὐναντίον τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα· οἷον, εἰ συνέβη ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζήνωνι· αἱ δὲ ζημίαι εἰς χρήματα, ἢ φυγὴν, ἢ τοιοῦτόν τι· ἀμφότεροι γὰρ ἀδικοῦσι, καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι
11 τοῖς ἤθεσι. Καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι. Καὶ οἱ πολλάκις ἀποτετυχηκότες· εἰσὶ γάρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷοι ἀνα-
12 μάχεσθαι. Καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδὺ, τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον· ἢ τὸ κέρδος, ἡ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ γὰρ ἀκρατεῖς
13 τοιοῦτοι· ἔστι δὲ ἀκρασία περὶ πάντα, ὅσων ὀρέγονται. Καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ, ἢ ἡ ζημία· τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον ὕστερα καὶ χρονιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ
14 φρονιμώτεροι τὰ τοιαῦτα διώκουσι. Καὶ οἷς ἂν ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος· καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. Καὶ οἷς ἂν ᾖ
15 τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν. Καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσι. Διχῶς δὲ εἰσιν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένητες· ἢ ὡς

ἢ μικραὶ] μικραὶ A. sine ἢ.
ᾧ μή ἐστι] ὧν μ. ἐ. A.
μή ἐστι] μὴ ἔστι D. E.
ἔχειν ἡ τύραννις] ἔχειν abest A.
10. εἰ χρήματα] ὡς χρήματα B. D. εἰς χρήματα A. C.
ἢ] εἰς E.
ἀμφότεροι] δι' ἀμφότερα A. In margine: γράφ. καὶ ἀμφότεροι.
ἢ τοιοῦτόν τι] ἢ τι τοιοῦτον C.
11. οἱ πολλάκις] πολλάκις A. Sed additum οἱ nescio an a prima manu.
ὥσπερ] ὥσπερ καὶ B. C. D.
οἷον ἀναμάχεσθαι] Facilis est emendatio, nisi ea sit lectio codicis cujusdam MS. quæ in margine prostat exemplaris ed. Morel. in Bibliotheca Bodleiana adservati, οἷοι ἀναμάχεσθαι.
12. παραχρῆμα] παρὰ χρῆμα D.
γὰρ
οἱ γὰρ] οἱ δὲ B. Sed γὰρ est secundæ manus. δὲ pro γὰρ D. E.
13. ᾖ] abest B. C. D. E.
ἡ ζημία] ζημία A. Sed additum ἡ.
τὰ] deest B. C. D. E.
τοιαῦτα] ταῦτα D.

ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. Καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες· οἱ μέν, ὡς οὐ δόξοντες· οἱ δέ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες. Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες ἐπιχειροῦσιν. 16

Ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους, καὶ τὰ τοιαῦτα· τοὺς ἔχοντας ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς, ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχήν, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν. Καὶ τοὺς πόρρω, καὶ τοὺς ἐγγύς· τῶν μὲν γὰρ ἡ λῆψις ταχεῖα· τῶν δὲ ἡ τιμωρία βραδεῖα· οἷον, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. Καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς, μηδὲ Φυλακτικούς, ἀλλὰ πιστευτικούς· ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. Καὶ τοὺς ῥᾳθυμοῦντας· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελθεῖν. Καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. Καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν τούτους, "Μυσῶν λείαν." Καὶ οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις· ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι· οἱ μέν, ὡς οὐδέποτε· οἱ δέ, ὡς οὐκ ἔτι. Καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εὐδιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὔτε προαιροῦνται, φοβούμενοι τοὺς κριτὰς, οὔτε δύνανται πείθειν· ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσι. Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται· ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία,

Προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία.

Καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς φίλους· τοὺς μὲν γὰρ ῥᾴδιον· τοὺς δὲ ἡδύ. Καὶ τοὺς ἀφίλους. Καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν,

16. ἀδοξοῦντες] δόξοντες B. C. D. E.
17. ὑπεροχὴν] ὑπερβολὴν C.
18. συλῶντες] συλλῶντες B. C.
19. λαθεῖν. καὶ] λαθεῖν καὶ E. μαχητικοὶ] μαχηταὶ D.
21. μηδεπώποτε] μηδὲ πώποτε B.
22. εὐδιαβόλους] εὐδιαβούλους B. ὧν] ὧν A. Sed fuit ὡς. οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοι] οἱ φθονούμενοι καὶ μισούμενοι C. D.
23. αὐτῶν] αὐτῶν B. C. D. E. μελλησάντων] μελησάντων D. δέεται] δεῖται A.

ἢ πρᾶξαι· ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι. Καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην, ἢ ἔκτισιν· οἷον, οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μικρῷ τε γὰρ διαλύονται, καὶ ῥᾳδίως [οἱ τοιοῦτοι] καταπαύονται. Καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἢ τοιαῦτα, οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις, οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δὲ, οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. Καὶ τοὺς ἢ πεπονθηκότας κακῶς, ἢ βουληθέντας, ἢ βουλομένους, ἢ ποιήσοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ καλόν· καὶ ἐγγὺς τοῦτο τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. Καὶ οἷς χαρίζονται ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις, ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοὶ, καὶ πρὸς οὕς ἐστιν ἐπιεικείας τυχεῖν. Καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι, καὶ προδιακεχωρηκότες· οἷον Κάλλιππος ἐποίησε τὰ περὶ Δίωνα· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. Καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοὶ, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι· ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοττάβεια ἀνδραποδισαμένῳ, ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. Καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥᾳδίως ἰασόμενοι· ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, "δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν." Καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασι· συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. Καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι·

24. πρᾶξαι] πράξαι C.
25. μικρῷ] μικρῶν E.
τε γὰρ] τε deest A.
διαλύονται] καὶ διαλύονται D.
οἱ τοιοῦτοι] absunt A.
26. οἷον εἴ] ὅτι εἴ A.
αἰκίσαιτο] αἰκίσοιτο A.
27. ποιήσοντας] ποιήσαντας A.
τοῦτο] deest A.
29. καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται· οἷον Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα] οἷον Κάλλιππος ἐποίει [ἐποίησε A. B. C.] τὰ περὶ Δίωνα· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται [φαίνονται C.] A. B. C. D. E.
30. κοττάβια] κοτάβια E.
32. ἃ πάντες ἢ πολλοὶ] ἅπαντες οἱ πολλοὶ E.

τοιαῦτα δὲ, ὅσα ταχὺ ἀναλίσκεται· οἷον τὰ ἐδώδιμα· ἢ τὰ εὐμετάβλητα σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ ῥάσεσιν· ἢ ἃ 34
πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὔπορον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα, καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα. Καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ 35
ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. Καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες· οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις, ἢ εἰς αὐτὰς, ἢ εἰς υἱεῖς. Καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών· τοιαῦτα δὲ τά τε μικρὰ, καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη. Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους, καὶ διὰ τί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΠΕΡΙ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΕΙΚΩΝ.

ΤΑ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ δικαιώματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν. Ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ 2
ἄδικα πρός τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὓς ἐστι διχῶς. Λέγω δὲ νόμον τὸν μὲν ἴδιον· τὸν δὲ κοινόν. Ἴδιον μὲν τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὐτούς· καὶ τοῦτον τὸν μὲν ἄγραφον, τὸν δὲ γεγραμμένον. Κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν· ἔστι γὰρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ, μηδὲ συνθήκη· οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον, ἀπει-

33. δ' ὅσα ἢ ταχὺ] δὲ ὅσα ταχὺ A.
ἢ σχήμασιν] ἢ deest A. B. C. D.
35. λέγειν οἱ ἀδικηθέντες] οἱ ἀδικηθέντες λέγειν A.
αὐτοὺς] ἑαυτοὺς B. C. D. E.
εἰς υἱεῖς] εἰς deest A.
τε μικρὰ] τε deest A.

CAP. XIII.

1. καὶ τὰ] τὰ deest B. D. E.
2. αὐτοὺς] αὐτοὺς A. ἑαυτοὺς B. C. E.
τούτων] τοῦτον A. B. C. D. E.
γρ. φυσικὸν ὄν
φύσει] φυσει B. Sed γρ. φυσικὸν ὂν est secundæ manus.
μηδεμία κοινωνία] μηδεμίαι κοινωνίαι A. Sed recentior manus emendavit μηδεμία κοινωνία.

ρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον·

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ τοῦτο, κοὐδεὶς οἶδεν, ἐξ ὅτου φάνη.

Καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ οὐ τισὶ μὲν δίκαιον, τισὶ δὲ οὐ δίκαιον·

Ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διά τ' εὐρυμέδοντος
Αἰθέρος ἠνεκέως τέταται, διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς.

3 Καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας.

Πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς ὥρισται· ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν. Διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ δικαιώματα διχῶς ἐστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν· ἢ γὰρ πρὸς ἕνα ὡρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὁ γὰρ μοιχεύων καὶ τύπτων ἀδικεῖ τινα τῶν ὡρισμένων· ὁ δὲ μὴ στρατευόμενος τὸ κοινόν.

4 Ἁπάντων δὴ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρὸς τὸ κοινὸν, τῶν δὲ πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους, ἀναλα-
5 βόντες τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά. Ἔστι δὴ τὸ
6 ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντος τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι. Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι ἐκ τῶν πρότερον φανεραί εἰσι· τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ

Πολυνείκη] πολυνίκη A. πολυνείκην B. C. D. E.
τε κἀχθὲς] γε κἀχθὲς A. σε (sic) κἀχθὲς D.
ζῇ τοῦτο, κοὐδεὶς] ζῆ. τοῦτο κοὐδεὶς E.
ἠνεκέως] ἠνεμέως E.
τέτανται] τέτακται B. E.
αὐγῆς] αὖ γῆς D.
λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ] ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ λέγει A.
Μεσσηνιακῷ] μεσηνιακῷ B.
Ἀλκιδάμας] Ἀλκίδαμος B. C. D. E.
3. διχῶς διώρισται] δίχα ὥρισται A.
ἕνα] ἕνα καὶ A.
πρὸς τὸ] πρὸς B.
τὰ λοιπὰ] desunt A.
5. δὴ] δὲ B. C. D.
ἑκόντων] ἑκόντος A.
ὥρισται] ὥρισθαι (sic) E.

εἴρηται καθ' αὑτὰ πρότερον, καὶ τὰ ἑκούσια, ὅτι ἔστιν, ὅσα ἐν-
δότες. Ὥστ' ἀνάγκη, πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινὸν, 7
ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι· ἢ καὶ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος, ἢ ἑκόντος
καὶ εἰδότος· καὶ τούτων, τὰ μὲν προελομένου, τὰ δὲ διὰ πάθος.
Περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη· ποῖα 8
δὲ προαιροῦνται, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ 9
δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα
οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα· οἷον λαβεῖν μὲν,
ἀλλ' οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι·
καὶ συγγενέσθαι [μὲν], ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι· ἢ κλέψαι,
ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι· οὐ γὰρ θεοῦ τι· ἢ ἐπεργάσασθαι
μὲν, ἀλλ' οὐ δημοσίαν· ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις,
ἀλλ' οὐ προδοῦναι· διὰ ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διω-
ρίσθαι, τί κλοπὴ, τί ὕβρις, τί μοιχεία· ὅπως ἐάν τε ὑπ-
άρχειν, ἐάν τε μὴ ὑπάρχειν, βουλώμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν
ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. Ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα περὶ 10
τοῦ ἄδικον εἶναι καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἄδικον, ἡ ἀμφισβή-
τησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία καὶ τὸ ἀδι-
κεῖν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαί-
ρεσιν· οἷον ὕβρις καὶ κλοπή· οὐ γὰρ, εἰ ἐπάταξε, πάν-
τως ὕβρισεν· ἀλλ' εἰ ἕνεκά του, οἷον τοῦ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον,
ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι· οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλε-
ψεν· ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ, ἔκλεψε, καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ.

6. διήρηται] εἴρηται A.
ὅτι ἐστὶν] ὅτι ἔστιν D. E.
7. τὸ ἴδιον] τὸ deest B. D. E.
καὶ ἀγνοοῦντος] καὶ deest B. C. D. E.
9. συγγενέσθαι μὲν] μὲν deest B. C. E.
κλέψαι] κλέψαι μὲν A.
τι· ἢ] ἢ deest A.
δημοσίαν] δημοσία B. E. δημοσίᾳ D. δημοσία A. ex em. Sed fuit δημοσίαν.
προδιδόναι] προδοῦναι A.
διορίσασθαι] διωρίσθαι A.
10. περὶ οὗ] desunt A. D.
ἐστὶν] deest A.
μοχθηρία] ἀδικία C.
προσσημαίνει] προσημαίνει B. E.
ἀτιμάσαι] ἀτιμᾶσαι C. ἀτιμᾶσται (sic) E.
ἡσθῆναι] ἡσθῆναι (sic) E.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων.

11 Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη· τὰ μὲν γὰρ γεγραμμένα· τὰ δὲ ἄγραφα· περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι
12 ἀγορεύουσιν, εἴρηται· τῶν δὲ ἀγράφων δύο ἐστὶν εἴδη. Ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ μὲν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας, ἐφ' οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινος, καὶ ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ, καὶ δωρεαί· οἷον, τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· τὰ δὲ τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα·
13 τὸ γὰρ ἐπιεικὲς δοκεῖ δίκαιον εἶναι. Ἔστι δὲ ἐπιεικὲς τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον δίκαιον. Συμβαίνει δὲ τούτου τὰ μὲν ἀκόντων, τὰ δὲ ἑκόντων τῶν νομοθετῶν· ἀκόντων μὲν, ὅταν λάθῃ· ἑκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι, ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν, μὴ ᾖ δὲ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν· οἷον, τὸ τρῶσαι σιδήρῳ, πηλίκῳ, καὶ ποίῳ τινί· ὑπολείποι γὰρ ἂν ἐ-
14 αἰὼν διαριθμοῦντας. Ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δεῖ δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν· ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων ἐπάρηται τὴν χεῖρα, ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ· κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἀδικεῖ· καὶ

11. μὲν γὰρ] γὰρ deest B.
12. ἀτιμίαι] καὶ ἀτιμίαι A.
βοηθητικὸν] βοηθητέον (sic) D.
εἶναι] deest A.
νόμου καὶ] καὶ deest D.
γεγραμμένου] ἐγγεγραμμένου B. C. D.
ἔλλειμμα] ἔλλειμα A.
13. τὸ παρὰ] τὸ deest A.
τὰ μὲν ἀκόντων τὰ δὲ ἑκόντων] τὰ μὲν ἑκόντων τὰ δὲ ἀκόντων A.
μὲν ᾖ] μὲν ἢ D.
ᾖ δὲ] ἢ δὲ D. ἤδε E.
ἀλλ' ὡς] ἄλλως B. ἄλλως ὡς C.
καὶ πηλίκῳ] καὶ deest A.
δὴ] ἂν A. Reete. De harum particularum confusione consulatur inprimis Porsonus *Tracts* p. 182.
διαριθμοῦντας] διαριθμοῦντα B. C.
14. ἀδιόριστον] ἀόριστον A. Sed additum est γραφ. ἀδιόριστον.
δέῃ δὲ] δὲ ἢ A. Sed hæc delevit recentior manus.
πατάξῃ] πατάξαι B.

τὸ ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν. Εἰ δ' ἔστι τὸ εἰρημένον ἐπιεικὲς, 15
φανερὸν, ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι
οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι. Ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην
ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα. Καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ 16
ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ [τὰ ἁμαρτήματα καὶ]
τὰ ἀτυχήματα. Ἔστι δὲ ἀτυχήματα μὲν, ὅσα παράλογα,
καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας· ἁμαρτήματα δὲ, ὅσα μὴ παράλογα,
καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας· ἀδικήματα δὲ, ὅσα μήτε παράλογα,
ἀπὸ πονηρίας τέ ἐστι· τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας.
Καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγιγνώσκειν ἐπιεικές. Καὶ τὸ μὴ 17
πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην· καὶ μὴ πρὸς τὸν
λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου, σκοπεῖν. Καὶ
μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν. Καὶ μὴ 18
πρὸς τὸ μέρος, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. Μηδὲ ποῖός τις νῦν,
ἀλλὰ ποῖός τις ἦν αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Καὶ τὸ μνημο-
νεύειν μᾶλλον, ὧν ἔπαθεν, ἀγαθῶν, ἢ κακῶν· καὶ ἀγαθῶν,
ὧν ἔπαθε, μᾶλλον, ἢ ἐποίησε. Καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικού-
μενον. Καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ.
Καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι· ὁ 19
γὰρ διαιτητὴς τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ· ὁ δὲ δικαστὴς τὸν νόμον· καὶ
τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ. Περὶ
μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

τὸ ἐπιεικὲς] τὸ deest E.

15. δ' ἐστὶ] δ' ἔστι A. C. D. E.

εἰρημένον] εἰρημένον A. Sed priores duæ syllabæ aliter initio exaratæ fuerunt, nec scio an a prima manu correctæ.

ἐπιεικὲς] τὸ ἐπιεικὲς A.

ποῖά ἐστι] ὁποῖά ἐστι B. C. E. ὁποῖα ἐστὶ D.

ἐπιεικῆ καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν] desunt D.

16. καὶ τὸ τὰ] τὸ deest E.

ἀδικήματα] ἀτυχήματα E.

τὰ ἁμαρτήματα καὶ] desunt A. B. C.

ἔστι δὲ ἀτυχήματα] desunt A.

δέ ἐστι] τέ ἐστι A. B. C. D. E.

17. συγγιγνώσκειν] συγγιγνώσκειν A.

σκοπεῖν. καὶ τὸ μὴ πρὸς] σκοπεῖν et τὸ desunt A.

18. μηδὲ] μὴ δὲ B. (ut passim).

ἦν] abest B. C. D. E.

αἰεὶ] ἀεὶ A.

ΚΕΦ. ιδ'.

ΠΕΡΙ ΜΕΙΖΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΑΤΤΟΝΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ.

ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ἢ ἀδικίας· διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα· οἷον ὁ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς· ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον. Ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβέλια κλέψας κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσειεν. Ὁτὲ μὲν δὴ
2 οὕτω τὸ μεῖζον, ὁτὲ δὲ ἐκ τοῦ βλάβους, κρίνεται. Καὶ οὗ μή ἐστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων. Καὶ οὗ μή ἐστιν ἴασις· χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον. Καὶ οὗ μή ἐστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα· ἀνίατον γάρ· ἡ γὰρ δίκη καὶ
3 κόλασις ἴασις. Καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὑτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δίκαιος κολασθῆναι· οἷον, Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθεὶς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττονος, ἢ οὗ
4 ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν. Καὶ ὃ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε. Καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα. Καὶ δι' ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα· οἷον, ἐν Ἄργει ζημιοῦσι, δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ, καὶ
5 δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. Καὶ τὸ θηριωδέστερον

CAP. XIV.

ἀδικήματα δὲ μείζονα] ἀδίκημα δὲ μεῖζον A.
διὸ καὶ] καὶ deest A.
ὁ] ὁ B. deest D. E.
ὑπερέχειν] ὑπάρχειν A. Sed addidit recentior manus: γραφ. ὑπερέχειν.
2. μή ἐστιν] μὴ ἔστιν D. E.
μή ἐστιν] μὴ ἔστιν D. E.
μή ἐστι] μὴ ἔστι D.
καὶ κόλασις] καὶ deest A.
3. εἰ ὁ ἀδικηθεὶς] εἰ ὁ desunt A.
αὑτὸν] αὐτὸν E.
ἔτι] ἔστι E.
μείζονι] μεῖζον ἢ A.
ἢ οὗ ὁ] οὗ deest A.
ἐτίμησεν ἑαυτὸν] ἑαυτὸν ἐτίμησε A.
4. ὀλίγων] ὀλίγον E.
δι' ὃ] δι' ὃν B. C.
ζητηθῇ] ζητηθείη A. Sed emendatum est ζητηθῇ. ζητηθῇ καὶ αὐξηθῇ C.
εὑρεθῇ] εὑρεθείη A.
ζημιοῦσι] ζημιοῦνται A.
οὓς
οὓς] ὃν B. Sed οὓς est recentioris manus. ὃν C.

ἀδίκημα μεῖζον. Καὶ τὸ ἐκ προνοίας μᾶλλον. Καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον, ἢ ἐλεοῦσι. Καὶ τὰ μὲν ῥητορικὰ ἐστι τοιαῦτα, ὅτι "πολλὰ ἀνήρηκε δίκαια, ἢ ὑπερβέβηκεν" οἷον, ὅρκους, δεξιὰς, πίστεις, ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. Καὶ τὸ ἐνταῦθα, οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες· ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομαρτυροῦντες· ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσειεν, εἴ γε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ; Καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα. Καὶ εἰ ταῦτον, ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐκ εὖ. Καὶ ὁ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια· ἀμείνονες γὰρ, μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιοι εἶναι. Τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα ἐξ ἀνάγκης· τὰ δ' ἄγραφα οὔ. Ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα· ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν ἄν. Περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος εἴρηται.

ΚΕΦ. ιέ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΤΕΧΝΩΝ ΠΙΣΤΕΩΝ.

ΠΕΡΙ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων ἐπιδραμεῖν· ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν. Εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμὸν, νόμοι, μάρτυρες, συνθῆκαι, βάσανοι, ὅρκος.

Πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων, πῶς χρηστέον καὶ

5. καὶ τὸ] καὶ ὃ A.
ἀνήρηκε] ἂν εἴρηκε A.
δίκαια] deest A.
ὅρκους] ὅρκους B.
ὑπεροχὴ] ὑπερίχει A. Sed emendavit recentior manus ὑπεροχὴ.
6. κολάζονται] κολάζοντι E.
ὅπερ] ὅπου D. E.
ψευδομάρτυρες] ψευδομαρτυροῦντες A.
ἀδικήσειεν] ἀδικήσαιεν B. C. D. E.
τῷ δικαστηρίῳ] τῷ om. D. E.
καὶ ὅτι] ὅτι τὶ B. E.
7. παρὰ] περὶ A. C.
ἄγραφα] γεγραμμένα D. E.
δίκαια] δίκαιος B. E. μὴ δίκαιος C.
μὴ ἐπιζήμια] ἀζήμια A.

CAP. XV.

1. ἴδιαι] ἰδίαι D.
2. εἰσὶ δὲ] δὲ deest B. C. E.
ὅρκος] ὅρκοι C.
3. εἴπωμεν περὶ νόμων] περὶ νόμων εἴπωμεν A.

προτρέπειν καὶ ἀποτρέπουσα, καὶ κατηγοροῦσα καὶ ἀπο-
4 λογούμενον. Φανερὸν γὰρ, ὅτι ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμέ-
νος τῷ πράγματι, τῷ καινῷ [νόμῳ] χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπι-
5 εικέσιν, ὡς δικαιοτέροις. Καὶ ὅτι τὸ "γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ" τοῦτ' 2
6 ἔστι, τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. Καὶ ὅτι 3
τὰ μὲν ἐπιεικὲς αἰεὶ μένει καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ
καινός· κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν· οἱ δὲ γεγραμμένοι πολλάκις·
ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ· ἀπολογεῖται γὰρ,
ὅτι ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν
ἄγραφον·

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' αἰεί ποτε·
Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενός —.

7 Καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ 4
τὸ δοκοῦν· ὥστ' οὐ νόμος ὁ γεγραμμένος· οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ
ἔργον τὸ τοῦ νόμου. Καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής 5
ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές.
8 Καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις, ἢ τοῖς γεγραμ- 6
9 μένοις, χρῆσθαι καὶ ἐμμένειν. Καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ
εὐδοκιμοῦντι, ἢ καὶ αὐτὸς αὑτῷ· οἷον, ἐνίοτε ὁ μὲν κελεύει
κύρια εἶναι, ἅττ' ἂν σύνθωνται· ὁ δὲ ἀπαγορεύει μὴ συντίθε-
10 σθαι παρὰ τὸν νόμον. Καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν

4. γὰρ] μὲν γὰρ E.
ἐὰν μὲν] μὲν deest C.
ᾖ ὁ] ᾖ ὁ B. Sed prima manus videtur omisisse ὁ.
νόμῳ] deest A.
ἐπιεικέσιν ὡς] ἐπιεικεστέροις καὶ A.
5. ὅτι τῇ] ὅτι τὸ A.
τοῦτ'] χρωμένους τοῦτ' B. C. E. χρωμένοις τοῦτ' D.
πάντως] παντελῶς A. πάντη D. E.
6. τῇ τοῦ] τοῦ abest A. B.
ἀπολογεῖται] ἀπολογεῖσθαι B. D. E.
ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον] ἔθαψεν παρὰ τὸν νόμον A.
τι νῦν] τοι νῦν A. Sed prima manus scripserat τὸν νῦν.
τούτων] ταῦτα οὖν A. B. C. D. E.
ἔμελον] ἤμελλον A. ἔμελλον B. E.
7. τι] τε A.
9. ἢ] ᾗ A.
καὶ αὐτὸς] καὶ deest B. C. D. E.
αὐτῷ] αὐτῷ A.
ἐνίοτε ὁ μὲν] ὁ μὲν ἐνίοτε B. C. D. E.

καὶ ὁρᾶν, ἐφ' ὁπστέραν τὴν ἀγωγὴν ἡ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον· εἶτα τούτῳ χρῆσθαι. Καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα, ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος· πειρατέον τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν. 11

Ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τότε "γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ" λεκτέον, ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστὶν, ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ ὅ τι λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκῇ. Καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδεὶς, ἀλλὰ τὸ αὑτῷ. Καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει, ἢ μὴ κεῖσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι. Καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι, οἷον τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἡ ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ, ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. Καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἔστιν, ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. Καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων οὕτως διωρίσθω. 12

Περὶ δὲ μαρτύρων· μάρτυρές εἰσι διπλοῖ, οἱ μὲν παλαιοὶ, οἱ δὲ πρόσφατοι. Καὶ τούτων οἱ μὲν μετέχοντες τοῦ κινδύνου· οἱ δὲ ἐκτός. Λέγω δὲ παλαιοὺς μὲν, τούς τε ποιητὰς, καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί· οἷον, Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος· καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς· καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων, ὅτι πάλαι ἀσελγὴς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε Σόλων, 13

11. αὐτὸν] τὸν νομὸν A.

12. λεκτέον ἐστὶν] ἐστὶν deest A.
παρὰ] περὶ B.
ὅ τι] ὅ deest A. ὅτι E.
ἐπιορκῇ] ἐπιορκεῖν B. D. E.
ἀλλὰ τὸ] ἀλλὰ εἰ τὸ E.
αὐτῷ] αὑτῷ B.
παρὰ τὸν ἰατρόν] παρὰ deest A. οἷον τὸν ἰατρὸν B. C.
τὸ ἐθίζεσθαι] τῷ ἐθίζεσθαι E.
τῶν νόμων] τῷ νόμῳ B.
οὕτω] οὕτως A.

13. μαρτύρων] τῶν μαρτύρων E.
διπλοῖ] διττοί A.
παλαιοὺς μὲν] μὲν deest B. C. D. E.
Τενέδιοι] τενέδιοι A.
πρὸς Σιγειεῖς] πρὸς σιγιεῖς A. B. *αι* E. προσιγιεῖς (sic) D.
Κλεόφων] λεόφρων B. C. D. E. —

Εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυῤῥότριχι, πατρὸς ἀκούειν.

14 Περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες. Περὶ δὲ τῶν ἐσομένων καὶ οἱ χρησμολόγοι· οἷον, Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον τεῖχος λέγων. Ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτυρία ἐστίν· οἷον, εἴ τις συμβουλεύοι μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία,

Μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα·

καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι.

15 Πρόσφατοι δὲ, ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασί τι· χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν· οἷον, Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος, ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι "ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι." Καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύ-
16 νου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι. Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τούτων μόνον μάρτυρές εἰσι· γέγονεν, ἢ μή· ἔστιν, ἢ μή. Περὶ δὲ τοῦ ποῖον οὐ μάρτυρες· οἷον, εἰ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ συμφέρον ἢ
17 ἀσύμφορον. Οἱ δ' ἄπωθεν καὶ περὶ τοιούτων πιστότατοι.

εἰπεῖν μοι] εἰπεῖν μοι D. in textu. In margine εἰπέμεναι.
πυῤῥότριχι] πυρότριχι B. D. E.
πατρὸς] πάτρης D. πάτρης E.
14. λέγει τεῖχος] τεῖχος λέγων A.
ἔτι] ἔτι δὲ B. C.
μαρτυρία ἐστὶν] μαρτυρίαι εἰσὶν C.
συμβουλεύει] συμβουλεύοι C.
ἔρδειν] ἔρδειν B. C. E.
πατέρα] πατέρας A.
παῖδας] υἱοὺς A.
καταλείποι] καταλίποι E.
15. γνώριμοι] γνώριμοι καὶ C. D. E. B.
κεκρίκασί τι] τι κεκρίκασι A.
γὰρ αἱ] γὰρ καὶ αἱ B. C. D. E.
τῶν αὐτῶν] τούτων A.
ᾧ] ὃ A.
16. τῶν τοιούτων] τούτων A.
μόνον] deest D. E.
οὐ] οἱ B.
εἰ δίκαιον] ἢ δίκαιον A. Sed emendatum εἰ δίκαιον.
ἢ συμφέρον] εἰ συμφέρον E.
17. ἄπωθεν] ἄποθεν D. E.
τούτων πιστότατοι] τοιούτων ἂν ἀπιστότατοι A. Sed emendatum πιστότατοι.

Πιστότατοι δὲ οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ. Πιστώματα δὲ περὶ μαρτυριῶν· μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ "γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ." Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ. Καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. Ἔχοντι δὲ πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα. Καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. Εἰσὶ 18
δὲ αἱ μαρτυρίαι αἱ μὲν περὶ αὐτοῦ· αἱ δὲ περὶ τῶν ἀμφισβητούντος. Καὶ αἱ μὲν περὶ τοῦ πράγματος· αἱ δὲ περὶ τοῦ ἤθους. Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐδέποτέ ἐστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὐτῷ ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας· ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν, ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. Τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, 19
ἢ μεταξὺ, ἢ εὐδοκιμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξὺ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον, ἐξ οἵωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν.

Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσίς ἐστιν, 20
ὅσον αὔξειν, ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους· ἂν

δὲ, οἱ] γὰρ οἱ B. D. E. δὲ καὶ οἱ C.
δὲ παρὰ] γὰρ περὶ B. E. δὲ περὶ A. C. γὰρ παρὰ D.
τοῦτ' ἔστι] τοῦτ' ἐστὶ C. E.
οὐκ ἔστιν] desunt B. D. ἔστιν deest C. E.
ἐξαπατῆσαι] ἐξαπατῆσαι δυνατὸν C.
καὶ ὅτι] καὶ οὐχ ὅτι A. Sed deletum οὐχ.
ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα] τὰ εἰκότα ψευδομαρτυριῶν A.
πρὸς μὴ] πρὸς τὸν μὴ C.
μαρτυριῶν] μαρτύρων B.
18. αὐτοῦ] αὐτοῦ B. D. E.
ὥστε] ὅτι A. Sed additum γρ. ὥστε.
μαρτυρίας] ἀπορίας D.
αὐτῷ] αὐτῷ B. E.
ὁμολογουμένης] ὁμολογουμένως B. E. ὁμολογουμένας C.
ἀλλὰ] ἀλλὰ ∴ D. In margine ∴ εἰ δὲ.
ἢ αὐτοῦ] ἢ deest B. C. D.
19. λέγομεν] λέγομεν A. postea in ipsa linea additum περὶ συνθηκῶν.
τῶν συνθηκῶν] τῶν deest B. C. D. E.
τοῦ λόγου] τῶν λόγων A.
πιστὰς ποιεῖν] πιστὰ ποιεῖ A. Sed recentior manus emendavit πιστὰς.

μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πίστεις καὶ κυρίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τοὐναντίον. Πρὸς μὲν οὖν τὸ πίστεις ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· οἱπῶσι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν. Ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον· ἡ γὰρ συνθήκη νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος. Καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας. Καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τίς ἐστιν· ὥστε, ὅστις ἀπιστεῖ καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. Ἔτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων καὶ τὰ ἐκούσια κατὰ συνθήκας· ὥστε ἀπύρων γεγνομένων ἀναιρεῖται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τἄλλα δὲ, ὅσα ἁρμόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστιν. Ἂν δ' ἐναντία ᾖ καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν, ἅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχέσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει· ἄτοπον γὰρ, εἰ τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν, ἀλλ' ἐξαμαρτῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον. Εἶθ', ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστιν ὁ δικαστὴς, οὔκουν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. Καὶ τὸ μὲν δίκαιον οὐκ ἔστι μεταστρέψαι οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ' ἀνάγκῃ· πέφυκὸς γάρ ἐστι. Συνθῆκαι δὲ γίγνονται

ἂν μὴν] ἐὰν μὲν A.

ὑπάρχωσι] ὑπάρχῃ A.

21. ὁμολογουμένης] ὁμολογουμένως B.

τὸν νόμον] νόμους A. τὸν deest C.

καὶ ἀναιρεῖ] ἢ ἀναιρεῖ A.

22. συνθήκας] τὰς συνθήκας B. C.

ἀναιρεῖται] ἀκήρηται B. C. ἀνήρηται D. E.

ἐπιπολῆς] ἐπὶ πολλοῖς B. ἐπιπολλῆς E.

23. ἐναντίον] ἐναντιούμενον B. C. D. E.

ἐξαπατῶσιν] ἐξαμαρτῶσιν A.

24. βραβευτής ἐστιν] ἐστὶ βραβευτὴς A.

οὔκουν] οὐκοῦν E.

μεταστρέψαι, οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ' ἀνάγκῃ] μετατρέψαι, οὔτε ἀπάτῃ, οὔτε ἀνάγκη C.

25. γίγνονται καὶ ἐξ ἀπατηθέντων] γίνονται, καὶ ἐξαπατηθέντων C.

καὶ ἐξαπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. Πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. Ἔτι τε, εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις, ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι· ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαὶ, αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. Ἔτι δὲ, τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεώρητα ὁμοίως.

Αἱ δὲ βάσανοι μαρτυρίαι τινές εἰσιν. Ἔχειν δὲ δοκοῦσι 26
τὸ πιστὸν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστι. Οὔκουν χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων ἰδεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν· ἐξ ὧν, ἄν τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι, αὔξειν ἐστὶν, ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσιν [αὗται]· ἐάν τε ὑπεναντίαι ὦσι καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ, λέγων καθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν βασάνων· οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τἀληθῆ· καὶ διαμαρτεροῦντες μὴ λέγειν τἀληθῆ· καὶ ῥαδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυσόμενοι θᾶττον. Δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες.

σκοπεῖν] σκοπεῖν δεῖ C.

τινί ἐστιν, ἢ] ἐστι τινὶ A.

καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς] καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις A.

ἔτι τε, εἰ] ἔπειτα ἢ A. Sed pro ἢ recentior manus emendavit εἰ.

ὑστέραις, ἢ προτέραις] ὑστέρες ἢ προτέρες (sic) E.

ἢ γὰρ αἱ] αἱ γὰρ A.

ὕστεραι] ὕστεροι B.

ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι] desunt A.

ἐναντιοῦται] ἐναντιοῦνται D. E.

26. τὸ πιστὸν] πίστιν B. C. D. E.

ἰδεῖν, καὶ τ. ε. εἰπεῖν] εἰπεῖν τὰ ἐνδεχόμενα A.

ἄν τε] ἐάν τε A.

αὗται] deest B. C. D. E.

ἐάν τε] ἄν τε B. C. D. E.

διαλύοι] διαλυθείη B.

καθ' ὅλου] καθόλου C.

κρίνοντες] Post κρίνοντες additum: δεῖ [δεῖ B. C.] δὲ λέγειν ὅτι οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς αἱ βάσανοι. πολλοὶ μὲν [μὲν deest B. C.] γὰρ παχύφρονες οἱ [pro παχύφρονες οἱ, στερρεροὶ B. στερροὶ C.] καὶ λιθόδερμοι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὄντες δύνατοι γενναίως ἐγκαρτεροῦσιν [ἐγκαρτεροῦσι B. C.] ἀνάγκαις ταῖς ἀνάγκαις. [βασάνοις (sic) C.] οἱ δὲ δειλοὶ καὶ εὐλαβεῖς πρὸ τοῦ τὰς ἀνάγκας ἰδεῖν αὐτῶν καταθαῤῥοῦσιν [κατηγοροῦσιν C.] ὥστε οὐδέν ἐστι πιστὸν ἐν βασάνοις A. B. C.

27 Περὶ δὲ ὅρκων τετραχῶς ἐστι διελεῖν· ἢ γὰρ δίδωσι, καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον· ἢ τὸ μὲν, τὸ δ' οὔ· καὶ τούτων ἢ δίδωσι μὲν, οὐ λαμβάνει δέ· ἢ λαμβάνει μὲν, δίδωσι δὲ οὔ. Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὀμώμοσται [οὗτος], ἢ ὑπ' αὐ-
28 τοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου. Οὐ δίδωσι μὲν οὖν, ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσι· καὶ διότι ὁ μὲν ὀμόσας οὐκ ἀποδίδωσι· τοὺς δὲ, μὴ ὀμόσαντος, οἴεται καταδικάσειν. Καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ πιστεύει· τῷ δὲ
29 οὔ. Οὐ λαμβάνει δὲ, ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος. Καὶ ὅτι, εἰ ἦν Φαῦλος, κατομόσαιτο ἄν· κρεῖττον γὰρ, ἕνεκά του Φαῦλον εἶναι, ἢ μηδενός· ὀμόσας μὲν γὰρ ἕξει· μὴ ὀμόσας δὲ οὔ. Οὕτως δὲ δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιορκίαν, τὸ μή· καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ
30 παταξαι, ἢ πληγῆναι, προκαλέσαιτο. Εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὐτῷ, ἐκείνῳ δ' οὔ. Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι, ἐὰν ὁ μὲν ἀσεβὴς

27. δίδωσι μὲν] μὲν deest A.
οὐ δίδωσι δὲ] δίδωσι δὲ οὐ A.
παρὰ] περὶ D. E.
ὀμώμοσται] ὀμώμοσται B. E.
οὗτος] καὶ οὗτος C. D. E.
ἢ] εἰ E.
ὑπ' αὐτοῦ] ὑφ' αὐτοῦ B. C. D. E.

28. δίδωσι] δίδωσι χρήματα B. D.
διότι] ὅτι C. D. E.
ὀμόσας] ὀμόσας B. E.
ἀποδίδωσι] ἀποδίδωσι χρήματα E.
ὀμόσαντος] ὀμόσαντας E.
καταδικάζειν] καταδικάσειν A. B. C. D.
πιστεύει] πιστεύει A. Sed post syllabam ει erasa, ut videtur, est litera.

29. ὅρκος] ὅρκος E.
κατωμόσατο] κατωμόσαιντὸ E.
κρεῖττον γὰρ] κρεῖττον γὰρ ἂν A.
ὀμόσας (bis)] ὀμόσας (bis) B.
μὲν γὰρ] μὲν οὖν A.
οὕτω] οὕτως A. ὥστε B. D. E. ὥστε C. sine δι.
δι' δι' ἀρετὴν] δι' δι' ἀρετὴν A. Sed fuit οὐδι' δι'.
ἁρμόττει] ἁρμόττειν B. D.
πρόκλησις] πρόσκλησις C. E.
ἀσεβεῖ] ἀσεβεῖ A. Sed post βει erasa, ut videtur, est litera.
εἰ] deest E.
προκαλέσαιτο] προσκαλέσαιτο B. C. E.

30. αὐτῷ] αὐτῷ C.
ἐὰν μὲν ὁ] ἂν ὁ μὲν A.
μὲν ὁ εὐσεβὴς] ὁ ἀσεβὴς μὲν C.
εὐσεβὴς] ἀσεβὴς B. D. E.

διδῷ, ὁ δ' εὐσεβὴς ὀμνύῃ· δεινόν τε τὸ μὴ ἐθέλειν αὐτὸν, ὑπὲρ
ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. Εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι 31
εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν. Καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ
αὐτὸν ἄλλων δικαστῶν δεῖσθαι· τούτῳ γὰρ δίδωσι κρίσιν.
Καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ 32
ὀμνύναι. Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον ὅπως λεκτέον, καὶ
συνδυαζόμενον πῶς λεκτέον, δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει
λαμβάνειν, διδόναι δὲ μή· καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ
μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι ἐθέλει, εἴ τε μηδέ-
τερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι· ὥστε καὶ
τοὺς λόγους [ἀνάγκη] συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἐὰν
δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία·
ἐκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστι· τὸ δὲ ἐπιορκεῖν ἀδικεῖν ἐστι·
τὰ δὲ βίᾳ καὶ τὰ ἀπάτῃ ἀκούσια. Ἐνταῦθα οὖν συνακτέον 33
καὶ τὸ ἐπιορκεῖν ὅτι ἐστὶ τὸ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ στόματι.
Ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος, ὅτι "πάντα ἀναιρεῖ ὁ
μὴ ἐμμένων οἷς ὤμοσε· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶν-
ται ὀμόσαντες·" καὶ "ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦσιν ἐμμένειν, οἷς ἂν

εὐσιβὴς δ'] δ' εὐσιβὴς A.
θέλειν] ἐθέλειν D. E.
ὀμόσαντας] ὀμόσαντας B.
31. κριτῶν] δικαστῶν A.
αὐτῷ] τούτῳ A.
κρίνειν] κρίσιν A.
ἀξιοῖ] ἀξιοῦσιν A.
32. δῆλον πῶς] δῆλον ὅπως A.
ἐθέλει] θέλει B. D. E.
μηδέτερον] μηδ' ἕτερον E.
ἀνάγκη] deest A.
ἐὰν δὲ] δῆλον δὲ ἂν B. C. D. E.
ᾖ γεγενημένος] ᾖ ἠπατημένος B. C. D. ἠπατημένος E. sine ᾖ.
ὑπ' αὐτοῦ] ὑφ' αὐτοῦ A.
καὶ ἐναντίος] ὁ ἐναντίος B. C. D. E.
ἐπιορκία] ἐπιορκήσει A. Sed emendavit recentior manus ἐπιορκία.
ἐκούσιον] ἑκουσίων D.
ἀδικεῖν ἐστι] ἐστὶ deest A.
ἀπάτῃ] τὰ ἀπάτῃ A. B. C. D. E.
33. συνακτέον] συντακτέον D.
ὅτι ἐστὶ] ὅτι ἔστι D.
ᾖ ὀμωμοσμένος] ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὀμωμοσμένος A.
ὁ μὴ] ὁ deest A.
ὀμόσαντες] ὀμόσαντες B. ὀμώσαντες D.
ἀξιοῦμεν] ἀξιοῦσιν A.
οἷς ἂν] ἂν deest A.
ὀμόσαντες] ὀμόσαντες B.
δικάζητε] δικάζετε A.

ὁμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐμμένουσι;" καὶ ὅσα ἄλλα ἂν αὔξων τις εἴπειε. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

ἐμμενοῦμεν] ἐμμένουσι A.
ἄλλα ἂν] ἂν ἄλλα A.
ἄλλα] deest C.
τὶς εἴπειε] τὶς εἴπειεν A. Sed videtur aliquis emendare voluisse εἴποι. τὶς εἴποι B. C. τις εἴποι E.
περὶ μὲν οὖν usque ad finem] desunt A.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΟΤΙ ΔΕΙ ΠΟΙΟΝ ΤΙΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙΝ ΤΟΝ ΚΡΙΤΗΝ.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν καὶ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτ' ἐστί. Περὶ γὰρ τούτων, καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος
2 τῶν λόγων. Ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ Ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν· ἀνάγκη, μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποῖόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατα-
3 σκευάζειν. Πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό τε ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν καὶ αὐτοὶ

LIB. II. CAP. I.

1. καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν] καὶ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν A.
ταῦτ' ἐστὶ] ταῦτά ἐστι B. C. D.
ἐκ τούτων] ἐκ τοιούτων C.
λέγεται] deest A.
2. τὰς] καὶ τὰς E.
αὐτὸν] αὐτὸν C.
3. μὲν] μὲν οὖν B.
εἶτα δὲ] δὲ deest A.
ἔχειν πως αὐτὸν] πῶς διακεῖσθαι αὐτὸν A.
αὐτοὶ] αὐτοὶ A. Sed erasa post οι, ut videtur, litera.

διακείμενοί πως τυγχάνωσι. Τὸ μὲν οὖν ποῖόν τινα Φαί- 4
νεσθαι τὸν λέγοντα χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστι· τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας. Οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται Φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν· ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ κατὰ μέγεθος ἕτερα. Τῷ μὲν γὰρ Φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι τοὐναντίον. Καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι [ὄντι], ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι Φαίνεται· τῷ δ' ἀπαθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι τοὐναντίον.

Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ 5
τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι, δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. Ἔστι δὲ ταῦτα Φρόνησις, καὶ ἀρετή, καὶ εὔνοια· (διαψεύδονται γὰρ, περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τί· ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς 6
δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ Φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὔνοι· διόπερ ἐνδέχεται, μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας·) καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν· ἀνάγκη ἄρα, τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτα ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. Ὅθεν μὲν 7
τοίνυν Φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι Φανεῖεν ἄν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διηρημένων ληπτέον· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν κἂν ἕτερόν τις, κἂν ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον· περὶ δ' εὐνοίας καὶ 8

συμβουλάς] συμβολάς E.
διακεῖσθαί] ἀδικεῖσθαι D.
ταὐτὰ] ταῦτα B.
μέγεθος] τὸ μέγεθος B. E.
ποιεῖται] ποιοῦνται C.
τοὐναντίον] τὸ ἐναντίον A.
ὄντι] deest B. C. D. E.
ἀγαθὸν ἔσεσθαι] ἔσεσθαι deest B. C.
ἀπαθεῖ] ἀπειθεῖ B. C. D. E.
5. ἐστὶ] εἰσὶ C. D.
6. τοῦτο δοξάζουσιν] τοῦτο deest A.
7. τοίνυν] οὖν A. C.
τῶν αὐτῶν γὰρ] γὰρ τῶν αὐτῶν A.
κατασκευάσειε] κατασκευάσει E.

Φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον [νῦν.] Ἔστι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή· οἷον, ὀργὴ, ἔλεος, φόβος, καὶ 9 ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. Δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ', οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις. Εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν, ἢ τὰ δύο, ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μὴ, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτως καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

ΚΕΦ. β'.

ΟΙΣ ΟΡΓΙΖΟΝΤΑΙ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΑ.

Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ 2 προσηκόντως. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργὴ, ἀνάγκη, τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστον τινί· οἷον Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ· καὶ ὅτι αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ [τινά] τι πεποίηκεν, ἢ ἤμελλε. Καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν,

8. νῦν] deest A.
9. τὰ περὶ] τὰ deest A.
ὀργίλοι] ὀργίλως (sic) D.
ἐπὶ τῶν ἄλλων] περὶ τῶν ἄλλων D. E.
οὕτω καὶ ἐπὶ] οὕτως καὶ περὶ A.

CAP. II.

1. δὴ ἡ] ἡ deest A. B. δ' ἡ D. E.
διὰ φαινομένην] δια φαινομένην A.
τῶν] deest C.
ἢ εἰς αὐτοῦ τινα] ἢ αὐτὸς ἢ τῶν αὐτοῦ τοῦ ὀλιγωρεῖν A. Sed ἢ αὐτὸς delevit recentior manus.
2. εἰ δὴ] ἐπεὶ δὴ B. ἐπεὶ δὲ C. D. E.
ἡ ὀργὴ] ἡ deest D. E.
ἀεὶ] αἰεὶ A.
καὶ ὅτι] καὶ deest C.
αὐτὸν] αὐτὸν B. D. E.
τὸν] τῶν A. D. E.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B. D. E.
τί πεποίηκεν] τινὰ τί πεποίηκεν C.
ἤμελλε] ἔμελλε D.

τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι, ὧν ἐφίεται· οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὐτῷ· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν. Διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀίξεται.

Ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο, καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ. Ἡ οὖν τότε γιγνομένη φαντασία ἡδονὴν ἐμποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. Ἐπεὶ δ' 3
ἡ ὀλιγωρία ἔστιν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον· (καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς ταῦτα· ὅσα δὲ μηδέν, ἢ πάνυ μικρά, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν·) τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε, καὶ ἐπηρεασμός, καὶ ὕβρις.
Ὁ τε γὰρ καταφρονῶν ὀλιγωρεῖ· ὅσα γὰρ οἴονται μηδενὸς 4
ἄξια, τούτων καταφρονοῦσι· τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσι· καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ· ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλον γὰρ, ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει· ἐφοβεῖτο γὰρ ἂν, καὶ οὐκ ὠλιγώρει· οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον

τὴν] τῆς A.
αὐτῷ (bis)] αὐτῷ (bis) C. deest D. E.
αὐτῷ δυνατῶν] δυνάτων αὐτῷ A.
θυμοῦ] τοῦ θυμοῦ C.
ὅς τε] ὥστε B.
στήθεσσιν] στήθεσιν A. B.
διότι] ὅτι C.
ἐγγινομένη] γιγνομένη A.
ποιεῖ] ἐμποιεῖ A.
ἡ τῶν] ἡ τῶν A. Sed videtur fuisse εἰ τῶν. οἱ τῶν E.
3. ἐστὶν] ἔστιν C. D.
ἢ πάνυ μικρὰ] τί ἢ μικρὸν A.
δ' ἐστὶν] δ' deest B. D.
4. ἃ γὰρ] ὅσα γὰρ A.
εἶναι, τούτων] εἶναι deest A.
καταφρονεῖν] ὀλιγωρεῖν E.
οὐχ] μὴ A.
αὐτῷ] αὐτῶν B. αὐτῷ D.
αὐτῷ] αὐτῷ A. E. αὐτῶ B.
τι] τὶ D.
γὰρ] γὰρ ἂν A.
οὐκ ὠλιγώρει] οὐκ ὠλιγώρει, οὔτ' ἔντινι [εἴ τινι D.] λόγου ἀξίῳ ὠφελήσειν, ἐσπούδασε γὰρ ἂν ὑπ' αὐτοῦ φιλεῖσθαι. καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ ὀλιγωρεῖ [ὡσαύτως καταφρονεῖ pro δὲ

5 λόγου· ἐφρόντιζε γὰρ ἂν, ὥστε φίλος εἶναι. Καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν καὶ λέγειν, ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τι γίγνηται αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅ τι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες οὐχ
6 ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται. Αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες, αὐτοὺς ὑπερέχειν μᾶλλον. Διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. Ὕβρεως δὲ ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν οὔτε ἀγαθοῦ, οὔτε κακοῦ. Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς,

Ἠτίμησεν· εἷλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας.

καὶ,

Ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην·

7 ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. Προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετήν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταῦτα ὑπερέχῃ πολύ· οἷον, ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος πένητος· καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς ἀδυνάτου εἰπεῖν· καὶ ἄρχων ἀρχομένου· καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. Διὸ εἴρηται,

Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων.

καὶ,

ὀλιγωρεῖ D.] E. in textu, D. in margine.
ἐφρόντισε] ἐφρόντιζε A. B. C.
5. βλάπτειν καὶ λυπεῖν] πράττειν καὶ λέγειν A.
τι] τὶ D.
γίνηται] γίγνηται A.
αὐτῷ] αὐτῷ B. C. D. E.
ἄλλο] τῷ [τῷ C.] δρῶντι ἄλλο B. C.
ἢ ὅ, τι ἐγένετο] desunt B. C.
ἡσθῇ] ἡσθῆ B.
ὑβρίζουσι] ὑβρίζουσιν C. E.
6. διὸ καὶ οἱ] καὶ deest A. B. C. D. E.
οὔτε κακοῦ οὔτε ἀγαθοῦ] οὔτε ἀγαθοῦ οὔτε κακοῦ A.
ἀπούρας] deest A.
καὶ] deest C.
ὡσεί τιν'] ὡς εἴ τιν' D. E.
7. πολυωρεῖσθαι] πολυωρῆσθαι A.
ταὐτῷ] ταῦτα A. ταυτὸ B. αὐτὸς C. ἕκαστος Margo ed. Morel. in Bibliotheca Bodleiana.
ὑπερέχει] ὑπερέχῃ B. C. D.
ῥητορικὸς] οὐ ῥητορικὸς B. ὁ ῥητορικὸς C. ῥητορικῶς D.
ἄρχων] ὁ ἄρχων C.

Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελίσσῃ·

ἀγαναικτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν. Ἔτι, ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ 8
πάσχειν δεῖν· οὗτοι δέ εἰσιν, οὓς εὖ πεποίηκεν, ἢ ποιεῖ, αὐτὸς,
ἢ δι' αὐτόν τις, ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη.

Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται 9
αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα. Αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυ-
πῶνται· ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος· ἐάν τε οὖν κατ'
εὐθυωρίαν ὁτιοῦν ἀντικρούσῃ τις· οἷον, τῷ διψῶντι πρὸς τὸ
πιεῖν· ἐάν τε μὴ, ὁμοίως ταὐτὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἐάν τε
ἀντιπράττῃ τις, ἐάν τε μὴ συμπράττῃ, ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ
οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. Διὸ κάμνοντες, πενό- 10
μενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορ-
θοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι· μάλιστα μὲν πρὸς
τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας· οἷον, κάμνων μὲν τοῖς πρὸς
τὴν νόσον· πενόμενος δὲ τοῖς πρὸς τὴν πενίαν· πολεμῶν δὲ
τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως
δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προδοποιεῖται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν
ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. Ἔτι δὲ, ἐὰν 11
τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ
παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γέ-
νηται, ὃ βούλεται. Διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις,

ἀλλά γε] ἀλλά τε A.
ὄφρα τελίσσῃ] desunt A. B. C. D.
8. ὑφ'] ἀφ' E.
δεῖν] δεῖ E.
ἢ αὐτὸς] ἢ deest A.
ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ] ἢ δι' αὐτόν τις, ἢ τῶν αὐτοῦ τις A.
9. κατ' εὐθυωρίαν οὖν ἀντικρούσῃ] οὖν κατευθυωρίαν ὅτι οὖν ἀντικρούσῃ A.
ἄν τε] ἐάν τε A. D. ἀν δὲ E.
ἀντιπράττῃ τις] ἀντιπράττῃ τὶς D.
ἄν τε] ἐάν τε A.
ἔχοντα] ἔχον B. C. D. E.
τοῖς] deest A.
10. ἐπιθυμοῦντες] ἐπιθυμοῦντες τι A.
μάλιστα μὲν] μὲν deest A.
τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας] παρόντας ὀλιγωροῦντες A. Sed videtur fuisse ὀλιγωροῦντας.
11. ἐὰν] ἂν A.
παρὰ δόξαν] καὶ παρὰ δόξαν B. D. E.
παρὰ] καὶ παρὰ C. E.
ἐὰν] ἐὰν γὰρ D. E.

καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραὶ, παῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ὅτι, ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι. Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν.

12 Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. Καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὕβρεως σημεῖα· ἀνάγκη δὲ, τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε ἀντὶ τινὸς, μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ

13 δοκεῖ δι' ὕβριν. Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσιν, καὶ καταφρονοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν· οἷον, οἱ ἐπὶ Φιλοσοφίᾳ Φιλοτιμούμενοι, ἐάν τις εἰς τὴν Φιλοσοφίαν· οἱ δ' ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ

14 τῶν ἄλλων. Ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύσωσι, μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν· ἐπειδὰν γὰρ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώ-

15 πτονται, οὐ φροντίζουσι. Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον, ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον πάσχειν εὖ ὑπ' αὐ-

16 τῶν, ἢ μή. Καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν, ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι· ταὐτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν. Καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦ-

17 σιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσι. Καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἧττους ὦσι· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων· οἱ δ', ὡς παρ'

18 ἡττόνων. Καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον· ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ

πότε καὶ ποῦ] ποῦ καὶ πότε A.
ὅτι ὅτε] ὅτι A. deest.
12. σκώπτουσιν] σκόπτουσιν A.
13. περὶ ἃ] περὶ ἂν A.
οἱ] εἰ E.
14. δὲ σφόδρα] γὰρ σφόδρα A.
οἴωνται] οἴονται A. B.
15. ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν] πάσχειν εὖ ὑπ' αὐτῶν A.
16. τιμᾶν] τιμᾶν μᾶλλον E.
ταὐτὰ] ταυτὸν D. E.
ἂν ποιεῖν] ἂν ἴδει ποιεῖν (sic) C. in margine.
ἀνταποδιδοῦσι] ἂν ἀποδιδοῦσι B. ἀποδιδοῦσι D.
17. ἐὰν] ἂν B.
18. τοὺς μὴ] μὴ deest B. C. D. E.

καὶ ἐξαπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. Πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. Ἔτι τε, εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις, ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι· ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαὶ, αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. Ἔτι δὲ, τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεώρητα ὁμοίως.

Αἱ δὲ βάσανοι μαρτυρίαι τινές εἰσιν. Ἔχειν δὲ δοκοῦσι 26
τὸ πιστὸν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστι. Οὔκουν χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων ἰδεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν· ἐξ ὧν, ἄν τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι, αὔξειν ἐστὶν, ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσιν [αὗται]· ἐάν τε ὑπεναντίαι ὦσι καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ, λέγων καθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν βασάνων· οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τἀληθῆ· καὶ διαμαρτεροῦντες μὴ λέγειν τἀληθῆ· καὶ ῥᾳδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυσόμενοι θᾶττον. Δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες.

σκοπεῖν] σκοπεῖν δεῖ C.

τινί ἐστιν, ἢ] ἐστι τινὶ A.

καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς] καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις A.

ἔτι τε, εἰ] ἔπειτα ἢ A. Sed pro ἢ recentior manus emendavit εἰ.

ὑστέραις, ἢ προτέραις] ὑστέρες ἢ προτέρες (sic) E.

ἢ γὰρ αἱ] αἱ γὰρ A.

ὕστεραι] ὕστεροι B.

ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι] desunt A.

ἐναντιοῦνται] ἐναντιοῦνται D. E.

26. τὸ πιστὸν] πίστιν B. C. D. E.

ἰδεῖν, καὶ τ. ε. εἰπεῖν] εἰπεῖν τὰ ἐνδεχόμενα A.

ἄν τε] εἄν τε A.

αὗται] deest B. C. D. E.

ἐάν τε] ἄν τε B. C. D. E.

διαλύοι] διαλυθείη B.

καθ' ὅλου] καθόλου C.

κρίνοντες] Post κρίνοντες additum: δεῖ [δεῖ B. C.] δὲ λέγειν ὅτι οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς αἱ βάσανοι. πολλοὶ μὲν [μὲν deest B. C.] γὰρ παχύφρονες οἱ [pro παχύφρονες οἱ, στερρεοὶ B. στερροὶ C.] καὶ λιθόδερμοι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὄντες δύνατοι γενναίως ἐγκαρτερεῖν [ἐγκαρτεροῦσι B. C.] ἀνάγκαις ταῖς ἀνάγκαις. [βασάνοις (sic) C.] οἱ δὲ δειλοὶ καὶ εὐλαβεῖς πρὸ τοῦ τὰς ἀνάγκας ἰδεῖν αὐτῶν καταθαῤῥοῦσιν [κατηγοροῦσιν C.] ὥστε οὐδὲν ἐστι πιστὸν ἐν βασάνοις A. B. C.

27 Περὶ δὲ ὅρκων τετραχῶς ἐστι διελεῖν· ἢ γὰρ δίδωσι, καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον· ἢ τὸ μὲν, τὸ δ' οὔ· καὶ τούτων ἢ δίδωσι μὲν, οὐ λαμβάνει δέ· ἢ λαμβάνει μὲν, δίδωσι δὲ οὐ. Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὁμώμοσται [οὗτος], ἢ ὑπ' αὐ-
28 τοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου. Οὐ δίδωσι μὲν οὖν, ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσι· καὶ διότι ὁ μὲν ὀμόσας οὐκ ἀποδίδωσι· τοὺς δὲ, μὴ ὀμόσαντος, οἴεται καταδικάσειν. Καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος χρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ πιστεύει· τῷ δὲ
29 οὔ. Οὐ λαμβάνει δὲ, ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος. Καὶ ὅτι, εἰ ἦν Φαῦλος, κατομόσαιτο ἄν· κρεῖττον γὰρ, ἕνεκά του Φαῦλον εἶναι, ἢ μηδενός· ὀμόσας μὲν γὰρ ἕξει· μὴ ὀμόσας δὲ οὔ. Οὕτως δὲ δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιορκίαν, τὸ μή· καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ
30 παταξαι, ἢ πλησιῆναι, προκαλέσαιτο. Εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὐτῷ, ἐκείνῳ δ' οὔ. Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι, ἐὰν ὁ μὲν ἀσεβὴς

27. δίδωσι μὲν] μὲν deest A.
οὐ δίδωσι δὲ] δίδωσι δὲ οὐ A.
παρὰ] περὶ D. E.
ὁμώμοσται] ὀμώμοσται B. E.
οὗτος] καὶ οὗτος C. D. E.
ἢ] εἰ E.
ὑπ' αὐτοῦ] ὑφ' αὐτοῦ B. C. D. E.

28. δίδωσι] δίδωσι χρήματα B. D.
διότι] ὅτι C. D. E.
ὀμόσας] ὀμόσας B. E.
ἀποδίδωσι] ἀποδίδωσι χρήματα E.
ὀμόσαντος] ὀμόσαντας E.
καταδικάζειν] καταδικάσειν A. B. C. D.
πιστεύει] πιστεύει A. Sed post syllabam ει erasa, ut videtur, est litera.

29. ὅρκος] ὅρκος E.
κατωμόσατο] κατωμόσαιντο E.
κρεῖττον γὰρ] κρεῖττον γὰρ ἂν A.
ὀμόσας (bis)] ὀμόσας (bis) B.
μὲν γὰρ] μὲν οὖν A.
οὕτω] οὕτως A. ὥστε B. D. E. ὥστε C. sine δὲ.
δὲ δι' ἀρετὴν] δὲ δι' ἀρετὴν A. Sed fuit οὐδὲ δι'.
ἁρμόττει] ἁρμόττειν B. D.
πρόκλησις] πρόσκλησις C. E.
ἀσεβεῖ] ἀσεβεῖ A. Sed post βει erasa, ut videtur, est litera.
εἰ] deest E.
προκαλέσαιτο] προσκαλέσαιτο B. C. E.

30. αὐτῷ] αὐτῷ C.
ἐὰν μὲν ὁ] ἂν ὁ μὲν A.
μὲν ὁ εὐσεβὴς] ὁ ἀσεβὴς μὲν C.
εὐσεβὴς] ἀσεβὴς B. D. E.

διδῷ, ὁ δ' εὐσεβὴς ὀμνύῃ· δεινόν τε τὸ μὴ ἐθέλειν αὐτὸν, ὑπὲρ
ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. Εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι 31
εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν. Καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ
αὐτὸν ἄλλων δικαστῶν δεῖσθαι· τούτῳ γὰρ δίδωσι κρίσιν.
Καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ 32
ὀμνύναι. Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον ὅπως λεκτέον, καὶ
συνδυαζόμενον πῶς λεκτέον, δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει
λαμβάνειν, διδόναι δὲ μή· καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ
μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι ἐθέλει, εἴ τε μηδέ-
τερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι· ὥστε καὶ
τοὺς λόγους [ἀνάγκη] συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἐὰν
δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία·
ἑκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστι· τὸ δὲ ἐπιορκεῖν ἀδικεῖν ἐστι·
τὰ δὲ βίᾳ καὶ τὰ ἀπάτῃ ἀκούσια. Ἐνταῦθα οὖν συνακτέον 33
καὶ τὸ ἐπιορκεῖν ὅτι ἐστὶ τὸ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ στόματι.
Ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὁμωμοσμένος, ὅτι "πάντα ἀναιρεῖ ὁ
μὴ ἐμμένων οἷς ὤμοσε· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶν-
ται ὀμόσαντες·" καὶ "ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦσιν ἐμμένειν, οἷς ἂν

εὐσεβὴς δ'] δ' εὐσεβὴς A.
θέλειν] ἐθέλειν D. E.
ὀμόσαντας] ὀμόσαντας B.
31. κριτῶν] δικαστῶν A.
αὐτῷ] τούτῳ A.
κρίνειν] κρίσιν A.
ἀξιοῖ] ἀξιοῦσιν A.
32. δῆλον πῶς] δῆλον ὅπως A.
ἐθέλει] θέλει B. D. E.
μηδέτερον] μηδ' ἕτερον E.
ἀνάγκη] deest A.
ἐὰν δὲ] δῆλον δὲ ἂν B. C. D. E.
ᾖ γεγενημένος] ᾖ ἠπατημένος B. C. D. ἠπατημένος E. sine ᾖ.
ὑπ' αὐτοῦ] ὑφ' αὐτοῦ A.
καὶ ἐναντίος] ὁ ἐναντίος B. C. D. E.
ἐπιορκία] ἐπιορκήσει A. Sed emendavit recentior manus ἐπιορκία.
ἑκούσιον] ἑκουσίων D.
ἀδικεῖν ἐστι] ἐστὶ deest A.
ἀπάτῃ] τὰ ἀπάτῃ A. B. C. D. E.
33. συνακτέον] συντακτέον D.
ὅτι ἐστὶ] ὅτι ἔστι D.
ᾖ ὁμωμοσμένος] ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὁμωμοσμένος A.
ὁ μὴ] ὁ deest A.
ὀμόσαντες] ὀμόσαντες B. ὀμώσαντες D.
ἀξιοῦμεν] ἀξιοῦσιν A.
οἷς ἂν] ἂν deest A.
ὀμόσαντες] ὀμόσαντες B.
δικάζητε] δικάζετε A.

ὀμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐμμένουσι;" καὶ ὅσα ἄλλα ἂν αὔξων τις εἴπειε. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

ἐμμενοῦμεν] ἐμμένουσι A.
ἄλλα ἂν] ἂν ἄλλα A.
ἄλλα] deest C.
τὶς εἴπειε] τὶς εἴπειεν A. Sed videtur aliquis emendare voluisse εἴποι. τὶς εἴποι B. C. τις εἴποι E.
περὶ μὲν οὖν usque ad finem] desunt A.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΟΤΙ ΔΕΙ ΠΟΙΟΝ ΤΙΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙΝ ΤΟΝ ΚΡΙΤΗΝ.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν καὶ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτ' ἐστί. Περὶ γὰρ τούτων, καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος
2 τῶν λόγων. Ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ Ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν· ἀνάγκη, μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποῖόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατα-
3 σκευάζειν. Παλὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό τε ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν καὶ αὐτοὶ

LIB. II. CAP. I.

1. καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν] καὶ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν A.
ταῦτ' ἐστὶ] ταῦτά ἐστι B. C. D.
ἐκ τούτων] ἐκ τοιούτων C.
λέγεται] deest A.
2. τὰς] καὶ τὰς E.
αὐτὸν] αὐτὸν C.
3. μὲν] μὲν οὖν B.
εἶτα δὲ] δὲ deest A.
ἔχειν πως αὐτὸν] πῶς διακεῖσθαι αὐτὸν A.
αὐτοὶ] αὐτοὶ A. Sed erasa post οι, ut videtur, litera.

διακείμενοί πως τυγχάνωσι. Τὸ μὲν οὖν ποῖόν τινα φαί- 4
νεσθαι τὸν λέγοντα χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστι· τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας. Οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν· ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ κατὰ μέγεθος ἕτερα. Τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι τοὐναντίον. Καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι [ὄντι], ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται· τῷ δ' ἀπαθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι τοὐναντίον.

Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ 5
τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι, δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. Ἔστι δὲ ταῦτα φρόνησις, καὶ ἀρετὴ, καὶ εὔνοια· (διαψεύδονται γὰρ, περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τί· ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς 6
δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὔνοι· διόπερ ἐνδέχεται, μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας·) καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν· ἀνάγκη ἄρα, τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτα ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. Ὅθεν μὲν 7
τοίνυν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖεν ἄν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διηρημένων ληπτέον· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν κἂν ἕτερόν τις, κἂν ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον· περὶ δ' εὐνοίας καὶ 8

συμβουλάς] συμβολάς E.
διακεῖσθαί] ἀδικεῖσθαι D.
ταὐτὰ] ταῦτα B.
μέγεθος] τὸ μέγεθος B. E.
ποιεῖται] ποιοῦνται C.
τοὐναντίον] τὸ ἐναντίον A.
ὄντι] deest B. C. D. E.
ἀγαθὸν ἔσισθαι] ἔσισθαι deest B. C.
ἀπαθεῖ] ἀπειθεῖ B. C. D. E.
5. ἐστὶ] εἰσὶ C. D.
6. τοῦτο δοξάζουσιν] τοῦτο deest A.
7. τοίνυν] οὖν A. C.
τῶν αὐτῶν γὰρ] γὰρ τῶν αὐτῶν A.
κατασκευάσειε] κατασκευάσει E.

Φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον [νῦν.] Ἔστι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή· οἷον, ὀργή, ἔλεος, φόβος, καὶ 9 ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. Δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ', οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις. Εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν, ἢ τὰ δύο, ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μὴ, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτως καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

ΚΕΦ. β'.

ΟΙΣ ΟΡΓΙΖΟΝΤΑΙ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΑ.

Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ 2 προσηκόντως. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργὴ, ἀνάγκη, τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστον τινί· οἷον Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ· καὶ ὅτι αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ [τινά] τι πεποίηκεν, ἢ ἤμελλε. Καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν,

8. νῦν] deest A.
9. τὰ περὶ] τὰ deest A.
ὀργίλοι] ὀργίλως (sic) D.
ἐπὶ τῶν ἄλλων] περὶ τῶν ἄλλων D. E.
οὕτω καὶ ἐπὶ] οὕτως καὶ περὶ A.

CAP. II.

1. δὴ ἡ] ἡ deest A. B. δ' ἡ D. E.
διὰ φαινομένην] δια φαινομένην A.
τῶν] deest C.
ἢ εἰς αὐτοῦ τινὰ] ἢ αὐτὸς ἢ τῶν αὐτοῦ τοῦ ὀλιγωρεῖν A. Sed ἢ αὐτὸς delevit recentior manus.
2. εἰ δὴ] ἐπεὶ δὴ B. ἐπεὶ δὲ C. D. E.
ἡ ὀργὴ] ἡ deest D. E.
ἀεὶ] αἰεὶ A.
καὶ ὅτι] καὶ deest C.
αὐτὸν] αὐτὸν B. D. E.
τὸν] τῶν A. D. E.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B. D. E.
τὶ πεποίηκεν] τινὰ τὶ πεποίηκεν C.
ἤμελλε] ἔμελλε D.

τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι, ὧν ἐφίεται· οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὐτῷ· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν. Διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀίξεται.

Ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο, καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ. Ἡ οὖν τότε γιγνομένη φαντασία ἡδονὴν ἐμποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. Ἐπεὶ δ' 3
ἡ ὀλιγωρία ἔστιν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον· (καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς ταῦτα· ὅσα δὲ μηδὲν, ἢ πάνυ μικρὰ, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν·) τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε, καὶ ἐπηρεασμὸς, καὶ ὕβρις. Ὁ τε γὰρ καταφρονῶν ὀλιγωρεῖ· ὅσα γὰρ οἴονται μηδενὸς 4
ἄξια, τούτων καταφρονοῦσι· τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσι· καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ· ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλον γὰρ, ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει· ἐφοβεῖτο γὰρ ἂν, καὶ οὐκ ὠλιγώρει· οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον

τὴν] τῆς A.
αὐτῷ (bis)] αὐτῷ (bis) C. deest D. E.
αὐτῷ δυνατῶν] δυνάτων αὐτῷ A.
θυμοῦ] τοῦ θυμοῦ C.
ὅς τε] ὥστε B.
στήθεσσιν] στήθεσιν A. B.
διότι] ὅτι C.
ἐγγινομένη] γιγνομένη A.
ποιεῖ] ἐμποιεῖ A.
ἢ τῶν] ἢ τῶν A. Sed videtur fuisse εἰ τῶν. οἱ τῶν E.
3. ἐστὶν] ἔστιν C. D.
ἢ πάνυ μικρὰ] τί ἢ μικρὸν A.
δ' ἐστὶν] δ' deest B. D.
4. ἃ γὰρ] ὅσα γὰρ A.
εἶναι, τούτων] εἶναι deest A.
καταφρονεῖν] ὀλιγωρεῖν E.
οὐχ] μὴ A.
αὐτῷ] αὐτῶν B. αὐτῷ D.
αὐτῷ] αὐτῷ A. E. αὐτῶ B.
τι] τὶ D.
γὰρ] γὰρ ἂν A.
οὐκ ὠλιγώρει] οὐκ ὠλιγώρει, οὔτ' ἔντινι [εἴ τινι D.] λόγου ἀξίῳ ὠφελήσειν, ἐσπούδασε γὰρ ἂν ὑπ' αὐτοῦ φιλεῖσθαι. καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ ὀλιγωρεῖ [ὡσαύτως καταφρονεῖ pro δὲ

5 λόγου· ἐφρόντιζε γὰρ ἂν, ὥστε φίλος εἶναι. Καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν καὶ λέγειν, ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τι γίγνηται αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅ τι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες οὐχ 6 ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται. Αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες, αὐτοὺς ὑπερέχειν μᾶλλον. Διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. Ὕβρεως δὲ ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν οὔτε ἀγαθοῦ, οὔτε κακοῦ. Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς,

Ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας.

καὶ,

Ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην·

7 ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. Προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετήν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταῦτα ὑπερέχῃ πολύ· οἷον, ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος πένητος· καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς ἀδυνάτου εἰπεῖν· καὶ ἄρχων ἀρχομένου· καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. Διὸ εἴρηται,

Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων.

καὶ,

ὀλιγωρεῖ D.] E. in textu, D. in margine.
ἐφρόντισε] ἐφρόντιζε A. B. C.
5. βλάπτειν καὶ λυπεῖν] πράττειν καὶ λέγειν A.
τι] τὶ D.
γίνηται] γίγνηται A.
αὐτῷ] αὐτῷ B. C. D. E.
ἄλλο] τῶ [τῷ C.] δρῶντι ἄλλο B. C.
ἢ ὅ, τι ἐγένετο] desunt B. C.
ἡσθῇ] ἡσθῆ B.
ὑβρίζουσι] ὑβρίζουσιν C. E.
6. διὸ καὶ οἱ] καὶ deest A. B. C. D. E.
οὔτε κακοῦ οὔτε ἀγαθοῦ] οὔτε ἀγαθοῦ οὔτε κακοῦ A.
ἀπούρας] deest A.
καὶ] deest C.
ὡσεί τιν'] ὡς εἴ τιν' D. E.
7. πολυωρεῖσθαι] πολυωρῆσθαι A.
ταὐτῷ] ταῦτα A. ταυτὸ B. αὐτὸς C. ἕκαστος Margo ed. Morel. in Bibliotheca Bodleiana.
ὑπερέχει] ὑπερέχῃ B. C. D.
ῥητορικὸς] οὐ ῥητορικὸς B. ὁ ῥητορικὸς C. ῥητορικῶς D.
ἄρχων] ὁ ἄρχων C.

Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελίσσῃ·

ἀγαναχτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν. Ἔτι, ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ 8
πάσχειν δεῖν· οὗτοι δέ εἰσιν, οὓς εὖ πεποίηκεν, ἢ ποιεῖ, αὐτὸς,
ἢ δι' αὐτόν τις, ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη.

Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται 9
αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα. Αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυ-
πῶνται· ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος· ἐάν τε οὖν κατ'
εὐθυωρίαν ὁτιοῦν ἀντικρούσῃ τις· οἷον, τῷ διψῶντι πρὸς τὸ
πιεῖν· ἐάν τε μὴ, ὁμοίως ταὐτὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἐάν τε
ἀντιπράττῃ τις, ἐάν τε μὴ συμπράττῃ, ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ
οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. Διὸ κάμνοντες, πενό- 10
μενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορ-
θοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι· μάλιστα μὲν πρὸς
τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας· οἷον, κάμνων μὲν τοῖς πρὸς
τὴν νόσον· πενόμενος δὲ τοῖς πρὸς τὴν πενίαν· πολεμῶν δὲ
τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως
δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προδοποιεῖται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν
ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. Ἔτι δὲ, ἐὰν 11
τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ
παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γέ-
νηται, ὃ βούλεται. Διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις,

ἀλλά γε] ἀλλά τε A.
ὄφρα τελίσσῃ] desunt A. B. C. D.
8. ὑφ'] ἀφ' E.
δεῖν] δεῖ E.
ἢ αὐτὸς] ἢ deest A.
ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ] ἢ δι' αὐτόν τις, ἢ τῶν αὐτοῦ τις A.
9. κατ' εὐθυωρίαν οὖν ἀντικρούῃ] οὖν κατευθυωρίαν ὅτι οὖν ἀντικρούσῃ A.
ἄν τε] ἐάν τε A. D. ἂν δὲ E.
ἀντιπράττῃ τις] ἀντιπράττῃ τὶς D.
ἄν τε] ἐάν τε A.
ἔχοντα] ἔχον B. C. D. E.
τοῖς] deest A.
10. ἐπιθυμοῦντες] ἐπιθυμοῦντες τι A.
μάλιστα μὲν] μὲν deest A.
τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας] παρόντας ὀλιγωροῦντες A. Sed videtur fuisse ὀλιγωροῦντας.
11. ἐὰν] ἂν A.
παρὰ δόξαν] καὶ παρὰ δόξαν B. D. E.
παρὰ] καὶ παρὰ C. E.
ἐὰν] ἐὰν γὰρ D. E.

καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραὶ, παῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ὅτι, ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι. Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν.

12 Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. Καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὕβρεως σημεῖα· ἀνάγκη δὲ, τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε ἀντὶ τινὸς, μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ

13 δοκεῖ δι' ὕβριν. Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσιν, καὶ καταφρονοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν· οἷον, οἱ ἐπὶ Φιλοσοφίᾳ Φιλοτιμούμενοι, ἐάν τις εἰς τὴν Φιλοσοφίαν· οἱ δ' ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ

14 τῶν ἄλλων. Ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύσωσι, μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν· ἐπειδὰν γὰρ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώ-

15 πτονται, οὐ φροντίζουσι. Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον, ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον πάσχειν εὖ ὑπ' αὐ-

16 τῶν, ἢ μή. Καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν, ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι· ταὐτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν. Καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦ-

17 σιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσι. Καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσι· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων· οἱ δ', ὡς παρ'

18 ἡττόνων. Καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον· ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ

πότε καὶ ποῦ] ποῦ καὶ πότε A.
ὅτι ὅτε] ὅτι A. deest.
12. σκώπτουσιν] σκόπτουσιν A.
13. περὶ ἃ] περὶ ἂν A.
οἱ] εἰ E.
14. δὲ σφόδρα] γὰρ σφόδρα A.
οἴωνται] οἴονται A. B.
15. ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν] πάσχειν εὖ ὑπ' αὐτῶν A.
16. τιμᾶν] τιμᾶν μᾶλλον E.
ταὐτὰ] ταυτὸν D. E.
ἂν ποιεῖν] ἂν ἔδει ποιεῖν (sic) C. in margine.
ἀνταποδιδοῦσι] ἂν ἀποδιδοῦσι B. ἀποδιδοῦσι D.
17. ἐὰν] ἂν B.
18. τοὺς μὴ] μὴ deest B. C. D. E.

προσήκοντας· προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι, μὴ ὀλιγωρεῖν. Τοῖς δὲ 19
φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν, ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν
τἀναντία· καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων· ὥσπερ ὁ Ἀντι-
φῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγωρίας γὰρ τὸ μὴ αἰ-
σθάνεσθαι σημεῖον· ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. Καὶ 20
τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις· καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν
ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωροῦντες σημεῖον.
Καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἐὰν λυπήσωσι· διὰ καὶ τοῖς κακὰ
ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. Καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν, 21
ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γάρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦ-
σιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσι· θεώμενοι δὲ τὰ
οἰκεῖα φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. Ἔτι, τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς 22
πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ'
ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς
αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἄν τις ἐν τούτοις ὀλιγωρῇ, ὀργίζονται
μᾶλλον. Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ ὧν 23
αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν· οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας,
ἀρχομένους. Καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι· παρὰ τὸ πρόσ-
ηκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. Καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις πρὸς σπου- 24
δάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. Καὶ τοῖς τῶν 25
ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἐὰν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο
καταφρονητικὸν, τὸ μὴ ἀξιοῦν, ὧν πάντας, καὶ αὐτόν. Ποιη- 26
τικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη· οἷον καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων σῦσα
παρὰ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι·

20. ἐν ταῖς] ἐν τοῖς C.
ἑαυτῶν] αὐτῶν A.
22. πρὸς οὓς αἰσχύνονται] ἢ οὓς αἰσχύνονται A.
ἐν τούτοις ἐάν τις] ἄν τις ἐν τούτοις A.
23. τὰ] deest B. C.
τοιαῦτα] ταῦτα C.
βοηθεῖν] βοηθοῦσιν B. D.
24. εἰρωνευομένοις] εἰρηνευομένοις A. Sed emendavit recentior manus εἰρωνευομένοις. εἰρωνευμένοις E.
σπουδάζοντας] τοὺς σπουδάζοντας B. D. E.
25. ἂν μὴ] ἐὰν μὴ A.
26. καὶ τῶν] καὶ ἡ τῶν A.
οὖσα] οὕτως οὖσα A.
παρὰ] περὶ D. E.

δι' ἀμέλειαν μὲν γὰρ ἡ λήθη γίγνεται· ἡ δ' ἀμέλεια ὀλι-
27 γωρία τις ἐστίν. Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται. Δῆλον δ', ὅτι δέοι ἂν αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους, οἵοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσι, καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ' οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτους, οἵοις ὀργίζονται.

ΚΕΦ. γ'.

ΠΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ ΠΡΑΟΙ ΕΙΣΙ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑΣ ΠΡΑΩΣ ΕΧΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΙΝΩΝ ΠΡΑΥΝΟΝΤΑΙ.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι, καὶ ὀργὴ πραότητι, ληπτέον, πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας
2 πρέως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραΰνονται. Ἔστω δὴ πραΰν-
3 σις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς. Εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δὲ ἑκούσιον, φανερὸν, ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιοῦσιν, ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν, ἢ φαινομένοις
4 τοιούτοις, πρᾶοί εἰσι. Καὶ τοῖς τἀναντία, ὧν ἐποίησαν, βουλομένοις· καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι· οὐδεὶς γὰρ
5 αὐτὸς αὑτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν. Καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι, καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις, παύονται τῆς ὀργῆς. Σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀντιλέγοντας καὶ ἀρνουμένους μᾶλλον κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως

δι' ἀμέλειαν μὲν γὰρ] διὰ μὲν γὰρ ἀμέλειαν B. E. διὰ γὰρ ἀμέλειαν C. διὰ μὲν ἀμέλειαν D.
γίγνεται] γίνεται B. E.
ἐστὶν] τίς ἐστιν A.
27. ἅμα] deest C. D. E.
δ' ὡς] δ' ὅτι A.
αὐτὸν] deest A.
ὀργ λως] ὀλιγώρως A.

CAP. III.

1. δὲ τὸ] δὲ τῷ A.
τῷ] τὸ A.
πραότητι] πραότητος D. E.
πῶς] πῶς τε B. C. D.
3. δέ ἐστιν] δὲ A.
4. αὐτοὶ] deest B. C. D. E.
αὐτοὺς] αὐτοὺς B.
αὐτοῦ] αὑτοῦ B. E.
5. ἀρνουμένους καὶ ἀντιλέγοντας] ἀντιλέγοντας καὶ ἀρνουμένους A.

κολάζεσθαι παυόμεθα θυμούμενοι. Αἴτιον δ', ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι· ἡ δ' ἀναισχυντία ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. Καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ' ἥττους φοβοῦνται· φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. Ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργὴ, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν, οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. Καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. Καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις· καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτουμένοις· ταπεινότεροι γάρ. Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγώροις εἰς μηδένα, ἢ εἰς μὴ χρηστοὺς, μηδ' εἰς τοιούτους, οἷοίπερ αὐτοί. Ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά. Καὶ οὓς φοβοῦνται καὶ αἰσχύνονται· ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γὰρ, ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. Καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται πρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ· ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία ἄλυπον· ἡ δ' ὀργὴ μετὰ λύπης. Καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς.

Καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλον, ὅτι πρᾷοί εἰσιν· οἷον ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει· ὅλως, ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ, καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. Ἔτι, κεχρονικότες, καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. Παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω ἡ παρ' ἄλλου

9. ἢ εἰς] ἢ deest A.
ἢ μὴ εἰς] ἢ εἰς μὴ A. C.
ἢ μὴ εἰς τοιούτους] μηδ' εἰς τοιούτους A.
εἰς] deest B. C. D.
10. καὶ οὓς] ἢ οὓς C.
αἰσχύνονται] οὓς αἰσχύνονται B. C. D. E.
γὰρ ἂν] γὰρ deest A.
11. ἄλυπον] ἄλυπος B. C. D. E.
12. δῆλον ὅτι] δηλονότι D.
ἔτι] ἔτι δὲ B. C. D. E.
ὑπόγυιοι] ὑπόγυοι A. D. E.

ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον. Διὸ εὖ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, Τί οὐκ ἀπολογῇ; Οὔπω γε, ἔφη· Ἀλλὰ πότε; Ὅταν ἄλλον ἴδω διαβεβλημένον. Πρᾶοι γὰρ γίγνονται, ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν· ὃ συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλῳ· μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες, ἢ Καλλισθένει, ἀφῆσαν, διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ πρωτεραίᾳ κατα-
14 γνῶναι θάνατον. Καὶ ἐὰν ἔλωσι, καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν, ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἂν ἔδρασαν· ὥσπερ εἰλη-
15 φέναι γὰρ οἴονται τιμωρίαν. Καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ, καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον οἴονται πάσχειν· ἡ δὲ ὀργὴ τοῦτο ἦν. Διὸ δεῖ τῷ λόγῳ προκολάζειν· ἀγαναικτοῦσι
16 γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργὴ πρὸς τὸν καθ' ἕκαστόν ἐστι· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ. Διὸ ὀρθῶς πεποίηται,

Φᾶσθαι Ὀδυσσῆα πτολίπορθον·

ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ἤσθετο, καὶ ὑφ' οὗ, καὶ ἀνθ' ὅτου. Ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται· οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθησομένοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. Διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητὴς, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος·

13. ἄλλον ἴδω] ἴδω ἄλλον A.
γίγνονται] γίνονται B.
οἷον] ὃ A.
Καλλισθένει] Καλισθένη C.
ἀφῆσαν] ἀφεῖσαν E.
14. ἔλωσι] ἕλωσι A. Sed ω non primæ manus.
οἱ] deest B. C. D. E.
ἔδρασαν ἂν] ἂν ἔδρασαν A.
γὰρ εἰληφέναι τιμωρίαν οἴονται] εἰληφέναι γὰρ οἴονται τιμωρίαν A.
15. γὰρ ἡ] γὰρ deest A.
οἴονται] νομίζουσι A.
τῷ λόγῳ δεῖ] δεῖ τῷ λόγῳ A.
16. αὐτοὺς] αὐτοὺς B. E.
τῶν καθ'] πρὸς τὸν καθ' A.
καθ' ἕκαστόν] καθέκαστον E.
πτολιπόρθιον] πτολίπορθον B. C. D. E.
ὑφ' οὗ] ὑφ' ὅτου A.
τεθνῶσιν] τεθνειῶσιν A. C. D. E.
τεθνειῶτος] τοῦ τεθνεῶτος C.

Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

Δῆλον οὖν, ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις ἐκ τούτων τῶν 17
τόπων λεκτέον· αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους· οἷς
δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς, ἢ αἰσχύνης ἀξίους, ἢ κεχαρισμέ-
νους, ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις.

ΚΕΦ. δ'.

ΤΙΝΑΣ ΦΙΛΟΥΣΙ ΚΑΙ ΜΙΣΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΙ.

ΤΙΝΑΣ δὲ φιλοῦσι, καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, τὴν φιλίαν
καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι, λέγωμεν. Ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν τὸ 2
βούλεσθαί τινι, ἃ οἴεται ἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ
αὑτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. Φίλος
δ' ἐστὶν ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. Οἴονται δὲ φίλοι εἶναι
οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους.

Τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη, φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον 3
τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διὰ τὶ ἕτε-
ρον, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. Γιγνομένων γὰρ, ὧν βούλονται, χαί-
ρουσι πάντες· τῶν ἐναντίων δὲ λυποῦνται· ὥστε τῆς βουλήσεως
σημεῖον αἱ λύπαι καὶ αἱ ἡδοναί. Καὶ οἷς ἤδη ταὐτὰ ἀγαθὰ 4
καὶ κακά· καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί·
ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη. Ὥστε, ἅπερ αὐτῷ,
καὶ ἄλλῳ βούλομενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. Καὶ τοὺς 5
πεποιηκότας εὖ φιλοῦσιν ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ με-

ἀεικίζει] αἰκίζεις A. Sed εις non primæ manus esse videtur. ἀεικίζη B. αἰκίζῃ C.
17. καταπραΰνειν] πραΰνειν D. E.
αὐτοὺς] τοὺς C.
γὰρ παρασκευάζουσιν] γὰρ deest A. B. C. E.

CAP. IV.

1. λέγωμεν] λέγομεν A.
2. τινι ἃ] τινι ἃ A. Sed ἃ addidit recentior manus.
ἀγαθὰ] ἀγαθὰ εἶναι B. C.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B.
3. διὰ τὶ] διά τι C. D.
γιγνομένων] γινομένων B.
4. ταὐτὰ] τὰ αὐτὰ D.
ταὐτὰ γὰρ] ταῦτα γὰρ B. D. E.
αὐτῷ] αὐτῷ B. αὐτῷ E.
5. ἢ ἐν] ἢ εἰ ἐν A. B. D.

γάλα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ εἰ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν
6 ἕνεκα, ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. Καὶ τοὺς τῶν
φίλων φίλους, καὶ φιλοῦντας, οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι· καὶ τοὺς
7 φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς. Καὶ τοὺς τοῖς
αὐτοῖς ἐχθροὺς, καὶ μισοῦντας, οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς
μισουμένους ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις
τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι, καὶ ἑαυτοῖς· ὥστε βούλεσθαι
8 τὰ αὐτοῖς ἀγαθά· ὅπερ ἦν τοῦ φίλου. Ἔτι, τοὺς εὖ ποιητι-
κοὺς εἰς χρήματα καὶ εἰς σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ
9 τοὺς ἀνδρείους τιμῶσι. Καὶ τοὺς δικαίους· τοιούτους δ' ὑπο-
λαμβάνουσι τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας· τοιοῦτοι δὲ οἱ ἀπὸ
τοῦ ἐργάζεσθαι· καὶ τούτων, οἱ ἀπὸ γεωργίας· καὶ τῶν ἄλ-
10 λων, οἱ αὐτούργοι μάλιστα. Καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ
11 ἄδικοι· καὶ τοὺς ἀπράγμονας, διὰ τὸ αὐτό. Καὶ οἷς βου-
λόμεθα φίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνωνται βουλόμενοι. Εἰσὶ δὲ
τοιοῦτοι, οἵ τε ἀγαθοὶ κατὰ ἀρετὴν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ ἐν
πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑπ'
12 αὐτῶν, ἢ ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτούς. Ἔτι, τοὺς ἡδεῖς συν-
διαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι· τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι, καὶ
μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων, καὶ μὴ φιλόνεικοι, μηδὲ
δυσέριδες. Πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί· οἱ δὲ μαχό-

οἴωνται] οἴονται E.
6. φιλοῦντας] τοὺς φιλοῦντας B. C. D. E.
ἑαυτοῖς] αὐτοῖς B.
7. τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων] τῶν αὐτοῖς μισουμένοις A.
τὰ αὐτὰ] ταὐτὰ B. D. ταυτὰ C.
φαίνεται usque ad ἀγαθὰ] desunt D.
8. καὶ εἰς] εἰς deest B. C. E.
ἀνδρείους] τοὺς ἀνδρείους C. D.
9. ἑτέρων] ἑτέρου D. E.
10. τὸ αὐτὸ] ταῦτα A.
11. ἐὰν] ἂν A.
βουλόμενοι] βουλώμενοι A.
πᾶσιν] ἅπασιν A.
τοῖς θαυμαζομένοις] οἷς θαυμαζομένοις B.
ὑφ' αὐτῶν] ὑπ' αὐτῶν B. C. D. E. αὐτῶν, potius quam αὑτῶν; dubius enim quandoque est spiritus A.
ἢ ἐν τοῖς] ἐν οἷς B. D. E. ἢ ἐν οἷς A.
αὐτοὺς] αὐτοὶ A.
12. συνδιαγαγεῖν] συνδιάγειν B. C. D. E.
δ' οἱ] δὲ καὶ οἱ E.

μενοι τἀναντία φαίνονται βούλεσθαι. Καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ 13
τῷ τωθάσαι, καὶ τῷ ὑπομεῖναι· ἐπὶ ταὐτὰ γὰρ ἀμφότεροι
σπεύδουσι τῷ πλησίον· δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι, καὶ ἐμ-
μελῶς σκώπτοντες. Καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα 14
ἀγαθὰ, καὶ τούτων μάλιστα, ἃ φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐ-
τοῖς. Καὶ τοὺς καθαρείους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ 15
ὅλον τὸν βίον. Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστὰς μήτε τῶν ἁμαρτη- 16
μάτων, μήτε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί.
Καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους, μηδὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλη- 17
μάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἵους γὰρ ἂν ὑπολάβωσιν
εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὐτοὺς οἴονται. Καὶ τοὺς 18
μὴ κακολόγους, μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ,
μήτε τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς ταῦτο δρᾷ.
Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπουδάζουσι· 19
μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. Καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως
πως ἔχοντας· οἷον θαυμάζοντας αὐτοὺς, καὶ σπουδαίους ὑπο-
λαμβάνοντας, καὶ χαίροντας αὐτοῖς, καὶ ταῦτα μάλιστα 20
πεπονθότας, περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζε-
σθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς. Καὶ τοὺς ὁμοίους, 21
καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύοντας, ἐὰν μὴ παρενοχλῶσι, μηδὲ ἀπὸ
ταὐτοῦ ᾖ ὁ βίος· γίγνεται γὰρ οὕτως τὸ,

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.

βούλεσθαι] βουλεύεσθαι B.
13. τῷ τωθᾶσαι] τῷ παῖσαι A. E. τῷ τωθάσαι D. τωθάσαι C. τωθαῖσαι B. ubi recentior manus: γρ. τὸ παῖσαι.
καὶ τῷ] καὶ τὸ B. τῷ deest C.
ταὐτὰ] ταὐτὸ A. ταῦτα D.
14. μάλιστα ἃ] ἃ μάλιστα A.
15. καθαρείους] καθαρίους A. D.
17. μνησικάκους] μνησικακοῦντας A.
πρὸς τοὺς] τοὺς deest E.
αὐτοὺς] αὐτοὺς D. τοὺς αὐτοὺς E.
18. αὐτῶν] αὑτῶν B.
τοῦτο] ταῦτα A.
19. σπουδάζουσι] τοῖς σπουδάζουσι B. C. D. E.
σπουδαίως πως] ὡσαύτως B. C. D. E.
20. βούλονται] βουλήσονται C.
21. ταὐτὰ] ταῦτα B.
ἂν] ἐὰν A.
μηδὲ] μὴ δὲ C. E.
γίγνεται] γίνεται B.
οὕτω] οὕτως B.
τὸ] καὶ A.

22 Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέ-
23 χειν αὐτούς· εἰ δὲ μή, ταὐτὸ καὶ οὕτως συμβαίνει. Καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ
24 καταφρονοῦντες. Καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν. Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, καὶ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται
25 φίλοι εἶναι. Καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττωσιν, ἐὰν μὴ
26 μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. Καὶ τοῖς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσι· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους πάντες φιλοῦσι. Καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους, καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα
27 γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς. Καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες· εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικε. Καὶ τοὺς μὴ φοβεροὺς,
28 καὶ οἷς θαῤῥοῦμεν· οὐδεὶς γὰρ, ὃν φοβεῖται, φιλεῖ. Εἴδη δὲ φιλίας, ἑταιρία, οἰκειότης, συγγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα.
29 Ποιητικὰ δὲ φιλίας, χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον.

22. αὐτοὺς——ἔχουσιν] τὸ τοῦ Ἡσιόδου δηλονότι D.
οὕτω] οὕτως B.
23. οὕτως] οὕτω E.
μὴ καταφρονοῦντες] μὴ καταφρονοῦντες (sic) D. μὴ καταφρονοῦντας A.
24. ἢ ὑφ'] καὶ ὑφ' A. C. D. E.
25. μέλλῃ] μέλλωσιν E. μέλωσιν D.
26. ὁμοίως καὶ] καὶ deest B. C. D. E.
ἐγκαταλείποντας] ἐγκαταλιπόντας A.
γὰρ] δὲ A.
φιλεῖν ἀγαθοὺς] φιλαγαθοὺς A.
ἀγαθούς. καὶ τοὺς] ἀγαθοὺς καὶ τοὺς E.
27. αὐτοὺς] ἑαυτοὺς A. B. C. D. E.
ἑαυτῶν] αὐτῶν A.
μὴ] οὐ C.
οἷς] οὓς A.
28. ἑταιρία] ἑταιρεία A.
οἰκειότης, συγγένεια] καὶ οἰκειότης, καὶ συγγένεια B. C. D. E.
29. μὴ] μὴ δὲ B.
δι'] διά τι A.

Περὶ δὲ ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν Φανερὸν, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων 30
ἔστι θεωρεῖν. Ποιητικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργὴ, ἐπηρεασμὸς, διαβολή.

Ὀργὴ μὲν οὖν ἐστιν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἔχθρα δὲ καὶ ἄνευ 31
τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἐὰν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. Καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα· οἷον Καλλίαν, ἢ Σωκράτην· τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἅπας· καὶ τὸ μὲν ἰατὸν χρόνῳ· τὸ δ' ἀνίατον. Καὶ τὸ μὲν λύπης ἔφεσις, τὸ δὲ κακοῦ. Αἰσθέσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος· τῷ δὲ οὐδὲν διαφέρει. Ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μάλιστα κακὰ, ἥκιστα αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. Καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης· τὸ δ' οὐ μετὰ λύπης. Ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν οὔ. Καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γενομένων, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ, οὐδενός. Ὁ μὲν γὰρ ἀντιπαθεῖν βούλεται, ᾧ ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἶναι. Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἔχθρους καὶ φίλους καὶ 32
ὄντας ἀποδεικνύναι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φάσκοντας διαλύειν, καὶ ἢ δι' ὀργὴν, ἢ δι' ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας, ἐφ' ὁπότερ' ἂν προαιρῆταί τις, ἄγειν.

30. δεῖ] ἔστι A.

31. ἑαυτὸν] αὐτὸν A.

τῶν πρὸς ἑαυτόν. ἐὰν γὰρ ὑπολάβωμεν] τοῦ πρὸς αὐτόν. ἂν γὰρ ὑπολαμβάνωμεν A.

καθ' ἕκαστα] καθέκαστα C. E.

Καλλίᾳ] Καλλίαν C. D. E.

ἢ] deest B. C. D. E.

Σωκράτη] Σωκράτην C. Σωκράτη D. E.

ἕκαστος] ἅπας A.

ἡ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἔφίεται. ἡ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον] τὸ μὲν λύπης ἔφεσις. τὸ δὲ κακοῦ A.

αἰσθέσθαι] αἰσθάνεσθαι B. C. D. E.

32. ἢ] deest A.

ἀμφισβητοῦντας] ἀμφισβητοῦντος A.

τίνας] τίνα B. C.

ἔχοντες] ἔχοντας B. D. E.

ἔσται] ἐστὶ B. C.

ΚΕΦ. ε'.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΦΟΒΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΦΟΒΕΡΑ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΚΑΣΤΟΙ ΕΧΟΝΤΕΣ ΔΕΔΙΑΣΙ.

ΠΟΙΑ δὲ φοβοῦνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ὧδ' ἔσται φανερόν. Ἔστω δὴ ὁ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ ἢ φθαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ. Οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται· οἷον, εἰ ἔσται ἄδικος, ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύναται· καὶ ταῦτα ἂν μὴ πόρρω, ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, ὥστε μέλλειν· τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα οὐ φοβοῦνται. Ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται· ἀλλ', ὅτι οὐκ ἐγγύς, οὐδὲν φροντίζουσιν.

2 Εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστὶν, ἀνάγκη, τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν, ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. Διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερά· ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησια-
3 σμός. Τοιαῦτα δὲ, ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι· δῆλον γὰρ, ὅτι βούλονταί τε καὶ δύνανται· ὥστε ἐγγύς εἰσι
4 τοῦ ποιεῖν. Καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα· τῷ προαιρεῖσθαι
5 γὰρ ὁ ἄδικος ἄδικος. Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη δύναμιν ἔχουσα· δῆλον γὰρ, ὅτι προαιρεῖται μὲν, ὅταν ὑβρίζηται, ἀεὶ, δύναται
6 δὲ νῦν. Καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον.

7 Ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, καὶ δει-

CAP. V.

φόβος] ὁ φόβος A.
ἢ φθαρτικοῦ] ἢ deest A.
φοβεῖται] φοβοῦνται A.
ἢ λύπας] ἢ deest A.
δύναται] δύνανται B. D. E.
ἂν] ἐὰν A. ἃ B. C. D.
φαίνηται] φαίνεται B. C. D.
οὐδὲν] οὐδὲ E.
3. ἔχθρά τε] τε deest B. C. D. E.
τε καὶ δύνανται] In A. a manu recentiore hæc addita sunt.
4. ὁ ἄδικος] ἄδικος ὁ B. C.
5. προαιρεῖται] προαιρεῖτε A. Sic aliquoties confusa in codice inveniuntur ε et αι.

λοι ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι. Ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι τὶ δεινὸν φοβεροὶ ἢ κατειπεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν. Καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν ἀεὶ τοῖς 8
δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δύνωνται. Καὶ οἱ ἠδικημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. Καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροὶ, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. Καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταὶ, ὅσα μὴ ἐν- 9
δέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοὺς τοιούτους. Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροὶ, καὶ αὐτοῖς φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτοὺς, ἢ τοὺς 10
κρείττους· καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό. Καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνηρηκότες. Καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ, ἢ αὐξηθέντες. Καὶ 11
τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παῤῥησιαστικοὶ, ἀλλ' οἱ πρᾷοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι· ἄδηλοι γὰρ, εἰ ἐγγύς· ὥστ' οὐδέποτε φανεροὶ, ὅτι πόῤῥω.

Πάντα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα, ὅσα, ἂν ἁμάρτωσιν, 12
ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ'

7. πεποιηκότι] πεποιηκόσι B.
τὶ] deest A.
8. ἀδικεῖν, ἀεὶ τοῖς] ἀδικεῖν ἀεί· τοῖς C. ἀεὶ deest A.
ἠδικημένοι] ἀδικούμενοι D. ἠδικούμενοι (sic) E.
οἱ νομίζοντες] ἢ νομίζοντες A. B. C. D. E.
ἐὰν] ἂν A.
τοιοῦτο] τοιοῦτον C.
9. ὅσα] ὁσα A. erasis literis aliquot ante hanc vocem.
τοιούτους] τοὺς τοιούτους A.
10. κρείττοσιν] κρείττοσι C.
αὐτῶν] deest B. C. D. E.
καὶ αὐτοῖς φοβεροὶ] Hæc recentior, ut videtur, manus addidit A.
ἢ τοὺς] εἰ καὶ τοὺς A.
11. ἥττοσιν] ἥττοσιν B. Secunda manus: γρ. κρείττοσιν.
καὶ τῶν] καὶ οἱ φίλοι τῶν E.
ἀντιπάλων] ἀντιπολέμων A.
οἱ ἐγγὺς] ἢ ἐγγὺς A.
φανεροὶ] φοβερὸν B. C. D. E.
12. ὅσα ἂν] ὅσα ἂν A. Sed ἂν videtur esse recentioris manus.
ἁμάρτωσιν] ἁμαρτάνωσιν A. Sed fuit ἁμαρτάνουσιν, ut par erat omissa conjunctione ἂν. ἁμαρτανωσιν C.
μὴ ἐνδέχεται] οὐκ ἐνδέχεται C.
ἐφ' ἑαυτοῖς] ἐπ' αὐτοῖς A.

ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. Καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν, ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστι. Τὰ μὲν οὖν φοβερὰ, καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτά ἐστιν· ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν.

13 Εἰ δή ἔστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν, ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα, ἃ μὴ οἴονται παθεῖν, οὐδὲ τούτους, ὑφ' ὧν μὴ οἴονται, οὐδὲ τότε, ὅτε μὴ οἴονται. Ἀνάγκη τοίνυν, φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους τι παθεῖν ἂν, καὶ τοὺς,

14 ὑπὸ τούτων, καὶ ταῦτα, καὶ τότε. Οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἂν οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες, καὶ δοκοῦντες· διὸ ὑβρισταὶ, καὶ ὀλίγωροι, καὶ θρασεῖς· ποιεῖ δὲ τοὺς τοιούτους πλοῦτος, ἰσχὺς, πολυφιλία, δύναμις· οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι πάντα νομίζοντες τὰ δεινὰ, καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη· ἀλλὰ δεῖ τινα ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσι· σημεῖον δέ· ὁ γὰρ Φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ· καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν

15 ἀνελπίστων. Ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτοὺς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν, οἷοι παθεῖν· καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον· καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνύναι πάσχοντας ἢ πεπονθότας, καὶ ὑπὸ τούτων, ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα, καὶ τότε, ὅτε οὐκ ᾤοντο.

13. ἐστιν] ἔστιν C. D.
τοῦ] τινὸς τοῦ A.
πείσεσθαι] πείθεσθαι E.
ἂν παθεῖν] ἀντιπαθεῖν B. C. E.
οὐδὲ] μηδὲ A. ἢ B. C.
οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται παθεῖν] desunt E.
ὅτε] deest E.
14. ἐν] deest B.
καὶ δοκοῦντες] desunt D. E.
θρασεῖς] θαρσεῖς C.
τοὺς] abest A. B. C.
νομίζοντες] πάντα νομίζοντες A. B. C. D. E.
ἀπεψυγμένοι——ἤδη] C. In margine est οἱ ἀποτεμνόμενοι τὴν κεφαλήν.
ἀποτυμπανιζόμενοι] ἀποτυμπανιζόμενοι A. Sed μ post τυ insertum a recentiore, ut videtur, manu.
ἐλπίδα ὑπεῖναι] ὑπεῖναι ἐλπίδα D. E.
15. ὁμοίους] τοιούτους A.
τούτων] τοιούτων B. C. D. E.

Ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν, τί ἐστι, καὶ περὶ τῶν φοβερῶν, 16
καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τὸ θαῤῥεῖν τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαῤῥαλέοι, καὶ πῶς διακείμενοι θαῤῥαλέοι εἰσί· τό τε γὰρ θάρσος ἐναντίον τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θαῤῥαλέον τῷ φοβερῷ· ὥστε μετὰ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων, ὡς ἐγγὺς ὄντων· τῶν δὲ φοβερῶν ἡ μὴ ὄντων, ἢ πόῤῥω ὄντων.

Ἔστι δὲ θαῤῥαλέα τά τε δεινὰ πόῤῥω ὄντα, καὶ τὰ [θαῤ- 17
ῥαλέα] ἐγγύς. Καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι, καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ, ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμφω. Καὶ μήτε ἠδικημέναι, μήτε ἠδικηκότες ὦσιν· ἀνταγωνισταί τε ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν· ἢ δύναμιν ἔχοντες ὦσι φίλοι· ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες. Ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν, οἷς ταὐτὰ συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω.

Αὐτοὶ δ' οὕτως ἔχοντες θαῤῥαλέοι εἰσίν· ἐὰν πολλὰ κατωρ- 18
θωκέναι οἴωνται, καὶ μὴ πεπονθέναι. Ἢ ἐὰν πολλάκις ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ διαπεφευγότες· δίχως γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν· ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις οἵ τε ἄπειροι χειμῶνος θαῤῥοῦσι τὰ μέλλοντα· καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες διὰ τὴν ἐμπειρίαν. Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ φοβερὸν, μηδὲ 19
τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι· οἴονται δὲ, ὧν κε-

καὶ ταῦτα, καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο] desunt C.

16. περὶ τῶν] περὶ deest A. B. C. D. E.

ἢ πῶς

καὶ ὡς] καὶ ὧς (sic) A.

ἐναντίον] τὸ ἐναντίον A.

τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θαῤῥαλέον] desunt C. D. E.

φόβῳ] φοβερῷ A. B.

ὥστε] ὡς A.

ὡς] ἐστὶν ὡς B. C. D.

17. δεινὰ ὄντα] ὄντα δεινὰ E.

καὶ τὰ] τὰ deest E.

ἐὰν ὦσι] ἂν ὦσι A.

ἢ πολλαὶ] ἢ deest A.

ἄμφω] καὶ ἄμφω B. C.

καὶ μήτε ἠδ.] κἂν μήτε ἠδ. margo ed. Morel. in Bibl. Bodl.

ὦσιν] deest A.

οἷς ταῦτα συμφέρει] εἰς ταυτὰ συμφερόμενοι D. E.

18. ἐὰν πολλὰ] ἂν πολλὰ A.

ὦσιν] In A. legitur post διαπεφευγότες.

γίγνονται] γίνονται B.

καὶ οἱ] οἵτε B. C. D. E.

19. μὴ ᾖ φοβερὸν] φοβερὸν μὴ ᾖ A.

20 κρατήκασιν ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ τῶν ὁμοίων. Καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες Φοβεροί εἰσι· ταῦτα δ' ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων, καὶ ἰσχὺς σωμάτων, καὶ φίλων, καὶ χώρας, καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγίστων. Καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσιν ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους, περὶ ὧν Φοβοῦν-
21 ται. Καὶ ὅλως, ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ, τά τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων· θαῤῥαλέον γὰρ ἡ ὀργή· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν·
22 τὸ δὲ θεῖον ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. Καὶ ὅταν προεπιχειροῦντες, ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι, ἢ κατορθώσειν, οἴωνται. Καὶ περὶ μὲν τῶν Φοβερῶν καὶ θαῤῥαλέων εἴρηται.

ΚΕΦ. ϛ'.

ΠΟΙΑ ΑΙΣΧΥΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΑΝΑΙΣΧΥΝΤΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑΣ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ.

ΠΟΙΑ δὲ αἰσχύνονται, καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας,
2 καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ἔστω δὴ αἰσχύνη λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν Φαινόμενα Φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων. Ἡ δ' ἀναισχυντία ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα.
3 Εἰ δὴ ἔστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη, αἰσχύνεσθαι μὲν

20. ἐὰν] ἂν A.
δ' ἐστὶ] δὲ ἐστι A.
φίλων καὶ χώρας] χώρας καὶ φίλων B. C. D. E.
ἢ μηδένα] ἢ deest A.
τοιούτους] τούτους ἢ A.
21. τὰ πρὸς] τὰ πρὸς A. Sed τὰ incertum an primæ manus.
θεοὺς] τοὺς θεοὺς C.
σημείων] τῶν σημείων B. C.
βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις] τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν B. C.
22. προεπιχειροῦντες] ἐπιχειροῦντες A.
οἴωνται] οἴονται E.

CAP. VI.

1. πρὸς] περὶ B. C.
2. δὴ] δ' B. C. D.
τὰ] deest B. C. D. E.
3. δὴ ἐστὶν] δ' ἐστὶν B. δ' ἔστιν C. E. δὴ ἔστιν D.
μὲν ἐπὶ] μὲν abest A.

ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ, ἢ ὧν φροντίζει· τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν· οἷον, τὸ ἀποβαλεῖν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ· καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην· ἀπ' ἀδικίας γάρ. Καὶ τὸ συγγενέσθαι, οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ, ἢ ὅτε μὴ 4
δεῖ· ἀπ' ἀκολασίας γάρ. Καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, 5
ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων, οἷον πενήτων, ἢ τεθνεώτων· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, "κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν·" ἀπὸ αἰσχροκερδείας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας. Καὶ τὸ μὴ βοη- 6
θεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν· καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων. Καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει 7
αἰτεῖν· καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν· καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν· καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν· καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα μηδὲν ἧττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. Τὸ δὲ ἐπαι- 8
νεῖν παρόντα κολακείας· καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν· καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι· καὶ τἆλλα πάντα, ὅσα τοιαῦτα· κολακείας γὰρ σημεῖα. Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυ- 9
φῶντες, ἢ οἱ ἐν ἐξουσίᾳ μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι· πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα. Καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ 10
πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις· καὶ, ἃ εὖ ἐποίησεν, ὀνειδίζειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος σημεῖα. Καὶ 11

ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ] ὅσα αἰσχρὰ δοκεῖ A.
αὐτῷ] ἢ αὐτῷ A.
οἷον] οἷον τὸ A.
παρακαταθήκην] παρακαταθήκην ἢ ἀδικῆσαι A.
4. συγγενέσθαι] συγγίνεσθαι B.
ὅπου] οὗ A.
ἢ ὅτε μὴ δεῖ] desunt A.
5. ἀπὸ] ab. B.
ἢ ἀπὸ] ἀπὸ deest A.
κἂν] deest A.
αἰσχροκερδείας] αἰσχροκερδίας A. D. E.
7. δόξῃ] δόξει E.
8. παρόντα] παρόντας A.
ἐπ'] deest A.
τἆλλα] τἆλλα E.
9. οἱ τρυφῶντες] οἱ deest A.
οἱ ἐν] οἱ deest A.
μᾶλλον] deest D.
ὄντες] deest B. C. D. E.
ὅλως οἱ] οἱ deest B.
10. καὶ ἃ] καὶ deest C. καὶ ὃ A.

τὸ περὶ αὐτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι· καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια αὐτῷ φάσκειν· ἀλαζονείας γάρ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰ
12 σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντηλά. Καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ τῶν καλῶν, ὧν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν. Ὁμοίους δὲ λέγω, ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἡλικας, συγγενεῖς, ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν· οἷον, παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι' ἑαυτὸν φαίνηται· οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον, ἂν αὐτὸς ᾖ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων, ἢ ὑπαρχόντων, ἢ μελλόντων.
13 Πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνονται, ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνείδη. Ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος, ἢ ἔργων αἰσχρῶν, ὧν ἐστι τὸ ὑβρίζεσθαι. Καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἐκόντα καὶ ἄκοντα· τὰ δὲ εἰς βίαν, ἄκοντα· ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ ἡ δειλίας ἡ ὑπομονὴ, καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι. Ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τοιαῦτα.
14 Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων· οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει, ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας· ἀνάγκη, τούτους
15 αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει. Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, καὶ
16 πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. Θαυ-

11. αὐτοῦ] αὐτοῦ A. B. ἑαυτοῦ E.
αὐτοῦ] αὐτοῦ E.
ἀλαζονείας] ἀλαζονεια B. ἀλαζονεία E.
ἐπὶ] ἀπὸ A.
αἰσχυντηλὰ] ἀναίσχυντα A. αἰσχυντικὰ B. C.
12. ὁμοίους ad τὸ μὴ μετέχειν·] desunt C.
ἡλικας] ἡλικιώτας A.
ἂν δι' ἑαυτὸν ad μᾶλλον] desunt B. D. E.
ἂν αὐτὸς] ἂν οὗτος A. Sed ἂν non primæ manus esse videtur, ἐὰν αὐτὸς B. C. D. E.
ὅσα εἰς] τὰ εἰς A.
ἔργων] ἔργων ἢ B.
14. ἀλλ' ἢ] ἀλλὰ A.
δοξάζοντας] δόξαντας A.

ιάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζουσι τούτους, ὅσοι ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τιμίων· ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι· οἷον οἱ ἐρῶντες. Φιλο- 17
τιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους. Φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθευόντων, τῶν φρονίμων· τοιοῦτοι δὲ, οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ πε- 18
παιδευμένοι. Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, "ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ." Διὰ ταῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα. Καὶ τοὺς 19
μὴ περὶ ταῦτα ἐνόχους· δῆλον γὰρ, ὅτι τἀναντία δοκεῖ τούτοις. Καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν· ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον, ὅτι νεμεσᾷ. Καὶ τοὺς 20
ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν. Ἐξαγγελτικοὶ δὲ οἵ τε ἠδικημένοι διὰ τὸ παρατηρεῖν· καὶ οἱ κακολόγοι· εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας. Καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις· οἷον, χλευασταῖς καὶ κωμῳδοποιοῖς· κακολόγοι γάρ πως οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί. Καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν· ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται. Διὸ καὶ τοὺς πρώτόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται, ὡς οὐδέν πω ἠδοξηκότες ἐν αὐτοῖς. Τοιοῦτοι δ' οἵ τε ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶναι· τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέαν-

16. οἱ ἔχουσί τι] ὅσοι τι ἔχουσιν A.

18. ὀφθαλμοῖς] ὀφθαλμῷ B. D. E.
αἰδῶ] αἰδὼ C.
διὰ] καὶ διὰ B. C. D. E.
ἀμφότερα] ἀμφοτέρους C.

19. δῆλον γὰρ ὅτι τἀναντία δοκεῖ τούτοις. καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν] δῆλον γὰρ τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν τἀναντία δοκεῖ τούτοις· καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς D. E.
ὅτι] deest B.
τούτοις] τούτους B.
οὐ] μὴ E.
ἃ μὴ] ἂν μὴ C. D. E.
δῆλον ὅτι] δηλονότι D.

20. κακολόγοι] κακόλογοι E.
τι δεηθέντας] δεηθέντας τι A.
ἠδοξηκότες] ἠξιωκότες B. D.
οἵ τε] οἱ A.

ται· διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους· καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες.
21 Αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα· οἷον, οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρὰ, ἀλλὰ
22 καὶ λέγοντες. Ὁμοίως δὲ οὐ τοὺς εἰρημένους μόνον αἰσχύνονται, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσοντας αὐτοῖς· οἷον, θεράποντας
23 καὶ φίλους τούτων. Ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται, οὗ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται· οὔτε τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας· ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα· τοὺς δὲ ἄποθεν τὰ πρὸς τὸν νόμον.
24 Αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι αἰσχυνθεῖεν ἄν· πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτως τινὲς, οἵους ἔφαμεν εἶναι, οὓς αἰσχύνονται. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν, ὧν μὴ τεύξονται ἄδοξοι ὄντες. Καὶ οὗτοι ἢ ὁρῶντες· (ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ, ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους, περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶντας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους, ἃ ἂν ψηφίσωνται·) ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι· διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ οὐ βούλον-
25 ται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. Καὶ ὅταν ἔχωσιν, ἃ

Συρακοσίους] συρακοσίους A.
συνειδότες] συνειδόντες E.
21. αἰσχύνονται] αἰσχύνονται· αἰσχύνονται B. C.
αὐτοῦ] αὐτῶν B. C. D. E.
22. οὐδὲ] οὐ A.
αἰσχύνονται μόνον] μόνον αἰσχύνονται A.
μόνον] μόνους B.
αὐτοῖς] αὐτοὺς B. C. D. E.
23. οὔθ' ὧν πολλοὶ] οὔτι ὧν πολὺ A.
παιδία καὶ θηρία] θηρία καὶ παιδία B. C. θηρία καὶ τὰ παιδία D. E.
τὰ αὐτὰ] ταῦτα A.
νόμου] δόξαν μόνου E.
24. οὕτω] οὕτως A.
δὲ] γὰρ C.
οἱ] ἢ A. B. C. D.
ἢ ἂν] ἂν deest A.
ποτὲ οὐ] desunt A.
θαυμασταὶ] θαυμαστοὶ B.

καταισχυνοῦσιν, ἔργα καὶ πράγματα ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν, πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία· καὶ ὅλως, ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί· εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι. Καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦν- 26
ται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους καὶ ποιοῦσι, καὶ οὐ ποιοῦσι. Καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ 27
ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν, αἰσχυντηλοὶ μᾶλλόν εἰσιν. Ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς, μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους, ὡς ἤεσαν διὰ τῶν πυλῶν· "τί ἐγκαλύπτεσθε," ἔφη, "ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων;" Περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης ταῦτα· περὶ δὲ ἀναισχυντίας, δῆλον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν.

ΚΕΦ. ζ'.

ΤΙΣΙ ΧΑΡΙΝ ΕΧΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΙΣΙΝ, Η ΠΩΣ ΑΥΤΟΙ ΕΧΟΝΤΕΣ.

ΤΙΣΙ δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις τὴν χάριν, δῆλον ἔσται. Ἔστω δὴ χάρις, 2
καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ, μὴ ἀντὶ τινὸς, μηδ' ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἵνα ἐκείνῳ τι. Μεγάλη δ', ἂν ᾖ σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων καὶ χαλε-

25. καταισχύνουσιν] καταισχύνωσιν A.
ἑαυτῶν] αὐτῶν A.
ἀγχιστεία] ἀγχιστεία τις A.
αἰσχύνονται] αἰσχυνοῦνται A.
ὧν] ἢ ὧν A.
27. αἰσχυντηλοὶ] αἰσχυντηροὶ A.
ἀποτυμπανίζεσθαι] ἀποτυπανίζεσθαι A. Conf. Cap. 5. Sec. 14.
ἐγκαλύπτεσθε] ἐγκαλύπτεσθαι A.
ἔφη] deest B. C.
ἢ
ὑμᾶς] ἡμᾶς B. ὑμᾶς (sic) D.
εὐπορήσομεν] εὑρήσομεν A.

CAP. VII.

2. χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ] χάριν ἔχειν ὑπουργία δεομένων A. Sed recentior manus emendavit ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ, manente ἔχειν.
τῷ] deest D. E.
ἀντὶ τινὸς] ἀντί τινος C. D. E.
τι] τι E.
ἐκείνῳ τι] τί ἐκείνῳ A. ἐκείνῳ τι E.
ἢ σφόδρα] ᾗ σφόδρα C. D. ᾗ A.
δεομένων] τῶν δεομένων B.

πῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα.
3 Δεήσεις δέ εἰσιν αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γιγνομένου· τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι· οἷον ὁ ἔρως. Καὶ αἱ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος. Διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως, καὶ τὸν καιρὸν, κεχα-
4 ρισμένοι· οἷον, ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν Φορμὸν δούς. Ἀνάγκη οὖν, μάλιστα μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μή, εἰς ἴσα, ἢ μείζω. Ὥστ' ἐπεὶ φανερὸν, καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον, ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον τοὺς μὲν δεικνύντας ἢ ὄντας, ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ καὶ δεήσει· τοὺς δὲ ὑπηρετῆσαι ἐν τῇ τοιαύτῃ χρείᾳ τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας.
5 Φανερὸν δὲ καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ, ὅτι αὐτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρέτησαν· τοῦτο δὲ οὐκ ἦν χάρις· ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἠναγκάσθησαν· ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴ τε εἰδότες, εἴ τε μή· ἀμφοτέρως γάρ τι ἀντὶ τινός· ὥστε

3. αἱ ὀρέξεις] διορέξεις A. Sed recentior manus spiritum et apostroph. addidit, ut esset δι' ὀρέξεις.
τοῦ μὴ γιγνομένου] τοῦ μεταγινομένου D. τοῦ μεταγιγνομένου E.
ὁ ἔρως] ὁ deest A.
καὶ ἐν] καὶ αἱ ἐν A.
διὸ] διὸ καὶ C.
φυγαῖς] οἱ ἐν φυγαῖς C.
δεήσεως] αἰτήσεως B. D. αἰσθήσεως E.
δεήσεως. καὶ] δεήσεως καὶ C.
κεχαρισμένοι] κεχαρισμένον A. Sed emendavit recentior manus κεχαρισμένοι.
4. τοιαῦτα] ταῦτα A.
ἴσα] Ἴσα D.
ὅτε] οἷς A.
δεικνύντας] δεικνύοντας B. C.
τοιαύτῃ] τῇ αὐτῇ A.
λύπῃ καὶ δεήσει] δεήσει καὶ λύπῃ B. C. D. E.
ὑπηρετῆσαι] ὑπηρετηκότας A.
ἐν] ἐν τῇ A.
5. αὐτῶν] αὐτῶν A.
συνέπεσεν] συνέπεσον C.
ἠναγκάσθησαν] συνηναγκάσθησαν A.
ἀλλ'] deest B. C. D. E.
εἴτε εἰδότες] εἴτ' εἰδὼς A.
μὴ] μὴ εἰδὼς A.
τι] τὸ A.
ἀντὶ τινὸς] ἀντί τινος D. E.

οὐδὲ οὕτως ἂν εἴη χάρις. Καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγο- 6
ρίας σκεπτέον· ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν, ἢ ὅτι τοδὲ, ἢ τοσονδὲ, ἢ
τοιονδὲ, ἢ ποτὲ, ἢ ποῦ. Σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπη-
ρέτησαν· καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς ἢ ταὐτὰ, ἢ ἴσα, ἢ μείζω· δῆλον
γὰρ, ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα. Ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς· οὐδεὶς
γὰρ ὁμολογεῖ, δεῖσθαι φαύλων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρί-
ζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν εἴρηται.

ΚΕΦ. η'.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΟΥΣ.

ΠΟΙΑ δὲ ἐλεεινὰ, καὶ τίνας ἐλεοῦσιν, καὶ πῶς αὐτοὶ
ἔχοντες, λέγωμεν. Ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ 2
κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν
αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα· καὶ τοῦτο,
ὅταν πλησίον φαίνηται· δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τὸν μέλ-
λοντα ἐλεήσειν ὑπάρχειν τοιοῦτον, οἷον οἴεσθαι παθεῖν ἄν τι
κακὸν ἢ αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα, καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἴ- 3
ρηται ἐν τῷ ὅρῳ, ἢ ὅμοιον, ἢ παραπλήσιον. Διὸ οὔτε οἱ
παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴ-
ονται· πεπόνθασι γάρ· οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ'
ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν τἀγαθὰ, δῆλον,
ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν μηδὲν κακόν· καὶ γὰρ ταῦτα 4
τῶν ἀγαθῶν. Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν· οἵ τε

6. ἡ γὰρ] ἢ γὰρ A.
τοσονδὶ] τοσονδὲ A.
τοιονδὶ] τοιονδὲ A.
ὑπηρέτησαν] ὑπηρέτησε C. D. E.
ταὐτὰ ἢ ἴσα] ταῦτα ἢ ἴσα D.

CAP. VIII.

1. τίνας] τίνες B. C.
λέγωμεν] λέγομεν E.
2. φαινομένῳ] τῷ φαινομένῳ D. E.
προσδοκήσειεν] προσδοκήσειε D.
ἂν] decst B. C. D. E.
αὐτοῦ] αὐτοῦ C.
τοῦτο] τούτων A. Sed emendavit recentior manus τοῦτο.
οἰήσεσθαι] οἴεσθαι A.
αὐτὸν] αὐτὸν B.
αὐτοῦ] αὐτοῦ B.
τοιοῦτον] τοιοῦτο A.
ἔτι] οὔτι B.
3. οἴονται] οἴωνται B. C.
τι κακὸν] μηδὲν κακὸν A.
4. οἵτε] οἱ B. E.

πεπονθότες ἤδη, καὶ διαπεφευγότες· καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπειρίαν. Καὶ οἱ ἀσθενεῖς. Καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον. Καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι
5 γάρ. Καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες· αὐτῶν
6 τε γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα παθεῖν τὰ εἰρημένα. Καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες· οἷον ἐν ὀργῇ, ἢ θάρρει· ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα· μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει· καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι· ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων· μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπλήγ-
7 μένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει. Κἂν οἴωνταί τινὰς εἶναι τῶν ἐπιεικῶν· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. Καὶ ὅλως δὲ, ὅταν ἔχῃ οὕτως, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ· ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ. Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται.

8 Ἃ δὲ ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον. Ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικὰ, πάντα ἐλεεινά· καὶ ὅσα ἀναιρετικά· καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἐχόντων.
9 Ἔστι δὲ ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ θάνατοι, καὶ αἰκίαι, καὶ σωμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τροφῆς ἔν-
10 δεια. Ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία·

οἱ δειλότεροι] οἱ deest D.
5. ἢ τέκνα] καὶ τέκνα B. C. D. E.
τε] deest B. E.
τὰ] διὰ τὰ B. D. E.
6. μήτε] οἱ μήτε B.
ἀνδρείας] ἀνδρείας A. E.
οἷον] ἢ B.
καὶ θάρρει] ἢ θάρρει A. B. D. E.
οἱ] ἀεὶ D. E.
7. ἐπιεικεῖς] τῶν ἐπιεικῶν A.
ὅλως] καὶ ὅλως A. B. C. D. E.
δὴ] δὲ B. C. D. E.
ἔχῃ] deest B. D. E.
αὐτῷ] αὐτῷ A. D. E.
αὐτοῦ] αὐτοῦ A. B. D. E.
ἢ αὐτῷ] αὐτῶ A. ἢ ἑαυτῷ B. C.
αὐτοῦ] αὐτοῦ A. ἑαυτοῦ B. C.
8. γὰρ] γὰρ ἐκ B. C. D. E.
φθαρτικὰ] φαρτικὰ A. Sed recentior manus inseruit θ.
μέγεθος] μεγέθους A. Sed emendavit recentior manus μέγεθος.
9. αἰκίαι] αἰκείαι A.
καὶ σωμάτων κακώσεις] σωμάτων
ει
καὶ κακώσεις A. κάκώσις (sic) D.

διὸ καὶ τὸ διεσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων ἐλεεινόν· αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία· καὶ τὸ, ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι· καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτον. Καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαί τι ἀγαθόν· οἷον, Διοπείθει τὰ 11
παρὰ βασιλέως τεθνεῶτι κατεπέμφθη. Καὶ τὸ ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθὸν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν. Ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.

Ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν 12
οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὐτοὺς μέλλοντας, ἔχουσι. Διὸ καὶ ὁ Ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι· τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν· ἐκεῖνο δὲ δεινόν. Τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου, καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. Ἔτι ἐλεοῦσιν, ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ 13
ὄντος. Καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι κατὰ ἡλικίαν, κατὰ ἦθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται, καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι. Ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν, ὅτι, ὅσα ἐφ' αὐτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς φαινόμενα τὰ 14
πάθη ἐλεεινά εἰσι, τὰ δὲ μυριοστὸν ἔτος γενόμενα, ἢ ἐσόμενα,

10. διὸ] deest A.
διεσπᾶσθαι] διασπᾶσθαι A. διεσπάσθαι D.
ἀπὸ τῶν] τῶν deest A. B. C. D. E.
ἀναπηρία] ἀναπειρία A.
τοιοῦτο] τοιοῦτον A. B. C. D. E.
11. πεπονθότος γενέσθαί τι ἀγαθὸν] πεπονθὸς γενέσθαι τὸ ἀγαθὸν A. Sed recentior manus emendavit πεπονθότος et τι.
τεθνεῶτι] ὅτι τεθνεῶτι B. D. E.
ἢ μηδὲν] ἢ deest B. C. D. E.
12. δὲ τοὺς] δὴ τοὺς B.
ἐὰν μὴ] ἂν μὴ A.
οἰκειότητι] οἰκειότητος C.
αὐτοὺς] αὐτοὺς B. D. E.
Ἄμασις] ὁ Ἄμασις A.
ἐπὶ τὸ] ἐπὶ τῷ E.
ἀποθανεῖν] θανεῖν B. C.
ἐκεῖνο] τοῦτο B.
τοῦ ἐλέου] deest A.
13. αὐτοῦ] αὐτοῖς A.
ὄντος] ἐγγὺς ὄντος B. C.
ἡλικίαν] ἡλικίας B.
κατὰ ἦθη κατὰ ἕξεις κατὰ ἀξιώματα κατὰ γένη] καὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ γένη D. E.
καὶ ἐνταῦθα] desunt B. C. D. E.
ἐφ' αὐτῶν] ἐπ' αὐτῶν B. D. E.
14. εἰσι] ἐστι A.

οὔτ' ἐλπίζοντες, οὔτε μεμνημένοι, ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως· ἀνάγκη, τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι, καὶ φωναῖς, καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει, ἐλεεινοτέρους εἶναι. Ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον, ἢ ὡς γεγονός. Καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό. 16 Καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις· οἷον, ἐσθῆτάς τε τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Καὶ λόγους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτώντων. Καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶναι ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας, ἐλεεινόν. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

ΚΕΦ. θ'.

ΠΕΡΙ ΝΕΜΕΣΕΩΣ.

Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν μάλιστα μὲν, ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους, τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις· καὶ ἄμφω τὰ πάθη 2 ἤθους χρηστοῦ. Δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς συνάχθεσθαι καὶ ἐλεεῖν· τοῖς δ' εὖ νεμεσᾶν· ἄδικον

ἐσθῆτι] αἰσθήσει A.
τῇ] ἐν A.
μέλλον] μέλλοντα A.
γεγονός] γεγονότος A. Sed recentior manus emendavit γεγονότα.
15 καὶ τὰ] τὰ deest A.
τὸ αὐτὸ] τοῦτο A.
16. τε] deest D.
καὶ ὅσα ἄλλα] desunt B. C. D. E.
ἐλεεινὸν] deest B. C.
ἀναξίου τε ὄντος] ἀναξίους τε ὄντας B. ἀναξίους τε ὄντας D. E. τε deest A.

CAP. IX.

1. τῷ γὰρ] τὸ γὰρ E.
τὸ] τὸ B. Sic videtur emendasse secunda manus, prima autem scripsisse τῶ vel τοῦ.
2. μὲν] deest B. D. E.
καὶ ἐλεεῖν] desunt B. D. E.
εὖ] deest B. C. D. E.

γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν 3
τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς συνεγγὺς ὢν καὶ ταὐτὸν τῷ νεμεσᾶν· ἔστι δὲ ἕτερον. Λύπη μὲν γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ, καὶ ἐπὶ εὐπραγίᾳ, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. Τὸ δὲ, μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν. Οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν φθόνος· τὸ δὲ νέμεσις· ἀλλὰ φόβος, ἂν διὰ τοῦτο ὑπάρχῃ ἡ λύπη, καὶ ἡ ταραχὴ, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας.

Φανερὸν δὲ, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις. Ὁ 4
μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίως κακοπραγοῦσιν ἡσθήσεται, ἢ ἄλυπος ἔσται, ἐπὶ τοῖς ἐναντίως κακοπραγοῦσιν. Οἷον, τοὺς πατραλοίας καὶ μιαιφόνους, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυπηθείη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις· ὡς δ' αὕτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν, ὑπάρξαι ἂν, ἅπερ τῷ ὁμοίῳ, καὶ αὐτῷ. Καὶ ἔστι τοῦ 5
αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα· τὰ δὲ ἐναντία τοῦ ἐναντίου. Ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαιρέκακος καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γάρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ, καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον, τοῦτον ἐπὶ τῇ

γιγνόμενον] γινόμενον B.

3. σύνεγγυς ὢν] σύνεγγυς ὣν A. σύνεγγύς τε καὶ ταὐτὸν ὢν B. C. D. E.

λύπη γὰρ] λύπη μὲν γὰρ A. B. C. E.

καὶ εἰς εὐπραγίαν] καὶ ἐπὶ εὐπραγία A. Sed videtur fuisse εὐπραγίαν.

ἴσου] ἀξίου A. Sed fuit ἴσου.

ἅπασιν] πᾶσιν B. C. D. E.

τὸ μὲν φθόνος, τὸ δὲ νέμεσις] τὸ μὲν νέμεσις, τὸ δὲ φθόνος B. C. D. E.

ἂν] ἐὰν A.

δια] δι' αὐτὸ B. D. E.

ὑπάρχῃ ἡ λύπη] ἡ λύπη ὑπάρχῃ A.

φαῦλον] φαῦλον ὅτι E.

εὐπραξίας] εὐπραγίας B. C. D. E.

4. ἀναξίοις] ἀναξίως A. Recte. Vide infra sect. 7.

ἄλυπος ἔσται] ἄλυπός πως ἐσται E.

ἐναντίοις] ἐναντίως A.

αὐτῷ] αὐτῷ A. ἑαυτῷ B. C. D. E.

στερήσει, καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. Διὸ κωλυτικὰ μὲν ἐλέου πάντα ταῦτ' ἐστί· διαφέρει δὲ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα.

6 Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν, τίσι τε νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί· εἶτα μετὰ
7 ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων. Φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γὰρ ἔστι τὸ νεμεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς
8 ἀγαθοῖς νεμεσᾶν. Οὐδεὶς γὰρ, εἰ δίκαιος, ἢ ἀνδρεῖος, ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ· οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσίν· ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ, καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ, καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά· οἷον, εὐγένειαν, καὶ κάλλος,
9 καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει, ἀνάγκη, τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθὸν, ἐὰν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι, καὶ διὰ ταῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσᾶν. Μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι καὶ διὰ γένους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὐτεκνοι, καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων, κἂν διὰ ταῦτα ἄλλο τι ἀγαθὸν γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι, ἄρχοντες διὰ

5. τῇ φθορᾷ] τῇ deest B. C. D. E.
ἐλέους] ἐλέου A.
6. τε] deest B. D. E.
πῶς] ὅπως D. E.
8. οὐδεὶς] οὐ A.
ἢ] καὶ A.
ἢ εἰ] εἰ deest B.
νεμεσήσει] νεμεσᾷ B. C. D. E.
οἱ ἔλεοι] ἔλεοι A. Sed aliter, ut videtur, prima manus.
ὅσων] οἷς D. E.
ὡς] οὐχ (sic) D.
ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ] ἀνάξιοί D. in marg. ἀγαθοὶ (sic) D. ἀνάξιοί εἰσιν ἀγαθοῖς E. οἱ deest B.
καὶ οἱ] καὶ οἱ (sic) D. καὶ εἰ οἱ E.
9. τὸ αὐτὸ] ταὐτὸ A.
καὶ διὰ] ἢ διὰ A.
γένους] γένος E.
κἂν] καὶ ἂν A.
ταῦτα ἄλλό τι] ταῦτά τοι C. ἄλλο deest B.
γίγνηται] γίνηται B. C. E.
ὡσαύτως] ὡς αὕτως A.
λυποῦσιν] πλουτοῦσιν B.

τὸν πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν 10
ἄλλων. Αἴτιον δ', ὅτι οἱ μὲν δοκοῦσι τὰ αὑτῶν ἔχειν, οἱ δ'
οὔ· τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτως φαινόμενον ἔχειν ἀληθὲς δοκεῖ· ὥστε οἱ
ἕτεροι οὐ τὰ αὑτῶν ἔχειν. Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν οὐ 11
τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλά τίς ἐστιν ἀναλογία, καὶ τὸ ἁρμόττον· οἷον, ὅπλων κάλλος οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ· καὶ γάμοι διαφέροντες οὐ τοῖς νεωστὶ πλουτοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν· ἐὰν οὖν ἀγαθὸς ὢν μὴ τοῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητὸν, καὶ τὸν ἧττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν· μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ· (ὅθεν καὶ ταῦτ' εἴρηται,

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο·
Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσασχ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο·)

εἰ δὲ μή, κἂν ὁπωσοῦν ὁ ἧττων τῷ κρείττονι· οἷον, εἰ ὁ μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βελτίων γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς. Οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ δι' ἃ, ἐκ τούτων δῆλον· ταῦτα γὰρ, καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.

Αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν 12
μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαιον. Δεύτερον δ', ἂν ὄντες
ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσι· κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ 13
ἄδικα μισοῦσι. Καὶ ἐὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοί τινων πρα- 14

διὰ] καὶ διὰ E.
10. αὐτῶν αὐτῶν E.
οὕτω] οὕτως B.
δοκεῖ] δοκεῖ πως C.
αὐτῶν] αὐτῶν C. D.
11. ὅπλων] ὅπλα ὧν A. ὅπλον E.
διαφέροντες] ἁρμόττοντες A.
πλουτοῦσιν] πλουσίοις A.
εὐγενέσιν· ἐὰν] εὐγενέσιν, ἐὰν C.
ἐὰν] ἂν A.
οὖν] deest A.
τῷ] deest D. E.
οὖν] deest B. D. E.
νεμέσασχ'] νεμεσασκε A. νεμεσαισχ' [nisi legendum σασχ'] σησειν B. Utrumque ejusdem manus esse videtur.
νεμέσησ' D. νεμέσησεν E.
κἂν] καὶ ἐὰν B. C. καὶ ἂν D.
ἧττων] κρείττων B.
εἰ] deest C.
βελτίων] βέλτιον A.
ταῦτα] ταῦτά τε C. E.
ἐστι] ἐστὶν C. D. ἐστιν E.
12. ὄντες] deest B. C. D. E.
ἠξιῶσθαι] ἀξιοῦσθαι B. C. D. E.
13. τε] deest D. E.
τὰ ἄδικα] τὸ ἄδικον D. E.
14. πράξεωι] πραγμάτων A. C. γμάτων πράξεων B. Sed γμάτων est secundæ manus.

γμάτων, καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἕτεροι
15 ἀνάξιοι ὄντες τυγχάνουσι. Καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ
αὑτοὺς, ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τούτοις, καὶ τού-
των. Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις, καὶ φαῦλοι, καὶ ἀφιλότι-
μοι, οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γάρ ἐστιν, οὗ αὑτοὺς οἴονται ἀξίους
16 εἶναι. Φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι, καὶ κακο-
πραγοῦσιν, ἢ μὴ τυγχάνουσι, χαίρειν, ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ·
ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα δῆλά ἐστιν. Ὥστε
ἂν τούς τε κριτὰς τοιαύτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς
ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δείξῃ ἀναξίους μὲν
ὄντας τυγχάνειν, ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

ΚΕΦ. ι'.

ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ.

ΔΗΛΟΝ δὲ καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι, καὶ τίσι, καὶ πῶς
ἔχοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινο-
μένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ,
ἀλλὰ δι' ἐκείνους· φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί
2 τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνονται. Ὁμοίους δὲ λέγω, κατὰ γένος,
κατὰ συγγένειαν, καθ' ἡλικίας, καθ' ἕξεις, κατὰ δόξαν,
κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. Καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα
ὑπάρχειν· διὸ οἱ μεγάλα πράττοντες καὶ οἱ εὐτυχοῦντες φθο-

ὄν] deest E.
15. διὸ καὶ] καὶ deest B. C. D. E.
ἐστι τοιοῦτον] τοιοῦτον deest A. B. C.
αὐτοὺς] ἑαυτοὺς A.
16. δῆλά ἐστιν] ἐστιν δῆλα A.
ἂν] ἀὰν A.
μὲν] deest A.

CAP. X.

1. εἴπερ ἐστὶν] εἴπέρ ἐστιν C.
τις] τὶς C.
περὶ] ἐπὶ D. E.
τι] τὶ C.
αὐτῷ] αὐτῷ A. D. E. αὐτῶ B. C. μὴ ἵνα μή τι αὐτῷ em. Muretus.
φθονήσουσι μὲν γὰρ] φθονήσουσι μὲν
γὰρ (sic) D.
2. γένος] γένη C.
ἡλικίαν] ἡλικίας A.
ἕξιν] ἕξεις A.
εὐτυχοῦντες] οἱ εὐτυχοῦντες A.

νεροί εἰσιν· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὐτῶν φέρειν. Καὶ οἱ 3
τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ
εὐδαιμονίᾳ. Καὶ οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων.
Καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ. Καὶ ὅλως οἱ
φιλόδοξοι περί τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο. Καὶ οἱ μικρόψυχοι·
πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι.

Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται· ἐφ' ὅσοις γὰρ 4
φιλοδοξοῦσι, καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις ἢ κτήμασι, καὶ ὀρέ-
γονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα
φθόνος ἐστὶ, καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν
αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν, ἢ μι-
κρῷ ἐλλείπουσι.

Φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ 5
ἐγγὺς καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, φθονοῦ-
σιν· ὅθεν εἴρηται,

... Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται·

καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς
τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς
τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδείς· οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρα-
κλείαις στήλαις· οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ
τοῖς ἄλλοις, λείπεσθαι· οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν· ὡσαύτως
καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγω- 6
νιστὰς, καὶ ἀντεραστὰς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους
φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη, τούτοις μάλιστα φθονεῖν· ὅθεν εἴρηται,

αὐτῶν] αὐτῶν B. E.
3. ὅλως οἱ] οἱ ὅλως B. C. D.
καὶ οἱ] οἱ deest A.
αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα] μεγάλα δοκεῖ αὐτοῖς A.
4. ἔργοις] ἔργοις ἢ κτήμασι A.
αὐτοὺς] αὐτοὺς A. C. D. E.
αὐτοὶ] deest A.
5. γὰρ καὶ] καὶ γὰρ A.
φιλοτιμοῦνται] φιλοτιμεῖται B.
μὲν] deest A.
ἢ παρὰ] καὶ παρὰ A.
ὡσαύτως] ὡς αὕτως A.
τούτους] τοὺς A.
καὶ περὶ] καὶ deest A.
6. ἐπεὶ] ἐπειδὴ E.
τούτοις μάλιστα] μάλιστα τούτοις A.
ὅθεν] διόπερ A.

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.

7 Καὶ τοῖς ταχὺ ἢ οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι.
8 Καὶ ὧν ἢ κεκτημένων, ἢ κατορθούντων, ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι· δῆλον γὰρ, ὅτι παρ' αὐτοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ· ὥστε τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόνον.
9 Καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα, ἢ κεκτημένοις, ἃ αὐτοῖς προσῆκεν,
10 ἢ ἐκέκτηντό ποτε· διὸ πρεσβύτεροί γε νεωτέροις. Καὶ οἱ
11 πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ τοῖς ὀλίγα φθονοῦσι. Δῆλον δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ οὐκ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται. Ὥστε ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεεῖσθαι ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι ὦσιν, οἷοι οἱ εἰρημένοι, δῆλον, ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

ΚΕΦ. ια'.

ΠΕΡΙ ΖΗΛΟΥ.

ΠΩΣ δ' ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐνθένδ' ἐστὶ δῆλον. Εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων, καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ λαβεῖν, περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ Φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστι· (διὸ καὶ ἐπιεικές ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν· τὸ δὲ φθονεῖν φαῦλον, καὶ φαύλων· ὁ μὲν γὰρ

7. καὶ τοῖς ταχὺ, φθονοῦσι] Desunt hoc loco A. Sed post ὀλίγα φθονοῦσι sec. 10. legitur καὶ τοῖς ταχὺ οἱ μήπω τυχόντες ἢ μὴ τυχόντες φθονοῦσι. Pro μήπω autem recentior, ut puto, manus emendavit μὴ.
ἢ μὴ] ἢ οἱ μὴ C.
8. ὧν ἢ] ἢ deest B. C. D. E.
καὶ ὅμοιοι] καὶ deest B. C. D.
9. ἃ] ὅσα A.
ἐκέκτηντο] κέκτηντο A.
πρεσβύτεροι] πρεσβύτεροι γε A.
11. δῆλον δὲ] δῆλα δὴ D.
τίσι] τίνι C.
μὴ] οὐκ A. deest B.
ἐναντίοις] ἐναντίως A.
οἷοι] deest A.

CAP. XI.

1. ἔχοντες ζηλοῦσι] ἔχουσιν οἱ ζητοῦντες B. ἔχουσιν οἱ ζηλοῦντες C. D. E.
τὰ ποῖα] περὶ ποῖα B. C.
αὐτῷ (bis)] αὐτῷ A. C. D. E. αὐτῶ B.

αὐτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον·) ἀνάγκη δὴ, ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα· διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι, τοιοῦτοι· καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ, ἃ τῶν ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν· ἔστι γὰρ ταῦτα πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. Καὶ οὓς οἱ ἄλλοι 2
ἀξιοῦσι. Καὶ ὧν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, 3
ἢ ἡ πόλις, ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἄξιοι τούτων.

Εἰ δέ ἐστι ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθὰ, ἀνάγκη, τάς τε 4
ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά· τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας καὶ τοὺς ἀγαθούς· καὶ ὅσων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν· οἷον, πλοῦτος καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας.

Φανερὸν δὲ καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοι- 5
αῦτα κεκτημένοι, ζηλωτοί· ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἷον ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή· οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν· στρατηγοὶ, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι. Καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ 6
φίλοι πολλοί. Ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσι. Καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται ἢ ὑπὸ 7

αὐτὸν] ἑαυτὸν B. C. D. E.
μὴ ἔχειν διὰ] διὰ μὴ ἔχειν E. μὴ ἔχειν deest D.
δὴ] δὴ A. Sed fuit, ut videtur, δι. δὲ D. E.
ἑαυτοὺς] αὐτοὺς A.
ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν] ἐντίμων ἀνδρῶν ἄξια ἐστὶν C.
3. ἔντιμοι] Ante ἔντιμοι cod. addit ἢ ἔθνος (nec tamen omisit quod præcedit, ἢ τὸ ἔθνος) B.
ζηλωτικοὶ] ζηλωτοὶ E.
αὐτοῖς] αὐτοῖς A. B. C. D. E.
ἐστὶ] ἔστι C. D. E.
τοῖς πλησίον] τῶν πλησίον B.
ὑγιείας] ὑγείας B. C. D. E.
5. ταῦτα τὰ εἰρημένα] τὰ εἰρημένα ταῦτα B. C.
ἀνδρία] ἀνδρεία A. B.

ποιητῶν, ἢ λογογράφων. Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι, καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν. Ἀνάγκη δὲ, τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὥστε ζηλῶσαί τινας, ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικοὺς εἶναι τούτων τε, καὶ ἐπὶ τούτοις, ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. Διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη. Δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται, καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

ΚΕΦ. ιβ'.

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΩΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ.

ΤΑ δὲ ἤθη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἕξεις, καὶ
2 τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. Λέγω δὲ πάθη μὲν ὀργὴν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον. Ἕξεις δὲ, ἀρετὰς καὶ κακίας. Εἴρηται δὲ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. Ἡλικίαι δέ εἰσι, νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας. Τύχην δὲ λέγω, εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις, καὶ τἀναντία τούτοις, καὶ ὅλως εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν.
3 Οἱ μὲν οὖν νέοι τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ, καὶ οἷοι ποιεῖν, ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι Καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι τῇ περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. Εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς

7. ἐναντίον] ἐναντίῳ E.
ζηλῶσαί τινας] ζηλῶσαι τινὰς C.
τε] τὲ C.
τῶν ζηλωτῶν] τῶν deest C. E.
ἐγγίγνεται] ἐγγίνεται B. C.
γίγνονται] γίνονται C.

CAP. XII.

1. κατὰ τὰ πάθη] κατά τε τὰ πάθη C. καὶ τὰ πάθη E.
2. εἴρηται δὲ καὶ περὶ] καὶ deest A. δὲ deest D. E.
τύχην] τύχας B. E.
καὶ πλοῦτον] καὶ deest B. C. D. E.
καὶ δυνάμεις] καὶ deest B. C. D. E.
3. ὧν] ἃ A.
ταῖς] τῇς B. C. E. Restitutum est τῇ ex emendatione Bentleii ad Horat. Serm. II. 5. 79.
ἀψίκοροι] ἀφίκοροι D. E.

ἐπιθυμίας. Καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. 4
Ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν
καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι. Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι,
καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ. Καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ· διὰ 5
γὰρ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγαν-
ακτοῦσιν, ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. Καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι,
μᾶλλον δὲ φιλόνικοι· ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης· ἡ δὲ 6
νίκη ὑπεροχή τις. Καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον, ἢ φιλοχρή-
ματοι· φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπει-
ρᾶσθαι· ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον.
Καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ' εὐήθεις, διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι 7
πολλὰς πονηρίας. Καὶ εὔπιστοι, διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξη-
πατῆσθαι. Καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω 8
διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ
μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι. Καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλ-
πίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντός ἐστιν· ἡ δὲ μνήμη τοῦ
παροιχομένου. Τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον πολύ· τὸ δὲ
παρεληλυθὸς βραχύ. Τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν
οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. Καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ
τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. Καὶ ἀνδρειότεροι· θυ- 9
μώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὧν τὸ μὲν μὴ φοβεῖσθαι, τὸ δὲ
θαρρεῖν ποιεῖ. Οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται· τό
τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαρραλέον ἐστί. Καὶ αἰσχυντηλοί· 10
οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευν-
ται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. Καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ 11
τοῦ βίου οὔπω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί

4. ταχὺ] ταχέως A.
5. ὁρμῇ] ὀργῇ A.
οἴωνται] οἴονται E.
6. φιλόνικοι] φιλόνεικοι B. E.
μήπω] πω deest A.
10. ἀλλὰ] ἀλλ' ἃ B.
11. βίου οὔπω τεταπείνωνται] ω βίου ποτε ταπεινοῦνται (sic) D. Et in margine πω τεταπείνωνται. βίου ποτὲ ταπεινοῦνται E.

εἰσι· καὶ τὸ ἀξιοῦν αὐτὸν μεγάλων, μεγαλοψυχία· τοῦτο δ'
12 εὐέλπιδος. Καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν
συμφερόντων· τῷ γὰρ ἤθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ·
ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμὸς τοῦ συμφέροντος· ἡ δ' ἀρετὴ τοῦ
13 καλοῦ. Καὶ φιλόφιλοι, καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων
ἡλικιῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμ-
14 φέρον κρίνειν μηδέν· ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. Καὶ ἅπαντα
ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι, παρὰ τὸ Χι-
λώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι· φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν,
καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως· καὶ εἰδέναι
πάντα οἴονται, καὶ διϊσχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ
15 τοῦ πάντα ἄγαν. Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν,
καὶ οὐ κακουργίαν. Καὶ ἐλεητικοὶ, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς
καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὐτῶν ἀκακίᾳ τοὺς
πέλας μετροῦσιν· ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν
16 αὐτούς. Καὶ φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι. Ἡ γὰρ
εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστί. Τὸ μὲν οὖν τῶν νέων
τοιοῦτον ἦθός ἐστιν.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΝ.

ΟΙ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες σχεδὸν ἐκ τῶν
ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη. Διὰ γὰρ τὸ πολλὰ

αὐτὸν] αὐτὸν A.
αὐτὸν μεγάλων] μεγάλων αὐτὸν B. C. D. μεγάλων αὐτὸν E.
12. ζῶσι] ἴσως ζῶσι B.
ἔστι] ἔτι E.
13. φιλόφιλοι] φιλόφιλοι καὶ φίλοι A.
τῷ] τὸ A.
14. σφοδρότερον] σφοδρώτερον B.
παρὰ] πρὸς B.
Χιλώνειον] χειλώνειον A.
τε] deest A.
μισοῦσιν] μισοῦσιν B. Sed μι addidit secunda manus.
οἱ καὶ εἰδέναι] οἱ deest A.
πάντα] ἅπαντα A.
15. καὶ οὐ] καὶ deest A.
ἐλεητικοὶ] ἐλεγκτικοὶ B. D.
16. εὐτράπελοι] φιλοτράπελοι A.
ὕβρις] ἡ ὕβρις E.
ἦθός ἐστιν] ἐστὶν ἦθος A. ἦθος ἐστὶν C.

ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἐξημαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδέν, ἧττόν τε ἄγαν ἅπαντα, ἢ δεῖ. Καὶ οἴονται, 2 ἴσασι δὲ οὐδέν· καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ "ἴσως," καὶ "τάχα·" καὶ πάντα λέγουσιν οὕτως, παγίως δὲ οὐδέν. Καὶ κακοήθεις εἰσίν· ἔστι γὰρ κακοήθεια τὸ ἐπὶ 3 τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα. Ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἄπιστοι δὲ δι' ἐμπειρίαν. Καὶ οὔτε φιλοῦσι 4 σφόδρα, οὔτε μισοῦσι, διὰ ταῦτα· ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. Καὶ μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ 5 βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου, οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι. Καὶ ἀνελεύθεροι· ἓν γάρ τι τῶν ἀναγ- 6 καίων ἡ οὐσία· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. Καὶ 7 δειλοὶ, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις· κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν· οἱ δὲ θερμοί· ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς ἐστι. Καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευ- 8 ταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμεῖν. Καὶ φίλαυτοι 9

CAP. XIII.

1. ἡμαρτηκέναι] ἐξημαρτηκέναι A. B. C.
ἧττόν τε] ἧττον τὲ C.
ἅπαντα] πάντα A. D.
2. ἀμφισβητοῦντες] ἀμφιδοξοῦντες A.
ἀεὶ] deest B. C.
τάχα] τὸ τάχα C.
οὕτω] οὕτως A. B.
3. ἅπαντα] πάντα A.
καχύποπτοι] καὶ ὕποπτοι B. Sed prima manus haud dubie καχύποπτοι, καχύποπτοι (sic) D. ταχύποπτοι E.
4. Βίαντος] τοῦ βίαντος C.
5. πρὸς] περὶ B. D.
7. θερμοὶ] δειλοὶ D. E.
προωδοπεποίηκε] προωδοπεποίηκε A. Sed syllaba πε recentioris manus esse videtur. προωδοποίηκὲ B. D. E. προωδοποίησε C.
τὶς] deest A.
8. μάλιστα] μᾶλλον A.
εἶναι τὴν] εἶναι μάλιστα τὴν (sic) D.
οὗ δὲ] δὲ deest C. D. E.
ἐπιθυμοῦσι] ἐπιθυμεῖν A.
9. φίλαυτοι] φιλαίτιοι B. E.

μᾶλλον, ἢ δεῖ· μικροψυχία γάρ τις καὶ αὕτη. Καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλὸν, μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ φίλαυτοι εἶναι· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι,
10 τὸ δὲ καλὸν ἁπλῶς. Καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον, ἢ αἰσχυντηλοί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ
11 συμφέροντος, ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν. Καὶ δυσέλπιδες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν πραγμάτων φαῦλά ἐστιν· ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον· καὶ ἔτι διὰ
12 τὴν δειλίαν. Καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ βίου τὸ μὲν λοιπὸν ὀλίγον· τὸ δὲ παρεληλυθὸς πολύ· ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος· ἡ δὲ μνήμη τῶν παροιχομένων· ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται.
13 Καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μέν εἰσιν, ἀσθενεῖς δέ. Καὶ ἐπιθυμίαι αἱ μὲν ἐκλελοίπασιν, αἱ δὲ ἀσθενεῖς εἰσίν· ὥστ' οὔτε ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος· διὸ σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι· αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασι, καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. Καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λο-
14 γισμὸν, ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἦθος τῆς ἀρετῆς ἐστι. Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς
15 κακουργίαν, οὐκ εἰς ὕβριν. Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές

αὐτῷ] αὐτῶν A. αὐτῷ D.

10. καὶ τοῦ συμφέροντος] τοῦ deest A.

τοῦ δοκεῖν] τὸ δοκεῖν A.

11. διὰ τὴν] διά τε τὴν D. E.

πλεῖστα] πλείω A.

τῶν πραγμάτων] τῶν γινομένων A. C. τῶν πραγμάτων B. Recentior manus γρ. τῶν γινομένων.

γοῦν] γὰρ A.

12. τοῦ γὰρ βίου, τὸ μὲν λοιπὸν, ὀλίγον· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, πολύ·] B. Hæc addidit secunda manus, quæ tamen pro λοιπὸν scripsit μέλλον.

λοιπὸν] μέλλον C. D. E.

13. εἰσιν, ἀσθενεῖς δὲ] ἀσθενεῖς δὲ εἰσὶν A.

καὶ αἱ] αἱ deest A.

ἀσθενεῖς] ἀσθενεῖς εἰσίν A.

ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτικοὶ] πρακτικοὶ οὔτε ἐπιθυμητικοὶ A.

διὸ σωφρονικοὶ usque ad κέρδει] desunt C.

διὸ] διὸ καὶ B. D. E.

14. τὸ ἦθος] τὸ deest E.

κακουργίαν] ἀδικίαν B. C. D. E.

οὐκ εἰς] ἀλλ' οὐκ εἰς C. οὐχ A.

15. ἐλεητικοὶ] ἐλεγκτικοὶ B. D.

εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταὐτὸ τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν· πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν· ταῦτο δ' ἦν ἐλεητικοῦ. Ὅθεν ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι, οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλωτι. Τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ 16
ἤθη τοιαῦτα. Ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις τοιοῦτοι φανοῦνται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ λόγοι.

ΚΕΦ. ιδ'.

ΠΕΡΙ ΗΘΩΝ ΤΗΣ ΑΚΜΑΖΟΥΣΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.

ΟΙ δὲ ἀκμάζοντες, Φανερὸν, ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν· καὶ οὔτε σφόδρα θαῤῥοῦντες· θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον· οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες. Οὔτε πᾶσι πιστεύ- 2
οντες, οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον. Καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. Καὶ οὔτε πρὸς φειδῶ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρμόττον. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς 3
θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. Καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας, καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης· ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διήρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι ἀνδρεῖοι καὶ

γέροντές εἰσιν] γέροντες εἰσὶν C.
ταὐτὸ] ταῦτα A.
ἐλεητικοῦ] ἐλεητικοὶ B. C.
φιλογέλοιοι] φιλόγελοι A.
16. φαίνονται] φανοῦνται A.

CAP. XIV.

1. θαῤῥοῦντες] θαρροῦντες, οὔτε πᾶσι πιστεύοντες E.
θρασύτης] θρασύτητος D. E.
καλῶς] ἄλλως A.
2. οὔτε πᾶσι πιστεύοντες] desunt D. E.
μᾶλλον] μόνον D. E.
καὶ οὔτε usque ad ἄμφω] desunt D. E.
φειδῶ] φειδὼ C. D.
τὸ ἁρμόττον] τὸ deest D. E.
3. ἀνδρείας] ἀνδρείας A. B. C.
διήρηται] διείρηται E.

ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρεσβύτεροι σώφρονες καὶ δειλοί. Ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διήρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν· ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν, ἢ
4 ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον. Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἑπτὰ δεῖν πεντήκοντα. Περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων ἠθῶν ἐστιν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.

ΚΕΦ. ιε'.

ΤΟ ΤΩΝ ΕΥΓΕΝΩΝ ΗΘΟΣ ΠΟΙΟΝ.

ΠΕΡΙ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη ποῖα ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις,
2 λέγωμεν ἐφεξῆς. Εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· πάντες γὰρ, ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν· ἡ δὲ εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστί· καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν· διότι πόρρω ταῦτα μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γιγνό-
3 μενα, ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα. Ἔστι δὲ εὐγενὴς μὲν

ἄμφω] deest D. E.

ἐλλείπουσι, τούτων τὸ] ἐλλείπουσι τούτων, τὸ E.

4. μέχρι] μέχρι καὶ D.

περὶ τὰ ἑπτὰ δεῖν] ἑπτὰ δεῖ A. Sed recentior manus addidit περὶ τὰ et emendavit δεῖν.

ἐστὶν ἕκαστον] ἕκαστον ἐστὶν A.

CAP. XV.

γιγνομένων] γινομένων A. C.

δι' ὅσα] δ' ὅσα A. Sed fuit καὶ ὅσα. καὶ δ' ὅσα C.

ποῖα ἄττα] ποῖα ἄττα B. E. ποῖάττα D.

2. πάντες] ἅπαντες A.

προγόνων] προγόνων τις B. τις προγόνων C. E.

καταφρονητικὸν] καταφρονητικοὶ C. καταφρονητικὸς E.

ὁμοίων] ὁμοίων ἐστι A. Sed deletum ἐστι.

τοῖς αὐτῶν] τοῖς deest A.

αὐτῶν] αὐτῶν A. C. E. αὑτῶν potius quam αὐτῶν B.

διότι πόρρω ταῦτα] διὰ τὸ ταῦτα πόρρω B. C. D. E.

γιγνόμενα] γινόμενα A. B. C.

ἐντιμότερα] ἐντιμότερον D. ἐντιμώτερα E.

καὶ] εἶναι καὶ B. C. D.

εὐαλαζόνευτα] εὐλαζόνευτα (sic) D. εὐαλαζώματα E.

3. μὲν] deest B.

κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν· γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι τῆς φύσεως· ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς. Φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις· καὶ ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίγνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί· κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. Ἐξίστανται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη· οἷον, οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου· τὰ δὲ στάσιμα εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα, οἷον, οἱ ἀπὸ Κίμωνος, καὶ Περικλέους, καὶ Σωκράτους.

ΚΕΦ. ις'.

ΤΩι ΠΛΟΥΤΩι Α ΕΠΕΤΑΙ ΗΘΗ.

Τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου. Ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τἀγαθὰ, οὕτω διάκεινται· ὁ γὰρ πλοῦτος οἷον τιμή τίς ἐστι τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται, πάντα ὤνια εἶναι αὐτῷ. Καὶ τρυ- 2
φεροὶ, καὶ σαλάκωνες· τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζό-

ἐκ τῆς φύσεως] ἐκ deest A.
ὡς] deest B. D. E.
τίς] deest D. E.
ἐστιν] ἐστι καὶ B. D. E. ἐστὶ καὶ C.
γιγνομένοις] γινομένοις A. B. C. E.
καὶ] deest C. D. E.
ἐγγίνονται] ἐγγίγνονται A. B.
ἐξίστανται] ἐξίστανται B. C. D.
εὐφυᾶ] εὐφυῆ B. C. D. E.
ἀβελτερίαν καὶ] ἀβελτηρίαν καὶ B. C. desunt D.
οἱ] deest A.

CAP. XVI.

1. τῷ] τὰ C.
ἐπιπολῆς] ἐπὶ πολλῆς E.
ὑβρισταὶ] ὕβρισται E.
τι] deest B. C. E.
κτήσεως] κτίσεως E.
ὁ γὰρ] ὁ δὲ A.
ἐστι] deest A.
διὸ φαίνεται] διαφαίνεται A. Sed emendavit, nescio an prima manus, διὸ φαίνεται.
πάντα ὤνια] ὤνια ἅπαντα A.
2. διὰ] διά τε B. C. D. E.
περὶ τὸ ἐρώμενον] περὶ τὸ ἐράσμιον C. περὶ τὸν ἐρώμενον E.

μενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλᾶν τοὺς ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί. Ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος, ἐρομένην, "πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον, ἢ σοφόν;" "πλούσιον," εἰπεῖν· "τοὺς γὰρ σοφοὺς, ἔφη, ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς 3 τῶν πλουσίων θύραις διατρίβοντας." Καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκεν ἄρχειν ἄξιον. Καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθους ὁ πλοῦτός ἐστι. 4 Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἤθη, τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. Καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν, οὐ κακουργικὰ, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικὰ, τὰ δὲ ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

ΚΕΦ. ιζ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΩΝ ΗΘΟΥΣ.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα

τὸ] τῷ D. E.
τοῦτο] ταῦτα B. C. D. E.
εἰσιν] deest B. C. D. E.
γυναῖκα τὴν] γυναῖκα τοῦ B. C. E.
ἐρομένην] ἐρωμένην E.
πλούσιον εἰπεῖν] desunt D. E.
γὰρ σόφους] σόφους γὰρ A.
τῶν] deest B. E.
ἔφη] ἔφη ante ὁρᾶν in A. Vulgo leg. post θύραις. ἔφην E. Cæterum hoc verbum perperam expunxit Buhlius. Recte Weiskius Isag. ad Pleonasm. Gr. §. 16. "Sæpissime cum alicujus oratio refertur, etsi ab initio dictum est εἶπε, εἶπον etc. tamen pluribus locis interponitur ἔφην, ἔφη etc. aut in oratione obliqua φάναι, scilicet ut clarissime videat lector, qua in oratione versetur, et ut mature ab errore revocetur, si forte aliud agens, nec satis attentus, opinetur, auctorem e sua persona loqui." Vide Pleonasm. v. φάναι.
διατρίβοντας] deest D. E.
ἕνεκεν] ἕνεκα B. C. D. deest E.
ἄξιον ἄρχειν] ἄρχειν ἄξιον A.
ἀνοήτου] ἀνόητον D. E.
ἤθους] ἦθος A.
ὁ πλοῦτος] πλούτου A. Sed emendavit recentior, ut videtur, manus πλοῦτος.
4. νεωστὶ] τε νεωστί B.
ἀκρατευτικὰ] ἀκρατεύματα D.

CAP. XVII.

δὲ καὶ] καὶ deest D. E.

φανερά ἐστιν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ βελτίω. Φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀν- 2
δρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. Καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκα- 3
ζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. Καὶ σεμνότεροι ἢ βα- 4
ρύτεροι· ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα· διὸ μετριάζουσιν· ἔστι δὲ ἡ σεμνότης μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. Καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι.

Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια τῶν εἰρημένων ἔχει τὰ ἤθη· εἰς 5
γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοπεῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεχνίαν, καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ [παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν.] Ὑπερφανώτεροι μὲν 6
οὖν, καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. Ἕπεται δ' ἀκο-
λουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα [ἀγαθὰ] ἀπὸ τῆς τύχης. Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναν-

τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις] τὰς αὐτὰς ἔχει δυνάμις A. sed emendavit recentior, puto, manus τὰ αὐτὰ ἔχει δύναμις. τὰ deest E.
δὲ] δὲ καὶ B. D. E.
2. φιλοτιμότεροι] φιλότιμοι B. C. E.
ἀνδρωδέστεροι] φιλανδρωδέστεροι A.
εἰσι] deest B. C. D. E.
ἐξουσία] ἔξουσι A. sed emendatum ἐξουσία.
3. καὶ σπουδαστικώτεροι usque ad περὶ τὴν δύναμιν] desunt C.
4. ἢ βαρύτεροι] ἢ βραδύτεροι ἢ βαρύτεροι A. sed ἢ βραδύτεροι prima, ut videtur, manus delevit.
ἐμφανεστέρους] σεμνοτέρους A.
καὶ ἐὰν] κἂν A.
μικραδικηταὶ] μικραδικητικοὶ B. C. D. E.
5. τὰ μόρια] κατὰ μόριά τε A. sed deleta est syllaba κα.
ἔχει τῶν εἰρημένων] τῶν εἰρημένων ἔχει A.
μέγισται] deest B. C. D. E.
τὰ] deest D. E.
παρασκευάζει] παρασκευάζειν E.
6. ὑπερηφανώτεροι] ὑπερηφανότεροι C. E.
ἀλογιστότεροι] ἀλογιστώτεροι B.
ἀκολουθεῖ] ἀκολουθεῖν E.
βέλτιστον] βέλτιον B. C. D. E.
πως] πῶς B. D.
γιγνόμενα] γινόμενα A. B.
ἀγαθὰ] deest A.
ἀπὸ] ὑπὸ B. C. D. E.
γὰρ] μὲν γὰρ B.

τίων φανερά ἐστιν· οἷον, πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος, καὶ ἀδυνάτου.

ΚΕΦ. ιή.

ΩΤΙ ΕΣΤΙ ΚΟΙΝΑ ΤΙΝΑ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΕΙΔΩΝ.

ΕΠΕΙ δὲ ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί· (περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου·) ἔστι δὲ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις τῷ λόγῳ χρώμενος προτρέπῃ, ἢ ἀποτρέπῃ· (οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες· οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτής ἐστιν ὁ εἷς· ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς, κριτής·) ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις, ὁμοίως· (τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τἀναντία, πρὸς ἃ, ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα, τὸν λόγον ποιεῖται·) ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· (ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, πρὸς τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνεστήκεν·) [ὅλως δὲ μόνος ἐστὶν ἁπλῶς κριτὴς ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν ὁ τὰ ζητούμενα κρίνων· τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους ἠθικοὺς ποιήσομεν.] ἐπεὶ δὲ

ἀδυνάτοι] ἀδυναμία D.

CAP. XVIII.

1. δεῖ] δεῖται B. C. D. E.
λόγου] τοῦ λόγου D. E.
χρώμενος τῷ λόγῳ] τῷ λόγῳ χρώμενος A.
προτρέπῃ] προτροπὴ B.
ἢ ἀποτρέπῃ] ἢ ἀποτροπὴ B. desunt D.
πείθοντες] πήθοντες A. sed emendavit recentior manus πείθοντες.
κριτής ἐστιν εἷς] κριτὴς ὁ εἷς A.
γὰρ δεῖ] γὰρ δεῖ A. sed non primæ manus videtur γὰρ.
ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν] ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς A.
πρὸς ἀμφισβητοῦντα] εἰς ἀμφισβητοῦντα A.
λέγῃ] λέγει E.
ἀμφισβητοῦντα] ἀμφισβητοῦνται E.
μόνος ὡς ἁπλῶς ἐστὶ κριτὴς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι] μόνος ἐστὶν ἁπλῶς κριτὴς ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν ὁ A.
διωρισμένον] διωρισμένως E.
πῶς τε] τε deest A.
τοὺς ἠθικοὺς] τοὺς deest A.
ποιήσομεν] ποιητέον A.

περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦι, περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες· ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται· λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν. Πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὸ περὶ 3
τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἔσται· τοὺς δὲ, ὡς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύναι. Ἔτι δὲ, περὶ μεγέθους κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· 4
χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. Τούτων δὲ διωρισθέντων, περὶ 5
τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων· ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγονὸς τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις· τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον τοῖς συμβουλευτικοῖς.

ΚΕΦ. ιθ'.

ΠΕΡΙ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΩΝ.

ΠΡΩΤΟΝ μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν. Ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναν-

2. τι τὸ τέλος ἦν] ἦν τὸ τέλος A.
δόξαι καὶ] καὶ deest A.
ἐπιδεικνύοντες] ἐπιδεικνύμενοι A. ἐπιδεικνύντες C.
4. περὶ τοῦ] τοῦ deest B.
ἁπάντων] πάντων B. C. D. E.
ἢ ἀποτρέποντες] καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες B. C. D. E.
5. περὶ τῶν] περί τε B. D. E.
κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν] πειραθῶμεν εἰπεῖν κοινῇ E.
εἴ τι ἔχομεν] desunt B. C. D. E.
ἀποτελέσωμεν] ἀποδῶμεν A.
γεγονὸς] γένος A.

CAP. XIX.

1. δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων] δύνατου καὶ ἀδυνάτου A. Vide infr. sect. 27.

τίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν· οἷον, εἰ δυνατὸν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι· ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ἥ
2 ἐναντία. Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ὅμοιον. Καὶ εἰ
3 4 τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον. Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν·
5 χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι. Καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων· οἷον, τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι, οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι, οὔτε γίγνεται. Καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς
6 γίγνεται. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα,
7 καὶ ἄνδρα· ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο. Καὶ ὧν ἔρως ἢ ἐπιθυμία Φύσει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς
8 ἐπὶ τὸ πολύ. Καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὸν
9 ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαι-

δόξειεν ἂν] ἂν δόξειεν B. C. E. ἂν deest D.
ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι] ὑγιασθῆναι ἄνθρωπον B. C. D. E.
καὶ νοσῆσαι] καὶ νοσῆσαι δυνατὸν B. C.
ἥ] ἡ A. ἡ D. E.
2. ὅμοιον] ἀνόμοιον E.
3. εἰ τὸ] τὸ deest E.
δυνατὸν] deest E.
4. εἰ τὸ] τὸ deest B. C. D. E.
ἢ καλὸν] καὶ καλὸν A.
γενέσθαι δυνατὸν] δυνατὸν γενέσθαι A.
καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι] καλὴν
καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν γενέσθαι (sic) D.
καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν καλὴν γενέσθαι E. γενέσθαι pro εἶναι B. C.
5. δύναται] δυνατὴ B. C. E.
γὰρ] deest E.
γίγνεται] γίνεται B. C.
ἄρξαιτο] ἄρξειτο A.
γίγνεται] γίνεται B.
6. ὕστερον] ἕτερον B. D. διύτερον E.
ἐκεῖνο] κακεῖνο A.
ἀρχὴ] καὶ ἀρχὴ A.
ἐκείνη] ἐκεῖνο D. E.
7. ὧν] ὧν ἢ A.
τῶν] deest A.
8. δυνατὸν τ. κ. εἶναι καὶ γενέσθαι] δύνατα τ. καὶ ἔστι καὶ γίγνεται A.
9. ἃ] ἃ καὶ B. C.
ἢ πείσαιμεν] καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν καὶ τὰ μέρη ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ πείσαιμεν B. καὶ πείσαιμεν C. D. E.

μεν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. Καὶ 10
ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον. Καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν, καὶ
τὰ μέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴς 1
καὶ χιτὼν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑποδήματα δύναται· καὶ εἰ
ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴς καὶ χιτών. Καὶ 11
εἰ τὸ γένος [ὅλον] τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. Καὶ
εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος. Οἷον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν,
καὶ τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. Καὶ εἰ θάτερον τῶν 12
πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ διπλάσιον,
καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. Καὶ εἰ ἄνευ 13
τύχης ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ
τύχης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν. Ὅθεν καὶ Ἀγάθων εἴ-
ρηται,

Καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ
Ἡμῖν ἀνάγκη καὶ τέχνῃ προσγίγνεται.

Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἥττοσιν ἢ ἀφρονεστέροις δυνατὸν, καὶ τοῖς 14
ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη, "δεινὸν εἶναι, εἰ
"ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν." Περὶ δὲ
ἀδυνάτων δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει. 15

10. καὶ τὸ ὅλον] καὶ τὸ ὅλον δυνατὸν B. C. D. E.
καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν] desunt B.
εἰ] εἴ τι B. C. D. E.
πρόσχισμα] πρόσχημα E.
δύναται γενέσθαι] γενέσθαι δύνανται B. C. D. E.
καὶ εἰ ὑποδήματα] καὶ ὑποδήματα δυνατὸν γενέσθαι καὶ εἰ ὑποδήματα A. B. C. D. E.
πρόσχισμα] πρόσχισματα A. πρόσχημα E.
καὶ χιτὼν] desunt A. B. C.
καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. καὶ εἰ τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος· οἷον εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν] desunt B. καὶ εἰ τὸ εἶδος desunt A.
τριήρη] τριήρης C.
καὶ εἰ τριήρη] desunt B. καὶ εἰ τριήρης C.
13. καὶ διπλάσιον] καὶ deest A.
13. ἢ] καὶ A.
γενέσθαί τι] γίγνεσθαι A.
πράσσειν] πράσσει A.
ἀνάγκη καὶ τύχη] ἀνάγκη καὶ τύχη A. omisso, puto, iota subscripto. ἀνάγκη καὶ τῇ τύχῃ D. ἀνάγκη καὶ τῇ τίχνῃ (sic) E.
προσγίγνεται] προσγίνεται B. D. E.
14. εἰ] τὸ B. C. E.
ἢ ἥττοσιν ἢ] καὶ ἥττοσι καὶ A.
Εὔθυνος] εὔθυμος B. (sic eadem prima manus) εὔθυμος C.
15. ἀδυνάτων] ἀδυνάτου A.

16 Εἰ δὲ γέγονεν [ἢ μὴ γέγονεν,] ἐκ τῶνδε σκεπτέον. Πρῶτον. μὲν γὰρ, εἰ τὸ ἧττον γίγνεσθαι πέφυκὸς γέγονε, 17 γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· οἷον, εἰ ἐπιλέλη- 18 σται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. Ἔτι, εἰ ἐβούλετο, καὶ 19 μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε. Καὶ εἰ δυνατὸν, καὶ ὠργίζετο. Καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγον- ται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιοῦσιν· οἱ μὲν φαῦλοι δι' ἀκρασίαν· 20 οἱ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι. Καὶ εἰ ἔμελλε γίγνεσθαι καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. 21 Καὶ εἰ γέγονεν, ὅσα ἢ πέφυκε πρὸ ἐκείνου, ἢ ἕνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε· καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. Καὶ εἰ, ὅσα ὕστερον πέφυκε γίγνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα, γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. Ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν 22 ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. Περὶ δὲ

16. ἢ μὴ γέγονεν] desunt A.
γὰρ] deest B. C. E.
γίγνεσθαι πεφυκὸς] γίνεσθαι πεφυκὸς A. πεφυκὸς γίγνεσθαι B. C.
γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον] καὶ τὸ μᾶλλον πεφυκὸς γεγονὸς ἂν εἴη B. C. E. desunt D.
17. καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονε] desunt D. γίνεσθαι pro γίγνεσθαι C. B. Cæterum in hoc codice et hæc vox et reliqua a καὶ εἰ τὸ ad γέγονεν incertum sintne primæ an secundæ manus.
18. καὶ ἐβούλετο] καὶ εἰ ἐβούλετο A.
πέπραγε] πέπραχε A.
ἔτι] καὶ C. D. E.
19. δυνατὸν] ἐδύνατο D. E.
ἐδύνατο] δυνατὸν C.
20. γίγνεσθαι] γίνεσθαι B. C.
21. γέγονεν] προγέγονεν B. C. D. προγέγονε E.
ὅσα] ὅσα ἢ A.
ἐπείρασε] ἔπρασε (sic) C.
γίγνεσθαι] γίνεσθαι B. C.
καὶ τὸ] καὶ εἰ τὸ B. C. E.
τὸ τούτου] τὸ deest B. C. E. τοῦτο B.
τούτου ἕνεκα γέγονεν] ἕνεκα πρότερον τούτου γέγονεν B. C. D. E.
ἐπείρασε] ἔπρασε C.
καὶ] deest A.
ἐξ ἀνάγκης] ἐξανάγκης (sic) C.

εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταὐτὸ τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν· πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν· ταῦτο δ' ἦν ἐλεητικοῦ. Ὅθεν ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι, οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλωτι. Τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ 16
ἤθη τοιαῦτα. Ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις τοιοῦτοι φανοῦνται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ λόγοι.

ΚΕΦ. ιδ'.

ΠΕΡΙ ΗΘΩΝ ΤΗΣ ΑΚΜΑΖΟΥΣΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν, ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν· καὶ οὔτε σφόδρα θαῤῥοῦντες· θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον· οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες. Οὔτε πᾶσι πιστεύ- 2
οντες, οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον. Καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. Καὶ οὔτε πρὸς φειδῶ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρμόττον. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς 3
θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. Καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας, καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης· ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διήρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι ἀνδρεῖοι καὶ

γέροντές εἰσιν] γέροντες εἰσὶν C.
ταὐτὸ] ταῦτα A.
ἐλεητικοῦ] ἐλεητικοὶ B. C.
φιλογέλοιοι] φιλόγελοι A.
16. φαίνονται] φανοῦνται A.

CAP. XIV.

1. θαῤῥοῦντες] θαρροῦντες, οὔτε πᾶσι πιστεύοντες E.
θρασύτης] θρασύτητος D. E.
καλῶς] ἄλλως A.
2. οὔτε πᾶσι πιστεύοντες] desunt D. E.
μᾶλλον] μόνον D. E.
καὶ οὔτε usque ad ἄμφω] desunt D. E.
φειδῶ] φειδὼ C. D.
τὸ ἁρμόττον] τὸ deest D. E.
3. ἀνδρίας] ἀνδρείας A. B. C.
διήρηται] διείρηται E.

ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρεσβύτεροι σώφρονες καὶ φειλαί. Ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διήρηται ἡ νεότης καὶ τὰ γήρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν· ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν, ἢ
4 ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον. Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα. Περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων ἠθῶν ἐστιν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.

ΚΕΦ. ιε'.

ΤΟ ΤΩΝ ΕΥΓΕΝΩΝ ΗΘΟΣ ΠΟΙΟΝ.

ΠΕΡΙ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη ποῖα ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις,
2 λέγωμεν ἐφεξῆς. Εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· πάντες γὰρ, ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν· ἡ δὲ εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστί· καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν· διότι πόρρω ταῦτα μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γιγνό-
3 μενα, ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα. Ἔστι δὲ εὐγενὴς μὲν

ἄμφω] deest D. E.

ἐλλείπουσι, τούτων τὸ] ἐλλείπουσι τούτων, τὸ E.

4. μέχρι] μέχρι καὶ D.

περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν] ἑνὸς δεῖ A. Sed recentior manus addidit περὶ τὰ et emendavit δεῖν.

ἐστὶν ἕκαστον] ἕκαστον ἐστὶν A.

CAP. XV.

γιγνομένων] γινομένων A. C.

δι' ὅσα] δ' ὅσα A. Sed fuit καὶ ὅσα. καὶ δι' ὅσα C.

ποῖα ἄττα] ποῖα ἄττα B. E. ποιάττα D.

2. πάντες] ἅπαντες A.

προγόνων] προγόνων τις B. τις προγόνων C. E.

καταφρονητικὸν] καταφρονητικοὶ C. καταφρονητικὸς E.

ὁμοίων] ὁμοίων ἐστι A. Sed deletum ἐστι.

τοῖς αὐτῶν] τοῖς deest A.

αὐτῶν] αὐτῶν A. C. E. αὐτῶν potius quam αὑτῶν B.

διότι πόρρω ταῦτα] διὰ τὸ ταῦτα πόρρω B. C. D. E.

γιγνόμενα] γινόμενα A. B. C.

ἐντιμότερα] ἐντιμότερον D. ἐντιμώτερα E.

καὶ] εἶναι καὶ B. C. D.

εὐαλαζόνευτα] εὐλαζόνευτα (sic) D. εὐαλαζώματα E.

3. μὲν] deest B.

κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν· γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι τῆς φύσεως· ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς. Φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις· καὶ ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίγνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί· κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. Ἐξίστανται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη· οἷον, οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου· τὰ δὲ στάσιμα εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα, οἷον, οἱ ἀπὸ Κίμωνος, καὶ Περικλέους, καὶ Σωκράτους.

ΚΕΦ. ις'.

ΤΩι ΠΛΟΥΤΩι Α ΕΠΕΤΑΙ ΗΘΗ.

Τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου. Ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τἀγαθά, οὕτω διάκεινται· ὁ γὰρ πλοῦτος οἷον τιμή τίς ἐστι τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται, πάντα ὤνια εἶναι αὐτῷ. Καὶ τρυ- 2
φεροὶ, καὶ σαλάκωνες· τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζό-

ἐκ τῆς φύσεως] ἐκ deest A.
ὡς] deest B. D. E.
τίς] deest D. E.
ἐστιν] ἐστι καὶ B. D. E. ἐστὶ καὶ C.
γιγνομένοις] γινομένοις A. B. C. E.
καὶ] deest C. D. E.
ἐγγίνονται] ἐγγίγνονται A. B.
ἐξίστανται] ἐξίστανται B. C. D.
εὐφυᾶ] εὐφυῆ B. C. D. E.
ἀβελτερίαν καὶ] ἀβελτηρίαν καὶ B. C. desunt D.
οἱ] deest A.

CAP. XVI.

1. τῷ] τὰ C.
ἐπιπολῆς] ἐπὶ πολλῆς E.
ὑβρισταὶ] ὕβρισται E.
τι] deest B. C. E.
κτήσεως] κτίσεως E.
ὁ γὰρ] ὁ δὲ A.
ἐστι] deest A.
διὸ φαίνεται] διαφαίνεται A. Sed emendavit, nescio an prima manus, διὸ φαίνεται.
πάντα ὤνια] ὤνια ἅπαντα A.
2. διὰ] διά τε B. C. D. E.
περὶ τὸ ἐρώμενον] περὶ τὸ ἐράσμιον C. περὶ τὸν ἐρώμενον E.

μενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί. Ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος, ἐρομένην, "πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον, ἢ σοφόν;" "πλούσιον," εἰπεῖν· "τοὺς γὰρ σοφοὺς, ἔφη, ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς 3 τῶν πλουσίων θύραις διατρίβοντας." Καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκεν ἄρχειν ἄξιον. Καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἤθους ὁ πλοῦτός ἐστι. 4 Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἤθη, τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. Καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν, οὐ κακουργικὰ, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικὰ, τὰ δὲ ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

ΚΕΦ. ιζ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΩΝ ΗΘΟΥΣ.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα

τὸ] τῷ D. E.
τοῦτο] ταῦτα B. C. D. E.
εἰσιν] deest B. C. D. E.
γυναῖκα τὴν] γυναῖκα τοῦ B. C. E.
ἐρομένην] ἐρωμένην E.
πλούσιον εἰπεῖν] desunt D. E.
γὰρ σόφους] σόφους γὰρ A.
τῶν] deest B. E.
ἔφη] ἔφη ante ὁρᾶν in A. Vulgo leg. post θύραις. ἔφην E. Cæterum hoc verbum perperam expunxit Buhlius. Recte Weiskius Isag. ad Pleonasm. Gr. §. 16. "Sæpissime cum alicujus oratio refertur, etsi ab initio dictum est εἶπε, εἶπον etc. tamen pluribus locis interponitur ἔφην, ἔφη etc. aut in oratione obliqua φάναι, scilicet ut clarissime videat lector, qua in oratione versetur, et ut mature ab errore revocetur, si forte aliud agens, nec satis attentus, opinetur, auctorem e sua persona loqui." Vide Pleonasm. v. φάναι.
διατρίβοντας] deest D. E.
ἕνεκεν] ἕνεκα B. C. D. deest E.
ἄξιον ἄρχειν] ἄρχειν ἄξιον A.
ἀνοήτου] ἀνόητον D. E.
ἤθους] ἦθος A.
ὁ πλοῦτος] πλούτου A. Sed emendavit recentior, ut videtur, manus πλοῦτος.
4. νεωστὶ] τε νεωστί B.
ἀκρατευτικὰ] ἀκρατεύματα D.

CAP. XVII.

Ὁμοίως καὶ] καὶ deest D. E.

Φανερά ἐστιν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ βελτίω. Φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀν- 2
δρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσίαι αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. Καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκα- 3
ζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. Καὶ σεμνότεροι ἢ βα- 4
ρύτεροι· ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα· διὸ μετριάζουσιν· ἔστι δὲ ἡ σεμνότης μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. Καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδίκηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι.

Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια τῶν εἰρημένων ἔχει τὰ ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεχνίαν, καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ [παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν.] Ὑπερφανώτεροι μὲν οὖν, καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. Ἕπεται δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα [ἀγαθὰ] ἀπὸ τῆς τύχης. Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναν-

τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις] τὰς αὐτὰς ἔχει δυνάμεις A. sed emendavit recentior, puto, manus τὰ αὐτὰ ἔχει δύναμις. τὰ deest E.

δὲ] δὲ καὶ B. D. E.

2. φιλοτιμότεροι] φιλότιμοι B. C. E.

ἀνδρωδέστεροι] φιλανδρωδέστεροι A.

εἰσι] deest B. C. D. E.

ἐξουσία] ἔξουσι A. sed emendatum ἐξουσία.

3. καὶ σπουδαστικώτεροι usque ad περὶ τὴν δύναμιν] desunt C.

4. ἢ βαρύτεροι] ἢ βραδύτεροι ἢ βαρύτεροι A. sed ἢ βραδύτεροι prima, ut videtur, manus delevit.

ἐμφανεστέρους] σεμνοτέρους A.

καὶ ἐὰν] κἂν A.

μικραδίκηταί] μικραδικητικοὶ B. C. D. E.

5. τὰ μόρια] κατὰ μόριά τε A. sed deleta est syllaba κα.

ἔχει τῶν εἰρημένων] τῶν εἰρημένων ἔχει A.

μέγισται] deest B. C. D. E.

τὰ] deest D. E.

παρασκευάζει] παρασκευάζειν E.

6. ὑπερφανώτεροι] ὑπερφανότεροι C. E.

ἀλογιστότεροι] ἀλογιστώτεροι B.

ἀκολουθεῖ] ἀκολουθεῖν E.

βέλτιστον] βέλτιον B. C. D. E.

πως] πῶς B. D.

γιγνόμενα] γινόμενα A. B.

ἀγαθὰ] deest A.

ἀπὸ] ὑπὸ B. C. D. E.

γὰρ] μὲν γὰρ B.

τίων φανερά ἐστιν· οἷον, πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος, καὶ ἀδυνάτου.

ΚΕΦ. ιή.

ΟΤΙ ΕΣΤΙ ΚΟΙΝΑ ΤΙΝΑ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΕΙΔΩΝ.

ΕΠΕΙ δὲ ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί· (περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου·) ἔστι δὲ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις τῷ λόγῳ χρώμενος προτρέπῃ, ἢ ἀποτρέπῃ· (οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες· οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτής ἐστιν ὁ εἷς· ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς, κριτής·) ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις, ὁμοίως· (τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τἀναντία, πρὸς ἃ, ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα, τὸν λόγον ποιεῖται·) ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· (ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, πρὸς τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνεστήκεν·) [ὅλως δὲ μόνος ἐστὶν ἁπλῶς κριτὴς ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν ὁ τὰ ζητούμενα κρίνων· τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους ἠθικοὺς ποιήσομεν.] ἐπεὶ δὲ

ἀδυνάτου] ἀδυναμία D.

CAP. XVIII.

1. δεῖ] δεῖται B. C. D. E.

λόγου] τοῦ λόγου D. E.

χρώμενος τῷ λόγῳ] τῷ λόγῳ χρώμενος A.

προτρέπῃ] προτροπὴ B.

ἢ ἀποτρέπῃ] ἢ ἀποτροπὴ B. desunt D.

πείθοντες] πήθοντες A. sed emendavit recentior manus πείθοντες.

κριτής ἐστιν εἷς] κριτὴς ὁ εἷς A.

γὰρ δεῖ] γὰρ δεῖ A. sed non primæ manus videtur γὰρ.

ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν] ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς A.

πρὸς ἀμφισβητοῦντα] εἰς ἀμφισβητοῦντα A.

λέγῃ] λέγει E.

ἀμφισβητοῦντα] ἀμφισβητοῦνται E.

μόνος ὡς ἁπλῶς ἐστὶ κριτὴς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι] μόνος ἐστὶν ἁπλῶς κριτὴς ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν ὁ A.

διωρισμένον] διωρισμένως E.

πῶς τε] τε deest A.

τοὺς ἠθικοὺς] τοὺς deest A.

ποιήσομεν] ποιητέον A.

περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἑτέρου τι τὸ τέλος ἦν, περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες· ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται· λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν. Πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ 3
τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἔσται· τοὺς δὲ, ὡς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύναι. Ἔτι δὲ, περὶ μεγέθους κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· 4
χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. Τούτων δὲ διωρισθέντων, περὶ 5
τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων· ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγονὸς τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις· τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον τοῖς συμβουλευτικοῖς.

ΚΕΦ. ιθ'.

ΠΕΡΙ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΩΝ.

ΠΡΩΤΟΝ μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν. Ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναν-

2. τι τὸ τέλος ἦν] ἦν τὸ τέλος A.
δόξαι καὶ] καὶ deest A.
ἐπιδεικνύοντες] ἐπιδεικνύμενοι A. ἐπιδεικνύντες C.
4. περὶ τοῦ] τοῦ deest B.
ἁπάντων] πάντων B. C. D. E.
ἢ ἀποτρέποντες] καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες B. C. D. E.
5. περὶ τῶν] περί τε B. D. E.
κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν] πειραθῶμεν εἰπεῖν κοινῇ E.
εἴ τι ἔχομεν] desunt B. C. D. E.
ἀποτελέσωμεν] ἀποδῶμεν A.
γεγονὸς] γένος A.

CAP. XIX.

1. δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων] δύνατου καὶ ἀδυνάτου A. Vide infr. sect. 27.

τίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν· οἷον, εἰ δυνατὸν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι· ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ἥ
2 ἐναντία. Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ὅμοιον. Καὶ εἰ
3 4 τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον. Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν·
5 χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι. Καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων· οἷον, τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι, οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι, οὔτε γίγνεται. Καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς
6 γίγνεται. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα,
7 καὶ ἄνδρα· ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο. Καὶ ὧν ἔρως ἢ ἐπιθυμία Φύσει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς
8 ἐπὶ τὸ πολύ. Καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὸν
9 ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαι-

δόξειεν ἂν] ἂν δόξειεν B. C. E. ἂν deest D.
ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι] ὑγιασθῆναι ἄνθρωπον B. C. D. E.
καὶ νοσῆσαι] καὶ νοσῆσαι δυνατὸν B. C.
ἥ] ἡ A. ἡ D. E.
2. ὅμοιον] ἀνόμοιον E.
3. εἰ τὸ] τὸ deest E.
δυνατὸν] deest E.
4. εἰ τὸ] τὸ deest B. C. D. E.
ἢ καλὸν] καὶ καλὸν A.
γενέσθαι δυνατὸν] δυνατὸν γενέσθαι A.
καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι] καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν γενέσθαι (sic) D. καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν καλὴν γενέσθαι E. γενέσθαι pro εἶναι B. C.
5. δύναται] δυνατὴ B. C. E.
γὰρ] deest E.
γίγνεται] γίνεται B. C.
ἄρξαιτο] ἄρξετο A.
γίγνεται] γίνεται B.
6. ὕστερον] ἕτερον B. D. δεύτερον E.
ἐκεῖνο] κακεῖνο A.
ἀρχὴ] καὶ ἀρχὴ A.
ἐκείνη] ἐκεῖνο D. E.
7. ὧν] ὧν ἢ A.
τῶν] deest A.
8. δυνατὸν τ. κ. εἶναι καὶ γενέσθαι] δύνατα τ. καὶ ἔστι καὶ γίγνεται A.
9. ἃ] ἃ καὶ B. C.
ἢ πείσαιμεν] καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν καὶ τὰ μέρη ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ πείσαιμεν B. καὶ πείσαιμεν C. D. E.

μεν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. Καὶ 10
ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον. Καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν, καὶ
τὰ μέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς 2
καὶ χιτὼν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑποδήματα δύναται· καὶ εἰ
ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτών. Καὶ 11
εἰ τὸ γένος [ὅλον] τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. Καὶ
εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος. Οἷον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν,
καὶ τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. Καὶ εἰ θάτερον τῶν 12
πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ διπλάσιον,
καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. Καὶ εἰ ἄνευ 13
τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ
τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν. Ὅθεν καὶ Ἀγάθων εἴ-
ρηται,

Καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ
Ἡμῖν ἀνάγκη καὶ τέχνῃ προσγίγνεται.

Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἧττοσιν ἢ ἀφρονεστέροις δυνατὸν, καὶ τοῖς 14
ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη, "δεινὸν εἶναι, εἰ
"ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν." Περὶ δὲ
ἀδυνάτων δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει. 15

10. καὶ τὸ ὅλον] καὶ τὸ ὅλον δυνατὸν B. C. D. E.
καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν] desunt B.
εἰ] εἴ τι B. C. D. E.
πρόσχισμα] πρόσχημα E.
δύναται γενέσθαι] γενέσθαι δύναται B. C. D. E.
καὶ εἰ ὑποδήματα] καὶ ὑποδήματα δυνατὸν γενέσθαι καὶ εἰ ὑποδήματα A. B. C. D. E.
πρόσχισμα] πρόσχισματα A. πρόσχημα E.
καὶ χιτὼν] desunt A. B. C.
καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. καὶ εἰ τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος· οἷον εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν] desunt B. καὶ εἰ τὸ εἶδος desunt A.
τριήρη] τριήρης C.
καὶ εἰ τριήρη] desunt B. καὶ εἰ τριήρης C.
13. καὶ διπλάσιον] καὶ deest A.
13. ἢ] καὶ A.
γενέσθαί τι] γίγνεσθαι A.
πράσσειν] πράσσει A.
ἀνάγκη καὶ τύχη] ἀνάγκη καὶ τύχη A. omisso, puto, iota subscripto. ἀνάγκη καὶ τῇ τύχῃ D. ἀνάγκη καὶ τῇ τίχνῃ (sic) E.
προσγίγνεται] προσγίνεται B. D. E.
14. εἰ] τὸ B. C. E.
ἢ ἧττοσιν ἢ] καὶ ἥττοσι καὶ A.
Εὔθυνος] εὔθυμος B. (sic eadem prima manus) εὔθυμος C.
15. ἀδυνάτων] ἀδυνάτου A.

16 Εἰ δὲ γέγονεν [ἢ μὴ γέγονεν,] ἐκ τῶνδε σκεπτέον. Πρῶτον. μὲν γὰρ, εἰ τὸ ἧττον γίγνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, 17 γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· οἷον, εἰ ἐπιλέλη- 18 σται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. Ἔτι, εἰ ἐβούλετο, καὶ 19 μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε. Καὶ εἰ δυνατὸν, καὶ ὠργίζετο. Καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγον- ται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιοῦσιν· οἱ μὲν φαῦλοι δι' ἀκρασίαν· 20 οἱ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι. Καὶ εἰ ἔμελλε γίγνεσθαι καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. 21 Καὶ εἰ γέγονεν, ὅσα ἢ πεφύκει πρὸ ἐκείνου, ἢ ἕνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε· καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. Καὶ εἰ, ὅσα ὕστερον πέφυκε γίγνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα, γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. Ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν 22 ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. Περὶ δὲ

16. ἢ μὴ γέγονεν] desunt A.
γὰρ] deest B. C. E.
γίγνεσθαι πεφυκὸς] γίνεσθαι πεφυκὸς A. πεφυκὸς γίγνεσθαι B. C.
γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον] καὶ τὸ μᾶλλον πεφυκὸς γεγονὸς ἂν εἴη B. C. E. desunt D.
17. καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονε] desunt D. γίνεσθαι pro γίγνεσθαι C. B. Cæterum in hoc codice et hæc vox et reliqua a καὶ εἰ τὸ ad γέγονεν incertum sintne primæ an secundæ manus.
18. καὶ ἐβούλετο] καὶ εἰ ἐβούλετο A.
πέπραγε] πέπραχε A.
ἔτι] καὶ C. D. E.
19. δυνατὸν] ἐδύνατο D. E.
ἐδύνατο] δυνατὸν C.
20. γίγνεσθαι] γίνεσθαι B. C.
21. γέγονεν] προγέγονεν B. C. D. προγέγονε E.
ὅσα] ὅσα ἢ A.
ἐπείρασε] ἔπρασε (sic) C.
γίγνεσθαι] γίνεσθαι B. C.
καὶ τὸ] καὶ εἰ τὸ B. C. E.
τὸ τούτου] τὸ deest B. C. E. τοῦτο B.
τούτου ἕνεκα γέγονεν] ἕνεκα πρότερον τούτου γέγονεν B. C. D. E.
ἐπείρασε] ἔπρασε C.
καὶ] deest A.
ἐξ ἀνάγκης] ἐξανάγκης (sic) C.

τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις.

Καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὂν ἔσται. Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, 23
καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα. Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. Καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πρότερον πεφύκει γίγνεσθαι· 24
οἷον, εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὗσαι. Καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γέ- 25
γονε, καὶ ταῦτο εἰκὸς γενέσθαι· οἷον, εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία.

Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μεί- 26
ζονος τε καὶ ἐλάττονος, καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἐστι φανερόν. Εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν, καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος. Ὥστ', ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν· οἷον, τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ δίκαιον· φανερὸν, ὅτι δ' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. Τὸ δὲ παρὰ ταῦτα 27
ἔτι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ἐστι· κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων. Περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ

22. ὅτι] deest B. C. D. E.
βουλήσει] ἐν βουλήσει A. βουλῇ D. E.
23. καὶ τὰ] καὶ τὸ B. C. D.
καὶ λογισμῷ] desunt D.
ὄντα] ὂν B. C. D. E.
διὰ ταῦτα] διὰ deest A.
καὶ εἰ] εἰ deest A. D. E.
μελλήσει] μελήσει C. D. E.
γίγνεται] γίνεται B. C.
μέλλοντα] aberat, sed addidit recentior manus A.
24. πεφύκει] πέφυκε B. C. D. E.
γίγνεσθαι] γίνεσθαι A. B. C.
25. γέγονε] γεγονὸς E.
οἷον] καὶ C.
καὶ οἰκία] καὶ deest B. C. D. E.
26. μείζονος] καὶ μείζονος A.
ἡμῖν] ὑμῖν E.
ἐστὶ] ἔσται C.
καθ'] τὸ καθ' A.
τὸ προκείμενον] τῶν προκειμένων A.
οἷον] οἷον εἰ B. C. D. E.
τὸ καλὸν] τὸ deest B.
τὸ δικαιὸν] τὸ deest B. C. D. E.
ληπτέον] λειπτέον E.
27. ταῦτά τι] ταῦτα ἔτι A.
χρείαν τῶν] χρείαν αὐτῶν B.
ἕκαστα] ἕκαστον D. E.

ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονεν ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ, περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα.

ΚΕΦ. κ'.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ, ΠΟΣΑ ΕΙΔΗ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΑΥΤΟΙΣ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΧΡΗΣΤΕΟΝ.

ΛΟΙΠΟΝ δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ὑπείπερ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. Εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίστεις δύο τῷ γένει, παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα· ἡ γὰρ γνώμη μέρος ἐνθυμήματός ἐστι. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὅμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα· ἡ δ' ἐπαγωγὴ ἀρχή.

Παραδειγμάτων δ' εἴδη δύο· ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἓν δὲ τὸ αὐτὸν ποιεῖν. Τούτου δ' ἓν μὲν παραβολή· ἓν δὲ λόγοι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί. Ἔστι δὲ τὸ μὲν παράδειγμα τοιονδέ τι, ὥσπερ εἴ τις λέγοι, ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἐᾶν Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος οὐ πρότερον διέβη, πρὶν Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ διέβη. Καὶ πάλιν, Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ ἔλαβε· λαβὼν δὲ, διέβη· ὥστε καὶ οὗτος, ἂν λάβῃ, διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. Πα-

ταῦτα] ταῦτα. Περὶ τῶν κοινῶν πίστεων A. Hæc verba sunt librarii, non auctoris.

CAP. XX.

1. δ' αἱ] δὲ B.

2. μὲν οὖν] μὲν deest C. δὲ D.
δύο ἐστὶν] ἐστὶν deest A. ἐστὶν δύο B.
αὐτὸν] αὐτὸ B.
Λιβυκοὶ] λιβύης E.

3. παράδειγμα] παραδίγματα λέγειν A.
λέγοι] λέγει B.
ἐᾶν] ἐὰν E.
πρότερον] deest B. C. D. E.
λαβεῖν] ἔλαβε A.
λαβὼν δὲ, διέβη] λαβὼν δὲ διαβήσεται· ὥστε καὶ νῦν, ἂν λάβῃ καὶ πάλιν E.
καὶ πάλιν ad διαβήσεται] desunt D. quorum loco leg. ὥστε καὶ νῦν ἂν λάβοι. ἢ deest A. E.
ὥστε καὶ οὗτος ἂν λάβῃ, διαβήσεται] ὥστε καὶ νῦν ἂν λάβοι B. ὥστε καὶ νῦν ἂν λάβῃ C. ἐὰν pro ἂν A. desunt E.

ραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά· οἷον, εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη, μὴ οἱ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἳ ἂν λάχωσιν· ἢ τῶν πλωτήρων, ὅν τινα δεῖ κυβερνᾶν, κληρώσειεν, ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον. Λόγος δὲ, οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς Φάλαριν, καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ. Στησίχορος μὲν γὰρ, ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν δοῦναι τοῦ σώματος, τἄλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον· "Ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος· ἐλθόντος δ' ἐλάφου, "καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν "ἔλαφον, ἠρώτα τιν' ἄνθρωπον, εἰ δύναιτ' ἂν μετ' αὐτοῦ κο"λάσαι τὸν ἔλαφον. Ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ "αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν ἔχων ἀκόντια. Συνομολογήσαντος "δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι αὐτὸς ἐδούλευ"σεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ. Οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς," ἔφη, "ὁρᾶτε, "μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρήσασθαι, ταὐτὸ πά"θητε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν ἤδη ἔχετε, ἑλόμενοι

4. τὰ] καὶ τὰ D.
ὅτι] deest B. D. E.
δεῖ τοὺς] τοὺς deest A.
ὥσπερ] ὥσπερ ἂν A.
μὴ οἱ ἂν] οἱ μὴ A.
δύνωνται] δύνανται A.
ὅντινα] ὅτινα A. sed recentior manus emendavit ὅντινα.
ὡς δέον] ὡς οὐ δέον A.
δέον] δὲ D. E.
μὴ τὸν] μὴ deest A. μὴν τὸ E.
5. δὲ] deest B. C. D. E.
πρὸς Φάλαριν] περὶ φαλάριδος A.
δημαγωγοῦ] δημηγόρου D.
μὲν] deest C.
ἑλομένων] ἐλωμένων A.
Ἱμερέων] ἱμεραίων A. B. C. ἱμερίων E.
τἄλλα] τἆλλα E.
διαφθείροντος] διαφθείραντος B. E.
τιμωρήσασθαι] τιμωρίσασθαι E.
τὸν ἄνθρωπον] τινὰ ἄνθρωπον A.
δύναιτο μετ' αὐτοῦ] δύναιτ' ἂν μετ' αὐτὸν A. sed recentior manus emendavit αὐτοῦ.
κολάσαι] τιμωρήσασθαι A.
ἔφησεν] φὴ B. φησὶν C. D. E.
λάβῃ] λάβης D. λάβῃς E.
ἤδη] deest A.
ὑμεῖς ἔφη, ὁρᾶτε] ἡμεῖς ὁρᾶτε φησὶ B. ὑμεῖς ὁρᾶτε φησὶ C. D. E.
μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι] μὴ βουλόμενοι τοὺς πολεμίους A.
τιμωρήσασθαι] τιμωρίσασθαι E.
ταὐτὸ] ταὐτὰ B. C. D. E.
τὸν] τὸ A.
ἤδη ἔχιτε] ἔχιτε ἤδη A.

" στρατηγὸν αὐτοκράτορα· ἐὰν δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀνα-
6 " βῆναι ἐάσητε, δουλεύσετε ἤδη Φαλάριδι." Αἴσωπος δὲ ἐν
Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη,
" Ἀλώπεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν ἀπωσθῆναι εἰς φάραγ-
" γα· ἀδυναμέσην δὲ ἐκβῆναι, πολὺν χρόνον κακοπαθεῖν,
" καὶ συνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς· ἐχῖνον δὲ πλα-
" νώμενον, ὡς εἶδεν αὐτὴν, κατοικτείραντα ἐρωτᾶν, εἰ ἀφέλοι
" αὐτῆς τοὺς συνοραϊστάς· τὴν δὲ οὐκ ἐᾶν· ἐρομένου δὲ, διὰ
" τί, Ὅτι οὗτοι μὲν, φᾶναι, πλήρεις ἤδη μου εἰσὶ, καὶ ὀλίγον
" ἕλκουσιν αἷμα· ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃ, ἕτεροι ἐλθόντες πει-
" νῶντες ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα. Ἀτὰρ οὖν καὶ
" ὑμᾶς," ἔφη, " ὦ ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλά-
" πτει· πλούσιος γάρ ἐστιν· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτε-
" ρους ἥξουσι πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες."
7 Εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο,
ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπόν· λόγ-
ους δὲ, ῥᾴδιον. Ποιῆσαι γὰρ δεῖ, ὥσπερ καὶ παραβολὰς,
ἂν τις δύνηται τὰ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅπερ ῥᾴδιόν ἐστιν ἐκ φιλοσο-
8 φίας. Ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων· χρη-
σιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι τὰ διὰ τῶν πραγμά-
των· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι.
9 Δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασιν, οὐκ ἔχοντα μὲν

φυλακὴν] καὶ φυλακὴν B. C. D. E.

δουλεύσετε] δουλεύετε B. C. D. E.

συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ] δημηγορῶν κρινομένῳ δημαγωγῷ A. συνηγορῶν δημαγώγῳ τῷ κρινομένῳ B. C.

φάραγγα] φάραγκα B.

συνοραϊστὰς] συνορραϊστάς B. συνορραϊστὰς C.

συνοραϊστάς] συνορραϊστάς B. συνορραϊστὰς C.

φᾶναι ὅτι οὗτοι μὲν] ὅτι οὗτοι μὲν φάναι A.

πλήρεις μοῦ ἤδη] ἤδη μοῦ πλήρεις A.

ἀφίλῃ] ἀφέληται A.

ἀτὰρ οὖν] οὖν deest A. ἄταρ οὖν desunt D.

ἔφη, ὦ] desunt A.

βλάπτει] βλάψει A.

7. ῥᾴω] ῥᾶον A. ῥᾶον C.

9. παραδείγμασι μὴ ἔχοντα] παραδείγμασι οὐκ ἔχοντα A. παραδείγμασιν οὐκ ἔχοντα (sic) C.

ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσιν· ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων· ἔχοντα δὲ, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγῳ χρώμενον [ἐπὶ] τοῖς ἐνθυμήμασι. Πρστιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν ἐπαγωγῇ· τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ, πλὴν ἐν ὀλίγοις· ἐπιλεγόμενα δὲ, μαρτυρίοις· ὁ δὲ μάρτυς πανταχοῦ πιθανός. Διὸ καὶ προτιθέντι μὲν, ἀνάγκη πολλὰ λέγειν· ἐπιλέγοντι δὲ, καὶ ἓν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ πιστὸς καὶ εἷς χρήσιμος. Πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται.

ΚΕΦ. κά'.

ΠΕΡΙ ΓΝΩΜΗΣ, ΤΙ ΕΣΤΙ, ΚΑΙ ΠΟΣΑ ΕΙΔΗ ΑΥΤΗΣ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΧΡΗΣΤΕΟΝ ΑΥΤΗι, ΚΑΙ ΤΙΝΑ ΩΦΕΛΕΙΑΝ ΕΧΕΙ.

ΠΕΡΙ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέντος τί ἐστι γνώμη, μάλιστ' ἂν γένοιτο Φανερὸν, περὶ ποίων τε, καὶ πότε, καὶ τίσιν ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις. Ἔστι δὲ ἡ 2 γνώμη ἀπόφανσις, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον· οἷον, ποῖός τις Ἰφικράτης· ἀλλὰ καθόλου· οὔτε περὶ πάντων καθόλου· οἷον, ὅτι τὸ εὐθὺ τῷ καμπύλῳ ἐναντίον· ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράσσειν. Ὥστ', ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τοιούτων συλ-

ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων] desunt D. E.
ἐπιλόγοις] ἐπιλόγῳ A.
ἐπὶ] aberat, sed addidit recentior manus A.
ἐπαγωγῇ] ἐπαγωγαῖς B. C. D. E.
τοῖς δὲ ῥητορικοῖς] τῆς δὲ ῥητορικῆς C.
ἐν] deest D. E.
ἐπιλεγόμενα] ἐπιλεγόμενον D. E.
διὸ] διότι B. C. D. E.
πιστὸς] χρηστὸς A.

CAP. XXI.

1. μάλιστ' ἂν γένοιτο] μάλιστα γένοιτ' ἂν C.
2. δὲ] δ' ἡ A.
ἀπόφανσις] ἀπόφασις D. E.
οὐ] μὲν, οὐ B. C. D.
περὶ] οὔτε περὶ A. sed οὔτε delevit recentior manus.
καθ' ἕκαστον] καθέκαστον C.
οὔτε] καὶ οὐ A.
π. π. καθόλου] καθόλου deest A.
ἐστι] εἰσι C.
πράσσειν] πράττειν A.
τοιούτων] τούτων C. D. E.

λογισμός ἐστι σχεδὸν, τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ αἱ ἀρχαὶ, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί εἰσιν. Οἷον,

Χρὴ δ' οὔ ποθ', ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

Τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθύμημα ἔσται τὸ ἅπαν· οἷον,

Χωρὶς γὰρ ἄλλης, ἧς ἔχουσιν, ἀργίας,
Φθόνον πρὸς ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ·

καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν, ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ·

καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν, ὅστις ἔστ' ἐλεύθερος·

γνώμη· πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ, ἐνθύμημα·

Ἡ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.

3 Εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἶναι γνώμης εἴδη· ἢ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται, ἢ ἄνευ ἐπιλόγου. 4 Ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν, ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβητούμενον· ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ 5 ἐπιλόγου. Τούτων δ' ἀνάγκη τὰς μὲν διὰ τὸ προεγνῶσθαι μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου· οἷον,

Ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ·

φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτως· τὰς δ' ἅμα λεγομένας δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν· οἷον,

τά τε] τε deest A.
ἐνθύμημά ἐστι] ἐνθύμημα ἔσται C. D. E.
ἀστῶν] ἀνδρῶν D.
ἀλφάνουσι] ἀμφάνουσι B. D. E.
εὐδαιμονεῖ. καὶ τὸ] τὸ deest B. C. D. E.
γνώμη· πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα] desunt D. E.
3. δή ἐστι] δὴ ἔστι C. D.
εἶναι γνώμης εἴδη] εἴδη εἶναι γνώμης A.
4. ἀποδείξεως] ἀποδείξεως B. Sed aliter fuisse videtur.
εἰσιν] εἰσιν αἱ μετὰ ἐπιλόγου B. C. D. E.
ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβητούμενον] desunt D.
5. ἄριστον] μὲν ἄριστον A.
μὲν] deest B. C. D. E.
οὕτω] οὕτως A.

Οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου αἱ μὲν ἐνθυμήματος μέρος εἰσίν· 6
ὥσπερ,

Χρὴ δ' οὗ ποθ', ὅστις ἀρτίφρων·

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος· αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν. Εἰσὶ δ' αὗται, ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον· οἷον ἐν τῷ,

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλασσε θνητὸς ὤν.

Τὸ μὲν γὰρ φᾶναι, "μὴ δεῖν ἀεὶ Φυλάττειν τὴν ὀργὴν," γνώμη· τὸ δὲ προσκείμενον, "θνητὸν ὄντα," τὸ διὰ τί λέγει. Ὅμοιον δὲ καὶ τὸ,

Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν.

Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ 7
ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει. Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ παραδόξων, μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι· οἷον, εἴ τις εἴποι, "Ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ, οὔτ' ἀργὸν εἶναι, οὐ Φημὶ χρῆναι παιδεύεσθαι·" ἢ τοῦτο προεἰπόντα, ἐπεῖπεῖν τὰ ἔμπροσθεν. Περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων, ἀδήλων δὲ, προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. Ἁρμόττει δ' ἐν τοῖς 8

ἐραστὴς] ἐρασθεὶς A.
οὐκ ἀεὶ] οὐχὶ καὶ A.
6. ἀρτίφρων] ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ B. C. D. E.
αἱ δ'] αἵ δ' D. E.
μὲν] deest B. C.
τῷδε] τῷ A.
φύλαττε] φύλασσε A.
φᾶναι, μὴ] μὴ φάναι B. φάναι, μὴ C.
ἀεὶ] deest A.
τὴν ὀργὴν] desunt A.
προσκείμενον] προσκείμενον τὸ D.
θνητὸν] τὸ θνητὸν B. C. E.
διὰ τί] διατὶ C.
λέγει] deest A.
ὅμοιον] ὁμοίως A.
καὶ τὸ] τὸ deest A. καὶ τῷ E.
θνατὰ θνατὸν θνατὸν] θνητὰ θνητὸν θνητὸν A.
τὸν sec.] deest B. C. D. E.
7. μὲν] deest B. C. D. E.
προθέντα] προσθέντα A.
χρῆναι] χρὴ B. C. D. E.
ἐπειπεῖν] ἔτι εἰπεῖν A.
προστιθέντα] προτιθέντα B. C.
στρογγυλώτατα] στρογγυλώτατον B. C.

τοιούτοις καὶ τὰ Λακωνικὰ ἀποφθέγματα, καὶ τὰ αἰνιγματώδη· οἷον, εἴ τις λέγοι, ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι "οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμάθεν
9 ᾄδωσιν." Ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικίᾳ μὲν πρεσβύτερον· περὶ δὲ τούτων, ὧν ἔμπειρός τις ἐστίν. Ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπὲς, ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν· τὸ δὲ, περὶ ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. Σημεῖον δ' ἱκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσὶ,
10 καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται. Καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν μάλιστα ἁρμόττει ἐν σχετλιασμῷ, καὶ δεινώσει· καὶ
11 ἐν τούτοις ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. Χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἂν ὦσι χρήσιμοι· διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοιναὶ, ὡς ὁμολογούντων ἁπάντων, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν· οἷον, παρακαλοῦντι ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης·

καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας,

Ξυνὸς ἐνυάλιος·

καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

12 Ἔτι, ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν· οἷον παροιμία,

τὰ αἰνιγματώδη] τὰ deest B. C. D. E.
λέγοι] λέγει B.
9. πρεσβύτερον] πρεσβυτέρων A. πρεσβυτέροις D. E.
ἐστὶν] deest B. C. D. E.
μὴ] deest C. E.
τὸ δὲ περὶ] περὶ δὲ A.
ἠλίθιον] ἠλίθιοι E.
10. μάλιστα] deest D. E.
ἁρμόττει] ἁρμόττειν E.
11. τεθρυλλημέναις] τεθρυλημέναις A.
ἂν] ἐὰν A.
γὰρ τὸ] τὸ γὰρ A.
κοιναὶ] κοινὰ A.
ὡς] deest C.
ἁπάντων] πάντων A.
εἰς] ἐπὶ A. εἰ B.
Ξυνὸς] ξεινὸς B.
καὶ μηδὲν] καὶ deest B. C. D. E.
κτείνας] κτείνων A.
καταλείποι] καταλείπει A.
12. παροιμία] μαρτυρίαι B. D. E.

"Ἀττικὸς πάροικος." Δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν καὶ 13
παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα· (λέγω δὲ δεδημοσιευμένα, οἷον τὸ,
"Γνῶθι σαυτόν·" καὶ τὸ, "Μηδὲν ἄγαν·") ὅταν ἢ τὸ ἦθος
φαίνεσθαι μέλλῃ βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον ᾖ. Ἔστι δὲ
παθητικῶς μὲν, οἷον εἴ τις ὀργιζόμενος φαίη, "Ψεῦδος εἶναι,
ὡς δεῖ γιγνώσκειν αὐτόν· οὗτός γ' οὖν εἰ ἐγίγνωσκεν αὐτὸν,
οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσε." Τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, ὅτι
"οὐ δεῖ, ὥσπερ φασὶ, φιλεῖν ὡς μισήσοντας, ἀλλὰ μᾶλ-
λον μισεῖν ὡς φιλήσοντας." Δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν 14
δηλοῦν· εἰ δὲ μὴ, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· οἷον, ἢ οὕτως εἰπόντα,
ὅτι "δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα·
ἐπιβούλου γὰρ θάτερον·" ἢ ὧδε, "οὐκ ἀρέσκει δέ μοι τὸ
λεγόμενον· δεῖ γὰρ τόν γ' ἀληθινὸν φίλον ὡς φιλήσοντα ἀεὶ
φιλεῖν." Καὶ "οὐδὲ τὸ, μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τοὺς γε
κακοὺς ἄγαν μισεῖν."

Ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην, μίαν 15
μὲν δὴ διὰ τὴν Φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ,
ἐάν τις καθόλου λέγων ἐπιτύχῃ τῶν δοξῶν, ἃς ἐκεῖνοι κατὰ
μέρος ἔχουσιν. Ὃ δὲ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε· ἅμα δὲ καὶ

13. δὲ] δὲ καὶ B.
παρὰ τὰ] πάντα A.
οἷον] deest D.
φαίνεσθαι μέλλῃ] μέλλῃ φαίνεσθαι B. C. μέλλοι pro μέλλῃ D. E.
εἰρημένον ἐστὶν] εἰρημένη A. sine ἐστίν. ᾖ C. pro ἐστίν.
παθητικῶς μὲν] παθητικὴ μὲν οἷον A.
φαίη] καὶ φαίη D. E.
γιγνώσκειν] γινώσκειν B. C.
αὐτὸν] αὐτὸν A. C. E.
γοῦν] γ' οὖν A. οὖν B. C. deest D. μὲν οὖν E.
ἐγίγνωσκεν] ἐγίνωσκεν B. C. E.
αὐτὸν] ἑαυτὸν A. B. C.
μισήσοντα] μισήσοντας A.
φιλήσοντα] φιλήσοντας A.

τῇ εἰ
14. τῇ λέξει] τὴν λέξιν B. (sic eadem manus) τῇ ἕξει D.
δηλοῦν] συνδηλοῦν A. E.
ἢ] deest A.
δεῖ] δεῖ δὲ A.
ἐπιβούλου] ἐπιβουλία D. E.
ἀρέσκει] ἀρκέσει D.
τόν γ' ἀλ.] γ' deest A.
αἰεὶ] ἀεὶ A. B. C.
μηδὲν] μηδὲν A. B. C. D. E.
γε] τε A.
κακοὺς] κακῶς B.
15. δὴ] deest A.
τὴν φορτικότητα] τὸ φορτικώτατον D. E.
τις] τι D.
ὃ δὲ] ὃ δὴ B. E.

πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν· ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, καθόλου ἀπόφανσίς ἐστι· χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου, ὃ κατὰ μέρος προϋπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν. Οἷον, εἴ τις γείτοσι τύχοι κεχρημένος ἢ τέκνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος,

Οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον·

ἢ ὅτι "οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιίας." Ὥστε δεῖ στοχάζεσθαί πως, τυγχάνουσι ποῖα προϋπολαμβάνοντες· εἶθ' οὕτως
16 περὶ τούτων καθόλου λέγειν. Ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἠθικοὺς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους. Ἦθος δ' ἔχουσιν οἱ λόγοι, ἐν ὅσοις δῆλη ἡ προαίρεσις. Αἱ δὲ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρετῶν· ὥστ' ἂν χρηταὶ ὦσιν αἱ γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα. Περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι, καὶ πόσα εἴδη αὐτῆς, καὶ πῶς χρηστέον αὐτῇ, καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρήσθω τοσαῦτα.

αὐτὰς] αὐτοὺς D. E.
καθόλου ἀπόφανσις] ἀπόφανσις καθόλου A. καθόλου ἀπόφασις D.
λεγομένου] λεγόμενον D. E.
ὃ] ἃ A.
προϋπολαμβάνοντες] ὑπολαμβάνοντες B. C. D. E.
εἴ τις] εἴ τι A. Sed recentior manus εἴ τις.
τύχῃ] τύχοι C.
εἰπόντος] εἰπόντος ὅτι B. C. D.
γειτονίας] γειτονείας A.
πῶς] deest B. C. D. E.
τυγχάνουσι, ποῖα] ποῖα τυγχάνουσι B. C. D. E.
προϋπολαμβάνοντες·] προϋπολαμβάνοντες οὕτως· D. E.
εἶθ' οὕτω] εἶθ' οὕτως A. εἶτα οὕτως B. οὕτως εἶτα D. E.
16. δὲ] τε C. E.
δεῖ] δὴ A. Sed emendavit recentior manus δεῖ.
μίαν χρῆσιν ἔχειν] ἔχειν μίαν χρῆσιν A.
τὸ] τῷ E.
ποιεῖ] ποιοῦσι C.
λόγοι] οἱ λόγοι A.
ὅσοις] οἷς B. D. E.
δὲ] γὰρ B. D. E.
προαιρετῶν] προαιρέσιων A. B. C.
αὐτῆς] ταύτης A.
πῶς] πότε B. C.
αὐταῖς] αὐτῇ A.
τίνα] τιν' A.
τοσαῦτα] ταῦτα A. Sed recentior manus τοσαῦτα.

ΚΕΦ. κβ'.

ΠΕΡΙ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

ΠΕΡΙ δὲ ἐνθυμημάτων καθόλου τε εἴπωμεν, τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τόπους· ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν. Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογι- 2
σμός τίς ἐστιν, εἴρηται πρότερον, καὶ πῶς συλλογισμὸς, καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν· οὔτε γὰρ πόῤῥωθεν, οὔτε 3
πάντα δεῖ λαμβάνοντα συνάγειν· τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ τὸ μῆκος· τὸ δὲ ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. Ταὐτὸ γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ, "τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν." Οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν· οἱ δ', ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. Ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων τῶν δοκούντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον· οἷον, ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται· καὶ τοῦτο δ', ὅτι οὕτως φαίνεται δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις· καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Πρῶτον μὲν 4
οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι, περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴθ' ὁποιῳοῦν, ἀναγκαῖον, καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν ὑπάρχοντα ἢ πάντα, ἢ ἔνια· μηδὲν γὰρ ἔχων, ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. Λέγω δὲ, οἷον, πῶς ἂν δυναίμεθα συμβου- 5
λεύειν Ἀθηναίοις, εἰ πολεμητέον, [ἢ μὴ πολεμητέον,] μὴ ἔχον-

CAP. XXII.

1. ἑκατέρου] ἑκάτερον A.

3. τοῦ] τὸ B. E.

φασὶν οἱ ποιηταὶ] οἱ ποιηταὶ φασὶ B. C. οἱ ποιηταὶ φασιν D. οἱ ποιηταί φασιν E.

μουσικωτέρους] μουσικώτερον E.

καθόλου] τὰ καθόλου B. D. E.

τοῦτο δ'] τοῦτο δὴ A. Sed emendavit recentior manus δὲ.

οὕτω] οὕτως A.

ἢ πᾶσιν] ἅπασιν A. ἢ τοῖς πᾶσιν B.

4. κατὰ τούτου] καὶ τὰ τούτῳ A.

τὰ ante ὑπάρχοντα] deest A.

5. συμβουλεύειν] ξυμβουλεύειν A.

ἢ μὴ πολεμητέον] desunt A.

τες, τίς ἡ δύναμις αὐτῶν, πότερον ναυτικὴ, ἢ πεζικὴ, ἢ ἄμφω· καὶ αὐτὴ πόση· καὶ πρόσοθέν τίνες· ἢ φίλοι, καὶ ἐχθροί· ἔτι δὲ, τίνας πολέμους πεπολεμήκασι, καὶ πῶς, καὶ τἆλλα
6 τὰ τοιαῦτα· ἢ ἐπαινεῖν, εἰ μὴ ἔχαιμεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἢ τὰ ὑπὲρ τῶν Ἡρακλειδῶν πραχθέντα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων· ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων ἢ δοκούντων ὑπάρχειν καλῶν ἐπαινοῦσι πάντες.
7 Ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων, σκοπεῦντες, τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ ἀριστεύσαντας ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιάτας· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἁμάρτημα ὑπάρχει αὐτοῖς. Ὡς δ' αὕτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοπού-
8 μενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. Οὐδὲν δὲ διαφέρει, περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμονίων, ἢ ἀνθρώπου, ἢ θεοῦ, ταὐτὸ τοῦτο δρᾶν. Καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ, καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰ ὑπάρχοντα, ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν, ληπτέον, ἵν' ἐκ τούτων λέγωμεν, ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι καλὸν ὑπάρχει, ἢ αἰσχρόν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμενοι, εἴ τι

ἢ] deest B. C. D. E.
αὐτὴ] αὖτη A. B. C. E.
ἔτι δὲ] εἴτε A.
τἆλλα] τἄλλα E.
6. καὶ] ἢ A.
εἰ μὴ] ἢ μὴ A. Sed recentior manus emendavit εἰ μὴ.
ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα] ὑπὲρ τῶν ἡρακλειωδῶν λεχθέντα A. Sed recentior manus emendavit ἡρακλειδῶν πραχθέντα.
ἄλλό τι τῶν] τῶν ἄλλων τινῶν B. C. D. E.
7. ὑπάρχειν] deest B. C. D. E.
βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ ἀριστεύσαντας] βάρβαρον ἀριστεύσαντας καὶ συμμαχεσαμένους A.
ἁμάρτημα τοιοῦτον] τοιοῦτον ἁμάρτημα A. D.
8. Ἀθηναίων ἢ Λακεδαιμονίων] λακεδαιμονίων καὶ ἀθηναίων A.
ἀνθρώπου ἢ θεοῦ] ἀνθρώπους ἢ θεοὺς A. Sed recentior manus emendavit ἀνθρώπου ἢ θεοῦ.
καὶ κατηγοροῦντα] desunt A.
ὑπάρχει ἢ αἰσχρὸν] ἢ αἰσχρὸν ὑπάρχει A.

δίκαιον ἢ ἄδικον· συμβουλεύοντες δὲ, εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν· οἷον 9
περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν [ἢ μὴ ἀγαθὸν,] ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ. Ὥστ', ἐπειδὴ καὶ πάντες 10
οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἄν τε ἀκριβέστερον, ἄν τε μαλακώτερον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ ἁπάντων λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου δῆλον ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι· φανερὸν, ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων· περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν 11
τρόπον, ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος· καὶ περιγράφοντα ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος· ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων, τοσούτῳ ῥᾴδιον δεικνύναι· ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτῳ οἰκειότερα καὶ ἧττον κοινά. Λέγω δὲ κοινὰ μὲν, τὸ 12
ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο· ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις

δίκαιον] δίκαιον ὑπάρχει B. C. D. E.
εἴτι] εἰ A. Sed recentior manus addidit τι.
συμφέρον] συμφέρον ὑπάρχει B. C.
ἢ] εἰ A. Sed recentior manus emendavit ἢ.
9. εἰ] ἢ E.
ἢ μὴ ἀγαθὸν] desunt A.
10. ὥστ'] deest B. C. D. E.
πάντες] οἱ πάντες A.
ἄν τε] ἐάν τε A.
μαλακώτερον] μαλακότερον E.
δῆλον γὰρ] γὰρ deest A.
φανερὸν] φανερὸν οὖν D.
11. ὑπογυίου] ὑπογύου A. C. D. E.
γιγνομένων] γινομένων C.
ἀλλ' εἰς τὰ] ἀλλὰ τὰ B. C. D. E.
περιγράφοντα] περιγράφοντας A. B. C. D.
ὅτι] τὰ B. C. D. E.
ἐγγύτατα] ἐγγυτάτω B. C. D. E.
ἔχηται] ἔχῃ A. Sed recentior manus emendavit ἔχηται.
τοσούτῳ] τοσοῦτον E.
ἐγγύτερον] ἐγγυτέρω B. C.
τοσούτῳ] τοσοῦτον E.
οἰκειότερα] οἰκειότερον D. E.
καὶ ἧττον κοινὰ] Hæc recentior manus delevit, posuitque ante τοσούτῳ A.
κοινὰ] δεινὰ E.
12. λέγω] λέγομεν B. D. E.
μὲν] deest B. C. D. E.
ἐπὶ] εἰς B. C. D. E.
ἄλλοις] ἄλλως B.

ὑπάρχει πολλοῖς· ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος τὸν Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην· ἴδια δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον, τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἕκτορα, τὸν ἄριστον τῶν Τρώων· καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκώλυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν, ἄτρωτος ὤν· καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσε· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Εἷς μὲν οὖν τόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός.

13 Τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω
14 καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. Πρῶτον δ' εἴπωμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. Ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστιν, ὅτι ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστι· τὰ δὲ ἐλεγκτικά· καὶ διαφέρει, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος
15 καὶ συλλογισμός. Ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν· τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν τὸ τὰ ἀνομο-
16 λογούμενα συνάγειν. Σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι· ἐξειλεγμέναι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστον εἰσίν· ὥστ', ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων, περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ, ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν, καὶ παθημάτων, καὶ ἕξεων, ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι
17 πρότερον οἱ τόποι. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ

Ἀχιλλέα] τὸν ἀχιλλέα A.
Διομήδην] διομήδη A. D.
ἐκώλυσεν] ἐκώλυεν B. C. D. E.
τόπος] τρόπος B. C. E.
καὶ] deest A.
πρῶτος] deest C.
13. λέγω] λέγομεν B.
τὸ αὐτὸ] τὸν αὐτὸν A. Sed prima manus τὸ αὐτό.
14. εἴδη δύο] δύο εἴδη B. C. D. E.
ἐστιν] εἰσιν B.
ἐλεγκτικὰ] ἐλεκτικὰ (sic) E.
15. ἐξ] ἐξ A. Sed ante ε erasa est una, ut videtur, litera.
τὸ τὰ] τὸ deest A.
16. ἑκάστων] ἕκαστα B. C. D. E.
αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστον] περὶ ἕκαστον αἱ προτάσεις B. C. D. E.
ἢ κακοῦ ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ] ἢ αἰσχροῦ ἢ κακοῦ A.
ἠθῶν καὶ] ἰδικῶν B. C. D. E.
ἕξεων] ἐξ ὧν B. C. D. E.
ὡσαύτως] ὡς αὕτως A.
εἰλημμένοι] εἰλημμένον A. Sed recentior manus emendavit εἰλημμένοι.
17. καὶ] deest A. B. C. D.

ἁπάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν παρασημαινόμενοι τοὺς ἐλεγκτικοὺς, καὶ τοὺς ἀποδεικτικοὺς, καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπείπερ οὐδὲ συλλογισμῶν. Δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

ΚΕΦ. κγ'.

ΤΟΠΟΙ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

ΕΣΤΙ δὲ εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναντίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν, εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει· ἀναιροῦντα μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα δὲ, εἰ ὑπάρχει· οἷον, ὅτι "τὸ σωφρονεῖν ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν βλαβερόν." Ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ, "Εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι." (Καὶ,)

Εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
Ἀκουσίως δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν,
Οὐδ', εἴ γ' ἀναγκασθείς τις εὖ δράσει τινὰ,
Προσῆκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν.—

(καὶ,)

Ἀλλ' εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν

ἁπάντων] πάντων B. C. D. E.
τοὺς ἐλεγκτικοὺς] τούς τε ἐλεγκτικοὺς B. C.
ἀποδεικτικοὺς] δεικτικοὺς D. E.
οὐκ ὄντων δὲ] ὄντων δ' οὐκ B. C. D. E.
ἐνστάσεων] τῶν στάσεων D. τῶν ἐνστάσεων E.
πρὸς] deest C. D. E.

CAP. XXIII.

1. ὑπάρχει] deest B. C. D. E.
ἀναιροῦντα] ἀναιροῦντι D. E.
ὑπάρχει] ὑπάρχοι B.
κατασκευάζοντα] κατασκευάζοντι D. E.
ἢ] deest E.
ὡς] deest B. C. D.
Μεσσηνιακῷ] μεσηνιακῷ C.
εἰ] ἃ A.
δεδρακόσιν] ex emend. Prima manus πεπραχόσιν A.
πεσεῖν] πίπτειν B. C. D. E. Vera fortasse lectio est πίτνειν.
εἴγ'] ἂν A.
δράσει] δράσῃ A.
ἐστι τῷ δ'] εἶναι τῶδε A.
ψευδηγορεῖν] ψευδήγορον A. Sed recentior manus emendavit ψευδηγορεῖν. ψευδολογεῖν B. D. E.

Πιθανὸν, νομίζειν χρή γε καὶ τοὐναντίον,
Ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

2 Ἄλλος, ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι "τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως· ὧν δ' οὐχ αἱρετὸν, τὸ δικαίως ἀποθα-
3 νεῖν." Ἄλλος, ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα. Εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι. Καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι· οἷον, ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τέλων, "Εἰ γὰρ μηδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι." Καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι· καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι. Ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. Εἰ γὰρ δικαίως ἔπαθέν τι, δικαίως πέπονθεν, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ. Διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι· εἶτα χρῆσθαι, ὁποτέρως ἂν ἁρμόττῃ· ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτον, καὶ οὐδὲν κωλύει· ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου,

Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔτις ἐστύγει βροτῶν;

φησὶ δ' ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν.

Πιθανὸν] πιθανὰ A.
χρή γε] χρή γε A. sed fuit χρῆ σε.
συμβαίνειν] συμβαίνει A.
2. ἄλλος] ἀλλ' ὡς B.
οὐχ αἱρετὸν] οὐ χαιρετὸν τὸ A.
3. ἢ τὸ δικαίως] καὶ τὸ δ. B. C. D. E. τὸ deest A.
τελῶν] τιλωνῶν B. E.
οὐδὲ] μηδ' A.
ἢ] καὶ B. C. D. E.
ὑπάρχει] ὑπάρχοι B. C.
ποιήσαντι· καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι] πείσαντι (sed recentior manus emendavit ποιήσαντι) ἢ ποιήσαντι A.
ἔστι δ' ἐν τούτῳ] ἔστι δὲ τοῦτο A.
δικαίως ἀπέθανε δικαίως] δ. ἔπαθέν τι δ. A.
χρῆσθαι] χρήσασθαι B. C. D. E.
ἁρμόττει] ἂν ἁρμόττῃ B. E. ἂν ἁρμόττοι C. ἁρμόττῃ D.
τοιοῦτο] τοιοῦτον A. C.
ἐν] ὁ B. C. deest D. E.
Ἀλκμαίωνι] ἀλκμέονι A.
τοῦ] τῶ A. τῷ B. C. D. E.
φησὶ δὲ] φησὶ δεῖ A. Sed recentior manus emendavit δὲ.
διαλαβόντα] διαλαβόντας B. D. E.
χρὴ] deest B. C. D. E.
σκοπεῖν] σκοπεῖν τί ἐστι τὶ συμβαῖνον C.

Ἑρμένης δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας, πῶς; ὑπολαβών φησι,

Τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

Καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. Καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ κελεύει κρίνεσθαι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον ὂν τὸ ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. Ἄλλος, ἐκ τοῦ 4
μᾶλλον καὶ ἧττον· οἷον, "εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γ' ἄνθρωποι·" τοῦτο γάρ ἐστιν, εἰ, ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι, μὴ ὑπάρχει, δῆλον, ὅτι οὐδ', ᾧ ἧττον. Τὸ δ', ὅτι "τοὺς "πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὸν πατέρα," ἐκ τοῦ, εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὔ. Ἔτι, εἰ μήτε μᾶλ- 5
λον, μήτε ἧττον· ὅθεν εἴρηται,

Καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατὴρ,
Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχί, κλεινὸν ἀπολέσας γόνον;

καὶ ὅτι, "εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος."

Ἀλφεσιβοίας] Ἀμφεσιβοίας E.

πῶς] πρὸς οὓς D. καὶ πῶς σὲ κατέκριναν, ὦ Ἀλκμαίων; C. in marg.

οἷον] deest A.

ἐπεὶ] ἐπειδὴ B.

ἐκέλευε κρῖναι] κελεύει κρίνεσθαι A. κρίναι E.

ὂν] ὂν τὸ A. ὂν deest B. C. D. E.

4. πάντα] πάντες B. C. D.

ὑπάρχοι] ὑπάρχῃ B.

ὑπάρχει] ὑπάρχῃ A. B.

δῆλον ὅτι] δηλονότι D.

πατέρα τύπτει] τύπτει deest B. C. D. E.

εἰ τὸ] κατὰ τὸ A. Sed recentior manus emendavit εἰ τὸ. desunt B.

καὶ τὸ] καὶ A. Sed recentior manus addidit τὸ.

δεῖξαι] Post δεῖξαι in A. legitur τύπτει ὅτι εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον· ἢ δὴ οὕτως· ἢ εἰ ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, ἢ ᾧ ἧττον εἰ ὑπάρχει ὁπότερον δεῖ δεῖξαι. Quæ recentior manus delenda censuit, et partim eradendo pæne delevit.

5. παῖδας ἀπολέσας] παῖδα' sed fuit παῖδας A. Videtur autem recentior manus emendare voluisse παῖδ' ἀπολέσας.

ἀπολέσας κλεινὸν] κλεινὸν ἀπολέσας A. ἀπολέσας κλεινότατον B. C. D. E. Cæterum delevi τὸν Ἑλλάδος ante ἀπολέσας, marginem secutus editionis Morelianæ in Bibl. Bodl. adservatæ, et a me supra ad partes vocatæ.

μηδὲ] μὴ B. C. E.

Καὶ "εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος." Καὶ "εἰ "Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος." Καὶ "εἰ μηδ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ Φιλόσοφοι." Καὶ "εἰ μηδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι, ὅτι ἡττῶνται πολλάκις, "οὐδ' οἱ σοφισταί." Καὶ ὅτι, "εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμε- "τέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων." 6 Ἄλλος, ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν· οἷον, ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἀρμόδιον, ὅτι, "εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυ- "χεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν· ποιήσαντι δὲ, ἆρ' οὐ δώσετε; "μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν ὑπισχνεῖσθε· παθόντες δ' ἀφαι- "ρεῖσθε." Καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους Φίλιππον διϊέναι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅτι, "εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίου, "ὑπέσχοντο ἄν· ἄτοπον οὖν, εἰ, διότι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε, 7 "μὴ διήσουσιν." Ἄλλος, ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὐτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος· οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ,

καὶ, εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος] desunt D. E. In C. hæc verba non sunt in textu, tamen in margine scripta sunt, postea vero deleta. μὴ δ' οἱ pro μὴ οἱ B.

καὶ, εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος] desunt D. E. εἰ ἀχιλλέα pro Ἀχιλλέα A.

καὶ, εἰ μηδ'] καὶ οἱ μηδ' B.

οἱ] deest A.

τεχνῖται] τεχνίται C. τεχνῆται E.

ἡττῶνται] θανατοῦνται A. θανοῦνται B. D. ἀποθανοῦνται E.

τὸν ἰδιώτην] τὸν ἰδιώτης (sic) D.

ὑμετέρας] ἡμετέρας E.

ὑμᾶς] ἡμᾶς E.

6. ἐκ τοῦ] εἰς B. C. D. E.

οἷον] deest B. C. D. E.

ἠξίουν] ἠξίου B. C. D. E.

ποιήσω] ποιήσω A. Sed recentior manus emendavit ποιήσῃ. ποιήσῃ B. C. D. E.

ὑπισχνεῖσθε] ὑπισχνεῖσθαι A. Sed prima manus ὑπισχνεῖσθαι ὑπισχνεῖσθαι (sic) B.

ἀφαιρεῖσθε] ἀφαιρεῖσθαι A. Sed prima manus ἀφαιρεῖσθαι.

τὸ] τοὺς E.

Φίλιππον διϊέναι] δεῖ εἶναι φίλιππον, A. Sed recentior manus emendavit διϊέναι φίλιππον.

εἰς] πρὸς B. C. D. E.

ὑπέσχοντο] ὑπέσχετο B.

μὴ] οὐ B. C.

διήσουσι] διδοῦσι B. διήσουσιν D. διοίσουσιν E.

7. καθ' αὐτοὺς] καθ' αὐτῶν Nota MS. in marg. ed. Morell. ubi mox τόπος pro τρόπος, et ἐν τῷ Τεύκρῳ· καὶ ᾧ ἐ. I.

ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος, εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν; οὐ φάσκοντος δὲ, εἶτα εἶπε, "Σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὢν, οὐκ ἂν προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν "Ἰφικράτης;" Δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μὴ, γελοῖον ἂν φανείη, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα τοῦτό τις ἂν εἴπειεν· ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου. Ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν δεῖ. Καθόλου δ' ἀτόπος [οὗτός] ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσειεν ἄν· ἢ προτρέπῃ ποιεῖν, ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, μηδὲ ποιήσειεν ἄν. Ἄλλος, ἐξ ὁρισμοῦ· οἷον, ὅτι "Τὸ δαι- 8
"μόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον. Καίτοι "ὅστις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ "θεοὺς εἶναι." Καὶ ὡς Ἰφικράτης, ὅτι "γενναιότατος ὁ "βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν "πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι." Καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός. "Τὰ γοῦν ἔργα συγγενέστερά ἐστι "τὰ ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά." Καὶ

ᾧ] deest B. C. D. E.
Ἀριστοφῶντα] τὸν ἀριστοφῶντα B. E. ἀντιφῶντα C.
εἶπε] deest B. C. D. E.
ὢν] deest A.
οὐ] οὐκ ἂν B. D. E.
δεῖ δ'] δεῖ δὲ A.
ἀδικῆσαι] ἀδικήσειν B. C. D.
εἰ δὲ μὴ] εἰ δ' οὐ B. C. D. E.
ἂν εἴποι] ἂν εἴπειεν A. εἴποιεν B. C. D. E.
τοῦ κατηγόρου] τοῦ deest E.
τοῦτ' οὖν] καὶ τοῦτο οὖν C.
ἀεὶ] ἂν B. ἀεὶ δεῖ C. deest D. E. Dedi δεῖ cum ed. Spir.
δ' ἄτοπος] δὲ ὁ τόπος B. C. ὁ τόπος D E.
οὗτός ἐστιν] οὗτος deest A.
ποιεῖ] μὴ ποιεῖ B. C. D. μὴ ποιῇ E.
ποιήσειεν] μὴ ποιήσειεν B. C. D. E.
προτρέπει] προτρέποι C. προτρέπῃ D.
μηδὲ] ἢ μὴ B. C. D. E.
8. ὅτι τ. δ. ο. ε. α. ἢ θ. ἢ θ. ε.] τί τὸ δαιμόνιόν ἐστιν ἄρα, θ. ἢ θ. ἔ. Sic A. a p. m. Recentior manus, ut vulg. correxit.
ὁ Ἰφικράτης] ὁ deest B. C. D—E.
τοῖς] τῶν B. C. E. τῶν (sic) D
καὶ Ἀριστογείτονος] κατὰ ἁρι— στογείτονος E.

ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι "πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τοὺς "μὴ κοσμίους οὐχ ἑνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν·" καὶ διὰ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον· "ὕβριν γὰρ "ἔφη εἶναι τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως εὖ παθόντα, "ὥσπερ καὶ κακῶς·" πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι, καὶ
9 λαβόντες τὸ τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. Ἄλλος, ἐκ τοῦ ποσαχῶς· οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ τοῦ ὀρθῶς.
10 Ἄλλος, ἐκ διαιρέσεως· οἷον, εἰ πάντες τριῶν ἕνεκα ἀδικοῦσιν· ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ
11 δύο, ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ' αὐτοί φασιν. Ἄλλος, ἐξ ἐπαγωγῆς· οἷον ἐκ τῆς Πεπαρηθίας, ὅτι "περὶ τῶν "τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές. Τοῦτο "μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς "τὸν υἱὸν ἡ μήτηρ ἀπέφηνε· τοῦτο δὲ Θήβησιν, Ἰσμηνίου καὶ "Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ Δωδωνὶς ἀπέδειξεν Ἰσμη-"νίου τὸν υἱόν· καὶ διὰ τοῦτο Θεσσαλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμι-"ζον." Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ Νόμου τοῦ Θεοδέκτου, "Εἰ τοῖς "κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων οὐ παραδι-"δόασι τοὺς οἰκείους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας "ναῦς· οὐκοῦν, εἰ ὁμοίως ἐφ' ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυ-"λάξασι τὴν ἀλλοτρίαν οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν "σωτηρίαν." Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, ὅτι "πάντες τοὺς

ὁμολογήσειαν] ὁμολογήσαιμεν B. C. D. E. ἐρᾶν

ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν] ἀγαπᾶν πρὸς ἀπόλαυσιν D. ἀγαπᾷν πρὸς ἀπόλαυσιν E.

ὡς] εἰς E.

εὖ παθόντα] καὶ εὖ παθόντας A.

καὶ κακῶς] καὶ deest B. C. D. E.

λαβόντες τὸ] λαβῶντες πρῶτον (sic) E. τὸ deest B. C. D.

13. ἕνεκεν] ἕνεκα A.

11. ἐξ ἐπαγωγῆς] ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς B. C. D. E.

ἀμφισβητοῦντι] ἀμφισβητοῦντα B.

ἡ μήτηρ ἀπέφηνε] ἀπέφηνεν ἡ μήτηρ A.

Δωδωνὶς] δαδμονὶς A.

Θεσσαλίσκον] θετταλίσκον A. B. C. D. E.

εἰ] ὅτι B. D. E.

ἀναστρέψασι] ἀναστρίψασι A. Sed fuit ἀνατρίψασι. ἀνατρέψασι C.

ἐφ'] deerat, sed addidit recentior manus A.

ἐστὶν] deest B. C. E.

οἰκείαν] οἰκίαν A. Sed recentior manus emendavit οἰκείαν.

Ἀλκιδάμας] ἀλκίδαμος A.

" σοφοὺς τιμῶσι· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον, καίπερ βλά-
" σφημον ὄντα, τετιμήκασι· καὶ Χῖοι Ὅμηρον, οὐκ ὄντα
" πολίτην· καὶ Μυτιληναῖοι Σαπφὼ, καίπερ οὖσαν γυ-
" ναῖκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίη-
" σαν, ἥκιστα φιλολόγοι ὄντες· καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγό-
" ραν, καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν, ξένον ὄντα, ἔθαψαν,
" καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος χρη-
" σάμενοι νόμοις εὐδαιμόνησαν· καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Λυ-
" κούργου· καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγέ-
" νοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις." Ἄλλος, ἐκ κρίσεως 12
περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου· μάλιστα μὲν, εἰ πάν-
τες καὶ ἀεί· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἵγε πλεῖστοι, ἢ σοφοὶ, ἢ πάν-
τες, ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ ἀγαθοί· ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς
ἀποδέχονται [οἱ κρίνοντες] ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν,
οἷον τοῖς κυρίοις· ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν, οἷον
θεοῖς, ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις· ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην

τιμῶσι·] τιμῶσι περὶ ὁτουοῦν· B. C. E.

βλάσφημον ὄντα] βλασφημήσαντα B. C. D. E.

πολίτην] πολίτην A. Sed prima manus πολιτικὸν. Ad v. Μιτυληναῖοι nihil enotatum est e cod. optimo. Sed non dubitandum est rescribi debere, literarum mutato ordine, Μυτιληναῖοι. In Platonis Protag. p. 343. A. membranæ vetustissimæ Bodl. clarissime præbent Μυτιληναῖος. Hanc scripturam Horatio nuper bis restitutum ivit editor Romanus C. Fea. Vid. Vol. II. p. 357.

οὖσαν γυναῖκα] γυναῖκα οὖσαν A.

Χίλωνα] χείλωνα καὶ A.

νῦν· καὶ] νῦν· ὅτι A. Sed pro ὅτι recentior manus καὶ.

χρησάμενοι νόμοις] νόμοις χρησάμενοι A.

ἐγένοντο] ἐλέγοντο B. C. D. E.

12. αἰεὶ] ἀεὶ A.

ἀλλ' οἵγε] ἄλλοι γε A. Sed recentior manus emendavit ἀλλ' οἵγε. ἀλλ' ἢ οἱ B. C. D. E.

ἢ σοφοὶ, ἢ πάντες] desunt A.

ἢ οἱ πλεῖστοι] desunt A. ἢ οἱ πλείους B. ἢ πλείους C.

ἢ εἰ] καὶ A. ἢ οἱ C.

αὐτοὶ οἱ] οἱ αὐτοὶ οἱ B.

ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες] οἱ κρίνοντες desunt B. C. D. E.

οἷόν τε] οἵονται A. οἷον τὸ B. οἷόν τε τὸ C.

ἢ] deest A.

τὰ ἐναντία] τὰ deest A. τὸ ἐναντίον B. C.

διδασκάλοις] διδασκάλῳ B. C. D. E.

Μιξιδημίδην] μιξιδημήδην B. D. μιξιδημάδην C.

εἶπεν Αὐτοκλῆς, "Εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν "ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδῃ δ' οὔ;" ἢ ὥσπερ Σαπφὼ, ὅτι "τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ "οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν." Ἢ ὥσπερ Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, ὡς ᾤετο, "Ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐδὲν τοιοῦτον," λέγων τὸν Σωκράτην. Καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεὸν, κεχρημένος πρότερον Ὀλυμπιάσιν, "Εἰ αὐτῷ "ταὐτὰ δοκεῖ, ἅπερ τῷ πατρί·" ὡς αἰσχρὸν ὂν, τἀναντία εἰπεῖν. Καὶ περὶ τῆς Ἑλένης, ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι "σπουδαία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινε." Καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, "ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν." Καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί· "Κόνων γοῦν δυστυ-"χήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπὼν ὡς Εὐαγόραν
13 "ἦλθεν." Ἄλλος, ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, "ποία κίνησις ἡ ψυχή· ἥδε γὰρ, ἢ ἥδε." Παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου, "Εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκε;
14 "τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν, ὧν ἡ πόλις νομίζει;" Ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει, ὥσθ' ἕπεσθαί τι αὐτοῖς ἀγαθὸν καὶ κακὸν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν ἢ ψέ-

εἰ] ἐν B.
μὲν] deest B. C. D. E.
σεμναῖς θεαῖς] A. Recentior manus adnotavit ἱρινύσι.
καλῶς] ἱκανῶς B. C. D. E.
δίκην] τὰ δίκαια A.
Μιξιδημίδῃ] μιξιδημήδην B. C.
δ' οὔ;] δ' οὔπω· B. C. D. E.
ὡς] ὥσπερ A.
τι εἰπόντα] desunt D. E.
οὐδὲν] οὐθὲν A.
Σωκράτην] σωκράτη A. D.
ἐπηρώτα] ἠρώτα A.
κεχρημένος πρότερον] πρότερον κεχρημένος A.
ταὐτὰ] ταῦτα B. D.
Ἰσοκράτης] σωκράτης A. Sed recentior manus emendavit ἰσοκράτης.
ἔγραψεν] ἔγραφεν B.
εἴπερ] εἰ B. C. D. E.
αἱ θεαὶ] οἱ θεοὶ B. D. E.
13. ποία] ἡ οἷα A.
κίνησις] κινεῖ D.
ἱερὸν θεὸν C.
αὐτοῖς] τῷ αυτοις A. αὐτῷ B. C. D. E.

γειν· οἷον, τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ, κακόν· τὸ δὲ σοφὸν εἶναι, ἀγαθόν· οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι· φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι· σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. Ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη, προσλαβοῦσα καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τἄλλα, ὡς εἴρηται. Ἄλλος, ὅταν περὶ 15
δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν [ἢ] προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, καὶ τῷ πρότερον εἰρημένῳ τόπῳ ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. Διαφέρει δὲ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τἀναντία. Οἷον, ἱέρεια οὐκ εἶα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν· "Ἐὰν μὲν "γὰρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν· "ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί." Δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι. Τοῦτο δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ, "τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας." Καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἔστιν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. Ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ τὰ 16
αὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς· ἀλλὰ φανερῶς μὲν τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα· ἰδίᾳ δὲ τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται· ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. Ἄλλος, ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν· οἷον, ὁ 17

εἶναι δεῖ.] εἶναι· εἰ A.
ὁ τόπος οὗτός ἐστιν] οὗτος ὁ λόγος ἐστὶν B. C. D. E.
τὸ] καὶ τὸ B. C. E.
τἄλλα] τἆλλα E.
15. καὶ] deest E.
ἀντικειμένοιν] ἀντικειμένην B.
ἢ προτρέπειν] ἢ deest B. D. E.
τόπῳ] τρόπῳ B. C. D. E.
ἔφη] ἔφη σε B. ἔφηγε C. ἔφησε D. E.
οἱ ἄνθρωποι] οἷον οἱ ἄνθρωποι B.
δίκαια] ἄδικα B. C. D. E.
θεοί σε] ἄνθρωποί σε B. C. D. E.
ἄδικα] δίκαια B. C. D. E.
ἄνθρωποι] θεοὶ B. C. D. E.
τοῦτο] τουτὶ C. D. E.
ἕλεος] ἕλος B. C. ἕλκος D. ἕλαιον E.
τοὺς ἅλας] τὰς ἅλας A.
βλαίσωσις] βλαίσσωσις C.
16. τὰ αὐτὰ] ταυτὰ A.
φανερῶς ἐπαινοῦσι] ἐπαινοῦσι φανερῶς B. C. D. E.
τόπος] τρόπος A.
17. ταῦτα] deest B. C. D. E.

Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν, ὅτι, "εἰ τοὺς "μεγάλους τῶν παίδων ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν "ἀνδρῶν παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται." Καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ Νόμῳ, ὅτι "πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον "Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιείκειαν· φυγάδας "δ' οὐ ποιήσετε τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀηκεστα διαπε-
18 "πραγμένους;" Ἄλλος, ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτὸν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταὐτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν, ὅτι "ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς "τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ "εἶναί ποτε τοὺς θεούς." Καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκάστου λαμβάνειν, ὡς ταὐτὸ αἰεί· "Μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ "περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλο-"σοφεῖν." Καὶ ὅτι "τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ δουλεύειν "ἐστί." Καὶ "τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ποιεῖν τὸ "προσταττόμενον." Ληπτέον δ' ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον.
19 Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ αἱρεῖσθαι ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν, οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα, "Εἰ "φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν· κατελθόν-"τες δὲ φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα;" ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο· ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι

αὐτοῦ] αὐτοῦ A. B. D. E.
τῆς ἡλικίας] τῇ ἡλικίᾳ B. C. D. E.
νομίζουσι] νομιοῦσι B. C. D. E.
ὁ] deest A.
ποιεῖσθε] ποιεῖσθαι A.
Στράβακα] στραβάκα B.
ἀνήκεστα] ἀνήκιστα A.
διαπεπραγμένους] πεπραγμένους B. C. E.
18. ταὐτὸν] ταυτὸ B. C.
εἶναί ποτε τοὺς θεοὺς. καὶ] εἶναι τοὺς θεοὺς πότε καὶ A.
ἑκατέρου] ἑκάστου A.
χρὴ] δεῖ C.
ἐστὶ] deest A.
ὁπότερον ἂν] ἂν ὁπότερον B. C. D. E.
ᾖ] ἦ D.
19. τοὺς αὐτοὺς] desunt A.
μαχώμεθα] μαχόμεθα E.
ὁτὲ] ὅτε A.
ἀντὶ τοῦ] ἐναντίου A.
ὁτὲ] ὅτε A.

ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν. Ἄλλος, τὸ, οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, ἢ γένοιτο, 20
τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι· οἷον, εἰ δοίη ἄν τις
τινὶ, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ. Ὅθεν καὶ ταῦτ' εἴρηται,

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων
Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα
Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

Καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος,

Οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες
Ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

Καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διομήδης προεί-
λετο Ὀδυσσέα, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκολουθῶν· 21
ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. Ἄλλος, κοινὸς καὶ
τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύουσι, σκοπεῖν τὰ προ-
τρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ ὧν ἕνεκα καὶ πράττουσι
καὶ φεύγουσι· ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ, ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ, δεῖ
πράττειν· οἷον, εἰ δυνατὸν, καὶ ῥᾴδιον, καὶ ὠφέλιμον ᾗ αὐτῷ,
ἢ φίλοις· ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον· ἢ ἐλάττων ἡ
ζημία τοῦ πράγματος. Καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων,
καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων
καὶ κατηγοροῦσι, καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόν-
των ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων κατηγοροῦσιν.
Εστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη ἥ τε Παμφίλου, καὶ ἡ
Καλλίππου. Ἄλλος, ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι, ἀπί- 22
στων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν· καὶ ὅτι
μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν· εἰ
οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκὸς, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διά γε τὸ

20. ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο] ἂν εἴη —ἢ γένοιτο (sic) C. ἂν εἴη desunt D. E.
ἀλλ'] deest D. E.
21. ἃ] deest A.
πράττειν·] πράττειν· ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ, μὴ πράττειν· C.
ἢ αὐτῷ] ᾗ αὐτῷ D. E.
προτρέπονται] προτρέπωνται E.
κατηγοροῦσιν.] κατηγοροῦσι· ἀπολογοῦνται A.
ἥτε Παμφίλου καὶ ἡ Καλλίππου] ἥ τε Καλλίππου καὶ ἡ Παμφίλου C.
22. γίγνεσθαι] γίνεσθαι C.

εἰκὸς καὶ πιθανὸν δοκεῖ οὕτως. Οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, "Δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος," "καὶ γὰρ οἱ "ἰχθύες ἁλός·" καίτοι οὐκ εἰκὸς, οὐδὲ πιθανὸν, ἐν ἅλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός· "καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου·" καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίγνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου.

23 Ἄλλος, ἐλεγκτικὸς, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων [καὶ] χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων· χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· οἷον, "Καὶ "φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα·" χωρὶς δ' ἐφ' αὑτοῦ, "Καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον, οὐκ "ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην·" χωρὶς δ' ἐφ' αὑτοῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, "Καὶ οὗτος μὲν οὐ δε-"δάνεικε πώποτ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι
24 "ὑμῶν." Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι, ἢ δοκοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου· ἔστι γάρ τι, δι' ὃ φαίνεται· οἷον, ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν, διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρα-
25 κίῳ· λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἡ διαβολή. Καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τῷ Θεοδέκτου, Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι, ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ. Ἄλλος, ἀπὸ

Πιτθεὺς] πιτεὺς E.
διορθώσοντος] διορθώσαντος A. B.
ἐλαίου] ἐλέου C.
23. σκοπεῖν] σκοπεῖν, χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος A. B. C. D. E.
ἀνομολογούμενον] ἀνομολογουμένων E.
χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος] desunt h. l. A. B. C. D. E.
ἐπὶ αὐτοῦ] ἐφ' αὐτοῦ C.
φησὶ μὲν] φησὶν C. μὲν deest B. D. E.
με] deest A.
ἐπὶ αὐτοῦ] ἐφ' αὐτοῦ C.
δεδάνεικε] δεδάνικε A. E.
πολλοὺς] πολλὰ B. πολλὰς E.
24. προδιαβεβλημένοις] διαβεβλημένοις B. C. D.
μὴ] ἢ B. C. D. E.
ὑποβεβλημένης] διαβεβλημένης B. C. D. E.
τὸν] πρὸς τὸν B. C. D. E.
αὐτῆς] αὐτῆς A. B. E.
Θεοδέκτου] θεοδέκτῳ A. B.
οὐ] deest D.

τοῦ αἰτίου, ἄν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἐστί· κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου οὐδέν ἐστιν. Οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀλλ' ἐκπόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα· "Οὐκ ἐνδέχεσθαι, ἔφη· μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον." Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως, ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ 26
συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε, σκοπεῖν· φανερὸν γὰρ, ὅτι, εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γιγνώσκων προαιρεῖται. Ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον· πρότερον δὲ ἄδηλον. Ἄλλος, ὅταν τι ἐναν- 27
τίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν· οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ, καὶ θρηνῶσιν, ἢ μ�ή, συνεβούλευεν, "εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμ-
"βάνουσι, μὴ θρηνεῖν· εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν." Ἄλλος 28
τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ οἱ μὲν κατηγοροῦσιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν· οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς· ἥμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων· ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε· τοῦτο γὰρ ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν. Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος,

25. ἄν τε] ἂν δὲ A. ἐάν τε B. D.
οὐδὲν] οὐθὲν A. B. E.
26. ἄλλως] deest B. C. D.
πέπραχε] πέπρακε A.
ἔχει] ἔχῃ B.
γιγνώσκων] γινώσκων B.
δὲ] γὰρ B. D.
γὰρ ὕστερον γίνεται] γὰρ τοῦτο γίνεται ὕστερον B. C. D. E. γίγνεται pro γίνεται A.
πρότερον] πότερον A.
27. θύωσι] θύουσι B. C. D. E.
θρηνῶσιν] θρηνοῦσιν B. C. E. θρηνοῦσι D.
28. ἄλλος τόπος, τὸ] ἄλλος· τόπος τὸ E.
γοῦν] γὰρ C.
ἡ δ'] ὃ δ' B. ἥ δ' D. E.
τοῦ] καὶ τοῦ C. D. E.
καὶ] deest B. C. D. E.

29 ἄλλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη. Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· οἷον, ὡς ὁ Σοφοκλῆς,

Σαφῶς Σιδηρὼ, καὶ φορεῦσα τοὔνομα.

Καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν· καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον "θρασύβουλον" ἐκάλει· καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, "αἰεὶ θρασύμαχος εἶ·" καὶ Πῶλον, "αἰεὶ "σὺ πῶλος εἶ·" καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, ὅτι "οὐκ ἂν "ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος·" χαλεποὶ γάρ· καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην,

Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς·

καὶ ὡς Χαιρήμων,

Πενθεὺς, ἰσομίτης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

30 Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν· διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα· παράλληλα δὲ φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. Πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι, μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' αὑτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι· καὶ ὅσων τοσοῦταν ὑστερίζουσιν, ὥσθ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

ΚΕΦ. κδ'.

ΤΟΠΟΙ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται τὸν μὲν εἶναι συλλογισμὸν, τὸν δὲ μὴ

πρότερον] προτέρα E.
29. Σιδηρὼ] σιδηρῷ E.
Θρασύμαχον] ὁ θρασύμαχον A.
ἄρχει θεᾶς] ἄρχεις θεὰ B. C. D. ἄρχης θεὰ E.
30. εὐδοκιμεῖ] εὐδακιμεῖν D.
μᾶλλον] καλὸν A.
ἐναντίων εἶναι] εἶναι ἐναντίων D.
συλλογισμῶν] συλλόγων B. C.
ἀρχόμενα] ἀρχόμενοι A. C. E.
ἑαυτοῖς] αὐτοῖς A.

CAP. XXIV.

1. τὸν] τὸ D. E.
συλλογισμὸν] σύλλογον B.
τὸν] τὸ E.

εἶναι μὲν, φαίνεσθαι δέ· ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα, τὸ μὲν εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ μὴ εἶναι, φαίνεσθαι δέ· ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τις. Τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημά- 2
των, εἷς μὲν, ὁ παρὰ τὴν λέξιν· καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, "Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό· ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό." Καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα· ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος. Καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. Ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν· ὅτι "τοὺς μὲν ἔσωσε, τοῖς δ' ἐτέ- "ροις ἐτιμώρησε, τοὺς δ' Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν." Ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη· συντεθέντων δὲ, φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίγνεσθαι. Ἓν δὲ, τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, [ὡς] τὸ φάναι, "σπουδαῖον εἶναι μῦν, ἀφ' οὗ "γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή·" τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. Ἢ εἴ τις κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβανοίη τὸν Πᾶνα, ὅτι Πίνδαρος ἔφη,

Ὦ μάκαρ, ὅν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν Ὀλύμπιοι.

Ἢ ὅτι "τὸ μηδένα εἶναι κύνα ἀτιμότατόν ἐστιν· ὥστε τὸ κύνα

εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ, μὴ εἶναι] εἶναι, τὸ δὲ, μὴ εἶναι ἐνθύμημα A.

2. συμπερασματικῶς] συμπερασματικὸν D. E.

οὐκ ἄρα] οὐκ ἔστι D. E.

ἀνάγκη ἄρα] ἀνάγκη ἔστι D. E.

τὸ καὶ τὸ] καὶ τὸ A. D.

καὶ τὸ τοῖς] ἐν γὰρ τοῖς E.

τὸ] deest C.

συνεστραμμένως] συνεστραμμένον A.

ὅτι] οἷον C.

ἑτέροις] ἡμετέροις B. D. E.

φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίγνεσθαι] φαίνεταί τι καὶ ἐκ τούτων γίνεσθαι D. E. τὶ γίνεσθαι pro τι γίγνεσθαι B.

ὡς] deest A.

σπουδαῖον εἶναι μῦν] σπουδαῖον μὲν B. σπουδαῖος ὁ μῦς C. σπουδαῖον εἶναι μεν D. In margine μῦν.

τελετή· τὰ] τελεωτέρα· τὰ B.

τὸν κύνα] τὸν deest A.

συμπαραλαμβάνει· ἢ] συμπαραλαμβανοίη A. συμπεριλαμβάνει· ἢ B.

ἔφη] ἔφησεν A.

τὸ κύνα] τὸν κύνα B. C. τὸ τινὰ D.

κύνα δῆλον] κύν' ἄδηλον A.

" δῆλον ὅτι τίμιον." Καὶ τὸ " κοινωνικὸν" Φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος γὰρ καλεῖται " κοινὸς" Ἑρμῆς. Καὶ τὸ τὸν " λόγον" εἶναι " σπουδαιότατον·" ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ " λόγου εἰσὶν ἄξιοι·" τὸ γὰρ
3 " λόγου ἄξιον" οὐχ ἁπλῶς λέγεται. Ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα. Ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν ταὐτὸ πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. Ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος· οἷον, " τὸ εἰδέναι, ὅτι τριήρης ἐν Πειραιεῖ ἐστιν·" ἕκαστον γὰρ οἶδε· καὶ " τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε·" τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστι. Καὶ " ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νο-
" σῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι· ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ " δύο ἀγαθὰ ἓν κακόν ἐστιν." Οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν· ὧδε δὲ δεικτικόν ἐστιν· " οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν δύο κακά." Ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. Πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι " τριάκοντα τυράννους κατέλυσε·" συντίθησι γάρ. Ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστι·

Δίκαιόν ἐστιν, ἥ τις ἂν κτείνῃ πόσιν,

ἀποθνήσκειν ταύτην, καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν· οὐκ οὖν ταῦτα καὶ πέπρακται; συντεθέντα γὰρ, ἴσως οὐκέτι δίκαιον. Εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ
4 " ὑπό τινος." Ἄλλος δὲ τόπος, τὸ δεινώσει κατασκευάζειν,

δῆλον ὅτι] δῆλον τὸ B. δηλονότι C. E.

ἀλλὰ λόγου] ἀλλὰ λόγων B. C.

3. συντιθέντα] συντεθέντα C. E.

ταὐτὸν δοκεῖ] ταὐτὸ δοκεῖ A. ταυτὸ δοκεῖ C.

ταὐτὸν πολλάκις] ταυτὸ πολλάκις B. C.

ἐν Πειραιεῖ] ἐμπειραιεῖ A.

ἐπεὶ] ἐπὶ A.

δεικτικόν ἐστιν] ἐστιν deest A.

ἢ] ἡ A.

εἴτις] ἥτις D. Senarius primus integer est Theodectis: quæ sequuntur verba sententiam sane ipsam absolvunt, non poëtæ tamen videntur. VICTOR. Sui exemplaris margini adscripsit J. Scaliger, Δίκαιόν ἐστιν ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν Θανεῖν μιν, ἢ τὸν παῖδα τιμωρεῖν πατρί.

καὶ ταῦτα] καὶ ταῦτα καὶ A. B. E. ταῦτα καὶ C. D. Et sic edd. vett.

ἀφαιρεῖται] ἀφαιρεῖ A.

ἢ ἀνασκευάζειν. Τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅταν μὴ δείξας, ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων αὔξῃ· ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται. Οὐκ οὖν ἐστιν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ 5
καὶ τοῦτο· οἷον, εἴ τις λέγοι, "Ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν
"οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως
"κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον" καὶ εἴ τις λέγοι, ὅτι "κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ" ἀσυλλόγιστον γὰρ δὴ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης, ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρός. Ἄλλος, διὰ τὸ συμβεβηκός· οἷον, 6
ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι "ἐβοήθησαν διαπραγόντες τὰς νευράς." Ἢ εἴ τις φαίη, "τὸ ἐπὶ δεῖπνον
"κληθῆναι τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλ-
"λεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ" ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε· συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον· οἷον, ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι 7
"μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὁμιλίαν ἐν τῇ Ἰδῃ διέτριβε καθ' αὑτόν·" ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν. Καὶ "ἐπεὶ καλλωπιστὴς, καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός·" ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. Ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι "ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ

4. αὐξήσῃ] αὐξήσει E.
οὔτε] οὐ C.
ὀργίζηται] ὄρσηι A.
οὔκουν] οὐκοῦν E.
ἐστὶν] ἔστιν D.
5. καὶ εἴτις] ἢ εἴτις A. D.
ὅτι] deest B. C.
γὰρ καὶ] γὰρ δὴ A.
ἀλλ' ὁ] ἀλλ' οὐ B.
6. διατραγόντες] διατράγοντες B. D. διατρώγοντες E.
ὁ δ' ὡς] ὕδως A. ὁ δ' ὃς E.
ἐπὶ] διὰ τὸ ἐπὶ A.
7. τὸ ἑπόμενον] τὸ deest E.
γὰρ] δὲ A. B. D.
αὐτὸν] ἑαυτὸν D. E.
γὰρ] deest B.
οὗτος μεγαλόψυχος] οὗτοι μεγαλόψυχοι A. D. E.
δόξειεν] δόξαιεν D. E.
ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι] τοιούτοις ἄρα A. Hinc forte reponas, τοιοῦτος ἄρα, *Ergo, hic talis est.* ὁ τοιοῦτος ἐστὶν D. ὁ τοιοῦτός ἐστιν E. vv. ἄρα et ἐστὶν confusæ sunt supra §. 2.

ἄδουσι καὶ ὀρχοῦνται·" καὶ ὅτι "τοῖς Φυγάσιν ἔξεστιν οἰ-
"κεῖν, ὅπου ἂν θέλωσιν·" ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν
ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαι-
μονεῖν. Διαφέρει δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν
8 ἐμπίπτει. Ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον· οἷον τὸ
"ἅμα" ἢ "μετὰ τοῦτο" γεγονέναι· τὸ γὰρ "μετὰ τοῦτο"
ὡς "διὰ τοῦτο" λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολι-
τείαις· οἷον, ὡς ὁ Δημάδης "τὴν Δημοσθένους πολιτείαν
"πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πολέ-
9 "μος." Ἄλλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ "πότε" καὶ "πῶς·"
οἷον, ὅτι "δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις
"γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός·" οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ
τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος. Ἢ εἴ
τις φαίη, "τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους ὕβριν εἶναι·" οὐ γὰρ
10 πάντως, ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. Ἔτι, ὥσπερ ἐν
τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλά
τι, γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός· οἷον, ἐν μὲν τοῖς δια-
λεκτικοῖς, ὅτι "ἐστὶ τὸ μὴ ὄν, ὄν· ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὄν, μὴ ὄν·"
καὶ ὅτι "ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον· ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ
ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον·" οὕτως καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστι
φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκὸς, ἀλλά τι
εἰκός. Ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει,

Τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,
Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα·

ἂν] ἐὰν A.
θέλωσιν] ἐθέλωσιν B. C.
ὅτι] ὅπου D. E.
καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα] καὶ οἷς ταῦτα ὑπάρχει A. desunt D.
8. τὸ] deest E.
ὡς αἴτιον] desunt E.
Δημοσθένους] τοῦ Δημοσθένους C.
9. αὐτῇ] αὕτη D. E.
10. ἀλλά τι] ἄλλό τι A. C. ἀλλ' ὅτι B.
μὲν] deest C.
ὅτι ἐστὶ] ὅτι ἔστι D.
τὸ μὴ ὄν, ὄν· ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὄν, μὴ ὄν·] τὸ μὴ ὂν, ὂν ἐστι γὰρ τὸ μὴ ὂν, μὴ ὂν, ὂν· E.
οὕτω] οὕτως A.
τὸ] deest E.

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· ὥστ' εἰκὸς, καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς, εἰκός· ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς· ἀλλ', ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν, τὸ κατά τι, καὶ πρός τι, καὶ πῇ, οὐ προστιθέμενα, ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι, μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. Ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη· 11
ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὢν, αἰκίας φεύγῃ· οὐ γὰρ εἰκός· κἂν ἔνοχος ὢν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὤν· οὐ γὰρ εἰκὸς, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ. Φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα· ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰκὸς τὸ δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται. Καὶ τὸ "τὸν "ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν" τοῦτ' ἐστί. Καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψευδός τε γάρ ἐστι καὶ οὐκ ἀληθὲς, ἀλλὰ φαινόμενον εἰκὸς, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ. Καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων εἴρηται.

ΚΕΦ. κε'.

ΠΕΡΙ ΛΥΣΕΩΣ.

ΠΕΡΙ δὲ λύσεως ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. Ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. Τὸ 2

προστιθέμενα] προστιθέμενον D. E.
συκοφαντίαν] τὴν συκοφαντίαν A. B. D. E.
11. δ' ἐκ τούτου] δὲ τοῦτο A. δὲ τούτου B. D. E.
ἡ Κόρακος] ἡ τοῦ Κόρακος B. τοῦ
ἡ Κόρακος (sic) C.
ᾗ τῇ αἰτίᾳ] ᾗ, ἡ αἰτία C.
αἰκίαν] αἰκίας A. B. C. in genitivo. Recte. Subauditur δίκην. Vide Bosium in Δίκη. Exempla congessit Matthiæ G. G. §. 346.
φεύγει] φεύγῃ A.
κἂν] καὶ C.
ἂν ἰσχυρὸς] ἀνίσχυρος A.
δὲ λόγον] δὲ deest B. C. D. E.
κρείττω] κρείττων (sic) E.
ἐντεῦθεν] ἐντεῦθεν δὲ B. C. D. E.

CAP. XXV.

1. λύσεων] λύσεως A.
ἐνεγκόντα] ἐνεγκόντι B. D. E.

μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων·
3 δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. Αἱ δ' ἐνστάσεις Φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐκ ταὐτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν
4 κεκριμένων. Λέγω δὲ ἀπὸ ταὐτοῦ μὲν, οἷον, εἰ περὶ ἔρωτος εἴη τὸ ἐνθύμημα, "ὡς σπουδαῖος," ἡ ἔνστασις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι "πᾶσα ἕνδεια πονηρόν" ἢ κατὰ μέρος, ὅτι "οὐκ ἂν ἐλέγετο ΚΑΤΝΙΟΣ ΕΡΩΣ εἰ μὴ ἦσαν καὶ
5 "πονηροὶ ἔρωτες." Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου ἔνστασις Φέρεται· οἷον, εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, ὅτι "ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς
6 "Φίλους εὖ ποιεῖ·" "ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς κακῶς." Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων, εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα, ὅτι "οἱ κακῶς πεπονθότες "αἰεὶ μισοῦσιν," ὅτι "ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ Φι-
7 "λοῦσιν." Αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν· οἷον, εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν, ὅτι "τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώ-"μην ἔχειν· ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν" ἔνστασις, ὅτι, "οὐκ οὖν ὁ Πιττακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας "ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ."
8 Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων· τὰ δὲ τέτταρα ταῦτά ἐστιν, εἰκὸς, παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον· ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄντων, ἢ

2. ἀντισυλλογίζεσθαι] ἄν τις συλλογίζεσθαι A.
δῆλον ὅτι] δηλονότι D.
ποιεῖν] εἰπεῖν E.
3. γὰρ ἐξ] γάρ γε A.
4. ἔρωτος] ἔρωτα C. D. E.
ἐνθύμημα] τὸ ἐνθύμημα A. B. C. D. E.
ἢ] ἢ E.
καθόλου] καθόλου B. C. D.
καύνιος ἔρως] καύνικος ἔρως A. κάλλιστος ἢ κάκιστος ἔρως B. C. D. E.
5. ὁ] deest E.
οὐδ' ὁ] οὐδὲ B.
γρ. ὁμοίων
6. ὁμοίων, εἰ] ἐναντίων, εἰ (sic) B.
7. κρίσεις] χρίσεις E.
τοῖς] deest E.
συγγνώμην] συγγνώμης D.
ὅτι] deest D. E.
8. τεττάρων· τὰ δὲ τέτταρα] τεσσάρων· τὰ δὲ τέσσαρα B. C.
ἐκ τῶν ὡς] ὡς ἐκὼν τις B. ὡς ἐκ τῶν ὡς C.
ἐπιτοπολὺ] ἐπὶ πολὺ A.

δεχούντων, συνηγμένα ἐνθυμήματα, ἐκ τῶν εἰκότων· τὰ δὲ δι' ἐπαγωγῆς [διὰ] τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς, ἢ πλειόνων, (ὅταν λαβὼν τὸ καθόλου εἶτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος,) διὰ παραδείγματος· τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου, καὶ ὄντος, διὰ τεκμηρίου· τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου, ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος, ἐάν τε ὂν, ἐάν τε μὴ, διὰ σημείων· τὸ δὲ εἰκὸς οὐ τὸ αἰεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· Φανερὸν, ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων αἰεί ἐστι λύειν Φέροντα ἔνστασιν. Ἡ δὲ λύσις Φαινομένη, ἀλλ' 9
οὐκ ἀληθὴς αἰεί· οὐ γὰρ, ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστάμενος, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. Διὸ καὶ ἀεί ἐστι πλεονεκτεῖν 10
ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα, διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν· (ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον·) ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· (οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον· ὁ δὲ κριτὴς οἴεται, ἂν οὕτως ἐλύθη, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι, ἢ οὐχ αὐτῷ κριτέον, παραλογιζόμενος, ὥσπερ ἐλέγομεν· οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ "γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν·") οὐκ οὖν ἱκανὸν, ἂν λύσῃ, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός· τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ 11
χρόνῳ, ἢ τοῖς πράγμασι· [τὰ] κυριώτατα δὲ, εἰ ἀμφοῖν·

τὰ κατὰ] τὸ κατὰ D. E.
δὲ, δι'] δὲ λίαν A.
διὰ τεκμηρίου] διὰ deest B. C. D. E.
ἢ τοῦ] τοῦ deest B. C. D. E.
ἐάν τε μὴ] ἄντε μὴ A.
τὸ δὲ, εἰκὸς] τὸ δὲ εἰκὸς C.
Φέροντα] Φανερὸν A.
10. ἢ] εἰ E.
ἀποδείκνυσιν] ἐπιδείκνυσιν B. D.
λύσαι] λῦσαι B. C.
ἀεὶ δὲ] αἰεὶ δ' A.
οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ' ἀεὶ] καὶ εἰκὸς, ἀλλὰ εἰ A.
ὁ δὲ] εὐθὺς ὁ D. E.
οὕτως] οὕτω A. D. E.
οὐχ αὐτῷ] οὐκ αὐτῷ A. B. C. D. E.
οὔκουν] οὐκοῦν B.
11. τοιαύτην] τοιαῦτα C.
κυριώτατα] κυριώτατον D. E.

12 εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτως, τοῦτ' ἔστιν εἰκὸς μᾶλλον. Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂν ᾖ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν
13 Ἀναλυτικῶν. Πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη ἡ αὐτὴ λύσις, καὶ τὰ εἰκότα· ἐάν τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτως, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἢ καὶ τὰ πλείω, καὶ πλεονάκις ἄλλως· ἐὰν δὲ καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκις οὕτω, μαχητέον, ἢ ὅτι τὸ παρὸν οὐχ ὅμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως, ἢ διαφοράν γέ τινα
14 ἔχει. Τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον οὐκ ἔσται λῦσαι· δῆλον δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν· λείπεται δ', ὡς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον, δεικνύναι. Εἰ δὲ φανερὸν, καὶ ὅτι ὑπάρχει, καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη γίγνεται τοῦτο· πάντα γὰρ γίγνεται ἀποδείξει ἤδη φανερά.

ΚΕΦ. κϛ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΞΕΙΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΥΝ.

ΤΟ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον· ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει· τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν ἐστιν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον ἢ

οὕτω] οὕτως A.
τοῦτ' ἐστὶν] τουτέστιν B.
13. ἔχωμέν τι] ἔχωμεν τί B.
ἢ καὶ τὰ] ἢ κατὰ A. καὶ εἰ τὰ B. C.
πλείω καὶ πλεονάκις] πλείω· ἢ πλεονάκις B. πλείω ἢ πλεονάκις D. E.
ἐὰν] ἐναν A.
πλεονάκις, οὕτω] πλεονάκις οὕτω, C. E.
μαχητέον] μάχεται ὂν A.
14. ἔσται λύσαι] ἔστι λῦσαι B. C. ἔσται λῦσαι D. E.
οὐχ] deest A. C. D. E.
ἀποδείξει] ἀπόδειξις A.
φανερὰ] φανερᾷ E.

CAP. XXVI.

1. ἐστὶν] ἔστιν C. E.
ὥσπερ καὶ] ὥσπερ deest B. ἢ C.

ἄδικον, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. Ταῦτα δ' ἔστι πάντα, περὶ 2
ἃ οἱ συλλογισμοὶ, καὶ τὰ ἐνθυμήματα· ὥστ', εἰ μηδὲ τού-
των ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ μειοῦν.
Οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδός τί ἐστιν ἄλλο τῶν 3
κατασκευαστικῶν· δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν ἢ ὁ δείξας, ἢ ὁ
ἔνστασιν ἐνεγκών· ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον· οἷον,
εἰ ἔδειξεν, ὅτι γέγονεν, οὗτος, ὅτι οὐ γέγονεν· εἰ δὲ, ὅτι οὐ
γέγονεν, οὗτος, ὅτι γέγονεν. Ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ
διαφορά· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι· ὅτι γὰρ οὐκ
ἔστιν, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν. Ἡ δ' ἔνστασις οὐκ 4
ἔστιν ἐνθύμημα, ἀλλὰ, καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τὸ εἰπεῖν
δόξαν τινὰ, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελόγισται, ἢ ὅτι
ψευδός τι εἴληφεν. Ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων, καὶ γνω- 5
μῶν, καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν
τε εὐπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα.
Λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως, καὶ τάξεως.

2. δ' ἐστὶ] δ' ἔστι E.
μειοῦν] τὸ μειοῦν E.
3. λυτικὰ, ἐνθυμήματος] λυτικὰ ἐνθυμήματα E.
ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν] desunt A.
ὁ ἔνστασιν] ὁ deest A. D.
ἀνταποδεικνύουσι] ἀνταποδείκνυσι D. E.
οὗτος ὅτι οὐ] οὐ deest B.
4. ἐξ ἧς] ἐξῆς A. B. E.
εἴληφεν] εἴληφεν· ἐπεὶ δὲ δὴ (ἐπειδὴ B. δὴ deest C. D. E.) τρία ἔστιν (ἐστὶν B. C. D.) ἃ δεῖ πραγματευσθῆναι (πραγματευθῆναι B. C. D. E.) περὶ τὸν λόγον A. B. C. D. E.
5. παραδειγμάτων] παραδείγματος B. C.
εὐπορήσομεν] ἀπορήσομεν B.
αὐτὰ] αὐτὴν B. D. E.
διελθεῖν] δι' ἐλθεῖν A. διεξελθεῖν E.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΜΕΡΩΝ.

Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον· ἓν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται· δεύτερον δὲ, περὶ τὴν λέξιν· τρίτον δὲ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου· περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα· ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῷ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι, πείθονται πάντες. Εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα πόθεν δεῖ πορίζεσθαι· ἔστι γὰρ τὰ μὲν εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων· τὰ δὲ τόποι. Περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν,

LIB. III.

Ἀριστοτέλους τέχνης ῥητορικῆς, τῶν εἰς τρία τὸ τρίτον] desunt B. βιβλίον τρίτον C. Ἀριστοτέλους τέχνης ῥητορικῆς βίβλιον τρίτον D.

CAP. I.

1. Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον] ἐπεὶ δὲ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον. ὑπὲρ μὲν παραδείγματος καὶ γνωμῶν καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν ὅθεν τὲ ἀπορήσομεν καὶ ὡς αὐτὴν λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα. λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως. ἐπειδὴ τρία ἐστὶν ἃ δὴ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον &c. (sic) B.

εἰσὶ] ἐστὶ B. ἐστι D. E.

διὰ τί] διατὶ B.

αὐτοί τι] αὐτοί τε C.

ποιούς τινας] ποίους τινὰς A.

πόθεν] ὅθεν C.

εἴδη] ἤδη C.

ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα, ὡς δεῖ, εἰπεῖν, καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον.

Τὸ μὲν οὖν πρῶταν, ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε 3
πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν· δεύτερον δὲ, τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι· τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται, τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν· καὶ γὰρ εἰς τὴν Τραγικὴν καὶ Ραψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. Δῆλον οὖν, ὅτι καὶ περὶ τὴν Ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν Ποιητικήν· ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήϊος. Ἔστι δὲ αὕτη 4
μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος· οἷον, πότε μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ, καὶ πότε μέσῃ· καὶ πῶς τοῖς τόνοις· οἷον ὀξείᾳ, καὶ βαρείᾳ, καὶ μέσῃ· καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα· τρία γάρ ἐστι, περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα δ' ἐστὶ μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. Τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι· καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταὶ, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. Οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν 5
λέξιν ὀψὲ προῆλθε, καὶ δοκεῖ Φορτικὸν εἶναι καλῶς ὑπολαμβανόμενον· ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ τὴν Ῥητορικήν, οὐκ (ὡς) ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν πλείω

2. ποιόν τινα] ποῖόν τινα A. D.
3. αὐτοὶ] αὐτοῖς τὰς A. αὐτοὶ τὰς B. C. αὐτὰς τὰς D. E.
τραγῳδίας] τραγωδίας C.
4. αὕτη] αὐτὴ A. B. C. E.
πῶς] πῶς δὲ A.
μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ καὶ πότε μέσῃ.] μεγάλη, καὶ πότε μικρὰ καὶ πότε μέση E. πότε deest A. D.
ὀξείᾳ καὶ βαρείᾳ, καὶ μέσῃ] ὀξεῖα καὶ βαρεῖα καὶ μέση B.
ἕκαστα] ἕκαστον B. C. D. E.
περὶ ὧν] περὶ ἃ A.
νῦν] deest B. C. D.
καὶ κατὰ] οὕτω δηλονότι καὶ κατὰ E.
5. ῥητορικὴν] τὴν ῥητορικὴν A. B. C. D. E.

ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μήτε λυπεῖν, μήτ' εὐφραίνειν· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν, ὥστε τἆλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι περίεργά ἐστιν· ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τῶν ἀκροατῶν μοχθηρίαν.

6 Τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ὅμως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὧδὶ ἢ ὧδὶ εἰπεῖν, οὐ μέντοι τοσοῦτον· ἀλλ' ἅπαντα φαντασία ταῦτά ἐστι, καὶ πρὸς τὸν ἀκροατήν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει. Ἐκείνῃ μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταὐτὸ ποιήσει τῇ

7 Ὑποκριτικῇ. Ἐγχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινες· οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς Ἐλέοις. Καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον· περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. Διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίγνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν· οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι, διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν.

8 Ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν· ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἥ τε Ῥαψῳδία, καὶ ἡ Ὑποκριτικὴ, καὶ

9 ἄλλαι γε. Ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ, λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. Καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα· τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί· δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας

τἆλλα] τἆλλα B. E.
περίεργα] περιεργία E.
6. ἔχει] ὅμως ἔχει A. B.
γὰρ τὶ] γάρ τι B. D.
ταῦτά] ταυτά E.
7. καθάπερ ἐν] καθάπερ καὶ A. B. C. D. E.
ἰσχύουσι] ἰσχυοῦσι A.
8. μιμητικώτατον] μιμητικωτάτη B. E.
ἡ ὑποκριτικὴ] οἱ ὑποκριταὶ D.
9. τήνδε τὴν] τὴν δὲ A.
ἑτέρα] ἕτερα E.
οὐδὲ] οὐ B.

ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων· οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων [ἀφήκασι] ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν, οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμουν, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφήκασι· διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἳ αὐτοὶ οὐκ ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐχ ἅπαντα, ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν· περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς.

ΚΕΦ. β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ.

ΕΣΤΩ οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα· καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ εἶναι· (σημεῖον γὰρ, ὅτι ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον·) καὶ μήτε ταπεινὴν, μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινὴ, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ. Τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ 2
μὲν ποιεῖ τὰ κύρια· μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην, τἄλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν· ὅπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι

τετραμέτρων] τετραμέτρων B.
ἀφήκασιν] ἀφίκασιν A. Sed recentior manus emendavit ἀφήκασιν. ἀφείκασιν B. ἀφήκαντο D.
νῦν] καὶ νῦν B. C. D. E.
οἱ τὰ] εἰς τὰ B.
ἀφήκασι] ἀφίκασι A. ἀφείκασιν B. ἀφήκαντο D. E.
διὸ] διὸ καὶ C.
οὐκ ἔτι] οὐκέτι B.

CAP. II.

1. ἐὰν] ὡς ἐὰν A.
ἴσως οὐ] οὐ deest B.
λόγῳ] τῷ λογῷ D. E.
2. κεκοσμημένην] καικοσμημένην A.
τἄλλα] τἆλλα B. D. E.
ὀνόματα ὅσα] ὀνόματα· ὅσα B.
ἐξαλλάξαι] ἐξαλαπάξαι A. B. C. D. E.
φαίνεσθαι] φένεσθαι (sic) E.
σεμνοτέραν] σεμνότερον B. C. D. σεμνότερα E.
ὥσπερ] ὅπερ C.

3 καὶ πρὸς τὴν λέξιν. Διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον· θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσίν· ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν ἐστι. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστηκε, περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττω εἰσίν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ θαῦλος καλλιεποῖτο, ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, ἢ περὶ [λίαν] μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον.

4 Διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους· καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν· ἡ μὲν γὰρ
5 τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι· αἱ δ' ἀλλότριαι. Κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ· ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος.

Ὄντων δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιήσεως· τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλαῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δὲ, ὕστερον ἐροῦμεν· τό τε διὰ τί εἴρηται· ἐπὶ τὸ μεῖζον
6 γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. Τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ, μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων

3. θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσίν·] θαυμαστὸν γὰρ τῶν ἀπόντων ἐστὶν· D. θαυμαστὴ γὰρ τῶν ἀπάντων ἐστὶν· E.

θαυμαστόν·] θαυμαστόν ἐστι· A. θαυμαστόν ἐστιν· B. C. θαμαστόν ἐστι· D. θαυμαστὸν ἐστιν E.

καλλιεπεῖτο] καλλιεποῖτο A. B. C. κάλλιστα ἐποιεῖτο D. E.

ἀπριπίστερον· ἢ] ἀπριπίστερον ἢ D.

λίαν] deest D. E.

4. δοκεῖν] δοκεῖ B.

ἐκεῖνο] ἐκεῖ B. D. E.

ὡς] ὥσπερ C.

ἐπιβουλεύοντα] ἐπιβουλεύοντας C.

αἱ δ'] αἷδ' D.

5. ὑπέδειξε] ἀπέδειξε C.

τό, τε] τότε C.

6. μεταφορὰ, μόναι] μεταφοραὶ μόναι B. C.

χρήσιμοι] χρήσιμαι A.

λέξιν· σημεῖον δὲ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις. Ὥστε δῆλον, ὡς, ἐὰν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικὸν, καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνιεῖ· αὕτη δ' ἦν ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή. Τῶν δ' ὀνομάτων τῷ μὲν σοφιστῇ 7
ὁμωνυμίαι χρήσιμοι· παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ· τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι. Λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα, οἷον τὸ "πορεύεσθαι" τε καὶ τὸ "βαδίζειν·" ταῦτα γὰρ ἀμφότερα, καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις.

Τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις [αἱ μεταφοραὶ,] εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς. Τοσούτῳ δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπο- 8
νεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσῳ ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. Καὶ τὸ σαφὲς, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά· καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου. Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοτ- 9
τούσας λέγειν· τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὲς φανεῖται, διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι. Ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ φοινικὶς, οὕτω γέροντί τι· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. Καὶ ἐάν τε κοσμεῖν

ἐὰν] ἂν A. B. C.
τε] τὸ B. C. D. E.
σαφηνιεῖ] σαφιεῖ D. σαφηνεῖ E.
τοῦ] ἡ τοῦ A. B. E.
7. παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ] desunt D.
πορεύεσθαι] πορεύεσθαί τε B. C. E.
καὶ κύρια] καὶ deest C.
μώ
συνώνυμα] συνονυμα A. (sic prima manus.)
δύναται] δύναται (sic) C.
ποιητικῆς] ποιητικοῖς E.
8. τοσούτῳ] οὕτω A. τοσοῦτον B. C. D. E.
λόγῳ] λόγοις D. E.
ὅσῳ] ὅσον B. C. D. E.
ξενικὸν ἔχει] ξενικόν, ἔχοι E.
9. ἀνάλογον] ἀναλόγου D.
νέῳ] νέοι A. νέα B.
φοινικὶς] φοίνικες A. φοινικὶς (sic) D. E.
οὕτω γέροντί τι] οὐ τῷ γέροντι A.

βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταὐτῷ γένει φέρειν τὴν μεταφοράν, ἐάν τε ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων. Λέγω δ', οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι, τὸν μὲν πτωχεύοντα "εὔχεσθαι," τὸν δ' εὐχόμενον "πτωχεύειν," ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν· ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν "μητραγύρτην," ἀλλ' οὐ "δαδοῦχον·" ὁ δὲ ἔφη, "ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δαδοῦχον·" ἄμφω γὰρ περὶ θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν τίμιον, τὸ δὲ ἄτιμον. Καὶ ὁ μὲν "διονυσοκόλακας," αὐτοὶ δ' αὐτοὺς "τεχνίτας" καλοῦσι· ταῦτα δ' ἄμφω μεταφοραί· ἡ μὲν ῥυπαινόντων, ἡ δὲ τοὐναντίον. Καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ αὐτοὺς "πορίστας" καλοῦσι νῦν. Διὸ ἔξεστι λέγειν, τὸν "ἀδικήσαντα" μὲν "ἁμαρτάνειν," τὸν δὲ "ἁμαρτάνοντα" "ἀδικῆσαι·" καὶ τὸν "κλέψαντα" καὶ "λαβεῖν" καὶ "πορθῆσαι." Τὸ δὲ, ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησὶ,

κώπας ἀνάσσειν, κἀποβὰς εἰς Μυσίαν,

ἀπρεπὲς, ὅτι μεῖζον τὸ "ἀνάσσειν," ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κέ-
11 κλεπται οὖν. Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία, ἐὰν μὴ ἡδείας ᾖ σημεῖα φωνῆς· οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ Χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις

κραυγὴν Καλλιόπης

10. τοῦ βελτίονος] τῶν βελτιόνων B. D. E.
ταὐτῷ] τῷ D. E.
μητραγύρτην] μιτραδύρτην (sic) B. μιτραγύρτην C. D. E.
μητραγύρτην] μιτραγύρτην B. C. D. E.
ὁ μὲν διονυσοκόλακας] οἱ μὲν διονυσιοκόλακας B. οἱ μὲν διονυσοκάλακας (sic) C. οἱ μὲν Διονυσιοκόλακις D. E.
αὐτοὺς] αὐτοὺς A. B. D. E.
μεταφορὰ] μεταφορᾶς B. μεταφοραὶ D. E.
αὐτοὺς] αὐτοῦς A. αὐτοὶ δὲ αὐτοὺς D. E.
Εὐριπίδου] Εὐριπίδης C.
ἀπρεπὲς] ἀπρεπὴς D.
μεῖζον τὸ ἀνάσσειν] τὸ ἀνάσσειν μεῖζον B. C. D. τὸ ἀνάσειν (sic) μεῖζον E.
κατ' ἀξίαν] καταξίαν A. (sine spiritu.)
11. ἁμαρτία] ἁμαρτία (sic) B. ἁμαρτάνειν C.
ἡδείας ᾖ] ᾗ ἡδίας ᾗ A. ᾗ ἡδίας B. C. D. E.
κραυγὴν] κραυγὴν καὶ A.

τὴν παίησιν, ὅτι ἄμφω φωναί· φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ ταῖς ἀσήμοις φωναῖς.

Ἔτι δὲ, οὐ πάρρωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν 12
ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές· οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι,

– Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χάλκον ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα·

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. Ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις. Κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς συκίας προσβολήν. Καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ἠινιγμένων ἐστὶ μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφορᾷ γὰρ αἰνίττονται· ὥστε δῆλον, ὅτι εὖ μετενήνεκται. Καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ ὀνόματος τὸ μὲν, ὥσπερ Λυκύ- 13
φρονιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ σημαινομένῳ· καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως· ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· "οὐ γὰρ," ὡς ἔφη Βρύσων, "οὐδένα αἰσχρολογεῖν, ἅπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει, τόδε ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν" τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος· ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. Ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε καὶ τόδε· ὥστε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἴσχιον θατέον· ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· ἀλλ' οὐχ ᾗ καλὸν, ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρόν· ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ

12. δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν] διαλέκτων A.
ὁμοειδῶν] ὁμογενῶν B.
ἐν] deest D.
ἄνδρ'] ἄνδρες D.
πυρὶ χαλκὸν] πυρίχαλκον B. C. D. E.
πρόσθεσίς τις] πρόθεσίς τις D. E.
τις deest A.
ἐστὶ μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς] ἔστι μεταφορὰν λαβεῖν ἐπιεικῶς D.
μεταφοραὶ] αἱ μεταφοραὶ E.

13. Λυκίμνιος] λυκύμνιος C. Sed scribendum esse Λικύμνιος patet ex Hesych. v. Λικυμνίοις βαλαῖς. ubi v. interpretes.
λέγει] λέγειν A. D. E.
ἔτι δὲ] δὲ deest D.
ὡς ἔφη Βρύσων] ἐφη βρύσων A.
τοῦ τόδε] τοὐδὲ A.
ὡμοιωμένον] ὠμυωμένον A.
δὲ] deest A. B. C. D. E.
ἔχον] ἔχων B. C.
ἄλλο ἄλλου] ἄλλου ἄλλο A.

ἧττον. Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον· ἀπὸ καλῶν ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. Διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον, "ῥοδοδάκτυλος ἠώς," μᾶλλον ἢ "φοινικοδάκτυλος," ἢ ἔτι φαυλότερον, "ἐρυθροδάκτυλος."

14 Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου, ἢ αἰσχρῶ· οἷον, "ὁ μητροφόντης·" ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον, "ὁ πατρὸς ἀμύντωρ." Καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε,

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων·

15 καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. Ἔτι, τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι. Ἔστι δὲ ὁ ὑποκορισμὸς, ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου "χρυσιδάριον," ἀντὶ δ' ἱματίου "ἱματιδάριον," ἀντὶ δὲ λοιδορίας "λοιδορημάτιον" καὶ ἀντὶ νοσήματος "νοσημάτιον." Εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

ΚΕΦ. γ'.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΡΑΣ ΛΕΞΕΩΣ.

ΤΑ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν· ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον Λυκόφρων "τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν," "τῆς μεγαλοκορύφου γῆς," καὶ, "ἀκτὴν δὲ στενοπόρον·" καὶ ὡς Γοργίας ὠνόμαζε, "πτωχόμουσος κόλαξ," "ἐπι-"ορκίσαντας καὶ κατευορκήσαντας·" καὶ ὡς Ἀλκιδάμας,

ἠὼς] ἠὼς E.
14. θύγατρες] θυγατέρες E.
15. ὑποκορίζεσθαι] ὑπ' ὀρκίζεσθαι A.
ὑποκορισμὸς] ὑπ' ὁρισμὸς A.
ὁ] deest B. C. E.
καὶ νοσημάτιον] καὶ ἀντὶ νοσήματος, νοσημάτιον C.
ἐν ἀμφοῖν] desunt D.

CAP. III.

1. γίγνεται] γίνεται A. γίνονται B. C.
στενοπόρον] στενόπορον D.
ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας] ἐπιορκίσαντας καὶ κατευορκίσαντας E.

τὴν πάησιν, ὅτι ἄμφω φωναί· φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ ταῖς ἀσήμοις φωναῖς.

Ἔτι δέ, οὐ πάρεστιν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν 12
ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές· οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι,

— Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χάλκον ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα·

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. Ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις. Κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς συκίας προσβολήν. Καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ἠνιγμένων ἐστὶ μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφορᾷ γὰρ αἰνίττονται· ὥστε δῆλον, ὅτι εὖ μετενήνεκται. Καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ ὀνόματος τὸ μέν, ὥσπερ Λικύμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ σημαινομένῳ· καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως· ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· 13
" οὐ γάρ," ὡς ἔφη Βρύσων, " οὐδένα αἰσχρολογεῖν, ἅπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει, τόδε ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν·" τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος· ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. Ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε καὶ τόδε· ὥστε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἴσχιον θατέον· ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· ἀλλ' οὐχ ᾗ καλὸν, ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρόν· ἢ ταῦτα μέν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ

12. δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν] διαλέκτων A.
ὁμοειδῶν] ὁμογενῶν B.
ἐν] deest D.
ἄνδρ'] ἄνδρες D.
πυρὶ χαλκὸν] πυρίχαλκον B. C. D. E.
πρόσθεσίς τις] πρόθεσίς τις D. E.
τις deest A.
ἐστὶ μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς] ἔστι μεταφορὰν λαβεῖν ἐπιεικῶς D.
μεταφοραὶ] αἱ μεταφοραὶ E.

13. Λυκίμνιος] λυκύμνιος C. Sed scribendum esse Λικύμνιος patet ex Hesych. v. Λικυμνίοις βαλαῖς. ubi v. interpretes.
λέγει] λέγειν A. D. E.
ἔτι δὲ] δὲ deest D.
ὡς ἔφη Βρύσων] ἔφη βρύσων A.
τοῦ τόδε] τοὐδὲ A.
ὡμοιωμένον] ὠμυωμένον A.
δὲ] deest A. B. C. D. E.
ἔχον] ἔχων B. C.
ἄλλο ἄλλου] ἄλλου ἄλλο A.

ἧττον. Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον· ἀπὸ καλῶν ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. Διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον, "ῥοδοδάκτυλος ἠὼς," μᾶλλον ἢ "φοινικοδάκτυλος," ἢ ἔτι φαυλότερον, "ἐρυθροδάκτυλος."

14 Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου, ἢ αἰσχρῶν· οἷον, "ὁ μητροφόντης·" ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον, "ὁ πατρὸς ἀμύντωρ." Καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε,

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων·

15 καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. Ἔτι, τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι. Ἔστι δὲ ὁ ὑποκορισμὸς, ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου "χρυσιδάριον," ἀντὶ δ' ἱματίου "ἱματιδάριον," ἀντὶ δὲ λοιδορίας "λοιδορημάτιον·" καὶ ἀντὶ νοσήματος "νοσημάτιον." Εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

ΚΕΦ. γ'.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΡΑΣ ΛΕΞΕΩΣ.

ΤΑ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν· ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον Λυκόφρων "τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν," "τῆς μεγαλοκορύφου γῆς," καὶ, "ἀκτὴν δὲ στενοπόρον·" καὶ ὡς Γοργίας ὠνόμαζε, "πτωχόμουσος κόλαξ," "ἐπιορκίσαντας καὶ καταυορκήσαντας·" καὶ ὡς Ἀλκιδάμας,

ἠὼς] ἠὼς E.
14. θύγατρες] θυγατέρες E.
15. ὑποκορίζεσθαι] ὑπ' ὀρκίζεσθαι A.
ὑποκορισμὸς] ὑπ' ὁρισμὸς A.
ὃ] deest B. C. E.
καὶ νοσημάτιον] καὶ ἀντὶ νοσήματος, νοσημάτιον C.
ἐν ἀμφοῖν] desunt D.

CAP. III.

1. γίγνεται] γίνεται A. γίνονται B. C.
στενοπόρον] στενόπορον D.
ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας] ἐπιορκίσαντας καὶ κατευορκίσαντας E.

" μένους μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γιγνομένην·" καὶ " τελεσφόρον ᾠήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι·" καὶ " τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησε·" καὶ " κυανόχρων τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος." Πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται.

Μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία· μία δὲ, τὸ χρῆσθαι γλώτταις· 2
οἷον, Λυκόφρων Ξέρξην, " πέλωρον ἄνδρα·" καὶ Σκίρων, " σίνις ἀνήρ·" καὶ Ἀλκιδάμας, " ἄθυρμα τῇ ποιήσει," καὶ " τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν," καὶ " ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον."

Τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ 3
πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει " γάλα λευκὸν" εἰπεῖν· ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα· τὰ δὲ, ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ ποιεῖ φανερὸν, ὅτι ποίησίς ἐστιν· ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῇ· ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν. Ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου· ἐπεὶ μεῖζον ποιεῖ κακὸν τοῦ εἰκῇ λέγειν. Ἡ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ· ἡ δὲ τὸ κακῶς. Διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ὡς ἡδύσματι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις οὕτω πυκνοῖς, καὶ μείζοσι, καὶ ἐπιδήλοις· οἷον, οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ " τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα·" καὶ οὐκ, εἰς Ἴσθμια, ἀλλ' " εἰς τὴν τῶν Ἰσθμίων πανήγυριν·" καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ " τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους·" καὶ οὐ

μένους] μὲν οὖς A. μόνην B.
γιγνομένην] γινομένην A. C. E.
θαλάττης] θεττάλου B. D.
γὰρ ταῦτα] ταῦτα γὰρ A.
2. πέλωρον] τὸν πέλωρον A. τὸν πελώριον B. C. D. E.
Σκίρων] Σκίρρων B.
σίννις] οἰνὶς A. σίννος B. σίνης C.
ἀκράτῳ] ἀκράτωρ (sic) E.
ὀργῇ] καὶ ὀργῇ D. E.
3. ποιήσει] τῇ ποιήσει C.
ποιεῖ φανερὸν] ποιεῖ· φανερὸν E.
αὐτῇ] αὐτῷ A.
τοῦ] τὸ E.
ἡδύσματι] ἡδύσμασι D. E.
χρῆται] χρῆται τοῖς ἐπιθέτοις C.
ἐδέσματι] ἐδέσμασι D. E.
τοῖς ἐπιθέτοις] desunt C.
ἱδρῶτα] ἱδρῶντα A.
νόμους] νόμου A.
τοὺς] deest A.
νομίμους] νόμους B. D. E.

δρόμῳ, ἀλλὰ "δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ" καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ "τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον" καὶ "σκυθρωπὸν τὴν Φροντίδα τῆς ψυχῆς" καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ "πανδήμου χάριτος δημιουργός" καὶ "οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς" καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ "τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψε" καὶ οὐ, τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ "τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην" καὶ "ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν" (τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν καὶ ἐπίθετον· ὥστε ποίημα γίγνεται·) καὶ "οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν." Διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι ἐπεμβάλλῃ, διαλύει τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν. Οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἷον τὸ "χρονοτριβεῖν" ἀλλ', ἂν πολὺ, πάντως ποιητικόν. Διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ ψοφώδεις· αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὔθαδες· ἡ μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται.

4 Καὶ ἔτι τέταρτον, τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς· αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον· χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς· αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόρρωθεν. Οἷον

δρόμῳ] δρομαῖαι D. δρομαῖα E.
δρομαῖᾳ] δρομαῖαι (sic) D. δρομαῖα E.
παραλαβὼν] περιλαβὼν A.
οἰκονόμος] οἰκονομία D.
ἀκουόντων] ἀκουσάντων B. C. E.
τοῖς] deest D. E.
ἀντίμιμον] τίμιον A. B. D. E.
ἔξεδρον] ἐξ εὖρον A. ἐξεῦρον B. C. D. E.
ποιητικῶς] ποιηταὶ E.
γιγνώσκοντι] γινώσκοντι B.
ἐπεμβάλῃ] ἐπεμβάλλῃ A.
σαφὲς] ἀσαφὲς (sic) E.
χρησιμωτάτη] χρησιμώτατον D. E.
διθυραμβοποιοῖς] θυραμβοποιοῖς E.
ψοφώδεις] ψοφόδεις E.
αὔθαδες] αὐθάδες D. E.
μεταφορὰ δὲ] ἡ μεταφορὰ A.
4. γίγνεται] γίνεται A. B.

Γοργίας, "χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα·" "σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας·" ποιητικῶς γὰρ ἄγαν. Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, "τὴν Φιλοσοφίαν, ἐπιτείχισμα τῶν νόμων" καὶ, "τὴν Ὀδύσσειαν, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον" καὶ "οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων" ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. Τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν· εἶπε γάρ, "Αἰσχρόν γε, ὦ Φιλομῆλα·" ὄρνιθι μὲν γὰρ, εἰ ἐπαίσησεν, οὐκ αἰσχρόν· παρθένῳ δὲ αἰσχρόν. Εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν, εἰπὼν, ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ, ὅ ἐστιν.

ΚΕΦ. δ'.

ΠΕΡΙ ΕΙΚΟΝΟΣ.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μικρόν· ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα,

ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν,

εἰκών ἐστιν· ὅταν δὲ, "λέων ἐπόρουσε," μεταφορά· διὰ τὸ γὰρ ἀμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε, μετενέγκας λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. Χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ· ὀλιγάκις δὲ· ποιητικὸν γάρ. Οἰστέαι δὲ, ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραὶ γάρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ.

Εἰσὶ δ' εἰκόνες· οἷον, ἦν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι "ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις·" ἐκεῖνά τε γὰρ προσπί-

ἔναιμα] ἄναιμα B.
μὲν] deest A.
εἶπε] ἐπεὶ A.
αἰσχρόν γε] desunt E.
Φιλομήλα] φιλομῆλα B. C. D.
παρθένῳ] παρθένον B.

CAP. IV.

1. ἐπόρωσεν] ἐπώρουσεν D. E.
ὅταν] ὅτι B. D. E.
ἐπόρουσε] ἐπώρουσε D. E.
γὰρ τὸ] τὸ γὰρ A.
μετενέγκας] μετενεγκὼν B. C. D. E.
λέοντα] deest C.
2. οἰστέαι] οἷστέαι A.
3. ἦν] ἦν D. E. Mox forte l. δάκνειν.

πτοντα δάκνει, καὶ Ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. Καὶ ὡς Θεοδάμας ἔκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ, ἐν τῷ ἀνάλογον· ἔσται γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. Καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες ἐάσασι τοῖς κυνιδίοις, "ἀ τοὺς λίθους δάκνει, τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμενα." Καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι "ὅμοιος ναυκλήρῳ ἰσχυρῷ μὲν, ὑποκώφῳ δέ." Καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι "ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις" οἱ μὲν γὰρ ἁπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα, οὐχ ὅμοια φαίνεται. Καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, "ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἀ τὸν ψωμὸν δέχεται μὲν, κλαίοντα δέ·" καὶ εἰς Βοιωτοὺς, ὅτι "ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὑτῶν κα-"κόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχο-"μένους." Καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον, ὅτι "ὁμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι." Καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης ἔικασε τοὺς ῥήτορας ταῖς τίτθαις, "αἱ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παραλείφουσι." Καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ ἔικασεν, ὅτι "ἀπολλύμενος εὐφραίνει." Πάσας γὰρ ταύτας καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς, ἔξεστι λέγειν. Ὥστε, ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν, ὡς μεταφοραὶ λαχθεῖσαι, δῆλον, ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου

καὶ ἐκ τοῦ] ἐν τῷ A.
ἔσται] ἔστι D. E.
ὁ] εἰ D. ἡ E.
τῇ πολιτείᾳ] τῇ πολιτίδι A. τῇ deest C.
τῇ] διὰ τοῦ B. C. D. E.
τῶν βαλλόντων] τοῦ βάλλοντος A. cum Platonis exempl.
καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον] καὶ ὡς [ὡς deest E.] ὁ Δημασθένης εἰς τὸν δῆμον B. C. D. E.
ὑποκώφῳ] ὑποκύφῳ (sic) D. ὑποκύφῳ E.
ἁπανθήσαντες] ἀπανθίσαντες A. εὐπαθήσαντες D. E.
ἐν τοῖς] desunt D.
ὁ] deest A.
τίτθαις] τίθαις D.
Κηφισόδοτον] Κηφησόδοτον B.
ἀπολλύμενος] ἀπολόμενος D.
μεταφοραὶ] μεταφορᾶς A.

δεόμεναι. Αἰεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον 4
ἀνταποδιδόναι, καὶ ἐπὶ θάτερα, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν· οἷον,
εἰ ἡ φιάλη "ἀσπὶς Διονύσου," καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττει
λέγεσθαι "φιάλην Ἄρεως." Ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται
ἐκ τούτων.

ΚΕΦ. ε'.

ΟΤΙ ΧΡΗ ΕΛΛΗΝΙΖΕΙΝ.

Ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ Ἑλληνίζειν· τοῦτο δ' ἐστὶν
ἐν πέντε. Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῷ τις, 2
ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίγνεσθαι ἀλλήλων, οἷον
ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν· ὥσπερ ὁ "μὲν," καὶ ὁ "ἐγὼ μέν," ἀπαι-
τεῖ τὸν "δὲ," καὶ τὸν "ὁ δέ." Δεῖ δὲ, ἕως μέμνηται, ἀν-
ταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν, μήτε
σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγα-
χοῦ γὰρ ἁρμόττει. "Ἐγὼ δ', ἐπεί μοι εἶπεν· ἦλθε γὰρ
"Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν· ἐπορευόμην παραλαβὼν
"αὐτούς·" ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου
συνδέσμου προεμβέβληνται σύνδεσμοι· ἂν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ
γένηται τοῦ "ἐπορευόμην," ἀσαφές. Ἐν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν
τοῖς συνδέσμοις. Δεύτερον δὲ, τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν, 3
καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. Τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις· ταῦτα 4
δὲ, ἂν μὴ τὰ ἐναντία προαιρῆται· ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηδὲν
μὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦ-

4. θάτερα] θατέρου D. E.
ὁμογενῶν] ὁμονογενῶν (sic) E.
ἁρμόττει] ἁρμόττειν E.
Ἄρεος] ἄρεως D.

CAP. V.

τῆς] deest C.
πέντε] ε̄ A. (id est πέντε)
2. γίγνεσθαι] γίνεσθαι A.
ἐγὼ μέν] μὲν deest C. D.
τὸν ὁ] τὸν deest C. ὁ deest A.
ἀπαρτᾶν] ἀπαντᾶν D.
ἦλθε] ἦλθέ τε E.
δεόμενος] καὶ δεδόμενος D. E.
τε] τε καὶ A. B. C. D. E.
αὐτούς] αὐτὸν C.
τούτοις] τούτῳ B.
προεμβέβληνται] προβέβληνται D.
ἂν δὲ] ἐὰν δὲ A.
4. ὅπερ] ὁ περὶ A.

τοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὂν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσι·

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἁμάρτημα, διὰ τῶν γενῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντεις. Τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς, ἄρτια ἢ περισσὰ εἰπὼν, μᾶλλον, ἢ τὸ πόσα ἔχει· καὶ τὸ ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε. Διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται πότε. Ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια· ὥστ', ἂν μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, Φευκτέον. Τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει, ἄῤῥενα, καὶ θήλεα, καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· "Ἡ δ' ἐλθοῦσα, καὶ διαλεχθεῖσα ᾤχετο." Πέμπτον, ἐν τῷ τὰ πολλὰ, καὶ ὀλίγα, καὶ ἓν, ὀρθῶς ὀνομάζειν· "Οἱ δ' ἐλθόντες ἔτυπτόν με."

—Ὅλως δὲ δεῖ εὐαναγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον· ἔστι δὲ τὸ αὐτό· ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν· οὐδ', ἂ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. Τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι, ἔργον, διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι, ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον. Οἷον, ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ, "Τοῦ "λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται."

φενακίζει γὰρ τὸ] φενακίζειν (sic) γὰρ τῷ E.
γὰρ] deest B. C. D. E.
συμπαρανεύουσι] συνπαρανεύουσι A.
Ἅλυν] Ἄλην B. Ἄλυν D. E.
ὅλως ἔλαττον εἶναι ἁμάρτημα] ὅλως εἶναι ἁμάρτημα ἔλαττον D. E.
γενῶν] λοξῶν D. E.
τις] τις μᾶλλον A.
πόσα] τὸ πόσα A. B. C. D. E.
προσορίζονται] προσοργίζονται A.
5. τὰ γένη τῶν ὀνομάτων] τῶν ὀνομάτων τὰ γένη B.
ἄῤῥενα] ἄρενα E.
ἡ δ'] ἥδ' E.
6. οἱ δ'] οἵδ' E.
γεγραμμένον] εἰρημένον D. E.
τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ] τοῦ ὄντος ἀεὶ B. D. E. τοῦ ὄντος αἰεὶ C.
γίγνονται] γίνονται B. C.

Ἀθῆναι γάρ, τὸ "αἰεί" πρὸς ὁποτέρῳ (δεῖ) διαστίζειν. Ἔτι τάδε 7
ποιεῖ σολοικίζειν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμ-
φοῖν, ὃ ἁρμόττει· οἷον ἢ "ψόφον, ἢ χρῶμα," τὸ μὲν "ἰδών,"
οὐ κοινόν· τὸ δ' "αἰσθόμενος," κοινόν. Ἀσαφῆ δὲ, ἂν μὴ
προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν· οἷον,
"Ἐμελλον γάρ, διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε,
πορεύεσθαι·" ἀλλὰ μὴ, "Ἐμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορ-
εύεσθαι," εἶτα "τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε ἐγένετο."

ΚΕΦ. ϛ'.

ΠΕΡΙ ΟΓΚΟΥ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ.

ΕΙΣ ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τὸ λόγῳ
χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος· οἷον, μὴ "κύκλον," ἀλλ' "ἐπίπεδον
τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον." Εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ
λόγου ὄνομα. Καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπές· ἐὰν μὲν ἐν τῷ 2
λόγῳ ᾖ αἰσχρὸν, τοὔνομα λέγειν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν
λόγον. Καὶ μεταφορᾶις δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλα- 3
βούμενον τὸ ποιητικόν. Καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν, ὅπερ οἱ 4
ποιηταὶ ποιοῦσιν· ἑνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως λέγουσι

λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς·

καὶ,

Δέλτου μὲν αἵδε πολύθυροι διαπτυχαί.

Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἑκατέρῳ ἑκάτερον· "Τῆς γυναι- 5

αἰεὶ] ἀεὶ D. E.
7. τάδε] deest C.
δὲ, ἂν] δὲ καὶ ἂν C. E.
προθεὶς] προσθεὶς E.
εἴπῃς] εἴπῃ D. E.
εἶτα] εἰ A.
ὧδε] ὧδε δεῖ A.
ἐγένετο] ἐγένοντο A.

CAP. VI.

1. τοῦ λόγου] τοῦ deest C.
3. μεταφοραῖς] μεταφοραὶ A.
τοῖς] deest D. E.
4. τὸ ἓν] ἓν deest A. E. τὸ τὸ ἓν B.
Ἀχαϊκούς] ἀχαιϊκοὺς E.
καὶ] deest B.
Δέλτου μὲν αἵδε πολύθρηνοι] δελτούμεναι δὲ πολύθυροι A. B. D. E. δελτοῦμαι δὲ (sic) πολύθυροι C.
διαπτυχαὶ] διαπτύχαι B. C. D.
5. καὶ μὴ] καὶ τὸ μὴ D. E.

χὸς τῆς ἡμετέρας·" ἐὰν δὲ συντόμως, τὸ ἐναντίον· "Τῆς
6 ἡμετέρας γυναικός." Καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν· ἐὰν
δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ· οἷον,
7 "πορευθεὶς καὶ διαλεχθείς," "πορευθεὶς διελέχθην." Καὶ τὸ
Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ
ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ,

Ἔστι τις ἠπεμόεις ὀλίγος λόφος·

αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ
ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον.
Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ "ἄχορδα,"
καὶ τὸ "ἄλυρον μέλος·" ἐκ τῶν στερήσεων γὰρ ἐπιφέρουσιν·
εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον ταῖς ἀνά-
λογον· οἷον τὸ φάναι, τὴν "σάλπιγγα" εἶναι "μέλος
ἄλυρον."

ΚΕΦ. ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΕΠΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ.

ΤΟ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ ἠθικὴ,
2 καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. Τὸ δ' ἀνάλο-
γόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκαβδάλως λέγηται,
μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς· μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ
κόσμος· εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται· οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν·
ὁμοίως γὰρ ἕνια ἔλεγεν, καὶ εἰ εἶπειεν ἂν, "πότνια συκῆ."
3 Παθητικὴ δὲ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις· ἐὰν δὲ

7. ὃ] οἷον C. D.
τὶς] δὲ C.
καὶ τὸ] καὶ deest C.
μίλος] μίρος A.
ἐπιφέρουσι] ἐπιφέρουσιν B. D.
γὰρ] δὲ D. E.
τοῖς ἀνάλογον] τοῖς ἀνάλογον B. τοῖς ἀνάλογον ταῖς ἀνάλογον D. E.
μέλος] μέρος A.

CAP. VII.

1. τε] τις B.

2. αὐτοκαβδάλως] αὐτοκιβδήλως A. E. αὐτὸ κιβδήλως B. D. αὐτοκιβδήλως. C. In margine γρ: αὐτοκαβδάλως.
εὐτελῶν] εὖτε B.
μήτ'] μηδ' A.
ἐπῇ] εἰπῇ A.
εἰ] deest B. C. D. E.
εἶπειεν] εἴποιεν C. E.
συκῆ] σὺ B. D. E.
3. λέξις] ἡ λέξις D. E.

ἀσεβῆ καὶ αἰσχρὰ, δυσχεραινόντως καὶ εὐλαβουμένως λέγειν· ἐὰν δὲ ἐπαινετὰ, ἀγαμένως· ἐὰν δὲ ἐλεεινὰ, ταπεινῶς· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως. Πιθανοῖ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ 4
ἡ οἰκεία λέξις· παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν· ὥστ' οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων, τὰ πράγματα, οὕτως ἔχειν. Καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηδὲν 5
λέγῃ· διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες.

Καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκο- 6
λουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει. Λέγω δὲ γένος μὲν, καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων· καὶ γυνὴ, ἢ ἀνήρ· καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός· ἕξεις δὲ, καθ' 7
ἃς ποιός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες· ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταὐτὰ, οὔθ' ὡσαύτως, ἄγροικος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειεν. Πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταὶ, καὶ ᾧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι· "τίς δ' οὐκ οἶδεν;" "ἅπαντες ἴσασιν·" ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ, οὗπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Τὸ δ' εὐκαίρως, ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι, κοινὸν ἁπάντων 8
τῶν εἰδῶν ἐστιν. Ἄκος δ' ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ τὸ θρυλλού- 9
μενον· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὐτῷ προεπιπλήττειν· δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς

εὐλαβουμένως] εὐλαβουμένου A.
λέγειν] καὶ λέγειν A. B. D. E.
4. δὲ τὸ] δὲ deest A.
γὰρ] τε γὰρ A.
ἔχει] ἔχειν A. ἔχοι C.
5. συνομοιοπαθεῖ] συνομοπαθεῖ A.
ὁ] ἀεὶ ὁ B. C. D. E.
παθητικῶς] παθητικῷ A.
6. καὶ ἀνὴρ] ἢ ἀνὴρ A. B. E.
7. τις] τι D.
ποιοί] ποῖοί E.
λέγῃ] λέγειν B.
ἕξει] λέξει A.
ὡσαύτως] ὡς αὕτως A.
ἄγροικος] ἀν ἄγροικος A.
εἴπειε] εἴποιεν B. εἴποιε C.
κατακόρως] κατακόρει A.
δ' οὐκ] γὰρ οὐκ C.
οἶδεν· ἅπαντες] οἶδεν· ἃ πάντες B. οἶδεν ἃ πάντες C. εἶδεν ἃ πάντες E.
μετέχῃ] μετέχει B.
9. πάσῃ ὑπερβολῇ,] πᾶσιν ὑπερβολὴ, E.
θρυλλούμενον] θρυλούμενον A.
αὐτῷ] αὐτῷ B.

10 εἶναι, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε, ὃ ποιεῖ, τὸν λέγοντα. Ἔτι τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρήσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής. Λέγω δέ, οἷον, ἐὰν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ τοῖς ἁρμόττουσιν· εἰ δὲ μή, φανερὸν γίγνεται ἕκαστον, ὃ ἐστιν. Ἐὰν δὲ τόδε μέν, τόδε δὲ μή, λανθάνει ποιῶν τὸ αὐτό. Ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ σκληρὰ μαλακῶς λέγηται, ἀπίθανον γί-
11 γνεται. Τὰ δὲ ὀνόματα διπλᾶ, καὶ τὰ ἐπίθετα πλείω, καὶ τὰ ξένα, μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ, κακὸν φάναι "οὐρανόμηκες," ἢ "πελώριον" εἰπεῖν· καὶ ὅταν ἔχῃ ἤδη τοὺς ἀκροατὰς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι ἢ ἐπαίνοις ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ ἢ φιλίᾳ· οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Παναγυρικῷ ἐπὶ τέλει, "Φήμην δὲ καὶ μνήμην" καὶ, "οἵ τινες ἔτλησαν." Φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες· ὥστε καὶ ἀποδέχονται δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες. Διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. Ἢ δῆ οὕτως δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὥσπερ Γοργίας ἐποίει, καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

ΚΕΦ. ή.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ.

ΤΟ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον· (πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ

10. ἐὰν τα] ἂν τὰ C.
δὲ μὴ] δὲ deest A. B. C. D. E.
λανθάνει] λανθάνει A. B. C.
τὰ μαλακὰ] τὰς μαλακὰς A.
γίγνεται] γίνεται A.
11. ἐπίθετα καὶ διπλᾶ] διπλᾶ καὶ τὰ ἐπίθετα A.
ἔχῃ ἤδη] ἤδη ἔχῃ B. C. D. E.
φήμην δὲ καὶ μνήμην] φημὴ δὲ καὶ γνώμη A. B. C. D. E.
οἵ τινες] οἵτινες B. C. D. E.
δηλονότι] δῆλον ὅτι B. C. E.
οὕτω] οὕτως A. B.
εἰρωνείας] εἰρωνίας A.
ὅπερ] ὥσπερ A. B. C. D. E.

CAP. VIII.

ἄῤῥυθμον] ἄρυθμον A.
ἀπίθανον· πεπλᾶσθαι] ἀπίθανον πεπλάσθαι B. ἀπίθανον· πεπλάσθαι C. D. E.

ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει· ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία, τὸ, "Τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;" "Κλέωνα·") τὸ δὲ ἄῤῥυθμον ἀπέραντον. Δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ 2
μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. Περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά. Διὸ ῥυθμὸν δεῖ 3
ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται· ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς. Τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν μέχρι του ᾖ.

Τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς, καὶ οὐ λεκτικὸς, καὶ 4
ἁρμονίας δεόμενος· ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. Δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. Ὁ δὲ τροχαῖος χορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. Λείπεται δὲ παιὰν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ εἶχον δὲ λέγειν, τίς ἦν. Ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιὰν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν. Ἐκείνων δὲ ὁ μὲν, ἓν πρὸς ἕν· ὁ δὲ, δύο πρὸς ἕν. Ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν. Οἱ μὲν οὖν ἄλ- 5
λοι διά τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιὰν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν· ὥστε μάλιστα λανθάνειν.

Νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι· δεῖ

ἐξίστησι] ἐξίστη D. E.
ὁ ἀπελευθερούμενος, Κλέωνα] ὁ ἀπελευθερούμενος τὸν Κλήωνα E.
ἄῤῥυθμον] ἄρυθμον A.
3. διὸ] διὸ καὶ B. C.
του] τοῦ A.
4. δὲ ῥυθμῶν] δ' εὐρύθμων A.
σεμνότητα] σεμνοτέραν B. C. D. E.
τροχερὸς] ῥυθμὸς τροχαῖος A.
παιὰν] παιδείαν A.
μὲν ἀπὸ] μὲν ὡς ἐν ἀπορρήτῳ ἀπὸ B. C. D. μὲν ὡς ἐν ἀποῤῥήτῳ ἀπὸ E.
γὰρ] δὲ D. E.
δύο ἐστὶν] δύ' ἔστιν E.
5. διά τε] διά γε E.
μέτρον] μετὰ C.

6 δὲ διαφέρειν τὴν τελευτὴν τῆς ἀρχῆς. Ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις· ὧν τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ ἁρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται· οὗτος δ' ἐστὶν, οὗ ἄρχει μὲν ἡ μακρὰ, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι·

Δαλογενὶς, εἴτε Λυκίαν·

καὶ,

Χρυσιοκόμα Ἑκατε, παῖ Διός.

Ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς, ἡ δὲ μακρὰ τελευταία·

Μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισεν νύξ.

Οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ· ἡ γὰρ βραχεῖα, διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι, ποιεῖ κολοβόν. Ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι, καὶ δῆλην εἶναι τὴν τελευτὴν, μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ 7 τὴν παραγραφὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν. Ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν, καὶ μὴ ἄῤῥυθμον, καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοὶ, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

ΚΕΦ. θ'.

ΠΕΡΙ ΛΕΞΕΩΣ ΕΙΡΟΜΕΝΗΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΥΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙΩΝ.

ΤΗΝ δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί· ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις. 2 Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις ἡ ἀρχαία ἐστίν· " Ἡροδότου

6. ἓν] deest B. C. D. E.
ἀρχῇ] ἀρχὴ A.
ἄρχει] ἀρχὴ D.
Λαλογενὶς, εἴτε] Ἀλογενὶς, ἤτε D. ἀλλογενὶς, ἤτε E.
Λυκίαν] λύκειε C.
Ἑκατε] ἑκάετε C.
ἕτερος] ἑτέρα D. E.
γραφέα] γράφοντα B. C. D. E.

7. ἄῤῥυθμὸν] ἄρυθμον A.
ῥυθμοὶ] ῥυθμὸν B. D. E.

CAP. IX.

1. τῷ συνδέσμῳ] τῶν συνδέσμων A. B.

2. εἰρομένη] εἰρημένη E.
ἐστίν· Ἡροδότου Θουρίου] ἐστὶν ἡροδότου θουρίου· E.

Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις·" ταύτη γὰρ πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶνται. Λέγω δὲ εἰρομένην, ἣ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτήν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθῇ. Ἔστι δὲ ἀηδὴς διὰ τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾶν. Διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας οὐ κάμνουσι πρότερον. Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως, ἔστιν ἥδε.

Κατεστραμμένη δὲ ἡ ἐν περιόδοις· λέγω δὲ περίοδον λέξιν 3
ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτήν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον· ἡδεῖα δ' ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής· ἡδεῖα μὲν διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι αἰεί τι ἔχειν οἴεται ὁ ἀκροατὴς τῷ αἰεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῷ· τὸ δὲ μηδὲν πρανοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδές· εὐμαθὴς δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος· τοῦτο δὲ, ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. Διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει, ᾧ μετρεῖται. Δεῖ δὲ τὴν 4
περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα·

Καλυδὼν μὲν ἥδε γαῖα Πελοπείας χθονός—

Τοὐναντίον γάρ ἐστιν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου, τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου.

ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις] ἥδ' ἱστορίας ἀπόδειξις B. ἥδε δ' ἔστιν ἀπόδειξις (sic) D. E.
ταύτῃ] ταύτην A.
τελειωθῇ] τελειωθείη B. C. D. E.
ἀηδὴς] ἀηδὲς B. D. E.
ἐπὶ] ἐν C.
καμπτῆρσιν] καλυπτῆρσιν A. Est autem ea forma syllabæ λυ hujus vocis, quam facile cum litera μ commutare possis.
3. αἰεί τι] ἀεὶ τὶ D.
ἔχειν οἴεται] οἴεται ἔχειν περαντωα. A.
τῷ αἰεὶ] desunt A. τῷ ἀεὶ D.
πεπεράνθαί τι] καὶ πεπεράσθαι τί A.
αὐτῷ] αὐτῷ A. D. E.
ἀνύειν] ἀνοίγειν A.
ἀριθμὸν] ἀριθμὸν μὲν γὰρ B.
τῶν μέτρων] τὰ μέτρα A.
4. τὴν περίοδον] τῇ περιόδῳ B. D. E.
μὲν ἥδε, γαῖα] μὲν, ἥδε γαῖα E.
Πελοπείας] πελοπίας A.

5 Περίοδος δὲ, ἡ μὲν ἐν κώλοις· ἡ δὲ ἀφελής. Ἔστι δὲ ἐν κώλοις μὲν λέξις ἡ τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ' ὅλη. Κῶλον δ' ἐστὶ τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. Ἀφελῆ
6 δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μειούρους εἶναι, μήτε μακράς. Τὸ μὲν γὰρ μικρὸν προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν· ἀνάγκη γὰρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω, καὶ τὸ μέτρον οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὄρου, ἀντισπασθῇ παυσαμένου, οἷον προσπταίειν γίγνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. Τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι λόγος γίγνεται, καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον. Ὥστε γίγνεται, ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ Χῖος εἰς Μελανιππίδην, ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολάς·

> Οἵ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων·
> ἡ δὲ μακρὰ ἀναβολὴ τῷ ποιήσαντι κακίστη.

Ἁρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους λέγειν. Αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίγνεται· προπετῆ οὖν ἄγει τὸν ἀκροατήν.

5. ἡ δὲ, ἀφελὴς] ἥδ' ἀφελὴς D.
λέξις] λόγος D. λύσις E.
καὶ διῃρημένη] desunt C.
ὥσπερ] ὥσπερ καὶ A. B. D. ὥσπὲρ καὶ E.
6. μειούρους] μυούρους A. C.
οὔ] οὐτ' A. οὔτ' D. E.
ὅρου] ὅρον D. E.
ἀντισπασθῇ] ἀντισπασθῆναι E.
γίγνεσθαι] γίνεσθαι A.
μακρὰ] μικρὰ D.
ἐξωτέρω] ἐξωτέρωι A. (id est ἐξωτέρῳ) ἐξώτεροι D. E.
συμπεριπατοῦντας] περιπατοῦντας D. E.
δὲ] deest D.
αἱ μακραὶ] αἱ deest E.
λόγος] ἄλογος A.
γίνεται] γίνονται C.
ἀναβολῇ] ἀναβολῆς B. D. E.
ἀντιστρόφων] στροφῶν C.
ἀναβολὰς] ἀναβολὴν B. D. E.
εἰς τοὺς μακροκώλους] εἰς τὴν μακρόκωλον C.
αἱ δὲ] αἵ τε D. E.
γίγνεται] γίνεται A. D. E.
προπετῆ] προπετῶς B. C. D. E.

Τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως ἡ μὲν διηρημένη ἐστίν· ἡ δὲ ἀν- 7
τικειμένη. Διηρημένη μέν, οἷον, "Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν
"τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶ-
"νας καταστησάντων." Ἀντικειμένη δὲ, ἐν ᾗ ἑκατέρῳ τῷ
κώλῳ, ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται, ἢ ταὐτὸ ἐπέζευκται
τοῖς ἐναντίοις· οἷον, "Ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν, καὶ τοὺς ὑπο-
"μείναντας, καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας· τοῖς μὲν γὰρ πλείω
"τῆς οἴκοι προσεκτήσαντο· τοῖς δὲ ἱκανὴν τὴν οἴκοι κατέλι-
"πον." Ἐναντία· ὑπομονὴ, ἀκολούθησις· ἱκανὸν, πλεῖον.
"Ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι
βουλομένοις·" ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται. Καὶ ἔτι,
"Συμβαίνει πολλάκις ἐν ταύταις, καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυ-
"χεῖν, καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν." "Εὐθὺς μὲν τῶν
"ἀριστείων ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς
"θαλάσσης ἔλαβον."—"Πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου,
"πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον
"ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας."—Καὶ "φύσει πολίτας
"ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι."—"Οἱ μὲν γὰρ αὐ-
"τῶν κακῶς ἀπώλοντο· οἱ δ' αἰσχρῶς ἐσώθησαν."—Καὶ
"Ἰδίᾳ μὲν, τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι· κοινῇ δὲ, πολ-
"λοὺς τῶν συμμάχων περιορᾶν δουλεύοντας."—"Ἡ ζῶν-

7. κώλοις] κώλῳ C. D. E.
πολλάκις ἐθαύμασα] ἐθαύμασα πολλάκις B. C. D. E.
συναγαγόντων] συναγόντων A. ἀγόντων B. D. E.
ἐναντίῳ] deest E.
οἷον] deest E.
ἀκολουθήσαντας] ἀκολουθήσοντας A.
τοῖς] τῶν E.
τῆς] τοῖς B. E. τῶν D.
ὑπομονὴ] ὑπομονῆι A. (id est ὑπομονῇ) ὑπομονῇ B. C. δὲ ὑπομονῇ D. E.
ἀκολούθησις· ἱκανὸν] ἡ ἀκολούθησις· ἱκανὸν A. B. C. ἡ ἀκολούθησις· ἱκανῷ D. ἡ ἀκολουθία ἱκανῷ E.
καὶ ἔτι, συμβαίνει] καὶ ἔτι συμβαίνει B. C.
ἀριστείων] ἀριστειῶν B. D.
ἠξιώθησαν] ἠξιώθη B. C.
οἱ δ'] οἵδ' E.
ἰδίᾳ] καὶ ἰδιαι A. καὶ ἰδίᾳ B. C. D. E.
πολλοὺς] πολλὰ C.

" τας ἔξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν." Καὶ ὁ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, " Οὗ-
" τοι δ' ὑμᾶς οἶκοι μὲν ὄντες ἐπώλουν· ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς
8 " ἐώνηνται." Ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. Ἡδεῖα δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τὰ ἐναντία γνωριμώτατα, καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα· καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ·
9 ὁ γὰρ ἔλεγχος συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν. Ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι· παρίσωσις δὲ, ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα. Παρομοίωσις δὲ, ἂν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ ἑκάτερον τῶν κώλων. Ἀνάγκη δὲ, ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. Καὶ ἀρχὴ μὲν αἰεὶ τὰ ὀνόματα· ἡ δὲ τελευτὴ τὰς ἐσχάτας συλλαβὰς, ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτώσεις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα· " Ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ."

Δωρητοί τ' ἐπίλοντο, παραίρητοί τ' ἐπίεσσιν.

Ἐπὶ τελευτῆς δὲ, " Ὠιήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' " αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι." " Ἐν πλείσταις δὲ Φροντίσι, καὶ " ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι." Πτῶσις δὲ ταὐτοῦ, " Ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ." Ταὐτὸ δ' ὄνομα, " Σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν

ἴξειν] ἄξειν A. αὔξειν B. C. D. E.
καταλείψειν] ἀπολείψειν C.
τῷ] deest B. C. D. E.
ὑμᾶς] ἡμᾶς B. D. E.
ὄντες] ἰόντες A. ἰῶντες B. C. D.
ἡμᾶς] ὑμᾶς A. D. E.
ἐώνηνται] ἐώνητο B. C.
9. οὖν] deest B. C.
ἴσα] ἶσα D. ᾖ ἴσα E.
παρομοίωσις] παρ' ὁμοίωσις A.
ἂν] ἐὰν A.
ἑκάτερον] ἑκατέρων C. ἑκάτερα E.
ἀνάγκη] ἀνάγκη γὰρ C.
τελευτῇ] τελετῇ B. C. E.
πτώσεις] πτῶσις B. E. πτῶσιν C.
ἀργὸν] ἀγρὸν D. deest E.
ἐπίλοντο] ἐπιλονται A.
τ'] δ' A.
τελευτῆς δὲ, Ὠήθησαν] τελευτῇ δὲ οὐκ ᾠήθησαν D. E.
Ὠήθησαν αὐτὸν παιδίον] ᾠήθης αὐτὸν παιδίοις B.
αὐτοῦ] αὐτὸν B. D. E.
πτῶσις] πτώσεις A. πτῶσιν C.
ταὐτοῦ] ταυτοῦ C.
δὲ] deest C.
χαλκοῦς] χαλκοῦ B. C. D. E.

" (ἀποθανόντα) γράφεις κακῶς." Ἀπὸ συλλαβῆς δὲ, " Τί ἂν ἔπαθες δεινὸν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν;" Ἔστι δὲ ἅμα πάντ' ἔχειν ταὐτὸ, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλευτον. Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηριθμηνται. Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει,

Τόκα μὲν ἐν τήνων ἐγὼν ἦν· τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγώ.

ΚΕΦ. ι'.

ΠΟΘΕΝ ΛΕΓΕΤΑΙ ΤΑ ΑΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΥΔΟΚΙΜΟΥΝΤΑ.

ΕΠΕΙ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα, λεκτέον. Ποιεῖν μὲν οὖν ἐστι τοῦ εὐφυοῦς, ἢ τοῦ γεγυμνασμένου· δεῖξαι δὲ τῆς μεθόδου ταύτης· εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα.

Ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη. Τὸ γὰρ μανθάνειν ῥᾳδίως ἡδὺ 2
φύσει πᾶσίν ἐστι· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι· ὥστε, ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. Αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνῶτες· τὰ δὲ κύρια ἴσμεν. Ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας " καλάμην," ἐπαίνησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· 3
διόπερ, ἂν εὖ, ἀστεῖον φαίνεται. Ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν, καθάπερ

ἀπὸ] deest D. ἄπο E.
ἀντίθεσιν] ἀντίθεσις D. E.
αὐτὸ] ταυτὸ B. C.
ὁμοιοτέλευτον] ὁμοτέλευτον A.
10. Τόκα μὲν] τὸ κάμεν A.
ἐν τήνοις] εν τηνων A. ἐντήνων B. C. E. ἐν τήνων D.

CAP. X.

1. διαριθμησώμεθα] δ' ἀριθμησώμεθα A. διαριθμήσωμεν B. C. D. E.
ἔστω] ἔσται B. C. D. E.
2. φύσει πᾶσίν ἐστι] πᾶσι φύσει ἐστὶ D. πάσῃ φύσει ἐστὶν E.
καλάμην] καλὴν A.
ἀπηνθηκότα] ἀπηνθηκότες B. D. ἀπηνθυκότες (sic) E.
3. εὖ, ἀστεῖον] εὐαστεῖον A. εὖ deest D. E.
φαίνεται] φαίνηται B. D. E.

εἰρῆται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προσθέσει· διὸ ἧττον ἡδύ, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ λέγει, ὡς ταῦτο ἐκεῖνο· οὐκ οὖν
4 οὐδὲ ζητεῖ ταῦτο ἡ ψυχή. Ἀνάγκη δή, καὶ λέξιν, καὶ ἐνθυμήματα ταῦτα εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχεῖαν· διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ· (ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι·) οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν· ἀλλ' ὅσων ἡ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίγνεται, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίγνεται γὰρ οἷον μάθη-
5 σις· ἐκείνως δὲ οὐδέτερον. Κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων· κατὰ δὲ τὴν λέξιν, τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται· (οἷον, "Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων τοῖς
6 αὑτῶν ἰδίοις πόλεμον" ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ·) τοῖς δ' ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν· καὶ ταύτην μήτ' ἀλλοτρίαν· χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν· μήτ' ἐπιπόλαιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν· ἔτι, εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα. Δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας.

7 Τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατὰ ἀναλογίαν· ὥσπερ Περικλῆς ἔφη, "τὴν νεότητα τὴν "ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως,

διαφέρουσα] διαφερούση B.
προθέσει] προσθέσει B. C. D. E.
οὐκοῦν] οὔκουν E.
4. ἐπιπόλαια (bis)] ἐπὶ πόλαια (bis) A.
εἰ] οὐ B.
μικρὸν] μηδὲν D.
μάθησις] ἡ μάθησις E.
5. τοῦ λεγομένου] τῶν λεγομένων C.
αὐτῶν] αὐτῶν B. D. E.
πόλεμος] γὰρ πάλεμος E.
6. ποιεῖ] ποιεῖν A. ποιεῖ ὡς ἥδη ἐνεργοῦσα B. C. D. E.
δεῖ] ἔτι δεῖ D. E.
ἄρα] deest D.
τούτων στοχάζεσθαι τριῶν] τριῶν τούτων στοχάζεσθαι D. τριῶν στοχάζεσθαι τούτων E.
ἐνεργείας] ἐναργείας B. E.
7. ἀπολομένην] ἀπολουμένην E.
ἠφανίσθαι] ἠφανίσθη D. E.

" ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι." Καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, " οὐκ ἐᾷν [περιϊδεῖν] τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην." Καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χάρητος εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον, ἠγανάκτει Φάσκων, " εἰς πνίγμα τὸν δῆμον ἔχοντα τὰς εὐθύνας πειρᾶσθαι δοῦναι." Καὶ παρακαλῶν ποτε τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὔβοιαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη, " δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα." Καὶ Ἰφικράτης, σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν παραλίαν, ἠγανάκτει Φάσκων, " αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου παρῃρῆσθαι." Καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον " ῥόπαλον τοῦ δήμου," Σηστὸν δὲ " τηλίαν τοῦ Πειραιέως." Καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε, " τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως." Καὶ Μοιροκλῆς, " Οὐδὲν ἔφη πονηρότερος εἶναι," ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν· " Ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπιτρίτων τόκων πονηρεύεσθαι, αὐτὸν δὲ " ἐπιδεκάτων." Καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν,

Ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι.

Καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον, " τὸ " μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης, ἐν πεντεσυρίγγῳ

ἐξέλῃ] ἐξέλοι A.
περιϊδεῖν] περὶ ἰδεῖν A.
ἐξιέναι] ἐξιέναι A.
Ἐπίδαυρον] ἐπίδαμνον B. C. D. E.
τοῦ πολέμου τὰ ἐφόδια] τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου A. B. C. D.
Πειθόλαος] πιθόλαος A.
πάραλον] πάρλον A.
ῥόπαλον] deest B. D. E. ῥόπαλον in margine C.
δήμου] μήδμου A. μίδου B. D. Μίδου in margine C. μήδου E.
Σηστὸν δὲ] τὸν δὲ σηστὸν B. C. D. E.
τηλίαν] τὴν λειαν A. τηλείαν B.
Μυροκλῆς] μοιροκλῆς A. B. C. μοροκλῆς D. E.
οὐδὲν] οὐθὲν A.
πονηρότερος] πονηρότερον B. C. D. E.
ἐκεῖνον] ἐκεῖνο E.
τόκων] deest B. C.
Ἀναξανδρίδου] Ἀλιξανδρίδου C. Ἀλιξάνδρου D. E.
Σπεύσιππον] πεύσιππον B. C. D. E.
πεντασυρίγγῳ] πεντεσυρίγγῳ A. πέντε συρίγγων B. C. D. E.

" νόσῳ δεδεμένον." Καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει " Μύλωνας ποικίλους·" ὁ Κύων δὲ τὰ καπηλεῖα " τὰ Ἀττικὰ φειδίτια." Αἰσίων δὲ, ὅτι " εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν·" τοῦτο γὰρ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· καὶ, " ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα·" καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων. Καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε, " μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας." Καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς " συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι." Καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, " διότι " ἄξιον ἦν, ἐπὶ τῷ τάφῳ τῷ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων " κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ " αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας." Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι " ἄξιον δακρῦσαι, συγκαταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς," μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· τὸ δὲ, " τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας," ἀντίθεσίν τινα ἔχει. Καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν· " Ἡ γὰρ ὁδός μοι " τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων ἐστί·" μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν, καὶ τὸ " διὰ μέσων" πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ. Καὶ τὸ φάναι, " παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας," πρὸ ὀμμάτων, καὶ μεταφορά. Καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου, " Οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ, τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν·" μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἱκετεύει ἡ εἰκὼν, τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον· " τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων." Καὶ, " Πάντα τρόπον μικρὸν φρο-

καπηλεῖα] καπηλικὰ A.
φιδίτια] φιλίτια A. B. C. D. E.
καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων] καὶ τοῦτο πρὸ ὀμμάτων τρόπον τινὰ μεταφορὰ B. C. D. E.
τῷ post τάφῳ] deest B.
τελευτησάντων] τετελευτηκότων C. D. E.
δακρῦσαι] δακρύσαι B. C.
ὡς] deest B. C. D. E.
μέσου] μέσων C. D.
οὐδὲ] καὶ C.
αἰσχυνθέντες] αἰσχύνθητε C. D.
ἀλλ' οὐκ αἰεὶ] ἄλλου καὶ εἰ A.
κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ] κινδυνευόντων γὰρ αὐτῶν B. C. D. E.
μικρὸν] ἃ μικρὸν A.

νεῖν μελετῶντες·" τὸ γὰρ μελετᾶν αὔξειν τί ἐστι· καὶ, ὅτι "τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ·" ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι. "Οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα·" ἄμφω γάρ ἐστι μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη. Καὶ τὸ "τὰς συνθήκας" φάναι "τρόπαιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γενο-"μένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν, καὶ μιᾶς τύχης· αὗται "δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου·" ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα. Καὶ ὅτι "αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν·" ἡ γὰρ εὐθύνη βλάβη τις δικαία ἐστίν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, εἴρηται.

ΚΕΦ. ια'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟ ΟΜΜΑΤΩΝ ΠΟΙΕΙΝ.

ΛΕΚΤΕΟΝ δὲ, τί λέγομεν "πρὸ ὀμμάτων," καὶ τί ποιοῦσι γίγνεται ταῦτο. Λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν, ὅσα 2
ἐνεργοῦντα σημαίνει· οἷον, "τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα" φάναι εἶναι "τετράγωνον," μεταφορά· ἄμφω γὰρ τέλεια· ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν· ἀλλὰ τὸ, "ἀνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν," ἐνέργεια. Καὶ τὸ, "σὲ δ', ὥσπερ ἄφετον," ἐνέργεια. Καὶ,

τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες αἴξαντες ποσὶ,

τὸ, "αἴξαντες" ἐνέργεια καὶ μεταφορὰ, ταχὺ γὰρ λέγει.

μικρῶν] μικροῦ D. E.
εὐθύνη, βλάβη] εὔθυνα βλάβη A.
τοῦ] τῷ A. B. C. D. E.

CAP. XI.

1. γίγνεται] γίνεται A.
2. τέλεια] τελεῖ A.
ἔχοντος] ἔχοντα D. E.
ἐνέργεια] ἐνάργεια A.
ὥσπερ] deest C.
ἄφετον] ἀφετέον A. B. C. E. ἀφετὸν D.
ἐνέργεια] ἐνάργεια A.
τοὐντεῦθεν οὖν] τοῦ λεύθερον δ' A. οὖν deest B. τὸ ἐλεύθερον C. τὸ ἐλευθέριοι δὲ D. E.
τὸ αἴξαντες] τὸ ἐξαϊξαντες A. τὸ ἐξαΐξαντες B. C.
μεταφορὰ] μεταφορά. ταχὺ γὰρ λέγει A. B. C. D. E.

Καὶ, ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ, τὸ τὰ ἄψυχα ἔμψυ-
3 χα ποιεῖν διὰ τῆς μεταφορᾶς· ἐν πᾶσι δὲ τῷ ἐνέργειαν ποιεῖν εὐδοκιμεῖ· οἷον ἐν τοῖσδε,

Αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.

Καὶ,

Ἕπτατ' ὀϊστός.

Καὶ,

Ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.

Καὶ,

Ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι.

Καὶ,

Αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.

Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται· τὸ "ἀναισχυντεῖν" γὰρ, καὶ "μαιμᾷν," καὶ τἆλλα, ἐνέργεια. Ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατὰ ἀναλογίαν μεταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυφον, ὁ
4 ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. Ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων ταῦτα·

Κυρτὰ, φαληριόωντα· πρὸ μὲν τἆλλ', αὐτὰρ ἔπ' ἄλλα·

κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα. Ἡ δ' ἐνέργεια μίμησις.

5 Δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἀπὸ οἰκείων, καὶ μὴ φανερῶν· οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον καὶ

Ὅμηρος πολλαχοῦ] πολλαχοῦ ὅμηρος A.
τῷ] τὸ A.
λέγειν] ποιεῖν A.
3. τὸ] τῷ A.
ἐνέργειαν] ἐναργὶς D. E.
τοῖσδε] τούτοις D.
ἐπὶ δάπεδόν τε] ἐπιδάπεδον δὲ A. δ' ἐπὶ δαπέδον δὲ B. C. D. E. Quæ vestigia satis certa sunt vulgatæ lectionis in exemplis Homeri.
Ἐπιπτέσθαι] ἐπιπτάσθαι B. C. D. E.
στέρνοιο] τέρνοιο A.
μαιμώωσα] μεμόωσα A.
τἆλλα] τὰ ἄλλα A. τἆλλα E.
4. ταῖς] deest E.
εἰκόσιν] εἰκόναις B.
ταῦτα] ταυτὰ B. C. D. E.
πρὸ] πρὸς E.
τἆλλ'] τ' ἄλλα A.
5. μὴ] deest B. C. D. E.

ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν, εὐστόχου. Ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη, "ταὐτὸν εἶναι διαιτητὴν καὶ βωμόν·" ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει. Ἢ εἴ τις φαίη, "ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι·" ἄμφω γὰρ ταὐτό τι· ἀλλὰ διαφέρει τῷ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. Καὶ τὸ "ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις," ἐν πολὺ διέχουσι ταὐτὸ, ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμεσι τὸ ἴσον.

Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς, καὶ 6
ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν· μᾶλλον γὰρ γίγνεται δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ, "ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δὲ ἥμαρτον." Καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ, ὅ φησι, λέγειν· οἷον τὸ τοῦ Στησιχόρου, ὅτι "οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται." Καὶ τὰ εὖ ἠνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα· μάθησις γὰρ, καὶ λέγεται μεταφορά. Καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. Γίγνεται δὲ, ὅταν παράδοξον ᾖ, καὶ μὴ, ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ [οἱ] ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα. Ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα· ἐξαπατᾷ γάρ. Καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ, ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν·

Ἔστειχε δ' ἴχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετλα·

ὁ δ' ᾤετο "πέδιλα" ἐρεῖν. Τούτου δ' ἅμα λεγομένου, δεῖ δῆλον

Ἀρχύτας] ἀρχύτης A.
ταὐτὸν εἶναι διαιτητὴν] τὸ αὐτὸ εἶναι διαιτὴν (sic) C.
ταὐτό τι] ταυτότητι D. E.
τῷ] τὸ B. E.
ἀνωμαλίσθαι] ἄνω μάλιστα εἶναι A. ἀνωμαλεῖσθαι E.
ἐν πολὺ] ἓν πολὺν A.
δυνάμεσι] δυνάμει B.
ἴσον] ἶσον D.
6. τὰ πλεῖστα] καὶ τὰ πλεῖστα D. E.
γίγνεται] γίνεται A.
τὸ] τοῦ B.
τὸ τοῦ] τοῦ deest A.
ἑαυτοῖς] αὐτοῖς C.
ᾄσονται] ἴσονται A. i. e. αἴσονται.
λέγει] λέγη B. D.
οἱ] deest C.
παρὰ γράμμα] παράγραμμα A. παραγράμματα D. E.
ἐξαπατᾷ] ἐξαπάται B.
χίμετλα] χίμιθλα A. B.
πέδιλα] πέδηλα E.
ἐρεῖν] ἐρεῖ A.

εἶναι. Τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ οὐχ, ὃ λέγει, λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα· οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν, "Θράττη σε·" προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ, "θράττει σε," καὶ ἐξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει· διὸ μαθόντι ἡδύ· ἐπεὶ, εἰ μὴ ὑπολαμβάνει Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον
7 εἶναι. Καὶ τὸ, "βούλει αὐτὸν πέρσαι." Δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα· οἷον τὸ φάναι, "Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ." Ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης, "τὴν ἀρχὴν τῇ πόλει ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν·" ἀμφοτέρως γὰρ, ὃ οὐκ ἂν ᾠήθη τις ἐρεῖν, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώσθη, ὅτι ἀληθές. Τό τε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, ἀλλ' ἄλλως· καὶ ἀρχὴν οὐχ,
8 ὃ εἶπεν, αὐτὸ φησὶν, ἀλλ' ἄλλως. Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμία ἢ μεταφορᾷ, τότε τὸ εὖ· οἷον, "Ἄσχετος οὐκ ἀνάσχετος," ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ ἀηδής. Καὶ,

Οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον, ἢ σε δεῖ ξένον,
Ξένος·

ἢ οὐ μᾶλλον, ἢ σε δεῖ, τὸ αὐτό· καὶ, "οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον αἰεὶ εἶναι·" ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. Τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον,

Καλόν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾷν ἄξιον·

παρὰ γράμμα] παραγράμματα D. E.
λέγειν] deest B. C. D. E.
μεταστρέφει] μεταστρέφειν E.
7. ἀμφοτέρως] ἀμφότερον D.
εἶναι] deest B.
οὐθὲν] οὐδὲν B. D. E.
λέγει] λέγει ἀλλ' ἄλλως A.
ἀπόφησιν] αὐτὸ φησὶν A.
8. ἐὰν] ἐὰν μὴ A. ἐάν τις C.
ὁμωνυμία ἢ μεταφορᾷ] ὁμωνυμίαι ἢ μεταφοραὶ A.
τότε] τό, τε D.
ἀνάσχετος] ἄσχετος A.
ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος] ἀνάσχετον C.
ἀεὶ δὶς] ἀηδὴς A. ἀοιδὶς (sic) E.
ἢ σὲ] ἤ σε E.
αἰεὶ] ἀεὶ E.
γὰρ καὶ τοῦτο. τὸ αὐτὸ καὶ] γὰρ καὶ τοῦτο τὸ αὐτό· καὶ B. C. D.

ταὐτὸ γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν, ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν· ἢ ἄξιον ἀποθανεῖν, μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. Τὸ μὲν οὖν εἶδος τὲ αὐτὸ τῆς 9
λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ εὐδοκιμεῖ μᾶλλον. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ μά-
θησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ θᾶττον γίγνεται. Δεῖ δ' αἰεὶ προσεῖναι ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται, 10
ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς, καὶ μὴ ἐπιπό-
λαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν· οἷον, "ἀποθνήσκειν δεῖ μηθὲν ἁμαρτάνοντα·" ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον· "τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον·" ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον· ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ· "ἄξιον γ' ἀποθανεῖν μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν." Ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ ἀστειότερον φαίνεται οἷον, εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιαδί, καὶ ἀντίθεσις, καὶ παρίσωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν.

Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, 11
αἰεὶ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραί· αἰεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορά· οἷον, "ἡ ἀσπὶς," φαμὲν, "ἐστὶ φιάλη Ἄρεος·" καὶ τόξον "φόρμιγξ ἄχορδος." Οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἁπλοῦν· τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην, ἁπλοῦν. Καὶ εἰκά-

ταὐτὸν] ταὐτὸ A.
γ'] deest D. E.
ποιοῦντα] τριοῦντα A.
9. ὅσῳ] ὅσῳι ὅσων A.
τοσούτῳ μᾶλλον] τοσοῦτο εὐδοκιμεῖ μᾶλλον A. τοσούτῳ εὐδοκιμεῖ μᾶλλον B. C. D. E.
10. προσεῖναι] προσεῖναι ἢ τὸ προσεῖναι A.
ὃν] ὃ C.
ἢ] deest B.
τὸ] deest A.
ἢ] εἰ C. D. E.
ταῦτα] ταυτὰ B. D. E. ταυτα C. Sic sine accentu.
ἀλλ' ἐὰν] καὶ ἐὰν A.
γ'] γὰρ B. C. D. E.
μεταφορὰ] μεταφοραὶ A.
ἀντίθεσις] ἀντίσωσις B. C. D. E.
παρίσωσις] παρίωσις A.
11. καὶ ἐν] καὶ αἱ ἐν B.
αἰεὶ γὰρ] ἀεὶ γὰρ A. ἢ γὰρ D. E.
φαμὲν] deest E.
ἐστὶ φιάλη] φιάλη ἐστὶν E.
Ἄρεος] Ἄρεως D.
φόρμιγξ] φόρμιξ A.
λέγουσιν] λέγωσιν E.
φόρμιγγα] φόρμιγκα B.

ζουσι δὲ οὕτως, οἷον, πιθήκῳ αὐλητήν· λύχνῳ ψακαζομένῳ
13 [εἰς] μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. Τὸ δ' εὖ ἐστιν, ὅταν μεταφορὰ ᾖ· ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα "Φιάλην Ἄρεος·" καὶ τὸ ἐρείπιον "ῥάκει οἰκίας·" καὶ τὸ τὸν Νικήρατον Φάναι "Φιλοκτήτην εἶναι διεσπασμένον ὑπὸ Πράτυος," ὥσπερ εἴκασε Θρασύμαχος, ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράτυος ῥαψῳδοῦντα, κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι. Ἐν οἷς μάλιστ' ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταὶ, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσι. Λέγω δ', ὅταν ἀποδίδωσιν,

Ὥσπερ σίλινον, οὗλα τὰ σκίλη Φορεῖ.
Ὥσπερ Φιλάμμων, ζυγομαχῶν τῷ κυρύκῳ.

Καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν. Αἱ δ' εἰκόνες ὅτι μεταφοραὶ, εἴρηται πολλάκις.

14 Καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδός εἰσιν· οἷον, ἂν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, "ὡς ὁ Καρπάθιός" φησι "τὸν λαγώ·" ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν. Ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται, καὶ διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον.

15 Εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ μεταφοραί· οἷον εἰς ὑπωπιασμένον· "Ὡιήθητε γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων, τάλαρον·" ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον· ἀλλὰ τὸ πολὺ

12. αὐλητὴν] αὐλητῇ A. αὐλητικῷ D. E.
λύχνῳ] λύχνῳ A. ἢ λύκῳ C.
ψακαζομένῳ] ψεκαζομένῳ E.
13. φιάλην] φιάλῃ D.
ἐρείπιον] ἐρίπιον A.
οἰκίας] οἵας (sic) B. οἰκίτου D. E.
καὶ τὸν] καὶ τὸ τὸν A.
Φιλοκτήτην] Φιλοκτητη A.
διεσπασμένον] διεγμένον E.
ὑπὸ Πράτυος] desunt D.
μάλιστα] μάλιστά τ' A.
ἐὰν εὖ] εὖ deest A. E. μὴ C.
ἀποδίδωσιν] ἀποδιδῶσιν D.
Φορεῖ] φέρει B.
Φιλάμμων] Φιλ ἄμων E.
Κορύκῳ] κορύκῳ B.
14. παροιμίαι] παροιμίαι δὲ C.
πεισόμενος] πειρόμενος E.
αὐτὸς] αὐτὸν B. D. E.
15. ὡήθητε γὰρ] ὠιήθη (id est ὠήθη) τότε δ' ἂν A. ὠήθη τέ B. ὠήθη γὰρ C. ὠήθη τὲ D.
τάλαρον] κάλαθον A.
τι] deest D.

σφόδρα. Τὸ δὲ "ὥσπερ τὸ καὶ τὸ" ὑπερβολῇ τῇ λέξει διαφέρουσα·

"Ὡσπερ Φιλάμμων, ξυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ·

ᾠήθητ' ἂν αὐτὸν Φιλάμμονά εἶναι μαχόμενον τῷ κωρύκῳ.

"Ὡσπερ σίλινον, οὗλα τὰ σκίλη φορεῖν·

ᾠήθην δὲ, οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν, οὕτως οὗλα. Εἰσὶ 16
δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσιν· (διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα·

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.
Κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο,
Οὐδ' εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζοι,
Ἔργα δ' Ἀθηναίῃ—

χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες·) διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἁρμόττει.

ΚΕΦ. ιβ'.

ΟΤΙ ΑΛΛΗ ΕΚΑΣΤΩι ΓΕΝΕΙ ΑΡΜΟΤΤΕΙ ΛΕΞΙΣ.

ΔΕΙ δὲ μὴ λελῆθέναι, ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ, καὶ ἀγωνιστική· οὐδὲ δημηγορικὴ, καὶ δικανική. Ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι· τὸ μὲν γὰρ ἔστιν ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι· τὸ δὲ μὴ ἀναγκάζεσθαι

ὑπερβολῇ] μεταφορὰ C.
διαφέρουσα] διαφέρουσιν B.
Φιλάμμων] φιλάμων E.
ξυγομαχῶν] ξυγομαχεῖ B. C. E.
Κορύκῳ] Κοροίκῳ B.
ᾠήθητ'] ᾠιήθης δ' A. ᾠήθη δ' B. D. E. ᾠήθης δ' C.
Φιλάμμωνα] φιλάμμοι α D. φιλάμωνα E.
Κορύκῳ] Κοροίκῳ B.
φορεῖν] φορεῖ C.
ᾠήθην] ᾠιήθησαν A. ᾠήθη B. C. D. E.
16. δοίη] δοίης A. E.
χρυσείῃ] χρυσῆι A. (Id est χρυσῇ) χρυσῇ B. C.
ἐρίζοι] ἐρίζει E.
γλαυκώπιδι ἰσοφαρίζοι] desunt A. B. C.

CAP. XII.

ἄλλη] ἄλλῳ B.
ἡ αὐτὴ γραφικὴ] ἡδὺ τῇ γραφικῇ A.
τὸ δὲ, μὴ ἀναγκάζεσθαι] τὸ δὲ μὴ, ἀναγκάζεσθαι C.

κατασιωπᾷν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις· ὅπερ
2 πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. Ἔστι δὲ λέξις γρα-
φικὴ μὲν ἡ ἀκριβεστάτη· ἀγωνιστικὴ δὲ ἡ ὑποκριτικωτάτη.
Ταύτης δὲ δύο εἴδη· ἡ μὲν γὰρ ἠθική· ἡ δὲ παθητική. Διὸ
καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ οἱ
ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. Βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί·
οἷον Χαιρήμων· ἀκριβὴς γὰρ, ὥσπερ λογογράφος· καὶ Λι-
κύμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. Καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν
τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι στενοὶ φαίνονται· οἱ δὲ τῶν
ῥητόρων εὖ λεχθέντες ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν. Αἴτιον δὲ, ὅτι
ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει. Διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ, ἀφῃρημένης
τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὐτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη·
οἷον τά τε ἀσύνδετα, καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν, ἐν τῇ
γραφικῇ ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ καὶ οἱ
3 ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. Ἀνάγκη δὲ μετα-
βάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὅπερ ὥσπερ ὀδοποιεῖ τῷ ὑποκρί-
νεσθαι· "Οὗτός ἐστιν ὁ κλέψας ὑμῶν· οὗτός ἐστιν ὁ ἐξα-
"πατήσας· οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας."
Οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει ἔν τε τῇ Ἀναξανδρίδου
Γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης,
καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Εὐσεβῶν, τὸ "Ἐγώ." Ἐὰν γάρ
τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίγνεται ὁ τὸν δοκὸν φέρων.
4 Καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· "ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην·"

2. δύο εἴδη] εἴδη δύο D.
Λικύμνιος] λυκύμνιος E.
γραφικῶν] γραφῶν A.
εὖ λεχθέντες] ἢ τῶν λεχθέντων A.
εὖ λεχθέντων D.
ὑποκριτικὰ] ὑποκρητικὰ A.
ποιοῦντα] ποιοῦντας B.
αὐτῶν] αὐτῶν B. D. E.
εὐήθη] εὐήθως E.
ἀγωνιστικῇ] ἀποδεικτικῇ B. τῇ ἀποδεικτικῇ C. ἀποδεικτικῷ D. E.
καὶ οἱ] οὗ καὶ οἱ A. καὶ deest C.
ὑποκριτικὰ] ὑποκριτικὴ B. D. E. ὑποκριτικὸν C.
3. λέγοντας] λέγοντες B. D.
ὥσπερ] deest B. C. D. E.
τῷ] τὸ B. D. E.
ἐστιν] δὲ B. D. E.
ὑποκριτὴς] ὑποκριτικὸς A.
ἐν τῷ] ἐπὶ τῷ C.
4. ὡσαύτως] ὡς αὕτως A.

ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. Ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι. Ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά· ὥστε, ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον, ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά. Ἔχει οὖν αὔξησιν, "ἦλθον, διελέχθην, "ἱκέτευσα," πολλά. "Δοκεῖ [δὲ] ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, [ὅσα φημί."] Τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ,

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν·
Νιρεὺς Ἀγλαΐης·
Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος.

Περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι. Εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ. Ὥστε ἠύξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμὸν, καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος.

Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα· διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. Ἡ δὲ δίκη ἀκριβέστερον· ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἑνὶ κριτῇ· ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον· καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστιν· ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. Διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες· ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι· τοῦτο δὲ, ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα, ὅπου μεγάλης.

δῆλον ὅτι] δηλονότι D.
τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά. ἔχει οὖν] ἔσται τὸ ἓν πολλά· τοὐναντίον οὖν ἔχει B. C. E. τοὐναντίον deest D.
δὲ] deest A. B. C.
εἶπον] εἶπεν A.
ὅσα φημὶ] desunt A.
Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν] νηρεὺς αὖ σύμηθεν A. Νιρεὺς αἰσύμηθεν B. C.
εἴρηται] λέγεται A.
πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον] πεποίηκεν οὐδαμοῦ· ὕστερον B.
5. εἰ] ἡ A. B. D. E.
ἀκριβῆ] ἀκριβῆι A. (id est ἀκριβῇ.)
δίκη] δικανικὴ conjecit Tyrwhittus; sed vulg. habet quo se tueatur.
ἡ ἑνὶ] εἰ ἑνὶ B. C.
ῥητορικοῖς] ῥητορικῆς A. τοῖς ῥητορικοῖς C.

Ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις γραφικωτάτη· τὸ γὰρ ἔργον
6 αὐτῆς ἀνάγνωσις· δευτέρα δὲ ἡ δικανική. Τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περίεργον· τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον, καὶ εἴ τις ἄλλη ἤθους ἀρετή; Τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν; Ἂν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφὴς, οὐδὲ ἂν σύντομος. Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει· καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὸν, καὶ ὁ ῥυθμὸς, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. Περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος. Λοιπὸν δὲ, περὶ τάξεως εἰπεῖν.

ΚΕΦ. ιγ΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΜΕΡΩΝ.

ΕΣΤΙ δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γὰρ, τό τε πρᾶγμα εἰπεῖν, περὶ οὗ, καὶ τοῦτ' ἀποδεῖξαι. Διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδεῖξαι, ἢ ἀποδεῖξαι μὴ προειπόντα, ἀδύνατον. Ὅ τε γὰρ ἀποδεικνύων τὶ ἀποδείκνυσι· καὶ ὁ προλέγων ἕνεκα τοῦ ἀπο-
2 δεῖξαι προλέγει. Τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι· τὸ δὲ πίστις· ὥσπερ ἂν εἴ τις διέλοι, ὅτι τὸ μὲν πρόβλημα· τὸ
3 δὲ ἀπόδειξις. Νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως· διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ μόνου λόγου ἐστίν· ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δη-

γραφικωτάτη] γραφικώτατον D. E.
αὐτῆς] αὐτοῦ B. D. E.
6. δεῖ] δεῖ εἶναι C.
τὸ γὰρ] τὸ δὲ A.
δῆλον ὅτι] δηλονότι B. D. E.
ὅτι] deest C.
σύντομος] σύντομον D. E.
δῆλον ὅτι] δηλονότι D. E.
ἁρμόττει] ἁρμόττειν E.
πιθανὸν] ταπεινὸν D.

CAP. XIII.

1. τό, τε] τὸ τό, τε D. τὸ τότε E.
τότ'] τοῦτ' A.
ἀποδεικνύων, τὶ ἀποδείκνυσι] ἀποδεικνύων τι, ἀποδείκνυσι E.
3. λόγου μόνου] μόνου λόγου A.

μηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν, οἵαν λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν; Προοίμιον δὲ, καὶ ἀντιπαραβολὴ, καὶ ἐπάνοδος, ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίγνεται, ὅταν ἀντιλογία ᾖ· καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ἡ συμβουλή· ἀλλ' ὁ ἐπίλογος ἔτι οὐδὲ δικανικοῦ παντὸς, οἷον, ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γὰρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι. Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις, καὶ πίστις.

Ἴδια μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ πλεῖστα, προοίμιον, πρόθεσις, πίστις, ἐπίλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι· καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ αὔξησις τῶν αὐτοῦ, ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων· ἀποδείκνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο· ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. Ἔσται οὖν, ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἐπιδιήγησις, καὶ προδιήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος. Δεῖ δὲ εἶδός τι λέγονται καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεσθαι· εἰ δὲ μὴ, γίγνεται κενὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λικύμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ ὄζους.

ΚΕΦ. ιδ'.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ.

ΤΟ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν ἀρχὴ λόγου· ὅπερ ἐν ποιήσει

διήγησιν εἶναι] εἶναι διήγησιν A.
ᾖ] ἡ A. B.
ἔτι] ἔτι δὲ D. E.
λόγος] λόγος ᾖ C.
ἀφαιρεῖσθαι] ἀφαιρουμένου D. E.
ἀναγκαία] ἀναγκαῖα B. C. D. E.
4. ἄρα] εἶναι E.
ἴδια] ἰδίαι A. (id est ἰδίᾳ.)
ἐστι] εἰσὶν B.
5. ἐπιδιήγησις] ἡ ἐπιδιήγησις B. E.
ἐπεξέλεγχος] ἐπέλεγχος D. E.
λέγοντα] λέγοντας B. C. D. E.
Λικύμνιος] λυκίμνιος E.
ἐπούρωσιν] ἐπέρουσιν B. ἐπόρουσιν C. ἐπέρωσιν D. E.

CAP. XIV.

1. ἐστὶν] ἔστιν C. D.

πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ, καὶ οἷον ὀδοποίησις τῷ ἐπιόντι. Τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταὶ, ὅ τι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλήσαντες συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ· καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὅ τι γὰρ ἂν βούληται, εὐθὺς εἰπόντα, ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι, ὅπερ πάντες ποιοῦσι. Παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐδὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ. Ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. Λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια ἐξ ἐπαίνου, ἢ ψόγου· (οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ, "Ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες·" ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δὲ ψέγει, "ὅτι τὰς μὲν τῶν "σωμάτων ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτίμησαν· τοῖς δ' εὖ φρονοῦσιν οὐδὲν ἆθλον ἐποίησαν·") καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον, ὅτι "δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν·" διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ· ἢ τοὺς τοιούτους, οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι, μήτε φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες ἄδηλοι, ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου· οὕτως γὰρ συμβουλεύει. Ἔτι δ', ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίων· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν, εἰ περὶ παραδόξου λόγος, ἢ περὶ χαλεποῦ, ἢ περὶ τεθρυλλημένου πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν· οἷον Χοιρίλος,

προοιμίῳ] προοιμίων A.
εὖ] deest B. D. E.
εὐθὺς] εὐθὺς B. D.
ποιοῦσι παράδειγμα] ποιοῦσι· παράδειγμα B. C. D. Locum sic exhibet G. Budæus Comm. Ling. Gr. p. 874. ὅπερ π. ποιοῦσι. παράδειγμα δὲ Ἰσοκράτους Ἑ. π. Sed δὲ fortasse non necessarium. Vide infra 16, 7. 9.
καὶ ἐὰν] καὶ ἂν C.
μὴ] καὶ μὴ A.
2. ὀλυμπικῷ] ὀλυμπιακῷ B. C. E.
λόγῳ, Ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι] λόγῳ ὑπὸ πολλῶν ἀξιοῖ B.
οὐδὲν] οὐθὲν A.
3. ἢ] καὶ B. οὐ E.
ἄδηλοι] ἀλλήλοις B. C. D. E.
οὗτος] οὕτος C. In margine γρ: οὕτως.
4. λόγος] λόγον E.
τεθρυλλημένου] τεθρυλημένου A.
Χοιρίλος] χοιρίλλος B. C.

Νῦν δ', ὅτε πάντα δέδασται.

Τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια ἐκ τούτων· ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν. Δεῖ δὲ ἢ ξένα, ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ.

Τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταὐτὸ 5 δύναται, ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς·

Διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα, εἴ τε σκύλα

Ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα 6 προϊδωσι περὶ οὗ ἡ ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον πλανᾷ. Ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχήν, ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. Διὰ τοῦτο,

Μῆνιν ἄειδε θεά. —
Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα. —
Ἥγεο μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης
Ἦλθεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας—

Καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθὺς, ὥσπερ Εὐριπίδης, ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς,

Ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.

Καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. Τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι, τί ἐστι τὸ τέλος, οὗ

λόγων] λεγόμενα D. E.
ξένα, ἢ οἰκεῖα εἶναι] ξένα εἶναι ἢ οἰκεῖα D.
5. προοίμια] προοιμίου A.
εἴτε σκύλα] εἴ τα σκύλλα A.
6. δὲ] γὰρ B.
ἔπεσι] τοῖς ἔπεσι C.
προϊδωσι] προειδῶσι B. C. D. E.
οὗ] deest C.
ἢ] ἦν C. D. E.
κρέμηται] κρέμαται B. E.
Ἥγεό μοι] ηγεόμοιο A.
λόγον ἄλλον] λόγων ἄλλων B. C. D. E.
ὥσπερ] ὥς που B.
Πόλυβος] πολύβιος A. B. C. D. E.
ὡσαύτως] ὡς αὕτως A. (ut passim.)
ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι] ἴδιον, τοῦτο δηλῶσαι E.
τί ἐστι] deest B. C. D. E.

ἕνεκα ὁ λόγος· διόπερ ἂν δῆλον ᾖ καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα,
7 οὐ χρηστέον προοιμίῳ. Τὰ δὲ ἄλλα εἴδη, οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα, καὶ κοινά. Λέγεται δὲ ταῦτα ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ, καὶ τοῦ πράγματος, καὶ τῷ ἐναντίου. Περὶ αὐτοῦ μὲν καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποιῆσαι. Ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν· κατηγοροῦντι δ' ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. Διὸ ὃ δὲ, οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὐτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα· ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν· τῷ δὲ διαβάλλοντι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύωσι μᾶλλον. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, ἐκ τοῦ εὔνουν ποιῆσαι, καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσαι, καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν, ἢ τοὐναντίον· οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν· διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν. Εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις βούληται· καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι· προσέχουσι γὰρ μᾶλλον τούτοις. Προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι. Διὸ δεῖ ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. Ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικοὺς, ὅτι
8 μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν, καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούονται· ἐπεὶ, ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐδὲν δεῖ προοιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ, ὥσπερ σῶμα, κε-
9 φαλήν. Ἔτι, τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν

7. μὲν] μέντοι D. E.
πειρὶ διαβολὴν] πιρὶ διαβολῆς C. D. E.
πρὸς διαβολὴν] πρὸς διαβολῆς B.
διὸ] δι' ὃ B. D.
αὐτὸν] αὐτὸν C.
μνημονεύσωσι] μνημονεύωσι C. D. E.
ἐκ] ἔκ τε B. D. E.
καὶ ἐκ] ἐκ deest B. C. D. E.
δὲ ἐκ τοῦ] τὸ A.
οὐθὲν] οὐδὲν B. E.
8. προοιμίου] προοιμίων B.

κοινὸν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμενοι. Διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. Ὥστε, ὅπου ἂν ᾖ καιρὸς, λεκτέον, "Καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν, ἢ ὑμέτερον" καὶ, "Ἐρῶ γὰρ ὑμῖν, οἷον οὐδεπώποτε ἀκηκόατε δεινὸν, ἢ οὕτω θαυμαστόν." Τοῦτο δ' ἐστὶν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, "ὅτε νυστάζοιεν οἱ ἀκροαταὶ, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς." Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ 10
ἥπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον· πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις.

Ἄναξ, ἱρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο—

(καὶ)

Τί φροιμιάζει;

Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. Διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται. Πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων 11
ἕκαστον τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται,

Δός μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν, ἠδ' ἰλέεινόν,

τούτων οὖν δεῖ δύο στοχάζεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐτὸν, ἢ γένος,

9. ἀνιᾶσι] ἀνιασι A. ἀνιῶσι B. ἀνιάσει E.
ὅτε] ὅτι B.
οὐθὲν] οὐδὲ B. D. E.
ἡμῖν] ὑμῖν C.
οὐδεπώποτε] οὐδὲ πώποτε A.
ἔφη] ἔφην, E.
νυστάζοιεν] νυστάξειεν E.
πεντηκονταδράγμου] πεντεκονταδράχμου A. B. πεντηκοδράγμου E.
10. ἥπερ] ἤπερ A.
ὕπο] ὑπὸ E.
φροιμιάζῃ] φροιμιάζη A. sine ι adscripto. Ceterum καὶ, uncinis tamen septum, textui inserendum putavi, ut duo exempla sejungerem. Sed nescio an posterius exemplum loco suo motum sit. Certe haud minus conveniente insereretur infra post προοιμιάζονται.
τὸ] δὲ τὸ B. C. D.
11. τῶν ἄλλων] τῷ μᾶλλον B. C.
ἐπεὶ δὲ] ἐπειδὴ B. C.
ἠδ'] ἠδ' A.
τούτων] τούτων οὖν A.

ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γέ πως. Ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθὲς, ὅτι "οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις."

Τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστί. Φύσει δὲ ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ περὶ οὗ ἴσασι· καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ, ἡλίκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. Τούτων δὲ ἕνεκα προοιμίου δεῖται· ἢ κόσμου χάριν· ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχῃ· τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγωνίσας, οὐδὲ προανακινήσας, εὐθὺς ἄρχεται, "Ἦλις, πόλις εὐδαίμων."

ΚΕΦ. ιέ.

ΤΟΠΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΠΟΛΥΕΣΘΑΙ ΔΙΑΒΟΛΗΝ.

ΠΕΡΙ δὲ διαβολῆς, ἓν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰπόντος τινὸς, 2 εἴτε μή· ὥστε τοῦτο καθόλου. Ἄλλος τρόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἁπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδικον, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν, ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις· ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικρά-

ἐπιτηδεύματ'] ἐπιτήδευμα B. C. D.
λόγου] λόγων B. C. D. E.
δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου] δεῖται προοιμίου τὸ πρᾶγμα B. C. D. E.
ἀλλ' ἢ] ἀλλὰ B. C. D. E.
βούλει] βούλῃ A.
ἀλλ' ἢ] ἀλλ' εἰ B.
αὐτοκάβδαλα] αὐτοκαύδαλα B. C. D. E.
οὐδὲν] οὐθὲν A.

CAP. XV.

2. τρόπος] τόπος B. C. D. E.
ἁπαντᾶν] ἅπαντα A.
τούτῳ] τοῦτο C. E.
ἢ ὡς] ἢ ὅτι A.
τοιούτων] τῶν τοιούτων C. τούτων E.
Ναυσικράτην] ναυσικρατῶν (sic) B.

κοινὸν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμενοι. Διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. Ὥστε, ὅπου ἂν ᾖ καιρὸς, λεκτέον, "Καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν, ἢ ὑμέτερον·" καὶ, "Ἐρῶ γὰρ ὑμῖν, οἷον οὐδεπώποτε ἀκηκόατε δεινὸν, ἢ οὕτω θαυμαστόν." Τοῦτο δ' ἐστὶν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, "ὅτε νυστάζοιεν οἱ ἀκροαταὶ, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς." Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ 10
ἥπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον· πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις.

Ἄναξ, ἱρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο—

(καὶ)

Τί φροιμιάζει;

Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. Διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται. Πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων 11
ἕκαστον τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται,

Δός μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν, ἠδ' ἐλεεινὸν,

τούτων οὖν δεῖ δύο στοχάζεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐτὸν, ἢ γένος,

9. ἀνιᾶσι] ἀνιασι A. ἀνιῶσι B. ἀνιάσει E.
ὅτε] ὅτι B.
οὐθὲν] οὐδὲ B. D. E.
ἡμῖν] ὑμῖν C.
οὐδεπώποτε] οὐδὲ πώποτε A.
ἔφη] ἔφην, E.
νυστάζοιεν] νυστάζειεν E.
πεντηκονταδράγμου] πεντεκονταδράχμου A. B. πεντηκοδράγμου E.
10. ἥπερ] ἥπερ A.
ὕπο] ὑπὸ E.
φροιμιάζῃ] φροιμιάζῃ A. sine ι adscripto. Ceterum καὶ, uncinis tamen septum, textui inserendum putavi, ut duo exempla sejungerem. Sed nescio an posterius exemplum loco suo motum sit. Certe haud minus convenienter insereretur infra post προοιμιάζονται.
τὸ] δὲ τὸ B. C. D.
11. τῶν ἄλλων] τῷ μᾶλλον B. C.
ἐπεὶ δὲ] ἐπειδὴ B. C.
ἠδ'] ἠδ' A.
τούτων] τούτων οὖν A.

ἢ ἐπιτηδεύματ᾽ αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γέ πως. Ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθὲς, ὅτι "οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ᾽ ἐν Λακεδαιμονίοις."

Τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστί· Φύσει δὲ ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ περὶ οὗ ἴσασι· καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ᾽ ἢ δι᾽ αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ, ἡλίκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ᾽ ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. Τούτων δὲ ἕνεκα προοιμίου δεῖται· ἢ κόσμου χάριν· ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχῃ· τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγωνίσας, οὐδὲ προανακινήσας, εὐθὺς ἄρχεται, "Ἦλις, πόλις εὐδαίμων."

ΚΕΦ. ιέ.

ΤΟΠΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΠΟΛΥΕΣΘΑΙ ΔΙΑΒΟΛΗΝ.

ΠΕΡΙ δὲ διαβολῆς, ἓν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰπόντος τινὸς, 2 εἴτε μή· ὥστε τοῦτο καθόλου. Ἄλλος τρόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἁπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδικον, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν, ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις· ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικρά-

ἐπιτηδεύματ᾽] ἐπιτήδευμα B. C. D.
λόγου] λόγων B. C. D. E.
δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου] δεῖται προοιμίου τὸ πρᾶγμα B. C. D. E.
ἀλλ᾽ ἢ] ἀλλὰ B. C. D. E.
βούλει] βούλῃ A.
ἀλλ᾽ ἢ] ἀλλ᾽ εἰ B.
αὐτοκάβδαλα] αὐτοκαύδαλα B. C. D. E.
οὐδὲν] οὐθὲν A.

CAP. XV.

2. τρόπος] τόπος B. C. D. E.
ἁπαντᾶν] ἅπαντα A.
τούτῳ] τοῦτο C. E.
ἢ ὡς] ἢ ὅτι A.
τοιούτων] τῶν τοιούτων C. τούτων E.
Ναυσικράτην] ναυσικρατῶν (sic) B.

τὴν· ἔφη γὰρ, ποιῆσαι, ὃ ἔλεγε, καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν· ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα· εἰ βλαβερὸν, ἀλλὰ καλόν· εἰ λυπηρὸν, ἀλλ' ὠφέλιμον· ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. Ἄλλος τρόπος, ὡς ἔστιν ἁμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ 3 ἀναγκαῖον· οἷον Σοφοκλῆς ἔφη "τρέμειν, οὐχ, ὡς ὁ διαβάλ- "λων ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἐκόντι εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα." Καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα, ὅτι "οὐ βλάψαι ἐβούλετο, ἀλλὰ τόδε," καὶ "οὐ "τοῦτο, ὃ διεβάλλετο, ποιῆσαι· συνέβη δὲ βλαβῆναι. Δί- καιον δὲ μισεῖν, εἰ, ὅπως τοῦτο γένηται, ἐποίουν." Ἄλλος, 4 εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων ἢ νῦν, ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἐγγύς. Ἄλλος, εἰ ἄλλοι ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμο- 5 λογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ· οἷον, εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ μοιχὸς, [καὶ ὁ δεῖνα] καὶ ὁ δεῖνα ἄρα. Ἄλλος, εἰ ἄλλους 6 διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτοὺς, ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο, ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι. Ἄλλος, ἐκ τοῦ 7 ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γὰρ, εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί. Ἄλλος, εἰ γέγονε 8 κρίσις· ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ Ἀντιδό- σει κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβοῦς, ὅς γ' ἐποίησε κελεύων ἐπι- ορκεῖν·

ἀδικεῖν] ἀδικῆσαι B. C.
ἀλλὰ] ἀλλ' οὐ A.
3. τρόπος] τόπος B. C. D. E.
ὡς ἔστιν] ὡς ἔστιν B. C.
ἠβούλετο] ἐβούλετο A. C.
διεβάλλετο] διεβάλετο D.
ὅπως] οὕτως A.
τὶς
4. ἢ τῶν] ἢ τῶν (sic) C.
5. ἄλλος εἰ] ἄλλος εἰ ἄλλοι A. C. D. E.
καὶ ὁ δεῖνα] desunt A.
6. διέβαλεν] διαβαλεῖν A. Sed ante λ erasa, ut videtur, est litera λ puto. διέβαλλεν B.
αὐτὸν] αὐτὸς A. αὐτοὺς B. C. D. E.
ἢ] οἳ C.
αὐτὸς] αὐτοὺς B.
οἳ] ἢ B. C.
πεφήνασιν] πεφήνασιν B.
7. ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν] ἐκ τοὐναντίον διαβάλλειν B. ἐκ τοὐναντίου διαβάλλειν C. D. E.
ὁ] ὢν C.
οἱ] εἰ B.
λόγοι ἔσονται] ἔσονται λόγοι B. C.
8. ὅς γ'] ὥς γε A. Ceterum pro vulg. ἀσεβῆς, constructione postulante, reposui ἀσεβοῦς.

Ἡ γλῶσσ' ὁμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος·

ἔφη γὰρ, "αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος "κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν δεδω-
9 "κέναι λόγον, ἢ δώσειν, εἰ βούλεται κατηγορεῖν." Ἄλλος, ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἠλίκον· καὶ τοῦτο, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐ πιστεύει τῷ πράγματι.

Κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος, τὸ σύμβολα λέγειν· οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς, ὅτι "οἰκεῖος τῷ Πριάμῳ· ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή·" ὁ δὲ, ὅτι "ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ ὁ Τε-
10 λαμώνι·" καὶ ὅτι "οὐ κατεῖπε τῶν κατασκόπων." Ἄλλος τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν μακρῶς ψέξαι, μέγα συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει, ἓν ψέξαι. Τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ. Κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι κακοηθιστέον, ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι· τῷ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον· οἷον ὅτι "ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο," τῷ μὲν, ὅτι "διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα·" τῷ δὲ, ὅτι "οὔ· ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστὴν, ὡς φαῦλον." Καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα.

ὁμώμοχ'] ὁμώμοκεν A. ὤμοσεν D. E.
εἰς] deest A.
βούλεται] ἠβούλετο B. ἐβούλετο C. D. E.
9. ἐκ τοῦ] ἐκ τοῦ ἐκ A.
ποιεῖ] ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐ πιστεύει τῷ πράγματι A. B. C. D. E.
ὅτι] καὶ ὅτι B.
10. τῷ ἐπαινοῦντι] τῷ deest C.
ἐπαινοῦντι μικρὸν, μακρῶς ψέξαι, μέγα, συντόμως,] ἐπαινοῦντι, μικρὸν μακρῶς ψεξαι· μέγα συντόμως· D.
μικρῶς pro μακρῶς B.
δὲ οἱ] γὰρ οἱ C.
ἐπειδὴ] ἐπεὶ B. C. D. E.
κακοηθιστέον] κακοηθέστερον C.
ὅτι] deest B.
ὁ] deest D.
τῷ δ'] τὸ δ' E.
ἀνταγωνιστὴν] ἀνταγωνιστεῖν C.

ΚΕΦ. ις'.

ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστιν οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν, ἐξ ὧν ὁ λόγος· σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος τὸ μὲν ἄτεχνον· οὐδὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων· τὸ δὲ ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἢ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι, ἐὰν ᾖ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποῖον, ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα. Διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ 2
διηγεῖσθαι πάντα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως. Ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἀνδρεῖος· ἐκ δὲ τῶνδε σοφὸς, ἢ δίκαιος. Καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος· ἐκεῖνος δὲ ποικίλος, καὶ οὐ λιτός. Δεῖ δὲ τὰς μὲν γνωρίμους ἀναμιμνήσκειν· διὸ οἱ 3
πολλοὶ οὐδὲν δέονται διηγήσεως· οἷον, εἰ θέλεις Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν· ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις· ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ· ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν.

Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν. 4
Καίτοι, ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ, "πότερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξει," "τί δ'," ἔφη, "εὖ ἀδύνατον;" καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθά ἐστι τὸ εὖ, ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα

CAP. XVI.

1. ἐστὶν] ἔστιν E.
οὐδὲν] οὐθὲν A.
τοῦτο δ' ἐστὶν ἢ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι] τοῦτο δ' ἐστὶ δεῖξαι, ἢ ὅτι ἐστὶν C. D. E.
2. δεικνύναι] ἐπιέναι C.
4. φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν] φασιν εἶναι ταχεῖαν δεῖν D.
ἐρομένῳ] ἐῤῥωμένως E.
πότερον] deest B. E.
σκληρὰν] σκληρὰν δὲ E.
μάξει] μάξῃ A. (id est μάξῃ.)
τί δ', ἔφη, εὖ,] τί δ' εὖ, ἔφη, B. D. E. τί δὲ, τὸ εὖ ἔφη C.
ἢ τῷ] ἢ τὸ A.
ἀλλὰ τῷ] ἀλλὰ τὸ A. B.
δ' ἐστὶ τὸ λέγειν] δεῖ ὑπολέγειν A.
βεβλαφέναι] βεβλακέναι (sic) D. E.
βούλει] βούλῃ A.

5 ἡνίκα βούλει· τῷ δὲ ἐναντίῳ τὰ ἐναντία. Παραδιηγεῖσθαι δὲ, ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει· οἷον, "Ἐγὼ δ' ἐνουθέτουν αἰεὶ τὰ δίκαια, λέγων μὴ τὰ τέκνα ἐγκαταλείπειν." Ἢ θατέρου κακίαν· "Ὁ δὲ ἀπεκρίνατό μοι, ὅτι, οὗ ἂν ᾖ αὐτὸς, ἔσται ἄλλα παιδία·" ὃ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθαί φησιν ὁ Ἡρόδοτος. Ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς. 6 Ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἡ διήγησις· αἱ δ' ἀμφισβητήσεις, ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι, ἢ μὴ ἄδικον, ἢ μὴ τηλικοῦτον· ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον, εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ 7 ἄδικον. Ἔτι, πεπραγμένα δεῖ λέγειν, ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον, ἢ δείνωσιν φέρει. Παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πενελόπην ἐν ἐξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. Καὶ ὡς Φάϋλλος τὸν κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος. 8 Ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι. Ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν, τί ἦθος ποιεῖ. Ἓν μὲν δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἦθος τῷ ποιὰν ταύτην. Ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει· διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἦθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν· ἀλλ' οἱ Σω- 9 κρατικοί· περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν. Ἄλλα ἠθικὰ, τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει· οἷον, ὅτι "ἅμα λέγων ἐβάδιζε·" δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἤθους. Καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως. "Ἐγὼ δὲ "ἐβουλόμην, καὶ προειλόμην γὰρ τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην,

5. δ' ἐνουθέτουν] δὲ νουθετῶν A. δ' ἐνουθέτων B.
ᾖ αὐτὸς] αὐτὸς ᾖ B. C. D. E.
παιδία· ὃ τοὺς] παιδιοτους A. ἢ ὃ pro ὃ C. D. E.
Αἰγυπτίους] αἰγύπτου D. E.
6. διατριπτέον] διατρεπτέον D. E.
7. Ἀλκίνου] Ἀλκινόου D. E.
ὅτι] ὅτε D. E.
ἔπεσι] ἔτεσι D.
Κύκλον] Κύκλωπα B.
8. δεῖ] χρὴ A.
ποιὸν] ποῖον A.
ποιὰν] ποίαν A.
ταύτην] ταύτην C. D. E.
ποιὰ] ποία A.
οὗ ἕνεκα] οὕνεκα A.
6. ἀλλὰ] ἄλλα δὲ D. E.
ὠναίμην] ὠνίμην A. ὠνήμην B. D. E. ὀναίμην C.

βέλτιον·" τὸ μὲν γὰρ Φρονίμου· τὸ δὲ ἀγαθοῦ· Φρονίμου μὲν γὰρ ἐν τῷ τὸ ὠφέλιμον διώκειν· ἀγαθοῦ δὲ ἐν τῷ τὸ καλόν. Ἂν δ' ἄπιστον ᾖ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ. Παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο, ἢ ἀνδρὸς, ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα·

Μητρὸς δ' ἐν ᾅδου καὶ πατρὸς βεβηκότων,
Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς, ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι "οὐκ ἀγνοεῖς ἄπιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ·" ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἐκόντα, πλὴν τὸ συμφέρον. Ἔτι, ἐκ τῶν παθητικῶν 10
λέγε, διηγούμενος καὶ τὰ ἑπόμενα, καὶ ἃ ἴσασι, καὶ τὰ ἰδία ἢ αὐτῷ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα· "Ὃ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας." Καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης, ὅτι "διασίζων καὶ ταῖν χεροῖν διασείων·" πιθανὰ γάρ· διότι σύμβολα γίγνεται ταῦτα, ἃ ἴσασιν, ἐκείνων, ὧν οὐκ ἴσασι. Πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου ἐστίν·

Ὣς ἄρ' ἔφη, γρηῢς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα·

οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν. Καὶ εὐθὺς εἰσάσαγε σεαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι, καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνων δὲ ποίει. Ὅτι δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν δεῖ ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψίν τινα. Πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε καὶ ἐν ἀρχῇ.

ποιεῖ παράδειγμα] ποιεῖ· παράδειγμα B. D.
ᾅδου] αιδου A.
ἂν βλάστοι] ἀναβλάστοι A. E.
10. παθητικῶν] παθητικῶν δεῖ C.
λέγειν, διηγούμενον] λέγε διηγούμενος A.
ἰδία ἢ αὐτῷ] ἴδια ἑαυτῷ B. C. D. ἰδίᾳ ἑαυτῷ E.
καὶ ταῖν] τοῖν A.
γρῃὺς] γρῆυς E.
εἰσάγαγε] εἰσάγει καὶ A.
ποιόν τινα] ποῖον τινα A. ποῖόν τινα D. E.
θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνων] θεωρῶσι, καὶ τὸν ἀντίδικον λανθάνων E.
ὅτι δὲ] δὲ deest A.
δεῖ] δὲ A.

11 Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησίς ἐστιν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται· ἀλλ', ἐάνπερ διήγησις ᾖ, τῶν γενομένων ἔσται, ἵνα ἀναμνησθέντες ἐκείνων βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες· ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. Ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθὺς, καὶ διατάττειν οἷς βούλονται· οἷον, ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου, ἐν τῷ Οἰδίποδι, αἰεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν· καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

ΚΕΦ. ιζ'.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΝ.

ΤΑΣ δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδεικνύναι δὲ χρὴ, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν· οἷον, εἰ, ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν· εἰ δ', ὅτι οὐκ ἔβλαψε, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως· ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ 2 ἀμφισβήτησις. Μὴ λανθανέτω δὲ, ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβη- 3 τοῖεν. Ὥστ' ἐν τούτῳ χρηστέον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς τὸ πολὺ, ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἡ

11. τότε, οὐ] desunt E.
ποιεῖ] ποιοῦσιν D. E.
ὑπισχνεῖσθαί τε] ὑπισχνίσθαί τε A. ὑπισχνεῖται τὲ C.
Αἵμων] Αἵμων B. C. D.

CAP. XVII.

1. ἀμφισβητεῖ, ἐν] ἀμφισβητεῖν ἐν B. C.
δεῖ τούτου] δεῖ, τούτου C.
εἰ δ'] εἰθ' A.
ἔβλαψε τούτου,] ἔβλαψε, τούτου C.
καὶ] ἢ E.
δικαίως. ὡσαύτως] οὐ δικαίως ὡσαύτως, E. ὡς αὕτως pro ὡσαύτως A.
εἰ] deest A.
ἢ] deest A.
2. ἀμφισβητοῖεν] ἀμφισβητεῖεν A.
χρονιστέον] χρηστέον A.
3. καλὰ καὶ] καλὰ ἢ C. D. E.

αὔξησις ἔσται· τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεύεσθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς ἢ ὡς οὐκ 4
ἔσται, ἀμφισβητήσειεν ἄν τις· ἢ ὡς ἔσται μὲν, ἃ κελεύει, ἀλλ' οὐ δίκαια, ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλικαῦτα. Δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτατα· τὰ δ' 5
ἐνθυμήματα δικανικώτερα. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον· ὥστ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν· ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην. Οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν 6
τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμιγνύναι· εἰ δὲ μὴ, καταβλάπτει ἄλληλα· ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος·

Ὦ φίλ', ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ·

ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. Καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· 7
εἰ δὲ μὴ, ποιήσεις, ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν Φιλοσοφούντων, οἳ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. Καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ 8
ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. Οὐδ', ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος, οὔτε προαίρεσιν, ἡ ἀπόδειξις. Γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, 9
καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ. "Καὶ ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ'

ἢ ἂν] ἢ ἐὰν A. B. E.
4. εἴ τι] εἴ τις A.
ἐκτὸς τοῦ] ἐκ τοσούτου A. ἐκ τοῦ C.
5. περὶ] deest B.
ὄντων] τῶν ὄντων D. E.
ἐστι καὶ] ἐστιν D. E.
7. τὰ γνωριμώτερα καὶ πιστότερα] τὰ πιστότερα καὶ γνωριμώτερα C.
8. ἐνθυμημά τι ζητεῖν] ἐνθυμήματι ζητεῖν A. ἐνθυμηματίζειν C.
9. καὶ ἐγὼ] καὶ deest B. C. D. E.

εἰδὼς, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν." Ἐὰν δὲ παθητικῶς, "Καὶ οὐ "μεταμέλει μοι, καίπερ ἠδικημένῳ· τούτῳ μὲν γὰρ περίεστι
10 τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον." Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι· (εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονὸς, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δέ· καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς· ἔχοντα δὲ ἀρχὴν ῥᾴον εὑρεῖν ἀπόδειξιν·) καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν· ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἂν μὴ ἐξίστηται. Δεῖ οὖν ἀποροῦντα ταῦτα ποιεῖν, ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι, καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλεύων κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν ἐν τῷ
11 Πανηγυρικῷ, Χάρητος δὲ ἐν τῷ Συμμαχικῷ. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· αἰεὶ γάρ τινα εἰσάγει. Καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι "οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος," ταὐτό ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγων, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὴν θεόν· ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν· ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ· ὃ τοιόνδε ἐστίν.
12 Ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς· ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει χρηστὸν Φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον
13 ἀκριβῆ. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν· ὅτι, ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον, ὅτι

γὰρ] μὲν γὰρ A. B. D. E.

10. Κρὴς] κράτ A. (id est κράτης.)
αὐτοῦ] αὑτοῦ A. D. E.
ἂν] ἐὰν B. C. D. E.
ἐξίστηται] ἐξίστη A.
τῷ πανηγυρικῷ] τῷ deest B.
11. τοῦτό ἐστιν] ταὐτὸ ἐστιν A.
λέγει] λέγων A. B. C.
ἀνδρείαν] ἀνδρείαν A.
ἢ] ἢ C. D.
τοιόν γε ἐστὶν] τοιὸν δὲ ἐστὶν A. τοιόν δὲ ἐστὶν B. D. E. τοιόν δέ ἐστιν C.
13. δῆλον ὅτι] δηλονότι C. desunt D. E.

συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται.

Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν 14
πίστεών ἐστι τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ. Δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον· ὕστερον δὲ πρὸς τἀναντία ἁπάντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. Ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι προανελὼν, οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν. Ὕστερον δὲ λέγοντα, πρῶτον [τὰ] πρὸς τὸν 15
ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. Δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ. Ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς· διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·
Ἐγὼ γὰρ Ἥραν —

ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου. Περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα.

Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὐτοῦ λέγειν ἢ ἐπίφθονον, 16
ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει· καὶ περὶ ἄλλου ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει· καὶ ὡς [ὁ] Ἀρχί-

14. τὰς τὰ B.
προδιασύροντα] προσδιασύροντα D.
ἐποίησε] ἐποίει B.
Μεσσηνιακῇ] μεσσηνικῇ B. C.
οὕτως] οὕτω B. C. οὗτος D. E.
15. ἕτερον] ὕστερον B. D. E.
πρῶτον τὰ] τὰ deest A. B. πρῶτον τὸν C. Mox leviter correxi ἂν pro vulg. ἄν.
τὰ εὐέλεγκτα] τὰ deest A.
αὐτοῦ] αὐτοῦ E.
ταῖς θεαῖσι] τοῖς θεοῖς A. B. C. D. E.
γὰρ] δὲ τὴν C.
16. αὐτοῦ] αὐτοῦ C. D.
ὁ] deest A. B. C. D.

λοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ,

Χρημάτων δ' ἄελπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον·

καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ,

Οὔ μοι τὰ Γύγεω.

Καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν
17 πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε· οἷον, "Χρὴ δὲ τὰς "διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω "γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν." Ἐνθυμηματικῶς δέ· "εἰ "γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται "αἱ καταλλαγαὶ, τότε καταλλάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ "καταλλάττεσθαι."

ΚΕΦ. ιη'.

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΕΛΟΙΩΝ.

ΠΕΡΙ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε, ἑνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον· οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς Σωτείρας ἱερῶν· εἰπόντος δὲ, ὅτι "οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν," ἤρετο, "εἰ οἶδεν αὐτός;" Φάσκον-
2 τος δὲ, "καὶ πῶς, ἀτέλεστος ὤν;" Δεύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν φανερὸν ᾖ· τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ, ὅτι δώσει· πυθό-

δ' ἄελπτον] ἃ ἔλιπον A. δ' deest C.
ἐστιν] deest C.
ᾖ] deest A.
Αἵμονα] Αἵμονα B. C. D.
17. χρὴ δὲ τὰς] χρὴ τὰς (sic) E.
νοῦν] νοῦς C.
τότε] τὸ δὲ A.
εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι] desunt B. C. D. E.

CAP. XVIII.

1. εἰρηκὼς] ἐρωτηκὼς D.
προσερωτηθέντος] πρὸς ἐρωτηθέντος A.
συμβαίνει] συμβαίνειν C. D.
τελετῆς] τελευτῆς B.
σωτείρας] σωτηρίας B. C. D. E.
οὐχ οἷόν τε] οὐχοίονται A.

μενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν. Οἷον Σωκράτης, Μελήτου οὐ φάσκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἴρηκεν, "εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι·" ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο, "εἰ οὐχ οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν, ἢ θεῖόν τι·" φήσαντος δὲ, "Ἔστιν οὖν," ἔφη, "ὅστις θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ;" Ἔτι, ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγοντα δείξειν, ἢ παράδοξον. 3 Τέταρτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ, ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον, 4 λῦσαι· ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν, ἔστι δ' οὔ· ἢ, τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ· ἢ, πῇ μὲν, πῇ δ' οὔ· θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες. Ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν· ἐὰν γὰρ ἐνστῇ, κεκρατῆσθαι δοκεῖ· οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. Διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ.

Ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα 5 λόγῳ, καὶ μὴ συντόμως· πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει, πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπιὸν, ἢ συλλογίσασθαι· οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν, ἐν τίνι ὁ λόγος.

2. πυθόμενον] πυθόμενος B. E.
γὰρ] μὲν γὰρ A.
Μελίτου] μεγαλήτου A. μελέτη τοῦ sine οὐ B. μελήτου D. E. Et sic, si non omnes, pleræque certe edd. ante Victorianam. Eandem scripturam constanter servant MSS. Aristophanis, Platonis, Xenophontis, aliorum. Habent quidem omnes Suidæ edd. non modo Μέλιτος, sed collocant etiam inter vv. Μέλιτος μυελός. Μελιτοῦττα. Sed in MS. optimo leguntur Μέλητος τραγῳδίας π. Μέλητος Λάρου. Μέλητος οὗτος. Μέλητοι καὶ Ἄνυτοι statim ante Μέλι. In alio MS. ubi Μέλιτος reperitur, recte tamen ponitur post Μελληταί. Mediam hujus v. syllabam semper produci ostendit Bentleius Diss. Phalarid. p. 300. contra Casaubonum ad Athen. p. 857. Sed utrum per η an per ι scribi debeat, non decernit.
αὐτὸν] ἑαυτὸν A.
εἰ] ὡς ἂν A.
ὁμολογήσαντος δὲ] desunt A.
3. παράδοξον] παράδοξα B. C. D. E.
4. ἐνῇ] ἓν ᾗ B. C. D. E.
ἀποκρίνηται] ἀποκρίνεται E.
ἐστὶ μὲν] ἔστι μὲν B.
τὰ δ' οὔ] ἢ τὰ δ' οὐ A.
ἀποροῦντες] ἀποροῦντας A.
ἐγχειρεῖν] ἐγχωρεῖν C. E.
οἷόν τε] οἴονται A.
ὅτι μάλιστα] desunt D.
5. ἐν τίνι] ἔν τινι A.

Φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν Τοπικῶν καὶ τοῦτο, καὶ αἱ λύ-
6 σεις. Καὶ συμπεραινόμενον, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέ-
ρασμα, τὴν αἰτίαν εἰπεῖν· οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ
Πεισάνδρου, "εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προ-
"βούλοις, καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους," ἔφη, "Τί δὲ,
"οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι;" Ἔφη. "Οὐκ οὖν σὺ
"ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά;" "Ναὶ," ἔφη· "οὐ γὰρ
"ἦν ἄλλα βελτίω." Καὶ ὡς ὁ Λάκων εὐθυμούμενος τῆς
ἐφορείας, ἐρωτώμενος, "εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολω-
"λέναι ἄτεροι;" ἔφη· ὁ δὲ, "Οὐκ οὖν σὺ ταὐτὰ τούτοις
"ἔθου;" καὶ ὡς ἔφη, "Οὐκ οὖν δικαίως ἂν," ἔφη, "καὶ
"σὺ ἀπόλοιο;" "Οὐ δῆτα," ἔφη· "οἱ μὲν γὰρ χρήματα
"λαβόντες ταῦτα ἔπραξαν· ἐγὼ δὲ οὔ· ἀλλὰ γνώμῃ." Διὸ
οὔτε ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρα-
σμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς.

7 Περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς
ἀγῶσι, καὶ "δεῖν," ἔφη Γοργίας, "τὴν μὲν σπουδὴν διαφθεί-
ρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ," ὀρθῶς λέ-
γων, εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς·
ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ· τὸ δὲ οὔ· ὅπως οὖν τὸ ἁρμότ-
τον αὐτῷ λήψεται. Ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας
ἐλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον· ὁ δὲ
βωμολόχος ἑτέρου.

ἔστω] ἔσται D. E.

6. συμπεραινόμενον] πρὸς τὸν συμπεραινόμενον C.

ἐφορίας] ἰφορείας B. C.

ὁ δὲ, οὐκοῦν] τί δὲ καὶ C.

τούτοις ταὐτὰ] τούτοις ταῦτα A. ταὐτὰ τούτοις B. C. D. E.

ἔθου· καὶ ὃς ἔφη] ἔθου; καὶ ὃς ἔφη· C. ὡς pro ὃς E.

οὐ δῆτα] οὐ deest A.

7. μὲν σπουδὴν] μὲν deest B. C.

γέλωτι] τῷ γέλωτι C.

τὸ δὲ, οὔ] Post τὸ δὲ οὔ est duarum linearum spatium vacuum, et in margine λείπει οὐδὲν scriptum E.

οὖν deest A.

ἁρμόττον] ἀναρμόττον B.

αὐτῷ, λήψεται] αὐτῷ λήψισθαι B. αὐτῷ, λήψεται C. αὐτῷ λήψεται D.

εἰρωνεία] εἰρωνία A.

αὐτοῦ] αὐτοῦ D.

τὸ] deest A.

ΚΕΦ. ιθ'.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἔκ τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὖ τὸν ἀκροατήν, καὶ τὸν ἐναντίον φαύλως· καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι· καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι· καὶ ἐξ ἀναμνήσεως. Πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι, αὐτὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαινεῖν, καὶ ψέγειν, καὶ ἐπιχαλκεύειν. Δυοῖν δὲ θατέρου δεῖ στοχάζεσθαι, ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς, ἢ ὅτι ἁπλῶς· ὁ δὲ, ὅτι κακὸς τούτοις, ἢ ὅτι ἁπλῶς. Ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται οἱ τόποι, πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, δεδειγμένων ἤδη, αὔξειν ἐστὶ 2
κατὰ φύσιν, ἢ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις ἐκ προϋπαρχόντων ἐστίν. Ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον. Μετὰ 3
δὲ ταῦτα, δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ δείνωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖσος, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις· εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον. Ὥστε λοιπὸν, ἀναμνῆσαι τὰ προ- 4

CAP. XIX.

1. κατασκευάζειν] κατασκευάσαι A. B. C.
ἐναντίον] ἐναντίως B.
φαύλως] φαῦλον D. E.
ἐκ τοῦ] τὸ B.
αὐτὸν] αὐτὸν C. D.
ψευδῆ] ψευδῆι A. (id est ψευδῇ.)
ψέγειν] τὸ ψέγειν B. C. D.
ἐπιχαλκεύειν] τὸ ἐπιχαλκεύειν B. C. D. E.
δυοῖν δὲ] δὲ deest A.
δὴ τοιούτους] δεῖ τούτου A. Sed δεῖ incertum an sit primæ manus.
κατασκευάζειν] κατασκευάσειν E.
δεῖ] deest B.
2. δεδειγμένων ἤδη] δεδειγμέν, οι ἤδη C
ἢ] καὶ D. deest E.
ὁμολογεῖσθαι] ὁμολογεισθαι (sic) A. Sed nescio an η sit primæ manus.
3. ἄγει] ἄγειν B. C. D.

εἰρημένα· τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθῇ ᾖ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν. Ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ, περὶ οὗ ἡ κρίσις· ἐνταῦθα δὲ, δι' ὧν δέδεικται, κεφαλαιωδῶς. Ἀρχὴ δὲ, διότι, ἃ ὑπέσχετο, ἀποδέδωκεν· ὥστε ἅ τε, καὶ δι' ὃ, λεκτέον. Λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου. Παραβάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, ἢ μὴ κατ' ἀντικρύ. "Αλλ' οὗτος "μὲν τάδε περὶ τοῦδε· ἐγὼ δὲ τανδὶ, καὶ διὰ ταῦτα." Ἢ ἐξ εἰρωνείας, οἷον, "Οὗτος γὰρ τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε." Καὶ, "Τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε;" ἢ ἐξ ἐρωτήσεως· "Τί οὐ δέδεικται; ἢ οὗτος τί ἔδειξεν;" Ἢ δὴ οὕτως, [ἢ ἐκ παραβολῆς,] ἢ κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτως τὰ αὐτοῦ· καὶ πάλιν, ἐὰν βούλῃ, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. Τελευτῇ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ· "Εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε."

4. εὐμαθῆ] εὐμαθὴς A.
5. διότι] ὅτι C.
ἀπέδωκεν] ἀποδέδωκεν A.
δι' ὃ λεκτέον] διαλεκτέον B.
εἶπον] εἶπεῖν A.
ἢ] εἰ A.
κατ' ἀντικρὺ] καταντικρὺ C. D.
τούτου] τοῦδε A. B. C. D. E.
τανδὶ] τάδε D. E
καὶ διὰ ταῦτα] καὶ ἄδι καὶ ταῦτα A.
μὴ τάδε] μὴ τανδὶ A. C.
ἢ οὕτως] ἢ οὗτος A. B. C. desunt D. ἢ δὴ οὗτος E.
τί ἔδειξεν] τὶ ἔδειξεν C. desunt D. τι ἔδειξεν E.
ἢ δὴ] ἤδη A. ἢ διὰ B. ἢ δι' ὃ C.
οὕτω· τὰ] οὕτως· τὰ A. οὕτω τὰ B. C. D. E.
αὐτοῦ] αὐτὰ C. αὐτοῦ D.

I. T. BUHLII

ADDENDA.

Ad pag. ii. *seq.*

CONJECTURAM nonnullis viris doctis approbatam, qua liber de Rhetorica ad Alexandrum *Anaximeni Lampsaceno* vindicatur, ibi monui nullo fundamento suffultam esse, quantum mihi constaret. Sane Majoragius in præfatione editionis suæ nullam ei fidem fecit. Quæ tamen scribenti mihi exciderat memoria, auctorem sententiæ *P. Victorium* plura ad eam roborandam attulisse. (Vid. *Capita, quæ perpendi debent ante legitimam operis declarationem*, editioni Victorianæ librorum trium de Rhetorica præfixa.) Sunt autem argumenta, quibus ille nititur, levissima. Primum contendit, auctorem libri de R. ad Alexandrum vocem τεκμήριον alio sensu usurpasse, quam quo Aristoteles eam accipere solitus fuerit; apud illum τεκμήριον esse *conjecturam, rem aliter gestam fuisse, quam ea gesta dicatur;* apud hunc vero *notam, unde scientia alicujus rei gignatur.* Rhet. ad Alex. c. x. τεκμήρια δέ ἐστιν, ὅσα ἂν ἐναντίως ᾖ πεπραγμένα τῷ, περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιοῦται—. Aristot. Anal. prior. ii. 29: τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασιν εἶναι. Rhet. i. 2. — Hæc quidem differentia facile inde poterit explicari, quod in Rhetoricis ad Alexandrum non propria præcepta tradidit Aristoteles, sed aliorum rhetorum. Addidit Victorius, ut librum non ab Aristotele profectum esse ostenderet, Diogenem Laërtium ejus non meminisse; in quo tamen falsus fuit vir doctissimus (vide supra pag. 4;) ne urgeam, ex Diogenis silentio, etiamsi hoc certissimum sit, contra libri alicujus Aristotelici sinceritatem colligi nihil posse. Diserte etiam Aristotelis de Rhetorica librum ad Alexandrum laudavit *Anonymus* a Menagio editus. Sed non solum Victorius eundem librum Aristoteli abjudicavit; evincere adeo conatus est, eum *Anaximeni Lampsaceno* deberi, his potissimum argumentis fretus: I. Quinctilianus (Institt. Orat. iii. 4,) ubi divisionem artis dicendi tradit, quam Anaximenes fecerat, hanc ipsam affert, quam auctor libri de Rhetorica ad

Alexandrum probavit. Verba illius sunt: *Anaximenes judicialem et concionalem generales partes esse voluit; septem autem species: hortandi, dehortandi; laudandi, vituperandi; accusandi, defendendi; exquirendi, quod* ἐξεταστικὸν *dicunt: quarum duæ primæ deliberativi; duæ sequentes demonstrativi; tres ultimæ judicialis generis sunt partes.* — Rhet. ad Alex. cap. i. Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων· τὸ μὲν δημηγορικόν· τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν· τὸ δὲ δικανικόν. Εἴδη δὲ τούτων ἑπτὰ, προτρεπτικὸν, ἀποτρεπτικὸν, ἐγκωμιαστικὸν, ψεκτικὸν, κατηγορικὸν, ἀπολογητικὸν, καὶ ἐξεταστικὸν—. II. Constat, Anaximenem gratum fuisse Alexandro Magno, et salutem ab eo Lampsacenis civibus, quibus rex valde iratus erat, callide extorsisse, misisse quoque regi quosdam libros suos. III. Liber de Rhetorica ad Alexandrum multam habet elegantiam sermonis, quam inprimis Anaximenes sectatus esse fertur.—Apparet, duo argumenta postrema nihil ad rem probandam facere. De elegantia sermonis lubricum et anceps est judicium, e quo vix unquam certi quid concludas; et potuit Anaximenes regi libros suos mittere; non tamen hinc sequitur, esse eum auctorem libri de Rhetorica ad Alexandrum. Redit itaque omnis disputatio ad locum Quinctiliani supra adductum. Quem si cum loco e Rhetoricis ad Alexandrum conferas, patet, utrumque non satis convenire. Secundum Quinctilianum *duas* tantum artis dicendi partes generales esse voluit Anaximenes; contra auctor libri ad Alexandrum τρία γένη τῶν πολιτικῶν λόγων statuit. Conjecit quidem Victorius, esse mendum in verbis Quinctiliani, et defecisse membrum, quod ad demonstrativum genus pertineret; verum hac conjectura difficultas non tollitur; nam diserte Quinctilianus de *duabus artis dicendi partibus* Anaximeni approbatis loquitur. Fac autem, utrumque locum congruere, potuit fieri, ut Anaximenis rhetoricæ partitionem Aristoteles quoque amplecteretur. Ceterum qui in Victorii sententiam transierunt viri docti, ut Muretus, Fr. Patricius, Aldobrandinus et Menagius, novis argumentis, aut magis idoneis, eam non firmarunt; nisi forte huc referas, Aristotelem contra morem suum λόγῳ προσφωνητικῷ usum esse, aut dictionem non esse Aristotelicam; quorum prius epistolam tantum præmissam attinet, posterius temere positum est. Quare equidem Victorii sententiam omnino explodendam esse puto.

Quæ de *Theodecteis* statui, iis ne opponatur locus Quinctiliani (ii. 15,) hunc ipsum afferam. Verba Quinctiliani sunt: *A quo* (Gorgia) *non dissentit* Theodectes, *sive* ipsius *id opus est, quod* de rhetorice nomine ejus inscribitur, *sive, ut creditum est,* Aristotelis —. Male cepit hæc Fabricius B. Gr. vol. ii. p. 201, qui ait, *Quinctilianum docere, libros tres Aristotelis Rhetor. Theodectæ a quibusdam tributos esse;* ex quo Fabricii asserto facile imperitior aliquis elicere possit, sub Theodecteis

non nisi libros de Rhetorica tres intelligi. Verum minime id docet Quinctilianus; sed de Theodocteis ipsi sermo est, quæ dubitat utrum a Theodecte, an ab ipso Aristotele conscripta fuerint. Conf. Quinctil. ii. 17. De narratiuncula apud Valer. Max. (viii. 14, 3,) libros Rhetoricos ab Aristotele Theodectæ donatos esse, ut pro suis ederet, non est, quod multa verba faciam, cum ea nulla fide superstructa sit.

Sequentia dedit Buhlius in præfatione ad Aristotelis Opp. t. v. p. iv. seqq.

Librum de Rhetorica ad Alexandrum vere Aristotelicum esse, olim quidem mihi persuaseram, non tam inductus epistola ad Alexandrum libro præfixa, de cujus sinceritate et ipse dubitabam, quam potius loco in epistola hac sub finem obvio, [a] ubi liber ille pars Theodecteorum Aristotelis dicitur, quod figmentum esse non posse arbitrabar, etiamsi serior aliquis sophista vel declamator epistolæ auctor fuerit. Jam philosophum quasi *summam* artium a superioribus rhetoribus traditarum in nostro libro proferre voluisse existimans, huic locum Ciceronis, [b] ubi se Aristotelis de Rhetorica librum, in quo hic dicendi artes omnium superiorum exposuerit, legisse profitetur, non obstare putavi; quoniam Cicero fortasse integra Theodectea in mente habuerit, neque solum librum nostrum non nisi illorum partem. Qua opinione mihi semel imbuto *Petri Victorii* etiam argumentum, quo librum de Rhetorica ad Alexandrum Aristoteli abjudicatum *Anaximeni Lampsaceno* vindicavit, haud sufficere videbatur. [c] Re tamen a me altius indagata, inprimis ipsa libri indole et præceptorum rhetoricorum in eo conditione penitius perspecta, illius sententiæ me pœnituit. Epistola ad Alexandrum, quæ in fronte libri legitur, haud dubie est fetus declamatoris cujusdam, non solum affectata sapientia, sed vel eo se prodentis, quod Aristoteles inducatur cohortans, tanquam puerulum ludimagister, Alexandrum, tum temporis victorem Asiam peragrantem, ad artis dicendi studium et in rebus administrandis prudentiam et

[a] Vid. ed. Buhl. t. v. p. 21: Παρειλήφαμεν δὲ, καθάπερ ἡμῖν ἐδήλωσε Νικάνωρ, καὶ τῶν λοιπῶν τεχνογράφων, εἴ τις τι γλαφυρὸν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων γέγραφεν ἐν ταῖς τέχναις. Περιτύχῃ δὲ δυσὶ τούτοις βιβλίοις· ὧν τὸ μέν ἐστιν ἐμὸν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτῃ γεγραφέισαις· τὸ δὲ ἕτερον Κέρκωπος. Τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις ἴδια πάντα γέγραπται περί τι τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων· ὅθεν πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν ἐυπορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σοι γεγραμμένων.

[b] Cic. de Fin. B. et M. v. 38: *Inter hunc* Aristotelem, *cujus* et illum *legi* librum, *in quo exposuit dicendi artes omnium superiorum*, et illos, *in quibus* sua quædam *de eadem arte dixit, et hos germanos hujus artis magistros, hoc mihi videtur interesse.*

[c] Vid. Addenda.

consultationem. [d] Locus sub finem epistolæ supra excitatus certe corruptus est: spectat ad Theodectea vel Aristotelis librum de superiorum rhetorum artibus dicendi a Cicerone lectum; non tamen inde sequitur, hodiernum librum de Rhetorica ad Alexandrum partem vel summam Theodecteorum fuisse. Præfixam esse huic libro epistolam ad Alexandrum conjicere licet seriori tempore, cum liber idem cum illo haberetur, quem epistolæ auctor innuerit: nam ipsum libri auctorem μελετήματι isto frontem ejus dehonestasse non necesse est ut statuamus. Deinde neque Diogenes Laërtius, neque anonymus Vitæ Aristotelis auctor apud Menagium libri Aristotelici de Rhetorica ad Alexandrum mentionem faciunt, quamvis plures ejus τέχνας a libris tribus de Rhetorica diversas enumeraverint. [e] Præcepta porro rhetorica in nostro libro passim discrepant ab iis, quæ in aliis Aristotelis scriptis, præsertim in tribus illis libris de Rhetorica, reperimus. De dissensu Stagiritæ et auctoris libri nostri in significatione vocis τεκμήριον jam locutus est *Victorius:* apud illum est τεκμήριον *nota, unde scientia alicujus rei gignatur;* apud hunc vero *conjectura, rem aliter gestam fuisse, quam gesta dicatur, aut rem sibi repugnare.* [f] Aliud exemplum dissentientis utriusque scriptoris attulit *Spaldingius.* [g] Interea fateor, argumentum ex differentia præceptorum rhetoricorum apud utrumque scriptorem petitum mihi per se paullo levius videri; objici enim potest, Aristotelem vocem τεκμήριον diverso sensu adhibuisse, et omnino in tradenda arte dicendi non semper sibi constitisse, cum fortasse in libro ad Alexandrum rhetores superiores sequeretur, in libris vero tribus de Rhetorica *sua* propinaret. Quod tamen

[d] Occurrunt adeo in epistola ab ingenio et ratione loquendi Aristotelis plane aliena; v. c. p. 19: τοῦτό ἐστιν (consultatio,) ᾧ διαφέρομεν τῶν λοιπῶν ζώων οἱ μεγίστης τιμῆς ὑπὸ τοῦ δαιμονίου τετυχηκότες.

[e] In commentatiuncula de scriptis Aristotelis rhetorici argumenti omnino (supra p. 2.) suspicatus sum, laudatum ab Anonymo apud Menagium opus Περὶ Ἀλεξάνδρου, ἢ περὶ ῥήτορος, ἢ πολιτικοῦ, esse idem cum libro de Rhetorica ad Alexandrum. Mutare adeo mihi in mentem venit περὶ Ἀλεξάνδρου in πρὸς Ἀλέξανδρον. Recte autem monuit *Spalding*, vir elegantissimi ingenii et exquisitæ doctrinæ, in egregia, quam adornare instituit, Quintiliani editione (ad Institt. iii. 4, 9. cf. ad ii. 15, 10.), me duo opera diversa ab Anonymo laudata confudisse, nempe opus *de Alexandro* octo libris constans (περὶ Ἀλεξάνδρου η′) et librum *de Rhetore sive Politico.* Non cepi, ut Spaldingius putat, numerum η′ pro conjunctione ἢ, sed fraudem fecit conjunctio ἢ in Græco textu pro numero η′ (Vol. I, p. 66.) vitiose posita. Totam de auctore libri de Rhetorica ad Al. quæstionem *Spaldingius* acute et erudite agitavit, et equidem jam ei, sicut *Bredovii* conjecturæ de epistola ad Alexandrum libro præfixa, lubens assentior.

[f] Vid. Addenda.

[g] Ad Quintil. Institt. l. l. "Aristoteles Rhet. i. 2, 2, dispescit πίστεις in ἀτέχνους καὶ ἐντέχνους, et post eum quis non? Scriptor Rhet. *ad Al.* (cap. 7.) in τὰς ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς ἐπιθέτους. Si quis autem ἀτέχνους et ἐπιθέτους diverso nomine easdem significatas putet, facit eas Aristoteles (i. 15, 2.) *quinque*, scriptor *ad Al.* l. c. *tres.*"

denique totam quæstionem conficit, est locus Quintiliani ex libro *Anaximenis Lampsaceni* excerptus, [h] cujus tanta est similitudo cum initio libri de Rhetorica ad Alexandrum, ut dubitatio excludatur omnis, quin librum hunc ut Anaximenis Lampsaceni Quintilianus legerit; modo detur, excidisse apud Quintilianum *tertium* orationum civilium genus a scriptore Rhetor. ad Alexandrum appositum, *demonstrativum* vel *laudativum* (ἐπιδεικτικόν.) Non igitur Aristoteles, sed *Anaximenes Lampsacenus* erit in posterum auctor *libri de Rhetorica ad Alexandrum* habendus. Epistola autem ad Alexandrum huic præfixa Anaximenis esse nequit, quoniam auctor Theodectea suum opus vocat.

[h] Quintil. Institut. iii. 4, 9: Anaximenes judicialem et concionalem *generales partes esse voluit; septem autem species*, hortandi, dehortandi; laudandi, vituperandi; accusandi, defendendi; exquirendi, *quod* ἐξεταστικὸν *dicunt*. Rhet. ad Alex. init. Τρία γίνη τῶν πολιτικῶν εἶσι λόγων, τὸ μὲν δημηγορικὸν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικὸν, τὸ δὲ δικανικόν. Εἶδη δὲ τούτων ἐστὶ, προτρεπτικὸν, ἀποτρεπτικὸν, ἐγκωμιαστικὸν, ψεκτικὸν, κατηγορικὸν, ἀπολογητικὸν, καὶ ἐξεταστικόν κ. τ. λ. Optimo jure suo ad similitudinem hujus loci et Quintilianei de Anaximene provocavit *Victorius*, ut librum de Rhetorica ad Alexandrum auctori *Anaximeni* redderet. De lectione apud Quintilianum cf. *Spaldingius*.

ARISTOTELIS

LIBRORUM TRIUM

DE ARTE RHETORICA

LIBER PRIMUS.

CAP. I.

Ostenditur, Rhetoricam non esse generis alicujus certi et definiti, sed esse Dialecticæ similem. De Rhetoricæ utilitate. Non esse ejus finem, ut persuadeat, sed ut probabilia doceat.

RHETORICA respondet Dialecticæ; ambæ enim circa ejusmodi res versantur, quas communiter quodammodo omnes cognoscere possunt, nec ad scientiam quandam definitam pertinent. Quamobrem etiam omnes quodammodo ambarum participes sunt; nam omnes quadamtenus et exquirere et sus-
2 tinere rationem, et defendere et accusare conantur. Ac ex vulgo quidem alii fortuito hoc faciunt; alii vero per consuetudinem, ex habitu. Quoniam autem utroque modo contingit, manifestum est, licere eorundem etiam aperire certam viam et rationem. Cur enim finem consequantur tum qui (*hæc faciunt*) consuetudine, tum qui casu, causam intueri contingit; tale
3 quid vero omnes jam concesserint esse artis munus. Ac nunc quidem qui artes dicendi componunt exiguam Rhetoricæ particulam confecerunt; *probationes* enim solæ ad artem pertinent; reliqua vero sunt additamenta. At illi de enthymematibus quidem nihil præcipiunt, quibus nervus probandi inest;
4 de iis vero, quæ sunt extra rem, plurima tradunt. Nam criminatio, et misericordia, et ira, et ejusmodi perturbationes

animi, non rem attinent, sed judicem. Quare, si in omnibus judiciis eveniret, quemadmodum etiamnum in nonnullis evenit civitatibus, et maxime in iis, quæ legibus bene temperatæ sunt, nihil haberent, quod dicerent. Omnes enim partim ar- 5
bitrantur, cavere sic leges oportere; partim vero etiam id observant, et prohibent extra rem dicere, sicut quoque in Areopago; recte ita statuentes. Nam non decet judicem pervertere, ad iram excitando, vel invidiam, vel misericordiam; hoc enim simile est, ac si quis, qua usurus est regula, eandem reddat perversam. Præterea vero patet, controversantem nihil aliud 6
agere oportere, nisi ut demonstret, rem esse vel non esse, vel factam vel non factam esse. Utrum autem magna an parva, justa an injusta sit, quæcunque legislator non distinxit, ipsum sane judicem oportet cognoscere, neque hoc discere a controversantibus. Maxime igitur convenit, recte latas leges, quæ- 7
cunque possunt, ea omnia distinguere, et quam paucissima judicantibus relinquere. Primum quidem, quia facilius est invenire unum et paucos, quam multos bene existimantes, et qui possint leges ferre et jura constituere. Deinde legumlationes ex diuturnis considerationibus fiunt; judicia vero derepente; quare difficile est, judicantes rectam habere justi et utilis rationem. Quod autem omnium maximum est, legislatoris judicium non spectat ad singularia, [nec ad præsentia,] sed ad futura et universalia; at concionator et judex de præsentibus et definitis judicant, quibuscum et amor, et odium, et propria utilitas sæpenumero conjuncta sunt; ut non amplius satis perspicere verum possint, sed obscuret judicium propria jucunditas vel molestia. Ac de aliis quidem, 8
quemadmodum dicebamus, oportet quam paucissimis disceptatorem facere judicem; verum de re facta aut non facta, futura aut non futura, quæ est aut non est, necesse est judicibus arbitrium relinquere; non enim fieri potest, ut legislator hæc provideat. Quod si autem hæc ita se habent, 9
apparet, ea, quæ sunt extra rem, illos præcipere, quicunque alia describunt, velut quomodo esse oporteat procœmium aut narrationem, et ceterarum unamquamque particularum. Nam nihil aliud in his tradunt, nisi quomodo judicem cujusdammodi efficiant; de artificiosis vero probationibus nihil demonstrant; id quod tamen est, unde aliquis enthymematicus

10 fieri possit. Hac enim de causa, cum eadem sit ratio deliberativorum et judicialium orationum, sitque pulchrior et civilior deliberationis tractatio, quam methodi orationis ad pacta spectantis, de illa quidem nihil dicunt, at de litigando omnes conantur præcepta tradere; quia minus prodest ea, quæ sunt extra rem, dicere in orationibus deliberativis, ac minus malitiosa est concio, quam de jure disceptatio, cum res sit magis communis. Hic enim disceptator de propriis rebus judicat; ut nihil aliud opus sit, quam ut demonstret, rem ita se habere, ut ait consulens. In judicialibus autem orationibus hoc non sufficit, sed e re est captare auditorem; nam de alienis judicium fit; ut dum se ipsos spectant, et ad gratiam audiunt, dent se controversantibus, nec judicent. Quapropter multis in locis, ut etiam dicebamus, lex prohibet extra rem dicere. Ibi autem judices ipsi hoc satis observant.

11 Quoniam vero apparet, artificiosam methodum circa probationes versari; probatio autem demonstratio quædam est; tum enim fidem habemus maxime, cum demonstratum esse arbitremur; est porro demonstratio rhetorica, enthymema; et est hoc, ut simpliciter dicam, potentissimum ad fidem faciendam; enthymema autem est, syllogismus quidam; et quæ ad syllogismum pertinent æque omnem Dialecticæ est videre, vel ipsius universæ, vel partis alicujus: patet, eum, qui maxime hoc potest intueri, ex quibus et quomodo fiat syllogismus, etiam enthymematicum esse maxime, cum assumserit, et in cujusmodi rebus versentur enthymemata, et quas habeant differentias ad logicos syllogismos. Nam verum, et simile vero, ejusdem est facultatis videre; simul autem et homines ad verum natura conformati sunt satis, et plerumque consequuntur veritatem. Quamobrem ad probabilia conjicienda se habere ejus est, qui similiter etiam se habeat ad veritatem. Igitur alios quidem [etiam] ea, quæ sunt extra rem, præcipere, et qua de causa magis deflexerint ad juris disputationem, patet.

12 Utilis vero est Rhetorica, propterea quod natura sunt meliora vera et justa contrariis; quare, nisi prout convenit judicia fiant, necesse est, ut nobis per ipsa detrahatur; atque hoc reprehensione dignum est. Præterea apud nonnullos, nec si exquisitissimam haberemus scientiam, facile est per

illam dicendo persuadere; institutionis enim est oratio a scientia proficiscens; id autem fieri nequit; sed necesse est, ex communibus duci probationes, et argumenta; quemadmodum etiam in Topicis dicebamus de collocutione cum imperita hominum multitudine. Deinde vero oportet posse contraria persuadere, quemadmodum etiam in syllogismis, non ut utraque faciamus; non enim oportet mala persuadere; sed ut ne lateat nos, quomodo ea se habent, et, alio utente ipsis rationibus minus juste, eas solvere possimus. Ac ex aliis quidem artibus nulla syllogismo contraria concludit; Dialectica vero et Rhetorica solæ id faciunt; æque enim sunt ambæ contrariorum. At quæ subjectæ sunt res non æque se habent, sed semper veræ et meliores natura aptiores ad syllogismum et magis idoneæ ad persuasionem sunt, ut simpliciter dicam. Præterea vero absurdum est, si corpore quidem turpe sit non posse sibi ipsi opitulari, oratione vero turpe non sit; quæ magis propria est hominis, quam corporis usus. Si vero (*objiciatur*), quod valde nociturus sit injuste 13
hujusmodi facultate rationum utens, id æque valet adversus omnia bona, præter virtutem, et maxime adversus utilissima, ut robur, valetudinem, divitias, peritiam militarem. His enim aliquis profuerit maxime, si utatur juste, et nocuerit, si injuste.

Non esse igitur Rhetoricam alicujus generis definiti, sed 14
talem, qualis est Dialectica, et esse eam utilem, patet; neque esse persuadere munus ipsius, sed videre, quæ sint apta ad persuadendum in quaque re, quemadmodum etiam in aliis artibus omnibus; neque enim artis medicæ est sanum facere, sed quousque fieri potest, eousque perducere; licet enim quoque illos, qui sanitatem recuperare non possunt, tamen bene curare. Præterea vero, ejusdem esse, probabile, et quod videtur probabile perspicere, ut etiam in Dialectica tum syllogismum, tum, qui videtur, syllogismum. Nam sophisticus non est ex facultate, sed ex consilio; præterquam quod hîc erit orator partim secundum scientiam, partim ex consilio; illic vero Sophista quidem ex consilio; Dialecticus autem non ex consilio, sed ex facultate. Jam vero de ipsa methodo 15
conemur dicere, et quomodo, et ex quibus poterimus consequi ea, quæ proposita sunt. Rursus igitur, tanquam de

integro ordientes, postquam definierimus ipsam, quid sit, reliqua dicamus.

CAP. II.

Quid Rhetorica, et quid sit imago, et quid signum, et quonam hæc differant; et quid sit exemplum.

SIT autem Rhetorica facultas in quaque re videndi, quod contingit esse idoneum ad faciendam fidem. Hoc enim nullius alterius artis est munus; nam ex aliis unaquæque exercet in re sibi subjecta vim docendi et persuadendi; quemadmodum ars medica in sanabili et morboso; et Geometria in affectionibus, quæ accidunt magnitudinibus; et Arithmetica in numero; similiter vero etiam reliquæ artes et scientiæ. At Rhetorica in re sibi data, ut ita dicam, videtur posse intueri idoneum ad faciendam fidem; quamobrem etiam contendimus, ipsam non circa aliquod genus proprium definitum vim artificii exercere.

2 Probationum autem aliæ non artificiosæ sunt, aliæ vero artificiosæ. Non artificiosa voco, quæcunque non a nobis comparata sunt, sed ante erant; ut testes, quæstiones, syngraphæ, [et quæcunque sunt ejusmodi]; artificiosa vero, quæcunque ut methodo et opera nostra comparentur fieri potest; quare oportet illis quidem uti, hæc vero invenire.

3 Probationum ratione comparatarum tres species sunt; aliæ enim consistunt in moribus dicentis; aliæ in eo, ut audiens aliquo modo afficiatur; aliæ denique in ipsa ratione, quod 4 demonstret, aut demonstrare videatur. Ac quoad mores quidem, quando sic dicta fuerit oratio, ut fide dignum reddat dicentem. Probis enim magis et celerius credimus, in omnibus quidem simpliciter; in iis vero, quibus certi nihil insit, verum de quibus opinio dubia est, etiam præcipue. Oportet autem hoc quoque evenire per orationem, sed non quia opinione anticipatum sit, cujusdammodi esse dicentem. Non enim (*verum est*), quod nonnulli artis dicendi magistri præcipiunt in arte, quasi probitas dicentis nihil conferat ad faciendam fidem; sed propemodum, ut ita dicam, potentissimam 5 continent fidem mores. Quoad auditores autem, quando oratione ad affectum perducti fuerint; non enim similiter

judicia ferimus, dum mœremus et gaudemus, aut amamus et odio habemus; qua de re etiam sola conari dicimus præcepta tradere hodiernos artis dicendi magistros. Atque hæc quidem declarabuntur sigillatim, cum de affectibus dicemus. Rationi- 6
bus denique fides habetur, quando verum, aut id, quod verum videtur, demonstraverimus ex iis, quæ in quaque re ad fidem faciendam idonea sunt. Quoniam vero probationes ex his 7
fiunt, manifestum est, tria hæc consequi ejus esse, qui concludere syllogismo, et qui speculari de moribus et virtutibus possit, et tertio loco, qui de affectibus, nempe quid unusquisque affectuum sit, et qualis, et ex quibus excitetur, et quomodo; quo fit, ut Rhetorica tanquam agnatum quiddam sit Dialecticæ, et doctrinæ morum, quam justum est appellare Politicen. Quare etiam formam Politicæ subit Rhetorica, ut et ii, qui hanc sibi vindicant partim propter inscitiam, partim propter arrogantiam, partim etiam propter alias causas humanas. Est enim particula quædam et assimilatio Dialecticæ, quemadmodum etiam in exordio dicebamus; nam neutra ipsarum est scientia alicujus definiti, quomodo se habeat, sed utraque est facultas quædam rationes parandi. Ac de facultate ipsarum, et quomodo se habeant inter sé, dictum est propemodum satis.

Quæ autem cernuntur in eo, quod demonstrent, aut de- 8
monstrare videantur, quemadmodum etiam in Dialecticis unum quidem est inductio; alterum vero syllogismus; [tertium denique fallax syllogismus;] ita ea hîc quoque similiter se habent. Nam exemplum quidem est inductio; enthymema vero syllogismus. Voco autem enthymema quidem, oratorium syllogismum; exemplum vero inductionem oratoriam. Omnes autem fidem faciunt demonstrando, aut exempla proferentes, aut enthymemata; et præter hæc nihil quodammodo; quare, si quoque omnino necesse est syllogismo aut inductione demonstrare quodcunque, aut quemcunque; (manifestum vero id nobis est ex Analyticis;) necessario utrumque ipsorum cum utroque horum idem est. Quænam autem sit differentia 9
exempli et enthymematis, ex Topicis patet; ibi enim de syllogismo et inductione dictum est prius, viz. si apud vulgus ejusque similes demonstratur, rem ita se habere, ibi quidem inductionem esse, hîc vero exemplum; at si, quibusdam

positis, aliud quid ex his evenit præter hæc, propterea quod hæc sint, vel in universum, vel plerumque, ibi quidem syl-
10 logismum, hîc vero enthymema vocari. Manifestum vero est, Rhetoricen utroque bono frui; nam, quemadmodum etiam in Methodicis dictum est, in his quoque similiter res se habet; sunt enim aliæ quidem orationes exemplorum plenæ, aliæ vero enthymematicæ; et oratores similiter alii quidem exemplis, alii vero enthymematibus magis utuntur. Et ad persuadendum quidem non minus valent orationes, quæ exemplis utuntur; perturbant vero magis enthymematicæ.

11 Causam autem ipsorum, et quomodo utroque utendum sit, posterius dicemus; nunc vero de his ipsis apertius et distinctius disseremus. Quoniam enim probabile est alicui probabile, et illud quidem statim per se est probabile et fide dignum; alterum vero propterea, quod demonstrari videatur ex talibus; nulla vero ars considerat singulare, velut ars medica, quid Socrati salubre sit, vel Calliæ; sed quid tali, vel talibus; hoc enim arti propositum est; singulare autem est infinitum, nec sub scientiam cadit; nec Rhetorica, quid *sigillatim* sit probabile considerabit, velut Socrati vel Hippiæ; sed quid *talibus*, quemadmodum etiam Dialectica; nam et hæc syllogismo concludit non ex quibuslibet; etenim videntur nonnulla etiam delirantibus; sed illa quidem ex iis (*argumentatur*), quæ ratione indigent; Rhetorica vero ex iis,
12 quæ in consultationem venire consueverunt. Est autem munus ipsius et circa ejusmodi res, de quibus consultamus, neque artes habemus, et apud ejusmodi auditores, qui non possunt multa perspicere, neque ex longinquo ratiocinari. Consultamus autem de iis, quæ utroque modo se habere posse videntur; nam de iis, quæ fieri non potest, ut aliter vel facta sint, vel futura sint, vel se habeant, nemo consultat, sic (*ea esse*) existimans; nullo enim alio modo nisi sic con-
13 tingit consultare. Contingit vero concludere syllogismo et colligere alia quidem ex syllogismo conclusis prius; alia vero ex non conclusis quidem, sed syllogismo indigentibus, propterea quod probabilia non sint. Necesse autem est, illud haud facile quempiam assequi propter longitudinem; nam judex supponitur esse simplex; hæc vero non esse probabi-

lia, quoniam nec ex confessis, nec ex verisimilibus deducta sunt; quare necessarium est, enthymema esse et exemplum de iis, quæ contingit plerumque ut etiam aliter se habeant; exemplum quidem inductionem, enthymema vero syllogismum; et ex paucis, et sæpe paucioribus, quam ex quibus est primus syllogismus. Si enim sit horum aliquid notum, ne oportet quidem illud dicere; nam ipse auditor hoc supplet; velut, si Doriensis coronarium certamen vicerit, sufficit dicere, eum ludis Olympiacis vicisse, coronarium autem esse certamen in Olympiacis, non opus est addere; sciunt enim omnes.

Quoniam autem sunt pauca necessaria, ex quibus oratorii 14
syllogismi conficiuntur; multa enim, de quibus judicia et deliberationes fiunt, contingit etiam aliter se habere; quæ enim agunt (*homines*), de iis consultant et deliberant; quæ autem aguntur, omnia hujusce generis sunt, et nihil horum, ut verbo dicam, ex necessitate est; quæ autem plerumque accidunt et contingunt, ex talibus necesse est aliis syllogismo concludi; necessaria vero ex necessariis; (constat vero hoc quoque nobis ex Analyticis;) apparet, ex quibus enthymemata ducuntur, alia quidem necessaria futura esse, plurima vero, quæ plerumque ita se habent. Ducuntur enim enthymemata ex verisimilibus et signis; ut necesse sit, horum utrumque cum utroque idem esse. Nam verisimile est id, 15
quod plerumque fit, non simpliciter autem, quemadmodum definiunt nonnulli, sed quod in iis, quæ contingit aliter se habere, sic se habet ad illud, cui est verisimile, ut universale ad particulare. Signorum autem unum quidem ita se habet, 16
ut singularium aliquid ad universale; alterum vero, ut universalium aliquid ad singulare. Atque ex his necessarium quidem *tecmerion* est; non necessarium autem nomine caret, quo distingui possit. Ac necessaria quidem voco, ex quibus 17
fit syllogismus; quamobrem etiam tecmerion ex signis tale est. Cum enim non contingere arbitrantur, ut solvatur id, quod dictum est, tunc se afferre putant tecmerion tanquam demonstratum et terminatum; nam τέκμαρ et terminus idem sunt secundum antiquam linguam. Præterea vero ex signis 18
id, quod se habet ut singulare ad universale, ita comparatum est: velut, si quis diceret, signum esse, sapientes esse justos,

quia Socrates sapiens erat et justus. Atque hoc quidem signum est; sed solvi potest, etiamsi verum sit, quod dictum est; non enim cadit in syllogismum. Hoc autem, velut si quis diceret, signum esse, aliquem ægrotare, quia febrem habeat; vel aliquam peperisse, quia lac habeat; necessarium est; quod ex signis tecmerion solum est; solum enim, si verum sit, solvi nequit. Illud vero se habet ut universale ad singulare; velut si quis diceret, aliquem febri laborare, signum esse, quia frequenter anhelet; solvi autem potest hoc quoque, etiamsi verum sit; contingit enim febri etiam non laborantem anhelare. Quid igitur verisimile sit, et quid signum, et quid tecmerion, et quo differant, dictum est adhuc; clarius vero etiam de his, et quam ob causam alia syllogismo concludi non possint, alia possint, in Analyticis disceptatum
19 est. Jam vero exemplum esse inductionem, et in qualibus sit inductio, dictum est; est autem illud neque ut pars ad totum, neque ut totum ad partem, neque ut totum ad totum; sed ut pars ad partem, simile ad simile, cum ambo sub eodem genere sint, sit autem alterum notius altero, exemplum est; velut, Dionysium affectasse tyrannidem, cum postularet custodiam; etenim Pisistratus quoque, prius affectans tyrannidem, custodiam postulavit, et cum obtinuisset, tyrannus evasit; et Theagenes Megaris; et alii, quoscunque sciunt, exemplum omnes fiunt Dionysii, quem nondum sciunt hanc ob causam postulare. Omnia autem hæc sub eodem universali sunt, quod tyrannidem affectat custodiam petens. Ex quibus igitur ducantur probationes, quæ videntur esse demonstrativæ, dictum est.

20 Enthymematum vero magna est differentia, et maxime latet fere omnes, quæ etiam est in dialectica methodo syllogismorum. Alia enim eorum sunt in Rhetorica, ut etiam in dialectica methodo syllogismorum; alia vero in aliis artibus et facultatibus partim exstantibus, partim non compertis et descriptis. Quamobrem hæc etiam latent Rhetoricæ studiosos, et oratores supra modum in his excedentes artificio suo excidunt; clarius autem erit quod diximus, si pluribus id
21 fuerit explicatum. Dico enim dialecticos et rhetoricos syllogismos esse, de quibus locos dicimus; hi vero sunt communiter de justis, et de naturalibus, et de civilibus, et de multis

specie differentibus; velut, de majori et minori locus; nihil enim magis licebit syllogismo concludere ex hoc, quam enthymema dicere de justis vel naturalibus, vel quacunque re; atque hæc specie differunt; propria vero (*enthymemata sunt*), quæcunque ex propositionibus unicuique speciei et generi insitis fiunt; ut, de naturalibus sunt propositiones, ex quibus neque enthymema, neque syllogismus fit de moralibus; et de his aliæ, ex quibus non erit (*vel enthymema vel syllogismus*) de naturalibus; similiter autem id se habet in omnibus. Atque illa quidem non efficient in aliquo genere prudentem; de nullo enim certo subjecto sunt; hæc vero, quo quis meliores seligat propositiones, clam efficiet diversam scientiam a Dialectica et Rhetorica; nam si incidat in principia, non amplius Dialectica, neque Rhetorica, sed illa erit, cujus habet principia.

Sunt autem plurima enthymemata ex his speciebus ducta, 22
quæ singulares sunt et propriæ; ex communibus vero pauciora. Quemadmodum igitur etiam in Topicis, ita quoque hîc distinguere oportet enthymematum et species et locos, e quibus assumendum est. Voco autem *species* quidem uniuscujusque generis proprias propositiones; locos vero communes similiter omnium. Prius igitur dicamus de speciebus; ante omnia vero explicemus genera Rhetorices, ut, cum distinxerimus, quot sint, de his separatim assumamus elementa et propositiones.

CAP. III.

De tribus Rhetoricæ speciebus; et quis sit cujusque finis; et de quibus oporteat assumere propositiones.

SUNT vero Rhetoricæ species numero tres; totidem enim auditores sunt orationum; nam constat ex tribus oratio, tum ex dicente, tum ex eo, de quo dicit, tum ex eo, ad quem; et finis ad hunc refertur, viz. auditorem. Necesse autem est, 2
auditorem vel auscultatorem esse, vel judicem; judicem vero aut præteritorum, aut futurorum. Est autem disceptator de futuris, e. c. concionator; de præteritis vero, e. c. judex; de facultate, e. c. auscultator. Quare ex necessitate sunt tria 3
genera orationum rhetoricarum, deliberativum, judiciale, de-

monstrativum. Ac deliberationis quidem una pars est suasio; altera vero dissuasio; semper enim tum privatim deliberantes, tum publice concionantes, horum alterum faciunt. Judicii autem una pars accusatio est; altera defensio; horum enim alterum facere controversantes necesse est. At demon-
4 strativi generis una pars est laus; altera reprehensio. Est vero unicuique horum tempus suum; deliberanti quidem futurum; nam de futuris deliberat aut suadens, aut dissuadens; jus dicenti vero præteritum; nam de factis semper unus accusat, alter defendit; at demonstrativo generi maxime quidem proprium est præsens; nam secundum ea, quæ insunt, omnes laudant, aut vituperant; sed assumunt sæpe etiam præterita, quæ in memoriam revocant, et futura, quæ conjectant.

5 Finis præterea singulis horum diversus est; cum tribus sint tres; deliberanti quidem utile et perniciosum; etenim suadens aliquid ut melius suadet; dissuadens vero aliquid ut pejus dissuadet; alia autem ad hoc simul assumit, vel justum vel injustum, vel honestum vel turpe. Jus vero dicentibus justum et injustum; alia autem hi quoque ad hæc assumunt. At laudantibus et vituperantibus honestum et turpe; alia
6 vero et hi ad hæc referunt. Signum autem est, finem, quem diximus, singulis esse; quod de aliis interdum non controversabuntur; velut jus dicens, aliquid non factum esse, vel se non nocuisse; at se injuste fecisse, numquam confitebitur; nihil enim opus esset judicio. Similiter etiam deliberantes alia quidem sæpenumero dimittunt; se vero inutilia suadere, aut ab utilibus dehortari, non confitebuntur; non esse autem injustum, finitimos in servitutem redigere, et nullam injuriam inferentes, sæpe non cogitant. Eodem modo quoque laudantes et vituperantes non considerant, utiliane egerit, an perniciosa; sed etiam in laude sæpe ponunt, aliquem neglecto eo, quod sibi prodesset, aliquid honesti fecisse; quemadmodum Achillem laudant, quod opem tulerit sodali Patroclo, cum sciret, se mori oportere, et licere vivere. At huic ejusmodi quidem mors honestius aliquid fuit; vivere vero utile.

7 Manifestum autem ex dictis est, necesse esse, ut prius de his habeamus propositiones; nam tecmeria, et verisimilia, et

signa, propositiones sunt oratoriæ. Omnino enim syllogismus ex propositionibus constat; enthymema vero syllogismus est ex dictis propositionibus constitutus.

Quoniam vero fieri non potest, ut facta sint, vel in futu- 8
rum fiant, quæ fieri non possunt, sed, quæ possunt; neque ea, quæ non facta sunt, nec erunt, fieri potest, ut facta sint, neque ut in futurum fiant; necessarium est tum deliberanti, tum jus dicenti, tum enarranti, ut in promtu habeat propositiones de eo, quod fieri, et non fieri potest; et an factum sit, necne; et an erit, necne. Præterea vero, quoniam omnes 9
tum laudantes tum vituperantes, et suadentes et dissuadentes, et accusantes et defendentes, non solum ea, quæ dicta sunt, demonstrare conantur, sed etiam rem magnam esse vel parvam, vel bonam vel malam, vel honestam vel turpem, vel justam vel injustam, sive per se dicant, sive invicem ex altera parte comparent; patet, oportere etiam de magno et parvo, et majori et minori, propositiones habere, tam in universum, quam de singulis; velut, quodnam sit bonum majus vel minus, aut injuria vel jus; et similiter etiam de aliis. De quibus igitur necessario sumere oporteat propositiones, dictum est. Post hæc vero distinguendum est separatim unumquodque horum; velut, de quibus deliberatio sit, et de quibus sint orationes ostentativæ; tertio autem, de quibus judicia.

CAP. IV.

De quibus potissimum deliberantem habere oporteat propositiones.

PRIMUM quidem sumendum est, de cujusmodi bonis aut malis deliberans deliberat; siquidem non de omnibus, sed de iis, quæcunque contingit et fieri et non fieri, (*deliberatio instituitur.*) Quæcunque autem ex necessitate vel sunt vel 2
erunt, vel non possunt esse vel fieri, de his non est deliberatio. Neque vero etiam de iis omnibus, quæ fieri contingit; 3
nam sunt etiam bona quædam natura, et quæ a fortuna fiunt, quæ contingit et fieri et non fieri, de quibus deliberare nihil juvat; sed patet, de iis deliberandum esse, quæ talia sint, ut ad nos referri queant, et quorum principium, ut oriantur, in

nostra potestate est; nam usque eo considerabimus, donec invenerimus, possimusne ea facere, an non possimus.

4 Ac ut singula quidem exacte enumerentur et in species dispescantur, de quibus vulgo solent negotia fieri, præterea vero, ut, quantum licet, de ipsis disputetur ex veritate, non oportet in præsentia quærere, quoniam id non est artis rhetoricæ, sed eruditioris et severioris disquisitionis, et quia nunc multo plures ipsi datæ sunt contemplationes peculiares.

5 Quod enim prius quoque diximus, verum est, Rhetoricam compositam esse tum ex analytica scientia, tum ex politica, quæ circa mores versatur; similis vero est partim Dialecticæ,

6 partim sermonibus sophisticis. Quod si quis vel Dialecticam, vel hanc, non tanquam facultates, sed tanquam scientias conetur instruere, ignarus naturam ipsarum demolietur eo, quod transeat [concinnans] in scientias subjectarum quarun-

7 dam rerum, sed non solummodo rationum. Verumtamen, quæcunque melius est, ut explicentur, ac præterea relinquunt meditationem scientiæ politicæ, etiamnum dicamus; fere enim ea, de quibus consultant omnes, et de quibus concionantur deliberantes, sunt maxime quinque numero; hæc vero sunt de reditibus, de bello et pace; præterea vero de custodia regionis, et de iis, quæ importantur et exportantur; et de legumlatione.

8 Igitur qui de reditibus deliberaturus fuerit, eum oportet scire civitatis proventus, quinam, et quanti sint; ut, si quis desit, adjungatur; et, si quis minor sit, augeatur. Præterea vero sumtus civitatis omnes; ut, si quis supervacaneus sit, tollatur; et, si quis major sit, efficiatur minor. Non enim solum addendo iis, quæ adsunt, ditiores fiunt, sed etiam detrahendo de sumtibus. Hæc vero non solum ex rerum privatarum experientia contingit perspicere, sed necessarium est, inventorum ab aliis quoque gnarum esse, ad deliberationem de his.

9 De bello autem et pace (*deliberantem*) scire oportet civitatis facultatem, quanta jam adsit, et quanta adesse possit, et qualis sit ea, quæ habeatur, et quænam possit adjungi. Præterea vero, quænam bella illa gesserit, et quomodo. Ac non solum de propria civitate, sed etiam de finitimis hæc scire necesse est; vel etiam quibuscum gloriosum est bellare; ut cum po-

tentioribus quidem pax exerceatur; cum minoribus vero in ipsorum arbitrio sit, an bellare velint. Et facultates (*cognoscere deliberantem oportet*), utrum sint similes an dissimiles; licet enim etiam ab hac parte superari aut vinci. Necessarium vero est quoque ad hæc, non solum propria bella considerasse, sed etiam aliorum, qualem eventum habent; nam ex similibus similia oriuntur. Porro, de custodia regionis non latere 10
(*deliberantem*) oportet, quomodo custodiatur; sed et multitudinem scire custodiæ, et conditionem, et loca præsidiorum. Hoc autem esse non potest, nisi quis sit regionis peritus; ut, si minor sit custodia, augeatur; et, si qua sit supervacanea, minuatur; et opportuna loca servent (*præsidiarii*) magis. Præterea, de annona (*scire deliberantem oportet*), quantus 11
sumtus civitati sufficiat, et qualis sit proventus ipsius terræ, et qui importatur; et quorum exportatione indigeant (*cives*), et quorum importatione; ut pactiones et conventiones cum civibus fiant. Adversus duo enim (*hominum genera*) custodire necesse est cives innoxios, tum adversus potentiores, tum eos, qui ad hæc (*ad annonam comparandam*) sunt utiles.

Ad securitatem autem omnia quidem hæc necesse est posse 12
perspicere; non minimum tamen est, legumlationem intelligere; in legibus enim salus civitatis posita est. Quare necesse est scire, quot sint rerumpublicarum formæ, et quæ prosint cuique, et a quibus possint corrumpi, tum civitati propriis, tum contrariis. Dico autem a propriis corrumpi, quoniam præter optimam rempublicam aliæ omnes, tam si remittantur, quam si intendantur, corrumpuntur. Quemadmodum democratia non solum, si remittatur, fit debilior, ut tandem in oligarchiam transeat, sed etiam, si intendatur nimis; sicut quoque nasi aduncitas et simitas non solum, si remittantur, ad medium perveniunt, sed etiam, si nasus nimis fit aduncus et simus, ita disponitur, ut ne nares quidem esse videantur. Utile vero est ad legumlationes, ut non modo 13
intelligamus, quæ reipublicæ forma prosit, si ex præteritis id aliquis contemplatur; sed etiam ut sciamus, quæ (*formæ*) sint apud alios, et quales qualibus conveniant. Quare manifestum est, ad legumlationem peregrinationes utiles esse; hinc enim cognoscere licet gentium leges; ad politicas vero

deliberationes eorum, qui de actionibus scribunt, historias; omnia autem hæc ad Politices, sed non ad Rhetorices munus pertinent. Quæ igitur potissimum tenere oportet deliberaturum, hæc sunt. Ex quibus autem locis oporteat tam de his, quam de aliis, suadere, aut dissuadere, jam dicamus.

CAP. V.

Quis debeat esse finis suadentium vel dissuadentium. Quid sit felicitas, et unde ejus partes proficiscantur.

FERE autem et privatim cuique, et communiter omnibus finis quidam est, quem spectantes et eligunt et fugiunt; isque
2 est, ut summatim dicam, felicitas, ejusque partes. Quare exempli causa sumamus, quid sit omnino felicitas, et ex quibus constent particulæ ipsius; nam de hac, et de iis, quæ ad hanc referuntur, et quæ huic contraria sunt, tum suasiones tum dissuasiones omnes sunt. Quæ enim parant hanc, vel particularum aliquam, vel majus ex minori efficiunt, ea oportet facere; quæ autem corrumpunt, vel impediunt, vel contraria efficiunt, non facere.

3 Sit igitur felicitas fortuna secunda cum virtute; vel animus sua sorte contentus; vel vita cum securitate jucundissima; vel abundantia possessionum et corporum, cum facultate hæc conservandi et efficiendi; ferme enim horum unum, vel plura, felicitatem confitentur esse omnes.

4 Si igitur felicitas est ejusmodi, necesse est, partes ipsius esse nobilitatem, amicorum copiam, bonorum amicitiam, divitias, bonam prolem, multam prolem, commodam senectutem; præterea corporis virtutes, ut sanitatem, pulchritudinem, robur, magnitudinem, facultatem certandi; gloriam, honorem, bonam fortunam; virtutem, sive etiam ejus partes, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam. Sic enim sua sorte maxime contentus aliquis fuerit, si adsint ipsi tum quæ in ipso, tum quæ externa bona sunt; non enim sunt præter hæc alia. Sunt autem in ipso quidem, quæ ad animam spectant, et quæ in corpore sunt; externa vero nobilitas, et amici, et opes, et honor. Præterea vero huc convenire arbitramur, ut facultates adsint et fortuna; ita enim vita

maxime secura fuerit. Sumamus igitur similiter et horum unumquodque, quid sit.

Nobilitas quidem est genti et civitati, si indigenæ aut an- 5
tiqui sint, et duces primi illustres, et multi nati sint ex ipsis illustres in iis, quæ æmulantur; privatim vero nobilitas proficiscitur vel a viris, vel a feminis, et est legitima origo ab utrisque, et quemadmodum in civitate, si primi clari sint vel in virtute, vel in divitiis, vel alia earum rerum, quæ honorantur, et multi illustres sint ex genere, cum viri tum mulieres, cum juvenes tum senes.

Bona proles vero et multa proles (*quid sint*), non est igno- 6
tum; „reipublicæ bona proles est, si juventus sit numerosa et bona; bona vero quoad virtutem corporis, velut magnitudinem, pulchritudinem, robur, facultatem certandi; animi autem virtutes in juvene sunt temperantia et fortitudo; privato vero bona et multa proles est, si proprii liberi multi et tales sint, cum feminæ tum mares. Feminarum autem virtus est quoad corpus quidem pulchritudo et magnitudo; quoad animum vero temperantia et industria absque illiberalitate. Similiter vero etiam et privatim et communiter, cum quoad viros tum quoad feminas, oportet quærere, ut unumquodque talium insit; nam quibuscunque ea, quæ ad feminas pertinent, vitiosa sunt, ut Lacedæmoniis, illi fere ex dimidio non felices sunt.

Divitiarum vero partes sunt nummi, agrorum multitudo, 7
prædiorum possessiones; præterea multæ supellectilis possessiones et pecorum et servorum multitudine et magnitudine et pulchritudine præcellentium. Hæc autem omnia et secura et libera et utilia (*esse oportet*). Utilia quidem sunt magis fructuosa; libera vero sunt quoad usum. Fructuosa autem dico, a quibus sunt proventus; ad usum solum idonea, a quibus nihil præter usum provenit, quod æstimandum sit. Definitio vero securitatis est eo in loco et ita possidere, ut in potestate alicujus ipsius sit rerum usus; proprietatis vero vel non proprietatis, quando in alicujus ipsius potestate sit rem alienare; dico autem alienationem donationem et venditionem. Omnino vero divitem esse consistit magis in eo, ut aliquis utatur, quam in eo, ut possideat; etenim usurpatio quoque talium et usus sunt divitiæ.

8 Bona fama est, si quis ab omnibus virtute præditus existimetur, vel tale quid habere, quod omnes appetunt vel plurimi, vel boni, vel prudentes.

9 Honor est signum, quod aliquis existimetur beneficus; honorantur autem juste quidem et maxime illi, qui aliis benefecerunt; verumtamen honoratur etiam, qui potest benefacere. Beneficium autem spectat vel ad conservationem, et ad omnia, quæ causa sunt, ut vivamus, vel ad divitias, vel ad aliquod ex aliis bonis, quorum haud facilis est possessio; vel omnino, vel eo loco, vel aliquando. Multi enim ob illa, quæ parvi existimantur, honorem consequuntur; sed modi et occasiones causæ sunt. Partes vero honoris sunt sacrificia, monumenta cum inscriptionibus metricis et sine metris, præmia, agri portiones dedicatæ, jus præsidendi, sepulcra, statuæ, alimenta ex publico; barbarica, velut adorationes, et si assurgendum, aut loco cedendum est; dona apud quosque magnifica. Nam donum est possessionis donatio, et honoris signum; quamobrem etiam et pecuniæ et honoris cupidi dona appetunt. Utrisque enim habet (*donum*) ea, quorum indigent; nam et possessio est, quam cupiunt studiosi pecuniæ, et honorem habet, cujus (*avidi sunt*) honoris studiosi.

10 Corporis virtus est sanitas; eaque sic, ut morbi expertes sint, qui corporibus utuntur; multi enim valent, sicut Herodicus dicitur, quos nemo felices dixerit sanitatis causa,
11 quoniam omnibus abstinent humanis, aut plurimis. Pulchritudo diversa est secundum unamquamque ætatem. Ac juvenis quidem pulchritudo est, si ad labores utile habeat corpus, et ad cursum et ad vim, simulque jucundus sit visu ad voluptatem; quare quinquertiones pulcherrimi sunt, quod simul ad vim et ad velocitatem comparati sunt. Vigentis vero, si ad labores bellicos (*corpus idoneum habeat*), ac jucundus esse videatur cum terrore. At senis, si laboribus necessariis par sit, nec doleat, quoniam nihil cadit in eum, quibus
12 senectus offenditur. Robur autem est facultas movendi alterum, quomodo aliquis velit; necesse vero est movere alterum vel trahendo, vel pellendo, vel tollendo, vel deprimendo, vel collidendo; ita ut robustus vel omnibus, vel
13 horum aliquibus robustus sit. Magnitudinis virtus est, su-

maxime secura fuerit. Sumamus igitur similiter unumquodque, quid sit.

Nobilitas quidem est genti et civitati, si indigena tiqui sint, et duces primi illustres, et multi nati sir illustres in iis, quæ æmulantur; privatim vero nob ficiscitur vel a viris, vel a feminis, et est legitima utrisque, et quemadmodum in civitate, si primi cla in virtute, vel in divitiis, vel alia earum rerum, q rantur, et multi illustres sint ex genere, cum viri tum cum juvenes tum senes.

Bona proles vero et multa proles (*quid sint*), non tum; reipublicæ bona proles est, si juventus sit et bona; bona vero quoad virtutem corporis, velu tudinem, pulchritudinem, robur, facultatem certan autem virtutes in juvene sunt temperantia et fortitu vato vero bona et multa proles est, si proprii liberi tales sint, cum feminæ tum mares. Feminarum aut est quoad corpus quidem pulchritudo et magnitud animum vero temperantia et industria absque illi Similiter vero etiam et privatim et communiter, ci viros tum quoad feminas, oportet quærere, ut unur talium insit; nam quibuscunque ea, quæ ad femi nent, vitiosa sunt, ut Lacedæmoniis, illi fere ex dir felices sunt.

Divitiarum vero partes sunt nummi, agrorum n prædiorum possessiones; præterea multæ supellec sessiones et pecorum et servorum multitudine et ma et pulchritudine præcellentium. Hæc autem omnia et libera et utilia (*esse oportet*). Utilia quidem su fructuosa; libera vero sunt quoad usum. Fructuo dico, a quibus sunt proventus; ad usum solum quibus nihil præter usum provenit, quod æstima Definitio vero securitatis est eo in loco et ita possid potestate alicujus ipsius sit rerum usus; proprietati non proprietatis, quando in alicujus ipsius potestat alienare; dico autem alienationem donationem et nem. Omnino vero divitem esse consistit magis aliquis utatur, quam in eo, ut possideat; etenim quoque talium et usus sunt divitiæ.

perare longitudine et profunditate et latitudine multos tanto magis, quanto minus hoc non tardiores efficiat motiones propter exsuperantiam. Certandi virtus corporis constat ex 14 magnitudine et robore et velocitate; nam velox quoque robustus est. Qui enim potest crura projicere quodammodo et movere celeriter et longe, cursor est; qui autem stringere et tenere, luctator; qui autem pellere plaga, pugil; qui autem utrisque his, pancratiasticus; qui denique omnibus, quinquertio.

Bona senectus est tarditas senectutis cum indolentia; neque 15 enim, si quis velociter senescat, bonam senectutem habet; neque, si vix quidem, sed dolenter; est vero hoc et ex iis virtutibus, quæ sunt corporis, et (*ex iis, quæ sunt*) fortunæ. Nam qui expers morbi non sit, neque robustus, non erit perturbationis expers, neque indolens et longævus absque fortuna esse poterit. Est vero etiam separatim a robore et a sanitate alia facultas diu vivendi; multi enim sine corporis virtutibus longævi sunt. Verum exquisita de his disputatio non utilis est ad ea, quæ nunc agimus.

Multorum vero et bonorum amicitia (*quid sit*), non in- 16 certum est, amico definito, ut sit amicus talis, quicunque, quæ arbitratur bona esse illi, ea efficit propter illum; jam cui multi sunt tales, is multos amicos habet; cui vero etiam sunt honesti viri, is bonos amicos habet.

Bona fortuna vero est, quorum fortuna bonorum causa est, 17 ea effici et adesse vel omnia, vel plurima, vel maxima. Causa autem est fortuna nonnullorum quidem, quorum etiam artes sunt, multorum vero etiam non artificiosorum, velut, quorum (*causa*) est natura; contingit quoque, ut præter naturam sint; nam sanitatis quidem ars est causa; at pulchritudinis et magnitudinis natura. Omnino autem talia ex bonis sunt a fortuna, quæ invidentur. Fortuna quoque est causa bonorum, quæ præter rationem adsunt; velut, si ceteri fratres deformes sunt, hic vero pulcher; aut alii non viderunt thesaurum, hic vero invenit; aut si prope adstantem attigit telum, hunc vero non; aut si non venit solus semper (*alias*) frequentans; hi vero semel venientes perierunt; omnia enim ejusmodi bonæ fortunæ eventus videntur esse. De virtute autem, quoniam 18 maxime idoneus hic locus ad laudes est, cum de laude agemus, disserendum erit. Quæ igitur oportet intueri suadentes,

tanquam futura aut præsentia, et quæ dissuadentes, manifestum est; nam contraria horum sunt.

CAP. VI.

De bono et utili.

QUONIAM autem deliberanti finis propositus est utile; consultant vero non de fine, sed de facientibus ad finem; et hæc sunt utilia in actionibus; et utile est bonum; sumenda sunt principia de bono et utili simpliciter.

2 Jam vero sit bonum, quod ipsum sui causa eligendum est; et cujus causa aliud eligimus; et quod appetunt omnia, omnia aut sensum habentia, aut mentem, aut si mentem assumerent; et quæcunque mens unicuique dictaverit, et quæcunque de unoquoque mens dictet unicuique, horum quodque est unicuique bonum; et quo præsente aliquis bene dispositus et secum ipso contentus est; et quod sibi sufficit; et idoneum ad talia efficienda et tuenda; et quod talia consequuntur; et quæ idonea sunt ad contraria prohibenda et
3 corrumpenda. Consequitur autem (*bonum*) dupliciter; aut enim simul, aut posterius; velut, disciplinam quidem scientia posterius; sanitatem vero vita simul. Ac (*bona*) ad efficiendum idonea tripliciter (*operantur*); alia quidem, ut sanum esse sanitatem; alia, ut cibus sanitatem; alia denique, ut exercitatio, quæ plerumque sanitatem efficit.

4 His autem positis, necesse est, sumtiones bonorum bonas esse, et malorum depulsiones; consequitur enim illud (*bonum*), ut non habeamus malum simul; hoc vero, ut habea-
5 mus bonum posterius. Et sumtio majoris boni pro minore (*bona est*); et minoris mali pro majori; quo enim superat majus id, quod minus est, hoc fit illius quidem sumtio, hujus
6 vero depulsio. Et virtutes necesse est, ut bonum sint; nam iis instructi quoad has bene dispositi sunt, et idoneæ sunt ad bona efficienda et peragenda; de unaquaque autem, et quæ-
7 nam, et cujusmodi sit, separatim dicendum est. Et voluptatem bonum esse (*necesse est*); omnia enim animalia natura sua eam appetunt. Quare etiam jucunda et honesta necesse est bona esse; illa enim voluptatem efficiunt; honesta vero
8 partim jucunda; partim ipsa per se eligenda sunt. Ut autem de singulis dicam, necesse est, bona esse hæc: Felicitas;

signa, propositiones sunt oratoriæ. Omnino enim syllogismus ex propositionibus constat; enthymema vero syllogismus est ex dictis propositionibus constitutus.

Quoniam vero fieri non potest, ut facta sint, vel in futu- 8
rum fiant, quæ fieri non possunt, sed, quæ possunt; neque ea, quæ non facta sunt, nec erunt, fieri potest, ut facta sint, neque ut in futurum fiant; necessarium est tum deliberanti, tum jus dicenti, tum enarranti, ut in promtu habeat propositiones de eo, quod fieri, et non fieri potest; et an factum sit, necne; et an erit, necne. Præterea vero, quoniam omnes 9
tum laudantes tum vituperantes, et suadentes et dissuadentes, et accusantes et defendentes, non solum ea, quæ dicta sunt, demonstrare conantur, sed etiam rem magnam esse vel parvam, vel bonam vel malam, vel honestam vel turpem, vel justam vel injustam, sive per se dicant, sive invicem ex altera parte comparent; patet, oportere etiam de magno et parvo, et majori et minori, propositiones habere, tam in universum, quam de singulis; velut, quodnam sit bonum majus vel minus, aut injuria vel jus; et similiter etiam de aliis. De quibus igitur necessario sumere oporteat propositiones, dictum est. Post hæc vero distinguendum est separatim unumquodque horum; velut, de quibus deliberatio sit, et de quibus sint orationes ostentativæ; tertio autem, de quibus judicia.

CAP. IV.

De quibus potissimum deliberantem habere oporteat propositiones.

PRIMUM quidem sumendum est, de cujusmodi bonis aut malis deliberans deliberat; siquidem non de omnibus, sed de iis, quæcunque contingit et fieri et non fieri, (*deliberatio instituitur.*) Quæcunque autem ex necessitate vel sunt vel 2
erunt, vel non possunt esse vel fieri, de his non est deliberatio. Neque vero etiam de iis omnibus, quæ fieri contingit; 3
nam sunt etiam bona quædam natura, et quæ a fortuna fiunt, quæ contingit et fieri et non fieri, de quibus deliberare nihil juvat; sed patet, de iis deliberandum esse, quæ talia sint, ut ad nos referri queant, et quorum principium, ut oriantur, in

nostra potestate est; nam usque eo considerabimus, donec invenerimus, possimusne ea facere, an non possimus.

4 Ac ut singula quidem exacte enumerentur et in species dispescantur, de quibus vulgo solent negotia fieri, præterea vero, ut, quantum licet, de ipsis disputetur ex veritate, non oportet in præsentia quærere, quoniam id non est artis rhetoricæ, sed eruditioris et severioris disquisitionis, et quia nunc multo plures ipsi datæ sunt contemplationes peculiares.

5 Quod enim prius quoque diximus, verum est, Rhetoricam compositam esse tum ex analytica scientia, tum ex politica, quæ circa mores versatur; similis vero est partim Dialecticæ,

6 partim sermonibus sophisticis. Quod si quis vel Dialecticam, vel hanc, non tanquam facultates, sed tanquam scientias conetur instruere, ignarus naturam ipsarum demolietur eo, quod transeat [concinnans] in scientias subjectarum quarun-

7 dam rerum, sed non solummodo rationum. Verumtamen, quæcunque melius est, ut explicentur, ac præterea relinquunt meditationem scientiæ politicæ, etiamnum dicamus; fere enim ea, de quibus consultant omnes, et de quibus concionantur deliberantes, sunt maxime quinque numero; hæc vero sunt de reditibus, de bello et pace; præterea vero de custodia regionis, et de iis, quæ importantur et exportantur; et de legumlatione.

8 Igitur qui de reditibus deliberaturus fuerit, eum oportet scire civitatis proventus, quinam, et quanti sint; ut, si quis desit, adjungatur; et, si quis minor sit, augeatur. Præterea vero sumtus civitatis omnes; ut, si quis supervacaneus sit, tollatur; et, si quis major sit, efficiatur minor. Non enim solum addendo iis, quæ adsunt, ditiores fiunt, sed etiam detrahendo de sumtibus. Hæc vero non solum ex rerum privatarum experientia contingit perspicere, sed necessarium est, inventorum ab aliis quoque gnarum esse, ad deliberationem de his.

9 De bello autem et pace (*deliberantem*) scire oportet civitatis facultatem, quanta jam adsit, et quanta adesse possit, et qualis sit ea, quæ habeatur, et quænam possit adjungi. Præterea vero, quænam bella illa gesserit, et quomodo. Ac non solum de propria civitate, sed etiam de finitimis hæc scire necesse est; vel etiam quibuscum gloriosum est bellare; ut cum po-

tentioribus quidem pax exerceatur; cum minoribus vero in ipsorum arbitrio sit, an bellare velint. Et facultates (*cognoscere deliberantem oportet*), utrum sint similes an dissimiles; licet enim etiam ab hac parte superari aut vinci. Necessarium vero est quoque ad hæc, non solum propria bella considerasse, sed etiam aliorum, qualem eventum habent; nam ex similibus similia oriuntur. Porro, de custodia regionis non latere 10
(*deliberantem*) oportet, quomodo custodiatur; sed et multitudinem scire custodiæ, et conditionem, et loca præsidiorum. Hoc autem esse non potest, nisi quis sit regionis peritus; ut, si minor sit custodia, augeatur; et, si qua sit supervacanea, minuatur; et opportuna loca servent (*præsidiarii*) magis. Præterea, de annona (*scire deliberantem oportet*), quantus 11
sumtus civitati sufficiat, et qualis sit proventus ipsius terræ, et qui importatur; et quorum exportatione indigeant (*cives*), et quorum importatione; ut pactiones et conventiones cum civibus fiant. Adversus duo enim (*hominum genera*) custodire necesse est cives innoxios, tum adversus potentiores, tum eos, qui ad hæc (*ad annonam comparandam*) sunt utiles.

Ad securitatem autem omnia quidem hæc necesse est posse 12
perspicere; non minimum tamen est, legumlationem intelligere; in legibus enim salus civitatis posita est. Quare necesse est scire, quot sint rerumpublicarum formæ, et quæ prosint cuique, et a quibus possint corrumpi, tum civitati propriis, tum contrariis. Dico autem a propriis corrumpi, quoniam præter optimam rempublicam aliæ omnes, tam si remittantur, quam si intendantur, corrumpuntur. Quemadmodum democratia non solum, si remittatur, fit debilior, ut tandem in oligarchiam transeat, sed etiam, si intendatur nimis; sicut quoque nasi aduncitas et simitas non solum, si remittantur, ad medium perveniunt, sed etiam, si nasus nimis fit aduncus et simus, ita disponitur, ut ne nares quidem esse videantur. Utile vero est ad legumlationes, ut non modo 13
intelligamus, quæ reipublicæ forma prosit, si ex præteritis id aliquis contemplatur; sed etiam ut sciamus, quæ (*formæ*) sint apud alios, et quales qualibus conveniant. Quare manifestum est, ad legumlationem peregrinationes utiles esse; hinc enim cognoscere licet gentium leges; ad politicas vero

deliberationes eorum, qui de actionibus scribunt, historias; omnia autem hæc ad Politices, sed non ad Rhetorices munus pertinent. Quæ igitur potissimum tenere oportet deliberaturum, hæc sunt. Ex quibus autem locis oporteat tam de his, quam de aliis, suadere, aut dissuadere, jam dicamus.

CAP. V.

Quis debeat esse finis suadentium vel dissuadentium. Quid sit felicitas, et unde ejus partes proficiscantur.

FERE autem et privatim cuique, et communiter omnibus finis quidam est, quem spectantes et eligunt et fugiunt; isque
2 est, ut summatim dicam, felicitas, ejusque partes. Quare exempli causa sumamus, quid sit omnino felicitas, et ex quibus constent particulæ ipsius; nam de hac, et de iis, quæ ad hanc referuntur, et quæ huic contraria sunt, tum suasiones tum dissuasiones omnes sunt. Quæ enim parant hanc, vel particularum aliquam, vel majus ex minori efficiunt, ea oportet facere; quæ autem corrumpunt, vel impediunt, vel contraria efficiunt, non facere.

3 Sit igitur felicitas fortuna secunda cum virtute; vel animus sua sorte contentus; vel vita cum securitate jucundissima; vel abundantia possessionum et corporum, cum facultate hæc conservandi et efficiendi; ferme enim horum unum, vel plura, felicitatem confitentur esse omnes.

4 Si igitur felicitas est ejusmodi, necesse est, partes ipsius esse nobilitatem, amicorum copiam, bonorum amicitiam, divitias, bonam prolem, multam prolem, commodam senectutem; præterea corporis virtutes, ut sanitatem, pulchritudinem, robur, magnitudinem, facultatem certandi; gloriam, honorem, bonam fortunam; virtutem, sive etiam ejus partes, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam. Sic enim sua sorte maxime contentus aliquis fuerit, si adsint ipsi tum quæ in ipso, tum quæ externa bona sunt; non enim sunt præter hæc alia. Sunt autem in ipso quidem, quæ ad animam spectant, et quæ in corpore sunt; externa vero nobilitas, et amici, et opes, et honor. Præterea vero huc convenire arbitramur, ut facultates adsint et fortuna; ita enim vita

maxime secura fuerit. Sumamus igitur similiter et horum unumquodque, quid sit.

Nobilitas quidem est genti et civitati, si indigenæ aut an- 5
tiqui sint, et duces primi illustres, et multi nati sint ex ipsis illustres in iis, quæ æmulantur; privatim vero nobilitas proficiscitur vel a viris, vel a feminis, et est legitima origo ab utrisque, et quemadmodum in civitate, si primi clari sint vel in virtute, vel in divitiis, vel alia earum rerum, quæ honorantur, et multi illustres sint ex genere, cum viri tum mulieres, cum juvenes tum senes.

Bona proles vero et multa proles (*quid sint*), non est igno- 6
tum; „reipublicæ bona proles est, si juventus sit numerosa et bona; bona vero quoad virtutem corporis, velut magnitudinem, pulchritudinem, robur, facultatem certandi; animi autem virtutes in juvene sunt temperantia et fortitudo; privato vero bona et multa proles est, si proprii liberi multi et tales sint, cum feminæ tum mares. Feminarum autem virtus est quoad corpus quidem pulchritudo et magnitudo; quoad animum vero temperantia et industria absque illiberalitate. Similiter vero etiam et privatim et communiter, cum quoad viros tum quoad feminas, oportet quærere, ut unumquodque talium insit; nam quibuscunque ea, quæ ad feminas pertinent, vitiosa sunt, ut Lacedæmoniis, illi fere ex dimidio non felices sunt.

Divitiarum vero partes sunt nummi, agrorum multitudo, 7
prædiorum possessiones; præterea multæ supellectilis possessiones et pecorum et servorum multitudine et magnitudine et pulchritudine præcellentium. Hæc autem omnia et secura et libera et utilia (*esse oportet*). Utilia quidem sunt magis fructuosa; libera vero sunt quoad usum. Fructuosa autem dico, a quibus sunt proventus; ad usum solum idonea, a quibus nihil præter usum provenit, quod æstimandum sit. Definitio vero securitatis est eo in loco et ita possidere, ut in potestate alicujus ipsius sit rerum usus; proprietatis vero vel non proprietatis, quando in alicujus ipsius potestate sit rem alienare; dico autem alienationem donationem et venditionem. Omnino vero divitem esse consistit magis in eo, ut aliquis utatur, quam in eo, ut possideat; etenim usurpatio quoque talium et usus sunt divitiæ.

8 Bona fama est, si quis ab omnibus virtute præditus existimetur, vel tale quid habere, quod omnes appetunt vel plurimi, vel boni, vel prudentes.

9 Honor est signum, quod aliquis existimetur beneficus; honorantur autem juste quidem et maxime illi, qui aliis benefecerunt; verumtamen honoratur etiam, qui potest benefacere. Beneficium autem spectat vel ad conservationem, et ad omnia, quæ causa sunt, ut vivamus, vel ad divitias, vel ad aliquod ex aliis bonis, quorum haud facilis est possessio; vel omnino, vel eo loco, vel aliquando. Multi enim ob illa, quæ parvi existimantur, honorem consequuntur; sed modi et occasiones causæ sunt. Partes vero honoris sunt sacrificia, monumenta cum inscriptionibus metricis et sine metris, præmia, agri portiones dedicatæ, jus præsidendi, sepulcra, statuæ, alimenta ex publico; barbarica, velut adorationes, et si assurgendum, aut loco cedendum est; dona apud quosque magnifica. Nam donum est possessionis donatio, et honoris signum; quamobrem etiam et pecuniæ et honoris cupidi dona appetunt. Utrisque enim habet (*donum*) ea, quorum indigent; nam et possessio est, quam cupiunt studiosi pecuniæ, et honorem habet, cujus (*avidi sunt*) honoris studiosi.

10 Corporis virtus est sanitas; eaque sic, ut morbi expertes sint, qui corporibus utuntur; multi enim valent, sicut Herodicus dicitur, quos nemo felices dixerit sanitatis causa,
11 quoniam omnibus abstinent humanis, aut plurimis. Pulchritudo diversa est secundum unamquamque ætatem. Ac juvenis quidem pulchritudo est, si ad labores utile habeat corpus, et ad cursum et ad vim, simulque jucundus sit visu ad voluptatem; quare quinquertiones pulcherrimi sunt, quod simul ad vim et ad velocitatem comparati sunt. Vigentis vero, si ad labores bellicos (*corpus idoneum habeat*), ac jucundus esse videatur cum terrore. At senis, si laboribus necessariis par sit, nec doleat, quoniam nihil cadit in eum, quibus
12 senectus offenditur. Robur autem est facultas movendi alterum, quomodo aliquis velit; necesse vero est movere alterum vel trahendo, vel pellendo, vel tollendo, vel deprimendo, vel collidendo; ita ut robustus vel omnibus, vel
13 horum aliquibus robustus sit. Magnitudinis virtus est, su-

perare longitudine et profunditate et latitudine multos tanto magis, quanto minus hoc non tardiores efficiat motiones propter exsuperantiam. Certandi virtus corporis constat ex 14
magnitudine et robore et velocitate; nam velox quoque robustus est. Qui enim potest crura projicere quodammodo et movere celeriter et longe, cursor est; qui autem stringere et tenere, luctator; qui autem pellere plaga, pugil; qui autem utrisque his, pancratiasticus; qui denique omnibus, quinquertio.

Bona senectus est tarditas senectutis cum indolentia; neque 15
enim, si quis velociter senescat, bonam senectutem habet; neque, si vix quidem, sed dolenter; est vero hoc et ex iis virtutibus, quæ sunt corporis, et (*ex iis, quæ sunt*) fortunæ. Nam qui expers morbi non sit, neque robustus, non erit perturbationis expers, neque indolens et longævus absque fortuna esse poterit. Est vero etiam separatim a robore et a sanitate alia facultas diu vivendi; multi enim sine corporis virtutibus longævi sunt. Verum exquisita de his disputatio non utilis est ad ea, quæ nunc agimus.

Multorum vero et bonorum amicitia (*quid sit*), non in- 16
certum est, amico definito, ut sit amicus talis, quicunque, quæ arbitratur bona esse illi, ea efficit propter illum; jam cui multi sunt tales, is multos amicos habet; cui vero etiam sunt honesti viri, is bonos amicos habet.

Bona fortuna vero est, quorum fortuna bonorum causa est, 17
ea effici et adesse vel omnia, vel plurima, vel maxima. Causa autem est fortuna nonnullorum quidem, quorum etiam artes sunt, multorum vero etiam non artificiosorum, velut, quorum (*causa*) est natura; contingit quoque, ut præter naturam sint; nam sanitatis quidem ars est causa; at pulchritudinis et magnitudinis natura. Omnino autem talia ex bonis sunt a fortuna, quæ invidentur. Fortuna quoque est causa bonorum, quæ præter rationem adsunt; velut, si ceteri fratres deformes sunt, hic vero pulcher; aut alii non viderunt thesaurum, hic vero invenit; aut si prope adstantem attigit telum, hunc vero non; aut si non venit solus semper (*alias*) frequentans; hi vero semel venientes perierunt; omnia enim ejusmodi bonæ fortunæ eventus videntur esse. De virtute autem, quoniam 18
maxime idoneus hic locus ad laudes est, cum de laude agemus, disserendum erit. Quæ igitur oportet intueri suadentes,

tanquam futura aut præsentia, et quæ dissuadentes, manifestum est; nam contraria horum sunt.

CAP. VI.

De bono et utili.

QUONIAM autem deliberanti finis propositus est utile; consultant vero non de fine, sed de facientibus ad finem; et hæc sunt utilia in actionibus; et utile est bonum; sumenda sunt principia de bono et utili simpliciter.

2 Jam vero sit bonum, quod ipsum sui causa eligendum est; et cujus causa aliud eligimus; et quod appetunt omnia, omnia aut sensum habentia, aut mentem, aut si mentem assumerent; et quæcunque mens unicuique dictaverit, et quæcunque de unoquoque mens dictet unicuique, horum quodque est unicuique bonum; et quo præsente aliquis bene dispositus et secum ipso contentus est; et quod sibi sufficit; et idoneum ad talia efficienda et tuenda; et quod talia consequuntur; et quæ idonea sunt ad contraria prohibenda et 3 corrumpenda. Consequitur autem (*bonum*) dupliciter; aut enim simul, aut posterius; velut, disciplinam quidem scientia posterius; sanitatem vero vita simul. Ac (*bona*) ad efficiendum idonea tripliciter (*operantur*); alia quidem, ut sanum esse sanitatem; alia, ut cibus sanitatem; alia denique, ut exercitatio, quæ plerumque sanitatem efficit.

4 His autem positis, necesse est, sumtiones bonorum bonas esse, et malorum depulsiones; consequitur enim illud (*bonum*), ut non habeamus malum simul; hoc vero, ut habea- 5 mus bonum posterius. Et sumtio majoris boni pro minore (*bona est*); et minoris mali pro majori; quo enim superat majus id, quod minus est, hoc fit illius quidem sumtio, hujus 6 vero depulsio. Et virtutes necesse est, ut bonum sint; nam iis instructi quoad has bene dispositi sunt, et idoneæ sunt ad bona efficienda et peragenda; de unaquaque autem, et quæ- 7 nam, et cujusmodi sit, separatim dicendum est. Et voluptatem bonum esse (*necesse est*); omnia enim animalia natura sua eam appetunt. Quare etiam jucunda et honesta necesse est bona esse; illa enim voluptatem efficiunt; honesta vero 8 partim jucunda; partim ipsa per se eligenda sunt. Ut autem de singulis dicam, necesse est, bona esse hæc: Felicitas;

nam et propter se eligenda est, et sibi sufficit, ejusque causa multa eligimus. Justitia, fortitudo, temperantia, magnanimitas, magnificentia, et alii habitus ejusmodi; virtutes enim animi sunt. Et sanitas, et pulchritudo, et talia; nam virtutes corporis sunt, et multa efficiunt; velut sanitas et voluptatem et vitam. Quapropter hæc etiam optimum videtur esse, quia duorum, quæ a plurimis maxime honorantur, causa est, voluptatis et vitæ. Divitiæ; virtus enim sunt possessionis, et multa efficiunt. Amicus et amicitia; nam et per se amicus bonum eligendum est, et multa efficiens. Honor, bona laus; nam dulcia sunt et multa efficiunt; et consequitur ipsa plerumque, ut adsint, ob quæ (*homines*) honorantur. Facultas dicendi, agendi; nam efficiunt hæc omnia talia bona. Præterea ingenium, memoria, docilitas, sagacitas, omnia ejusmodi; facultates enim hæ idoneæ sunt ad bona efficienda; similiter vero etiam omnes scientiæ et artes. Et vita; si enim nullum aliud bonum eam consequeretur, per se illa eligenda est. Et justum; est enim utile quid communiter. Atque hæc quidem fere confessa bona sunt. In controversis autem ex his syllogismi fiunt; cujus contrarium malum est, id est bonum. Et cujus contrarium hostibus utile est; velut, si maxime utile est hostibus, ut timidi sint (*adversarii*), patet, fortitudinem civibus maxime utilem esse. Et omnino, quod hostes volunt, aut de quo gaudent, huic contrarium videtur utile; quare bene dictum est,

Sane lætabitur Priamus.

Non vero semper hoc valet, sed ut plurimum; nihil enim impedit, quominus nonnunquam idem prosit contrariis; unde dicitur, Mala homines conciliare, quando sit idem perniciosum ambobus. Et cujus non est exsuperantia, id bonum est; quod autem est majus, quam oportet, malum. Et cujus causa multi labores exhausti, multi sumtus facti sunt; hoc enim videtur jam bonum esse; et ut finis jam tale habetur, et ut finis multorum; finis vero bonum est; unde hæc dicta sunt:

Et certe gloriam Priamo;

et

Turpe manere diu.

Et proverbium hoc,

In foribus urceum.

23 Et quod multi appetunt, pugnaque dignum apparet; nam quod omnes appetunt, id bonum erat; plurimi autem instar
24 omnium videntur. Et laudabile; nemo enim laudat id, quod non bonum est. Et quod inimici et improbi laudant; nam quodammodo omnes jam consentiunt, si illi quoque, qui male affecti sunt; nam confitentur propterea, quod manifestum sit; sicut etiam improbi sunt, quos amici vituperant; et boni, quos inimici non vituperant; quamobrem convicio se affectos esse existimarunt Corinthii a Simonide, qui cecinit,

Corinthiis vero non succenset Ilium.

25 Et quod ex prudentibus aliquis, vel bonis viris aut mulieribus, prætulit; velut Ulyssem Minerva, et Helenam Theseus,
26 et Alexandrum Deæ, et Achillem Homerus. Et omnino quæ præeligenda sunt. Præeligunt autem, ut agant et quæ dicta
27 sunt, et inimicis mala, et amicis bona. Et possibilia; hæc vero duobus modis sunt, et quæ fiunt, et quæ facile fiunt; facilia autem sunt, quæcunque vel sine molestia, vel brevi tempore fiunt; difficile enim definitur vel molestia, vel longitudine temporis. Et si (*aliquid fuerit*), ut volunt; volunt autem vel nullum malum, vel minus bono; hoc vero erit,
28 si vel lateat pœna, vel parva sit. Et propria. Et quæ nemo. Et eximia; honor sic enim magis (*accrescit*). Et congruentia ipsis; talia autem sunt, quæ conveniunt in genere et facultate. Et quæ deficere arbitrantur, etiamsi parva sint; nihilo
29 enim minus hæc agere malunt. Et quæ facile perfici possunt; fieri enim possunt, utpote facilia; perfici autem facile possunt, quæ etiam omnes, vel multi, vel similes, vel viribus minores exsequantur. Et quæ grata erunt amicis, et quæ odiosa inimicis. Et quæcunque illi, quos admirantur, præeligunt, ut agant. Et in quibus ingeniosi sunt, et experti; facilius enim se exsecuturos esse arbitrantur. Et quæ nemo improbus (*eligit*); nam laudabilia magis sunt. Et quæ cupientes assequuntur; non enim solum jucundum, sed et melius
30 apparet. Et in quibus maxime sunt singuli tales; velut, victoriæ cupidi, ut victoria adfutura sit; honoris cupidi, ut honor; pecuniæ cupidi, ut opes; et alii eodem modo. Ac de bono quidem et utili ex his argumenta sumenda sunt.

CAP. VII.

De Bono majori et Utili majori.

QUONIAM autem sæpe confitentes, utrumque utile esse, de eo, quod est utilius, controversantur, deinceps de bono majori et utili majori dicendum est. Sit igitur τὸ superans 2
Tantum, et amplius; quod autem superatur id, quod inest. Et Majus quidem Semper et Plus (*se habet*) ad Minus; Magnum vero et Parvum et Multum et Paucum ad multorum Magnitudinem; et τὸ Superans quidem est Magnum; at τὸ Deficiens Parvum; et Multum et Paucum similiter.

Quoniam igitur bonum dicimus id, quod ipsum propter se, 3
nec propter aliud eligendum est; et quod omnia appetunt; et quod quidquid mentem et prudentiam acceperit eligeret; et quod idoneum est ad efficiendum et custodiendum, aut quod consequuntur talia; id autem, cujus causa res est, finis est; finis vero est, cujus causa alia sunt; alicui autem bonum est, quod respectu ad ipsum habito ita affectum est: necesse est, plura uno et paucioribus, addito uno vel paucioribus, majus bonum esse; nam superant; quod autem inest, superatur. Et maximum si maximo præstat, ipsa quoque ipsis 4
(*præstant*), et si quæcunque ipsa ipsis, etiam maximum maximo (*præstat*); velut si maximus vir muliere maxima major est, etiam omnino viri mulieribus majores sunt; et si viri omnino mulieribus majores sunt, etiam maximus vir muliere maxima major erit; proportionem enim habent exsuperantiæ generum et maximorum in ipsis. Et quando hoc quidem 5
illi consequens est, illud vero huic nequaquam; consequens vero est vel simul, vel deinceps, vel facultate; inest enim usus consequentis in (*usu*) alterius. Consequens autem est *simul* quidem sanitati vita, huic vero illa nequaquam; *deinceps* autem τῷ discere τὸ scire; facultate denique sacrilego τὸ surripere; nam qui sacrilegus fuerit, etiam surripiet. Et quæ 6
superant majus ipso, majora sunt; necesse enim est, superare ea etiam majus. Et quæ majus bonum efficiunt, ma- 7
jora sunt; idem enim erat, quod majoris efficiens esse. Et cujus efficiens majus est, itidem; nam si salubre magis eligendum est, quam jucundum, et majus bonum, etiam sanitas voluptate major est. Et quod magis eligendum est per se 8

(*majus bonum est eo*), quod non per se (*magis eligendum est*); velut, robur (*majus bonum*) quam salubre; hoc enim non
9 propter se; illud vero propter se, id quod erat bonum. Et si alterum quidem sit finis, alterum vero non finis; hoc enim alius causa; illud vero propter se; velut, Exerceri, ut corpus
10 bene se habeat. Et quod minus indiget altero, vel aliis; nam maxime sibi sufficit; minus vero indiget paucioribus vel
11 facilioribus indigens. Et quando unum quidem sine hoc non sit, vel fieri non possit, alterum vero sine hoc; magis vero sibi sufficit non indigens; unde apparet, majus bonum esse.
12 Et quando unum sit principium, alterum vero non principium. Et quando unum causa sit, alterum vero non causa, ob eandem rationem; nam sine causa et principio nihil potest esse vel fieri. Et ex duobus principiis id, quod est a majori principio, majus est; et ex duabus causis ea, quæ est a majori causa, major est. Et rursus ex duobus principiis majoris principium majus est; et ex duabus causis majoris causa
13 major est. Manifestum igitur est ex dictis, quod utroque modo majus videri possit; nam et, hocce si principium, illud vero non principium est, videbitur majus esse; et si illud non principium, hoc vero principium est; finis enim majus est, nec principium. Quemadmodum Leodamas dixit accusans Callistratum, eum, qui consuluerit, injustius egisse, quam qui fecerit; quod non actum fuisset, nisi consuluisset. Rursus vero etiam Chabriam, eum, qui egerit, quam qui consulerit; quod non factum esset, nisi fuisset, qui ageret; nam
14 propterea consulunt, ut agant. Et rarius (*majus bonum est*), quam copiosum; velut, aurum quam ferrum, cum minus utile sit; major enim est possessio, propterea quod difficilior sit. Alio autem modo, copiosum quam rarum, quia usus superat; nam quod sæpe, superat id, quod raro habetur; unde dicitur,

Optimum quidem aqua.

15 Et omnino difficilius, quam facilius, nam rarius est. Alio autem modo, facilius quam difficilius; nam se habet, sicut
16 volumus. Et cujus contrarium majus est. Et cujus privatio major est. Et virtus, quam non virtus, et turpitudo, quam non turpitudo, majus est; nam illa sunt fines; hæc vero non
17 fines. Et quorum opera honestiora vel turpiora, majora ipsa

sunt. Et quorum vitia et virtutes majores sunt, eorum opera quoque sunt majora; siquidem, ut causæ et principia, etiam eventus; et ut eventus, etiam causæ et principia se habent. Et quorum exsuperantia magis eligenda vel honestior est; 18
velut, accurate videre magis eligendum est, quam odorari; nam visus, quam odoratus, et studiosum amicorum, quam pecuniæ studiosum esse, honestius est; quare etiam studium amicorum, quam pecuniæ studium. Et contra meliorum exsuperantiæ meliores; et honestiorum honestiores sunt. Et quorum cupiditates honestiores vel meliores sunt; majores 19
enim appetitiones majorum sunt; honestiorum vero vel etiam meliorum cupiditates meliores et honestiores ob eandem rationem. Et quorum scientiæ honestiores et graviores sunt, 20
eorum etiam res sunt honestiores et graviores; ut enim scientia se habet, ita quoque verum; præcipit autem, quod suum est, unaquæque. Graviorum vero et honestiorum scientiæ ex proportione eadem de causa. Et quod judicarent 21
aut judicarunt prudentes, vel omnes, vel vulgus, vel plurimi, vel præstantissimi, majus bonum, id necesse est sic se habere vel simpliciter, vel si prudenter judicarunt. Est vero hoc commune etiam in aliis; nam et Quid, et Quantum, et Quale, sic se habet, ut scientia et prudentia affirmaverit; verum de bonis diximus; nam definitum est bonum esse id, quod quæ acceperint [res] prudentiam earum unaquæque eligeret; patet igitur, etiam majus esse, quod magis prudentia dicit. Et quod melioribus inest vel simpliciter, vel 22
quatenus meliores sunt; ut fortitudo (*majus bonum est*) quam robur. Et quod eligeret melior vel simpliciter, vel quatenus melior est; velut malle injuria affici, quam injuria afficere; hoc enim justior eligeret. Et jucundius, quam minus jucun- 23
dum; voluptatem enim omnia sequuntur, et ut dulcedine perfundantur appetunt; definitum autem his est bonum, et finis; jucundius vero est cum minus molestum, tum diutius jucundum. Et honestius, quam minus honestum; honestum 24
enim est aut jucundum, aut propter se eligendum. Et quo- 25
rum ipsi sibi vel amicis volunt causæ esse magis, ea majora sunt bona; quorum autem minime, majora mala. Et diu- 26
turniora, quam minus diuturna; et firmiora, quam minus firma; superat enim usus illorum quidem tempore; horum

vero voluntate. Nam quando volunt, adest magis (*usus*) rei
27 firmæ. Et ut ex conjugatis et similibus casibus, etiam alia consequuntur; ut, si quod fortiter (*agitur*), honestius et magis eligendum est, quam quod temperanter, etiam fortitudo magis eligenda est, quam temperantia, et fortem esse,
28 quam temperantem. Et quod omnes eligunt, quam quod non omnes. Et quod plures, quam quod pauciores; nam bonum erat, quod omnes appetunt; quare etiam majus, quod magis. Et quod controversantes, vel inimici, vel judicantes, vel quos isti dijudicant; illud enim est, perinde ac si omnes affirma-
29 rent; hoc vero, perinde ac si potentes et scientes. Et nonnunquam id, cujus omnes participes sunt, majus est; dedecus enim est, non esse participem; nonnunquam vero id, cujus
30 nemo, aut cujus pauci; rarius enim est. Et laudabiliora; nam honestiora sunt. Et quorum sunt majores honores, itidem; nam honor tanquam pretium quoddam est; et quo-
31 rum sunt pœnæ majores. Et quæ sunt confessis, aut iis, quæ magna apparent, majora. Et quæ in partes dividuntur, ea ipsa videntur majora; nam plurium exsuperantia esse videtur, unde etiam poëta dicit, eam persuasisse Meleagro, ut assurgeret, [dicentem]

> Quot mala homines premunt, quorum urbs capta est;
> Pereunt incolæ; urbem vero incendia vastant;
> Et liberos alii rapiunt.

Et si componuntur "unumque super altero ædificatur," ut Epicharmus (*faciebat*); tum propter idem, quod evenit divisioni; nam compositio magnam exsuperantiam arguit; tum
32 quod principium et causa magnorum apparet. Quoniam vero majus difficilius et rarius est, etiam opportunitates, et ætates, et loci, et tempora, et facultates reddunt magna. Si enim supra facultatem, et supra ætatem, et supra similia, et si sic, vel ibi, vel tunc (*aliquid fuerit*), habebit magnitudinem et honestorum et bonorum et justorum, et contrariorum. Unde quoque epigramma in Olympionicen:

> Humeris antea scabram gestans corbem
> Pisces ex Argo Tegeam portabam.

Et Iphicrates se ipsum encomio ornavit dicens, "*ex quibus*

exstiterint hæc." Et nativum (*majus bonum est*), quam adsci- 33
tum; difficilius enim est; unde etiam poëta dicit,

Sine magistro didici.

Et magni pars maxima, ut, Pericles funebrem orationem habens, *juventutem ex civitate sublatam esse, perinde ac si ver ex* 34
anno sublatum sit. Et in necessitate majori utilia; velut in senectute et morbis. Et ex duobus quod propius ad finem 35
accedit. Et quod ipsi, quam quod simpliciter (*utile est*). Et id, quod fieri potest, quam quod non potest; illud enim ipsi (*bonum est*); hoc vero nequaquam. Et quæ sunt in fine vitæ; fines enim majus sunt, quam quæ ad finem spectant. Et quæ spectant ad veritatem, quam quæ ad opinionem; terminus 36
autem ejus, quod spectat ad opinionem, est, quod latere cupiens non eligat. Quamobrem etiam beneficio affici, quam bene facere, videtur potius eligendum esse; illud enim, etiamsi lateat, aliquis eliget; benefacere vero, si lateat, non videtur electurus esse. Et quæcunque esse magis, quam videri volunt; magis enim ad veritatem spectant; quam- 37
obrem etiam justitiam aiunt rem parvam esse, quia, ut quis (*justus*) videatur, quam ut sit, magis eligendum est; sanitatem vero non (*rem parvam esse*). Et quod ad multa utilius est; ut, quod ad vitam, et bonam vitam, et voluptatem per- 38
tinet, et τὸ honeste agere; quare etiam divitiæ et sanitas maxima videntur esse; hæc enim omnia continent. Et minus molestum, et quod cum voluptate conjunctum est; plura 39
enim sunt uno; quare est etiam voluptas bonum et indolentia. Et ex duobus quod eidem adjunctum majus totum efficit. Et quæ non latent præsentia, quam quæ latent; ad 40
veritatem enim illa tendunt; quamobrem divitem esse apparebit majus bonum, quam videri. Et amabile; et nonnullis quidem solum, nonnullis vero cum aliis; quare etiam non 41
æqualis pœna est, si quis altero oculo utentem cæcaverit, et duos habentem; nam amabile ablatum est. E quibusnam igitur oporteat argumenta afferre in suadendo et dissuadendo, ferme dictum est.

CAP. VIII.

De civitatum constitutionibus, quot et quales sint, et de uniuscujusque fine.

MAXIMUM autem et potentissimum omnium, ut possimus persuadere et bene deliberare, est civitatum constitutiones omnes pernoscere, et uniuscujusque mores, et instituta
2 et commoda distinguere. Parent enim omnes Utili; utile vero est, quidquid civitatem conservat. Præterea dominatus quidem domini enuntiatio; dominatus vero secundum civitatum constitutiones distincti sunt; quot enim civitatum con-
3 stitutiones, tot etiam dominatus sunt. Sunt autem civitatum constitutiones quatuor, democratia, oligarchia, aristocratia, monarchia; quare dominatus et id, quod judicat, harum erit
4 particula quædam, aut totum harum. Est democratia quidem civitatis constitutio, in qua sorte magistratus distribuunt; oligarchia vero, in qua (*magistratibus funguntur*), qui censu valent; aristocratia, in qua disciplina excellentes; disciplinam autem dico a lege constitutam; nam legibus obtemperantes firmiter in aristocratia dominantur; necesse vero est, hos apparere *optimos;* unde et (*civitatis constitutio*) hoc nomen accepit; monarchia denique est secundum nomen, in qua unus omnium dominus est; illa quidem, quæ ordinem quendam habet, *regum* est; at nullis limitibus circumscripta *tyrannis*.

5 Jam finem cujusque constitutionis non latere nos oportet; eliguntur enim ea, quæ ad finem spectant. Ac democratiæ quidem finis est Libertas; oligarchiæ vero Divitiæ; aristocratiæ ea, quæ pertinent ad disciplinam et ad leges; tyrannidis denique Custodia. Patet igitur, distinguenda esse, quæ faciunt ad finem cujusque, mores, et leges, et commoda, siquidem sunt, qui eligant, respectu ad hunc habito.

6 Quoniam autem probationes fiunt non solum oratione demonstrativa, sed etiam morata; nam propterea, quod talis quidam apparet dicens, fidem habemus; id est, si bonus appareat, vel benevolus, vel utrumque; oportebit sane nos mores cujusque constitutionis tenere; nam necesse est cujusque mores in unaquaque maxime idoneos esse ad faciendam fidem. Hæc vero sumentur ex iisdem; nam mores manifestantur per

præelectionem; præelectio autem refertur ad finem. Quæ 7
igitur suadentes oporteat sectari, tanquam futura vel præsentia; et ex quibus oporteat de utili argumenta sumere; præterea de constitutionum moribus et legibus, e quibus et quomodo ea perspiciemus, quantum huic præsenti occasioni convenit, dictum est; accurate in Politicis de his disputatum est.

CAP. IX.

De virtute et vitio, honesto et turpi, ex quibus encomia et reprehensiones ortum ducunt.

POST hæc autem dicamus de virtute et vitio, et de honesto et turpi; hæc enim sunt fines laudanti et vituperanti propositi; et continget simul, ut de his dicentes etiam illa explicemus, e quibus tales quidam existimemur quoad mores, quæ erat altera probatio; nam ex iisdem et nos et alium fide dignum efficere poterimus propter virtutem. Quoniam autem 2
sæpe contingit, ut et fortuito et diligenter laudemus non solum hominem, vel Deum, sed etiam inanimata, et aliorum animalium quodlibet; eodem modo de his quoque sumendæ sunt propositiones; quare, quodammodo illustrationis causa, de his etiam dicamus.

Honestum igitur est, quod, cum propter se eligendum sit, 3
laudabile est; aut quod, cum bonum sit, jucundum est, quoniam bonum est. Quod si autem hoc est honestum, necesse est, virtutem Honestum esse; nam quod bonum est laudabile est. Virtus vero est facultas, ut videtur, bona pa- 4
rans et conservans; et facultas beneficia multa et magna et omnia omnibus conferens. Partes autem virtutis sunt justitia, 5
fortitudo, temperantia, magnificentia, magnanimitas, liberalitas, mansuetudo, prudentia, sapientia. Necesse vero est, 6
maximas esse virtutes eas, quæ aliis utilissimæ sunt, siquidem virtus est facultas bene faciens. Idcirco justi et fortes maxime in honore habentur; nam hæc quidem (*virtus*) in bello; illa etiam in pace civibus utilis est. Deinde liberalitas; effundunt enim (*liberales*), nec certant de opibus, quas alii maxime appetunt. Est autem justitia quidem virtus, per quam sua 7
singuli habent, et secundum legem; injustitia vero, per quam aliena, non secundum legem. Fortitudo autem est, per quam 8

homines honestas faciunt actiones in periculis, et ut lex jubet,
9 et legem exercentes; timiditas vero est contrarium. Temperantia autem est virtus, per quam ad voluptates corporis sic se habent, ut lex præcipit; intemperantia vero contrarium.
10 Liberalitas autem est, quæ opibus bene facit; illiberalitas
11 contrarium. Magnanimitas autem est virtus magnorum ef-
12 fectrix beneficiorum; pusillanimitas contrarium. Magnificentia autem est virtus sumtus magnos faciens; pusillanimitas
13 vero et parvificentia sunt contraria. Prudentia autem est virtus rationis, per quam bene consultare possunt de bonis et malis, quæ dicta sunt pertinere ad felicitatem.

14 De virtute igitur et vitio in universum, et de partibus dictum est satis in præsentem usum. De aliis vero non est difficile videre; apparet enim, necesse esse, ut quæ virtutem efficiunt, sint honesta; nam ad virtutem referuntur; et quæ a virtute proficiscuntur; ejusmodi autem sunt signa virtutis,
15 et opera. Quoniam vero signa, et talia, quæ sunt boni vel opera vel affectiones, honesta sunt; necesse est, ut etiam, quæcunque sunt fortitudinis opera, aut fortitudinis signa, aut fortiter gesta, honesta sint; et justa, et juste facta; affectiones vero nequaquam; in sola enim hac inter virtutes non semper id, quod juste fit, honestum est, sed si quis puniatur, turpius est, si id juste fit, quam si injuste; et quoad alias
16 virtutes similiter. Et in quibuscunque præmia sunt honor, ea honesta sunt. Et in quibuscunque honor magis, quam opes (*præmia sunt*). Et quæcunque non sui causa facit aliquis
17 ex iis, quæ eligenda sunt. Et simpliciter bona, quæcunque pro patria gesserit aliquis, commodo suo neglecto. Et quæ natura bona sunt. Et quæ non ipsi bona; nam sui ipsius causa talia
18 sunt. Et quæcunque mortuo contingit ut adsint magis, quam viventi; nam id, quod sui causa est, continent magis, (*quam*)
19 quæ viventi (*adsunt*). Et quæcunque opera aliorum causa fiunt; nam minus ipsius (*agentis*) causa fiunt. Et quæcunque bonæ actiones sunt erga alios, non erga ipsum (*agentem*). Et erga eos, qui benefecerunt; nam hoc justum est. Et bene-
20 ficia; non enim sunt erga ipsum (*agentem*). Et contraria eorum, propter quæ erubescunt; turpia enim et dicentes, et facientes, et meditantes erubescunt; quod et Sappho ostendit his versibus, dicente Alcæo,

Pari volo; sed me prohibet
Pudor;
S. Si quidquam honesti mens ferat ac boni,
Nec lingua quidquam turpe paret tua,
Nullus ocalos tuos impleret pudor,
Sed facile eloquerere honesta.

Et ea, pro quibus sine ullo timore decertant; nam propter 21
bona, quæ ad gloriam ferunt, ita afficiuntur. Et natura præ- 22
stantiorum virtutes et opera pulchriora sunt; ut, viri, quam
mulieris. Et quorum fructus ad alios potius, quam ad ipsos 23
pervenit; unde justum et justitia pulchrum quiddam sunt.
Et ab inimicis pœnas sumere potius, nec cum iis transigere; 24
nam et justum est, quod acceperis, vicissim referre; justum
vero pulchrum est; et fortis est, non vinci. Et victoria, et 25
honos in rebus pulchris sunt; nam expetenda sunt, cum
nullum fructum afferant, et exsuperantiam virtutis ostendant.
Et monumenta; et quæ magis (*talia sunt*) magis. Et quæ
etiam post mortem sequuntur. Et quibus honos conjunctus
est. Et eximia. Et unius propria pulchriora sunt; facilius
enim in memoria hærent. Et possessiones absque fructu;
sunt enim liberaliores. Et quæ quibuscunque propria pulchra 26
sunt. Et quæcunque signa sunt eorum, quæ apud quosque
laudantur; ut Lacedæmone comam alere pulchrum est; nam
est libertatis signum; quoniam non facile est, ut quisquam,
cui coma prolixa sit, ullum servile munus obeat. Et nullam 27
artem sordidam exercere; nam liberi hominis est, non vivere
alii servientem. Sumere etiam oportet vicina iis, quæ in 28
quoque insunt, tanquam eadem sint, idque tum ad laudem,
tum ad vituperationem; ut cautum (*dicere oportet*) in rebus
gerendis frigidum et insidiatorem; et fatuum virum bonum;
et indolentem lenem. Et omnia, quæ quemque consequun- 29
tur, semper in optimam partem (*detorquere oportet*); ut,
iracundum et furiosum (*vocare*) simplicem; et arrogantem
magnificum et gravem; et modum transeuntes, tanquam vir-
tutibus eximios; velut audacem fortem; et prodigum libera-
lem; nam multis ita videbitur; et simul vim habet subdolæ
conclusionis ex causa; si enim extra ullam necessitatem ad
subeunda pericula promtus est, multo magis videri potest
(*talis*), ubi id honestas exigit; et si sua quibuslibet dilargitur,

multo magis etiam amicis; nam est præstantia virtutis, omni-
30 bus benefacere. Considerare etiam oportet, apud quos laudemus; ut enim Socrates dicebat, audientibus Atheniensibus Athenienses laudare, difficile non est. Ac quæ apud quosque magni fiunt, de iis ita disserendum est, ac si re vera magnifacienda essent; ut inter Scythas, aut Lacedæmones, aut philosophos. Omninoque, quod in pretio est, eo perducere,
31 ut et honestum sit; nam videntur hæc vicina esse. Et quæcunque ita, ut conveniebat, gesta sunt; ut, si quis gessit digna majoribus suis, et iis, quæ prius gesserat; nam et in felicitatis parte ponendum, et honestum est, novam gloriam acquirere. Aut si quid melius et pulchrius actum est, quam convenire videbatur; ut, si quis in prosperis quidem rebus moderatus; in adversis vero magno et excelso animo est; aut potentior factus tanto æquior et placabilior. Tale est illud Iphicratis, *Ex qualibus ad qualia;* et illud Olympionicæ,

Pridem humeris duram gestabam corbem;

et illud Simonidæ,

Quæ patremque virumque et fratres nacta tyrannos.

32 Quando autem laus ex actionibus oritur; proprium vero est viri boni, consulto agere; conandum est, ut, quod actum est, consulto actum esse ostendatur. Utile vero est ad hoc, ut idem sæpius aliquis egisse videatur. Quocirca et ea, quæ contigerunt, et quæ fortuito evenerunt, ita sumenda sunt, ac si consulto facta sint; nam si multa et consimilia proferantur, id argumentum virtutis esse videbitur, et rei consulto factæ.
33 Est autem laus oratio magnitudinem virtutis declarans. Ostendendum igitur est, tales esse actiones; encomium autem operum est. Quæ autem extra sunt (*die æussern Umstænde*) ad fidem faciendam (*assumenda sunt*); ut nobilitas, et educatio; consentaneum enim est, ex bonis bonum oriri, et ita educatum talem esse; quocirca etiam celebramus eos, qui jam tale quid gesserunt. Nam opera sunt signa, quo quisque sit animi habitu; quoniam laudaremus eum, qui tale nihil fecerit, si certe talem eum esse crederemus, (*qui ejusmodi opera facere*
34 *possit.*) Macarismus vero et Eudæmonismus (*orationes, quibus* beatum *et* felicem *aliquem prædicamus*), inter se quidem eadem sunt; sed cum his (*de quibus modo dictum est*) non eadem;

sed ut felicitas continet virtutem, sic hæc eudæmonismo continentur.

Communem autem formam et rationem habent laudes et 35
deliberationes; quæ enim in consilio dando præciperes, ea, mutato tantum orationis genere, encomia fiunt. Quando 36
igitur, quæ facere, et qualem esse virum bonum oporteat, tenemus, hæc quasi præcepta tradentes inflectere, et ipso dicendi genere immutare oportet; velut non oportet superbire fortunæ bonis, sed suis. Hoc ita dictum præcepti vim habet; laudis autem hoc modo; magno et excelso animo est non fortunæ bonis fretus, sed suis. Itaque cum quempiam laudare velis, vide, quid præcipias; et, quando præceperis, vide, quid laudes. Genus autem dicendi necessario aliud 37
atque aliud erit, cum oratio, qua quid vetatur, in eam, qua nihil vetatur, commutata fuerit.

Utendum est etiam multis eorum, quæ ad augendum va- 38
lent; ut, si solus, vel primus, vel cum paucis, vel etiam, si quid maxime fecerit; omnia enim hæc honesta sunt. Ex temporibus quoque et rerum momentis multa ad laudandum ducuntur; talia sunt, si quis fecerit supra, quam convenire videbatur. Et si sæpe eadem in re bene se gessit; magnum enim, neque fortuito, sed ipsius virtute factum videtur. Et si quæ ad incitandum et honorandum valent per hunc reperta et comparata sunt; et in quem primum encomium factum est; ut, in Hippolochum, et Harmodium et Aristogitonem, statuis iis in foro positis. Similiter vero etiam in contrariis. Quod si ex eo ipso, (*qui laudatur*,) satis multa non suppetant, comparandus erit cum aliis; quod quidem faciebat Isocrates, ut qui tractandis judiciis erat assuetus. Cum illustribus autem comparare oportet; amplum et præclarum enim est, si præstantibus viris præstet. Accommodata est autem amplificatio 39
ad laudes; nam in exsuperantia versatur; exsuperantia vero e genere pulchrorum est. Quare si cum illustribus non liceat, certe tamen cum plurimis comparare oportet, cum exsuperantia ipsa virtutem indicare videatur. Omnino autem formarum 40
omnibus orationum generibus communium Amplificatio quidem ostentativis accommodatissima est; actiones enim confessas hæ sibi ad tractandum sumunt, ut nihil aliud requiratur, quam ut augeantur et exornentur; Exempla autem delibera-

tivis; nam ex præteritis tanquam vaticinantes de futuris judicamus; Enthymemata vero judicialibus; causam enim et demonstrationem maxime recipit id, quod factum est, cum
41 clarum sit. E quibus laudes et vituperationes fere omnes ducuntur, et quæ intueri oportet laudantes et vituperantes, et unde cum encomia oriuntur, tum probra, hæc fere sunt; his enim cognitis, contraria quoque nobis perspicua erunt; nam ex contrariis vituperandi argumenta sumuntur.

CAP. X.

De accusatione et defensione; ex quot et quibus facere oporteat syllogismos.

DE accusatione et defensione, ex quot et quibusnam syllo-
2 gismos eruere oporteat, jam dicendum est. Consideranda nimirum sunt tria, quæ, quotque sint ea, quibus ad inferendam injuriam impelluntur; secundum vero, quomodo ipsi fuerint affecti; tertium denique, quibus, et quomodo affectis (*injuriam*) fecerint.

3 Explicemus igitur hæc deinceps, si prius definierimus, quid sit injuriam facere. Jam vero sit injuriam facere sponte lædere adversus legem. Lex autem est alia propria, alia communis. Voco autem propriam quidem, ex qua scripto comprehensa civitas administratur; communem vero, quæcunque non scripta probari omnium gentium consensu videntur. Sponte autem faciunt, quæcunque scientes, nec coacti. Non autem quæcunque sponte, eadem omnia etiam consulto faciunt; at quæcunque consulto, eadem omnia scientes; nemo
4 enim id ignorat, quod consulto facere instituit. Cur autem lædendi et male faciendi adversus legem consilium capiant, (*causæ sunt*) improbitas et incontinentia; nam si qui habeant vitium aut unum, aut plura, eatenus sunt etiam injusti; ut, avarus circa opes; intemperans vero circa voluptates corporis; mollis circa ignaviam; timidus circa pericula; timidi enim periculi socios propter metum deserunt; ambitiosus propter honorem; iracundus propter iram; victoriæ cupidus propter victoriam; injuriæ memor propter ultionem; stultus propter errorem in dijudicando justo et injusto; impudens propter existimationis contemtum. Similiter vero etiam aliis vitiis

laborantes circa hæc singula (*injusti sunt*). Sed hæc quidem 5
facile intelligi possunt tum ex iis, quæ de virtutibus dicta sunt, tum ex iis, quæ de permotionibus animi dicturi sumus. Reliquum est, ut dicamus, cujus rei causa, et quomodo affecti, et quos injuria afficiant. Primum igitur exponamus, quarum 6
rerum aut appetitione, aut fuga, ad faciendam injuriam aggrediantur. Constat enim, accusanti quidem diligenter videndum esse, quot et cujusmodi ex his in adversario insint, quorum cupiditate homines injuriam aliis faciunt; defendenti autem, cujusmodi et quot ex his non insint. Omnes autem omnia 7
faciunt partim non per se ipsos; partim vero per se ipsos. Atque eorum quidem, quæ non per se ipsos, alia fortuito faciunt, alia ex necessitate. Eorum autem, quæ necessario, alia quidem per vim; alia vero natura. Quare omnia, quæ non per se ipsos faciunt, alia quidem fortuito; alia vero natura; alia denique per vim. Quæcunque autem per se ipsos, quorumque ipsi causæ sunt, alia quidem consuetudine, alia vero appetitione; eorumque partim appetitione rationis participe, partim rationis experte. Est autem voluntas quidem 8
appetitio boni cum ratione conjuncta; nemo enim aliud vult, quam quod bonum putaverit; appetitiones vero rationis expertes sunt ira et cupiditas. Ita quæcunque (*homines*) agunt, ob unam e septem causis agant necesse est: fortunam, vim, naturam, consuetudinem, rationem, iram, cupiditatem. Ulte- 9
rius autem ea distinguere pro ætatum, aut habituum animi, aut aliarum rerum agendarum varietate, supervacaneum est. Non enim si evenit juvenibus, ut iracundi sint, aut cupiditatibus efferantur, causa est juventus, cur talia faciant, sed ira et cupiditas. Neque (*divites et egentes*) propter divitias aut paupertatem talia faciunt, sed pauperibus quidem propter indigentiam evenit, ut opes concupiscant; divitibus vero propter facultatem, ut voluptates non necessarias sectentur. Verum hi quoque agent non divitiis et paupertate impulsi, sed cupiditate. Similiter vero etiam justi injustique, et alii, qui secundum habitus agere dicuntur, iisdem impulsi causis omnia agent; aut enim ratiocinatione, aut motu animi; sed illi quidem bonis moribus motibusque animi; hi vero contrariis. Contingit autem, ut hosce habitus hæcce conse- 10
quantur; alios vero alia; statim enim forsitan temperantem

propter temperantiam opiniones de voluptatibus et cupiditates bonæ consequuntur; intemperantis vero his ipsis de
11 rebus contraria judicia sunt. Quare ejusmodi quidem divisiones prætermittendæ sunt; considerandum autem est, quæ quosque consequi soleant; nam albus quidem an ater sit aliquis, magnus an parvus, nihil ad hanc rem interest; utrum vero juvenis an senex, justus an injustus sit, hoc jam interest. Omninoque, quæcunque ita eveniunt, ut varient mores hominum; velut, dives aliquis an pauper videatur, intererit aliquid; et adversa an prospera fortuna uti. Hæc igitur postea persequemur; nunc de reliquis primum disseramus.

12 Proficiscuntur autem a fortuna, quorum causa est indefinita, et quæ non alicujus causa fiunt; neque semper, neque plerumque, neque ordinatim. Patent vero hæc ex ipsa for-
13 tunæ definitione. Natura vero (*fiunt*), quorum in ipsis causa est, eaque secundum legem aliquam; aut enim semper, aut plerumque eodem modo eveniunt; siquidem, quæ eveniunt præter naturam, ea accurate considerare nihil necesse est, naturane quadam, an aliam ob causam eveniant. Videri autem
14 potest fortuna quoque talium causa esse. Vi autem (*fiunt*), quæ per ipsos agentes eveniunt, contra quam cupiant, aut
15 faciendum esse statuant. Consuetudine vero (*agunt*), quæ-
16 cunque faciunt propterea, quia sæpe fecerunt. Judicio autem (*fiunt*), quæcunque ex iis, quæ bona diximus, utilia esse videntur, aut ut finis, aut ut pertinentia ad finem, si, quia prosunt, idcirco fiunt; nam quædam utilia etiam intemperantes faciunt, non propter utilitatem, sed propter voluptatem.
17 Per excandescentiam autem et iram (*fiunt*), quæ ad ultionem pertinent. Differunt vero *ultio* et *castigatio;* nam castigatio quidem refertur ad bonum ejus, qui eam recipit; at ultio ad eum, qui pœnam exigit, ut (*animus ipsius*) satietur. Quas circa res versetur ira, manifestum erit ex iis, quæ de motibus
18 animi dicturi sumus. Per cupiditatem autem fiunt, quæ suavia videntur. Est autem quoque solitum, et id, cui assuevimus, inter suavia; multa enim eorum, quæ natura suavia non sunt, ubi eis assueverint, cum voluptate faciunt. Denique, ut omnia summatim complectamur, quæcunque per se homines faciunt, ea omnia sunt aut bona, aut videntur bona, aut suavia, aut videntur suavia. Quando autem, quæ per se

faciunt, sponte faciunt; non sponte autem, quæ non per se; sequitur, ut omnia, quæ sponte faciunt, aut bona sint, aut videantur bona, aut suavia sint, aut suavia videantur. Etenim pono etiam in bonis depulsionem malorum, aut eorum, quæ videntur mala, item commutationem majoris in minus; nam hæc quodammodo expetenda sunt; et liberationem ab iis, quæ molesta sunt, aut videntur, aut majorum in minora commutationem, eodem modo in jucundorum numero.

Comprehendendum igitur est, quot, et quænam sint tum 19
utilia, tum suavia. Ac de utili quidem dictum est prius in deliberativis; de suavi autem nunc disseramus. Contentos vero nos esse oportet definitionibus cujusque rei, si neque obscuræ sint, neque exquisitæ.

CAP. XI.

Quænam sint jucunda.

POSITUM sit igitur nobis, voluptatem esse motionem quandam animi, et constitutionem vigentem sensuque percipiendam in statu convenienti naturæ; molestiam autem 2
esse contrarium. Quod si voluptas tale quiddam est, patet, jucundum quoque esse id, quod talem affectionem efficit; quod autem eam destruit, aut contrariam constitutionem efficit, esse molestum.

Necesse igitur est, jucundum esse plerumque, ad id, quod 3
naturæ consentaneum est, tendere; maximeque, cum ea, quæ ex natura fiunt, statum convenientem naturæ suæ recuperaverint; et (*jucundas esse*) consuetudines; nam id, cui assuevimus, tanquam in naturam abit; naturæ enim simile quiddam est consuetudo; nam Sæpe et Semper inter se vicina sunt; natura autem ejus est, quod semper; consuetudo vero ejus, quod sæpe (*fit*). Et (*jucundum est*), quod violentum non est; 4
vis enim naturæ adversatur. Quare necessitatibus adjuncta est molestia; recteque dictum est,

Nam quidquid facere est cuique necesse, grave est;

curas vero, et studia, et contentiones, esse molestas; nam necessaria hæc sunt et violenta, nisi in consuetudinem abie-

rint; tunc autem consuetudo voluptatem efficit. Contraria autem illis suavia sunt; quocirca remissiones animi, et laborum vacationes, et negligentia, et ludi, et cessationes, et somnus, in rebus suavibus sunt; nihil enim horum ad neces-
5 sitatem refertur. Et quidquid cupimus, suave est; nam cupiditas est jucundi appetitio. Cupiditatum autem aliæ rationis expertes sunt; aliæ vero cum ratione conjunctæ. Voco autem rationis expertes, quæ non ex opinione aliqua nascuntur; tales autem sunt, quæ vocantur naturales, ut quæ a corpore proficiscuntur; qualis est alimenti (*cupiditas*), sitis et fames, et cujuslibet alimenti generis cupiditas; eæque omnes, quæ versantur circa ea, quæ gustu percipimus, et circa res venereas, omninoque circa ea, quæ tangi possunt, et circa odoratum bene olentium, et auditum, et adspectum. Cum ratione autem conjunctæ (*cupiditates sunt, quæ eorum sunt*), quæ (*homines*) ex aliqua persuasione concupiscunt; multa enim et spectare et possidere cupiunt, quod aliquid de iis audierunt, et sibi
6 persuaserunt. Quoniam autem voluptate affici in eo positum est, ut motus aliquis sentiatur, phantasia vero imbecillis quædam sensio est, phantasia etiam quædam comitatur recordantem et sperantem ejus, quod recordatur aut sperat; hoc autem posito, constat, vivide recordantes et sperantes etiam voluptate
7 affici, siquidem etiam sensio (*adest*). Itaque necesse est, omnia suavia eo delectare, quod aut præsentia sentiantur, aut hæreant in memoria, aut spe præcipiantur futura; sentiunt enim homines præsentia, præterita vero meminerunt, et spe-
8 rant futura. Jucunda autem sunt recordatu, non ea tantum, quæ, cum præsentia essent, suavia erant, sed et quædam non suavia, si quid pulchrum et bonum postea accesserit. Unde et illud dictum est,

> Dulcis malorum est memoria, ubi illa effugeris.

Et illud:

> Post mala namque viro quædam est meminisse voluptas
> Quæ passus, quanta extulerit quam multa labore.

Hujus vero rei causa est, quia jucundum quoque est malo
9 carere. Quæ autem in spe sunt, (*ita demum oblectant*), si præsentia aut magnam voluptatem, aut utilitatem videantur allatura, aut utilitatem ab omni molestia sejunctam. Omnino

autem, quæcunque præsentia oblectant, eorum et spes et memoria plerumque jucunda est. Quo fit, ut et irasci suave sit; quomodo Homerus etiam de ira cecinit,

Cui liquidi mellis dulcedine cesserit humor;

nemo enim irascitur ei, a quo plane non putat pœnas se exigere posse; neque potentia superioribus; (*his enim homines*) aut non irascuntur, aut minus. Et plerasque cupidi- 10
tates voluptas quædam comitari solet; aut enim memoria repetentes, quomodo potiti sint, aut se potituros sperantes, voluptate quadam perfunduntur; ut qui febricitantes siti torquentur, gaudent tum recordantes, quomodo biberint, tum sperantes fore, ut bibant. Et amantes perpetuo loquentes, et 11
scribentes, et versus facientes de amoribus suis, voluptatem ex eo sentiunt; in his enim omnibus recordatione fit, ut id, quod amant, sibi etiam sentire videantur. Immo vero in omnibus principium illud amoris est, cum aliquo non præsente tantum, sed absentis quoque memoria oblectantur; quare etiam (*voluptatem aliquam sentiunt*), si absentia (*ejus quod amant*) anguntur. Luctibus quoque et lamentationibus 12
adjuncta est voluptas quædam. Nam luctus quidem oritur, propterea quod aliquis non amplius sit; voluptatem vero sentimus, si recordamur et intuemur quodammodo ipsum, et quæ faceret, et qualis esset. Unde illud quoque dictum est,

Sic ait; et cunctis lugendi incussit amorem.

Dulce est etiam ulcisci se; nam quod non consequi molestum 13
est, id consequi dulce est; irati autem incredibiliter animo cruciantur, si doloris sui pœnas repetere non possunt; gaudent autem spe ultionis. Jucundum est quoque vincere, non 14
solum victoriæ cupidis, sed omnibus; nam qui vincit, hoc ipso sibi superior videtur, quod quidem omnes cupiunt, aut remisse, aut vehementius. Quando autem vincere jucundum 15
est, necesse est, suaves quoque esse lusus, in quibus decertatur, aut tibia canendo disputandove contenditur; frequens enim in his victoria contingit; et ludos talorum, et pilæ, et aleæ, ac tesserarum. Idemque dicendum est de ludis paulo severioribus; nam eorum quidam, si quis illis assuetus fuerit, jucundi fiunt; quidam autem statim jucundi sunt, ut venatio,

omnisque ars feras captandi; ubi enim certamen est, ibi quoque victoria. Unde etiam causarum judicialium et contentiosarum disputationum jucunda est tractatio iis, qui assue-
16 verunt, quique in iis valent. Honos quoque et bona existimatio in numero sunt rerum suavissimarum, quoniam quisque putat, talem et tantæ virtutis se esse; eoque magis, si id dicunt ii, quos ipse vere sentire arbitratur. Tales autem sunt vicini magis, quam qui procul habitant; et familiares, et noti, et cives magis, quam extranei; et qui sunt magis, quam qui futuri sunt; et prudentes, quam imprudentes; et multi, quam pauci; nam hos verisimilius est vera dicere, quam contrarios; quos enim aliquis valde contemnit, ut puerulos aut bestias, quo in honore, quave existimatione apud eos sit, non laborat ipsius quidem existimationis gratia; sed, si forte, ob aliud
17 quidpiam. Est et amicus in rebus jucundis; nam et amare dulce est; nemo enim vinum amat, quin vino gaudeat; et amari jucundum. In eam enim opinionem adducitur hîc quoque, qui se amari videt, ut bonum se putet, quod omnes, qui ejus rei sensum aliquem habent, concupiscunt. Amari autem
18 est ipsum propter se carum haberi. Jucundum est quoque admirationi esse, quoniam id quoque ipsum honori est. Sed et adulatione permulceri et adulator ipse in jucundis sunt;
19 nam adulator speciem præbet admiratoris et amici. Et eadem crebro facere dulce est; cui enim assuevimus, id jucundum
20 esse dicebamus. Et alia ex aliis mutare dulce est; mutando enim ad statum convenientem naturæ perducimur; quia perpetua in statu eodem permansio superat habitum naturæ consentaneum. Unde dictum est illud,

Rerum omnium jucunda commutatio est;

propterea enim jucunda sunt, quæ intervallo temporis fiunt, et homines, et res; nam mutatio est ex præsenti; simul vero etiam, quod interjecto tempore fit, id raritas ipsa commendat.
21 Et discere jucundum est et admirari plerumque; nam in admiratione inest quædam [discendi] cupiditas; itaque, quod admirabile est, commovet etiam cupiditatem sui; discendo
22 autem constituitur animus in statu consentaneo naturæ. Et beneficium tribuere, et beneficium accipere, jucunda sunt; nam qui beneficium accipiunt, consequuntur id, quod volunt;

qui autem tribuunt, ostendunt, se habere et superiores esse, quæ utraque (*homines*) appetunt. Quoniam autem jucundum est, bene aliis facere, fit, ut jucundum quoque hominibus sit, propinquos corrigere, et inchoata perficere. Itemque cum 23
jucundum sit discere et admirari et talia, necesse est, jucunda esse, quibus imitatio aliqua continetur, qualia sunt pictorum, et statuariorum, et poëtarum opera, et quidquid denique bene ac scienter imitatione expressum sit, etiamsi res ipsa imitando efficta jucunda non sit; non enim hac gaudet, sed quia ratiocinando colligit, hoc illud esse; ex quo evenit, ut aliquid discat. Et subitæ fortunæ conversiones, et conservatio ex 24
periculis, quæ propemodum oppresserint; omnia enim hæc admirationem excitant. Quando autem quod naturæ convenit 25
suave est, et quæ ejusdem generis sunt, id natura sunt; omnia ejusdem generis et similia plerumque jucunda sunt; ut homo homini, et equus equo, et juvenis juveni. Hinc quoque ducta sunt proverbia,

Æqualis æqualem delectat;

et

Semper similem;

et

Fera novit feram;

et

Graculus semper cum graculo;

et id genus alia. Quoniam autem quidquid simile et ejusdem 26
generis est, idem jucundum est, et ita quisque maxime affectus est ad semet ipsum, necesse est, omnes sui amantes esse, aut magis, aut minus; omnia enim hæc maxime insunt cuique erga semet ipsum. Et quoniam omnes sui amantes sunt, necesse est, cuique etiam sua jucunda esse; ut, opera, rationes. Quocirca et adulatorum amantes plerumque sunt, et eorum, a quibus amantur, et honoris, et liberorum; nam liberi cujusque ipsius opera sunt. Et inchoata perficere jucundum est; nam ipsorum jam opus fit. Et quoniam impe- 27
rare suavissimum est, sapientem etiam videri suave est; nam Sapere est imperatorium quiddam; est autem sapientia multorum et admirabilium scientia. Præterea, quia plerique omnes honoris studiosi sunt, necesse est, ut et propinquos reprehendere jucundum sit. Itemque, in quo quis sibi vide- 28

tur excellere, in eo otium collocare; quemadmodum etiam Euripides ait:

> Namque urget illud quisque, et in illo temporis
> Ponit diurni maximam partem libens,
> In quo ipsemet se vincit, ac præstat sibi.

29 Similiter vero etiam, cum lusus jucundus sit omnisque animi remissio, etiam risus necessario in jucundis est. Necesse autem est, omnia ridicula jucunda esse, et homines, et orationes, et facta. Disputatum vero est separatim de ridiculis in libris de Poëtica. De jucundis igitur hæc dicta sint; molesta autem manifesta erunt ex contrariis. Atque hæc sunt, quibus adducti homines injurias faciunt.

CAP. XII.

Qualesnam faciant injuriam, et quibus in rebus, et quibusnam hominibus.

QUOMODO autem affecti, et quos præcipue injuria afficiant, nunc explicemus. Adducuntur igitur ad faciendam injuriam, cum putant, rem et effici, et a se effici posse. Sive sperant fore, ut, cum fecerint, lateant, sive ut, re detecta, impune abeant; sive ut pœna minor sit lucro, quod vel ipsi consecuturi sunt, vel ii, quos amant. Quænam quidem fieri posse videantur, et quæ minus, in sequentibus explicabitur;
2 hæc enim communia sunt omnibus Rhetorices partibus. Illi autem putant maxime, posse se, cum quid injuste fecerint, pœnam effugere, qui dicendo valent, et in rebus agendis versati sunt, multaque certamina obierunt. Tum qui amicis
3 abundant. Et qui opibus. Et maxime quidem, si ea, quæ diximus, habeant ipsi; sin minus, si tales amicos habeant, aut ministros, aut participes sceleris; his enim omnibus fit, ut et
4 facere possint, et latere, et pœnam effugere. Et si amici sint vel iis ipsis, quos injuria afficere meditantur, vel judicibus; nam amici et minus sibi cavent ab injuria, et (*ea accepta*) transigunt potius, quam ut eam judicio persequantur; judices vero gratificantur iis, quibus amici sunt; eosque vel omnino
5 absolvunt, vel levem eis pœnam imponunt. Ad latendum autem apti sunt, quorum ipsa conditio crimini adversari videtur; ut, si qui infirmo corpore est accusetur, quod alium

verberarit, aut pauper, et deformis adulterii postuletur. (*Ea quoque facile surripiuntur*), quæ valde in aperto sunt, et ante oculos posita; non sollicite enim custodiuntur, propterea quod neminem omnino putant (*tam audacem fore, ut ea aggrediatur*). Et quæ tanta ac talia sunt, ut ea nemo adhuc aggressus 6
sit; nam hæc quoque non custodiuntur; omnes enim, ut a morbis, sic ab injuriis usitatis cavent sibi; quo autem morbo nemo adhuc laboravit, ab eo nemo sibi cavet. Et quibus 7
nemo inimicus est, et quibus multi; nam illi quidem sperant fore, ut lateant, quoniam nemo sibi ab illis cavet; hi vero latent, quia non videntur facile quemquam aggressuri fuisse, cum sibi ab eis omnes caverent; et quia paratam habent excusationem, nunquam se id aggredi ausuros fuisse. Et qui 8
possunt occultare, (*quod surripuerunt*), aut mutata forma, aut loco, aut venditione facili. Et qui re detecta possunt judicii periculum repellere, aut in longum tempus differre, aut judices corrumpere. Et qui, si mulctati sint, possunt mulctæ solutionem repellere, aut in longum tempus differre, aut propter paupertatem nihil habent, quod amittant. Et quibus lucra 9
quidem manifesta, aut magna, aut in propinquo sunt; mulctæ vero aut parvæ, aut obscuræ, aut quæ in longum diem differantur. Et id, quo perfecto, nulla pœna par emolumento est, quale quiddam habere tyrannis videtur. Et quibus injuste 10
facta quæstui; pœnæ autem probro tantum sunt. Contraque, quibus injuste facta laudis etiam aliquid afferunt; ut si eadem opera quis patri matrive factas injurias ulciscatur, sicut Zenoni contigit; pœnæ autem aut pecunia, aut auxilio, aut aliqua ejusmodi re luuntur; utrique enim et utroque modo affecti facile ad inferendam injuriam adducuntur, nisi quod non iidem, sed qui moribus sunt inter se contrariis. Et qui sæpe aut latuerunt, aut pœnas non dederunt. Et qui sæpe 11
frustra tentarunt aliquid efficere; sunt enim quidam et in his, sicut in rebus bellicis, eo ingenio, ut victi denuo pugnent. Et 12
quibus voluptas præsens proponitur, quod autem dolorem inurit, in diem; aut quibus lucrum (*præsens*), pœna vero in diem; nam incontinentes tales sunt; incontinentia vero in iis omnibus rebus est, quæ appetuntur. Et quibus contra in 13
præsentia quidem excipiendum est aliquid molesti, aut quod detrimento sit; qui autem voluptatem et utilitatem postea con-

secuturi sunt diuturniorem; continentes enim et prudentiores
14 talia persequuntur. Et quæ videri possunt fortuito fecisse, aut necessitate, aut natura, aut consuetudine; et omnino per errorem, non animo injuriam faciendi. Et qui ex bono et
15 æquo secum actum iri sperant. Et qui rei alicujus indigentes sunt. Indigent autem duobus modis; aut rebus necessariis,
16 ut pauperes; aut supervacaneis, ut opulenti. Et qui in valde bona existimatione sunt, et qui magna infamia laborant; illi quidem, quod nemo facile crediturus sit, (*eos tale quid fecisse*); hi vero, tanquam nihilo majore infamia futuri. Sic igitur af-
17 fecti homines aggrediuntur injuriam facere. Injuria autem afficiunt præcipue hos, et ejusmodi res, qui habent ea, quorum ipsi indigent vel ad necessitatem, vel ad abundantiam,
18 vel ad voluptatem fruendam. Et procul absentes, et qui prope sunt; nam his quidem cito aliquid eripere possunt; illi vero non cito se ulcisci queunt; e. c. qui Carthaginienses deprædantur.
19 Et eos, qui sibi non cavent, neque diligentes sunt in se ac rebus suis tuendis, sed qui facile credunt; hos enim latere facile est. Et remissos ac negligentes; solliciti enim hominis est injurias suas persequi. Et verecundos; non enim
20 facile adducuntur, ut de lucro contendant. Et eos, qui a multis injuriam acceperunt, neque tamen eam persecuti sunt,
21 tanquam qui sint, ut in proverbio est, *Mysorum præda*. Et quos nunquam, et quos sæpe (*læserunt*); utrique enim negligentes sunt in cavendo; cum illi quidem nunquam læsi sint;
22 hi autem non jam amplius (*se læsum iri putent*). Et qui accusati alias sunt, aut facile accusari possunt; hi enim neque judicio experiri volunt, cum judices metuant; neque fidem facere possunt, ex quo genere etiam sunt aliis odiosi et invisi.
23 Et eos, adversus quos prætendere aliquid possunt, ut quod aut majores eorum, aut ipsi, aut eorum amici, aut læserint, aut lædere voluerint vel ipsos, vel majores, vel eos, quorum curam habent; atque id est, quod proverbio dicitur:

Colore tantum malitia aliquo indiget.

24 Et inimicos, et amicos; nam hos quidem facile est (*lædere*); hos vero suave. Et amicis carentes. Et eos, qui neque in dicendo, neque in rebus agendis valent; aut enim non aggrediuntur injuriam suam persequi, aut transigunt, aut nihil

cupiditate homines injuriam aliis faciunt; defend
cujusmodi et quot ex his non insint. Omnes au
faciunt partim non per se ipsos; partim vero p
Atque eorum quidem, quæ non per se ipsos, a
faciunt, alia ex necessitate. Eorum autem, quæ
alia quidem per vim; alia vero natura. Quare
non per se ipsos faciunt, alia quidem fortuito; a
tura; alia denique per vim. Quæcunque autem p
quorumque ipsi causæ sunt, alia quidem consue
vero appetitione; eorumque partim appetitione r
ticipe, partim rationis experte. Est autem volu
appetitio boni cum ratione conjuncta; nemo enim
quam quod bonum putaverit; appetitiones vero r
pertes sunt ira et cupiditas. Ita quæcunque (*homi*
ob unam e septem causis agant necesse est: fortu
naturam, consuetudinem, rationem, iram, cupidita
rius autem ea distinguere pro ætatum, aut habitu
aut aliarum rerum agendarum varietate, supervac
Non enim si evenit juvenibus, ut iracundi sint, au
tibus efferantur, causa est juventus, cur talia faci
et cupiditas. Neque (*divites et egentes*) propter
paupertatem talia faciunt, sed pauperibus quidem
digentiam evenit, ut opes concupiscant; divitibu
pter facultatem, ut voluptates non necessarias
Verum hi quoque agent non divitiis et paupert
sed cupiditate. Similiter vero etiam justi injusti
qui secundum habitus agere dicuntur, iisdem imp
omnia agent; aut enim ratiocinatione, aut motu
illi quidem bonis moribus motibusque animi; hi
trariis. Contingit autem, ut hosce habitus hæ
quantur; alios vero alia; statim enim forsitan te

efficiunt. Et eos, quibus opus non est tempus conterere ex- 25
spectantes, dum aut judicetur, aut mulcta solvatur; cujus generis sunt hospites et qui victum sibi industria sua comparant; nam parvis absolvuntur, et facile [tales] acquiescunt. Et eos, qui multas injurias fecerunt, aut tales, quales ipsi 26
nunc accipiunt; prope enim est, ut ne injuria quidem esse videatur, si quis ejusmodi injuriam acceperit, quali ipse alios afficere solitus fuerat; dico autem, ut si quis hominem in alios petulantem et contumeliosum verberarit. Et eos, qui 27
male quidpiam ipsis aut fecerunt, aut facere voluerunt, aut volunt, aut facturi sunt; id enim et dulce est et pulchrum; et prope est, ut ne injuria quidem videatur. Et eos, quibus 28
lædendis gratum facient aut amicis, aut iis, quos admirantur, aut iis, quos amant, aut dominis, aut omnino iis, ad quorum voluntatem ipsi vitam suam dirigunt. Et eos, a quibus sperant se aliquid æqui bonique consecuturos esse. Et eos, de 29
quibus jam conquesti sunt, quibusque amicitiam renuntiarunt; nam et talia prope accedere videntur ad id, quod injuria vacat; qualia sunt, quæ Callippus faciebat adversus Dionem. Et 30
eos, quibus alii eandem injuriam illaturi sint, nisi ipsi (*occuparint*), tanquam nullam amplius deliberationem res capiat; quemadmodum Ænesidemus dicitur Geloni, qui cives in servitutem redegerat, cottabia misisse, ut qui, quod ipse facturus erat, occupasset. Et eos, quos ubi injuria affecerint, multa 31
postea juste facere poterunt, tanquam facile medicaturi; quemadmodum Jason Thessalus aiebat, *Quædam injuste facienda esse, ut postea multa juste facere possis*. Et (*eas injurias facile* 32
committunt), quas omnes aut multi facere soliti sunt; sperant enim, se veniam consecuturos esse. Et (*ea surripiunt*), quæ 33
facile est occultare; talia vero sunt, quæ vel cito consumuntur; ut esculenta; vel facile mutari possunt vel figuris, vel coloribus, vel mixtionibus. Vel quæ multifariam abscondere 34
facile est; talia vero sunt, quæ facile possunt portari, et parvis in locis abscondi. Et a quibus non discrepantia, planeque 35
iis similia prius habebat is, qui injuriam fecit. Et quæcunque proferre ii, quibus injuria facta est, pudore prohibentur; ut si contumelia quis affecerit uxores proprias, aut se ipsum, aut filios. Et quæ qui persequatur videatur lites sectari; talia autem et sunt parva, et ea, quibus venia (*tribui solet*). Quo-

modo igitur affecti injurias faciant, et circa qualia, et qualibus, et quam ob causam, hæc fere sunt.

CAP. XIII.

De injuriis et de æquis.

OMNIA vero injuriarum et juste factorum genera distinctius explicemus, hinc ducto principio. Justa nimirum et injusta dupliciter distinguuntur, tum respectu ad duas leges
2 habito, tum ratione eorum, ad quos referuntur. Dico autem legem aliam quidem propriam; aliam vero communem. Propriam quidem eam, quam sibi quique statuunt; eamque aut non scriptam, aut scripto comprehensam. Communem autem eam, quæ naturalis est; est enim justum quoddam natura et injustum, quod omnes quodammodo vaticinantur, etiamsi nulla de eo inter illos communicatio aut pactio intercesserit. Quale etiam Antigone apud Sophoclem dicere videtur, justum esse affirmans, sepelire Polynicen, quamvis vetitum sit, quod id natura justum sit:

> Neque enim hodie jus hoc receptum est, aut heri,
> Æternitate fixum ab omni sed viget,
> Neque origo quæ sit ejus, ulli cognitum est.

Et ut Empedocles dicit de non interficiendis animantibus; hoc enim non aliis quidem justum est, aliis vero non justum,

> Sed sese in populos spatia alta per ætheris omnes
> Porrigit, effuso splendet qua lumine cœlum.

Et ut dicit in Messeniaco Alcidamas.

3 Eorum quoque ratione, ad quos pertinet, in duo genera (*justum*) distinguitur; nam quæ facienda, aut non facienda sunt, referuntur aut ad totam communitatem, aut unum aliquem ex communitate. Unde et juste et injuste agere duobus modis aliquis potest; aut enim ratione alicujus certi et definiti, aut in commune. Nam qui adulterium facit, aut verberat, unum aliquem certum lædit; at qui militiam detrectat, ipsum commune.

4 Omnibus igitur injuriarum generibus distinctis, et aliis quidem ad ipsum commune, aliis vero ad alium aliosve pertinentibus, prius repetito, quid sit injuriam accipere, cetera

persequamur. Injuriam accipere nimirum est aliquid injuste 5
pati a sponte facientibus; supra enim definitum est, sponte
agentem demum injuriam facere. Quoniam autem necesse 6
est, injuriam accipientem lædi et invitum lædi, læsionum quidem genera ex supra dictis perspicua sunt. Bona enim et mala per se antea distinximus, et spontanea esse docuimus, quæ scientes faciunt. Itaque necesse est, omnes accusationes 7
aut ad commune, aut ad privatum referri; et (*de eo esse, quod quis commisit*) aut nescius, aut invitus, aut sponte et sciens; idque aut consulto, aut aliqua animi permotione. Sed de ira 8
quidem dicetur, ubi de animi perturbationibus agemus. Qualia autem, et quomodo affecti consulto faciant, in superioribus dictum est. Quoniam vero sæpe, cum se id, quod objicitur, 9
fecisse fateantur, ipsam criminis denominationem non agnoscunt, aut (*negant, factum suum tale esse,*) ut ea denominatione notandum sit; e. c. cepisse quidem se, sed furatos non esse; et priores verberasse, neque tamen contumeliam fecisse; et una fuisse, sed adulterium non fecisse; aut furatos esse, sed non fecisse sacrilegium; neque enim quidquam abstulisse, quod Deo sacrum sit; aut coluisse quidem, sed non agrum publicum; aut collocutos quidem cum hostibus esse, sed non prodidisse; propterea hæc quoque accurate distinguenda sunt, quid sit furtum, quid contumelia, quid adulterium; ut, sive probare velimus, esse, sive, non esse, possimus, quid in quaque re juris sit, patefacere. Sunt autem hæc omnia in eo posita, 10
ut id, de quo agitur, injustum et improbum, aut non injustum esse, doceamus; improbitas enim et ipsum Injuste facere a consilio pendent; ejusmodi autem nomina etiam consilium adsignificant, ut contumelia et furtum; non enim, si quis verberavit, ideo statim contumeliam fecit; sed si certo consilio (*verberavit*), ut alium ignominia afficeret, aut ipse ex eo voluptatem perciperet. Neque omnino aliquis furatus est, si clam sustulit; sed si in damnum alterius, et ut sua augeret, furatus est. Similiter vero etiam in aliis se habet, quemadmodum in his.

Quando autem justorum et injustorum duo genera esse 11
dicebamus; unum eorum, quæ scripta sunt; alterum non scriptorum; de iis quidem, de quibus leges loquuntur, dictum est; eorum autem, quæ non scripta sunt, duo etiam genera

12 sunt. Nam alia quidem cum eximia quadam virtute et improbitate conjuncta sunt, quibus probra et laudes, honores atque dedecora, et dona (*proposita sunt*); velut, gratiam habere bene merito, et ei vicissim benefacere, et promtum esse ad opem amicis ferendam, et quæcunque alia sunt ejusmodi; alia vero sunt ex propria lege et instar supplementi scriptæ
13 legis; nam Æquum videtur etiam justum esse. Æquum autem est justum scripta lege prætermissum. Evenit autem hoc partim invitis legislatoribus, partim etiam sponte eorum; invitis quidem, cum eos aliquid fugerit; sponte vero, cum quid certo definire non possint, sed necesse sit, universe loqui, res autem non ita se habet, sed plerumque. Et quæcunque propter infinitatem definire facile non est; ut, τὸ vulnerare ferro, et quanto, et quali; ætas enim defecerit, si quis ea enu-
14 merare velit. Si res igitur sit indefinita, sit autem lex de ea ferenda, necesse est, universe loqui; itaque etiamsi annulum quispiam habens manus alicui intulerit, aut percusserit, lege quidem scripta tenetur, et injuste facit; revera autem injuste
15 non facit; atque hoc Æquum est. Quod si autem Æquum est, quod diximus, patet, quænam sint æqua, et iniqua, et quinam sint homines iniqui; nam quibus oportet veniam
16 tribuere, æqua sunt. Et non parem pœnam statuere per errorem commissis, et injuriis; neque erratis et infortuniis. Sunt autem infortunia quidem, quæ præter rationem, et sine malitia; errata vero, quæ non præter rationem, sed tamen sine malitia (*fiunt*); at injuriæ, quæ neque præter rationem, et cum malitia conjuncta sunt; nam quæ per cupiditatem
17 fiunt, eadem ab improbitate proficiscuntur. Æquum est etiam iis ignoscere, quæ fert humana imbecillitas. Neque legem, sed legislatorem intueri oportet. Neque ad verba legis, sed ad sententiam legislatoris respiciendum est. Neque quid factum, sed quo animo ac consilio factum sit, (*considerandum*
18 *est*). Neque partem, sed totum. Neque (*considerare oportet*), qualis nunc sit is, (*qui insimulatur,*) sed qualis aut semper, aut plerumque fuerit. Et magis in memoria habere (*oportet*), quid boni acceperis, quam quid mali; et beneficia magis, quæ acceperis, quam ea, quæ contuleris. Et æquo animo acceptam injuriam ferre. Et malle verbis, quam factis, rem
19 decerni. Et malle ad arbitrum ire, quam ad judicem; arbiter

enim æquitatem intuetur; judex vero legem; et ejus rei causa inventus est arbiter, ut æquitas magis valeat. Æqua igitur hoc modo definita sunto.

CAP. XIV.

De injuriis majoribus et minoribus.

MAJORES autem injuriæ sunt, quæ a majori injustitia manant; quo fit, ut etiam minimæ sint maximæ; quemadmodum Melanopum accusabat Callistratus, quod templi ædificatores tribus semiobeliis sacris fraudasset; at justitiæ contraria ratio est. Causa autem illarum est, quod (*facientes*) potestate superant; nam qui tria semiobelia sacra furatus est, is nullo fraudis genere abstenturus videtur. Interdum igitur majus dijudicatur hoc modo; interdum vero ex damno. Et 2
(*major injuria est*), cui par pœna reperiri non potest, sed quæcunque statuatur, minor est. Et cui remedium adhiberi nullum potest; nam odiosa est et irreparabilis. Et pro qua pœnas exigere læsus non potest; nam immedicabilis est; ultio enim et coercitio medicina quædam est. Et si læsus, et 3
qui injuriam accepit, ipse de se grave supplicium sumsit; multo enim majori pœna dignus est, qui fecit; ut, Sophocles Euctemonis causam agens, qui ob illatam sibi contumeliam se jugulaverat, negavit se minoris litem æstimaturum, quam quanti eam læsus ipse sibi æstimasset. Et quam quis solus, 4
aut primus, aut cum paucis intulit. Magnum est quoque eadem in re sæpe peccare. Et propter quam quæsita et excogitata sunt ea, quæ ad prohibendum et ad mulctandum valent; ut, Argis pœnam in eos statuunt, qui causam legi ferendæ dedit, et propter quos carcer ædificatus est. Et in- 5
juria fera magis digna est major. Et quæ magis consulto facta est. Et quam audientes cohorrescunt potius, quam miserantur. Et oratoria quidem talia sunt, si quis multa jura sustulerit, aut violaverit; velut, jusjurandum, dexteras, fidem datam, connubii jura; est enim cumulus quidam injuriarum. Et si quis eo loco injuste fecerit, quo pœnis affici solent, qui 6
id faciunt; quale quid committunt falsi testes; ubi enim non injuste fecerit, qui ne in judicio quidem id facere veretur? Et quæ maximum pudorem incutiunt. Et si quis eum læsit,

a quo beneficium acceperat; pluribus etiam modis injustus
7 est, quod ei et damnum det, et beneficium non reddat. Et si adversus jura non scripta; melioris enim viri est, justum esse citra ullam necessitatem. At scripta jura necessitatem imponunt, non scripta nullam. Alio autem modo, si adversus scripta; nam qui neque terrore legum, neque propositis poenis ab injuria absterretur, multo etiam injustior fuerit, ubi nulla poena proposita est. De majori igitur et de minori injuria dictum est.

CAP. XV.

De fidei faciendæ rationibus artis expertibus.

NUNC de iis faciendæ fidei rationibus, quæ artis expertes vocantur, sequitur ut breviter disseramus; sunt enim hæ pro-
2 priæ judiciorum. Sunt autem numero quinque, Leges, Testes, Pacta conventa, Quæstiones, Jusjurandum.
3 Primum igitur dicamus de legibus, quomodo iis utendum sit sive adhortanti sive dissuadenti, sive accusanti sive defen-
4 denti. Constat enim, si lex scripta causæ nostræ adversetur, utendum esse communi lege, et iis, quæ æquitati consentaneæ
5 sunt, ut justioribus. Et hoc est optimo animo judicare, non
6 ea, quæ scripta sunt, præfracte sequi. Et æquitas quidem semper manet, neque unquam mutatur communis illa lex; nam est naturalis; at leges scriptæ sæpe mutantur; unde dictum est in Sophoclis Antigone; nam defendit hæc se, quod fecerit quidem adversus legem Creontis, sed non adversus legem non scriptam:

> Neque enim hodie jus receptum est, aut heri,
> Æternitate fixum ab omni sed viget.
> Cujus causa ego nolui ullius hominis—.

7 Et jus verum quiddam est atque utile, non autem quod videtur; itaque ne lex quidem scripta; non enim facit id, quod opus ac munus est legis. Et judex est quasi spectator quidam
8 ac probator nummorum, ut jus æreosum discernat a vero. Et est melioris viri, leges non scriptas, quam scriptas sequi et con-
9 stanter observare. Illud quoque videndum est, num lex alicui legi probatæ, aut etiam ipsa sibi adversetur; e. c. nonnunquam lex jubet, pacta conventa rata esse; alia vero vetat, ne

adversus legem pacta ulla fiant. Et num ambigua sit, ut tor- 10
quere eam liceat et videre, utram in partem deflexa justior et causæ nostræ utilior videbitur; deinde ea uti. Et si res qui- 11
dem, propter quas lex lata est, non amplius maneant, lex autem ipsa maneat; tentandum est, ut hoc planum faciamus, et hac ratione adversus illam pugnemus. Quod si lex scripta 12
pro nostra re faciat, tunc dicendum est, (*quod jurant judices,*) se optimo animo (*judicaturos*), non eo receptum esse, ut adversus legem judicare liceat, sed ne pejerent, si forte legem non intellexerint. Et neminem persequi id, quod simpliciter bonum est, sed quod sibi. Et nihil interesse, non condantur leges, an non observentur. Et ne in aliis quidem artibus expedire, adversus earum præcepta ingeniosum videri, v. c. si medicus (*id agat*); neque tam nocere errorem medici, quam si quis assuescat non parere imperanti. Et hoc esse, quod dicitur, velle esse sapientiorem legibus, quod maxime commendatis legibus prohibetur. Ac de legibus quidem ita disputatum sit.

Ad testes vero quod attinet, sunt eorum duo genera, alii 13
antiqui, alii recentes. Et horum alii, qui in periculum veniunt; alii, qui extra periculum sunt. Dico autem antiquos quidem poëtas, aliosque illustres viros, quorum judicia nota et testata sunt; ut, Athenienses in controversia de Salamine Homero teste usi sunt; et Tenedii nuper Periandro Corinthio adversus Sigeenses; et Cleophon adversus Critiam elegis Solonis, cum diceret, domum ipsius jam pridem turpibus deliciis deditam fuisse; alias enim nunquam dicturus fuisset Solon,

Dic flavo Critiæ, patris ut præcepta sequatur.

De præteritis igitur ejusmodi testes sunt. De futuris autem 14
et oraculorum interpretes; quemadmodum Themistocles, ut navali prœlio dimicarent, lignea mœnia interpretatus est. Præterea etiam proverbia, ut supra dictum est, testimonia sunt; ut, si quis auctor est, ne amicitiam faciamus cum sene, ei pro testimonio erit proverbium,

Ne seni faxis benigne;

et ut filios occidat, patres qui occiderit:

Desipit occiso natos qui patre relinquit.

Recentes autem, qui et illustres sunt, et aliqua de re judica- 15
runt; nam utilia sunt horum judicia iisdem de rebus contro-

versantibus; ut, Eubulus in judiciis usus est adversus Charetem eo, quod dixit Plato in Archibium, increbuisse in civitate, ut multi improbos se esse profiteantur. Et qui in partem periculi
16 veniunt, si mentiri videantur. Tales igitur talibus tantum de rebus testes sunt; fuitne, an non fuit; estne, an non est. Quale autem quidque sit, (*de eo idonei*) testes non sunt, ut,
17 justum an injustum, utile an inutile sit. [Testibus ab ætate nostra remotis etiam his in rebus maxima habetur fides.] Certissimi autem sunt antiqui; quia corrumpi non possunt. [Rationes vero faciendæ fidei a testimoniis proficiscuntur.] Testes quidem non habenti (*dicendum est*), ex probabilibus argumentis judicandum esse; atque id esse, (*quod dicitur,*) optimo animo judicare. Neque fieri posse, ut argumenta pecunia proposita adducantur ad judices fallendos. Neque unquam argumenta probabilia convinci, quod falsum pro testimonio dixerint. Habenti autem adversus iis destitutum (*dicendum est*), probabilia non sub judicium cadere. Et nihil opus fore testibus, si ex argumentis cujusque rei veritas co-
18 gnosci possit. Sunt autem testimonia alia quidem de ipso, alia vero de adversario. Et alia quidem de re, alia vero de moribus. Quare manifestum est, nunquam defutura esse utilia testimonia; si enim de re non suppetent, quibus aut confirmetur a nobis dictum, aut quæ adversario contraria sint; at de moribus vel nostris in bonam partem, vel adversarii in
19 contrariam non deerunt. Cetera vero de teste, aut amico, aut inimico, aut inter utrumque interjecto, aut bona existimatione florente, aut mala fama laborante, aut inter utrumque interjecto, et quæcunque ejusmodi discrimina sunt, iisdem ex locis sumenda sunt, ex quibus etiam enthymemata ducimus.

20 Ad pacta conventa autem quod attinet, eatenus in iis tractandis oratoris munus versatur, ut ea aut firmet, aut elevet, aut fidem iis conciliet, aut detrahat; si causam quidem suam adjuvent, ut ea rata esse debere confirmet; sin autem
21 pro adversario faciant, contra. Ad fidem igitur iis vel conciliandam vel detrahendam eadem plane ratio est, quæ tractationis testium; quales enim sint, qui tabulas subscripserint, quive eas asservent, talia et pacta ipsa habentur. Ac si quidem uterque fateatur, pactum initum esse, et illud pro nobis faciat, roborandum est; nam pactum lex quædam privata est,

et singularis. Et pacta quidem non faciunt legem ratam; leges autem rata faciunt pacta secundum legem conventa. Omninoque lex ipsa pactio quædam est; ita ut, quicunque fidem fallit, pactionemque subvertit, leges ipsas tollat. Præterea pleraque negotia, etiam quæ sponte fiunt, pactis continentur; ut, si quis ea irrita faciat, mutuum inter homines commercium tollatur. Et reliqua huc pertinentia facile est perspicere. Sin autem (*pacta*) causæ nostræ adversentur, et adversarios sublevent, primum quidem quæcunque adversus legem contrariam dici poterint, huc quoque convenient; absurdum enim est, cum legibus, si recte positæ non sint, sed fefellerint, qui eas tulerunt, standum esse non putemus, pactis necessario standum esse arbitremur. Dicemus etiam, judicem quasi dispensatorem juris esse, ut, quid justius sit, non quid pactis comprehensum sit, eum spectare oporteat. Et jus quidem perverti non potest neque fraude, neque per vim; natura enim valet. At pacta interdum ineuntur et deceptis hominibus et coactis. Præterea considerandum est, num conventio repugnet alicui legi aut scriptæ, aut communi, et iis, quæ justa et honesta sunt. Itemque, num aliis conventionibus posterioribus, seu prioribus; aut enim posteriores ratæ sunt, priores autem irritæ; aut priores sunt justæ, posterioribus vero admixta fraus est, utro modo expedierit. Respiciendum porro est ad utilitatem, sicubi forte ipsis judicibus tallum pactionum observatio nocitura sit, et quæcunque alia ejusmodi sunt; nam hæc quoque facile intelligi possunt.

22 23 24 25

Quæstiones autem testimonia quædam sunt. Ideirco illis tribuitur fides, quod necessitas quædam adjuncta est. Non est difficile igitur, quæ de illis dici possint, perspicere; quibus aut confirmentur, si pro nobis faciant, ut quod solæ ex omni testimoniorum genere veræ sint; aut si adversus nos et adversarium sublevent, dissolvat quis eas, vel veræ si fuerint, disputans contra totum earum genus; nam tormentis coacti nihilominus falsa dicunt, quam vera; et interdum obdurant, ne vera dicant; interdum facile mentiuntur, ut cruciatu liberentur citius. Habenda autem in promtu sunt exempla nota judicibus, quibus ita usu venisse doceamus.

26

Jurisjurandi autem quadripertita tractatio est; aut enim illud aliquis defert, et accipit, aut neutrum; aut alterum qui-

27

dem facit, alterum vero detrectat; i. e. aut defert quidem, sed non accipit; aut accipit quidem, sed non defert. Ac præter hæc alia etiam ratio est, cum juratum est, aut ab hoc,
28 aut ab illo. Qui igitur non defert, (*dicet, se id non facere,*) quoniam (*homines*) facile pejerant. Et quod (*adversarius*) quidem, si juraverit, onere solvendi liberabitur; at si non juraverit, sperat ipse, fore, ut judices eum damnent. Et malle se hujus rei periculum facere in judicibus; illis enim se fidere,
29 adversario non fidere. Non accipit autem (*jusjurandum delatum*), quoniam (*turpe sibi videri dicet*), pecuniæ causa jurare. Et quoniam, si improbus esset, facile juraturus esset; præstat enim, ut aliquid lucri facias, improbum esse, quam absque ullo lucro; nam si juraverit, habiturum se esse (*pecuniam*); sin autem non juraverit, non habiturum esse. Atque ita jurisjurandi detrectatio a virtute quadam proficisci videbitur, non a pejerandi metu; et Xenophanis dictum huic accommodari potest, non esse æquam provocationem divini numinis contemtori adversus pium ac religiosum, sed tantundem esse, ac si robustus infirmum provocet, ut aut verberet
30 ipse, aut vapulet. Si autem jusjurandum accipiet, (*dicet,*) se sibi fidem habere, adversario non habere. Et inverso Xenophanis dicto ita utetur, æquum esse, ut divini numinis contemtor jusjurandum deferat, pius vero juret; neque enim ferendum esse, si, qua de re juratos alios judicare vult, de
31 eadem jurare ipsemet nolit. Si autem defert, (*dicet,*) pium esse, totam rem Diis permittere. Et adversario nihil opus esse aliis judicibus; se enim illi judicandi potestatem facere. Absurdum autem esse, qua de re ipse jurare nolit, si de ea
32 jurare alios postulet. Quando autem, quomodo singula seorsim tractanda sint, constat, illud quoque constat, quomodo debeant copulata tractari; ut, si quis accipere quidem vult, sed deferre non vult; aut contra deferre quidem, sed non accipere; aut si utrumlibet facere paratus est, aut si neutrum. Nam ut res ipsas, sic quæ in quaque dicenda erunt, ex iis, quæ jam diximus, copulari necesse est. Quod si juratum sit, et jusjurandum ei ipsi, qui juravit, adversetur, negabit, perjurium esse, eo non stare; nam et qui injuste facit, sponte facit; qui autem pejerat, injuste facit; at quæ per vim et per erro-
33 rem fiunt, ab invitis fiunt. Recurrendum igitur eo est, ut

pejerare non in ore, sed in mente positum esse dicamus. At si juraverit adversarius, dicemus, omnia pervertere eum, qui eo, quod ipse juravit, stare nolit; nam propterea quoque iis legibus utimur, in quas juravimus; et a vobis quidem, judices, postulamus, ut ea, quæ jurastis, observetis; nos autem iis, quæ juravimus, stare nollemus? Et quidquid aliud amplificando dici poterit. Ac de probationibus quidem artis expertibus hæc dicta sint.

ARISTOTELIS

LIBRORUM TRIUM

DE ARTE RHETORICA

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Quomodo judex sit afficiendus.

UNDE igitur ducenda sint ea, quibus utamur in suadendo et dissuadendo, vituperando et laudando, accusando et defendendo, et quæ opiniones et propositiones utiles sint ad faciendam in his rebus fidem, diximus. Fere enim de his, et ex his ducuntur enthymemata proprie in unoquoque orationum ge-
2 nere. Quoniam autem Rhetorica ad audientium existimationem dirigitur; nam et qui deliberant, et qui judicia exercent, judicant: necessario videndum est oratori non tantum, ut oratio apta sit ad demonstrandum, et ad faciendam fidem, sed et ut orator cujusdammodi videatur, et judex certo quodam
3 modo afficiatur. Multum enim interest ad fidem, maxime quidem in deliberationibus, deinde autem in judiciis quoque, cujusmodi videatur dicens, et quomodo eum erga se affectum esse audientes arbitrentur; tum præterea, quomodo ipsi quo-
4 que affecti sint. In deliberationibus quidem utilius est, sententiam dicentem talem videri; in judiciis vero auditorem hoc vel illo modo affectum esse. Non enim eadem videntur amantibus, ac iis, qui oderunt, neque iratis, ac iis, qui sedato et composito animo sunt; sed aut omnino alia, aut certe non æque magna. Nam amans facile ejus, de quo judicat, culpam aut nullam esse, aut exiguam putat; in eo autem, qui odit, contra evenit. Et cupienti quidem, atque ad bene sperandum

propenso, si suave sit, quod futurum proponitur, et fore, et bonum fore videtur; vacuo autem cupiditate et ægre ad sperandum adducendo contra. Tres vero causæ sunt, cur dicentes 5
digni videantur, quibus habeatur fides; nam præter argumenta tot sunt ea, propter quæ credimus. Sunt autem hæc prudentia, virtus, et benevolentia. Nam mentiuntur in dicendo et in dando consilio, aut propter hæc omnia, aut propter horum aliquod. Aut enim per imprudentiam non recte opi- 6
nantur; aut sentientes recte per improbitatem non ea dicunt, quæ sibi videntur; aut prudentes quidem et boni viri sunt, sed non benevolentes. Quo fit, ut, cum, quid sit factu optimum, norint, non tamen id suadeant; neque alia præterea hujus rei causa reperiri potest; quare necesse est, eum, in quo hæc omnia inesse videantur (*prudentia, virtus, benevolentia*), fide dignum ab auditoribus existimari. Quibus quidem rebus 7
prudentiæ et probitatis opinio conciliari queat, ex iis, quæ de virtutibus disputata sunt, petendum est. Nam quibus rationibus efficimus, ut alius talis habeatur, iisdem consequi poterimus, ut ipsi quoque tales esse videamur. De benevolentia 8
autem et amicitia jamnum in explicatione motuum animi dicendum est. Sunt vero motus animi, quibus immutati homines aliter atque aliter judicant, illi, quos consequuntur molestia et voluptas; velut ira, misericordia, metus, quæque alia hujusmodi sunt, sicut et his contraria. Horum autem 9
uniuscujusque tractatio tripertita esse debet; e. c. cum de ira disseritur, quomodo affecti homines propensi ad iram sint, et quibus, quasque ob causas irasci soleant. Nam si horum unum, aut duo, non autem omnia, teneamus; non poterimus (*in audientium animis*) iram gignere; eademque est ratio ceterorum. Quemadmodum igitur in superioribus propositiones quasdam descripsimus, ita in his quoque faciamus, eodemque modo de iis disseramus.

CAP. II.

Quibus irascantur, et quomodo affecti, et quas ob causas.

SIT igitur Ira appetitio cum ægritudine conjuncta ulciscendi, quod aliquis aut nos ipsos, aut nostrorum aliquem, cum id facere non conveniret, neglexisse videatur. Quod si hæc iræ 2

vis et natura est, necesse est, iratum certo ac definito alicui irasci; ut Cleoni, non autem (*universe*) homini; idque, quod is aut sibi, aut suorum alicui quidpiam fecerit, facturusve fuerit. Omnem iram comitatur voluptas quædam, ea viz. quæ capitur ex spe futuræ ultionis; suave enim est cuique, consecuturum se putare, quæ appetit; nemo autem appetit ea, quæ nullo modo posse fieri putat; at iratus appetit, quæ assequi se posse putat. Quocirca præclare de ira dictum est,

quæ melle liquenti
Suavior humano succrescit in pectore glisci.

Consequitur enim voluptas quædam tum ob eam, quam diximus, causam, tum quod (*irati*) in ulciscendo mente et cogitatione versantur. Itaque species animo tunc obversans voluptatem quandam efficit, qualis est ea, quæ capitur in somniis.
3 Quoniam autem *negligere* est ita de aliqua re opinari, ut ea nihili facienda videatur; siquidem et mala et bona, et quæ ad ea pertinent, digna studio ducimus; quæ autem aut plane nullum, aut perexiguum momentum habent, ea nihili facienda arbitramur; tria sunt neglectus genera, contemtio, incommo-
4 datio, et contumelia. Nam et qui contemnit, negligit; quæ enim nihili facienda ducunt, ea contemnunt; et quæ nihili sunt, negligunt; et qui incommodat, negligere videtur; est enim incommodatio studium impediendi ea, quæ alius vult, non ut impediens fructum ullum ex eo percipiat, sed tantum, ut ne alter id, quod vult, consequatur. Quoniam igitur alterum negligit, non ut ipse fructum percipiat, manifestum est, illum non putare, alterum sibi nocere posse; metueret enim ille, nec negligeret; neque alterum ulla in re alicujus momenti
5 juvare posse; daret enim operam, ut amicus esset alter. Is quoque, qui contumeliam facit, negligit; est enim contumelia, ita nocere et lædere, ut alter simul ignominia afficiatur, non ut is, qui facit, commodum ullum ex eo consequatur, neque quod ipsi quidquam factum sit, (*cur id facere debeat*), sed ut libidini suæ obsequatur; qui enim (*injuriam*) referunt, non
6 contumeliam faciunt, sed ulciscuntur. Causa autem voluptatis, quam nonnulli facienda contumelia capiunt, est, quod, quibus male faciunt, eis se ita demum superiores esse putant. Quare et juvenes et divites contumeliosi sunt; ita enim dum faciunt, sibi superiores videntur. Contumelias autem pro-

prium est detrahere alteri dignitatem; id autem qui facit, negligit; quod enim nihili est, id nullo in pretio est, neque ut bonum, neque ut malum. Unde iratus Achilles ita loquitur,

Omni me Atrides plane spoliavit honore;
Nam mihi præcipuum dederant quod munus Achivi,
Præreptum suaque adductum in tentoria servat.

Et,

Nullius ut pretii atque incerta sede vagantem;

ut qui propterea irascatur. Convenire autem putant, se magni 7
fieri ab inferioribus genere, potentia, virtute, omninoque qua quisque in re multo alium superat; ut pecunia pauperem dives; dicendi facultate pollens indisertum; imperans imperio subjectum; dignum imperio se putans dignum, cui imperetur. Unde illud,

Regum magna ira potentum est.

Et,

Conceptam tamen iram alta sub mente recondit;

stomachantur enim propter eum, quem supra ceteros obtinent, dignitatis gradum. Itemque iis, a quibus bene sibi fieri putant 8
oportere; hi vero sunt, quibus quisque bene fecit, aut facit, aut ipse, aut suorum aliquis, aut causa sua, aut (*bene facere*) vult, aut voluit. Jam igitur ex his constat, quomodo affecti 9
ipsi irascantur, et quibus, et quas ob res. Nam ipsi quidem, cum ægro animo sunt; appetit enim aliquid is, cui ægre est; sive igitur quis ei directo adversetur; ut si sitienti (*aliquis*) obstet, ne bibat; sive non (*plane directo*), peræque tamen idem facere videtur; et sive contra tendat quis, sive etiam non adjuvet, seu qua alia in re molestus sit ita affecto, his omnibus (*ita affectus*) irascitur. Quare ægrotantes, pauperes, 10
amantes, sitientes, omnino qui aliquid cupiunt, neque id consequuntur, iracundi sunt et facile incitantur; maxime quidem adversus præsentem ipsorum statum negligentes; ut, ægrotus quidem adversus eos, (*qui negligunt*) in iis, quæ ad morbum pertinent; pauper adversus negligentes in iis, quæ ad paupertatem; bellum gerens adversus negligentes in iis, quæ ad bellum; amans adversus negligentes in iis, quæ ad amorem pertinent; similiter vero etiam in aliis; prout enim quisque affecto animo est, ita in eo via strata est ad iram ex hac aut illa re concipiendam. Præterea vero (*irascitur aliquis*), si con- 11

tra exspectabat fore; majorem enim molestiam inurit, quod valde præter opinionem accidit; sicut et magis delectat, si, quod volumus, evenit. Quare ex his quoque perspicuum est, quæ horæ, tempora, affectiones, et ætates facile ad iram incitari queant, et quando, et ubi; constat etiam, quo magis in eis sunt, eo incitari facilius; ergo ipsi quidem ita affecti facile ad iram
12 impelluntur. Irascuntur porro deridentibus, et ludibrio habentibus, et dictis aculeatis mordentibus; contumelia enim afficiunt. Et iis, qui talia damna inferunt, ut in eis insit ludibrii ac contumeliæ significatio; necesse autem est, talia esse, quæcunque neque ulciscendi causa fiunt, neque utilia sunt facientibus; jam enim per contumeliam fieri videntur.
13 Et maledicentibus, et contemnentibus iis in rebus, in quibus ipsi maximum studium ponunt; ut honorem captantes e studio philosophiæ (*irascuntur*), si quis in philosophiam invehatur; qui autem *ideas* amplectuntur, si quis doctrinæ de ideis
14 adversetur; similiter vero etiam in aliis. Multo autem magis irascuntur, si suspicentur, ea, (*quibus ornati videri volunt,*) non inesse sibi, aut omnino, aut non valde, aut etiam se tales non videri. Quod si autem egregie se instructos putent iis bonis,
15 de quibus punguntur, non curant. Et amicis magis, quam non amicis; putant enim convenientius esse, bene sibi ab
16 illis fieri, quam (*ab iis, qui amici*) non sunt. Et iis, qui consueverant ipsis honorem habere, eosque curare, si id facere desierint; etenim ab his se contemni putant; alioqui hos idem facturos esse, (*quod prius*); et iis, qui non vicissim bene
17 faciunt, neque parem gratiam referunt. Et iis, qui contrariis rebus student, si inferiores sint; nam videntur contemnere hi omnes; atque illi quidem (*videntur eos, quibus adversantur, contemnere*), ut inferiores; hi vero (*se negligi putabunt*), ut ab
18 inferioribus. Major etiam ira commovetur, cum, qui contemnunt alios, ipsi nullo loco ac numero sunt; positum est enim, iram excitari, cum quis ab iis negligitur, a quibus non con-
19 venit; convenit autem inferioribus non negligere. Amicis autem (*irascuntur*), si bene dicendi, aut benefaciendi occasionem prætermittant; et multo magis, si contraria faciant; et si indigentes non animadvertant; quemadmodum Antiphontis Plexippus Meleagro (*succensebat*); signum enim neglectus est, non animadvertere; nam, quæ curamus, ea nos non la-

tent. Et iis, qui infortuniis ipsorum lætantur, omninoque iis, 20
quos in adversis suis rebus tranquillo animo esse vident; alterum enim inimici signum est, alterum negligentis. Et iis, qui non curant, sintne molesti futuri; unde et mala nuntiantibus irascuntur. Et iis, qui aut audiverunt de ipsis, aut 21
viderunt in ipsis, quæ turpia sunt; similes enim sunt aut negligentibus, aut inimicis; nam amici condolescunt; mala propria autem spectantes omnes dolent. Præterea (*irascuntur*) 22
quinque (*potissimum hominum generibus*), si ab his negliguntur, iis, quibuscum de honore contendunt, quos admirantur, quos sui admiratores esse cupiunt, quos verentur, et iis, qui ipsos verentur; his omnibus, si quis eorum contemserit, magis irascuntur. Et iis, qui in talibus despiciunt, in quibus ipsis 23
turpe sit non opitulari; cujusmodi sunt parentes, liberi, uxores, imperio subjecti. Et iis, qui gratiam non reddunt; nam hoc quoque neglectus genus est ab officio alienum. Et 24
iis, qui jocantes loquuntur cum serio agentibus: est enim talis dissimulatio contemtui affinis. Et iis, qui propensi sunt ad 25
benefaciendum aliis, si non ipsis quoque (*benefaciant*); nam et hoc contemtus significationem habet, quod aliis omnibus tribuas, id alicui uni non tribuere. Sed etiam oblivio iram 26
efficit, ut fere nominum; videtur enim et oblivio neglectus signum esse; nam nascitur quidem oblivio ex incuria; incuria autem neglectus quidam est. Quibus igitur irascantur, et 27
quomodo affecti, et quas ob causas, simul dictum est. Patet autem, oratori videndum esse, eum iram concitare vult, ut auditores oratione ita afficiat, quomodo qui affecti sunt facile irascuntur, et in adversariis ea inesse ostendat, propter quæ irascuntur, et tales esse, qualibus irascuntur.

CAP. III.

Quomodo affecti lenes sint, et erga quos, et quibus rebus deliniantur.

QUANDO autem Irasci et Deliniri adversantur, itemque ira et lenitas, explicandum est quoque, quomodo affecti lenes sint, et erga quos, et quibus rebus deliniantur. Sit igitur de- 2
linitio sedatio et restinctio iræ. Si igitur irascuntur homines 3
negligentibus, neglectus autem est spontaneum quid, apparet,

iis, qui aut tale nihil fecerint, aut inviti fecerint, aut de qui-
4 bus ita opinemur, mites eos fore. Itemque iis, qui facere volebant, contra quam fecerunt; et (iis), qui ipsi in se tales
5 sunt; nemo enim se ipsum negligere videtur. Et iis, qui fatentur, quosque pœnitet; quasi enim hoc ipsum pœna loco sit, quod dolent se ita fecisse, cessant ab ira. Observamus autem hoc in punitione servorum; nam negantes et causam suam defendentes severius punimus; at si merito se vapulare fatentur, ira nostra conquieseit. Causa autem est, quod rei manifestus negare impudentia est; impudentia vero est ne-
glectus et contemtus; itaque quos valde contemnimus, eos
6 non verentur. Et iis, qui humiliter se abjiciunt, nec contradicunt; videntur enim fateri, se inferiores esse; inferiores autem metuunt; et nemo, quem metuit, despicatur. Conquiescere autem iram adversus eos, qui se abjiciunt, canes
7 etiam ostendunt, qui sedentes non mordent. Et serio agentibus, cum ipsi serio agant; videntur enim nos cura et studio
8 dignos putare, haudquaquam contemnere. Et iis, qui nobis aliquando majoribus in rebus gratificati sunt; et precantibus,
9 et deprecantibus; nam humiliores sunt. Et non contumeliosis, neque ludibrio habentibus, neque parvi facientibus, sive in nullum, sive non in bonos viros, sive non in homines ejus-
10 dem conditionis, qualis ipsi sunt, (*tales sint*). Omnino autem ad leniendam facientia ex contrariis iræ potenda sunt. Et iis, quos metuunt et reverentur; nam quamdiu ita affecti sunt, non irascuntur; impossibile enim est, metuere aliquem
11 eidemque simul irasci. Et iis, qui per iram aliquid fecerunt, aut non irascuntur, aut minus irascuntur; non enim videntur per neglectum fecisse; eum enim, cui irascitur, nemo plane negligit; nam neglectus sine ægritudine animi est; at ira
12 semper cum ægritudine. Et iis, qui ipsos verentur. Et qui contra affecti sunt, atque irati, eos ad lenitatem propensos esse constat; ut in ludo, in risu, in festo, in die hilari, re bene gesta, in abundantia; omnino, in hilaritate et voluptate non insolenti, et in bona spe. Porro interjecto tempore, cum non
13 recentes ab ira sumus; tempore enim ira sedatur. Sedatur etiam ira adversus aliquem excitata facilius, si alius pœnam ab eo sumserit prius. Præclare igitur Philocrates, quærente quodam, cum populus illi irasceretur, cur te non defendis?

Nondum, inquit; Quando igitur? Cum alium videro eodem crimine falso accusatum. Mitescunt enim, cum iram in alium effuderint; quod in Ergophilo contigit; nam licet illi magis infensi essent, quam Callistheni, liberarunt eum tamen, quia pridie Callisthenem capite damnaverant. Et si quando alios convicerint, et si (*ii, quibus irascuntur,*) in majus malum inciderint, quam ipsi irati illis intulerint; nam eos pœnam sibi dedisse putant. Et si ipsi (*irascentes*) putant, se injuste fecisse, et merito pati; non enim putant, se immerito pati; iram autem hinc commoveri dicebamus. Quare prius verbis castigare oportet; siquidem et servi ita castigati minus iniquo animo ferunt. Et cum putamus, eos, quos ultum imus, sensuros non esse, sibi a nobis dolorem inuri, et cur inuratur; ira enim singulos petit, ut ex ejus definitione constat. Quare recte poëta,

Dicito, me Trojæ eversor cæcavit Ulysses;

ut qui sibi ultus esse non videretur, nisi sciret ille (*Polyphemus*), et a quo, et quam ob causam. Itaque neque aliis, quicunque non sentiunt, irascuntur; neque amplius mortuis, uti qui jam ultima passi sint, nec doluerint, nec sensuri sint, quod irati concupiscunt. Bene igitur poëta de Hectore mortuo, cum ab ira revocare vellet Achillem:

Nunc etenim in terram sensu furit ille carentem.

Constat igitur, lenire ac mitigare volentibus ex his locis argumentandum esse; ut eos quidem, quos placatos volunt, tales efficiant; eos autem, quibus illi irascuntur, ostendant aut metuendos, aut verendos, aut (*aliis in rebus*) gratificatos esse, aut invitos fecisse, aut iis, quæ fecerunt, supra modum dolere.

CAP. IV.

Quosnam homines amant et oderunt, et quas ob causas.

QUOS autem ament homines, quosque oderint, et quas ob causas, dicamus, postquam Amicitiam et quid sit Amare definierimus. Sit igitur Amare velle alicui ea, quæ bona arbitrare, idque ejus causa, non tua, ad eaque pro viribus illi procuranda propensum esse. Amicus autem est, qui amat et rursus amatur. Putant vero, se amicos esse, qui se ita inter se affectos esse putant. Quibus autem positis, necesse est, ami-

cum esse una gaudentem bonis, et una dolentem adversis (*alterius*), non propter aliud quid, sed propter ipsum (*alterum*). Omnes enim gaudent, cum ea eveniunt, quæ volunt; dolentque contrariis; ut molestiæ ac voluptates signa sint voluntatis.
4 Et quibus sunt eadem bona et mala, (*amici sunt;*) et qui iisdem amici sunt, iisdemque inimici; eadem enim hos velle necesse est. Itaque, cum alii velit illa, quæ ille quoque alter
5 vult, videtur huic amicus esse. Amant etiam eos, qui aut ipsis, aut iis, quos caros habent, beneficia tribuerunt; aut si magna, aut si promto atque alacri animo, aut certis quibusdam temporibus, idque ipsorum causa; aut quos existimant
6 velle benefacere. Et amicorum amicos, et amantes eos, quos
7 ipsi amant; et amatos ab iis, quos ipsi amant. Et qui iisdem inimici sunt, eosdemque oderunt, quos oderunt ipsi, et quos oderunt ii, quos ipsi oderunt; omnibus enim his eadem videntur bona esse, quæ ipsis; unde fit, ut ea velint, quæ ipsis
8 bona sunt; quod amici esse diximus. Porro eos amant, qui propensi sunt ad alios pecunia adjuvandos, vel ad eorum salutem defendendam; quare liberales et fortes viri in honore
9 sunt. Et justos; tales autem putant eos, qui non ex aliorum opibus victum sibi parant, cujusmodi sunt operarii; et ex his, qui agros colunt, et ex aliis maxime, qui ipsi laborem subeunt.
10 Et sapientes, quia non sunt injusti; eademque de causa
11 eos, qui se multis negotiis non implicant. Et eos, quibus amici fieri volumus, si ipsi idem velle videantur. Tales autem sunt, qui virtute præstant, qui bona existimatione sunt aut apud omnes, aut apud optimos, aut apud eos, quos ipsi,
12 quive ipsos admirantur. Porro, quorum convictus ac consuetudo suavis est; tales autem sunt faciles, neque ad peccata redarguenda propensi, neque concertationum avidi, neque litigiosi. Omnes enim tales pugnaces sunt; pugnantes autem
13 contraria velle videntur. Et in quibus inest dexteritas quædam et ad jocandum in alios, et ad excipiendos aliorum jocos; utrique enim idem petere videntur cum eo, quicum versantur; cum et in se dicta æquo animo ferre possint, et ipsi urbane in
14 alios dicant. Amant etiam laudantes bona, quæ in ipsis in-
15 sunt, et ex his maxime illa, quæ ipsi, ne insint verentur. Et
16 mundos corpore, et vestitu, et tota vita. Et qui exprobrare non solent neque peccata, neque beneficia sua; utrique enim

ad redarguendum propensi sunt. Et eos, qui acceptas inju- 17
rias facile obliviscuntur, neque animo conservant causas de aliis conquerendi, sed placabiles sunt; quales enim eos erga alios esse existimant, tales in se quoque fore arbitrantur. Et 18
non maledicos, quique non norunt neque propinquorum mala, neque nostra, sed bona tantum; id enim faciunt viri boni. Et eos, qui non adversantur iratis, aut serio aliquid agentibus; 19
tales enim pugnaces sunt. Et studiosos nostri (*amamus*); ut eos, qui nos admirantur. Et quos cura et studio dignos censemus. Et qui nostra consuetudine gaudent. Et qui talia 20
maxime experti sunt, in quibus volumus ipsi aut admirationi esse, aut egregii, aut jucundi et suaves videri. Amant etiam 21
quisque similes sui, et iisdem studiis deditos, nisi eorum alter alteri obstet, et nisi ex eodem studio victum sibi quærant; tunc enim evenit illud,

Figulus figulum.

Et eadem concupiscentes, modo hæc talia sint, ut ea simul con- 22
sequi queant; alioquin enim idem hic quoque evenit. Et eos, 23
erga quos ita affecti sunt, utne verecundentur apud eos ob eas res, quæ opinione tantum (*turpes habentur*), cum tamen eos non contemnant. Et quos verentur conscios habere eorum, quæ vere (*turpia sunt*). Et apud quos in pretio esse, aut a quibus 24
beati haberi, non tamen sibi invideri, volunt, hos aut amant, aut eis amici esse volunt. Et quos libenter ad consequenda bona 25
adjuverint, nisi majora sibi ex eo mala eventura sint. Et iis, 26
qui et absentes et præsentes æque amant; unde fit, ut qui tales sunt etiam erga mortuos, ab omnibus amentur. Omninoque eos amant, qui vehementer sunt amici amicis, neque eos deserunt; nam ex omnibus bonis maxime amantur boni amici. Et eos, qui apud se nihil fingunt; tales autem sunt, 27
qui etiam vitia sua detegunt; diximus enim, eorum, quæ opinione tantum turpia habentur, apud amicos nos non pudere; quod si igitur is, quem pudet, non amat, is, quem non pudet, amanti similis est. Et eos, qui metuendi non sunt, quibusque confidimus; nemo enim, quem metuit, diligit. Partes autem 28
amicitiæ sunt, sodalitas, necessitudo, cognatio, et quæcunque talia sunt. Quæ autem amicitiam efficiunt, sunt, amicitia, et 29
non rogatum aliquid fecisse, et si, cum feceris, aliis non prædicaveris; nam ita demum videtur (*aliquis*) fecisse illius causa,

30 (*cui tribuit beneficium,*) non propter aliud. De inimicitia vero et odio constat, ex contrariis quærenda argumenta esse. Effi-
31 ciunt autem inimicitias ira, incommodatio, criminatio. Ira quidem exsistit ex iis, quæ ad nos pertinent; at inimicitia ex iis etiam, quæ ad nos non pertinent; odimus enim, quem talem esse opinamur. Et ira semper spectat ad singula; ut Calliam, aut Socratem; odium vero etiam ad tota rerum genera; omnes enim furem et sycophantam oderunt. Et ira quidem tempore sanari potest; odium est insanabile. Et illa quidem molestiam inferre studet; hoc vero malum dare potius. Nam iratus sentire vult eum, in quem ultionem exercet; ejus vero, qui odit, nihil refert. Molesta autem omnia sentiuntur; at e malis, quæ maxima sunt, minime sentiuntur, ut injustitia et imprudentia; nullam enim molestiam vitii præsentia inurit. Et alterum cum ægritudine conjunctum est; alterum vero ea vacat. Ægre enim est ei, qui irascitur; at ei, qui odit, non item. Et illum quidem, si multa mala eveniant ei, (*cui iratus est,*) misericordia ceperit; hunc vero flectere nihil potest. Nam ille quidem eum, cui irascitur, vicissim moleste aliquid perferre vult; at ille eum, quem odit,
32 prorsus exstingui. Manifestum igitur est, ex his sumi posse ea, quibus tum eos, qui inimici amicive sunt, tales esse doceamus, tum eos, qui non sunt, tales faciamus, tum dissolvamus ea, quibus nitentur, qui horum utrumlibet dicent; tum, si, irane an odio aliquid factum sit, ambigatur, utram in partem maluerimus, audientium animos impellamus.

CAP. V.

Quid sit metus, quæ sint metuenda, et quomodo affecti homines metuant.

QUÆ autem, et quos, et quomodo affecti metuant, hac ratione intelligetur. Sit igitur metus molestia aut perturbatio quædam ex objecta specie imminentis mali, in quo insit vis aut interimendi, aut molestiæ inferendæ. Non enim omnia mala metuit aliquis; velut, ne injustus, neve tardo ingenio fiat; sed quæcunque aut magnas molestias afferre, aut etiam interimere possunt; atque hæc (*ita demum*), si non longe distent, sed propinqua esse videantur, ita ut immineant. Ho-

mines enim, quæ longe absunt, non timent. Nam sciunt omnes, sibi esse moriendum; sed quia id prope esse non putant, nihil curant. Quod si hæc metus natura est, necesse 2
est, ea esse terribilia, quæcunque videntur magnam vim habere interimendi, aut ita nocendi, ut magna aliqua molestia consequatur. Quocirca talium quoque signa terribilia sunt; prope enim adesse videtur terribile; nam et hoc ipsum est periculum, rei terribilis appropinquatio. Talia autem sunt inimici- 3
tia et ira potentum; constat enim, eos et velle et posse; quare fere jam in eo sunt, ut faciant. Et injustitia vim habens; 4
nam injustus eo ipso injustus est, quod vult. Et virtus con- 5
tumelia affecta, vim habens; constat enim, eam semper quidem cupere se ulcisci, nunc autem posse. (*Terribile est et-* 6
iam) metui ab iis, qui nocere possunt; paratos enim eos esse necesse est. Quoniam autem plerique homines improbi sunt, 7
et vinci se a lucro sinunt, et in periculis timidi sunt, terribile utplurimum est, ab alio quodam pendere. Itaque qui facinoris alicujus conscii sunt alii, metuendi sunt, ne aut prodant, aut deserant. Et qui possunt injuriam facere (*metuendi sunt illis*), 8
qui possunt injuria affici; utplurimum enim homines injuriam, cum possunt, faciunt. Et qui aut injuriam acceperunt, aut accepisse se putant; semper enim captant occasionem. Et qui injuriam fecerunt, si vires habeant, metuendi sunt; metuunt enim, ne, quod fecerunt, sibi referatur; nam positum erat, hoc terribile esse. Et competitores earum rerum, quas 9
utrique simul consequi non possunt; semper enim adversus tales bellum gerunt. Et qui terribiles sunt potentioribus, ipsis 10
etiam terribiles sunt; nam multo magis ipsis nocere possint, quam potentioribus; et quos timent ipsis potentiores, eandem ob causam. Et qui potentiores ipsis sustulerunt. Et qui in 11
impotentes impetum faciunt; aut enim jam metuendi sunt, aut certe cum viribus aucti erunt. Et ex injuria affectis et inimicis aut adversariis non ira effervescentes et libere loquentes, sed sedati et dissimulatores et callidi; nam incertum est, an prope sint; ita ut nunquam constet, eos longe abesse. Omnia autem terribilia terribiliora sunt, cum, si quid pecca- 12
tum sit, corrigi non potest; sed aut omnino talia sunt, ut corrigi nequeant, aut eorum correctio non in ipsorum, sed in adversariorum potestate sita est. Et adversus quæ auxilium

nullum est, aut non facile. Ut universe vero dicam, terribilia sunt, quæcunque cum aliis eveniunt aut imminent, misericordiam commovent. Terribilia igitur, et quæ metuunt (*homines*), hæc ferè præcipua sunt; quemadmodum autem affecti ipsi
13 metuant, nunc explicemus. Nimirum si metus est conjunctus cum exspectatione quadam excipiendi ac perpetiendi aliquid, quod interitum afferre possit, constat, eos non metuere, qui sibi nihil tale evenire posse arbitrantur, neque ea (*timeri*), quæ non putant sibi evenire posse, neque eos, a quibus non putant, neque tunc, cum eventura esse ea non putant. Necessario igitur ii demum timent, qui et sibi aliquid mali evenire posse, et ab iis, et hæc mala, et tunc evenire posse arbitran-
14 tur. Non putant autem, sibi tale quidquam accidere posse neque ii, qui in magna prosperitate aut sunt, aut esse sibi videntur; unde contumeliosi sunt, et contemtores, et audaces; tales autem efficit divitiarum affluentia, robur, amicorum copia, potentia; neque ii, qui omnia atrocia evenisse sibi jam putant, ita ut obriguerint ad futurum, quemadmodum ii, qui jam ad supplicium ducuntur; sed oportet spem aliquam subesse, servari se posse ab eo, de quo anxii sunt; cui rei hoc argumento est, quod metus homines ad consultandum excitat;
15 de rebus autem desperatis consultat nemo. Itaque si quando causæ nostræ expediet, ut auditores metuant, tunc ita eos dicendo afficere oportet, ut putent, talia sibi accidere posse, quod ea et majoribus ac potentioribus acciderint; ostendere quoque oportet ejusdem ordinis aliquos, qui perpetiantur perpessive sint, a quibus non putassent, et quæ non putassent,
16 et tum, cum minime putassent. Quoniam autem constat, quid sit metus, et quæ sint terribilia, et quomodo affecti singuli metuant, patet ex his etiam, quid sit confidere, et quibus in rebus, et quomodo affecti homines facile confidant; nam et fiducia metui adversatur, et id, quod fiduciam gignit, ei, quod terret; quare spes cum opinione conjuncta est, ea, quæ salutem afferre possint, præsto esse; ea vero, quæ terrendi vim
17 habeant, aut nulla esse, aut longe abesse. Efficitur autem fiducia, si, quæ terrere possunt, procul absint, et si [quæ saluti esse possunt] prope sint. Et si non desint facultates corrigendi et resarciendi, et auxilia, aut multa, aut magna, aut utraque. Et si injuriam neque acceperint (*homines*), neque

intulerint; et si competitores aut omnino non sint, aut vires non habeant, aut vires habentes, amici sint; et si beneficia aut tribuerint, aut acceperint. Aut si plures sint, quibus eadem utilia sunt, aut potentiores, aut utrique. Ipsi vero ita 18
affecti facile confidunt, si multa ad eum, quem volebant, finem se perduxisse, neque quidquam sibi incommode venisse opinantur. Aut si sæpe in periculum adducti incolumes evaserint; duobus enim modis terroris expertes homines fiunt, aut quod experti non sint, aut quod auxilia parata habeant; quemadmodum in periculis, quibuscum conflictantur in mari, firmo animo sunt tum rudes tempestatum; tum qui usu et experientia multas suæ expediendæ salutis rationes tenent. Con- 19
fidunt etiam, cum vident, sui similes non terreri, neque inferiores, et eos, quibus ipsi se potentiores putant; eos autem tales esse ducunt, quos vicerunt aut ipsos, aut alios potentiores, aut similes. Et si putent, adesse sibi plura et 20
majora eorum, quibus qui præstant terribiles sunt; hæc vero sunt, magnæ opes, robor corporum, et amicorum, et regionis, et apparatuum belli, aut omnium, aut maximorum. Et si aut neminem injuria affecerint, aut non multos, aut non tales, a quibus timendum sit. Et omnino, si quæ ad Deos pertinent, 21
bene se habeant, tum alia, tum quæ e signis atque oraculis vaticinantur; nam et ira fiduciam efficit; non facere autem injuriam, sed injuria affici, iram gignit; divinum vero numen existimatur iis, quibus injuria fit, opitulari. Et cum, si priores 22
impetum fecerint, aut nihil se incommodi accipere posse, aut accepturos esse, aut rem tamen bene gesturos esse arbitrantur. Ac de iis quidem, quæ metum et fiduciam afferunt, dictum est.

CAP. VI.

Propter quæ pudore suffundantur aut non suffundantur homines, et apud quos, et quomodo affecti.

QUARUM autem rerum homines pudeat, et quarum non pudeat, et apud quos, et quomodo affecti ipsi pudore suffundantur, ex sequentibus intelligetur. Sit igitur pudor molestia 2
quædam et perturbatio animi orta ex iis malis, quæ ignominiam inurere videntur, aut præsentibus, aut præteritis, aut futuris. Impudentia autem est contemtio quædam et firmitas

3 animi adversus hæc ipsa. Quod si hæc pudoris natura est, necesse est, ea mala cuique pudorem incutere, quæ turpia videntur esse ipsi, aut iis, quos curæ habet; talia autem sunt, quæcunque a vitio proficiscuntur; ut, abjecisse clypeum, aut fugisse; timiditatis enim est; et fraudare alium deposito;
4 injustitiæ enim est. Et una esse cum iis, quibuscum non oportet, aut quo loco, aut quo tempore non oportet; est enim
5 intemperantiæ. Et lucrum facere ex rebus pusillis, aut turpibus, aut ex iis, quæ fieri non posse videantur, ut a pauperibus, aut a mortuis; unde etiam proverbium, *A mortuo quoque aliquid abradere.* Hoc enim a turpis lucri cupiditate, et ab
6 illiberalitate proficiscitur. Et non subvenire pecunia, cum possis, aut minus subvenire, (*quam necesse sit, et possis;*) et
7 tale auxilium petere ab iis, qui minus habent. Et mutuam pecuniam sumere, cum quis petiturus videbitur; et petere, cum aliquem repetiturum; et repetere, cum eum petiturum putas; et laudare, ut petere videaris; et cum repulsus sis, nihilominus petere; omnia enim hæc signa sunt illiberalitatis.
8 Præsentem vero laudare adulationis est; et bona, (*quæ in eo insint,*) supra modum laudare, mala vero oblinere; et immodice dolere alieno dolore; et quæcunque alia ejus generis
9 sunt; nam adulationis signa sunt. Et imparem esse iis laboribus, quos ferant grandiores natu, aut delicatuli, aut qui magis sui arbitrii sunt, omninoque ii, qui minus videntur
10 posse; nam omnia hæc mollitiem arguunt. Et ab alio beneficia accipere, et sæpe; et quæ benigne in alium feceris exprobrare; hæc enim omnia pusilli et humilis animi signa
11 sunt. Et de se dicere ac prædicare; et aliena sibi vindicare; arrogantiæ enim est; itidemque etiam in omnibus aliis vitiis et facta, et signa, et similia; nam turpia et pudenda sunt.
12 Et præterea quorum bonorum omnes participes sunt, aut omnes similes, aut plerique, eorum expertem esse. Similes autem dico eos, qui sunt ejusdem gentis, civitatis, ætatis, generis, omnino pares; jam enim turpe est, eorum participem non esse, (*cujus isti participes sunt*); velut, eruditionis aliquatenus, itidemque aliorum. Atque hæc omnia eo turpiora, si ipsius culpa esse videatur; tunc enim magis intelligitur, ea a vitio esse, cum quis ipse causa sit, ut ea in se aut exstiterint,
13 aut sint, aut futura sint. Verecundantur autem, cum sibi aut

eveniunt, aut evenerunt, aut eventura sunt talia, quæ ignominiam ac dedecus conciliant. Hæc vero sunt, si quis aut corpore, aut fœdis factis alicui inservit, cujus generis est flagitiosam alicujus libidinem explere. Ac quæ quidem ad intemperantiam pertinent, (*turpia sunt,*) sive sponte, sive invitus ea aliquis perferat; quæ autem ad vim, ita demum, si invitus; talis enim perpessio ab ignavia est aut timiditate; et ea a se non depellere neque ulcisci. Quæ igitur pudorem incutiunt, hæc et talia sunt. 14 Quoniam autem pudor est species quædam obversans animo amissæ amittendæve existimationis, idque ipsius existimationis causa, at non eorum, quæ inde proveniunt; nemo vero de existimatione laborat, nisi propter ipsos de se existimantes: necesse est, eum eorum quemque pudere, quorum rationem habet. Rationem autem 15 habet quisque eorum, a quibus colitur, et quos admiratur ipse, et a quibus se coli vult, et quibuscum de honore concertat, et quorum opinionem non contemnit. Coli igitur se ab iis 16 volunt, eosque suspiciunt ipsi, qui bono aliquo eorum, quæ honore digna censentur, præditi sunt; aut a quibus vehementer cupiunt impetrare aliquid, quod in ipsorum potestate est; velut amantes. De honore autem concertant cum pari- 17 bus. Laborant vero de opinione prudentium, ut qui vere opinentur; tales autem sunt senes et eruditi. Et (*pudorem* 18 *movent*), quæ in oculis sunt et in propatulo; unde et proverbio dicitur, *Pudorem in oculis habitare.* Quare eorum magis nos pudet, qui semper una futuri sunt, et qui attente observant, quid a nobis agatur, quia utrique in oculis sunt. Et eorum, qui eidem culpæ obnoxii non sunt; constat enim, 19 contra ipsis videri. Et eorum, qui haud facile veniam dant iis, quos peccare putant; quæ enim aliquis ipse facit, de his aliis non succensere dicitur; unde patet, eum indignari, cum alii faciunt, quæ ipse non facit. Et eorum, qui libenter in 20 vulgus enuntiant, (*quidquid sciunt;*) nihil enim interest, non videri peccasse, et peccatum non efferri foras. Libenter autem talia disseminant tum qui injuriam acceperunt; nam observant semper; tum maledici; nam, siquidem nulla in re peccantes traducunt, multo magis eos, qui peccant. Et ii, quorum studium est, aliena peccata inquirere; ut derisores et comœdiarum scriptores; nam hi quodammodo maledici sunt, et ad

aliena peccata divulganda propensi. Eos (*quoque verentur*), a quibus nihil unquam frustra petierunt; videntur enim illis admirationi esse. Quo fit, ut etiam eos vereantur, qui tum primum a se aliquid petunt, ut apud quos integra adhuc sit existimatio sua. Tales autem sunt et qui recens amici nobis esse cupiunt; viderunt enim, quæ in nobis sunt optima; unde bene respondit Euripides Syracusanis; et ex vetustis familia-
21 ribus illi, qui nullius turpitudinis conscii sunt. Pudorem vero commovent non modo ea ipsa, quæ pudenda esse diximus, sed etiam eorum signa; e. c. non tantum rebus venereis inhiantes verecundantur, sed etiam ejus rei signa pudorem incutiunt; neque tantum facientes turpia (*horum pudet*), sed et dicentes.
22 Similiter vero non tantum eorum nos pudet, quos diximus, sed et eorum, qui ipsis indicaturi sint; itaque servos et ami-
23 cos eorum veremur. Omnino autem neque eos veremur, quorum opinionem valde contemnimus; nemo enim puerulos aut bestias veretur; neque earundem rerum pudet apud familiares et apud ignotos; sed apud familiares quidem eorum, quæ ad veritatem; apud externos vero eorum, quæ ad opi-
24 nionem spectant. Ipsi autem ita affecti facile verecundantur; primum quidem, si qui sint ita erga eos affecti, ut eos esse diximus, quos verentur. Erant vero ii aut qui admirationi sunt, aut qui admirantur, aut quibus admirationi esse student, aut a quibus egent re aliqua, quam, si existimationem amiserint, non consequentur. Hique, si aut videant; quemadmodum Cydias in oratione de dividendo agro Samio dixit; petiit enim ab Atheniensibus, ut fingerent cinctos se omnium Græcorum corona, qui non tantum audituri essent, sed viderent ea, quæ illi suffragiis suis sciscerent; aut si tales prope sint, sensurive sint; quare etiam qui in malis sunt, nolunt se ab iis conspici, qui eos aliquando beatos esse ducebant; quos (*ho-*
25 *mines*) enim beatos judicant, eos admirantur. Et si habeant, quæ pudorem incutiunt, res et actiones vel suas, vel majorum, vel aliorum, quibuscum aliqua eis intercedit necessitudo; omninoque eorum, pro quibus ipsi verecundantur. Tales sunt ii, quos diximus, et ii, qui ad ipsos referuntur, eorum disci-
26 plina aut consiliis usi. Et si qui sint ejusdem ordinis, quibuscum de honore contendant; multa enim et faciunt homines
27 et non faciunt talium pudore commoti. Magis etiam eos

pudet, qui sciunt, se visum iri a consciis contractæ illius maculæ, et in illorum oculis fore. Unde et Antipho poëta, cum Dionysii jussu ad supplicium duceretur, videretque eos, quibus secum una moriendum erat, cum e portis exirent, caput sibi obvolventes: *Quid*, inquit, *caput obnubitis? anne quis vos horum cras videat?* Hæc igitur de verecundia dicta sint; de inverecundia autem, constat, e contrariis magnam nobis enthymematum copiam fore.

CAP. VII.

Quibusnam gratiam habeant homines, et quas ob res, et quomodo ipsi affecti.

QUIBUS autem gratiam habeant, et quas ob res, aut quomodo ipsi affecti, perspicuum erit, si prius, quid gratia sit, definierimus. Sit igitur gratia, qua is, qui aliquid habet, 2
dicitur gratificari indigenti, non, ut aliquid referat, neque ut ad gratificantem aliquid propterea perveniat, sed ejus tantum causa, cui gratificatur. Magna autem, si aut valde egentibus, aut si magna et difficilia tribuantur, aut in ejusmodi temporibus, aut si solus, aut primus, aut maxime (*aliquis tribuerit*). Egere autem dicuntur homines iis, quæ appetunt, maxime- 3
que si iis carere sine dolore non possunt; tales vero sunt cupiditates; ut amor. Et qui male affecto sunt corpore, et qui in periculis versantur; nam et periclitans, et cui ægre est, concupiscunt. Quocirca et qui in paupertate fugave subveniunt, etiamsi parva quædam ac minuta suppeditaverint, propter magnitudinem indigentiæ, et propter tempus ipsum magnam gratiam ineunt; velut is, qui in Lyceo stoream dedit. Necesse igitur est, maxime in talibus subvenire (*iis, quos de-* 4
vincire volumus); sin id non liceat, in æqualibus, aut majoribus. Itaque cum pateat, et quando, et quibus in rebus, et quomodo affectis hominibus, tribuendo beneficio concilietur gratia, perspicuum est, ex his sumenda esse argumenta, quibus ostendamus, hos quidem aut esse, aut fuisse in tali molestia et indigentia; illos vero in tali necessitate suppeditasse tale aliquid. Manifestum autem etiam est, unde sumenda 5
sint, quibus removeri possit gratia, et effici, ut nulla gratia deberi videatur; aut enim (*dicendum est*), suum commodum

illos in tribuendo beneficio sequi, secutosve esse; hoc autem beneficium non erat; aut casu fecisse; aut coactos; aut reddidisse, non dedisse, sive scientes, sive nescientes; utroque enim modo aliquid pro aliquo redditur; ut ne sic quidem
6 gratia ulla debeatur. Ac considerandæ sunt omnes categoriæ; spectatur enim beneficium, aut re ipsa, aut magnitudine, aut qualitate, aut tempore, aut loco. Signum vero est, si minus aliquid nobis tribuere noluerunt; et si inimicis suis aut eadem, aut paria, aut majora (*tribuerunt*); constat enim, ne illa quidem tribuisse, quod nobis bene cuperent. Aut si quis ea tribuit, quæ vilia esse novit; nemo enim vilibus egere se confitetur. Quibus igitur rationibus gratia conciliari aut detrahi possit, dictum est.

CAP. VIII.

De misericordia.

QUÆ autem sint miserabilia, et quorum misericordia commoveri, et quomodo ipsi affecti homines soleant, nunc dica-
2 mus. Sit igitur misericordia ægritudo quædam exorta ex eo, quod malum esse videatur interimendi et molestiam afferendi vim habens ei, qui tali sorte non dignus sit, quodque tale est, ut id nobis quoque, aut alicui nostrorum, evenire quoque posse arbitremur; idque, si ejusmodi malum propinquum esse videatur; constat enim necessario requiri, ut is, qui alium miseraturus est, talis sit, ut putet, aut sibi, aut suorum alicui evenire posse aliquid mali, idque tale, quale in definitione
3 dictum est, aut simile, aut propinquum. Quare neque ii, qui funditus se periisse putant, miserantur; nihil enim amplius sibi putant accidere posse, ut qui omnia jam perpessi sint; neque qui sibi supra modum beati esse videntur, immo vero contumeliosi sunt; nam si bona omnia sibi adesse putant, illud quoque necesse est sibi adesse existiment, ut ne in ullum
4 malum incidere possint; est enim hoc quoque in bonis. Sunt autem tales, ut posse sibi evenire aliquid putent, tum ii, qui jam in malum aliquod inciderunt, ex eoque evaserunt; tum senes et propter prudentiam, et propter experientiam. Et imbecilli. Et timidiores magis. Et eruditi; bene enim secum
5 rationes reputant. Et quibus sunt parentes, aut liberi, aut uxores; nam et eos in suis quisque ducit, et obnoxii sunt

ejusmodi casibus. Et qui non sunt in motu animi ad juvan- 6
dam fortitudinem apto; ut in ira, aut confidentia; isti enim, quid futurum sit, non cogitant; neque ii, quos secundæ res contumeliosos fecere; nam nec hi quidem putant, sibi quidquam accidere posse; sed qui inter hos medii sunt; neque rursus qui valde metuunt; non enim perterrefacti miserantur alios, sed ipsi de se cogitant. Et si viros bonos esse aliquos 7
putent; nam qui de nemine bene sentit, omnes malo dignos esse arbitrabitur. Omnino autem, cum ita affectus aliquis est, ut aut sibi aut suis talia vel jam evenisse meminerit, vel ne eveniant timeat. Quomodo igitur affecti miserantur, dictum est.

Quæ autem res misericordiam concitent, ex definitione 8
perspicuum est. Nam quæcunque molestiam ac dolorem inurunt, ea omnia miserabilia sunt; et quæcunque interimendi vim habent; et quorum malorum causa fortuna est, quæ quidem alicujus ponderis sunt. Dolorem autem afferunt et interi- 9
mendi vim habent mortes et verbera, et corporum vexationes, et senectus, et morbi, et cibi penuria. Mala vero, quorum 10
fortuna est causa, sunt solitudo ab amicis, amicorum paucitas; itaque etiam divelli ab amicis et familiaribus miserabile est; et deformitas, imbecillitas, debilitatio; et si, unde boni quid exspectari par erat, inde malum aliquod proveniat; et si sæpe tale quid contingat. Et si boni quid tum demum evenit, cum 11
is, cui evenit, perpessus est, quidquid perpeti poterat; ut, Diopithi regia munera jam mortuo missa sunt. Et si boni aut nihil evenerit, aut tum demum evenerit, cum fructus jam nullus ex eo percipi potest. Quæ igitur miserationem commovent, hæc et talia sunt. Miserantur autem et familiares, 12
nisi arcto admodum necessitudinis vinculo conjuncti sint; nam erga hos ita affecti sunt, ut erga se ipsos. Quare etiam Amasis filium quidem ad supplicium duci videns non illacrimavit, ut aiunt, sed cum amicum mendicantem videret; nam hoc quidem miserabile erat, illud vero atrox. Differt enim Atrox a Miserabili, immo vero atrocitas misericordiam exturbat, et sæpe in contrarium utiliter adhibetur. Miserantur 13
præterea, cum id, quod atrox est, appropinquat. Et miserantur similes sui ætate, moribus, habitibus, dignitate, genere; nam hæc omnia efficere possunt, ut magis putet quisque, sibi

idem evenire posse. Nam omnino hic quoque tenendum est, quæcunque homines in semetipsis metuunt, ea, cum aliis eve-
14 niunt, misericordiam commovere. Quoniam autem mala ita demum miserationem commovent, si prope esse videantur, quæ autem abhinc decem millibus annorum fuerunt, futurave sunt, neque exspectantes, neque memoria repetentes miserantur, aut omnino, aut non adæque; necesse est, eos, qui ad misericordiam commovendam conformati sunt, et gestu corporis, et voce, et veste, et omnino actione miserabiliores esse. Nam (*hæc adhibentes*) efficiunt, ut res propinqua videatur, constituentes malum ante oculos, aut ut futurum, aut ut
15 præteritum. Et quæ nuper fuere, aut brevi futura sunt, pro-
16 pter eam ipsam causam miserabiliora sunt. Et indicia, et actiones; ut, vestes eorum, qui grave aliquid pertulerunt, et quæ hujusmodi sunt. Et sermones ab iis habiti in ipsa calamitate, ut jam morientium. Et maxime si in ejusmodi temporibus strenuos viros se esse ostenderint. Omnia enim hæc, quia vicina videntur, efficaciora sunt ad misericordiam commovendam; tum quod is, cui talia obtigere, tali sorte indignus sit, tum quod ante oculos res ipsa ponatur.

CAP. IX.

De indignatione.

MISERICORDIÆ autem maxime adversatur is animi motus, qui indignatio dicitur; pugnant enim hæc quodammodo, cum tamen ab iisdem moribus proficiscantur, dolere adversis rebus alicujus, quod eis non dignus sit, et prosperis, quod eis item indignus sit; uterque vero horum animi motuum homi-
2 nis est bonis moribus præditi. Nam et quibus res immerentibus male succedunt, cum his una dolere, eosque miserari, et quibus bene præter ipsorum dignitatem, eis indignari oportet; injustum enim est, quidquid fit præter dignitatem; quare
3 Diis quoque ipsis indignationem tribuimus. Videri autem possit et invidentia miserationi eodem modo opponi, tanquam vicina, et eadem cum indignatione; sed tamen alia est. Nam invidentia quoque ægritudo quædam est animum perturbans ob res alterius secundas, non tamen ejus, qui eis non dignus sit, sed qui æqualis ac similis sit. Hoc autem et in eis, qui

indignantur, et in eis, qui invident, peræque inesse oportet, ut ne doleant causa sua, neque quod sibi aliquid aliud eventurum putent, sed ejus tantum ipsius causa, qui prospera fortuna utitur. Non enim amplius hoc erit invidentia; illud vero indignatio; sed metus, si eo angatur quis et perturbetur animo, quod ex aliena prosperitate mali sibi aliquid eventurum sit. Constat autem fore, ut ex his affectibus alii etiam affectus 4
inter se contrarii consequantur. Nam qui ex bonorum virorum calamitatibus dolorem capit, idem si malis male esse viderit, aut gaudebit, aut certe nullam ex ea re molestiam sentiet. Velut, nemo vir bonus parricidæ aut sicarii supplicio misericordia commovetur; gaudendum enim potius est, cum tale aliquid evenit; ut et cum prospera fortuna utuntur, qui ea digni sunt; nam utraque justa sunt, et viro bono gaudium afferunt; necessario enim, quæ videt evenire sui simili, ea sperat etiam eventura sibi. Eorundemque morum hæc omnia 5
sunt; contraria autem contrariorum. Nam qui alienis malis lætatur, idem est etiam invidus. Et quæ cuique res, cum fit, cumque est, molestiam affert, idem ejus rei abscessu atque interitu gaudeat necesse est. Quare hæc quidem omnia apta sunt ad impediendam misericordiam; differunt autem inter se ob eas, quas diximus, causas; itaque sunt omnia similiter utilia ad efficiendum, ne res miserabiles esse videantur. Pri- 6
mum igitur de indignatione dicamus, tum quibus indignentur, tum quas ob res, tum quomodo ipsi affecti; deinde cetera persequemur. Patet autem hoc ex dictis; si enim Indignari 7
est ægre ferre, quod alicui res suæ prospere cedant præter ipsius dignitatem, primum quidem apparet, non omnia cujusque generis bona indignationem concitare. Non enim, si quis 8
justus aut fortis evadat, aut virtutem denique aliquam consequatur, propterea ei quisquam indignabitur; neque enim contrariis rebus misericordia commovetur; sed si opes, et potentiam, et talia, quibus, ut universe loquar, digni sunt viri boni, et ii, qui habent ea, quæ natura bona sunt; ut, nobilitatem, pulchritudinem, et hujus generis alia. Quoniam autem id, 9
quod antiquum est, prope naturale videtur esse, necesse est, si plures idem bonum habeant, majorem in eos indignationem concitari, qui id nuper consecuti sint, atque ob id bene ac feliciter vivant. Majorem enim dolorem inurunt ii, qui nuper

ad divitias pervenerunt, quam ii, quibus illæ veteres sunt et hereditariæ. Similiter vero etiam ii, qui ad imperia, ad potentiam, ad copiam amicorum, liberorum, et quæcunque alia sunt ejusdem generis, pervenerunt, itidemque, si horum ope aliud quid bonum nanciscantur. Nam et hic majorem molestiam afferunt, qui repente divites facti sunt, si propter opes magistratum aliquem ceperint, quam ii, quibus vetustæ sunt
10 divitiæ. Eadem etiam est in ceteris ratio. Causa autem est, quoniam hi quidem videntur sua et propria habere, illi autem non sua; quod enim semper videtur ita se habere, verum
11 videtur; quo fit, ut alii videantur habere non sua. Et quoniam non cuilibet bonum quodlibet convenit, sed est quædam analogia, et aliud alii convenit; velut, pulchra arma non justo conveniunt, sed forti; et matrimonia præstantia non iis, qui nuper divites esse cœperunt, sed nobilibus; evenit, ut interdum, etsi vir bonus consequatur aliquid boni, quia tamen id bonum ipsi non convenit, commoveatur indignatio, et si inferior cum superiori contendat, maxime quidem ea ipsa in re, in qua inferior est; unde et illud dictum est,

> Ajacis autem declinabat pugnam Telamoniadæ;
> Juppiter enim ei indignabatur, si quando fortiori viro contenderet;

sin minus, etiam quacunque in re inferior cum superiore contendat; ut, si musicus cum viro justo; præstat enim justitia musicæ. Quibus igitur, et propter quæ indignentur, ex his
12 perspicuum est; sunt enim hæc, et talia. Propensi autem sunt ad indignationem, qui et maximis bonis digni, et ea consecuti sunt; neque enim justum est, similem esse eorum, qui
13 similes non sunt, dignitatem. Secundo autem loco, qui, cum boni gravesque viri sint, ea non consequuntur; nam et recte
14 judicant, et oderunt ea, quæ injusta sunt. Et si honoris cupidi, ac talium actionum appetentes; præcipue si iis in rebus gloriæ cupidi sunt, quas alii, cum indigni sint, consequuntur.
15 Omninoque qui dignos esse se existimant iis, quibus indignos alios esse ducunt, his et ob illa facile indignantur. Quare etiam homines serviles, nebulones, nec honoris studiosi, non sunt propensi ad indignationem; nihil enim tale est, quo se
16 ipsi dignos existimeñt. Constat autem ex iis, cujusmodi sint homines, quibus adversa fortuna utentibus, aut male rem gerentibus, aut ab eo, quod cupiunt, excidentibus, gaudere, aut

certe nullam exinde molestiam capere oportet; ex iis enim, quæ diximus, etiam contraria intelliguntur. Itaque si dicentis oratio judices quidem tales effecerit, conantes autem misericordiam sui commovere iis ipsis in rebus, de quibus agitur, ostendat esse indignos, qui consequantur, quod volunt, dignos vero, qui non consequantur, fieri non potest, ut miseratio excitetur.

CAP. X.

De invidia.

CONSTAT autem, et quas ob res invideant, et quibusnam, et quomodo ipsi affecti, siquidem invidia est molestia quædam ex eo, quod in eo, de quo diximus, bonorum genere alii similes bene ac feliciter rem gerere videantur, idque non, ut ne quid eveniat invidenti, sed eorum ipsorum causa, quibus invidetur; invidebunt enim illi, quorum aliqui similes aut sunt, aut esse videntur. Similes autem dico, genere, cognatione, ætate, ha- 2
bitu, gloria, facultatibus. Et quibus parum abest, quin eadem omnia insint; quare magnas res gerentes prosperaque fortuna utentes invidi sunt; omnes enim sibi eripere sua putant. Et 3
qui præcipue in re aliqua magni fiunt, maximeque si ob sapientiam, aut felicitatem. Et honoris cupidi magis invidi sunt, quam qui honoris studio non tenentur. Et sapientiæ existimationem aucupantes; coli enim ob sapientiam volunt. Et omnino ex aliqua re gloriam captantes, ubi de ea re agitur, facile aliis invident. Et pusillanimi; omnia enim ipsis videntur magna esse. Quæ autem bona sint, ob quæ invidetur, 4
jam dictum est; nam ex quibuscunque rebus homines gloriam et honorem ambiunt, et apud alios existimationem aucupantur, et quæcunque in prosperitate fortunæ posita sunt, iis fere omnibus invidia concitatur, maximeque ob ea, quæ alii ipsi aut appetunt, aut se habere oportere putant, aut quorum possessione ipsi vel paulo superiores sunt, vel paulo inferiores. Perspicuum autem etiam est, quibus invideant; nam simul 5
hoc explicatum est; proximis enim et tempore, et loco, et ætate, et gloria, invident; unde dictum est,

Namque invidere novit et cognatio;

et iis, quibuscum de honore contendunt; nam contendunt quidem de honore cum iis, quos diximus; illis vero, qui ab-

hinc decem millibus annorum aut fuerunt, aut erunt, aut mortuis, nemo (*invidet*); neque iis, qui ad columnas Herculis habitant, aut quos longo intervallo a se, vel ab aliis, relinqui; aut quibus se multo superiores esse putant. Sic etiam (*aliis*)
6 talibus, et propter talia (*non invident*). Quoniam autem cum competitoribus, et æmulis, omninoque cum iis, qui eadem, quæ ipsi, concupiscunt, de honore concertant, his maxime invideant necesse est; unde dictum est,

Et figulus figulo.

7 Et iis, qui cito aliquid consecuti sunt, ab iis, qui vix, aut ne
8 vix quidem consequi idem potuerunt, invidetur. Et iis, quibus (*aliquod bonum*) possidentibus, aut bene rem gerentibus, dedecus nobis conflatur; tales vero sunt propinqui et similes; nam patet, quod non idem bonum consequamur, id culpa no-
9 stra evenire; quare hoc animum vellicans invidiam efficit. Et habentibus aut possidentibus ea (*homines invident*), quæ ipsos habere conveniebat, aut quæ aliquando possederunt; quare
10 seniores junioribus. Et qui magnos sumtus ad aliquid obtinendum fecerunt iis, qui parvo sumtu idem consecuti sunt.
11 Patet vero etiam, quas ob res, et quibusnam, et quomodo affecti gaudeant tales; nam quomodo non affecti dolent, eodem modo affecti gaudebunt contrariis. Itaque si judices quidem ita oratione conformati fuerint, ii autem, qui misericordiam sui excitare, aut boni quid consequi volunt, tales sint, quales diximus, patet, hos ab iis, quorum in manu arbitrium est, misericordiam non consecuturos esse.

CAP. XI.

De æmulatione.

QUOMODO autem affecti, et qualia, et in quibus æmulentur, ex sequentibus manifestum fit. Nam si æmulatio dolor quidam est, cum iis, qui nobis natura similes sunt, bona quædam honorifica suppetant, quorum ipsi quoque capaces sumus, non quod ea in alio insint, sed quod nobis quoque non insint; (unde et æmulatio bonum quiddam est, et bonis viris convenit; at invidere improbum est, et hominum improborum; nam æmulans talem efficere se studet, ut ipse bona quoque nanciscatur; at invidens studet efficere, ut ne alter boni quid

habeat;) necesse est, propensos quidem esse ad æmulandum dignos se existimantes bonis, quibus carent; nemo enim postulat, quæ capere se non posse intelligit; quare tales sunt adolescentes, et magnanimi; et quibus talia bona suppetunt, quæ honoratis viris digna sunt; hæc enim sunt opes, amicorum copia, et magistratus, et alia hujusmodi. Bonos enim viros esse se, par esse arbitrantur, quia tales esse par est eos, qui talibus bonis affluunt. Et (*ad æmulandum propensi sunt*), 2 quos alii verentur. Et quorum majores, aut cognati, aut pro- 3 pinqui, aut gens, aut civitas, honore fruuntur, faciles sunt iisdem in rebus ad æmulandum; propria enim sibi esse hæc, seque iis dignos esse putant. Quod si autem bona honorifica 4 æmulanda sunt, necesse est, virtutes quoque ejusmodi esse, et quæcunque aliis fructuosa ac benefica sunt; nam honos tribuitur beneficis ac probis viris; et bona, quorum fructus ad propinquos pertinet; ut, opes ac pulchritudo magis, quam bona valetudo. Manifestum vero etiam est, quinam æmula- 5 tionem excitent; hæc enim et talia habentes facile æmulos inveniunt; sunt autem hæc, quæ diximus, ut fortitudo, sapientia, imperium; nam imperantes multis benefacere possunt; exercituum duces, oratores, omnes denique, quibus talis aliqua potentia est. Et ii, quorum similes multi, aut 6 familiares, aut amicos esse se student. Aut quos multi admirantur, aut quos ipsi admirantur. Et quorum laudes et en- 7 comia celebrantur vel a poëtis, vel ab orationum scriptoribus. Contemnunt autem homines sibi contrarios; nam contemtus est æmulationi contrarius, et æmulari et contemnere sibi adversantur. Necesse autem est, ita se habentes, ut aut ipsi alios, aut ipsos alii æmulentur, contemtores esse eorum (*hominum*), et earum (*rerum*), in quibus insunt mala bonis æmulationem excitantibus contraria. Quo fit, ut sæpe contemnant homines fortunatos, si quando illis, carentibus bonis honore dignis, fortuna tantum adsit. Quænam igitur sint, quibus animorum motus aut excitari, aut sedari possint, unde argumenta ducantur, expositum est.

CAP. XII.

De affectibus et habitibus juvenum.

NUNC autem qui mores animorum motus, et habitus, et
2 ætates, et fortunas consequantur, explicemus. Dico vero animorum motus iram, cupiditatem, et talia, de quibus ante dictum est; habitus autem virtutes et vitia. Actum est quoque de his in superioribus, quæ consilia singuli (*illis præditi*) capere, et cujusmodi res gerere soleant. Ætates vero sunt juventus, ætas virilis, et senectus. Fortunam autem voco nobilitatem, et opes, et potentiam, quæque his contraria sunt,
3 omninoque prosperam adversamque fortunam. Juvenes igitur iis moribus sunt, ut facile concupiscant, et, quæ concupiverunt, exsequantur. Et ex cupiditatibus corporis maxime pro-
4 pensi sunt in venerem, ejusque impotentes. Facile vero etiam mutantur et fastidiunt ea, quæ concupiverunt. Et vehementer quidem cupiunt, sed cito desinunt. Acriter enim volunt, quod volunt, sed non diu volunt, qualis esse fames ac sitis ægro-
5 tantium solet. Et iracundi, et in ira celeres sunt, et animi impetum sequi possunt. Et ira eos vincit; nam præ honoris studio non patiuntur, se contemni, sed excandescunt, si qua
6 se injuria affici putant. Et honoris cupidi sunt, magis tamen victoriæ; præstare enim aliis cupit juventus; victoria autem exsuperantia quædam est. Et utriusque harum rerum studiosiores sunt, quam pecuniæ; pecuniæ vero minime omnium, propterea quia egestatem nondum experti sunt; quale est
7 illud Pittaci dictum in Amphiaraum. Neque sunt malitiosi, sed boni ac simplices, quia nondum multa improbe facta cog-
8 norunt. Et creduli, quia nondum sæpe delusi sunt. Et faciles ad sperandum; ut enim ebrii, sic et juvenes calidi sunt naturâ; simul vero etiam, quia nondum eos sua spes sæpe frustrata est. Et maximam partem spe vivunt; nam spes quidem futuri est, memoria autem præteriti. Juvenibus vero quod futurum est multum est; quod præteriit breve. Primis enim temporibus ætatis nihil se meminisse, omnia autem sperare arbitrantur. Et facile falluntur easdem ob causas; facile
9 enim sperant. Et fortiores sunt; nam sunt iracundi et spei pleni; quorum illo quidem fit, ut ne timeant; hoc vero, ut confidant. Neque enim quisquam, dum irascitur, timet; et

laborantes circa hæc singula (*injusti sunt*). Sed hæc quidem 5
facile intelligi possunt tum ex iis, quæ de virtutibus dicta
sunt, tum ex iis, quæ de permotionibus animi dicturi sumus.
Reliquum est, ut dicamus, cujus rei causa, et quomodo affecti,
et quos injuria afficiant. Primum igitur exponamus, quarum 6
rerum aut appetitione, aut fuga, ad faciendam injuriam aggre-
diantur. Constat enim, accusanti quidem diligenter videndum
esse, quot et cujusmodi ex his in adversario insint, quorum
cupiditate homines injuriam aliis faciunt; defendenti autem,
cujusmodi et quot ex his non insint. Omnes autem omnia 7
faciunt partim non per se ipsos; partim vero per se ipsos.
Atque eorum quidem, quæ non per se ipsos, alia fortuito
faciunt, alia ex necessitate. Eorum autem, quæ necessario,
alia quidem per vim; alia vero natura. Quare omnia, quæ
non per se ipsos faciunt, alia quidem fortuito; alia vero na-
tura; alia denique per vim. Quæcunque autem per se ipsos,
quorumque ipsi causæ sunt, alia quidem consuetudine, alia
vero appetitione; eorumque partim appetitione rationis par-
ticipe, partim rationis experte. Est autem voluntas quidem 8
appetitio boni cum ratione conjuncta; nemo enim aliud vult,
quam quod bonum putaverit; appetitiones vero rationis ex-
pertes sunt ira et cupiditas. Ita quæcunque (*homines*) agunt,
ob unam e septem causis agant necesse est: fortunam, vim,
naturam, consuetudinem, rationem, iram, cupiditatem. Ulte- 9
rius autem ea distinguere pro ætatum, aut habituum animi,
aut aliarum rerum agendarum varietate, supervacaneum est.
Non enim si evenit juvenibus, ut iracundi sint, aut cupidita-
tibus efferantur, causa est juventus, cur talia faciant, sed ira
et cupiditas. Neque (*divites et egentes*) propter divitias aut
paupertatem talia faciunt, sed pauperibus quidem propter in-
digentiam evenit, ut opes concupiscant; divitibus vero pro-
pter facultatem, ut voluptates non necessarias sectentur.
Verum hi quoque agent non divitiis et paupertate impulsi,
sed cupiditate. Similiter vero etiam justi injustique, et alii,
qui secundum habitus agere dicuntur, iisdem impulsi causis
omnia agent; aut enim ratiocinatione, aut motu animi; sed
illi quidem bonis moribus motibusque animi; hi vero con-
trariis. Contingit autem, ut hosce habitus hæcce cons-
quantur; alios vero alia; statim enim forsitan temperant

concepta animo boni spes confidentes facit. Et sunt verecundi; nondum enim percipiunt alia pulchra, sed a lege tantum instituti sunt. Et magnanimi; nondum enim domiti ac depressi sunt a vita; immo rudes sunt rerum necessariarum; et magnitudo animi est, dignum se magnis rebus existimare; hoc autem bene sperantis est. Et magis cupiunt peragere honesta, quam utilia; mores enim magis, quam ratiocinationes sequuntur; ratiocinatio autem tendit ad utile; virtus vero ad honestum. Et amicorum ac sodalium amantes magis sunt, quam ceteræ ætates, quia gaudent convictu, et quia nondum quidquam utilitate metiuntur; quare ne amicos quidem. Et quidquid peccant, in eo peccant, ut modum transeant, contra dictum Chilonis; omnia enim cum vehementia faciunt; nam amant vehementer et oderunt vehementer, similiterque cetera omnia. [Quin et] scire se cuncta putant, et asseverant; nam et hoc causa est, cur omnibus in rebus modum transeant. Et injurias faciunt cum contumelia conjunctas, non cum nocendi studio. Et propensi sunt ad misericordiam, quoniam omnes bonos et meliores, (*quam sint,*) arbitrantur; sua enim innocentia alios metiuntur; ita ut eos indigna pati putent. Et amant risum; quare etiam urbani sunt. Est enim urbanitas scita contumelia. Tales igitur sunt mores adolescentum.

10 11 12 13 14 15 16

CAP. XIII.

De affectibus et habitibus senum.

SENIORES autem et qui jam defloruerunt fere sunt contrariis moribus. Nam quia diu vixerunt, pluribusque in rebus decepti sunt, et peccarunt, quodque rerum humanarum magna pars fluxa est, nihil pro certo confirmant, suntque in omnibus rebus remissiores, quam par est. Et *opinantur,* nihil autem *sciunt;* et dubitantes semper addunt τὸ Fortasse et Facile; et omnia sic proferunt, asseveranter vero nihil. Et malitiosi sunt; nam est malitia de omnibus in deteriorem partem suspicari. Ac præterea suspiciosi sunt propter incredulitatem; increduli autem sunt propter experientiam. Ac neque valde amant, neque valde oderunt, ob has causas; sed secundum Biantis præceptum et amant ut osuri, et oderunt ut amaturi. Et pusillanimi sunt, quia vita eos domuit ac depressit; nul-

2 3 4 5

lam enim rem magnam neque eximiam, sed ea, quæ ad vitam
6 necessaria sunt, concupiscunt. Et illiberales sunt; nam una quædam rerum necessariarum est pecunia; simul vero etiam usu edocti sciunt, quam difficile sit acquirere, et quam facile
7 amittere. Et timidi sunt, ac cuncta præmetuentes; nam contrario modo affecti sunt, quam juvenes; nam illi refrigerati sunt; hi vero calidi. Itaque senectus viam muniit ad timidi-
8 tatem; nam et metus refrigeratio quædam est. Et vitam amant, maximeque extremo vitæ tempore; est enim cupiditas ejus, quod abest; et qua re egent (*homines*), eam maxime
9 concupiscunt. Et sui ipsius studiosiores sunt, quam par est; nam et hæc est quædam pusillanimitas. Et ad utile, non ad honestum, vitam plus quam par est dirigunt, quoniam semetipsos amant; nam utile quidem cuique bonum est; honestum
10 vero est simpliciter (*bonum*). Et inverecundi potius sunt, quam verecundi; quia enim non æque curant honestum et
11 utile, de opinione aliorum non laborant. Et non facile sperant propter experientiam; pleræque enim hominum res fluxæ sunt; et plerumque in deteriorem partem cadunt; ac præ-
12 terea propter timiditatem. Et memoria vivunt potius, quam spe; vitæ enim quod ipsis superest, parum est; quod autem præteriit, multum; est vero spes quidem futuri; memoria autem præteritorum. Quæ etiam illis causa est loquacitatis; perpetuo enim narrant ea, quæ temporibus suis facta sunt, ut
13 qui ex eorum recordatione voluptatem capiant. Iræ autem eorum acres sunt, sed imbecillæ. Et cupiditates aliæ quidem deseruerunt illos, aliæ autem oblanguere. Itaque neque cupiditatibus agitantur, neque eas in agendo sequuntur, sed lucrum; quare temperantes videntur ea ætate constituti; nam
14 et remiserunt ipsæ cupiditates et serviunt lucro. Et magis vitam dirigunt ad ratiocinationem, quam ad mores; nam ratiocinatio quidem spectat utile; mores vero spectant virtutem. Et injurias faciunt cum studio nocendi, non in contumeliam.
15 Misericordes autem sunt quoque senes, sed non eadem de causa, qua juvenes; hi enim propter benevolentiam erga homines, illi vero propter imbecillitatem. Omnia enim mala putant sibi imminere; hoc autem dicebamus esse misericordis. Unde etiam queruli sunt, neque urbani, neque jocorum amantes; nam querulum esse et jocorum amantem adversantur.

Juvenum igitur et senum mores hi sunt. Itaque, quando ho- 16
mines libenter accipiunt orationes moribus suis congruas, ac similes, non est obscurum, quomodo ita uti oratione possimus, ut et nos ipsi tales videamur, et oratio nostra consilio respondeat.

CAP. XIV.

De moribus ætatis virilis

QUI autem in robore ætatis constituti sunt, patet, eos quoad mores inter illos (*senes et juvenes*) medios fore, detracto eo, quod in utrisque nimium est; ergo neque valde confidentes; id enim temeritatis est; neque nimis meticulosi, sed recte ad utrumque affecti. Neque omnibus credent illi, neque 2
omnibus diffident, sed ex veritate magis omnia dijudicabunt. Neque tantum ad honestum, neque tantum ad utile, sed ad utrumque vitam dirigent. Neque ad parsimoniam, neque ad effusionem, sed ad id, quod convenit, (*propensi erunt*). Simi- 3
liter vero etiam neque ad iram, neque ad cupiditatem. Et prudentes sunt cum fortitudine, et fortes cum prudentia; nam in juvenibus et senibus hæc divisa sunt; sunt enim juvenes quidem fortes et intemperantes; senes vero prudentes et timidi. Ut universe autem loquar, quæcunque utilia seorsum habent juventus et senectus, ea utraque habent (*viri*); quibus autem in rebus illæ modum transeunt, aut non attingunt, in illis ab his moderatio et æquabilitas retinentur. Viget autem 4
corpus quidem a trigesimo ætatis anno usque ad trigesimum quintum; animus vero circiter usque ad undequinquagesimum. De juventute igitur et senectute et maturata ætate, quibus unaquæque moribus sit, hæc dicta sint.

CAP. XV.

De moribus nobilium.

DE bonis autem, quæ a fortuna eveniunt, et quinam mores hæc vel illa comitari soleant, deinceps agamus. Ergo nobili- 2
tatis quidem mores hi sunt, ut eum, in quo est, efficiat honoris studiosiorem; omnes enim, quibus bonum aliquod adest, illud augere et cumulare solent; est autem nobilitas dignitas majorum; et contemtorem etiam eorum, qui suis majoribus

similes sunt; propterea quod hæc procul magis, quam in pro-
3 pinquo posita, honorificentiora et gloriosiora habentur. Nobilitas autem in gentis virtute consistit; generosus vero dicitur, si quis a natura non degenerat; quod plerumque non contingit nobilibus, immo multi eorum sunt levis pretii. Nam proventus quidam est in stirpibus hominum, sicut in iis, quæ e terra gignuntur; et interdum si stirps bona fuerit, nascuntur per aliquod tempus viri eximii; et deinde rursus retro cedit. Degenerant autem gentes quidem ingenio excellentes in mores insaniores; ut qui ab Alcibiade, et a Dionysio primo descenderunt; stabili vero et firmo ingenio præditæ in ignaviam et stoliditatem; ut qui a Cimone, et Pericle, et Socrate ortum duxerunt.

CAP. XVI.

De moribus divitum.

QUI autem mores divitias consequantur, facile est omnibus videre; contumeliosi enim sunt divites et superbi, quam quasi labem a divitiarum possessione contrahunt. Nam ita affecti sunt, quasi omnia bona possideant. Divitiis enim, quanti sint alia omnia, æstimari quodammodo videtur; quare videntur
2 divitiis omnia esse venalia. Et delicati (*divites sunt*) stolideque se jactantes; delicati quidem ob mollitiem et felicitatis ostentationem; salacones autem et inepti, quoniam omnes solent tempus consumere iis in rebus, quarum amore capti sunt, quasque mirantur, et quia putant, quæ a se, eadem ab aliis magni fieri. Simul vero etiam non plane injuriâ ita se habent; multi enim sunt, qui opulentis indigent. Unde et illud dictum est a Simonide de sapientibus et divitibus; quem cum Hieronis uxor interrogasset, *utrum esse præstaret sapientem, an divitem? Divitem*, inquit; *videre enim se sapientes ad*
3 *fores opulentorum præstolari*. Et putant se dignos, qui imperent; habere enim se arbitrantur, quæ homines imperio dignos faciunt. Et ut summatim dicam, divitiæ efficiunt
4 mores insipientis fortunati. Differunt autem mores eorum, qui nuper partas divitias possident, et eorum, qui a majoribus traditas, quod nuper divites facti magis laborant iis omnibus vitiis, iisque deterioribus. Nam nuper ad divitias pervenisse est quasi nescire divitem esse. Inferunt autem injurias non

cum nocendi studio, sed a contumelia, et ab intemperantia profectas; quales sunt verbera et adulterium.

CAP. XVII.

De moribus potentium et fortunatorum.

SIMILITER vero etiam mores potentium maxima ex parte noti et manifesti sunt; alia enim habent potentes eadem, quæ divites; alia vero meliora. Sunt enim potentes studiosiores 2 honoris et erectiori animo, quam divites, quia ejusmodi res appetunt, quarum efficiendarum propter potentiam facultatem habent. Et studiosiores sunt, quoniam semper diligentiam 3 adhibere coguntur in iis, quæ ad conservandam potentiam pertinent. Et sine arrogantia graves sunt; nam facit dignitas 4 eos magis conspicuos; quare modice se gerunt; est autem granditas illa placida quædam et decora gravitas. Quod si quando injuriam faciant, non parvas, sed magnas injurias faciunt. Prosperitas autem fortunæ mores, quos diximus, ex 5 parte habet; nam quæ [maximæ] prosperitates habentur, eo tendunt; et præterea ad bonorum liberorum copiam. Efficit etiam prosperitas, ut majorem bonorum corporis copiam (*homines*) appetant. Superbiores igitur et minus considerati propter 6 prosperitatem sunt. Unum vero quoad mores optimum prosperitatem consequitur; efficit enim homines divini numinis amantes, et certo quodam modo ad cultum divinum affectos, cum confidant (*Diis*) propter bona, quæ sibi a fortuna proveniunt. De moribus igitur per ætatum et fortunarum discrimina dictum est; nam quæ dictis contraria sunt, e contrariis intelligi possunt; ut (*qui sint*) mores pauperis, et infortunati, et impotentis.

CAP. XVIII.

Probatur, esse quædam communia omnium orationis specierum.

QUONIAM autem orationum ad persuadendum comparatarum usus ad judicium refertur; nam quæ scimus, et de quibus jam judicavimus, in eis nihil amplius opus est oratione; est autem (*judicium*), etiamsi quis apud unum oratione utens hortetur, aut dehortetur; quemadmodum faciunt verbis castigantes, aut aliquid suadentes; nihilominus ille unus judex est; siquidem judex, ut summatim dicam, is est, cui persua-

dendum aliquid est, nec refert, utrum adversus defendentem sententiam contrariam dicendum sit, an adversus aliquam propositam sententiam; necesse est enim, hic quoque oratione uti, et contraria refellere, in quæ, tanquam in adversarium quempiam dirigitur oratio; eodemque modo etiam in orationibus ostentativis; nam in his ad auscultatorem, tanquam ad judicem, habetur oratio; quamquam omnino is demum proprie judex est, qui in civilibus concertationibus judicat id, quod quæritur; nam et in iis, de quibus in foro lis est, et iis, de quibus deliberatur, quomodo res se habeat, quæritur; de variis autem moribus pro rerumpublicarum varietate dictum est prius, cum de genere deliberativo ageremus; ita ut definitum jam sit, quomodo, et quibus rationibus, moratas ora-
2 tiones efficere possimus. Cum vero unicuique generi finis suus diversus a ceteris propositus sit, de omnibus autem illis collectæ a nobis sint opiniones et propositiones, ex quibus argumenta ducunt et consultantes, et perorantes, et causas agentes; ac præterea explicata sint ea, quibus moratæ orationes fieri possint; reliquum nobis est, ut de communibus
3 disseramus. Omnibus enim necesse est, in orationibus etiam uti illis, quibus fieri posse aut non posse aliquid ostenditur; et alios quidem eniti, ut doceant, aliquid fore; alios autem,
4 ut doceant, aliquid fuisse. Communia sunt etiam omnium orationum ea, quæ de magnitudine traduntur; utuntur enim omnes extenuatione et amplificatione, et suadentes aut dissua-
5 dentes, et laudantes aut defendentes. Quibus autem explicatis, conemur aliquid communiter de enthymematibus dicere, si quid habemus, et de exemplis; ut iis, quæ reliqua sunt, additis, perficiamus id, quod ab initio proposuimus. Est autem ex communibus amplificatio quidem ad genus ostentativum accommodatissima, ut dictum est; quod autem factum est ad judiciale; de hoc enim judicium est; possibile vero, et id, quod futurum est, ad deliberativum.

CAP. XIX.

De possibilibus et impossibilibus.

PRIMUM igitur dicamus de possibilibus et impossibilibus. Si ergo contrarium possibile sit aut esse, aut fieri, etiam

contrarium videri poterit possibile; velut, si possibile est, hominem bene valere, etiam (*possibile est eum*) ægrotare; nam eadem potestas est contrariorum, quatenus contraria sunt. Et si simile possibile est, alterum quoque simile. Et si difficilius possibile est, etiam facilius. Et si bonum ac pulchrum fieri possibile est, etiam omnino fieri possibile est; difficilius enim est, *pulchram domum* esse, quam *domum* esse. Et cujus principium esse potest, finis etiam potest; nihil enim eorum, quæ impossibilia sunt, aut fit, aut fieri incipit; v. c. diametrum communem aliquam mensuram habere; neque hoc enim incipiet unquam fieri, neque fiet. Et cujus finis, ejus quoque principium possibile est; omnia enim ex principio fiunt. Et si posterius essentia aut ortu fieri potest, etiam prius; ut, si virum fieri possibile est, etiam puerum; prius enim hoc fit; et si puerum, etiam virum; principium enim illud est. Et quorum amor aut cupiditas naturâ inest; nemo enim fere impossibilia amat, aut cupit. Et quorum sunt scientiæ atque artes, ea quoque possibile est et esse et fieri. Et quibus principium ortus in illis est, quæ nos aut cogere, aut in sententiam nostram traducere possimus; sunt vero hæc, quibus potentiores sumus, quorumve aut domini, aut amici. Et quorum partes possibiles sunt, eorum etiam Totum possibile est; et quorum Totum possibile est, ejus etiam partes possibiles sunt. Nam si proschisma, et cephalis, et tunica fieri possunt, etiam indumenta fieri possunt. Et si indumenta, etiam proschisma, et cephalis, et tunica. Et si totum genus est eorum, quæ fieri possunt, etiam species; et si species, etiam genus. Ut, si navigium fieri possibile est, etiam triremem; et si triremem, etiam navigium. Et si alterum eorum, quæ natura ad se invicem affecta sunt, (*possibile est,*) alterum quoque; ut, si duplum, etiam dimidium; et si dimidium, etiam duplum. Et si quid sine arte aut apparatu potest fieri, magis etiam poterit arte et diligentia adhibita. Unde et ab Agathone dictum est:

> Necesse est alia quidem a fortuna fieri; alia vero
> Nobis necessitas et ars præbent.

Et si deterioribus, aut inferioribus, aut imprudentioribus possibile est, magis erit etiam contrario modo affectis; sicut Isocrates quoque aiebat, ferendum non esse, si Euthynus

15 quidem didicisset, ipse autem reperire non posset. De im-
possibilibus vero constat, argumenta ex iis suppetere, quæ
16 modo dictis contraria sunt. Factum autem sit, an non sit,
ex hisce considerandum est. Nam primum quidem, si factum
est id, quod per naturam minus fieri poterat, factum fuerit et
17 id, quod magis. Et si factum est id, quod postea fieri solet,
factum est et id, quod prius; ut, si oblitus est, aliquando
18 etiam didicit. Et si potuit ac voluit, fecit; omnes enim, qui
et possunt et volunt, faciunt; nihil enim obstat. Porro, si
19 voluit et nulla res externa prohibuit. Et si potuit, et iratus
erat. Et si potuit, et cupiebat; plerumque enim, quæ cupiunt
homines, ea, si possunt, agunt, improbi quidem per intem-
20 perantiam; boni autem, quia bona cupiunt. Et si in eo erat,
ut faceret; nam probabile esse, qui jam in eo erat, eum etiam
21 fecisse. Et si facta sunt, quæ antea, aut ejus rei causa fieri
solent; ut, si fulsit, etiam tonuit; et si tentavit, etiam fecit.
Et si, quæ posterius, aut alicujus rei causa fieri solent, facta
sunt; etiam quæ prius sunt, et ejus causa, facta sunt; ut, si
tonuit, etiam fulsit; et si fecit, etiam tentavit. Horum autem
omnium alia quidem necessario, alia vero plerumque ita se
22 habent. Aliquid autem non factum esse, (*unde doceamus,*)
patet ex iis, quæ modo dictis contraria sunt; constat etiam
ex iisdem, quomodo de futuro disputandum sit; nam quod in
23 potestate ac voluntate positum est, erit. Et quod cupiditas,
et ira, et ratio suadet, si adsit potestas. Propterea etiam, si
quis jam jamque facere aut facturus esse aliquid videatur,
(*fore illud dicamus licet;*) plerumque enim fiunt potius futura,
24 quam non futura. Et si antegressa sunt, quæcunque naturâ
prius fieri solent; ut, si coactæ sunt nubes, verisimile est,
25 fore, ut pluat. Et si, quod hujus causa fit, factum est; ipsum
quoque probabile est factum iri; ut, si fundamentum, domus
26 quoque. De magnitudine autem et parvitate rerum, et de
majori ac minori, omninoque de magnis et parvis, ex iis, quæ
jam diximus, constat. Dictum est enim in præceptis de ge-
nere deliberativo et de magnitudine bonorum, et de majori ac
minori simpliciter. Itaque quando unicuique orationum ge-
neri finis propositus est bonum quoddam; velut utile, et
pulchrum, et justum; constat, in quocunque genere dicenti-
27 bus amplificandi rationes ex illis esse sumendas. Præter hæc

autem quærere aliquid de magnitudine et exsuperantia simpliciter, est nugari; singularia enim potiora universalibus sunt ad usum. Ergo de possibili quidem et impossibili, et factum sit aliquid, necne sit, et futurum sit, an non sit, præterea de magnitudine et parvitate rerum hæc a nobis disputata sint.

CAP. XX.

De exemplis, quotnam sint eorum species, quomodo et quando iis utendum sit.

RELIQUUM vero est, ut de iis faciendæ fidei rationibus agamus, quæ omnibus communes sunt, quandoquidem de propriis dictum est. Sunt autem communia faciendæ fidei instrumenta genere duo, exemplum et enthymema; sententia enim pars est enthymematis. Primum igitur de exemplo di- 2
camus; nam simile est exemplum inductioni; inductio autem principium est. Exemplorum vero species duæ sunt: una quidem exemplorum species est, cum prius facta narrantur; altera vero eorum, quæ ipse dicens fingit. Hujus autem (*posterioris*) una quidem species est parabola; altera vero fabulæ, ut Æsopeæ, aut Libycæ. Est autem exemplum tale quiddam, 3
ut, si quis dicat, comparandas esse adversus regem copias, neque ferendum, Ægyptum ab eo in potestatem suam redigi; nam et prius Darius non antea trajecit, quam cepisset Ægyptum; qua tamen capta trajecit. Et rursus Xerxes non prius in (*Græciam*) quidquam molitus est, quam (*Ægyptum*) cepisset; capta autem trajecit; itaque et hic, si ceperit, trajiciet; quare ferendum non est. Parabola autem, qualia erant Socra- 4
tica; ut, si quis dicat, magistratus non sorte esse eligendos; simile enim esse, ac si quis athletas sorte ducat, non qui pugnare valeant, sed quorum sors exierit; aut si sortiantur inter se navigantes, quis navem gubernare debeat, quasi oporteat ab illo, cui sors obtigerit, gubernari, non ab eo, qui sciat. Fabula autem, qualis est Stesichori adversus Phalarin, et 5
Æsopi pro demagogo. Nam Stesichorus quidem, cum Himerenses Phalarin ducem copiarum suarum cum summa potestate fecissent, vellentque ei custodes corporis dare, allatis in eandem sententiam aliis, hanc fabulam eis narravit: " Equus " pratum solus obtinebat; veniente autem cervo, pabulumque

" corrumpente, volens equus cervum punire, ex homine quo-
" dam quæsivit, possetne ipso adjutore cervum coërcere. At
" ille, Etiam, inquit, si frenum sumseris, et ego te conscen-
" dero jacula manu gestans. Cui rei cum equus assensisset,
" eumque homo conscendisset, pro ultione, quam de cervo
" sperabat, ipse jam homini serviit. Sic et vos," inquit, " vi-
" dete, ne, dum hostes ulcisci vultis, idem vobis, quod equo,
" eveniat; nam frenum quidem jam habetis, electo copiarum
" duce cum summa potestate; quod si autem dederitis custo-
" diam, et eum conscendere patiamini, Phalaridi jam servi-
6 " etis." Æsopus autem in Samo cum causam demagogi
cujusdam tueretur, qui capitis postulabatur, narravit: " Vul-
" pem flumen trajicientem in voraginem dejectam esse; qua
" cum exire illa non posset, diu eam ibi misere laborasse,
" multosque ricinos corpori ejus inhæsisse; erinaceum vero
" illac vagantem, visa ea, misertum esse, ac quæsivisse, vel-
" letne ricinos illos a corpore suo avelli; at eam noluisse;
" illo autem causam quærente, Quoniam, inquit, hi jam mei
" pleni sunt, et parum sanguinis ducunt; quod si hos avul-
" seris, venient alii famelici, qui quantum mihi reliquum
" sanguinis est exsugent. Eodem modo et vos," inquit, " viri
" Samii, hic quidem nihil amplius lædit; dives enim est;
" quod si eum interficiatis, venient alii pauperes, qui pecu-
7 " nias publicas depeculantes dissipabunt." Sunt autem fabulæ
aptæ ad concionem, et hoc boni habent, quod res quidem ges-
tas similes invenire, difficile est; fabulas vero, facilius. Fin-
gere enim oportet, ut et parabolas, si quis modo possit, quid
in rebus simile sit, videre, quod facilius redditur philosophiæ
8 scientia. Faciliora igitur inventu sunt argumenta ex fabulis;
utiliora vero ad deliberandum sunt e rebus gestis petita; si-
9 milia enim plerumque sunt futura præteritis. Utendum autem
est exemplis, ut demonstrationibus, ubi enthymemata non
suppetunt; nam per hæc fit fides; ubi vero adsunt, utendum
est (*exemplis*) ut epilogis post enthymemata testimoniorum
loco. Nam priori loco posita similia sunt inductioni; induc-
tio autem oratori accommodata non est, nisi paucis in rebus;
posteriori loco vero adhibita (*similia sunt*) testimoniis; testis
autem ubique valet ad faciendam fidem. Quare etiam, cum
priori loco ponuntur, multa dicere necesse est; cum vero sub-

jiciuntur, etiam unum sufficit; utilis est enim testis fide dignus, etiamsi unus sit. Quot igitur sint exemplorum species, et quomodo ac quando iis uti oporteat, dictum est.

CAP. XXI.

Quid sit sententia, et quot sint ejus species, et quomodo ea utendum sit, quamque utilitatem habeat.

QUOD autem attinet ad sententias orationi intexendas, si prius dixerimus, quid sit sententia, ita maxime perspicuum erit, quibus de rebus, et quando, et cui hominum generi conveniat in orationibus sententiose loqui. Est vero sententia 2
enuntiatio, non tamen de rebus singulis; ut, qualisnam sit Iphicrates; sed universe prolata; neque quibuslibet de rebus universe; ut, rectum curvo esse contrarium; sed de rebus agendis, et de iis, quæ in agendo aut persequenda aut fugienda sunt. Itaque cum enthymemata sint syllogismi de talibus rebus, fere et conclusiones et principia enthymematum, detracto syllogismo, sententiæ sunt. Quale illud est,

> Quisquis sapit, gnatos ita instituat suos,
> Sapientiores vulgo haberi ne velit.

Hoc igitur sententia est; addita autem causa, cur ita sit, totum illud est enthymema; ut,

> Nam præter eam, quam contrahunt, ignaviam,
> Invidiam et odium a civibus ferunt suis;

et illud,

> Nemo ab omni parte beatus;

et illud,

> Nemo omnium est, quem liberum merito voces;

sententia est; addito autem eo, quod sequitur, enthymema:

> Fortunæ enim aut est servus, aut pecuniæ.

Si igitur sententia est id, quod diximus, necesse est, quatuor 3
esse genera sententiarum; aut enim (*sententia*) cum epilogo erit, aut sine epilogo. Demonstratione igitur egent, quæ- 4
cunque paradoxum aliquid dicunt, aut controversum; quæcunque autem nihil paradoxi dicunt, sine epilogo sunt. Ea- 5
rum vero necesse est alias quidem, quod præcognitæ sint, nihil epilogo indigere; ut,

> Viro autem bene valere optimum est, ut nobis quidem videtur;

nam eadem est vulgi opinio; alias autem, quod, simulatque proferuntur, intuentibus perspicuæ sint; ut

Non est amator, quisquis non semper amat.

6 Earum autem, quæ cum epilogo proferuntur, aliæ quidem sunt partes enthymematis; ut,

Quisquis sapit, &c.

aliæ vero enthymematicæ quidem, sed non partes enthymematis; et hæ omnium probatissimæ sunt. Sunt autem illæ, in quibus elucet causa ejus, quod dicitur; ut in hoc:

Ne serva immortalem iram, qui mortalis es.

Nam dicere, servandam non esse iram, sententia est; addito vero, *qui mortalis es*, etiam cur id fieri non debeat, dicitur. Simile est hoc quoque,

Mortalem mortalia oportet sapere, haud immortalia.

7 Manifestum igitur ex dictis est, et quot sententiarum genera sint, et quas ad res unumquodque conveniat. Nam de controversis quidem, aut paradoxis, non sine epilogo; sed aut proposito epilogo uti oportet ipsa sententia tanquam conclusione; ut, si quis dicat, *Ego igitur, quando neque invidiam sibi contrahere oportet, neque ignavum esse, aio, abstinendum esse a sapientiæ studiis;* aut hoc posteriori præmisso illud alterum addere. Iis autem, quæ sunt de rebus non paradoxis quidem, sed tamen obscuris, apte et concinne addenda est causa, cur
8 ita sit. Conveniunt autem hic quoque apophthegmata Laconica, et ænigmatica; ut, si quis dicat, quod Stesichorus in Locrenses dixit, *Non oportet contumeliosos esse, utne cicadæ*
9 *humo canant.* Convenit autem sententiose loqui ætate seniori; iis vero de rebus, quarum quisque peritus est. Nam eum, qui ad hanc ætatem non pervenerit, sententias fundere, indecorum est, ut et fabulas narrare; iis autem de rebus, quarum peritus non sit, stulti est et ineruditi. Cui rei satis argumento est, quod rustici maxime omnium sententias cudunt, et facile
10 pronuntiant. Universe autem dicere, quod tamen universe verum non sit, maxime convenit in conquestione, et in exaggeratione; atque in his aut principio, aut post rem demon-
11 stratam. Utendum vero etiam est pervulgatis communibusque sententiis, si utiles sint; nam quia communes sunt, rectæ etiam ac veræ videntur, ut omnium consensu comprobatæ;

ut adhortanti ad subeundum periculum eos, qui litare non potuerint,

Pro patria pugnare, ea demum avis optima sola est;

et hortanti eos, qui inferiores sunt,

Communis Mavors;

et ad interficiendos inimicorum liberos, etiamsi nullam injuriam faciant;

Stultus, qui natos occiso patre relinquat.

Sunt et quædam proverbia sententiæ; ut illud, *Atticus vicinus.* 12
Proferendæ autem sunt sententiæ etiam adversus ea, quæ 13
publice probata sunt; (dico autem publice probata, ut τὸ, *Nosce te ipsum*; et τὸ, *Ne quid nimis*;) si quid contra dici possit, quo aut mores meliores indicentur, aut quod aptum sit ad aliquem animi motum exprimendum. Exprimitur autem motus animi, ut si quis iratus dicat, *Falsum esse, debere unumquemque se nosse; certe enim hic, si se ipse novisset, nunquam se dignum esse putasset, qui duceret exercitum.* Mores vero meliores indicantur, ut hoc modo, *Non oportet, ut vulgo dicitur, amare, tanquam osurus sis, sed potius odisse, tanquam amaturus sis.* Oportet autem ipso dicendi genere animi sui 14
propensionem declarare; sin minus, causam subjungere; aut ita dicentem, *Oportet amare, non, ut vulgo dicunt, sed ut si semper amaturus sis; alterum enim insidiatoris est;* aut hoc modo, *Non placet mihi, quod vulgo dicitur; veri enim amici est, ita amare, ut semper amaturum. Ac ne illud quidem,* Ne quid nimis; *nam improbos immodice odisse oportet.* Multum 15
autem adjumenti afferunt in dicendo, primum quidem propter stultam quandam vanitatem audientium; gaudent enim, si quis universe loquens incurrat in eas opiniones, quas ipsi in parte habent. Quod autem dico, ita magis perspicuum erit; simulque, quomodo sententias venari oporteat; sententia enim, ut diximus, enuntiatio est universalis; gaudent autem, eo universe dicto, quod ipsi jam ex parte aliqua prius animo conceperant. Ut, si cui mali vicini, aut mali liberi obtigerint, facile assentientur dicenti,

Nihil est odiosius vicinia;

aut, *Nihil stultius est, quam liberos procreare.* Itaque danda opera est, ut conjectura quodammodo consequantur, quas qua-

que de re anticipatas opiniones habeant; tum deinde universe
16 de illis pronuntiandum est. Hunc igitur unum fructum habere debet sententiosum dicendi genus, et alium præterea potiorem; moratas enim orationes facit. Mores vero habent orationes, quæ declarant, quid expetat dicens in ratione vivendi. Omnes autem sententiæ id præstant, quia sententiam proferens universe aliquid de rebus in vita eligendis pronuntiat; itaque si bonæ fuerint sententiæ, probitatis opinionem etiam conciliabunt dicenti. Ergo de sententia quidem, et quid sit, et quot ejus sint genera, et quomodo illis utendum sit, et quem fructum afferant, hæc a nobis dicta sint.

CAP. XXII.

De enthymematibus.

DE enthymematibus autem dicamus aliquid universe, quomodo ea quærere oporteat, ac deinde tradamus locos; alia
2 enim horum utriusque ratio est. Enthymema igitur syllogismum quendam esse, prius diximus; et quomodo sit syllogis-
3 mus, et quomodo differat a dialecticis. Neque enim longe repetentem, neque omnia sumentem concludere oportet; illud enim obscurum est propter longitudinem; hoc vero inanis loquacitas, quia perspicua et aperta dicuntur. Nam et hæc causa est, cur apud imperitam multitudinem aptiores sint ad persuadendum ineruditi, quam eruditi, quemadmodum aiunt poëtæ, indoctos in vulgus magis ad dicendum musicos esse. Etenim illi quidem communia quædam et universalia dicunt; hi vero ex iis, quæ sciunt (*auditores*), et quæ rei propinqua sunt. Itaque non ex omnibus, quæ videntur, sed e definitis quibusdam dicendum est; ut aut judicantibus, aut iis, quorum ipsi judicio acquiescunt. Atque hoc ipsum, ita eis videri, constare oportet vel ipsis omnibus, vel plurimis; neque tantum ex necessariis argumentandum est, sed etiam ex iis, quæ
4 plerumque fiunt. Primum igitur intelligendum est, quicunque de re aliqua dicturus vel disputaturus est, sive syllogismo politico, sive quolibet alio, ei necessario, quæ in ea re insunt, aut omnia, aut pleraque nota esse oportere; si enim nihil
5 habeas, nihil erit, unde possis argumenta ducere. Dico autem exempli causa, quomodo fieri potest, ut consilium demus

laborantes circa hæc singula (*injusti sunt*). Sed hæc quide
facile intelligi possunt tum ex iis, quæ de virtutibus di
sunt, tum ex iis, quæ de permotionibus animi dicturi sum
Reliquum est, ut dicamus, cujus rei causa, et quomodo affec
et quos injuria afficiant. Primum igitur exponamus, quar
rerum aut appetitione, aut fuga, ad faciendam injuriam agg
diantur. Constat enim, accusanti quidem diligenter videndu
esse, quot et cujusmodi ex his in adversario insint, quor
cupiditate homines injuriam aliis faciunt; defendenti aut
cujusmodi et quot ex his non insint. Omnes autem omn
faciunt partim non per se ipsos; partim vero per se ip
Atque eorum quidem, quæ non per se ipsos, alia fort
faciunt, alia ex necessitate. Eorum autem, quæ nece
alia quidem per vim; alia vero natura. Quare omnia
non per se ipsos faciunt, alia quidem fortuito; alia ve
tura; alia denique per vim. Quæcunque autem per se
quorumque ipsi causæ sunt, alia quidem consuetudi
vero appetitione; eorumque partim appetitione rati
ticipe, partim rationis experte. Est autem voluntas
appetitio boni cum ratione conjuncta; nemo enim a
quam quod bonum putaverit; appetitiones vero ra
pertes sunt ira et cupiditas. Ita quæcunque (*hom*
ob unam e septem causis agant necesse est: fort
naturam, consuetudinem, rationem, iram, cupidi
rius autem ea distinguere pro ætatum, aut hab
aut aliarum rerum agendarum varietate, super
Non enim si evenit juvenibus, ut iracundi sin
tibus efferantur, causa est juventus, cur tali
et cupiditas. Neque (*divites et egentes*) pr
paupertatem talia faciunt, sed pauperibus q
digentiam evenit, ut opes concupiscant;
pter facultatem, ut voluptates non n
Verum hi quoque agent non divitiis e
sed cupiditate. Similiter vero etiam ju
qui secundum habitus agere dicuntur.
omnia agent; aut enim ratiocinatione
illi quidem bonis moribus motibus
trariis. Contingit autem, ut hos
quantur; alios vero alia; statim

Atheniensibus, bellare illi an non debeant, nescientes, quibus copiis instructi sint, navalibus, an terrestribus, an utrisque; et illæ ipsæ quantæ sint; et quæ vectigalia; qui amici, aut inimici; ac præterea, quæ bella gesserint, et quomodo, et ejusdem generis alia. Et quomodo eos laudemus, nisi tenea- 6
mus pugnam navalem apud Salaminem, aut prœlium Marathonium, aut quæ pro Heraclidis gesserunt, aut aliud quid ejusmodi. Omnes enim laudant ex iis, quæ in quoque pulchra insunt, aut inesse videntur. Similiter vero etiam vituperant 7
ex contrariis, intuentes, quid in eis tale aut insit, aut inesse videatur; velut, quod Græcos in servitutem redegere, et, a quibus adjuti erant in bello adversus barbaros, quique se fortiter gesserant, Æginetas et Potidæatas in captivitatem abduxerunt; et quæcunque alia sunt ejusmodi, et si quid aliud tale ab iis peccatum est. Eodemque modo et accusantes, et defendentes, ea, quæ insunt, respiciendo accusant et defendunt. Nihil autem interest, de Atheniensibus, an de Lacedæmoniis, 8
de homine, an de Deo agendum sit. Nam et si Achilli consilium dare velis, et si eum laudare et vituperare, et si accusare et defendere, sumenda sunt, quæ in eo aut insunt, aut inesse videntur, ut ex iis dicendi materiam petamus, laudantes quidem aut vituperantes, si quid pulchrum inest, aut turpe; accusantes vero aut defendentes, si quid justum aut injustum; consilium denique dantes, si quid utile aut noxium. Similiter 9
vero, si quis de re qualibet dicat; velut de justitia, bonumne sit an non bonum, ex iis, quæ justitiæ, aut bono (*insunt*). Itaque, quando omnes sic demonstrare videntur, sive severius, 10
sive paulo laxius argumententur; non enim undecunque argumenta ducunt, sed ex iis, quæ in quaque re insunt, et per rationem; nam fieri non posse perspicuum est, ut quisquam alio modo demonstret; patet, necessarium esse, ut in topicis, habere selectas propositiones de rebus, quæ usu venire possunt, maximeque opportunæ sunt. De iis autem, quæ repente 11
eveniunt, eodem modo quærendum est, intuendo non incerta et indefinita, sed ea, quæ in rebus, de quibus dicendum est, insunt; et circumscribendo quamplurima, et cum eo, quod agitur, maxime cohærentia; quanto enim plura eorum, quæ insunt, a dicente tenebuntur, tanto erit facilius argumentari; quanto autem propinquiora, tanto magis propria erunt minus-

12 que communia. Voco autem communia quidem, ut laudare Achillem, quod homo fuerit, et quod unus e semideis, et quod contra Trojam bellum gesserit; hæc enim et aliis multis insunt; quare orator talibus utens nihilo magis Achillem laudat, quam Diomedem; propria vero, quæ nulli alii, quam Achilli, contigere, ut quod Hectorem fortissimum Trojanorum interfecerit; quodque Cygnum, qui omnes e navibus exire prohibebat, cum vulnerari non posset; quodque omnium natu minimus neque jurejurando adstrictus in eam expeditionem profectus sit; et quæcunque alia ejusmodi sunt. Unus igitur
13 hic locus de seligendo est, et primus quidem topicus. Nunc autem elementa enthymematum explicemus; elementum vero
14 et locum enthymematis idem voco. Primum ergo dicamus ea, quæ necessario in primis dicenda sunt. Sunt enim enthymematum genera duo; nam alia quidem adhibentur, ut rem aut esse, aut non esse, demonstrent; alia vero ad redarguendum; et differunt, ut in dialecticis elenchus et syllogismus.
15 Est autem demonstrativum enthymema τὸ ex concessis aliquid concludere; redarguens vero τὸ concludere aliquid eorum,
16 quæ negantur. Loci quidem de omnibus rerum generibus utilibus ac necessariis a nobis fere jam expositi sunt; selectæ enim de unoquoque sunt propositiones; adeo ut, ex quibus ducenda sunt enthymemata de bono vel malo, de honesto vel turpi, aut justo vel injusto, et de animi moribus et affectibus
17 habitibusque, loci sint a nobis in superioribus traditi. Nunc vero etiam alio modo universe eos omnes complectamur, deque iis dicamus, ita ut quasi aliqua nota apposita indicemus, qui ad demonstrandum valeant, qui ad redarguendum, atque eos quoque, unde ducuntur ea, quæ videntur enthymemata, sed non enthymemata sunt, quia ne syllogismi quidem sunt. Quibus explicatis, de argumentis dissolvendis, et objectionibus debilitandis agemus, et unde enthymemata impugnanda sint.

CAP. XXIII.

Loci enthymematum.

EST autem locus quidem unus aptus ad demonstrandum *ex contrariis;* nam considerare oportet, an contrario contrarium insit; neganti quidem, an non insit; confirmanti vero,

an insit; e. c. temperate vivere bonum est; intemperanter enim vivere noxium est. Aut ut in Messeniaca, *Si enim bellum causa est præsentium malorum, pace nimirum ea corrigi oportet.* Et illud,

> Quando etenim si quis fecit invitus male,
> Injustum fuerit illi idcirco irascier,
> Neque, si coactus quisquam alii faxit bene,
> Putandum est, illi ullam deberi gratiam.—

et illud,

> At si inter homines falsa reperiunt fidem,
> Putandum est etiam, contra multa obtingere,
> Quæ, vera cum sint, non tamen accipiant fidem.

Alius *e similibus casibus*; similiter enim oportet inesse, aut 2
non inesse; ut, (*si quis probare instituat,*) non omne justum bonum esse; nam et quidquid juste evenit, (*bonum esset:*) nunc autem expetendum non est, juste mori. Alius *ex iis, quæ* 3
inter se conferuntur. Si enim alteri inest, ut honeste aut juste fecerit, alter quoque (*honeste ac juste*) perpessus esse dicetur. Et si (*alter honeste*) mandavit, etiam (*alter honeste*) exsecutus est; e. c. ut Diomedon publicanus de vectigalium redemptionibus, *Si enim vobis vendere non turpe est, ne nobis quidem redimere.* Et si quid in quempiam juste atque honeste factum est, juste etiam fecit, qui fecit; et si quis juste fecit, alteri juste factum est. Fallit tamen interdum hæc concludendi ratio. Nam si quis juste mortuus est, juste passus est, sed fortasse interfici non debuit a te. Quare seorsim hæc considerare oportet, num qui passus est dignus fuerit pati, et qui fecerit dignus facere; deinde eo uti, utrum nobis aptum fuerit. Interdum enim talia dissident, et hoc nihil impedit, ut in Alcmæone Theodectis,

> Matremne tuam nemo oderat mortalium?

Respondens autem ait, *Sed hæc seorsim spectare oportet.* Quærente vero Alphesibœa, quomodo? excipiens ille ait,

> Mori quidem illam debuisse statuerunt,
> Sed non manibus illi necem adferri meis.

Et ut judicium de Demosthene, deque iis, qui interfecerant Nicanorem; nam quia judicati sunt eum juste occidisse, juste etiam mortuus visus est. Et de eo, qui Thebis occisus fuerat, de quo jussit (*aliquis*) judicare, num dignus fuisset, qui interficeretur, tanquam injustum non sit, eum occidere, qui juste

4 interfici possit. Alius *ex eo, quod magis et minus;* ut, si ne Dii quidem norunt omnia, multo minus homines; hoc enim est, si, cui magis inesse non videtur, ei non inest, patet, neque illi (*inesse*), cui minus (*inesse videtur*). Illud autem, qui patrem verberat, multo magis propinquos verberarit, ex eo pendet, si, quod minus (*inesse videtur*), inest, et quod magis (*inesse videtur*), inest; utro igitur opus est, licet id confirmare
5 sive inesse, sive non inesse. Præterea, si neque magis, neque minus; unde dictum est,

> Ergo tuus quidem miserandus est pater,
> Amissis gnatis; Œneus autem non erit,
> Orbatus tali tamque illustri in Græcia filio?

Et, quod si Theseus injuste non fecit, neque Alexander. Et si non Tyndaridæ, neque Alexander. Et si Patroclum Hector (*juste interfecit*), etiam Achillem Alexander. Et si ne alii quidem artifices parvi pretii sunt, neque philosophi. Et si ne imperatores quidem propterea mali sunt, quia sæpe vincuntur, neque Sophistæ. Et, si privatum hominem existimationis vestræ rationem habere oportet, vos quoque existimationis
6 Græcorum rationem habere debetis. Alius ex consideratione temporis rationum; ut, Iphicrates in oratione adversus Harmodium, *Si, antequam hæc gererem, statuam mihi postulassem, si eą gessissem, certe decrevissetis; nunc, confectis rebus, eam denegabitis? Nolite igitur committere, ut, quod facile polliciti essetis, cum a me beneficium exspectaretis, id nunc beneficio affecti denegetis.* Et rursus, si quis suadeat Thebanis, ut Philippo per fines suos iter in Atticam concedant, *Quod, si hoc petiisset, priusquam eis adversus Phocenses auxilium ferret, certe promisissent; adeoque absurdum sit, quia prior eos beneficio provocavit, fidemque eorum secutus est, si nunc iter denegaturi sint.*
7 Alius, ex iis, quæ in nos dicta sunt, adversus dicentem (*argumentari*); excellit autem hic locus, ut in Teucro, et eodem usus est Iphicrates adversus Aristophontem, cum eum interrogasset, an naves accepta pecunia proditurus esset; is vero id negasset, *Quod igitur*, inquit, *tu, qui Aristophon es, non fecisses, ego, qui sum Iphicrates, fecerim?* Oportet autem adesse hoc, ut ille alter facilius adduci posse videatur ad flagitium; alioqui enim ridiculum videbitur, ut si adversus Aristidem accusantem ita quispiam loquatur; sed (*ita hoc adesse oportet*),

ut adversario (*tali dicto*) fides adimatur. Omnino enim vult accusator melior esse accusato; hoc igitur semper redarguendum est. Universe autem hic locus inservit, si quis objiciat aliis, quæ ipsemet facit aut faceret; aut exhortetur eos ad ea facienda, quæ ipse neque facit, neque faceret. Alius ex 8
definitione; ut, Divinum nihil aliud est, quam aut Deus, aut Dei opus. Et vero qui Dei opus esse aliquod putat, eum necesse est putare etiam Deos esse. Et ut Iphicrates, *optimum esse generosissimum; nam et Harmodio et Aristogitoni nihil prius generosum inerat, quam generosum aliquid perpetrassent.* Et se illis conjunctiorem esse. *Conjunctiores certe sunt res a me gestæ rebus Harmodii et Aristogitonis, quam tuæ.* Et ut in Alexandro, *Omnium sententia homines intemperantes unius corporis fructu non esse contentos;* et causa a Socrate allata, cur ad Archelaum ire nollet: *contumeliam enim esse,* dicebat, *ut in injuriis, ita in beneficiis acceptis, si quis ea compensare non posset;* nam hi omnes definientes et sumentes, quid quæque res sit, concludunt id, quod agitur. Alius ex multiplici vocis alicujus 9
significatione; ut in topicis, de eo, quod recte se habet. Alius 10
ex partitione; ut, si omnes ad injuste faciendum aliquo horum trium impelluntur; vel propter hoc, vel propter alterum, vel propter illud; et horum duo sunt, propter quæ fecisse non potest; propter tertium vero, ne ipsi quidem accusatores dicunt. Alius ex inductione; ut ex Peparethia, quod de filiis 11
mulieres omnibus in locis definiunt, quid verum sit. Nam et hoc Athenis Mantiæ oratori adversus filium contendenti mater pronuntiavit; Thebis vero, Ismenia et Stilbone inter se contendentibus, Dodonis, mater, filium esse Ismeniæ declaravit; et propterea Thessaliscum Ismeniæ filium habuerunt. Et rursus ex lege Theodectis, *Si iis, qui male alienos equos curarunt, non committunt suos, neque iis, qui aliorum naves everterunt,* (committunt suas;) *idque in omnibus rebus eodem modo se habet; iis quoque, qui male aliorum salutem custodierunt, ad tuendam suam uti nemo debet.* Et ut Alcidamas, ut ostenderet, *Omnes magni facere sapientes viros, Parii quidem,* aiebat, *Archilochum, quamvis maledicum, honorarunt; et Chii Homerum, quamvis civis non esset; et Mitylenæi Sapphum, quamvis illa mulier esset; et Lacedæmonii Chilonem in γερόντων ordinem cooptarunt, qui tamen eruditionem minime curant; et*

Italiotæ Pythagoram, et Lampsaceni Anaxagoram peregrinum hominem sepulcro honorarunt, eumque etiamnum honore afficiunt; et Athenienses quamdiu Solonis legibus usi sunt, beate vixerunt; et Lacedæmonii quamdiu legibus Lycurgi; et Thebana civitas
12 *tam diu felix fuit, quamdiu ei philosophi præfuerunt.* Alius ex judicio de eadem re, aut simili, aut contraria; maxime quidem, si omnes et semper (*ita judicarunt*); sin minus, si plurimi saltem, aut sapientes aut omnes aut plurimi, aut boni; aut si ipsi judicantes, aut quorum judicio hi acquiescunt, aut a quibus dissentire in judicando non oportet, ut a dominis; aut adversus quos sententiam ferre honestum non est, ut adversus Deos, aut patrem, aut magistros; cujusmodi est, quod in Mixidemidem dixit Autocles, *An venerandæ quidem Deæ honestum sibi putarunt in Areopago causam dicere, Mixidemides vero id recusabit?* Aut ut Sappho, *Mori malum quiddam esse; Dii enim ita judicarunt; alioqui mori voluissent et ipsi.* Aut ut Aristippus adversus Platonem, qui quiddam paulo asseverantius protulerat, ut ipsi quidem Aristippo videbatur, *At vero sodalis ille,* inquit, *noster nihil unquam tale,* Socratem innuens. Et Hegesippus Delphis interrogabat Deum, oraculo prius Olympiæ consulto, *Numquid ipsi eadem, quæ patri, viderentur?* quasi turpe sit, contra patris judicium dicere. Et de Helena, ut Isocrates scripsit, *eam studio dignam fuisse, siquidem Theseus ita judicaverit;* et de Alexandro, *quem Deæ ceteris anteposuerint.* Et de Evagora, *eum insigni virtute virum fuisse,* ut Isocrates dicit; *nam Conon adversa fortuna usus aliis omnibus prætermissis ad Evagoram venit.*
13 Alius ex partibus, ut in topicis, *cujusmodi motio sit anima; aut enim hæc, aut illa.* Exemplum ex Socrate Theodectis, *In quodnam templum impius fuit? Quosnam Deorum veneratus non*
14 *est, quos civitas in Deorum numero habet?* Alius, quandoquidem pluribus in rebus usu venit, ut ex iis et boni et mali aliquid consequatur, ex eo, quod consequitur, adhortari aut dehortari, et accusare aut defendere, et laudare aut vituperare; e. c. eruditionem consequitur invidia, quæ malum est; sapientia autem præditum esse bonum est; erudiri ergo non oportet; neque enim contrahenda invidia est; erudiri ergo oportet; sapientem enim esse oportet. Hic locus est ars Callippi, si quis addiderit disputationem de eo, quod fieri

potest, et reliqua, ut diximus. Alius, si quando de duobus 15
et inter se oppositis [aut] suadere aut dissuadere oporteat, etiam prius exposito loco in ambobus uti. Differt autem, quod illic quidem qualiacunque opponuntur, hic vero contraria. Ut, sacerdos quædam vetabat filium suum popularem oratorem fieri; *Nam si*, aiebat, *justa dices, in odium hominum incurres; si injusta, in Deorum.* Igitur popularem oratorem fieri oportet; si enim justa dixeris, Dii te amabunt; sin vero injusta, homines. Hoc autem est idem cum eo, quod vulgo dicitur, *stagnum emere et sales.* Et prævaricatio hoc est, cum e duorum contrariorum utroque et bonum et malum sequitur, utraque utrisque contraria. Alius, quando homines non ea- 16
dem palam et in occulto probant; sed palam quidem justa et honesta maxime probant; privatim vero præoptant utilia; ex his alterum colligere conari; nam paradoxis probandis locus hic maxime inservit. Alius ex eo, quod eadem proportione 17
colligantur; ut, Iphicrates ad eos, qui volebant filium ipsius, quamvis ad legitimam ætatem non pervenisset, quia procero corpore erat, cogi ad obeunda munera publica, *Si*, inquit, *proceros pueros pro viris habetis, etiam eos viros, qui pusillo corpore sint, pueros esse decernetis.* Et Theodectes in lege, *Civitate*, inquit, *donatis mercenarios milites probitatis causa, ut Strabacem et Charidemum; qui autem ex illis nefaria facinora patrarunt, eis exsilium non irrogabitis?* Alius, si, quod consequitur, idem 18
sit, etiam ea, ex quibus consequitur, eadem esse; ut Xenophanes dicebat, *Æque impios esse, qui Deos ortos esse dicerent, et qui dicerent, eos mori; utroque enim modo evenire, ut Dii aliquando non sint.* Et omnino, quod ex utroque evenit, semper ut idem sumere: *Judicaturi autem estis non de Socrate, sed de hoc toto instituto, numquid oporteat philosophari.* Et quod terram et aquam dare servire est. Et in commune fœdus adscribi leges accipere. Sumendum autem est, utrum utile fuerit. Alius ex eo, quod homines non eadem sequantur 19
antea et postea, sed contra, quale est hoc enthymema, *An, cum fugeremus, pugnavimus, ut rediremus; nunc autem cum redierimus, fugiemus, ne pugnandum sit?* Tunc enim pugnare volebant potius, quam in patria non manere; nunc autem malunt non pugnare, quam manere. Alius, cujus rei causa 20
aliquid esse potest, quamvis non factum sit, hujus rei causa

dicere id esse, aut factum esse; ut, si quis cui quid det, ut (*postea idem illi*) auferens dolorem inurat. Unde etiam hoc dictum est,

Fortuna multos sæpe in altum provehit,
Non quod bene illis esse consultum velit;
Sed ut inde casu insigniore corruant.

Et illud ex Meleagro Antiphontis,

Non ut feram conficiant, sed testatior
Meleagri virtus tota ut esset Græcia.

Et illud ex Ajace Theodectis, quod Diomedes Ulyssem sibi præ ceteris comitem elegerit, non quia eum magni faceret, sed ut comitem inferiorem haberet; nam evenire potest, ut
21 id aliquis propterea faciat. Alius communis et dubitationibus et deliberationibus, considerare ea, quæ impellunt, et ea, quæ revocant, et quorum causa et faciunt homines et fugiunt; hæc enim sunt, quæ, si quidem insint, agere oportet; ut, si possibile, si facile et utile est aut ipsi, aut amicis; aut si damnum et detrimentum infert inimicis; aut si pœna minor est, quam pro re. Hortantur autem ex his, et revocant ex contrariis; et ex his ipsis tum accusant, tum defendunt; ex iis quidem, quæ revocant, defendunt; ex iis vero, quæ impellunt, accusant. Est autem hic locus tota ars et Pamphili, et Callippi.
22 Alius ex iis, quæ videntur quidem fieri, sed tamen incredibilia sunt, quod non viderentur, nisi aut essent, aut propemodum essent; et quod magis (*essent*); aut enim ea, quæ sunt, aut quæ verisimilia sunt, opinantur homines; si igitur (*aliquid*) incredibile est nec probabile, verum sit oportet; non enim ita videtur, quia verisimile ac credibile sit. Quemadmodum Androcles Pitheus dixit legem quandam accusans, cum populus illi obstreperet: *Egent leges lege, quæ ipsas corrigat; nam et pisces egent sale;* enimvero non verisimile est, nec probabile, eos, cum in salso alantur, sale egere; *et oleæ egent oleo;* enimvero incredibile est, ex quibus oleum nascitur, ea ipsa
23 oleo egere. Alius ad redarguendum aptus, considerare ea, quæ dissident, si quid in omnibus temporibus, et actionibus, et sermonibus dissideat; separatim quidem in adversario; ut, *Atque ait se vestri amantem ac studiosum esse, conjuravit autem cum triginta viris;* separatim vero in se ipso hoc modo, *Et ait quidem me sectatorem esse litium, non potest autem ostendere, mihi unquam cum quoquam litem in judicio fuisse;* separatim

denique in se et in adversario, *Et hic quidem nullum unquam sumtum fecit; ego autem etiam vestrûm multos redemi.* Alius, 24
in calumniam antea vocatis et hominibus et rebus, et quidem immerito, allata causa, calumniam dissolvere. Exsistit enim aliquid, ob quod apparet, (*calumniam immeritam esse;*) ut, cum mulier quædam corpus suum corpori filii supposuisset, ut eum amplexaretur, videbatur cum juvene corpus commiscuisse; exposita vero causa, cur id fecisset, dissoluta est calumnia. Et ut in Ajace Theodectis, Ulysses adversus Ajacem causam exponit, cur, cum sit Ajace fortior, non tamen talis esse videatur. Alius ex causa, ut, sive causa sit, rem esse; 25
sive causa non sit, rem non esse dicamus; nam causa una cum eo est, cujus causa est, et sine causa nihil est. Ut Leodamas cum se defenderet accusante Thrasybulo, quod nomen ipsius in columna, quæ in arce erat, inscriptum fuisset; sed dejectam esse columnam ab eo sub triginta viris; *Fieri hoc non potuisse,* respondit; *tanto enim plus fidei sibi habituros fuisse triginta viros, si inimicitias ipsius cum populo illa inscriptione testatas vidissent.* Alius, si alia ratione commodius 26
fieri poterat, potestve id, de quo aliquis aut deliberat, aut quod facit, fecitve, hanc rationem considerare; apparet enim, si hoc [non] ita se habet, eum non fecisse; nam nemo sponte eligit minus commoda, talia esse cognoscens. Est autem hoc falsum; sæpe enim re jam confecta manifestum fit, quomodo ea melius confici potuerit; antea vero hoc erat obscurum. Alius, considerare simul, numquid agendum sit, 27
quod adversetur iis, quæ facta sunt; ut Xenophanes interrogantibus Eleatis, utrum Leucotheæ sacra facere deberent, eamque lugere, necne? auctor fuit, *si eam Deam putarent, ne lugerent; si vero hominem, ne sacra facerent.* Alius locus, ex 28
iis, in quibus erratum est, accusare, aut defendere; ut in Medea Carcini alii quidem eam accusant, quod filios interfecerit; non enim hos comparere; nam erraverat Medea in filiis amandandis; ipsa autem ita se defendit, quod non filios, sed ipsum Jasonem interfectura fuerit; nam errasset sane, si hoc omisisset, cum alterum perpetrasset. Est vero hic locus, et hæc species enthymematis tota prior ars Theodori. Alius 29
ex nomine; e. c. ut Sophocles:

Vere Sidero nomen ex merito gerit.

Et ut solent in Deorum laudibus dicere; et ut Conon Thrasybulum θρασύβουλον vocabat; et Herodicus Thrasymacho, *semper θρασύμαχος es;* et Polo, *semper tu πῶλος es;* et in Draconem legislatorem, *non hominis esse leges ipsius, sed draconis;* asperæ enim erant; et ut Euripidis Hecuba in Aphroditen:

Merito ejus nomen ab ἀφροσύνη incipit;

et ut Chæremo,

Pentheus, futuro nomen a luctu gerens.

30 Ex enthymematibus autem magis commendantur, quæ ad refellendum, quam quæ ad demonstrandum valent; quoniam enthymema redarguens est conclusio contrariorum in angustum locum; comparata autem inter se contraria audienti magis perspicua fiunt. Ex omnibus vero syllogismis tam redarguentibus, quam demonstrantibus, perturbant maxime, quicunque sunt tales, ut simulac illi proferuntur, audientes eos prævideant, non tamen, quod in promtu sint; simul enim et ipsi secum ipsis gaudent præsentientes; et quicunque ita deinceps enuntiantur, ut, simulac dicti fuerint, ipsi (*audientes*) cognoscant.

CAP. XXIV.

Loci enthymematum fallacium.

QUONIAM autem contingit, hunc quidem esse syllogismum, illum autem non esse, sed videri; necesse est quoque, enthymema hoc quidem esse enthymema, illud vero non esse, sed videri; siquidem enthymema syllogismus quidam est.

2 Loci autem sunt apparentium enthymematum, unus quidem ex dictione; atque hujus una pars est, ut in dialecticis, cum quis nihil syllogismo concluserit, in modum conclusionis extremum dicere, *Non est hoc et hoc; necesse ergo est hoc et hoc.* Nam et contortum et tanquam ex contrariis conclusum dicendi genus speciem aliquam enthymematis efficit; talis enim dictio quasi sedes est enthymematis. Et videtur hæc fallacia ex ipsa orationis conformatione proficisci. Est autem utile ad hoc, ut syllogistice dicere videamur, multorum syllogismorum capita dicere; e. c. *Alios quidem servavit, alios vero ultus est, Græcos autem in libertatem vindicavit.* Etenim hæc singula quidem ex aliis demonstrata sunt; cum autem conjuncta fuerint, videtur etiam ex ipsis aliquid effici. Altera autem

pars (*illius loci*) est, ex homonymia (*concludere*), ut, dicere, murem esse animal magni pretii, a quo sacra omnium augustissima nomen habeant; nam mysteria sacra sunt omnium augustissima. Aut si quis canem laudans assumat una canem cœlestem, aut Pana, quoniam Pindarus cecinit,

O beate, quem et magnæ Deæ canem omnifarium vocant Olympii;

aut quia turpissimum est, ne canem quidem domi esse, hinc concludat, honestum esse, si quis sit canis. Et dicere, Mercurium maxime ex omnibus Diis ad *communicanda bona sua* propensum esse; solus enim *communis* Mercurius vocatur. Et λόγον esse rem omnium præstantissimam, quia præstantes viri non pecuniis digni, sed λόγου ἄξιοι sunt; nam τὸ λόγου ἄξιον non uno tantum modo dicitur. Alius, id, quod separatim verum est, conjunctim dicere, aut quod conjungendum erat, dividere. Quoniam enim idem videtur esse, et sæpe tamen non idem est, utrum magis ex usu nostro fuerit, id facere oportet. Hinc autem nata est Euthydemi fallax conclusiuncula; ut, scisne, triremes in Piræeo esse? separatim enim novit; et elementa scientem scire etiam carmen; etenim carmen idem est. Et quoniam bis tantum valetudini nocet, dicere, ne unum quidem salubre esse; nam absurdum est, ex duobus bonis conflari unum malum. Ac sic quidem ad redarguendum valet; hoc autem modo ad demonstrandum; non enim unum bonum e duobus malis conflatum est. Totus vero locus fallax et captiosus est. Rursusque illud Polycratis in Thrasybulum, quod triginta tyrannos sustulerit; conjungit enim. Aut illud in Oreste Theodectis; nam ex divisione est: 3

Num, quæso, justum est, si qua sustulerit maritum,

hanc mori, *et paternam filio ulcisci necem?* Atqui hæc ipsa gesta sunt; etenim si hæc conjungat, non amplius fortasse justum fuerit. Poterit autem hoc referri ad fallaciam mancæ ac mutilæ orationis; non enim explanatum est, *a quo*. Alius vero locus est, exaggeratione confirmare aliquid aut refellere. Hoc autem fit, cum quis, reum aliquid fecisse, non docuit, rem tamen ipsam amplificat et extollit; nam efficit (*hæc ratio,*) ut (*de duobus alterum*) videatur, aut non fecisse eum, (*qui accusatur,*) si accusator rem in majus extulerit; aut fecisse, si accusator excandescat. Enthymema igitur non est; decipitur enim auditor, factum aut non factum id putans, de quo nihil 4

5 tale demonstratum est. Alius, e signo; nam et hoc syllogismo probari nequit; ut, si quis dicat, civitatibus utiles esse amores; nam Harmodii et Aristogitonis amor Hipparchum tyrannum sustulit; et si quis dicat, *Furem esse Dionysium; improbum enim esse;* nam sic quoque nihil concluditur; non enim quicunque improbus est, fur est; sed quicunque fur,
6 improbus est. Alius ob id, quod casu accidit; ut, quod ait Polycrates in mures, eos auxilio fuisse corrosis arcuum nervis. Aut si quis dicat, ad cœnam vocari honorificentissimum esse; Achilles enim in Tenedo, quod non vocatus fuisset, graviter Achivis succensuit; at ille succensuit tanquam ignominia af-
7 fectus; accidit autem hoc ex eo, quia non vocatus fuit. Alius, ex eo, quod sequitur; ut, in Alexandro, eum magnanimum fuisse; contemta enim hominum frequentia, in Ida solum egisse; nam quia magnanimi tales sunt, hic quoque magnanimus videri possit. Et quando formam colit, et nocte vagatur, adulter est; quoniam adulteri quoque tales sunt. Simile vero etiam est, (*ut, si quis dicat,*) mendicos in sacris et canere, et saltare; et exsulibus habitare licere, ubicunque voluerint; nam quod iis, qui beate vivere videntur, hæc insint, ii quoque, quibus ea insunt, beati videri possint. Differunt autem τῷ Quomodo; quare hoc quoque incidit in vitium man-
8 cæ ac mutilæ orationis. Alius, quæ causa non est, eam ut causam ponere; ut quia *simul* aut *postea* factum sit; quod enim *postea* evenit, quasi *propterea* evenerit, accipiunt, et maxime in rerumpublicarum administrationibus; quemadmodum Demades Demosthenis administrationem reipublicæ omnium malorum causam exstitisse dixit; nam post eam bel-
9 lum accidisse. Alius ab omissione temporis et modi; ut, quod Alexander juste Helenam abduxerit; data enim erat Helenæ a patre eligendi potestas; at fortasse non semper, sed principio; nam pater hucusque dominus erat. Aut si quis contumeliam esse dicat, pulsare homines liberos; non enim omnino ita est; sed tum demum, si quis prior injuria lacessat.
10 Præterea, quemadmodum in litigiosis ex eo, quod simpliciter, et eo, quod non simpliciter, sed adjuncto aliquo, verum est, exsistit apparens syllogismus; e. c. in dialecticis, non ens *esse;* non ens enim est *non ens;* et id, quod cognosci non potest, sciri posse; certe enim quod cognosci non potest,

sciri potest, cognosci non posse; sic quoque in rhetoricis exsistit apparens enthymema ex eo, quod non simpliciter verisimile est, sed adjuncto aliquo verisimile. Est autem hoc non universe, ut et Agatho dixit,

> Credibile hoc aliquis non immerito dixerit,
> Multa hominibus evenire non credibilia.

Evenit enim aliquid præter id, quod verisimile erat; ita ut verisimile sit etiam id, quod est præter verisimile. Quod si autem est, id, quod verisimile non est, verisimile erit; non tamen simpliciter; immo vero, ut et in contentiosis eo fraus fit, quia non additur, qua ex parte, aut quocum collatum, aut ubi; ita et hîc, quia quod præter verisimile est, non est simpliciter verisimile, sed tantum aliqua ex parte. Est autem ars 11
Coracis ex hoc loco composita; nam sive quis non sit obnoxius crimini, ut qui imbecillo corpore est, causam dicat, quod alium verberarit; non enim verisimile est; sive sit obnoxius, utpote robustus; non enim verisimile est, (*eum id fecisse;*) nam facile intelligebat, id in se verisimile visum iri. Similiter vero etiam in aliis; nam necesse est, aut talem esse, ut in eum cadat suspicio; aut talem, ut non cadat. Ergo videntur quidem utraque verisimilia; est autem illud quidem verisimile; hoc vero non simpliciter, sed ut dictum est; atque hoc est efficere, ut causa inferior fiat superior. Et hinc merito adversabantur homines id, quod Protagoras profitebatur; nam mendacium est, neque verum, sed apparens verisimile, neque in ulla arte, præterquam in rhetorica et eristica. Ac de enthymematibus quidem tum de iis, quæ sunt, tum de iis, quæ videntur, dictum est.

CAP. XXV.

De solutionibus.

CONSEQUENS autem est iis, quæ diximus, ut de solutionibus disseramus. Licet vero solvere aut contrario syllogismo, aut instantiam inferendo. Ac contrarios quidem syllo- 2
gismos patet ex iisdem illis locis duci posse; nam syllogismi ex probabilibus eruuntur; probabilia autem multa sibi invicem contraria sunt. Instantiæ vero quatuor modis fiunt, ut 3
et in topicis; aut enim ex eodem, aut ex simili, aut e con-

4 trario, aut ex judicatis. Dico autem ex eodem, ut, si de amore enthymema sit, eum bonum esse, duplex instantia inferri potest; aut enim universe, ita ut dicamus, omnem indigentiam malum esse; aut ex parte, quod non diceretur *Caunius* 5 *amor*, nisi essent et mali amores. Ex contrario vero instantia infertur, ut, si enthymema sit, virum bonum amicis omnibus 6 benefacere; at ne improbus quidem male. E similibus autem, si enthymema sit, Omnes ii, quibus mali aliquid factum est, semper oderunt; at neque ii, qui beneficium acceperunt, 7 semper amant. Judicia vero ea demum (*hîc intelliguntur*), quæ ab illustribus viris facta sunt; ut, si quis enthymema dixerit, ignoscendum esse temulentis; ignorantes enim eos peccare; obsisti potest hoc modo, Non igitur Pittacus laudandus est; non enim constituit majores pœnas, si quis ebrius deliquit. 8 Quoniam autem enthymemata ex quatuor (*locis*) ducuntur; hi quatuor vero sunt, verisimile, exemplum, tecmerion, signum; atque enthymemata quidem conclusa ex iis, quæ plerumque aut sunt aut videntur, ex verisimilibus sunt; quæ autem ex inductione rei similis, aut unius, aut plurium, cum aliquis, qui assumserit universale, deinde concludat particularia, ab exemplo; porro quæ ex necessario, et eo, quod est, a tecmerio; quæ denique ex universali, aut particulari, sive hoc sit, sive non sit, ex signis; verisimile autem non est id, quod semper, sed quod plerumque est: apparet, talia enthy- 9 memata semper solvi posse objectionem afferendo. Solutio autem apparens est, sed non semper vera; non enim negando, esse verisimile, solvit objiciens, sed (*negando*), esse necessa- 10 rium. Quamobrem semper meliori conditione est defendens, quam accusans, propter hanc captionem. Nam quoniam accusans ex verisimilibus probat; non vero idem est solvere, aut quod non sit verisimile, aut quod non necessarium; et semper habet objectionem id, quod plerumque est; neque enim esset verisimile, sed semper ac necessarium; judex vero putat, si sic solutum sit, aut non esse verisimile, aut non ex eo judicandum esse, decipitur, ut diximus. Non enim ex necessariis oportet ipsum tantum judicare, sed etiam ex verisimilibus; nam hoc est optima mente judicare; non igitur satis est, si ita solvat, ut neget necessarium esse; sed ita solvendum est, ut ostendat, non esse verisimile. Quod ita demum consequi poterit,

si id, quod contra adferetur, tale erit, ut ipsum potius dicatur plerumque evenire. Contingit vero hoc duobus modis, aut 11
tempore, aut rebus ipsis; maxime autem, si utrisque; si enim et plura et sæpius ita eveniunt, hoc verisimile magis est. Sol- 12
vuntur autem et signa, et quæ ex signo ducuntur enthymemata, etiamsi signa ipsa vera fuerint, ut in superioribus diximus; omne enim signum ineptum esse ad syllogismum conficiendum, constat nobis ex Analyticis. Eorum autem, quæ 13
ab exemplis ducuntur, eadem solutio est, quæ verisimilium; nam et si dissimile aliquod exemplum adferamus, ostendemus, non esse necessarium, et multo magis, si plura ac sæpius aliter evenire doceamus; quod si autem et plura et sæpius ita evenire constet, (*ut adversarii volunt,*) pugnandum est sic, ut ostendamus, id, de quo agitur, non esse simile, aut non similiter, aut omnino discriminis aliquid esse. Tecmeria vero, et 14
enthymemata, quæ ex illis conficiuntur, non possumus quidem ita dissolvere, ut negemus, necessariam esse argumenti conclusionem. Constat vero etiam hoc nobis ex Analyticis. Reliqua est dissolvendi via, ut ostendamus, verum non esse id, quod dicitur. Sin autem manifestum est, et verum esse, et tecmerion esse, hoc jam insolubile fit; omnia enim eo perducta sunt, ut certa et perspicua demonstratio sit.

CAP. XXVI.

De amplificatione et extenuatione.

AMPLIFICARE autem et Extenuare non est elementum enthymematis; idem enim voco elementum et locum. Nam est elementum et locus, in quem multa enthymemata incidunt. Amplificare autem et Extenuare est quodammodo ostendere, aliquid magnum aut parvum esse, ut et bonum aut malum, justum aut injustum, et quidlibet aliud. Hæc vero omnia 2
sunt, circa quæ versantur syllogismi et enthymemata; quare, si horum unumquodque locus enthymematis non est, ne Amplificare quidem et Extenuare loci fuerint. Neque enthyme- 3
mata, quorum in dissolvendo usus est, ad aliud genus pertinent, quam quæ ad confirmandum valent; patet enim, solvere aut demonstrantem, aut instantiam inferentem; demonstrat autem contra id, quod adversatur concluso ab adversario; ut,

si ille docuit, factum esse, hic docet, factum non esse; si ille factum non esse, hic factum esse. Itaque hac quidem ratione nihil est discriminis; nam utrique iisdem utuntur; afferunt
4 enthymemata, quibus aut esse, aut non esse affirment. Instantia autem non est enthymema, sed, ut in topicis, opinionem aliquam adferre, qua planum fiat, aut syllogismum non recte conclusum, aut falsum aliquid pro vero sumtum esse.
5 Ac de exemplis quidem, et sententiis, et enthymematibus, omninoque de iis, quæ ad mentis agitationem pertinent, tum unde eorum copiam parare, tum quomodo ea dissolvere oporteat, hæc a nobis disputata sint. Superest, ut de elocutione et de dispositione dicamus.

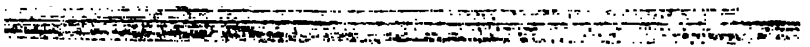

ARISTOTELIS

LIBRORUM TRIUM

DE ARTE RHETORICA

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De artis rhetoricæ partibus.

CUM tria sint, quæ in arte dicendi pertractari oportet; primum quidem, unde probationes ducantur; alterum vero, qua sit utendum elocutione; tertium denique, quomodo partes orationis disponendæ sint; jam de probationibus dictum est, et ex quibusnam ducantur; diximus enim, hæc esse tria, atque ea quæ sint (*explicuimus*), et cur hunc numerum non excedant; nam omnes, aut quia ipsi judicantes affecti sunt aliquo modo, aut quia putant, dicentes tales esse, (*ut iis fides haberi possit,*) aut quia res demonstrata est, in persuasionem inducuntur. Dictum autem quoque est, unde enthymemata sumantur; sunt enim alia, quæ dicuntur, enthymematum
2 species; alia vero loci. Reliquum est, ut de elocutione agamus; non enim satis est, ea teneri, quæ dicenda sunt, sed etiam scire nos oportet, quomodo hæc sint dicenda; et confert hoc multum, ut oratio bene morata videatur.
3 Ac primo quidem, ut ordo naturæ postulat, quæsitum est, quod naturâ primum erat, unde res ipsæ probabilitatem habeant; secundo vero, qua ratione eas eloqui ac disponere conveniat; tertium, quod horum omnium vim habet maximam, sed nondum a quoquam pertractatum est, quod ad actionem et pronuntiationem facit. Nam etiam ad artem tragicam et rhapsodicam sero perventum est, quoniam initio

poëtæ ipsi tragœdias suas agebant. Perspicuum est igitur, etiam in arte dicendi tale aliquid esse, (*quod ad actionem pertinet,*) quale in arte poëtica; de quo cum alii quidem studiose egerunt, tum præcipue Glauco Teius. Est autem actio in 4
voce posita, quomodo ea uti oporteat ad singulos animi motus exprimendos; ut, quando magna, et quando parva, et quando media utendum sit; et quomodo soni vocis adhibeantur; ut acutus, et gravis, et medius; et quibus numeris ad quævis (*dicenda*) utendum sit; tria enim sunt, quæ considerant (*Rhetorici*); hæc autem sunt magnitudo, concentus, numerus. Quibus qui bene utuntur, ii fere solent ex certaminibus victoriam reportare. Et quemadmodum in arte poëtica (*ratione actionis habita*) plus hoc tempore valent histriones, quam poëtæ, sic etiam in civilibus controversiis (*actio plus valet, quam res*), quod vitio fit rerumpublicarum. Nondum tamen 5
de his *ars* ulla composita est, quandoquidem etiam doctrina de dictione sero provecta est, et sane, si quis recte reputet, levis et importuna videtur; verumtamen cum omnis ars dicendi ab hominum opinione pendeat, non tanquam justæ rei, sed tanquam necessariæ curam ei impendere debemus; siquidem certe æquum est, nihil aliud in oratione quærere, quam ut audientibus nec molestiam, nec lætitiam afferamus; justum enim est, ipsis rebus in judicio contendere; quare alia præter probationes adhibita supervacanea sunt; sed tamen plurimum valent, ut dictum est, propter auditoris vitium. Interim ipsa eloquendi ratio necessarium quiddam habet in 6
omni disciplina; nonnihil enim interest ad rem explicandam, hoc an illo dicendi genere quis utatur, neque tamen tanti; verum hæc omnia ex opinione pendent, et auditoris gratia quæruntur; itaque nemo Geometriam hoc modo docere instituit. Ars igitur illa cum in lucem venerit, idem efficiet, quod ars histrionica. Quidam autem pauca de ea præcipere 7
tentarunt; ut Thrasymachus in *Miserationibus*. Et habetur hoc, quod ad actionem spectat, a natura, et minus arte continetur; quod autem ad ornandam orationem pertinet, id jam artis est. Quare etiam qui hoc facere possunt iterum victoriam ex contentionibus reportant, sicut rhetores quoque, qui plurimum in actione valent; nam scriptæ orationes magis ornatu verborum, quam sententiis valent.

8 Cœperunt autem poëtæ primum, quod natura postulabat, rem agitare; nam nomina sunt rerum imagines; est vero in nobis nulla pars, quam vox, ad imitandum aptior; unde quoque rhapsodica, et histrionica, et aliæ artes hujusmodi con-
9 fectæ sunt. Quoniam vero poëtæ, licet plerumque inania proferant, tamen propter elocutionem gloriam suam acquisivisse videbantur, ideo factum est, ut elocutio poëtica primo probaretur, qualis est Gorgiæ. Quin etiamnum multi imperiti homines existimant, tales oratores optime loqui; sed hoc minime verum est, alia enim est oratoria, alia poëtica elocutio; quod ex ipso eventu potest intelligi; neque enim tragœdiarum auctores adhuc eodem dicendi genere utuntur; sed, quemadmodum tetrametris versibus relictis ad iambicos transierunt, quia ex omni metrorum genere iambicum est orationi solutæ simillimum; sic etiam ab iis verbis abstinuerunt, quæ a communi loquendi consuetudine abhorrent; quo autem prisci (*poëtæ tragici*) utebantur, et quo adhuc utuntur versus heroicos pangentes, eum ornatum omnem abjecerunt; quare ridiculum est, hos imitari, qui ipsi non amplius eo
10 dicendi genere utuntur. Perspicuum igitur est, non esse nobis omnia diligenter explicanda, quæ ad elocutionem attinent, sed tantum ea, quæ ad talem (*ad oratoriam elocutionem*), de qua agimus; de illa altera (*elocutione poëtica*) dictum est in libris de Poëtica.

CAP. II.

De virtutibus elocutionis.

MANEANT igitur illa firma; et statuatur elocutionis virtus esse, ut clara sit atque dilucida; cujus rei signum est, quod nisi oratio rem declaret, finem suum non assequetur; nec humilis, nec nimis elata esse debet, verum (*ipsis rebus*) conveniens; nam poëtica (*elocutio*) fortasse non humilis qui-
2 dem est, sed tamen solutæ orationi non convenit. Ex nominibus autem et verbis dilucidam orationem efficiunt ea, quæ propria sunt; non humilem vero, sed excultam et ornatam, alia nomina, de quibus in libris de Poëtica dictum est; nam verborum immutatio facit orationem videri grandiorem; quemadmodum enim erga peregrinos, et erga cives affecti

sunt homines, ita etiam erga orationem. Itaque dictionem 3
reddere peregrinam oportet; externa enim homines admirantur; quod autem gignit admirationem, suave est. Ac in versibus quidem multa id efficiunt, eaque ibi conveniunt; nam magis remotæ sunt res et personæ, de quibus sermo est; in oratione soluta vero multo paucioribus uti licet ornamentis; nam argumentum inferius est; quoniam hic quoque, si aut servus, aut valde juvenis, aut de rebus [admodum] minutis agens ornatiori sermone uteretur, valde indecorum esset; est potius etiam in his decorum aliquid, quo et contrahi et dilatari debeat. Quare danda est opera, ut hoc clam fiat, ne vi- 4
deamur fingere, sed ut nobis dictat ipsa natura; sic enim erit probabilis oratio, illo vero modo contrarium eveniet; nam oratorem tanquam insidiatorem suspectum habent, non aliter atque vina mixta; et (*debet esse oratio*), qualis esse Theodori vox videbatur ad aliorum histrionum vocem comparata; illa enim ipsius dicentis esse videbatur; voces autem reliquorum alienæ. Facile vero artificium occultatur, si quis e communi 5
sermonis consuetudine verba seligens orationem suam componat; quod quidem Euripides fecit, et primus ostendit.

Cum autem e nominibus et verbis oratio constituatur, et nominum tot sint species, quot in libris de Poëtica declaratum est, rarius et paucis in locis, peregrinis, et junctis nominibus, et factis, utendum est; ubi vero, postea dicemus; cur autem iis abstinendum sit, dictum est; quia magis, quam oporteat, orationem immutant. Proprium vero rei nomen atque suum, 6
et metaphora, sola ad solutam orationem exornandam sunt utilia; cujus rei signum est, quod his solis omnes utuntur; nam in loquendo metaphoras, et propria rei, et sua nomina omnes adhibent. Quare manifestum est, si quis hoc recte fecerit, eum consequi, ut peregrina videatur ejus oratio, et ars lateat, et dilucide dicat; hæc vero erat elocutionis oratoriæ virtus. Nomina autem ambigua Sophistæ conveniunt; 7
ex iis enim fallaciter concludit; synonymiæ vero poëtæ. Dico autem propria et synonyma, ut τὸ πορεύεσθαι et τὸ βαδίζειν (*vadere* et *ire*); utraque enim et propria sunt, et inter se synonyma.

Jam quid horum unumquodque sit, et quot sint metaphoræ species, et plurimum ex his tam in poësi, quam in oratione

soluta, valere metaphoras, dictum est, ut antea monuimus,
8 in libris de Poëtica. Tanto autem majorem industriam in transferendis nominibus oratio soluta postulat, quanto pauciora ad exornandum adjumenta, quam versus, habet. Et dilucidam, et jucundam, et peregrinam orationem præsertim metaphora efficit; neque has dotes ab alio quoquam oratio
9 accipere possit. Oportet autem nos et epitheta, et metaphoras aptas sumere; hoc vero fiet, si ex analogia ducantur; sin minus, indecorum apparebit, quia contraria inter se collata maxime elucescunt. Sed videre oportet, sicuti juveni purpura, ita seni quid conveniat; neque enim eadem vestis eum decet.
10 Et si quem exornare volueris, ab iis, quæ sunt in eodem genere præstantiora, metaphora sumenda est; si vero vituperare, ab eis, quæ sunt deteriora. Dico autem hoc modo, quoniam contraria sunt in eodem genere, ut si quis dicat, mendicantem deprecari, deprecantem vero mendicare, quoniam utrumque est petere, certe faciet, quod dictum est; quemadmodum etiam Iphicrates Calliam vocabat μητραγύρτην, non autem δᾳδοῦχον· at hic respondit, ἀμύητον esse illum; alias enim ipsum non μητραγύρτην, sed δᾳδοῦχον appellasset; nam ambo hæc nomina sunt ministrorum magnæ Deæ; sed alterum honestum est, alterum abjectum. Et alii quidem *Dionysi adulatores*, ipsi vero se *artifices* appellant; hæc vero nomina ambo metaphoræ sunt; sed alterum sordidorum hominum, alterum contra. Et λῃσταὶ (*prædones*) hodie se πορισταὶς (*conquisitores*) vocant. Quare licet eum, qui se injuste gessit, dicere lapsum esse, qui autem lapsus est, injuste se gessisse; ita eum, qui furatus est, sumsisse, vel depopulatum esse. Illud vero, quod Telephus Euripidis ait,

Se remis imperare, et in Mysiam descendens,

indecorum est, magis enim est imperare, quam conveniat;
11 itaque non latet. Est vero etiam in syllabis error, cum non jucundæ vocis signa sunt; ut Dionysius Æneus in elegiis poësin appellavit κραυγὴν (*stridorem*) Calliopes, quoniam ambæ voces: improbanda autem est metaphora, quæ fit vocibus non significantibus.

12 Præterea vero, non longe petantur (*metaphoræ*) oportet, sed ex propinquis atque ejusdem generis, ut, quæ proprium

nomen non habent, iis illud imponatur, quod propositum statim affine esse videatur; ut in celebri illo ænigmate,

Hominem vidi æs igne in homine conglutinantem;

hæc enim effectio proprio nomine caret. Sed tamen in ambobus est appositio quædam. Conglutinationem igitur appellavit ipsam concurbitulæ adjectionem. Et omnino ex bene confectis ænigmatibus licet egregias metaphoras sumere; nam per metaphoram ænigmata fiunt; unde patet, bene factam esse translationem. Et a pulchris rebus (*ducendæ sunt* 13 *metaphoræ*); pulchritudo autem nominis, ut Licymnius ait, aut est in sonis, aut in significato; et turpitudo similiter; præter hæc tertium quiddam est, quo fallax Sophistarum conclusio solvitur; neque enim (*verum est*), quod Bryso dixit, neminem esse, qui turpiter loquatur, cum idem significetur, sive hoc, sive illo modo dixeris; hoc enim falsum est; nam aliud alio nomen magis est proprium, et rei magis simile, et magis accommodatum, ut res oculis quasi subjiciatur. Præterea vero non eodem modo rem se habentem hoc et illud nomen significat; quare hac etiam de causa aliud alio pulchrius, aut deformius nomen existimandum est; nam ambo quidem et honestum et turpe significant; sed non, quatenus est honestum, necne, aut turpe, (*necne;*) vel eandem quidem rem, sed magis et minus. Metaphoræ igitur hinc ducendæ sunt; viz. a pulchris vel voce, vel potestate, vel adspectu, vel quoad alium sensum aliquem. Interest enim, si quis dicat e. c. ῥοδοδάκτυλος ἠὼς, magis, quam si dicat φοινικοδάκτυλος, aut quod adhuc est deterius, ἐρυθροδάκτυλος.

Quin etiam in epithetis licet a deteriori et turpiori addita- 14
menta sumere; ut, (*Orestes*) *matricida;* licet etiam ab honestiore; ut, *patris ultor.* Et Simonides, cum parvam ei mercedem traderet, qui mulabus victoriam consecutus fuerat, noluit eum carmine suo celebrare, tanquam indignum putaret, in mulas carmen condere; postquam vero justam illi mercedem tribuit, ita canere cœpit,

Salvete o volucrum filiæ equorum;

atqui etiam asinorum erant filiæ. Præterea vero, possunt 15
ipsa nomina diminui. Est autem diminutio, quæ minus videri facit et malum et bonum, quemadmodum etiam Aristophanes in Babyloniis cavillatur, cum pro χρυσίου, χρυσιδάριον,

pro ἱματίου, ἱματιδάριον, pro λοιδορίας, λοιδορημάτιον, et νοσημάτιον dicat. Caute vero utrumque tractare oportet, et in utroque modum servare.

CAP. III.

De elocutione frigida.

QUATUOR autem modis elocutio frigida fit. Primo in jungendis nominibus; ut Lycophron cœlum appellat πολυπρόσωπον, et terram μεγαλοκόρυφον; et litus στενοπόρον· et Gorgias adulatorem vocavit πτωχόμουσον, (*dixit etiam*) ἐπιορκίσαντας et κατευορκίσαντας. Et ut Alcidamas, furore quidem animum repletum, faciem vero πυρίχρων factam; et τελεσφόρον existimavit eorum alacritatem futuram; et persuasionem orationum statuit esse τελεσφόρον· et κυανόχρων maris planitiem. Hæc enim omnia propter conjunctionem videntur esse poëtica.

2 Atque hæc una quidem est causa (*frigidæ elocutionis*); altera vero est, cum quis peregrinis vocibus utitur; ut, Lycophron Xerxen (*appellavit*) πέλωρον ἄνδρα· et Sciron, σίννις ἀνήρ· et Alcidamas (*dixit*), ἄθυρμα poësi, et naturæ ἀτασθαλίαν, et indomita animi ira τεθηγμένον.

3 Tertius modus (*frigidæ elocutionis*) est, cum quis epithetis vel longe petitis, vel intempestivis, vel crebris utitur; nam in poësi *lac album* dicere decet; in soluta vero oratione sunt indecentia hujusmodi epitheta; quædam etiam, si quis crebrius iis utatur, artem detegunt, planumque faciunt, (*orationem*) esse poësin; qua tamen quodammodo uti oportet; nam immutat quotidiani sermonis consuetudinem, et elocutionem facit peregrinam. Sed mediocritate opus est; quoniam (*si modum excedit*) majus est vitium, quam si quis ex tempore loquatur. Nam subita dictio virtute caret; nimis autem ornata vitiosa est. Quapropter Alcidamantis oratio frigida videtur; non enim tanquam condimentis, sed tanquam cibis utitur epithetis adeo crebris, et grandibus, et insignibus; e. c. non *sudorem* (*dicit*), sed *humidum sudorem;* neque, ad *Isthmia*, sed ad *Isthmiorum panegyrin;* neque *leges*, sed *civitatum reginas leges;* neque *cursu*, sed *animi impetu cursario;* neque *museum*, sed *naturæ museo suscepto;* et *tristem animi curam;* neque *gratiæ*, sed *popularis gratiæ fabricator;* et *dispensator voluptatis audientium;* neque *ramis*, sed *silvæ ramis occultavit;* neque,

corpus velavit, sed *corporis pudorem*; et *cupiditatem animi* ἀντίμιμον· (hoc autem et verbum conjunctum est et epitheton; quare poëma fit;) et *ita immensam improbitatis exsuperantiam*. Itaque cum poëtico more loquantur, quia rem indecoram faciunt, et ridiculi et frigidi fiunt, et propter loquacitatem incidunt in obscuritatem; quidquid enim inculcatur ei, qui rem jam percepit, adimit perspicuitatem tenebras offundendo. Solent autem homines vulgo junctis uti verbis, cum alicui rei nondum impositum est nomen, et facilis est compositio, ut τὸ χρονοτριβεῖν· sed si hoc frequentius fiat, erit omnino poëticum. Quare conjuncta nomina dithyrambicis poëtis sunt aptissima; hi enim sunt grandiloqui; voces autem peregrinæ poëtis heroicis conveniunt; habent enim in se granditatem et majestatem; at vero metaphora iambicis apta est; hoc enim metri genere nunc utuntur, ut dictum est.

Et præterea quartus modus frigidæ elocutionis cernitur in 4
metaphoris; nam sunt quoque metaphoræ indecoræ; aliæ quidem propter ridiculum; nam comici etiam poëtæ metaphoris utuntur; aliæ vero propter nimiam granditatem tanquam tragicæ sunt; quin etiam obscuræ fiunt, si longe petantur. Quemadmodum Gorgias (*dixit*), *pallida atque cruenta negotia; tu vero hæc turpiter seminasti, male autem messuisti;* nimis enim poëtice dicta hæc sunt. Et ut Alcidamas, *philosophiam esse legum propugnaculum;* et *Odysseam esse pulchrum humanæ vitæ speculum;* et *nullum hujusmodi ludicrum poësi afferens;* nam omnia hæc sunt aliena a fide facienda propter ea, quæ dicta sunt. Illud vero Gorgiæ in hirundinem, quæ supervolans excrementum in eum dimisit, optime poëtæ tragico conveniret; dixit enim, *Turpe tibi, o Philomela;* nam avi quidem, si id fecerit, non turpe; virgini vero turpe erat. Scite igitur convicium fecit, dicens id, quod fuerat, non autem, quod est.

CAP. IV.

De imagine.

EST vero imago etiam metaphora; parum enim ab hac differt; nam quando poëta de Achille dicit,

Tanquam leo irruebat,

imago est; quando autem, *leo irruebat*, metaphora; quoniam

enim ambo fortes sunt, translato nomine Achillem vocavit
2 leonem. Utilis est vero imago etiam in soluta oratione; rarius tamen; nam decet magis poëtas. Usurpandæ autem sunt imagines eo modo, quo metaphoræ; nam sunt metaphoræ non nisi ea, quam diximus, ratione differentes.
3 Sunt autem imagines hujusmodi; ut qua Androtion adversus Idrieum usus est, hunc similem esse canibus catenis solutis; hos enim in omnes incurrere et mordere; sic Idrieum vinculis solutum factum esse mordacem. Et ut Theodamas Archidamum dicebat Euxeno Geometriam ignoranti similem esse; et quidem hac proportione; erit enim etiam Euxenus Archidamus Geometriæ peritus. Et id, quod est in Platonis Republica, mortuorum corpora spoliantes catellis esse similes, qui lapides mordent, sed eos, qui jecerunt, non attingunt. Et quod (*Plato*) de populo dixit, eum esse similem gubernatori navis valido quidem, sed surdastro. Et quod de poëtarum versibus, esse hos similes adolescentibus nulla pulchritudine præditis; nam hi quidem cum defloruerint, illi vero si dissoluti fuerint, non iidem amplius esse videntur. Et quod Pericles de Samiis dixit, eos similes infantibus esse, qui cibum capiunt, sed tamen plorant; et Bœotios ilicibus (*dixit*) esse similes; ut enim ilices se vicissim frangunt, ita Bœotios inter se prœliari. Et Demosthenes populum dixit esse similem in navi nauseantibus. Et Democrates cum nutricibus rhetores comparabat, quæ cibos ipsæ devorant, infantes autem saliva inungunt. Et Antisthenes Cephisodotum gracilem thuri dixit esse similem, quod, cum absumitur, delectat. Has enim omnes et tanquam imagines, et tanquam metaphoras proferre licet. Quare quæcunque probantur, si tanquam metaphoræ dictæ fuerint, patet ea etiam imagines esse posse, et imagines
4 esse metaphoras orationis conformatione indigentes. Semper autem oportet metaphoram ex analogia ductam ab utraque parte sibi respondere, atque in rebus ejusdem generis fieri; ut, si phiala clypeus Bacchi dicitur, etiam clypeus recte Martis phiala vocabitur. Ac oratio quidem ex his componitur.

laborantes circa h
facile intelligi po
sunt, tum ex iis, q
Reliquum est, ut d
et quos injuria affi
rerum aut appetiti
diantur. Constat
esse, quot et cuju
cupiditate homine
cujusmodi et quot
faciunt partim n
Atque eorum qui
faciunt, alia ex
alia quidem per
non per se ipso
tura; alia denig
quorumque ips
vero appetitio
ticipe, partim
appetitio boni
quam quod b
pertes sunt ir
ob unam e s
naturam, co
rius autem
aut aliarum
Non enim
tibus effer
et cupidit
paupertat
digentiam
pter fac
Verum
sed cupi
qui sec
omnia
illi qui
trariis
quant

Quintum est, cum multa et pauca et unum recte quis ...llat. *Hi vero cum accessissent, me percusserunt.* ...mnino autem quod scribitur ejusmodi esse debet, ut legi ...oferri facile possit; nam est hoc idem; quod tamen non ...et locutio, in qua multæ sunt conjunctiones; nec, quæ ... facile interpungi potest, qualia sunt Heracliti scripta. ...gna enim difficultas est, Heracliti scripta interpunctioni- ... distinguere, quia dubium est, cuinam parti verba adhæ- ...nt, posteriorine, an priori. Quemadmodum initio operis ...us; ubi ita inquit, *Rationis veræ semper ignari sunt homines.* ...am incertum est, utri parti adverbium *semper* sit applican- ...um. Præterea fit solœcismus, cum in verborum conjunctione ...on redditur unicuique verbo, quod exigit; ut (*si dicas*) aut ...*nitum*, aut *colorem*, illum quidem *videns*, (*non bene dixeris*,) quia non est commune; sed *sentiens*, quod est commune. Fit autem obscura locutio, nisi initio posueris id, quod multis interpositis postea dicendum est; ut, *Paraveram, postquam cum eo collocutus fuissem, hæc et hæc, et sic discedere;* rectius enim dixeris, *Paraveram discedere, postquam collocutus cum eo fuissem hæc et hæc, et hoc modo.*

CAP. VI.

De amplitudine elocutionis.

AD locutionis autem amplitudinem et granditatem hæc conducunt, (*primum*) si definitionem loco nominis ponas; ut, si non circulum dicas, sed figuram planam, cujus extremitas paribus a medio radiis attingitur. Qui autem brevitati studet, 2 is contra nomen loco definitionis ponat. Quod si res sit turpis aut parum decora; id si erit in definitione, nomen 3 usurpabimus; si autem in nomine, definitionem. Etiam (*erit grandis oratio*), quæ metaphoris et epithetis illustrabitur, modo 4 ne in poëticam licentiam exeat. Et si ex uno plura fiant, quod poëtæ faciunt; ut quamvis unus tantum portus sit, tamen dicunt

Intra portus Achaicos;

et,

Epistolæ quidem hæ sunt multifores plicationes.

5 Et si nomina non conjungantur, sed separatim singula pro-

CAP. V.

De elocutione pura et recta.

FUNDAMENTUM autem elocutionis est pure et recte loqui; hoc vero quinque rebus efficitur. Primum quidem per 2
conjunctiones, ut quis eas, sicuti natura jubet, vel ante vel post in ordine collocet, quod nonnullæ postulant; ut μὲν, et ἐγὼ μὲν, postulat δὲ, et ὅδε. Oportet autem, ut facile memoria comprehendi possint, eas sibi invicem respondere, nec nimis longo intervallo disjunctas esse; neque ante conjunctionem necessariam alia conjunctio collocanda est; nam hoc paucis in locis convenit. E. c. *Ego vero, postquam mihi rem narravit; venit enim Cleon ad me rogans atque obsecrans; eis in societatem assumtis profectus sum;* in his enim verbis multæ conjunctiones interpositæ sunt, antequam necessaria conjunctio reddatur; si vero magnum intervallum sit inter initium et verbum *profectus sum*, obscura fit locutio. Atque hic quidem unus est recte loquendi modus in conjunctionibus. Secundum autem 3
est, propriis ac suis nominibus res appellare, non vero circumscribere. Tertium, ambigua vitare; hæc vero vitanda 4
sunt, nisi quis contraria pro se facere existimet; quod faciunt, qui cum nihil habeant dicere, aliquid tamen dicere videri volunt; isti enim homines poëtico more talia dicunt, ut Empedocles. Nam circuitus ille verborum longus facile decipit, et auditores sic afficiuntur, ut imperita multitudo cum hariolos audit ambigua loquentes; temere enim assentitur.

Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Et harioli generibus rerum utuntur in prædicendo, quoniam in his minus peccatur. Nam qui ludit par impar, facilius divinat vel paria vel imparia dicens, quam si certum numerum explicat; et (*qui dicit*), aliquid futurum esse, (*facilius divinat,*) quam (*si addat*), quando. Quo fit, ut vates non adjungant, *quando.* Hæc igitur omnia similia sunt; quare, nisi fiant alicujus rei gratia, sunt fugienda. Quartum est, cum genera 5
distinguuntur; quod Protagoras fecit, qui dixit, alia nomina esse masculina, alia feminina, alia neutra; hæc enim quoque accurate servanda sunt; ut, *Illa autem reversa et collocuta dis-*

6 *cessit.* Quintum est, cum multa et pauca et unum recte quis appellat. *Hi vero cum accessissent, me percusserunt.*

Omnino autem quod scribitur ejusmodi esse debet, ut legi et proferri facile possit; nam est hoc idem; quod tamen non habet locutio, in qua multæ sunt conjunctiones; nec, quæ non facile interpungi potest, qualia sunt Heracliti scripta. Magna enim difficultas est, Heracliti scripta interpunctionibus distinguere, quia dubium est, cuinam parti verba adhæreant, posteriorine, an priori. Quemadmodum initio operis ejus; ubi ita inquit, *Rationis veræ semper ignari sunt homines.* Nam incertum est, utri parti adverbium *semper* sit applican-
7 dum. Præterea fit solœcismus, cum in verborum conjunctione non redditur unicuique verbo, quod exigit; ut (*si dicas*) aut *sonitum*, aut *colorem*, illum quidem *videns*, (*non bene dixeris,*) quia non est commune; sed *sentiens*, quod est commune. Fit autem obscura locutio, nisi initio posueris id, quod multis interpositis postea dicendum est; ut, *Paraveram, postquam cum eo collocutus fuissem, hæc et hæc, et sic discedere;* rectius enim dixeris, *Paraveram discedere, postquam collocutus cum eo fuissem hæc et hæc, et hoc modo.*

CAP. VI.

De amplitudine elocutionis.

AD locutionis autem amplitudinem et granditatem hæc conducunt, (*primum*) si definitionem loco nominis ponas; ut, si non circulum dicas, sed figuram planam, cujus extremitas paribus a medio radiis attingitur. Qui autem brevitati studet,
2 is contra nomen loco definitionis ponat. Quod si res sit turpis aut parum decora; id si erit in definitione, nomen
3 usurpabimus; si autem in nomine, definitionem. Etiam (*erit grandis oratio*), quæ metaphoris et epithetis illustrabitur, modo
4 ne in poëticam licentiam exeat. Et si ex uno plura fiant, quod poëtæ faciunt; ut quamvis unus tantum portus sit, tamen dicunt

Intra portus Achaicos;

et,

Epistolæ quidem hæ sunt multifores plicationes.

5 Et si nomina non conjungantur, sed separatim singula pro-

sunt homines, ita etiam erga orationem. Itaque dictionem 3
reddere peregrinam oportet; externa enim homines admirantur; quod autem gignit admirationem, suave est. Ac in versibus quidem multa id efficiunt, eaque ibi conveniunt; nam magis remotæ sunt res et personæ, de quibus sermo est; in oratione soluta vero multo paucioribus uti licet ornamentis; nam argumentum inferius est; quoniam hic quoque, si aut servus, aut valde juvenis, aut de rebus [admodum] minutis agens ornatiori sermone uteretur, valde indecorum esset; est potius etiam in his decorum aliquid, quo et contrahi et dilatari debeat. Quare danda est opera, ut hoc clam fiat, ne vi- 4
deamur fingere, sed ut nobis dictat ipsa natura; sic enim erit probabilis oratio, illo vero modo contrarium eveniet; nam oratorem tanquam insidiatorem suspectum habent, non aliter atque vina mixta; et (*debet esse oratio*), qualis esse Theodori vox videbatur ad aliorum histrionum vocem comparata; illa enim ipsius dicentis esse videbatur; voces autem reliquorum alienæ. Facile vero artificium occultatur, si quis e communi 5
sermonis consuetudine verba seligens orationem suam componat; quod quidem Euripides fecit, et primus ostendit.

Cum autem e nominibus et verbis oratio constituatur, et nominum tot sint species, quot in libris de Poëtica declaratum est, rarius et paucis in locis, peregrinis, et junctis nominibus, et factis, utendum est; ubi vero, postea dicemus; cur autem iis abstinendum sit, dictum est; quia magis, quam oporteat, orationem immutant. Proprium vero rei nomen atque suum, 6
et metaphora, sola ad solutam orationem exornandam sunt utilia; cujus rei signum est, quod his solis omnes utuntur; nam in loquendo metaphoras, et propria rei, et sua nomina omnes adhibent. Quare manifestum est, si quis hoc recte fecerit, eum consequi, ut peregrina videatur ejus oratio, et ars lateat, et dilucide dicat; hæc vero erat elocutionis oratoriæ virtus. Nomina autem ambigua Sophistæ conveniunt; 7
ex iis enim fallaciter concludit; synonymiæ vero poëtæ. Dico autem propria et synonyma, ut τὸ πορεύεσθαι et τὸ βαδίζειν (*vadere* et *ire*); utraque enim et propria sunt, et inter se synonyma.

Jam quid horum unumquodque sit, et quot sint metaphoræ species, et plurimum ex his tam in poësi, quam in oratione

soluta, valere metaphoras, dictum est, ut antea monuimus,
8 in libris de Poëtica. Tanto autem majorem industriam in transferendis nominibus oratio soluta postulat, quanto pauciora ad exornandum adjumenta, quam versus, habet. Et dilucidam, et jucundam, et peregrinam orationem præsertim metaphora efficit; neque has dotes ab alio quoquam oratio
9 accipere possit. Oportet autem nos et epitheta, et metaphoras aptas sumere; hoc vero fiet, si ex analogia ducantur; sin minus, indecorum apparebit, quia contraria inter se collata maxime elucescunt. Sed videre oportet, sicuti juveni purpura, ita seni quid conveniat; neque enim eadem vestis eum decet.
10 Et si quem exornare volueris, ab iis, quæ sunt in eodem genere præstantiora, metaphora sumenda est; si vero vituperare, ab eis, quæ sunt deteriora. Dico autem hoc modo, quoniam contraria sunt in eodem genere, ut si quis dicat, mendicantem deprecari, deprecantem vero mendicare, quoniam utrumque est petere, certe faciet, quod dictum est; quemadmodum etiam Iphicrates Calliam vocabat μητραγύρτην, non autem δαδοῦχον· at hic respondit, ἀμύητον esse illum; alias enim ipsum non μητραγύρτην, sed δαδοῦχον appellasset; nam ambo hæc nomina sunt ministrorum magnæ Deæ; sed alterum honestum est, alterum abjectum. Et alii quidem *Dionysi adulatores*, ipsi vero se *artifices* appellant; hæc vero nomina ambo metaphoræ sunt; sed alterum sordidorum hominum, alterum contra. Et λῃσταὶ (*prædones*) hodie se πορισταὶς (*conquisitores*) vocant. Quare licet eum, qui se injuste gessit, dicere lapsum esse, qui autem lapsus est, injuste se gessisse; ita eum, qui furatus est, sumsisse, vel depopulatum esse. Illud vero, quod Telephus Euripidis ait,

Se remis imperare, et in Mysiam descendens,

indecorum est, magis enim est imperare, quam conveniat;
11 itaque non latet. Est vero etiam in syllabis error, cum non jucundæ vocis signa sunt; ut Dionysius Æneus in elegiis poësin appellavit κραυγὴν (*stridorem*) Calliopes, quoniam ambæ voces: improbanda autem est metaphora, quæ fit vocibus non significantibus.
12 Præterea vero, non longe petantur (*metaphoræ*) oportet, sed ex propinquis atque ejusdem generis, ut, quæ proprium

nomen non habent, iis illud imponatur, quod propositum statim affine esse videatur; ut in celebri illo ænigmate,

Hominem vidi æs igne in homine conglutinantem;

hæc enim effectio proprio nomine caret. Sed tamen in ambobus est appositio quædam. Conglutinationem igitur appellavit ipsam concurbitulæ adjectionem. Et omnino ex bene confectis ænigmatibus licet egregias metaphoras sumere; nam per metaphoram ænigmata fiunt; unde patet, bene factam esse translationem. Et a pulchris rebus (*ducendæ sunt* 13 *metaphoræ*); pulchritudo autem nominis, ut Licymnius ait, aut est in sonis, aut in significato; et turpitudo similiter; præter hæc tertium quiddam est, quo fallax Sophistarum conclusio solvitur; neque enim (*verum est*), quod Bryso dixit, neminem esse, qui turpiter loquatur, cum idem significetur, sive hoc, sive illo modo dixeris; hoc enim falsum est; nam aliud alio nomen magis est proprium, et rei magis simile, et magis accommodatum, ut res oculis quasi subjiciatur. Præterea vero non eodem modo rem se habentem hoc et illud nomen significat; quare hac etiam de causa aliud alio pulchrius, aut deformius nomen existimandum est; nam ambo quidem et honestum et turpe significant; sed non, quatenus est honestum, necne, aut turpe, (*necne;*) vel eandem quidem rem, sed magis et minus. Metaphoræ igitur hinc ducendæ sunt; viz. a pulchris vel voce, vel potestate, vel adspectu, vel quoad alium sensum aliquem. Interest enim, si quis dicat e. c. ῥοδοδάκτυλος ἠὼς, magis, quam si dicat φοινικοδάκτυλος, aut quod adhuc est deterius, ἐρυθροδάκτυλος.

Quin etiam in epithetis licet a deteriori et turpiori addita- 14
menta sumere; ut, (*Orestes*) *matricida;* licet etiam ab honestiore; ut, *patris ultor.* Et Simonides, cum parvam ei mercedem traderet, qui mulabus victoriam consecutus fuerat, noluit eum carmine suo celebrare, tanquam indignum putaret, in mulas carmen condere; postquam vero justam illi mercedem tribuit, ita canere cœpit,

Salvete o volucrum filiæ equorum;

atqui etiam asinorum erant filiæ. Præterea vero, possunt 15
ipsa nomina diminui. Est autem diminutio, quæ minus videri facit et malum et bonum, quemadmodum etiam Aristophanes in Babyloniis cavillatur, cum pro χρυσίου, χρυσιδάριον,

pro ἱματίου, ἱματιδάριον, pro λοιδορίας, λοιδορημάτιον, et νοσημάτιον dicat. Caute vero utrumque tractare oportet, et in utroque modum servare.

CAP. III.

De elocutione frigida.

QUATUOR autem modis elocutio frigida fit. Primo in jungendis nominibus; ut Lycophron cœlum appellat πολυπρόσωπον, et terram μεγαλοκόρυφον; et litus στενοπόρον· et Gorgias adulatorem vocavit πτωχόμουσον, (*dixit etiam*) ἐπιορκίσαντας et κατευορκίσαντας. Et ut Alcidamas, furore quidem animum repletum, faciem vero πυρίχρων factam; et τελεσφόρον existimavit eorum alacritatem futuram; et persuasionem orationum statuit esse τελεσφόρον· et κυανόχρων maris planitiem. Hæc enim omnia propter conjunctionem videntur esse poëtica.

2 Atque hæc una quidem est causa (*frigidæ elocutionis*); altera vero est, cum quis peregrinis vocibus utitur; ut, Lycophron Xerxen (*appellavit*) πέλωρον ἄνδρα· et Sciron, σίννις ἀνήρ· et Alcidamas (*dixit*), ἄθυρμα poësi, et naturæ ἀτασθαλίαν, et indomita animi ira τεθηγμένον.

3 Tertius modus (*frigidæ elocutionis*) est, cum quis epithetis vel longe petitis, vel intempestivis, vel crebris utitur; nam in poësi *lac album* dicere decet; in soluta vero oratione sunt indecentia hujusmodi epitheta; quædam etiam, si quis crebrius iis utatur, artem detegunt, planumque faciunt, (*orationem*) esse poësin; qua tamen quodammodo uti oportet; nam immutat quotidiani sermonis consuetudinem, et elocutionem facit peregrinam. Sed mediocritate opus est; quoniam (*si modum excedit*) majus est vitium, quam si quis ex tempore loquatur. Nam subita dictio virtute caret; nimis autem ornata vitiosa est. Quapropter Alcidamantis oratio frigida videtur; non enim tanquam condimentis, sed tanquam cibis utitur epithetis adeo crebris, et grandibus, et insignibus; e. c. non *sudorem* (*dicit*), sed *humidum sudorem;* neque, ad *Isthmia*, sed ad *Isthmiorum panegyrin;* neque *leges*, sed *civitatum reginas leges;* neque *cursu*, sed *animi impetu cursario;* neque *museum*, sed *naturæ museo suscepto;* et *tristem animi curam;* neque *gratiæ*, sed *popularis gratiæ fabricator;* et *dispensator voluptatis audientium;* neque *ramis*, sed *silvæ ramis occultavit;* neque,

corpus velavit, sed *corporis pudorem*; et *cupiditatem animi* ἀντίμιμον· (hoc autem et verbum conjunctum est et epitheton; quare poëma fit;) et *ita immensam improbitatis exsuperantiam*. Itaque cum poëtico more loquantur, quia rem indecoram faciunt, et ridiculi et frigidi fiunt, et propter loquacitatem incidunt in obscuritatem; quidquid enim inculcatur ei, qui rem jam percepit, adimit perspicuitatem tenebras offundendo. Solent autem homines vulgo junctis uti verbis, cum alicui rei nondum impositum est nomen, et facilis est compositio, ut τὸ χρονοτριβεῖν· sed si hoc frequentius fiat, erit omnino poëticum. Quare conjuncta nomina dithyrambicis poëtis sunt aptissima; hi enim sunt grandiloqui; voces autem peregrinæ poëtis heroicis conveniunt; habent enim in se granditatem et majestatem; at vero metaphora iambicis apta est; hoc enim metri genere nunc utuntur, ut dictum est.

Et præterea quartus modus frigidæ elocutionis cernitur in 4
metaphoris; nam sunt quoque metaphoræ indecoræ; aliæ quidem propter ridiculum; nam comici etiam poëtæ metaphoris utuntur; aliæ vero propter nimiam granditatem tanquam tragicæ sunt; quin etiam obscuræ fiunt, si longe petantur. Quemadmodum Gorgias (*dixit*), *pallida atque cruenta negotia; tu vero hæc turpiter seminasti, male autem messuisti;* nimis enim poëtice dicta hæc sunt. Et ut Alcidamas, *philosophiam esse legum propugnaculum;* et *Odysseam esse pulchrum humanæ vitæ speculum;* et *nullum hujusmodi ludicrum poësi afferens;* nam omnia hæc sunt aliena a fide facienda propter ea, quæ dicta sunt. Illud vero Gorgiæ in hirundinem, quæ supervolans excrementum in eum dimisit, optime poëtæ tragico conveniret; dixit enim, *Turpe tibi, o Philomela;* nam avi quidem, si id fecerit, non turpe; virgini vero turpe erat. Scite igitur convicium fecit, dicens id, quod fuerat, non autem, quod est.

CAP. IV.

De imagine.

EST vero imago etiam metaphora; parum enim ab hac differt; nam quando poëta de Achille dicit,

Tanquam leo irruebat,

imago est; quando autem, *leo irruebat*, metaphora; quoniam

enim ambo fortes sunt, translato nomine Achillem vocavit
2 leonem. Utilis est vero imago etiam in soluta oratione; rarius tamen; nam decet magis poëtas. Usurpandæ autem sunt imagines eo modo, quo metaphoræ; nam sunt metaphoræ non nisi ea, quam diximus, ratione differentes.
3 Sunt autem imagines hujusmodi; ut qua Androtion adversus Idrieum usus est, hunc similem esse canibus catenis solutis; hos enim in omnes incurrere et mordere; sic Idrieum vinculis solutum factum esse mordacem. Et ut Theodamas Archidamum dicebat Euxeno Geometriam ignoranti similem esse; et quidem hac proportione; erit enim etiam Euxenus Archidamus Geometriæ peritus. Et id, quod est in Platonis Republica, mortuorum corpora spoliantes catellis esse similes, qui lapides mordent, sed eos, qui jecerunt, non attingunt. Et quod (*Plato*) de populo dixit, eum esse similem gubernatori navis valido quidem, sed surdastro. Et quod de poëtarum versibus, esse hos similes adolescentibus nulla pulchritudine præditis; nam hi quidem cum defloruerint, illi vero si dissoluti fuerint, non iidem amplius esse videntur. Et quod Pericles de Samiis dixit, eos similes infantibus esse, qui cibum capiunt, sed tamen plorant; et Bœotios ilicibus (*dixit*) esse similes; ut enim ilices se vicissim frangunt, ita Bœotios inter se prœliari. Et Demosthenes populum dixit esse similem in navi nauseantibus. Et Democrates cum nutricibus rhetores comparabat, quæ cibos ipsæ devorant, infantes autem saliva inungunt. Et Antisthenes Cephisodotum graciłem thuri dixit esse similem, quod, cum absumitur, delectat. Has enim omnes et tanquam imagines, et tanquam metaphoras proferre licet. Quare quæcunque probantur, si tanquam metaphoræ dictæ fuerint, patet ea etiam imagines esse posse, et imagines
4 esse metaphoras orationis conformatione indigentes. Semper autem oportet metaphoram ex analogia ductam ab utraque parte sibi respondere, atque in rebus ejusdem generis fieri; ut, si phiala clypeus Bacchi dicitur, etiam clypeus recte Martis phiala vocabitur. Ac oratio quidem ex his componitur.

CAP. V.

De elocutione pura et recta.

FUNDAMENTUM autem elocutionis est pure et recte loqui; hoc vero quinque rebus efficitur. Primum quidem per 2
conjunctiones, ut quis eas, sicuti natura jubet, vel ante vel post in ordine collocet, quod nonnullæ postulant; ut μὲν, et ἐγὼ μὲν, postulat δὲ, et ὅδε. Oportet autem, ut facile memoria comprehendi possint, eas sibi invicem respondere, nec nimis longo intervallo disjunctas esse; neque ante conjunctionem necessariam alia conjunctio collocanda est; nam hoc paucis in locis convenit. E. c. *Ego vero, postquam mihi rem narravit; venit enim Cleon ad me rogans atque obsecrans; eis in societatem assumtis profectus sum;* in his enim verbis multæ conjunctiones interpositæ sunt, antequam necessaria conjunctio reddatur; si vero magnum intervallum sit inter initium et verbum *profectus sum*, obscura fit locutio. Atque hic quidem unus est recte loquendi modus in conjunctionibus. Secundum autem 3
est, propriis ac suis nominibus res appellare, non vero circumscribere. Tertium, ambigua vitare; hæc vero vitanda 4
sunt, nisi quis contraria pro se facere existimet; quod faciunt, qui cum nihil habeant dicere, aliquid tamen dicere videri volunt; isti enim homines poëtico more talia dicunt, ut Empedocles. Nam circuitus ille verborum longus facile decipit, et auditores sic afficiuntur, ut imperita multitudo cum hariolos audit ambigua loquentes; temere enim assentitur.

Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Et harioli generibus rerum utuntur in prædicendo, quoniam in his minus peccatur. Nam qui ludit par impar, facilius divinat vel paria vel imparia dicens, quam si certum numerum explicat; et (*qui dicit*), aliquid futurum esse, (*facilius divinat,*) quam (*si addat*), quando. Quo fit, ut vates non adjungant, *quando*. Hæc igitur omnia similia sunt; quare, nisi fiant alicujus rei gratia, sunt fugienda. Quartum est, cum genera 5
distinguuntur; quod Protagoras fecit, qui dixit, alia nomina esse masculina, alia feminina, alia neutra; hæc enim quoque accurate servanda sunt; ut, *Illa autem reversa et collocuta dis-*

6 *cessit.* Quintum est, cum multa et pauca et unum recte quis appellat. *Hi vero cum accessissent, me percusserunt.*

Omnino autem quod scribitur ejusmodi esse debet, ut legi et proferri facile possit; nam est hoc idem; quod tamen non habet locutio, in qua multæ sunt conjunctiones; nec, quæ non facile interpungi potest, qualia sunt Heracliti scripta. Magna enim difficultas est, Heracliti scripta interpunctionibus distinguere, quia dubium est, cuinam parti verba adhæreant, posteriorine, an priori. Quemadmodum initio operis ejus; ubi ita inquit, *Rationis veræ semper ignari sunt homines.* Nam incertum est, utri parti adverbium *semper* sit applican-
7 dum. Præterea fit solœcismus, cum in verborum conjunctione non redditur unicuique verbo, quod exigit; ut (*si dicas*) aut *sonitum*, aut *colorem*, illum quidem *videns*, (*non bene dixeris*,) quia non est commune; sed *sentiens*, quod est commune. Fit autem obscura locutio, nisi initio posueris id, quod multis interpositis postea dicendum est; ut, *Paraveram, postquam cum eo collocutus fuissem, hæc et hæc, et sic discedere;* rectius enim dixeris, *Paraveram discedere, postquam collocutus cum eo fuissem hæc et hæc, et hoc modo.*

CAP. VI.

De amplitudine elocutionis.

AD locutionis autem amplitudinem et granditatem hæc conducunt, (*primum*) si definitionem loco nominis ponas; ut, si non circulum dicas, sed figuram planam, cujus extremitas paribus a medio radiis attingitur. Qui autem brevitati studet,
2 is contra nomen loco definitionis ponat. Quod si res sit turpis aut parum decora; id si erit in definitione, nomen
3 usurpabimus; si autem in nomine, definitionem. Etiam (*erit grandis oratio*), quæ metaphoris et epithetis illustrabitur, modo
4 ne in poëticam licentiam exeat. Et si ex uno plura fiant, quod poëtæ faciunt; ut quamvis unus tantum portus sit, tamen dicunt

Intra portus Achaicos;

et,

Epistolæ quidem hæ sunt multifores plicationes.

5 Et si nomina non conjungantur, sed separatim singula pro-

ferantur; ut, *ejus mulieris, quæ nostra est*, et contra breviter, *nostræ mulieris*. Et si in dicendo copulæ adjungantur; nam 6
contra brevius dicitur, detracta copula, modo ne dissoluta sit oratio; ut, *eo profectus sum atque disserui*, et, *eo profectus disserui*. Etiam Antimachi ratio utilis est, ea commemorare, 7
quæ rei non adsunt, quod ille facit in celebrando colle Teumesso,

Est quidam modicus collis ventis afflatus;

nam hoc modo infinite potest oratio amplificari. Atque hæc quidem ratio in utramque partem utilis est, et in bonis et in malis, quæ non adsunt, commemorandis. Unde etiam poëtæ nomina confinxerunt, ut τὸ ἄχορδον, et τὸ ἄλυρον μέλος· nam has appellationes ex privatione sumserunt; et hoc idem magnopere probatur in metaphoris ex analogia ductis; ut si quis dicat, sonitum tubæ esse μέλος ἄλυρον.

CAP. VII.

De elocutionis decoro.

DECORUM autem servabit illa oratio, quæ motus animi et mores exprimet, subjectisque rebus conveniet. Erit autem 2
rebus conveniens, si neque de rebus grandibus tenuiter et submisse, neque de tenuibus rebus graviter et ample quis dixerit; sed neque abjecto nomini ornatus est adhibendus; alioqui comœdia videbitur; quod crebro facit Cleophon; talia enim quædam profert, ac si diceret, *veneranda ficus*. Motum animi exprimet oratio irati, si sit irarum plena; quod si de impiis et turpibus rebus sermo est, cum indignatione et caute dicendum est; si de laudabilibus, cum animi voluptate; si de miserabilibus, demisse et humiliter; et de aliis eodem modo. Locutio vero rebus accommodata ad persuadendum 4
plurimum valet; nam animus auditoris in errorem trahitur, qui ea vere dici putat, quoniam in ejusmodi rebus ita se homines habent; quare, licet res ita se non habeat, ut orator dicit, eam tamen ita se habere arbitrantur. Atque auditor 5
semper eodem modo afficitur, quo orator affectus, etiamsi non vere dicat; qua de causa multi oratores tam vehementer commovent auditores, ut eos quasi attonitos reddant. Mores 6
etiam exprimit a signis ducta demonstratio, quoniam singula

hominum genera singulosque habitus sua quædam propriaque consequitur oratio. Dico autem genera singulas ætates, ut pueri, aut viri, aut senis; et mulieris, aut viri; et Laconis,
7 aut Thessali. Habitus vero, quibus vita hominum conformatur; non enim quovis habitu vita variatur; si igitur quis verba habitui propria adhibeat, orationem faciet moratam; neque enim eadem, neque eodem modo, homo agrestis et homo perpolitus instructusque dixerit. Afficiuntur autem quodammodo auditores ea ratione, qua orationum scriptores ad satietatem usque utuntur: *Quis autem nescit? Omnes intelligunt;* nam assentitur auditor, veritus, ne, quod ceteri omnes intelligunt, ipse solus ignoret.

8 Verum figuris omnibus et opportune et importune uti licet.
9 At in omni exsuperantia pervulgatum est illud remedium; nam oportet ipsum (*auditorem*) se sua voce corrigere; tunc enim verum esse videtur, cum orator ostendit, se id intelli-
10 gere, quod facit (*auditor*). Præterea non omnibus analogis simul utendum est; sic enim fallitur auditor. Dico autem, ut si nomina dura fuerint, non semper etiam (*dura*) voce, et vultu, et reliquis, quæ consentanea sunt, (*utatur dicens;*) alioquin aperta fient omnia, quid sint. Si vero aliquo (*analogo*) usus fuerit, aliquo non, tegetur artificium, et tamen idem efficietur. Verumtamen si mollia duriter, aut si dura molli-
11 ter proferantur, fide carebit oratio. Conveniunt autem commovere animos quærenti epitheta, et juncta nomina plura, et peregrina maxime; ignoscitur enim irato, si dixerit, se passum esse malum οὐρανόμηκες, aut πελώριον. Et quando jam orator auditores occupaverit, atque extra se rapuerit vel laude vel vituperatione, vel ira vel amicitia; quemadmodum etiam Isocrates facit in Panegyrico sub finem, *Famam autem et memoriam;* et, *Qui quidem tolerarunt.* Fundunt enim hujusmodi verba extra se rapti oratores, quæ audientes eodem pacto affecti recipiunt. Quare etiam poësi conveniunt; nam est poësis divino quodam afflatu excitata. Aut igitur hoc modo, aut cum ironia (*licet ejusmodi verba usurpare*), sicut Gorgias faciebat, et (*Plato*) in Phædro.

CAP. VIII.

De numeris orationis.

FORMA autem orationis neque versibus constare, neque numerorum prorsus expers esse debet; illud enim orationi fidem adimit; nam artificiose ficta esse videtur, et simul auditorem avertit a causa, facitque, ut attendat, quando simile aliud iterum ad aures accedat; sicuti pueri solent præcones præoccupare, (*dum horum unus pronuntiat,*) quem sibi patronum electurus sit modo manumissus? (*illi interponunt*) Cleonem. (*Genus vero orationis*) numerorum expers fine caret ac termino. Oportet autem aliqua terminatione concludi, non 2
tamen metrica; nam insuave est et obscurum, quod non terminatur. Finiuntur vero omnia numero; sed numerus, qui in orationis forma spectatur, rhythmus est, cujus etiam metra partes sunt. Quo fit, ut oratio quidem rhythmum habere 3
debeat, non autem metrum; alioquin erit poëma; neque eam exquisite rhythmum servare oportet; sed præceptis satisfaciet, si quadamtenus servet.

Ex numeris autem heroicus grandis est, orationi non aptus, 4
et harmoniæ indigens; iambis vero ipsum vulgus utitur; igitur ex omni genere metrorum in iambica loquentes maxime incidunt. Oportet autem orationem plenam esse gravitatis, et in admirationem rapere. At vero trochæus cordaci aptior est; quod tetrametra declarant; nam in tetrametris rhythmus est incitatus et lubricus. Reliquus est pæan, quo quidem usi sunt a Thrasymacho profecti; sed tamen ejus naturam non intelligebant. Est autem tertius pæan, atque inter eos, quos diximus, medius; nam tria ad duo conferuntur. Ex illis vero alter est, unum ad unum; alter autem, duo ad unum. Harum autem proportionum sesquialtera media est; atque hæc est pæanis. Reliqui quidem propter causas jam dictas mittendi 5
sunt, et quia sunt metrici; pæan vero sumi potest; nam ex hoc uno ante dictorum omnium rhythmorum versus non conficitur; itaque maxime latet.

Nunc igitur uno pæane utuntur etiam in orationis principio. Sed finem a principio differre oportet. Sunt autem duæ pæa- 6
nis species sibi oppositæ; quarum altera principio convenit,

in quo etiam ea utuntur; is vero pæan est, cujus prima syllaba longa est, tres vero postremæ breves sunt;

Δηλεγινὴς (*Delogena*), εἴτι Λυκίαν (*seu Lyciam*);

et,

Χρυσοκόμα Ἑκάτη, παῖ Διὸς (*Auricoma Hecate, nata Jovis*).

Alter vero pæan contra est, cujus tres primæ breves sunt, postrema vero longa:

Μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκιανὸν ἠφάνισε νύξ.
Terram et aquas, inde Oceanum occulnit nox.

Hic autem bene concludit; brevis enim syllaba, quoniam est imperfecta, mutilatam ac mancam facit orationem. Itaque sententiam oportet longa syllaba terminari, atque ipsum finem notum esse, non scriptoris opera, nec per notam appositam,
7 sed per numerum. Numerosam igitur esse oportere orationem, nec numeri expertem, et qui numeri eam talem efficiant, quoque modo sint in ea collocandi, dictum est.

CAP. IX.

De oratione connexa ejusque contrariis.

ELOCUTIONEM autem vel connexam et conjunctione unam esse necesse est, quemadmodum in dithyrambis exordia; aut ambitu comprehensam et similem veterum poëtarum an-
2 tistrophis. Connexa quidem elocutio priscorum est: *Herodoti Thurii hæc est historiarum enarratio.* Hac eo tempore fere omnes utebantur, nunc vero perquam pauci. Dico autem connexam (*elocutionem*), quæ nullum ex se finem habet, nisi res, quæ exponitur, ad finem pervenerit. Est vero injucunda, quoniam in infinitum fertur; finem enim omnes videre exoptant. Quapropter (*cursores*) cum ad flexiones pervenerunt, anhelant, ac plane deficiunt, cum antea non laborent, quia
3 metam prospiciunt. Ac connexa quidem oratio talis est. Ambitu vero comprehensa est, quæ periodis constat; dico periodum autem orationem principium et finem ex se habentem, eamque magnitudinem, quæ facile perlustrari possit; hujusmodi autem oratio suavis est, et facile percipi potest; suavis quidem eo, quod illi contraria est, quæ infinite fertur, et quia semper auditor aliquid se tenere existimat, cum semper aliquid ei determinatum sit; contra vero nihil prævidere, nihilque

absolutum habere, est insuave; facile autem percipitur, quia memoriæ facile mandari potest; et hoc accidit, quia numerum habet in periodis, quod omnium maxime aptum est ad recordandum. Atque hæc causa est, cur omnes facilius carmina, quam solutam orationem recordentur, quia numerum habent, qui illa metiatur. Oportet autem in periodo sententiam ab- 4
solvi, non vero abrumpi, quemadmodum in iambicis Sophoclis:

Hæc quidem Calydon, urbs Pelopeæ telluris.

Nam si periodus divisa fuerit, sensus contrarius elicitur, ut in prædicto exemplo, Calydonem in Peloponneso esse.

Periodus autem (*duplex est*): altera membris constat; altera 5
simplex est. Ex membris constat ea locutio, quæ perfecta est et distinctas partes habet, nec spiritum dicentis impedit, non in ipsa divisione, sicut in prædicta periodo, sed in toto ambitu. Membrum vero est altera periodi pars. Simplicem (*periodum*) dico ex uno membro constantem. Oportet autem 6
et membra, et periodos, neque mutilas esse, neque longas. Curtum enim sæpe facit auditorem offendere; nam necesse est, ut, cum ille adhuc ultra tendit animo, et mensura ejus termini, quem in se ipso conceperat, abrumpitur, cessante oratore retro trahatur, et quasi obice quodam offendatur. Longæ vero periodi faciunt, ut (*auditor*) relinquatur, sicut ultra metam progredientes una deambulantes post se relinquunt; similiter etiam longæ periodi jam in orationem exeunt, et dithyramborum exordiis similes sunt. Quare idem hac in re contingit, quod Democritus Chius Melanippidi per jocum objecit, cum ille pro antistrophis anabolas usurpasset:

Is se ipsum lædit, alium qui lædere quærit;

carmen autem longum ipsi poëtæ pessima res est. Hoc enim etiam in eos dici potest, qui longis membris delectantur. Contra vero, quæ breviora, quam opus sit, habent membra, ne periodi quidem sunt; nam ipsum auditorem præcipitem rapiunt.

Elocutio autem, quæ membratim profertur, partim distincta 7
est, partim opposita. Distincta quidem est, ut, *Sæpius admiratus sum eos, qui panegyres congregarunt, eosque, qui gymnica certamina instituerunt.* Opposita vero est, cum vel in utroque membro contrarium est alteri contrario constitutum, vel idem

membrum e contrariis constat; ut, *Utrisque autem profuerunt, et iis, qui remanserunt, et iis, qui secuti sunt; nam his quidem plura, quam domi possidebant, acquisiverunt; illis vero domi satis agri, unde se alerent, reliquerunt.* Contraria sunt: Remanere, Sequi; Satis, Plus. *Itaque et opum indigentibus, et frui cupientibus;* Acquirere et Frui inter se opponuntur. Item, *Sæpe accidit in ejusmodi rebus, ut prudentes aberrent, et insipientes recte gerant.—Statim quidem præmia fortium virorum obtinuerunt, sed non ita multo post imperium maris acquisiverunt.—Per terram navigavit, per mare ambulavit, Hellesponto quidem conjuncto, Atho autem perfosso.—Et qui natura cives essent, lege privati sunt civitate.—Alii enim ex iis male perierunt; alii vero turpiter servati sunt.—Private quidem servis uti barbaris; publice vero pati multos sociorum servos esse.—Vel viventes habere, vel mortuos relinquere.* Et quod in Pitholaum atque Lycophronem quidam in judicio dixit, *Hi, cum domi essent, vos vendebant; postquam ad nos venerunt, ipsi emti sunt.* In his enim omnibus
8 id est, quod ante diximus. Jucunda vero est hujusmodi locutio, quoniam contraria maxime nota sunt, et inter se collata fiunt adhuc notiora; et quia ratiocinationis formam præ se fert; nam elenchus contrariorum collectio est. Elocutio quidem hujusmodi *contentio* nominatur; *comparatio* vero dicitur,
9 cum æqualia membra sunt. Assimilatio autem, cum extremæ partes utriusque membri similes sunt. Necesse vero est, hoc vel initio, vel in fine fieri. Atque initio quidem nomina semper similia sunt; in fine vero similes sunt extremæ syllabæ, vel ejusdem nominis casus, vel nomen ipsum. Initio quidem fiunt hoc modo: Ἀγρὸν *accepit* ἀργὸν *ab eo.*

Placati donis, pacatique verbis fuerunt.

In fine autem, *Putarunt, ipsum puerum peperisse, sed ejus causam exstitisse. In curis autem plurimis, et in spe minima.* Casus vero ejusdem nominis hoc modo, *Est autem dignus ænea statua, qui non dignus est ære.* Idem nomen hoc modo, *Tu illi, cum viveret, dicebas male, et nunc in eum, cum mortuus sit, scribis male.* In una autem extrema syllaba, *Quodnam passus es malum, si hominem vidisti ignavum?* Possunt etiam interdum hæc omnia conjungi, ut idem sit et contentio, et compar, et similiter desinens. Principia vero periodorum in Theodecteis

fere sunt enumerata. Sunt autem falsæ quoque contentiones, 10
quales et Epicharmus fecit,

Interdum unus illorum ego eram; interdum apud illos ego.

CAP. X.

De elocutione urbana.

QUONIAM autem de his jam expositum est, sequitur ut dicamus, unde urbana et præclare dicta deducantur. Quæ quidem proferre ingeniosi est hominis, vel exercitati; viam autem et rationem eorum tradere, hujus est doctrinæ.

Dicamus igitur de illis atque ea enumeremus, hinc potissimum exordio sumto. Facile aliquid discere natura omnibus 2
jucundum est; nomina vero semper aliquid significant; quare, quæcunque nomina rei alicujus notitiam nobis inferunt, ea jucundissima sunt. Ac peregrina quidem nomina nobis ignota sunt; propria vero jam cognita. Translatio autem maxime hoc efficit; cum enim quis senectutem appellat *stipulam*, inseruit nobis cognitionem ac notitiam propter genus; nam ambo defloruerunt. Quin etiam poëtarum imagines idem 3
efficiunt; itaque, si bene (*positæ fuerint*), urbanus sermo videtur. Nam est imago, sicut antea dictum est, metaphora adjunctione tantum differens; ideo minus est jucunda, quia longius protrahitur; nec dicit, hoc *illud esse*; ergo neque animus hoc quærit. Necesse igitur est, illam elocutionem, atque 4
hæc enthymemata urbana esse, quæcunque nos celeriter in alicujus rei cognitionem ducunt; quare neque enthymemata illa probantur, quæ in promtu sunt; (nam esse in promtu dico, quæ sunt omnibus nota, nec indigent, ut quærantur;) neque illa, quæ, cum dicta sunt, adhuc tamen ignorantur; sed illa, quæ, simulatque proferuntur, nos in cognitionem ducunt, etiamsi prius nihil cognitum habeamus, vel, quæ paulo post intelligentia comprehenduntur; hoc enim modo quasi disciplina gignitur; sed illo nequaquam. Atque quoad sensum 5
quidem eorum, quæ dicuntur, talia potissimum excellunt enthymemata. Quoad elocutionis vero formam, si contraria contrariis opponantur; ut, *Et pacem aliis communem existiman-*

tium suis privatis rebus esse bellum; contrarium est bellum
6 paci. In verbis autem, si metaphora adhibeatur; quæ neque sit aliena; difficile enim percipitur; neque vulgaris; nihil enim commovet; et, si rem oculis subjiciat; magis enim oportet, quæ fiant, videre, quam, quæ postea sint futura. Tria igitur hæc sunt consideranda, metaphora, contentio, actus.

7 Cum autem metaphorarum genera sint quatuor, maxime excellunt illæ, quæ secundum analogiam fiunt; quemadmodum Pericles dixit, *juventutem, quæ in bello perierat, sic e civitate sublatam esse, ut si quis ver ex anno tolleret.* Et Leptines de Lacedæmoniis dixit, *non oportere pati, ut Græciæ alter oculus erueretur.* Et Cephisodotus, cum Chares Olynthiaci belli tempore administrationis suæ rationes reddere vellet, id ægre ferens dixit, *eum, cum in furno populum inclusum haberet, velle rationes reddere.* Idem cum Athenienses aliquando hortaretur, ut in Eubœam transirent, postquam rei frumentariæ prospexissent, dixit, *oportere Miltiadis decretum in expeditionem proficisci.* Et Iphicrates, postquam Athenienses cum Epidauriis et oræ maritimæ incolis fœdus percussissent, id ægre ferens dixit, *ipsos belli viatica sustulisse.* Et Pitholaus navem πάραλον dixit *clavam populi,* Sestum autem *arcam frumentariam Piræei.* Et Pericles Æginam tolli jubebat, *Piræei lippitudinem.* Et Mœrocles, cum probum quendam hominem appellasset, dixit, *se nulla in re esse illo improbiorem; illum enim ternis fœnoribus improbitatem exercere, se vero denis.* Et illud Anaxandridæ iambicum de filiabus suis, quæ nubendi tempus transierant,

Dies nuptiarum transierunt mihi virgines.

Et illud Polyeucti in Speusippum quendam apoplexia laborantem, *eum non posse conquiescere, quamvis a fortuna in* πεντασυζύγῳ *morbo colligatus esset.* Et Cephisodotus triremes vocabat *pistrina varia;* Diogenes Cynicus autem cauponas *Attica phiditia.* Æsion vero dixit, (*Athenienses*) *in Siciliam civitatem effudisse;* atque hoc metaphora est, et subjicit oculis; et, *ita ut Græcia clamorem ediderit;* hoc etiam quodammodo metaphora est, et oculis subjicit. Et quemadmodum Cephisodotus admonebat, *ut caverent, ne multos hostiles concursus facerent ipsas conciones.* Et Isocrates in eos, *qui in*

panegyres concurrunt. Et ut in funebri oratione, *æquum esse, ut in sepulcro eorum, qui in Salamine occubuere, Græcia sibi capillum tonderet, quoniam una cum eorum virtute etiam libertas Græciæ sepeliebatur.* Nam si dixisset, æquum esse, ut Græcia lugeret, *quod una cum eis virtus sepeliretur,* esset metaphora, et subjiceretur oculis; cum autem dixerit, *una cum eorum virtute etiam libertas Græciæ,* est etiam contentio quædam. Et quemadmodum dixit Iphicrates: *Iter orationis meæ fiet per medias res a Charete gestas;* est metaphora secundum analogiam, et τὸ *per medias res* oculis subjicit. Et qui ita dixit, *pericula convocanda sunt, quæ periculis auxilium ferant,* metaphora usus est rem oculis subjiciente. Et Lycoleon pro Chabria, *Neque ejus æneam statuam reverebimini, quæ vobis pro illo supplex est*; metaphora namque est in præsenti, sed non semper, verum semper ante oculos ponit; nam illo periclitante, supplicat imago, itaque inanime fit animatum, monumentum eorum, quæ civitas fecit. Et, *Omnino humiliter sentire meditantes;* nam meditari est augere quiddam. Et, *Mentem Deus lumen accendit in animo;* utrumque enim aliquid illustrat. *Neque enim bella dissolvimus, sed differimus;* nam ambo futura sunt, et dilatio, et ejusmodi pax. Et cum ait, *Fœdera esse trophæum multo pulchrius iis, quæ in bellis eriguntur; nam hæc quidem erigi sæpe parvis rebus gestis, et uno fortunæ casu; fœdera vero fieri omni bello confecto;* ambo enim sunt victoriæ signa. *Civitates etiam propter hominum vituperationem gravi pœna mulctantur;* nam mulctari pœna est detrimentum ex legibus accipere. Ac urbana quidem dicta duci a metaphora secundum analogiam, et a ratione oculis rem subjiciendi, expositum est.

CAP. XI.

De ratione oculis rem subjiciendi.

DICENDUM est autem, quid sit rem oculis subjicere, et quomodo hoc fieri possit. Dico vero, ea verba rem oculis 2
subjicere, quæcunque actum significant; ut, si quis dicat, *hominem probum esse quadratum,* metaphora erit; nam ambo perfecta sunt; sed actum non significant; illud vero, *habente eo florentem ætatis vigorem,* actum exprimit. Et illud, *Te*

vero, tanquam solutum et liberum, actum continet. Et, *Hinc concitati cum impetu Græci pedibus ruunt, τὸ concitati pedibus ruunt* actus et metaphora est. Et, quo sæpe Homerus usus
3 est, τὸ inanimata animata dicere per metapheram. Ex omnibus autem maxime probantur ea, quæ actum exprimunt, sicut in his,

Ille pudore vacans iterum lapis ima petebat.

Et,

Volat ecce sagitta.

Et,

Cupiens attingere.

Et,

Stant terra defixa, optantque in corpore figi
Spicula.

Et,

At cuspis pectus pertransit plena furoris.

In his enim omnibus, quoniam animata finguntur, actus apparet; nam *pudore vacare,* et *furore quodam agitari,* et alia, sunt actus. Hæc autem inter se copulavit per metaphoram secundum analogiam; sicut enim se habet lapis ad Sisyphum,
4 sic impudens ad eam rem, cujus ipsum non pudet. Facit vero hoc etiam in imaginibus, quæ maxime excellunt, de rebus inanimatis:

Curvæ, albescentes, nunc hinc, nunc inde recurrunt;

fingit enim, omnia moveri ac vivere. Est autem ipse actus imitatio.

5 Oportet vero metaphoram ducere, ut antea dictum est, a propinquis rebus, non tamen manifestis; quemadmodum etiam in philosophia sollertis acutique hominis est, cernere, quid in rebus multum inter se distantibus simile sit. Sic Archytas dixit, *idem esse arbitrum et aram; quoniam ad utrumque is, qui injuriam accepit, confugere solet.* Vel si quis dicat, *ancoram* et *cremastram* idem esse; ambæ enim aliquid idem sunt; sed in eo differunt, quod alterum inferne, alterum superne pendet. Et adæquatas esse civitates; idem enim in multum distantibus rebus est in superficie et in facultatibus adæquatum.

6 Maxima vero etiam pars urbanorum dictorum a metaphora cum fraude quadam proficiscitur; magis enim perspicue res intelligitur, cum ex eo, quod contrario modo se habeat, quam quo aliquis arbitratus est, eam perceperit, et videtur animus secum dicere, *quam verum hoc, ego autem decipiebar.* Quin

etiam apophthegmata propterea sunt urbana, quod aliud significant, quam verba dicant; ut illud Stesichori, *cicadæ apud eos humi cantabunt.* Et voces, quæ acute formantur in ænigmata, propter eandem rationem jucundæ sunt; nam discimus aliquid, et dicitur metaphorice. Jucundum est etiam, quod præcipit Theodorus, nova dicere. Id autem fit, cum paradoxon fuerit, nec, ut ille ait, priori opinioni consentaneum; quemadmodum in ridiculis ea, quæ in contrarium vertuntur. Quod idem efficiunt quoque cavillationes, quæ mutatis fiunt literis; nam decipiunt. Et in versibus; non enim, ut auditor animo concipiebat, evenit:

Illi namque pedes munibat pernio eunti;

auditor vero putabat, eum *calceos* dicturum esse. Sed hoc oportet, simulac prolatum est, perspicuum esse. Ridicula vero, quæ fiunt mutatis literis, non id significant, quod dici videtur, sed quod mutatum nomen significat; ut illud Theodori in Niconem citharœdum, θράττει σε· fingit enim dicere, *conturbat te*, et decipit; nam aliud dicit; quocirca jucundum est intelligenti; quoniam, nisi eum Thracem esse existimaret, non urbanum dictum esse putaret. Et illud, *Tu vis ipsum* πέρσαι. Oportet autem ambo convenienter dici; sicut etiam 7
in urbanis dictis; ut si quis diceret, *Atheniensibus maris* ἀρχὴν (*principatum*) *non fuisse* ἀρχὴν (*principium*) *malorum; quoniam illis utilitatem attulerit.* Vel quemadmodum Isocrates, ἀρχὴν *civitati fuisse malorum* ἀρχήν· nam utroque modo dictum est id, quod quisquam dici non existimasset, et cognitum est, esse verum. Nam dicere, ἀρχὴν (*principium*) esse ἀρχὴν (*principium*), nihil arguti habet; verum non ita ait, neque ἀρχὴν (*principium*) idem dixit, quod ita dixerat, sed alio modo. In 8
omnibus autem his, si quis nomen commode protulerit, in quo vel ambiguitas sit, vel metaphora, tunc bene se habet; ut, ἀνάσχετος non ἀνάσχετος, ambigue dictum est, verum convenienter, si semper verbum iteratur. Et illud,

Non fueris magis, quam hospitem fieri oportet,
Hospes;

vel non magis, quam te oportet, repetendo idem. Et, Non decet hospitem semper esse hospitem; nam hæc quoque diversa sunt. Eandem vim habet quoque Anaxandridæ celebre dictum

Pulchrum est mori, morte antequam dignum geras.

Idem enim est, ac si dixisset, Dignus est morte non dignus
9 morte, vel qui non fecit morte digna. Et forma quidem locutionis in his omnibus eadem est; sed quanto brevius magisque contrarie prolata fuerint, tanto venustiora fiunt. Causa vero est, quia contrariæ res prope collocatæ melius intelligun-
10 tur, et brevitas temporis celeriorem gignit scientiam. Oportet autem semper adesse vel in quem dicantur, vel justam dicendi rationem, si quidem id, quod dicitur, verum esse, nec inane videri debet; alterum enim horum sine altero adesse potest; ut, *Mori oportet nihil in vita peccantem*; sed urbanum non est. *Dignam oportet dignum uxorem ducere*; sed urbanum non est; sed si utrumque simul habuerit: *Dignus est morte non dignus morte.* Quanto vero plura conjuncta habuerit, tanto fiet urbanior oratio; ut, si nomina translata fuerint, et metaphora sit probata, et contentio, et comparatio adhibeatur, et insit actus.

11 Sunt vero etiam imagines, ut in superioribus quoque dictum est, semper excellentes quodammodo metaphoræ; semper enim ex duobus constant, sicut metaphora secundum analogiam; e. c. *clypeum* dicimus esse *Martis phialam;* et *arcum* esse *citharam sine fidibus.* Quæ cum ita dicuntur, non est simplex metaphora; sed cum appellamus arcum citharam, aut clypeum
12 phialam, tunc est simplex. Et fingunt etiam imagines hoc modo, ut, simiæ tibicinem; stillanti lucernæ lusciosum (*esse*
13 *similem*); nam ambo contrahuntur. Bene vero fiunt imagines, cum in iis est metaphora; nam licet per imaginem dicere clypeum esse *phialam Martis,* et ruinam esse *pallium attritum ædificii:* et Niceratum esse *Philocteten demorsum a Pratye,* quemadmodum Thrasymachus assimilavit eum, cum vidisset Niceratum, a Pratye superatum in carmine heroico, sordidatum adhuc et incomta coma. In quo genere maxime labuntur poëtæ, nisi bene assimilaverint, etiamsi aliter excellant. Dico autem, cum ita inquiunt:

> Distorta, ut apium, crura procedens gerit.—
> Et Philammon e curru pugnans coryco.

Atque hujusmodi cetera, quæ omnia imagines sunt. Imagines autem esse metaphoras, sæpe dictum est.

14 Et proverbia sunt metaphoræ a specie ad speciem; ut, si quis domum comportet aliquid, unde commodum speret, et

ex eo postea detrimentum accipiat, *Carpathius leporem;* ambo enim id, quod dictum est, experti sunt. Unde igitur urbana dicta proferantur, et quamobrem adhibeantur, fere expositum est.

Quin etiam hyperbolæ (*superlationes*), quæ probantur, me- 15
taphoræ sunt, ut in eum, qui sugillationibus faciem commaculatam habeat: *Existimavissetis enim, esse eum mororum fiscinam;* nam est quidam rubor in sugillatione. Sed hæc locutio modum excedit. Imago vero, in qua dici solet, *tanquam hoc et illud*, superlatio est dicendi genere tantum differens.

Sicut Philammon e curru pugnans coryco;

putavissetis sane, ipsum esse Philammonem cum coryco dimicantem.

Distorta, ut apium, crura procedens gerit;

putaverim, eum non crura, sed apia habere adeo distorta. Habent autem superlationes juvenile quiddam; vehementem 16
enim animi motum indicant. Itaque irati maxime iis utuntur:

Non mihi si tam multa daret, quam magnus arenæ est
Pulveris et numerus.
Omnino uxorem non ducam Agamemnone natam,
Quamvis ingenio sapientem Pallada vincat,
Et pulchræ Veneri præstanti corpore certet.

Utuntur autem hoc maxime Attici oratores; quare senem dicere (*hyperbolas*) minime decet.

CAP. XII.

De variis dicendi generibus.

ILLUD vero non oportet ignorare, unicuique generi diversam convenire elocutionem; non enim eadem est locutio, qua aliquid scribimus, et qua in contentionibus utimur; neque eadem, quæ ad deliberationes pertinet, et qua judicia tractantur. Utrumque autem genus scire necesse est; nam alterum efficit, ut emendate loqui sciamus; alterum, ne quis tacere cogatur, cum aliis quidpiam impertire cupit; quod quidem accidit scribere nescientibus. Dicendi genus, quo aliquid scribimus, esse 2
debet exquisitissimum; quo autem in contentionibus utimur, ad actionem aptissimum. Hujus vero duæ sunt species; nam altera quidem ad mores; altera ad motus animi pertinet. Ideo

etiam histriones hujusmodi fabulas potissimum exquirunt, et poëtæ tales (*histriones desiderant*). Probantur autem (*poëtæ*), qui etiam in legendo delectant; ut Chæremon; nam exquisitus est, non aliter atque solutæ orationis scriptor; et Lycimnius ex poëtis dithyrambicis. Quod si inter se comparentur, orationes scriptæ in contentionibus humiles angustæque videntur; quæ autem ab oratoribus bene habitæ sunt, cum in manibus sumuntur, similes sunt imperitorum orationibus. Causa vero est, quod hæ in contentionibus conveniant. Quamobrem illa, quorum vis in actione posita est, sublata actione, cum suo munere non fungantur, inania videntur; ut ea, quæ dissoluta sunt, et sæpius repetuntur, in scriptione recte improbantur; in contentionibus vero illis quoque oratores utuntur; sunt
3 enim actioni convenientia. Necesse est autem, ut idem dicentes orationem varient; quod [tanquam] aditum munit ad actionem: *Iste est, qui vos expilavit; iste est, qui vos decepit; iste est, qui denique hostibus vos prodere conatus est.* Quemadmodum etiam Philemon histrio faciebat in Anaxandridæ Gerontomania, ubi Rhadamanthys et Palamedes verba faciunt, et in prologo τῶν Εὐσεβῶν, (*ubi*) τὸ EGO (*sæpius iteratur*). Hæc enim
4 nisi actione adjuventur, exit *trabem gestans.* Et dissoluta eodem modo: *veni, occurri, rogavi;* nam necesse est eis actionem adhibere, neque, tanquam res una dicatur, eodem animi habitu ac sono vocis uti. Præterea habent dissoluta peculiare quidquam; nam eodem tempore multa dici videntur. Conjunctio enim ex multis unum efficit; quæ si detrahatur, perspicuum est, effici contrarium, ut ex uno fiant multa. Habet igitur amplificationem: *Veni, narravi, supplicavi multa. Videtur autem omnia negligere, quæ narro, quæ dico.* Hoc idem etiam Homerus facere voluit in loco,

> Nireus tamen ex Syme;
> Nireus Aglaïæ filius;
> Nireus, qui pulcherrimus.

Nam de quo multa dicuntur, necesse est quoque ut is sæpe nominetur. Itaque si sæpe nominatur, etiam multa dici videntur. Amplificavit igitur semel tantum ejus mentionem faciens per fallaciam, et memoriæ (*auditorum*) infixit, etiamsi postea nunquam illum nominet.

5 Deliberativi quidem generis elocutio omnino similis est um-

bratili picturæ; nam quanto major fuerit eorum, (*quæ depicta sunt,*) turba, tanto longius spectatur; quare exquisita in utrisque supervacanea et deteriora videntur. Sed in judiciali genere exquisitius esse debet genus dicendi; præsertim si coram uno tantum judice res agatur; nam minime artis præsidiis uti licet; facilius enim perspici potest, quid causæ proprium sit, et quid alienum; ipsumque studium contentionis abest; itaque judicium est incorruptum. Quapropter non in omnibus dicendi generibus iidem oratores excellunt. Sed ubi maxime actione opus est, ibi minime debet esse minuta diligentia; requiritur autem actio, ubi voce opus est, præsertim, ubi magnâ.

Demonstrativi igitur generis oratio maxime idonea est ad scribendum; quoniam ejus officium est, ut legatur; proximaque ab ea judicialis est. Distinguere autem insuper elocutionem, 6
ut et suavem et magnificam esse oporteat, supervacaneum est; cur enim magis ita, quam temperantem et liberalem, et si qua alia hujuscemodi virtus est? nam suavem eam, ut perspicuum est, efficient ea, quæ dicta sunt, si quidem elocutionis virtus a nobis recte definita est; cujus enim rei gratia diximus, dilucidam eam esse oportere, nec humilem, sed rei aptam? Nam si nugatoria fuerit, non erit dilucida, neque, si fuerit concisa. Sed manifestum est, medium convenire. Quod si bene commixta fuerint ea, quæ diximus, viz. usitata verba, et peregrina, et oratorius numerus, et persuadendi ratio cum decoro, suavem efficient orationem. Ac de elocutione quidem dictum est, et communiter de omnibus, et speciatim de unoquoque genere. Superest vero, ut etiam de ordine dicamus.

CAP. XIII.

De partibus orationis.

SUNT autem orationis partes duæ; necesse est enim, primo rem, de qua agitur, exponere, deinde illam argumentis confirmare. Quare nemo vel narrare, nisi postea confirmet, vel confirmare, nisi prius narraverit, commode potest. Argumentis enim utens aliquid confirmat; et rem antea exponens id ideo facit, ut eam postea confirmet. Horum autem alterum est 2
propositio; alterum vero probatio. Quemadmodum si quis rem dividat, ut altera pars sit quæstio; altera vero demonstra-

3 tio. Nunc autem ridicule dividunt; narratio enim quodammodo judicialis tantum generis est. Demonstrativi et deliberativi generis quomodo narratio esse potest, qualem ipsi volunt, vel quæ contra adversarium dicuntur, vel peroratio quænam est in exornationibus? Procœmium autem, et contentio, et enumeratio, tunc in deliberativo genere ponuntur, quando (*inter eos, qui sententiam dicunt,*) controversia est; nam et accusatio et defensio sæpe adhibentur, sed non, quatenus est deliberatio; sed est peroratio. Porro neque peroratio in omnibus judiciis adhibetur, ut, si parva fuerit oratio, aut res ejusmodi, quæ facile memoria comprehendi possit; nam ex longitudine detrahi solent.

4 Necessariæ igitur sunt partes duæ, propositio, et probatio. Ac propria quidem hæc sunt; si autem plura fuerint, (*tunc erunt*) procœmium, propositio, probatio, peroratio; nam quæ ad reprehendendum adversarium attinent, probationibus subjiciuntur; contentio vero est amplificatio suarum rationum, quo fit, ut pars quædam sit probationum; nam qui hoc facit, aliquid demonstrat; procœmium vero hoc non efficit, neque per-
5 oratio, sed tantum in memoriam reducit. Quod si quis ita dividat, ut Theodori sectatores faciebant, erit alia pars narratio, alia supernarratio, alia prænarratio, alia reprehensio, alia superreprehensio. Sed tunc novum nomen ponere oportet, cum aliquam rem novam et ab aliis differentem aliquis dicit; alioqui res est inanis et nugatoria, sicuti Lycimnius in arte sua facit, qui nominat irruptionem, et aberrationem, et ramos.

CAP. XIV.

De procœmio.

PROŒMIUM igitur principium est orationis; sicut in poësi prologus, et in tibicinis cantu præludium; nam hæc omnia principia sunt, et quasi viæ munitio pertransituro. At præludium quidem simile est procœmio demonstrativi generis; nam tibicines quidquid sibi videntur bene canere posse, id præcinentes cum sequenti cantu copulant; sic etiam in demonstrativo genere scribendæ sunt orationes; quidquid enim voluerit, orator initio dicere potest, deinde progredi, et cum oratione id conjungere; cujus rei omnes exemplum sibi assumunt procœ-

mium illud Isocratis in encomio Helenæ; nam nihil habent commune Sophistæ cum Helena. Simul vero etiam, cum a proposita materia digreditur orator, adest illud emolumentum, quod oratio tota non sit unius generis. Ducuntur autem exor- 2
dia demonstrativi generis a laude, vel vituperatione, ut Gorgias in oratione Olympica: *Apud multos admiratione digni, o viri Græci;* laudat enim eos, qui celebritates instituerunt; Isocrates autem vituperat, *quod corporis virtutibus præmia statuissent, sapientiâ vero instructis nullum præmium posuissent.* Du- 3
cuntur etiam a consilio, ut, *Oportere nos probis viris honorem habere,* ideo etiam ipse Aristidem laudat; vel, (*si quis dicat, laudandos esse*) tales, qui neque vulgo celebres sunt, neque improbi, sed cum probi sint, tamen in obscuritate manent, sicut Alexander Priami filius; hic enim consultat. Quin etiam ab 4
iis, quæ propria sunt judicialis generis, exordia ducuntur; viz. ab iis, quæ personam auditoris respiciunt, ut si de re incredibili sit oratio, vel arduâ, vel pervulgatâ; tunc enim venia petenda est; quemadmodum Chœrilus,

At nunc, cum omnia jam vulgata sint.

Procemia igitur demonstrativi generis ab his ducuntur: a laude, a vituperatione, a suasione, a dissuasione, ab iis, quæ personam auditoris respiciunt. Quæ autem viam ad orationem aperiunt, aut peregrina, aut propria rei esse oportet.

Procemia autem judicialis generis, statuendum est, idem va- 5
lere, quod fabularum prologi, et heroici carminis procemia; nam principia dithyramborum similia sunt exordiis demonstrativi generis:

Propter te, tuaque munera atque spolia.

In orationibus autem et carminibus heroicis principium est 6
specimen orationis futuræ, ut prævideant (*auditores*), de quibus rebus sermo futurus sit, et ne eorum animus sit suspensus; quod enim indefinitum est, (*huc et illuc mentem*) vagari cogit. Qui igitur rem tanquam in manu tradit, facit ut auditor orationem sequatur et percipiat. Atque hac de causa (*dixit Homerus*),

Iram Diva refer—
Dic mihi Musa virum—
Musa age jam, alterius dux nobis carminis esto,
Ut magnum ex Asia bellum processit in oras
Europæ.

Tragici etiam poëtæ fabulam initio docent, quod si non statim, ut Euripides, at certe in prologi aliqua parte docent, quemadmodum etiam Sophocles,

Pater mihi fuit Polybus.

Et comœdia idem servat. Procœmii vero maxime necessarium ac proprium munus est, finem institutæ orationis aperire. Quare si causa perspicua fuerit aut parva, non utendum est
7 procœmio. Reliquæ vero procœmii species, quibus utuntur (*oratores*), remedia quædam sunt, et ea quidem communia. Ducuntur autem hæc vel ab oratore ipso, vel ab auditore, vel a causa, vel ab adversario. Ab oratore ipso et ab adversario (*ducuntur ea*), quæ ad inferendum crimen et dissolvendum pertinent. Fit autem hoc non eodem modo; nam defendenti quidem statim criminibus occurrendum est; accusanti vero in peroratione est criminandum. Cujus rei causa non obscura est; reus enim cum se insinuare contendat, necesse habet, omnia, quæ obstant, removere; quare inprimis eum adversarii criminationem dissolvere oportet; accusator vero in peroratione criminari debet, ut facilius auditores ea recordari possint. Quæ autem ad auditorem pertinent, eo spectant, ut eum nobis benevolum faciamus, et in adversarium concitemus, et interdum ut attentum reddamus, vel contra; non enim semper prodest, attentum reddere; quare multi risum conantur excitare. Ad docilitatem vero conducent omnia, si quis rei studeat; et si vir bonus appareat; nam talibus viris se attentiores præbent (*auditores*). Attenti autem fiunt rebus magnis, propriis, admirabilibus, jucundis. Quare admonere eos oportet, de hujusmodi rebus sermonem esse. Quod si autem non attentos esse voluerimus, (*dicemus,*) rem esse pusillam, nihil ad
8 eos pertinentem, molestam ac odiosam. Sciendum vero est, hæc omnia esse extra causam; nam ad depravatum auditorem spectant, et libenter audientem, quæ nihil ad rem faciunt; nisi enim talis sit, nihil opus est procœmio, sed sufficit id, quod causa postulat, summatim dicere, ut judex caput illud, tan-
9 quam totius causæ corpus habeat. Porro, attentos facere (*auditores*) commune est omnium partium, cum opus est; nam alibi magis ubique, quam initio, remittunt animum. Itaque ridiculum est initio sectari, cum tunc maxime attenti sint au-

ditores. Quare, quoties sese offert opportunitas, captanda attentio est; ut, *Mihi animum advertite; neque enim mea magis, quam vestra res agitur*; et, *Dicam vobis (horrendum facinus), nunquam alias auditum, aut certe non tam mirabile.* Hoc autem est id, quod Prodicus dixit, se, cum auditores dormitantes videret, aliquid in medio sermone inserere ex sua quinquaginta drachmarum oratione. Ad auditorem vero haberi procœmia, 10 non quatenus auditor est, patet; omnes enim in procœmiis vel criminantur, vel metum disjiciunt.

> Dicam quidem, o rex, non quanta diligentia—
> Quid uteris procœmio?

Et qui malam causam habent, vel habere videntur, (*procœmiis utuntur;*) nam in quovis loco potius commorari melius est his, quam in ipsa causa. Itaque servi non ad interrogata respondent, sed verborum ambagibus utuntur, et longis exordiis. Quomodo autem benevolentiam captare oporteat, dictum est, 11 et de ceteris hujusmodi singulis. Quoniam vero bene dictum est (*ab Homero*):

> Effice, ut adveniam, Diva, ad Phæaces amicus,
> Et miserabilis,

hæc duo diligenter consideranda sunt. In exordiis autem demonstrativi generis efficere oportet, ut auditor una laudari putet se, vel genus, vel studia sua, vel alio aliquo modo. Quod enim ait Socrates in funebri sermone, verum est, *Non difficile esse Athenienses Athenis laudare, sed apud Lacedæmonios.*

Deliberationum vero exordia a judiciali genere sumuntur. Naturâ tamen (*deliberationes*) rarissime exordia habent; nam sciunt (*deliberantes*), qua de re sint verba facienda; et res ipsa nullo indiget procœmio, nisi vel propter ipsum (*oratorem*), vel adversarios, vel si res non tanta existimetur, quantam ipse vult, sed aut major, aut minor; itaque vel criminari necesse est, vel crimina dissolvere, et vel amplificare, vel minuere. Horum autem gratia procœmio opus est; vel ornamenti causa; ne temere effutita (*oratio*) videatur, si quis procœmio non utatur; ejusmodi est encomium Gorgiæ in Elienses; nulla enim ante brachiorum extensione facta, nulla præparatione, statim incipit, *Elis, fortunata civitas.*

CAP. XV.

Loci ad crimina dissolvenda.

DE criminatione autem, id primum est, (*ut ea dicantur,*) quæ valent ad delendam ex animis malam existimationem; nihil enim refert, sive ex alicujus sermone mala existimatio 2 concitata fuerit, sive non; nam illud generatim prodest. Alius modus est, ut ita occurratur, sicut rebus controversis occurri solet, vel non esse factam rem, vel non esse perniciosam, vel non huic, vel non tam magnam, vel non iniquam, vel non magnam, vel non turpem, vel esse pusillam; nam de his solet esse controversia; quemadmodum Iphicrates contra Nausicratem; dixit enim, se fecisse, quod ille objiciebat, non tamen injuste se gessisse; vel compensari, quod injuste factum est; (*ut,*) si detrimentum attulit, at fuit honestum; si molestum 3 fuit, at utilitatem habuit, aut aliud simile quid. Alius modus est, (*ut dicatur,*) aut errorem fuisse, aut infortunium, aut necessitate evenisse; quemadmodum Sophocles se tremere dixit, non, ut calumniator objecerat, quo senex videretur, sed necessario; non enim sua sponte ad annos octoginta pervenisse. Licet etiam finem, cujus gratia factum sit aliquid, commutare, ut, Non erat ei animus lædendi, sed aliud efficiendi, neque hoc facere studebat, quod calumniator ait, sed accidit, ut is læderetur. Esset autem odio dignus, si hoc efficere studuisset. 4 Alius (*modus est, ut animadvertatur*), an adversarius in ea culpa vel hoc tempore, vel antea fuerit, aut ipse, aut aliquis pro- 5 pinquorum ejus. Alius modus, si illi comprehenduntur, quos adversarii fatentur non esse crimini obnoxios; ut, si adulter est 6 sceleris purus, ergo etiam hic atque ille. Alius modus, si alios falso insimulavit, vel eum alius, vel sine criminatione alicujus si tales existimabantur, qualis ipse nunc, qui tamen innocen- 7 tes deinde reperti sunt. Alius, si quis criminantem recriminatur. Nam absurdum est, ut ejus oratio fidem faciat, qui non 8 sit ipse fide dignus. Alius, si jam factum est judicium; quemadmodum Euripides contra Hygiænontem in Antidosi cum accusaretur tanquam impius, quod juberet pejerare, cum versum illum fecisset:

Juravi lingua, mentem injuratam gero;

dixit enim, injuste eum facere, qui judicia ex certamine Liberi patris in forum adduceret; se namque ibi jam rationem reddidisse, aut redditurum, si ibi vellet accusare. Alius, si calum- 9
nia ipsa vituperetur, quam grave illa malum sit, utpote quæ judicia perturbet. Communis vero locus amborum est, cum signa commemorant; ut in Teucro Ulysses ait, Teucrum esse Priamo sanguine conjunctum; nam Hesione fuit (*Priami*) soror; ille vero (*dixit*), patrem suum Telamonem Priamo hostem fuisse, neque se speculatores indicasse. Alius modus accusa- 10
toris proprius, si paululum laudet, ut gravius vituperet, et si, quod magnum atque egregium est, breviter attingat, vel si multis bonis propositis, deinde unum, quod ad causam faciat, crimen proferens vituperet. Tales autem sunt artificiosissimi et iniquissimi (*accusatores*); nam adversarium bonis ejus lædere conantur, cum ea vitio permisceant. Illud vero commune est et inferenti crimen et depellenti, quoniam fieri potest, ut eadem res pluribus de causis facta sit, criminans debet eam depravare, atque in deteriorem partem inflectere; dissolvens autem crimen in meliorem partem trahere; ut quod Diomedes Ulyssem socium elegerit, ideo factum esse, quoniam Ulyssem Græcorum optimum existimaret; immo vero, dicet alius, quoniam solum eum tanquam ignavum sibi non fore æmulum judicaret. Ac de criminatione quidem hæc dicta sint.

CAP. XVI.

De narratione.

NARRATIO vero in exornationibus non perpetua est, sed in plures partes distincta; nam actiones et res gestas commemorare opus est, e quibus oratio componitur; constat enim oratio tum ex iis, quæ sunt artis expertia; neque enim dicens auctor est rerum gestarum; tum vero ex iis, quæ ab arte proveniunt; ut, cum rem factam esse docere opus est, si fuerit incredibilis, vel qualis sit, aut quanta, vel hæc simul omnia. Qua de causa interdum non continenti oportet uti narratione, 2
quoniam sic demonstrata difficulter memoriæ mandantur. (*Ut,*) Ex his quidem fortis esse cognoscitur; ex illis vero sapiens, aut justus. Atque hæc oratio simplicior est; illa autem varia, nec exilis. Notas vero et celebres actiones tantum in memo- 3

riam revocare opus est, quo fit, ut multi oratione non indigeant; ut, si volueris Achillem laudare; sciunt enim omnes, quæ res ab eo gestæ fuerint; itaque illis tantum uti debes; si vero Critiam, (*narrare*) oportet; nam non multi sciunt, (*quæ ille gesserit.*)

4 Ridicule autem hodie dicunt, narrationem brevem esse oportere. Atqui, quod quidam pistori panem subigenti, percontantique, durumne an mollem subigeret, quid? bene (inquit) omnino subigere non licet? idem huc etiam accommodari potest; neque enim prolixa uti narratione oportet, neque prolixo exordio, neque probationibus; sed neque hac in parte recte se habet, breviter conciseque narrare, verum quod medium est, servare decet; hoc est, dicere, quæ satis sint ad rem explicandam, vel quæ in opinionem inducant, rem esse factam, vel eum læsisse, vel injuste fecisse, vel cetera ejus generis, quæcunque voluerit; adversario autem contraria con-
5 venient. Inserere etiam narrationi debes, quæ probitatem tuam significent; ut, *Ego vero nunquam admonere destiti, quæ justa esse sentiebam, ne filios desererent.* Vel quæ declarent alterius improbitatem: *Ille vero mihi respondit, sibi, ubicunque fuerit, alios non defuturos filios;* quod Ægyptios respondisse, cum a rege suo defecissent, tradit Herodotus. Vel quæ judi-
6 cibus ipsis jucunda sint. Defensori autem narratio minor est. Sunt hujusmodi controversiæ, vel non esse factum, vel non detrimentum attulisse, vel non injuste factum, vel non tam magnum esse; quare non est in re certa commorandum, nisi quis eo tendat, ut probet, factum quidem esse, sed non
7 esse injustum. Præterea res narrare oportet, quæ factæ neque miserationem, neque indignationem commovent. Exemplum est apologus Alcinoi, quem apud Penelopen sexaginta versibus explicuit. Et ut Phayllus cyclum, et qualis est Œnei
8 prologus. Moratam autem oportet esse narrationem. Id erit facile, si quid mores effingat, intellexerimus. Ac illud quidem primum est, consilium declarare; nam quale esse consilium ostenditur, tales etiam mores habentur. Quale autem consilium sit, fine cognoscitur; atque hac de causa mathematicæ demonstrationes non sunt moratæ, quia consilium non habent; neque enim alicujus gratia fieri solent; at vero Socratici (*dialogi morati sunt*), quoniam de rebus hujusmodi sunt, quæ ali-

cujus gratia fiunt. Sed ea quoque morata dicuntur, quæ cu- 9
jusque mores consequuntur; ut, *hæc vociferans vadebat*; indicat enim hoc temeritatem et rusticitatem morum. Et quæ non tanquam cogitata dicuntur, ut hodierni (*oratores dicunt*), sed tanquam ex voluntate atque consilio. (*Ut,*) *Ego hoc semper volui, et quamvis mihi non esset utile, tamen honestius esse constitui;* illud quidem prudentis est, at hoc probi viri; nam prudentis est, id sequi, quod utile sit, probi vero, quod honestum. Quod si autem res incredibilis fuerit, tunc illi causam adjungere oportet; quemadmodum Sophocles facit. Exemplo est Antigone, dicens, se magis fratrem curare, quam maritum, aut filios; nam hos etiamsi perdiderit, se posse recuperare:

Utrisque vero mortuis parentibus,
Non frater ullus exoriri unquam potest.

Si vero causam nullam afferre poteris, (*dic,*) te non ignorare, quæ dicis, incredibilia videri, sed tamen naturam tuam esse ejusmodi; non enim creditur, aliquem sua sponte facere id, quod utile non est. Debent etiam in narratione poni, quæ 10
movere animum possint, ut si consequentia narrentur, aut nota (*auditoribus*), et quæ privatim vel oratori, vel adversario propria sint. *Ille vero discessit oculos ad me retorquens.* Et quod de Cratylo dixit Æschines, *eum exsibilare, et manibus explodere;* hæc enim fidem faciunt; propterea quod nota eorum sunt indicia, quæ (*auditores*) nesciunt. Plurima autem hujusmodi licet ab Homero sumere:

Ast anus ad faciem palmas utrasque tetendit;

nam flere incipientes oculos manu tangere solent. Statim vero te ipsum insinua, probumque virum ostende, (*contra preme adversarium,*) ut deinceps in tota oratione illum quoque talem existiment (*auditores*); sed occulte hoc facito. Quod autem hoc facile sit, ex iis intelligere licet, qui nobis aliquid nuntiant; quamvis enim ea de re nihil antea sciamus, statim tamen opinionem quandam concipimus. Multis vero in locis narrare opus est, et nonnunquam etiam in principio.

In deliberatione rarissime narratio locum habet, quoniam 11
de rebus futuris nemo narrat; sed si ulla narratio fuerit, de præteritis erit, ut in memoriam ea revocantes de futuris melius consultent, vel vituperando, vel laudando. Sed tunc

orator *deliberantis* munus non exsequitur. Quod si fuerit incredibile, (*quod narras,*) debes polliceri, te statim causam allaturum esse, vel eorum arbitrio rem commissurum, quorum ipsi voluerint; ut, Jocaste in Œdipode Carcini semper pollicetur, cum eam interrogaret filium quærens; et Æmon apud Sophoclem.

CAP. XVII.

De probationibus.

PROBATIONES autem demonstrandi vim habere debent; et quoniam quadripertito quæstiones distributæ sunt, oportet ea demonstrare, de quibus cum adversario controversia est; ut, si de facto dubitatur, hoc erit maxime in judicio argumentis confirmandum; quod si te non læsisse dicas, hoc probare debes, aut si dicas, non esse tam magnum, aut juste factum.
2 Similiter etiam, si de facto controversia fuerit. Illud vero sciendum est, in hac sola de facto controversia necessarium esse, ut alter litigantium improbus sit; non enim ignorantia controversiæ causa est, ut si quidam inter se de æquo justoque contenderent. Quapropter in hoc diu commorandum est;
3 in aliis vero minime. In exornationibus vero curandum est, ut amplificando probetur, facta esse honesta atque utilia; nam ea credi opus est; siquidem raro probationem requirunt, nisi forte vel incredibilia sint, vel aliquis alius eorum auctor existi-
4 metur. In deliberationibus autem vel non futura ea, (*de quibus deliberat,*) aliquis ambigere potest, vel futura quidem ea, quæ vult, sed non justa, aut non utilia, aut non tam magna. Videndum est etiam, an aliquid falsi dixerit extra causam; nam hæc et aliorum videntur indicia esse, nempe eum mentiri.
5 Exempla vero sunt deliberativo generi accommodatissima; enthymemata magis judiciali generi conveniunt. Nam deliberatio quidem est de futuro; quare ex rebus jam factis exempla ad probandum ducere oportet; judicium autem est de iis, quæ sunt, aut non sunt, quorum magis est demonstratio et necessitas; nam præteritum in se necessitatem habet.
6 Non oportet autem continuare enthymemata, sed cum aliis permiscere; alioqui se vicissim infringunt; nam est etiam modus in numero.

Care mihi, postquam tot tantum es verba locutus,
Quot solet effari prudens.

Non enim dixit talia. Nec de omnibus enthymemata quæ- 7
rere oportet; alioquin idem efficies, quod nonnulli faciunt philosophi, qui syllogismis demonstrant notiora et certiora iis, unde syllogismos ducunt. Et cum animos commovere 8
vis, ne enthymemate utaris; aut enim hoc commotionem extrudet, aut frustra prolatum erit; motus enim animi se vicissim expellunt, nec simul esse possunt, sed aut evanescunt, aut imbecilliores redduntur. Neque cum mores exprimere oratione volumus, oportet simul enthymema aliquod quærere; nam demonstratio neque mores, neque consilium exprimit. Sententiis autem utendum est etiam in narratione, et in 9
confirmatione; nam ad mores exprimendos valent. *Ego vero pecuniam ei credidi, quamvis scirem, nemini fidem habendam esse.* Quod si cum animi motu, *Neque tamen me pœnitet, quamvis injuriam ac detrimentum acceperim; isti enim lucrum superest, mihi vero justum.* Est autem difficilius in deliberativo, quam 10
in judiciali genere versari; merito; quoniam de futuro (*deliberatio est*); judicium vero de præterito, quod etiam auguribus jam notum est, quemadmodum dixit Epimenides Cretensis; is enim non de futuris divinabat, sed de præteritis, quæ tamen essent obscura. Quin in judicialibus controversiis lex est tanquam fundamentum. Qui autem principium habet, is facilius probationem invenire potest, nec multum ipsi commorandum est; v. c. (*ut dicat*) contra adversarium, aut de se ipso, aut ut animos commoveat; sed hæc rarissime omnium (*in hoc genere*) reperiuntur, nisi quis a causa discesserit. Quare debet his tantum indulgere orator, cum alia non habet, quæ dicat, quemadmodum Athenis oratores faciunt; atque etiam Isocrates; nam is in deliberationibus accusat quoque, ut Lacedæmonios quidem in Panegyrico; Charetem vero in oratione Sociali. In exornationibus autem oportet 11
laudes hinc atque inde cumulando orationem refertam reddere, quemadmodum Isocrates facit; semper enim aliquam laudem adjungit. Et hoc est, quod Gorgias profitebatur, sibi nunquam orationem defuturam; nam si Achillem laudat, Peleum celebrat, deinde Æacum, deinde Deam (*Thetidem*); similiter vero etiam fortitudinem extollit; vel hæc et illa

12 facit; quod idem est. Quod si argumenta poteris invenire, et mores exprimere, et argumentis uti convenit. Si vero argumenta te defecerint, totum te ad mores conferas; atque hoc sane probo homini magis congruit, ut ipse potius bonus
13 appareat, quam oratio exquisita. Ex argumentis autem, quæ vim habent refellendi magis excellunt, quam quæ confirmant; quæ enim refutationem continent majore vi conclusa esse, planum est; nam contraria inter se collata magis sunt perspicua.

14 Quæ contra adversarium dicuntur, non diversam habent speciem, sed sunt e probationum numero, partim quidem resistendo atque occurrendo solvuntur, partim vero contra argumentando. Oportet autem etiam eum, qui vel in deliberatione, vel in judicio prior dicit, causam primo suam confirmare; deinde illis, quæ contra dici possunt, occurrere, eaque dissolvere atque extenuare. Sed tamen si multa sunt, quæ in contrariam partem dici possunt, prius erunt illa refutanda; quemadmodum fecit Callistratus in concione Messeniaca; refutatis enim prius, quæ contra dici poterant, sua deinde
15 confirmavit. Quod si quis secundo loco dicat, prius objecta ab adversario refutare debet, vel dissolvendo, vel contra argumentando, et præcipue si illa fidem fecisse visa fuerint; sicut enim animus eum hominem non recipit, qui multis criminibus insimulatus fuerit, eodem modo neque orationem, si adversarius vere dixisse visus fuerit. Oportet igitur auditoris animum ad futuram orationem præparare. Hoc autem erit facile, si (*contraria*) refutaveris; quare cum vel omnia reprehenderis adversariorum argumenta, vel ea, quæ maxime firma sunt, vel quæ excellunt, vel quæ facile refelli possunt, tunc rationes tuas confirmare debes.

Primo refellam, quæ Deis objecta sunt;
Junonem ego—

In his enim id primum attingit (*poëta*), quod erat infirmissimum. Ac de confirmationibus quidem hæc dicta sint.

16 Quod autem ad mores attinet, quoniam nonnulla de se ipso prædicare vel invidiosum est, vel prolixum, vel obtrectationi obnoxium; et de altero dicere vel convicium, vel rusticitatem ostendit; opus est aliquem alterum, ut hæc dicat, inducere, quod Isocrates facit in oratione ad Philippum, et in Antidosi;

et vituperat sic etiam Archilochus; nam inducit in iambis patrem de filia sic loquentem:

Nihil prorsus est, quod non fiat pecunia,
Vel quod futurum non jurare quis queat;

et Charonem fabrum inducit in iambis, quorum principium est,

Nil curo opes Gygis.

Et quemadmodum Sophocles Æmonem inducit pro Antigone loquentem cum patre, tanquam ea dicerent alii. Oportet 17
vero etiam enthymemata commutare, et nonnunquam ex illis sententias facere; ut, *sunt autem a prudentibus viris tunc cum hostibus fœdera facienda, cum fortunam habent prosperam; sic enim maxime poterunt esse superiores.* Per enthymema vero (*sententia*) sic proferetur: *si fœdera cum hostibus facere oportet, quo tempore sunt utilissima, et cum meliores conditiones esse solent, tunc profecto maxime facienda sunt, quando fortuna est prospera.*

CAP. XVIII.

De interrogatione et de ridiculis.

QUOD ad interrogationem attinet, maxime opportunum est ea uti, cum alteram partem (*adversarius*) dixerit, ut deinde ex interrogatione sequatur absurdum; ut Pericles Lamponem interrogavit de initiatione sacrorum Deæ Salutaris; et cum ille dixisset, *nefas esse ea audire, nisi quis esset initiatus*, quæsivit, *num ipse ea sciret?* quod cum ille affirmasset, *Et quomodo* (inquit), *cum minime sis initiatus?* Secundo opportunum 2
est interrogatione uti, cum alterum quidem planum est, alterum vero non est dubium, quin (*interrogatus*) sit concessurus; nam unam propositionem interrogans non debet iterum id interrogare, quod perspicuum est, sed conclusionem facere. Quemadmodum Socrates, cum Melitus dixisset, *eum non putare Deos esse*, quæsivit, *num existimaret, dæmonium aliquid esse?* Quod cum ille fateretur, quæsivit, *dæmones suntne Deorum filii, an habent in se aliquid divinum?* Quod postquam ille affirmasset, *Fierine potest*, inquit, *ut aliquis putans, Deorum filios esse, ipsos Deos esse neget?* Tertio, cum ostendere vis, 3
ipsum sibi contraria dicere, vel quæ sint a communi opinione aliena. Quarto autem, cum nihil habet, quod respondeat, 4

nisi fallaciter et capitiose; nam si ita responderit, Est sane, et Non est; vel, Partim quidem est, partim vero non; vel, Aliquo modo est, aliquo autem non; perturbantur (*auditores*), ac dubitant. Aliter autem interrogatione non utendum est; nam si tibi occurrerit (*adversarius*), superatus esse videris; neque enim multa licet interrogare propter auditoris infirmitatem. Quare etiam argumenta, quam maxime fieri potest, contrahenda sunt.

5 Ad ambigua autem respondendum est ita, ut distinguamus, et longa utamur oratione, nec concisa; ad ea vero, quæ contraria videntur, statim in responsione solutio est adhibenda, priusquam quod reliquum est interroget (*adversarius*), aut concludat; non enim difficile est videre, quanam in parte sit ratio. Potest autem intelligi ex Topicis tum hoc, tum quæ-
6 nam solutiones adhibendæ sint. Quod ex interrogatione concludentem attinet, causam (*opportunum est*) adjungere (*in responsione*); ut Sophocles interrogatus a Pisandro, *num ipse sententia sua, sicut alii senatores, quadraginta tyrannos constituisset? Ita*, respondit. *Quid*, ait ille, *nonne res improba tibi videbatur? Ergo tu sponte rem improbam confirmasti? Utique*, inquit; *non enim erant alia meliora.* Sic etiam Lacon ille, cum magistratus sui rationem redderet, interrogatus, *an ejus collegæ juste condemnati esse viderentur*, respondit *Videri;* ille vero, *Quid? nonne tu eadem censuisti? Censui*, inquit. *Ergo etiam tu juste condemnari debes? Minime*, ait ille; *nam socii pecunia corrupti illa censuerunt; ego vero ex animi sententia.* Itaque post conclusionem nihil interrogare oportet, neque etiam ipsam conclusionem, nisi cum adeo vera est, ut labefactari non possit.

7 De ridiculis vero, quoniam usum aliquem in forensibus causis habere videntur, et Gorgias dixit, res serias adversariorum risu discuti debere, contraque risum rebus seriis, recte hoc monens, actum est in libris de Poëtica, ubi quot sint ridiculorum species ostendimus; alia enim ridicula libero atque ingenuo homini conveniunt; non vero alia; (*itaque videndum est,*) ut apta sibi quisque sumat. Ironia autem magis ingenuum decet, quam scurrilitas; nam ironia utens propriæ voluptatis gratia ridiculum profert; scurra vero, ut alterum oblectet.

CAP. XIX.

De peroratione.

PERORATIO autem quatuor ex partibus constat, primum ex ea, quæ efficit, ut auditor nobis bene velit, adversario male; deinde ex amplificatione et diminutione; tum ex animi commotione, ut afficiatur auditor; postremo ex enumeratione. Fit enim hoc naturæ quodam ordine, ut postquam orator ostenderit, se vera dicere, adversarium autem falsa, tunc laudet, et vituperet, et causam urgeat. Alterum vero ex duobus sectari oportet, vel ut ostendat, se bonum ipsis auditoribus fuisse, vel absolute bonum, adversarium vero vel ipsis auditoribus malum, vel absolute malum. Sed alibi sunt a nobis jam expositi loci, unde bonos aut malos conformare homines possimus. Postquam autem hæc jam demonstrata fuerint, 2
naturæ ordo postulat, ut vel augeantur, vel imminuantur; oportet enim, ut res jam sint concessæ, priusquam de earum quantitate disputari possit; nam corporum etiam accretio fit ex iis, quæ jam prius aderant. Sed unde vel amplificatio, vel imminutio ducatur, loci supra sunt expositi. Postea vero, 3
cum jam perspicuum est, quæ et quanta sint (*ea, de quibus agitur*), animos auditorum commovere opus est; sunt autem motus animi, misericordia, et indignatio, et ira, et odium, et invidia, et æmulatio, et contentio; qui quidem unde excitentur, antea dictum est. Itaque reliquum est enumerare, quæ 4
jam antea dicta sunt. Hoc autem convenit sic facere, quemadmodum in procœmiis quidam fieri debere non recte jubent; aiunt enim, eadem sæpius repeti debere, ut facilius percipiantur. Sed ibi rem tantum exponere opus est, ne lateat, de quo futurum est judicium; hic vero summatim ea repetere oportet, quæ demonstrata sunt. Initium autem (*enumera-* 5
tionis erit, cum dicet orator), ea se præstitisse, quæ pollicitus fuerat; itaque repetendum esse, quæ sint exposita, et quare. Hæc vero ex contrariorum contentione dicuntur. Conferenda autem sunt, vel quæ ambo de eadem re dixerunt, vel quæ non ex adverso. *Iste quidem hac de re sic dixit; ego vero hæc atque hac de causa.* Vel per ironiam, *Hic enim hæc commemoravit, ego vero illa.* Et, *Quidnam fecisset, si hæc probasset, non au-*

tem illa? Vel per interrogationem, *Quid est, quod non demonstratum sit? An iste quid probavit?* Vel igitur hoc modo, [vel per collationem,] vel ordine naturæ non immutato, sicuti res suas orator antea dixerit; et rursus, si volueris, seorsum
6 etiam, quæ dixit adversarius. Fini autem orationis convenit dicendi genus dissolutum, ut *peroratio*, non *oratio* sit: *Dixi, Audivistis, Rem tenetis, Judicate.*

INDEX

VERBORUM ET LOCUTIONUM

NOTATU DIGNIORUM.

Numerus Romanus Librum; Arabicus prior caput, alter sectionem indicat.

A

ΑΒΕΛΤΕΡΙΑ ii. 15, 3
ἀγαθὸν, τί i. 6, 2. μεῖζον, τί i. 7, 1
ἀγαθῶς ἔχειν ii. 11, 1
ἀγαμίνως λέγειν iii. 7, 3
ἀγαπᾷν οὐχ ἑνὸς σώματος ἀπόλαυσιν ii. 23, 8
ἀγαπητὸν i. 7. 41
ἄγκυρα καὶ κρεμάστρα τὸ αὐτὸ iii. 11, 5
ἀγνὼς iii. 10, 2
ἄγνωστον ii. 24, 10. iii. 8, 2
ἀγορεύειν i. 1, 4. 4, 7. 13, 11
ἄγραφα δίκαια i. 14, 7
ἀγράφων δικαίων εἴδη i. 13, 11
ἄγραφοι νόμοι i. 10, 2. 13, 2
ἀγροικία ἤθους iii. 16, 9
ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι ii. 21, 9
ἀγχίνοια i. 6, 15
ἀγχιστεία ii. 6, 25
ἀγωγὴ i. 15, 10
ἀγῶνες πολιτικοὶ iii. 1, 4
ἀγωνίαν περί τινος i. 9, 21
ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν iii. 1, 5
ἀγωνιστικὴ ἀρετὴ τοῦ σώματος, τίς i. 5, 14
ἀγωνιστικὴ λέξις iii. 11, 16. ὑποκριτικωτάτη ibid. 2
ἀδιάφθορος i. 15, 17
ἀδιάφορα i. 12, 35
ἀδικεῖν, τί i. 10, 2
ἀδικεῖσθαι, τί i. 13, 5
ἀδικία, τί i. 9, 7
ἀδίκημα, τί i. 13, 16
ἀδικημάτων διαίρεσις i. 13, 1. 3
ἀδιόριστον i. 13, 14
ἀδολισχεῖν iii. 12, 6
ἀδολισχίας αἴτιον ἐν τοῖς πρεσβυτέροις ii. 13, 12
ἀδοξεῖν i. 12, 16
ἀεικίζειν ii. 3, 16
ἀελλόποδες ἵπποι iii. 2, 14
ἄελπτον οὐθὲν iii. 17, 16
ἀζήμιος i. 12, 2
ἄθλον λαμβάνειν ἐκ τοῦ ἀγῶνος iii. 1, 4
ἀθρόα κατάστασις i. 11, 1
ἄθυρμα τῇ ποιήσει iii. 3, 2. 4
αἰδῶ ἐν ὀφθαλμοῖς ii. 6, 18
αἰεὶ κολοιὸς i. 11, 25
αἰκία ii. 8, 9. iii. 16, 4.
αἰκίζειν i. 12, 26
αἴνιγμα εὐδοκιμοῦν iii. 2, 12
αἰνιγματώδη ii. 21, 8
αἰνίττονται μεταφορᾷ iii. 2, 12
αἶσχος ὀνόματος iii. 2, 13
αἰσχροκερδεία ii. 6, 5
αἰσχρολογεῖν iii. 2, 13
αἰσχρόστης in oratione quomodo sit emendanda, iii. 6, 2
αἰσχρῶς ἔσπειρας iii. 3, 4
αἰσχύνη, τί ii. 6, 2. 14

αἰσχυντηλοὶ i. 12, 19. ii. 6, 27. 12, 10
αἰσχυντηλὰ ii. 6, 11
αἰσθάνεσθαι τὰ παρόντα i. 11, 7
ἀΐσσειν ποσὶ iii. 11, 2
αἰτίου, τόπος ἀπὸ τοῦ ii. 23, 25
αἰτίαν ἔχειν iii. 17, 3
αἰτίαν ὁ ἔχων ii. 24, 4
ἀκακία τῇ ἑαυτοῦ τοὺς πέλας μετρεῖν ii. 12, 15
ἄκαρπα i. 9, 25. 26
ἀκμάζοντες ii. 14. 1
ἀκμαζόντων κάλλος, τί i. 5, 11
ἀκμὴ ii. 12, 2
ἀκολασία i. 9, 9
ἀκόλαστος i. 10, 4
ἀκολασταίνειν ii. 23, 1
ἀκολούθησις iii. 9, 7
ἀκοντία ii. 20, 5
ἄκος ἐπὶ ὑπερβολῇ iii. 7, 9
ἀκρασία περὶ πάντα ὅσων ὀρέγονται i. 12, 13
ἀκρατευτικὰ ii. 16, 4
ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ iii. 3, 2
ἀκρίβεια iii. 12, 5
ἀκριβὴς i. 2, 4
ἀκριβολογητέον iii. 1, 10
ἀκριβολογία i. 5, 15
ἀκριβῶς μὴ ἔχειν ῥυθμὸν iii. 8, 3
ἀκροαταὶ τῶν λόγων, πόσοι i. 3, 1
ἀκροᾶσθαι πρὸς χάριν i. 1, 10
ἀκτὴ στενοπόρος iii. 3, 1
ἄκυρον γίγνεσθαι i. 15, 22
ἀλαζόνειαν i. 2, 7. ἀλαζονείας ii. 6, 11
ἅλας καὶ ἕλος ii. 23, 15
ἀλήθειαν, τὰ πρὸς ii. 4, 24
ἀληθὴς, τί ii. 9, 10
ἀληθεύειν i. 11, 16
ἀλίσκεσθαι ψευδομαρτυριῶν i. 15, 17
ἅλμη ii. 23, 22
ἀλόγιστος ὄρεξις i. 10, 7
ἀλόγιστα τοῦ ἐσομένου ii. 8, 6
ἄλογοι ὀρέξεις, τίνες i. 10, 7
ἄλυρον μέλος iii. 6, 7
ἄλυτον τεκμήριον i. 2, 18. ii. 25, 14
ἀλφάνειν ii. 21, 2
ἀμαθύνειν i. 7, 31
ἁμαρτήματα, τίνα i. 13, 16. iii. 14, 3
ἀμέλεια, τί ii. 2, 26
ἀμέλειαι i. 11, 4
ἄμιλλαν sequitur νίκη i. 11, 15
ἀμύητος iii. 2, 10
ἀμύνασθαι ii. 23, 8
ἀμύντως iii. 2, 14
ἀμφίβολα iii. 5, 4. 18, 5
ἀμφίβολος νόμος i. 15, 10
ἀμφιδοξεῖν i. 2, 4
ἀμφισβητήσιμα i. 6, 18
ἀμφισβήτησις i. 13, 10. iii. 15, 2
ἀναβάλλεσθαι τοὺς πολέμους iii. 10, 7
ἀναβολαὶ Dithyrambicæ iii. 9, 16
ἀναβολὴ μακρὰ iii. 9, 6
ἀναβολὴ χρόνιος i. 12, 8
ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς i. 4, 3
ἀναγκαῖον πρᾶγμ᾽ ἀνιαρὸν ἔφυ i. 11, 4
ἀνάγνωσις iii. 12, 6
ἀναγνωστικοὶ ποιηταὶ iii. 12, 2
ἀναδίδωσιν ii. 15, 3
ἀναίρειν δίκαια i. 14, 5 συνθήκην i. 15, 21
ἀναιρετικὸς ii. 8, 8
ἀναίσχυντος i. 10, 4. 13, 10
ἀναισχυντεῖν ii. 6, 1. iii. 11, 3
ἀναισχυντεῖσθαι iii. 11, 3
ἀναισχυντία, τί ii. 3, 5. 6, 2
ἀναίτιον ὡς αἴτιον ii. 24, 8
ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατὴν i. 1, 10
ἀνάλγητος i. 9, 29
ἀνάλογον i. 7, 4. iii. 4, 3, 4. 6, 7. 7, 2. 10
ἀνάλογον τόπος ἐκ τοῦ ii. 23, 17 μεταφ. iii. 2, 9
ἀναλυτικὴ ἐπιστήμη i. 4, 5
ἀναμάχεσθαι i. 12, 11
ἀναμιμνήσκειν τὰ γενόμενα i. 3, 4
ἀναπαύσεις i. 11, 4
ἀναπηρία ii. 8, 10
ἀναπνεῖ πυκνὸν i. 2, 18
ἀνάπτειν iii. 10, 7
ἀνασκευάζειν ii. 24, 4
ἀνάσσειν κώπας iii. 2, 10
ἀνάσχετος iii. 11, 8
ἀνδρεία, τί i. 9, 8 κρείττων ἰσχύος i. 7, 22
ἐν ἀνδρείας πάθει εἶναι ii. 8, 6
ἀνδριαντοποιΐα i. 11, 23
ἀνδρωδέστεροι ii. 17, 2

ἀνέγκλητος i. 4, 11
ἀνελεύθερος i. 10, 4
ἀνελευθερία, τί i. 9, 10
ἀνέλπιστα ii. 5, 14
ἄνεσις i. 11, 29
ἀνήκεστα ii. 23, 17
ἀνθοῦσαν ἔχειν ἀκμὴν iii. 11, 2
ἀνίατον i. 14, 2. ii. 4, 31.
ἀνίεσθαι καὶ ἐπιτείνεσθαι i. 4, 12
ἀνομολογούμενα συνάγειν ii. 22, 15.
σκοπεῖν ii. 23, 23
ἄνοσος i. 5, 15
ἀνταγωνισταὶ ii. 10, 6
ἀνταποδεικνύειν ii. 26, 3
ἀνταποδιδόναι δίκαιον i. 9, 24
ἀνταποδιδόναι τὴν ἴσην ii. 2, 16
ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις iii. 5, 2
ἀντεραστὰς ii. 10, 6
ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα i. 13, 12
ἀντιδιαβάλλειν iii. 15, 7
ἀντίδικον τὰ πρὸς τὸν iii. 13, 3
ἀντίδοσις iii. 15, 8
ἀντίθεσις λέξεως iii. 9, 9
ἀντιθέσεις ψευδεῖς iii. 9, 9
ἀντικαταλλάττεσθαι iii. 15, 2
ἀντικειμένη λέξις iii. 9, 7
ἀντικειμένως i. 7, 18 ἀντικειμένως λέγεσθαι iii. 10, 5. 11, 9
ἀντικρούειν ii. 2, 9
ἀντίκρουσις iii. 9, 6
ἀντιλογία iii. 13, 3
ἀντίμιμος τῆς ψυχῆς ἐπιθυμία iii. 3, 3
ἀντιπαραβάλλειν τίνα πρὸς ἄλληλα i. 3, 9. 9, 38
ἀντιπαραβολὴ iii. 13, 3. 4. 19, 5
ἀντιποιοῦντες ii. 2, 5
ἀντιποιεῖσθαί τινος i. 2, 7
ἀντιπράττειν ii. 2, 9
ἀντίστροφος i. 1, 1
ἀντίστροφοι τῶν ἀρχαίων ποιητῶν iii. 9, 1
ἀντισυλλογίζεσθαι ii. 25, 2. iii. 17, 15
ἀντισπᾶσθαι iii. 9, 6
ἀντιτείνειν ii. 4, 19
ἀνύειν iii. 9, 3
ἀνυπερβλήτως i. 11, 13
ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις iii. 11, 5
ἀνώμοτος φρὴν iii. 15, 8
ἀνώνυμα ὠνομασμένως μεταφέρειν iii. 2, 12
ἀξίαν γαμεῖν δεῖ τὸν ἄξιον iii. 11, 10
ἄξιον θανάτου δρᾶν iii. 11, 8
ἀξιόπιστον i. 2, 4. 9, 2
ἀξιώματα ὑπὲρ τὸ iii. 2, 1
ἀξύνετοι iii. 5, 6
ἀόριστα ii. 22, 11 ἀόριστον πλανᾶ iii. 14, 6 ἀόριστος αἰτία i. 10, 12
ἀπαγορεύειν i. 15, 9
ἀπαιδευσία i. 2, 7. ii. 16, 4
ἀπαίδευτοι παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν ii. 22, 3
ἀπαθεῖς διχῶς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι ii. 6, 18
ἀπαλλαγὴ κακῶν i. 10, 18
ἀπαλλοτριῶσαι i. 5, 7
ἀπαλλοτρίωσις, τί i. 5, 7
ἀπανθεῖν iii. 4, 3. 10, 2
ἀπαντᾶν iii. 15, 2
ἀπαρτᾶν μακρὰν iii. 5, 2
ἀπειληφότα ἦ i. 11, 3
ἄπειρον iii. 8, 2
ἀπειρημένος i. 13, 2
ἀπελευθερούμενος iii. 8, 1
ἀπέραντος iii. 8, 1. 9, 3
ἀπεχθάνεσθαι τοῖς ἐχθροῖς i. 6, 29
ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον ii. 5, 14
ἀπίθανος iii. 3, 4. 8, 1
ἀπιστεῖν πᾶσι ii. 14, 2
ἄπιστοι ii. 13, 3
ἁπλοῦς αὐγὴ i. 13, 2
ἁπλοῦς ὁ κριτὴς i. 2, 13
ἀποβαίνοντα i. 7, 17. ii. 6, 14
ἀποβὰς εἰς Μυσίαν iii. 2, 10
ἀποβολὰς κακῶν i. 6, 4
ἀπόδειξις iii. 13, 2
ἀπόδειξις ῥητορικὴ ἐνθύμημα i. 1, 11
ἀποδέχεσθαι τοῦ εἰπόντος ii. 21, 15
ἀπὸ διανοίας λέγειν iii. 16, 9
ἀποδιδόμεν τὰς κρίσεις i. 2, 5
ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον i. 1, 7
ἀποδοθησόμενος σύνδεσμος iii. 5, 2
ἀποδοκιμάζεται iii. 12, 2
ἀποδῶμεν ubi vulg. e gl. ἀποτελέσωμεν ii. 18, 5
ἀπὸ ἕξεώς τι δρᾶν i. 1, 2
ἀποκάμπτειν ἐξωτέρω τοῦ τέρματος iii. 9, 6

ἀποκόπτεσθαι iii. 8, 6
ἀπολαυστικὰ, τίνα i. 5, 7
ἀπολαυστικαὶ i. 9, 23
ἀπολλύμενος εὐφραίνει iii. 4, 3
ἀπολυόμενος iii. 15, 10
ἀπονεύειν πρός τι i. 1, 11
ἀπὸ νεκροῦ φέρειν ii. 6, 5
ἀπονίαι i. 11, 4
ἀποπλάνησις iii. 13, 5
ἀποπληκτικὸς iii. 10, 7
ἀποπληρωθῆ i. 10, 17
ἀπὸ προαιρέσεως λέγειν iii. 16, 9
ἀποστερεῖν i. 7, 5
ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην ii. 6, 3
ἀποστολὴ ii. 23, 28
ἀπὸ ταὐτομάτου i. 1, 2
ἀποτετυχηκότες i. 12, 11
ἀπὸ τύχης τίνα γίγνεται i. 10, 12
ἀποτυμπανίζεσθαι ii. 5, 14. 6, 27
ἀποφαίνονται ii. 21, 9. cf. 16
ἀπόφανσις i. 8, 2. ii. 21, 2. 15
ἀπόφθεγμα Πιττακοῦ ii. 12, 6. ἀποφθέγματα Λακωνικὰ ii. 21, 8
ἀπούρας ii. 2, 6
ἀπράγμονες ii. 4, 10
ἀπρέπεια in oratione quomodo sit emendanda, iii. 6, 2
ἀπτὰ i. 11, 5
ἀπτόμενοι μᾶλλον i. 2, 20
ἄπωθεν i. 11, 16. 15, 17
ἀπώμοτον iii. 17, 16
ἀργυρογνώμων i. 15, 7
Ἄρειος πάγος i. 1, 5
ἀρεταὶ, τίνες μεγίσται i. 9, 6
ἀρετὴ, i. 9, 4. λέξεως iii. 2, 1
ἀριθμῷ πάντα περαίνεται iii. 8, 2
ἄριστα τῶν τραγικῶν iii. 3, 4
ἀριστίων ἀξιοῦσθαι iii. 9, 7
ἀριστοκρατία, i. 8, 4. τέλος i. 8, 5
ἁρμονίαι iii. 1, 4. 8, 4
ἁρπεῖσθαι καὶ ἀντιλέγειν ii. 3, 5
ἄῤῥυθμος λέξις iii. 8, 1. 7
ἀῤῥωστήματα i. 12, 6
ἄρτια εἰπὼν, ἢ περισσὰ iii. 5, 4
ἀρτιασμοὶ iii. 5, 4
ἀρτίφρων ii. 21, 2
ἀρχαία γλῶττα i. 2, 17
ἀρχαιόπλουτοι ii. 9, 9
ἄρχειν χειρῶν ἀδίκων ii. 24, 9
ἀρχὴ, ἀρχὴ κακῶν iii. 11, 7
ἀρχικὸν, τὸ φρονεῖν i. 11, 27
ἅσαι χροὸς iii. 11, 3
ἀσέβειν εἰς ἱερὸν ii. 23, 13
ἀσελγὴς οἰκία i. 15, 13
ἄσημοι φωναὶ iii. 2, 11
ἄσιλλα i. 7, 32
ἀσπὶς, φιάλη Ἄρεος iii. 4, 4
ἀστεῖα, τίνα iii. 10, 1
ἀστραγαλίσεις i. 11, 15
ἀστυγείτονες i. 3, 6
ἀσυλλόγιστα i. 2, 13
ἀσυλλόγιστον, κατὰ τὸ ii. 25, 14
ἀσύμφορος i. 15, 16
ἀσύνδετα iii. 6, 6. 12, 2. 4.
ἄσχετος iii. 11, 8
ἀσωτία ii. 14, 2
ἄσωτος i. 9, 29
ἀσφαλείας ὅρος i. 5, 7
ἀτασθαλία φύσεως iii. 3, 2
ἀτέλεστος iii. 18, 1
ἀτεχνοι πίστεις i. 2, 2
ἀτέχνων πίστεων πέρι i. 15, 1
ἀτιμᾶν ii. 2, 6
ἀτιμάζειν τινὰ ii. 2, 6
ἄτιμητος ii. 2, 6
ἀτιμία ii. 2, 6
ἀτιμότατος ii. 24, 2
Ἀττικὰ φιδίτια iii. 10, 7
Ἀττικὸς πάροικος ii. 21, 12
αὐτύχημα, τί i. 13, 16. iii. 15, 3
αὐθάδης i. 9, 29
αὐλητικαὶ παιδιαὶ i. 11, 15
αὐξανόμενον καὶ ἐπισυστελλόμενον iii. 2, 3
αὔξειν καὶ μειοῦν ii. 26, 1
αὔξησις iii. 12, 4
αὐξητικὰ i. 9, 38
αὐτάρκεια ζωῆς i. 5, 3
αὐταρκέστατος i. 5, 4
αὐτάρκως ἔχειν i. 6, 2
αὐτοδίδακτος i. 7, 33
αὐτοκάβδαλα iii. 14, 11
αὐτοκαβδάλως iii. 7, 2
αὐτοκράτωρ στρατηγὸς ii. 20, 5
αὐτουργὸς i. 12, 25. ii. 4, 9
αὐτοφύες τοῦ ἐπικτήτου χαλεπώτερον i. 7, 33
αὐτόχθονες i. 5, 5
αὐτῷ ἀγαθὸν i. 7, 3
αὐχμηρὸς iii. 11, 13
ἀφαίρεσθαι τὸν συλλογισμὸν ii. 21, 2. τὴν χάριν ii. 7, 5

ἀφανίζειν φύσιν τινὸς i. 4, 6 τὸ πάθος iii. 17, 8
ἀφανιζόμενα ἐν μικροῖς τόποις i. 12, 34
ἀφελὴς περίοδος, τί iii. 9, 5
ἄφετος iii. 11, 2
ἄφιλοι i. 12, 24
ἀφιλότιμοι ii. 9, 15
ἀφροδισιάζοντες ii. 6, 21
Ἀφροδίτης etymon ii 23, 29
ἄφρων i. 10, 4
ἀφύλακτοι i. 12, 4
ἀφωρισμένης ἐπιστήμης i. 1, 1
ἀφωρισμένου γένους i. 1, 14. 2, 1
ἀφωρισμένων περὶ κρίνειν i. 1, 7
ἀχάριστοι ii. 7, 5
ἀχαριστεῖν ii. 7, 6
ἄχορδος iii. 6, 7
ἄχορδος φόρμιγξ iii. 11, 11
ἀψίκοροι ii. 12, 3
ἄψυχα i. 9, 2. iii. 11, 3

B.

Βάναυσος τέχνη i. 9, 28
βαρβαρικὰ i. 5, 9
βαρυτέροι ii. 17, 4
βάσανοι, μαρτυρίαι τινὲς i. 2, 2. 15, 26
βασιλεῖα i. 8, 4
βασιλεῖς νόμιμοι πόλεων iii. 3, 3
βαστάζεσθαι iii. 12, 2
βέλτιστος αὐτὸς αὐτοῦ i. 11, 28
βίᾳ τίνα γίνεται i. 10, 14
βλαίσωσις, τί ii. 23, 15
βλάσφημος ii. 23, 11
βοᾶ ἡ Ἑλλὰς iii. 10, 7
βοήθεια iii. 21, 15
βοηθήματα iii. 2, 8
βοηθητικὸς τοῖς φίλοις i. 13, 12
βούλησις, τί i. 10, 8
βραβευτὴς τοῦ δικαίου ὁ δικαστὴς i. 15, 24
βραχύκωλοι περίοδοι iii. 9, 6
βωμολοχία iii. 18, 7
βωμολόχος iii. 18, 7

Γ.

Τὸ γιγνὸς ἀνάγκην ἔχει iii. 17, 5
γειτνιᾶν i. 9, 30
γειτονίας οὐδὲν χαλεπώτερον ii. 21, 15
γελοίων περὶ iii. 18, 7
γενναῖον et εὐγενὲς quid differant ii. 15, 3
γενναιότατος ὁ βέλτιστος ii. 23, 8
γένος, τί iii. 7, 6
γέρα i. 5, 9
γερόντων ii. 23, 11
γευστὰ i. 11, 5
γεωμετρία i. 2, 1
γῆρας, καλάμη iii. 10, 2
γλῶτται iii. 3, 2. ἀγνῶτες iii. 10, 2. τοῖς ἐποποιοῖς χρησιμώτατοι iii. 3, 3
γλῶτταν ἀρχαίαν i. 2, 17
γλώττων usus iii. 2, 5
γνησιότης i. 5, 5
γνώμη, τί ii. 21, 2. 15. μέρος ἐνθυμήματος ii. 20, 1. εἴδη τέτταρα 21, 3
γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν i. 15, 5. 12. 17. ii. 25, 10
γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις ii. 20, 1
γνωμολογίας περὶ ii. 21, 1
γνωματύποι ii. 21, 9
γνώριμον i. 2, 13
γνωρίζω i. 1, 3. ii. 23, 30
γραφεὺς iii. 8, 6
γραφικὴ λέξις iii. 12, 1. ἀκριβεστάτη ibid. 2
γραφικῶν iii. 12, 2
γρυπότης καὶ σιμότης i. 4, 12
γυμνάζεσθαι iii. 10, 1

Δ.

Δαδοῦχος iii. 2, 10
δαιμόνιον, τί ii. 23, 8. iii. 18, 2
Δαλογενὴς iii. 8, 6
δανείζεσθαι ii. 6, 7. 23, 23
δάπαναι τῆς πόλεως i. 4, 8
δαπανήματα i. 4, 8
διδηγμένον iii. 11, 13
διδημοσιευμένα ii. 21, 13
διδικασμένος ii. 23, 23
δεῖγμα iii. 14, 6
δεικτικὰ ἐνθυμήματα ii. 22, 14
δειλία, τί i. 9, 8
δεινὸν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ ii. 8, 12

[illegible] ii. 24, 4
[illegible] ii. 21, 10
[illegible] i. 1, 6
[illegible] i. 14, 5
[illegible] i. 1, 10
[illegible] i. 1, 10
[illegible] πραγματεία i. 1, 10.
[illegible] iii. 12, 5
λέξις iii. 3, 3
δημιουργὸς χάριτος i. 8, 4
δημοκρατία, τί i. 8, 5
δημοκρατίας τέλος i. 8, 5
διαβάλλεσθαι ὡς πρὸς ἐπιβουλεύοντα iii. 2, 4
διαβεβαιοῦσθαι οὐδὲν ii. 13, 1
διαβολὴ i. 1, 4. ii. 4, 30
διαβολῆς πέρι iii. 15, 1
διαβολὴν λύειν iii. 14, 7
διὰ γένους πλουτοῦντες ii. 9, 9
διαγράφειν ii. 1, 9
διὰ λογισμὸν τίνα γίνεται i. 10, 16.
διὰ θυμὸν ibid. 17
διαθεῖναί πως τὸν ἀκροατὴν i. 2, 3
διάθερμοι ii. 12, 8
διάθεσις εὔπορος i. 12, 8
διαθέσεις ii. 2, 11
ἐκ διαιρέσεως τόπος ii. 23, 10
διαιρούμενα μείζω i. 7, 31
δίαιτα et δίκη opponuntur i. 13, 19
διαιτήτης qua in re differat a δικαστῇ i. 13, 19
διαιτήτης καὶ βωμὸς ταὐτὸν iii. 11, 5
διακαρτερεῖν i. 15, 26
διακόπτεσθαι iii. 9, 4
διακριβοῦν περί τινος i. 8, 7
διαλαβεῖν εἰς εἴδη i. 4, 4
διαλεκτικὴ i. 1, 1
διαλεκτικὸς i. 1, 14
διαλύειν τἀληθῆ i. 15, 26 τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν iii. 3, 3
διαλύονται ἐπὶ μικρῷ i. 12, 25
διαπτυχαὶ iii. 6, 4
διαριθμήσασθαι ἀκριβῶς i. 4, 4
διασείειν ταῖν χεροῖν iii. 16, 10
διασίζειν iii. 16, 10
διασπᾶσθαι ii. 8, 10
διαστίζειν iii. 5, 6
διαστρέφειν δικαστὴν i. 1, 5
διατρίβειν τῇ διανοίᾳ ἔν τινι ii. 2, 2
διατρεπτέον iii. 16, 6
διατράγειν ii. 24, 6
διαφθείρειν τὴν σπουδὴν τῶν ἐναντίων iii. 18, 7
διαφορὰ iii. 13, 5
διαφυλάττειν i. 4, 11
διαφωνεῖν ii. 23, 3
διὰ χρόνου i. 11, 20
διαψεύδονται ii. 1, 5
διδασκαλίᾳ iii. 1, 6
διδασκαλίας i. 1, 12
διδασκαλικὴ i. 2, 1
διελεῖν i. 4, 7. 8, 1
δι' ἐπιθυμίαν τίνα γίνεται i. 10, 18
διέσσυτο μαιμώωσα iii. 11, 3
διήγησις i. 1, 9. iii. 13, 3. 5
διηγησέως πέρι iii. 16, 1
διῃρημένη λέξις iii. 9, 7
διθυραμβοποιοὶ iii. 3, 3. 12, 2
διθυράμβων προοίμια iii. 14, 5
διϊέναι ii. 23, 6
διϊσχυρίζεσθαι ii. 12, 14
δικαιοπραγεῖν i. 13, 3
δικαιοσύνη, τί i. 9, 7
δικαίωμα i. 3, 9. 13, 1. 3
δικανικὰ i. 1, 10
δικαστὴς βραβευτής ἐστι τοῦ δικαίου i. 15, 24
δίκη, ἴασις, i. 14, 2
δίκην ἔχειν ii. 3, 5
δίκης μέρη i. 3, 3
δικολογεῖν i. 1, 11. 9, 38
δικολογία i. 1, 10
Διονυσιακὸς ἀγὼν iii. 15, 8
Διονυσοκόλακες iii. 2, 10
διορθώσοντος ii. 23, 22
διορίζειν i. 1, 7. 9. 2, 11
διπλᾶ ὀνόματα iii. 2, 5. 3, 1. 7, 11
διπλῆ λέξις iii. 3, 3
δίπλωσις iii. 3, 1
δίψα καὶ πεῖνα i. 11, 5
διώρικεν ὁ νομοθέτης i. 1, 6
δίωσις δίκης i. 12, 8. τῆς ἐκτίσεως ibid.
δοθέντος, περὶ τοῦ i. 2, 1
δοκὸν φέρων iii. 12, 3
δόξαν, τὸ πρὸς, πῶς ὁρίζεται i. 7, 36
δοξόσοφοι ii. 10, 3
δοῦναι δίκην ii. 23, 12
δοῦναι εἰς τὴν χεῖρα iii. 14, 6

εία ὁρμὴ ψυχῆς iii. 3, 3
εὸς, τίς i. 5, 14
εις τοῦ λέγειν et τοῦ πράττειν 6, 14
ὰ, τίνα i. 6, 27
πιδες ii. 13, 11
ιδες ii. 4, 12
ημόνευτος iii. 16, 2
εραίνειν ii. 24, 11. iii. 2, 14
εραινόντως καὶ εὐλαβουμένως γειν iii. 7, 3
ωνὶς, ii. 23, 11
οὶ iii. 9, 9
, τί i. 5, 9

E.

ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ ἐξαιρεῖν i. 7, . iii. 10, 7
νεσθαι ii. 11, 7
ερον τοῦ τέλους i. 7, 35
ύπτεσθαι ii. 6, 27
ταλιμπάνειν τοὺς συγκινδυνεύον-ς i. 10, 4
μάτων διαίρεσις i. 13, 7
ιον, τί i. 9, 33
θῆρ i. 11, 25
νίζειν πρὸς γάμον iii. 10, 7
ς θαλάσσης iii 3, 1
α iii. 3, 3
μα i. 12, 33
ίνα γίνεται i. 10, 15
ὸς i. 10, 18
τῶν ἐνθυμημάτων iii. 1, 1
ητορικῆς i. 3, 1
τι δρᾶν i. 1, 2. λέγειν iii. 3, 3
τί i. 2, 15
ς, μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι iii. 3
ις πέρι iii. 4, 1. 10, 3
ύεσθαι πρός τινα i. 4, 9
έση λέξις iii. 9, 1. seq.
ία βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον . 18, 7. καταφρονητικόν τι ii. 2, l. μετ' εἰρωνείας iii. 7, 11
ις ii. 5, 11
ιύεσθαι ii. 2, 24
γώγιμος i. 4, 11
τος, Apollo iii. 8, 6
ώσκεσθαι ii. 21, 2
ισιαστὴς i. 1, 7. 3, 2
ἐκκόπτειν ἐκ τῆς στήλης ii. 23, 25
ἐκκρούειν τὸ πάθος iii. 17, 8
ἐκκρουστικὸς ii. 8, 12
ἐκλαμβάνειν ἐπὶ τὸ χεῖρον iii. 15, 10
ἐκλογῆς τόπος ii. 22, 12
ἐκλύεσθαι iii. 9, 2
ἐκόντες, τίνα ποιοῦσιν i. 10, 3
ἐκπεπληγμένοι ii. 8, 6
ἐκπίπτειν iii. 11, 13
ἐκπνεῖν iii, 9, 2
ἐκστάσεις i. 5, 9
ἔκτισις i. 12, 25
ἐκτοπίζειν iii. 14, 1
ἐκχεῖν τὴν πόλιν iii. 10, 7
ἔλεγχον ποιεῖν iii. 17, 13
ἔλεγχος ii. 22, 14. iii. 9, 8. 13, 5
ἐλεγκτικὰ ἐνθυμήματα ii. 22, 14. 23, 30. iii. 17, 13
ἐλεγκτικοὶ ii. 4, 12, 16
ἐλεγκτικὸς τόπος ii. 23, 23
ἐλεεινὸν et δεινὸν quid differant, ii. 8, 12
ἐλεητικοὶ, τίνες ii. 12, 15
ἔλεος, τί ii. 8, 2
ἐλευθέρια, τίνα i. 5, 7
ἐλευθέριοι, τί ποιοῦσιν, i. 9, 6
ἐλευθεριότης, τί i. 9, 6. 10
ἔλλειμμα νόμου i. 13, 12
ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν i. 11, 22
ἑλληνίζειν iii. 5, 1. 12, 1
ἕλος πρίασθαι ii. 23, 15
ἐλπίδι ζῆν ii. 12, 8
ἐλπίσαι ii. 8, 7
ἐμμελῶς σκωπτεῖν ii. 4, 13
ἐμμένειν ἐν τοῖς νομίμοις i. 8, 4
ἔμμετρον σχῆμα τῆς λέξεως iii. 8, 1
ἔμπειροι i. 6, 29
ἐμπεριλαμβάνειν iii. 15, 4. 5
ἐμποδίζοντα i. 5, 3
ἐμποδισμὸς ii. 2, 4
ἐμποιεῖν iii. 14, 7
ἐμποιεῖν ὀργὴν ii. 1, 9. γελοῖον iii. 3, 3
ἔμφρονα i. 2, 21
ἐμφρονεστέρας τέχνης i. 4, 4
ἔναγχος i. 15, 13
ἔναιμα πράγματα iii. 3, 4
ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν i. 12, 5
ἐναντίωσις iii. 17, 14
ἐνδόσιμον iii. 14, 1

ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ iii. 14, 4
ἐνδοῦναι iii. 14, 1
ἐνεκωμίαζε i. 7, 32
ἐνέργεια δόξης ii. 2, 3
ἐνέργεια, μίμησις iii. 11, 4
ἐνεργοῦντα σημαίνειν iii. 11, 2
ἔνθεον ἡ ποίησις iii. 7, 11
ἐνθουσιάσαι iii. 7, 11
ἐνθύμημα, ῥητορικὸς συλλογισμὸς i. 2, 8. ἀπόδειξις ῥητορικὴ i. 1, 11
ἐνθυμήματα, ἐκ τίνων λέγεται ii. 25, 8
ἐνθυμηματικὸς i. 1, 11
ἐνθυμημάτων πέρι ii. 22, 1. εἴδη τίνα i. 2, 22. ii. 22, 14. τόποι τίνες i. 2, 22
ἔνορκος ii. 22, 12
ἓν πολλὰ ποιεῖν iii. 6, 4
ἔνοχος i. 13, 14. ii. 2, 27. περί τι ii, 6, 19 τῇ αἰτίᾳ ii. 24, 11
ἔνστασις non enthymema ii. 26, 4
ἐνστάσεις τετραχῶς φέρονται ii. 25, 3
ἔντευξις πρὸς τοὺς πολλοὺς i. 1, 12
ἔντεχνος μέθοδος, i. 1, 11
ἔντεχνοι πίστεις i. 2, 2
ἐνυπάρχον i. 7, 2
ἐνυπνίων φαντασία ii. 2, 2
ἐξ οἵων εἰς οἷα i. 9, 31
ἐξαγγελτικὸς πολλοῖς ii. 6, 20
ἐξαλλάξαι iii. 2, 2. 5
ἐξαλλάττειν τὸ εἰωθὸς iii. 3, 3
ἐξάμετρα iii. 1, 9
† ἐξαπατᾷν i. 15, 23
ἐξαριθμεῖν iii. 9, 9
ἄξεδρος μοχθηρίας ὑπερβολὴ iii. 3, 3
ἐξειλεγμένος ii. 22, 11
ἕξεις, τίνες ii. 12, 2. iii. 7, 7
ἐξίστηκε iii. 2, 3
ἐξετάζειν λόγον i. 1, 1
ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως ii. 15, 3
ἐξίστησι iii. 8, 1
ἐξίστηται iii. 17, 10
ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι iii. 1, 5
ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν i. 1, 3. 5
ἔξω τοῦ λόγου iii. 14, 8
ἐπάγγελμα ii. 24, 11
ἐπαγγελτικώτερος ii. 23, 12
ἐπαγωγὴ i. 2, 8
ἐπαγωγὴ, ἀρχὴ ii. 20, 2. οὐκ οἰκεῖον ῥητορικοῖς ii. 20, 9
ἐπαγωγῆς τόπος ἐξ ii. 23, 11
ἐπαΐειν i. 4, 13
ἐπαΐειν περὶ νομοθεσίας i. 4, 12
ἐπαινεῖν παρόντα ii. 6, 8
ἔπαινος, τί i. 9, 33
ἐπαναφέρειν πρός τι i. 3, 5. 8, 5. 15, 26
ἐπάνοδος iii. 13, 3
ἐπανορθοῦν i. 11, 22. ἐπανορθώσασθαι ii. 23, 1
ἐπανορθώσεις ii. 5, 17
ἐπειπεῖν ii. 21, 7
ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις iii. 17, 11
ἐπίλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος iii. 13, 5
ἐπεμβάλλειν γιγνώσκοντι iii. 3, 3
ἐπεξελθεῖν i. 12, 4. 19. 20
ἐπεξιέναι i. 12, 24. 35
ἐπεργάζεσθαι δημοσίαν i. 13, 9
ἐπερωτῆσαι iii. 18, 5
ἐπηρεάζειν ii. 2, 4
ἐπηρεασμὸς, ii, 2, 3. 4, 30
ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν i. 6, 22
ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνειν iii. 15, 10
ἐπιβουλευεῖν τυραννίδι i. 2, 19
ἐπίβουλος i. 9, 28. ii. 21, 14
ἐπιγαμίαι i. 14, 5
ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν i. 13, 9
ἐπιδέδωκε i. 15, 15
ἐπιδεικτικὴ λέξις iii. 12, 6
ἐπιδίκατοι τόκοι iii. 10, 7
ἐπιδέξιοι ii. 4, 13
ἐπίδηλα ἐπίθετα iii. 3, 3
ἐπιδιήγησις iii. 13, 5
ἐπίδοξος i. 4, 9
ἐπιδραμεῖν i. 15, 1
ἐπιείκεια τοῦ λέγοντος i. 2, 4
ἐπιεικὲς, τί i. 13, 13
ἐπιεικέσι πιστεύομεν i. 2, 4
ἐπιεικεῖς et χρηστοὶ, iidem i. 5, 16
ἐπιζευγνύειν iii. 5, 7
ἐπιζευγνύναι iii. 6, 4
ἐπίζημιος i. 14, 7. ii. 23, 21
ἐπιθάσεις ποιεῖσθαι iii. 2, 14
ἐπίθετα iii. 3, 3. 7, 11
ἐπιθυμία, τί i. 11, 5
ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν ὀφθαλμῶν iii. 16, 10
ἐπιλέγεσθαι ii. 20, 9
ἐπιλέλησται ii. 19, 17
ἐπίλογος iii. 13, 3. 19, 1

λοῦς τὸ ἐπιξελθεῖν i. 12, 19
ίσαντας iii. 3, 1
δον iii, 6, 1
νη κτῆσις i. 5, 7
λῆς ἐστὶν ἰδεῖν i. 15, 22. ii.
, 1. ἐπιπολῆς εἶναι ii. 23, 30
λαια, iii. 10, 4. iii. 11, 10
έσθαι iii. 10, 3
ίσασθαι εἰς Εὔβοιαν iii. 10, 7
ιυάζων i. 4, 6
ητεῖν iii. 3, 3
ντεῖν τῇ κρίσει i. 1, 7
ήμη ἀφωρισμένη i. 1, 1
ητὸν ii. 24, 10. iii. 17, 10
στέλλεσθαι iii. 2, 3
χισμα νόμων iii. 3, 4
ιεῖν ἐλλειπῆ i. 11, 22
δείους τόπους i. 4, 10
δευμα ii. 23, 18
δεύοντες ταὐτὰ ii. 4, 21
ειν δίκην i. 12, 25
ιᾶν τοῖς πίλας i. 11, 27
ιήσεως i. 1, 12
ίπειν τοῖς θεοῖς i. 15, 31
ος iii. 8, 1
των τόκων iii. 10, 7
γχάνειν i. 1, 2. τῶν δοξῶν ii.
, 15
ειρέκακος ii. 9, 5
κλεύειν iii. 19, 1
ταν τῶν γερόντων ii. 23, 11
οδομεῖν i. 7, 31
ιαὶ iii. 3, 3
καὶ τὰ στοιχεῖα ταὐτὸ ii. 24, 3
ωσις iii. 13, 5
θητικὸν i. 9, 26
ον, ῥακὸς οἰκίας iii. 11, 13
ικὰ ii. 24, 10
ικαὶ παιδιαὶ i 11, 15
ικὴ ii. 24, 11
ικοὶ iii. 14, 1
οδάκτυλος ἠὼς iii. 2, 13
ὶν iii. 11, 15
ς ἀρχὴ, τίς i. 11, 11
ισεως πέρι iii. 18, 1
υδασμέναι παιδιαὶ i. 11, 15
είαι ii. 4, 28
φθαλμος i. 7, 41. Ἑλλὰς iii.
), 7
ιζόευτα ii. 15, 2
ίγνωστος iii. 5, 6
εὐανάπτευστος λέξις iii. 9, 5
εὐβάστακτα i. 12, 34
εὖ ποιητικὸς τῶν ἄλλων ii. 3, 25
εὖ ποιητικὸς εἰς χρήματα ii. 4, 8
εὐγένεια, τί i. 5, 5
εὐγενείας ἦθη ii. 15, 2
εὐγενὴς et γενναῖον quid differant, ii. 15, 3
εὐγηρία, τί i. 5, 15
εὔγηρως, τίς ibid.
εὐδαιμονία, τί i. 5
εὐδαιμονισμὸς, τί i. 9, 34
εὐδιάβολος i. 12, 22
εὐδοκιμεῖ τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἐνθυμημάτων ii. 23, 30
εὐδόκιμοι ii. 4, 11
εὐδοκιμοῦντα iii. 10, 1
εὐδοκιμοῦντι νόμῳ i. 15, 9
εὐδοξία, τί i. 5, 8
εὐέλεγκτα iii. 17, 15
εὔελπις ii. 1, 4. 12, 8, 9.
εὐεξαπάτητοι ii. 12, 8
† εὐεπακολούθητος i. 2, 13
εὐεργεσία, τί i. 5, 9
εὐεργετήματα i. 9, 20
εὐεργετικὴ δύναμις i. 9, 4. δόξη i. 5, 9
εὐήθεις oppos. κακοήθεις ii. 12, 7
εὐήθη iii. 1, 9. 12, 2
εὐημερία ii. 3, 12
† εὐθένεια i. 5, 3
εὐθεώρητα i. 15, 25
εὐθυμεῖσθαι ἐν ἀτυχίαις ii. 2, 20
εὐθύνεσθαι τῆς ἐφορείας iii. 18, 6
εὐθύναι iii. 10, 7
εὐθύνη, βλάβη τις δικαία ibid.
εὐθυωρία ii. 2, 9
εὐκαίρως χρῆσθαι iii. 7, 8
εὐκατάλλακτος ii. 4, 17
εὐκατέργαστα i. 6, 29
εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν ii. 2, 11
εὔκολοι ii. 4, 12
εὐλαβὴς i. 9, 28
εὐλαβουμένως λέγειν iii. 7, 3
εὐλόγιστοι ii. 8, 4
εὐμάθεια i. 6, 15. iii. 14, 7
εὐμαθὴς λέξις iii. 9, 3
εὐμετάβλητα i. 12, 34
εὐμνημονευτότερα i. 9, 25
εὐμνημονευτότατον iii. 9, 3
εὐμετάβολοι ii. 1, 3

εὖνοι ii. 1, 6
εὐνοίας πέρι ii. 1, 8
εὐνομούμεναι πόλεις i. 1, 4
εὔογκα iii. 7, 2
εὐπαρακολούθητον i. 2, 13
εὐπαρόρμητος ii. 2, 10
εὔπιστοι ii. 12, 7
εὐπραγίαι i. 9, 19
εὐπραξία i. 5, 3
εὔρυθμος λέξις iii. 8, 7
εὐρυμέδων αἰθὴρ i. 13, 2
Εὐσεβῶν Prologus iii. 12, 3
εὐσθένεια i. 5, 3
εὔστοχος iii. 11, 5
εὐσυλλογιστότερα i. 1, 12
εὐσύνθετος λόγος iii. 3, 3
εὐσύνοπτον iii. 9, 3. 12, 5
εὐσχήμων βαρύτης ii. 17, 4
εὐτεχνία, τί i. 5, 4. 6
εὐτελῆ ὀνόματα καὶ πράγματα iii. 7, 2
εὐτράπελοι ii. 12, 16. 13, 15
εὐτραπελία, πεπαιδευμένη ὕβρις ii. 12, 16
εὐτυχήματα, τίνα i. 5, 17
εὐτυχία, τί i. 5, 17
εὔφραστος iii. 5, 6
εὐφυὴς i. 6, 29. ii. 15, 3. iii. 10, 1
εὐφυΐα i. 6, 15
εὔχεσθαι et πτωχεύειν iii. 2, 10
εὐωδίας ὀσμὴ i. 11, 5
ἐφαρμόττειν i. 15, 10
ἔφεσις λύπης—κακοῦ ii. 4, 31
ἐφόδια πολέμου iii. 10, 7
ἐφορεία iii. 18, 6
ἔχεσθαι ταῖς δίψαις i. 11, 10
ἐχῖνος ii. 20, 6
ἔχθρας, τίνα ποιητικὰ ii. 4, 30
ἔχθρα et ὀργὴ quid differant, ii. 4, 31

Z.

Ζηλουμένοις i. 5, 5
ζῆλος, τί ii. 11, 1
ζηλωταὶ sunt θαυμασταὶ ii. 6, 24
ζῆν ἀφ' ἑτέρων ii. 4, 9. πρὸς ἄλλον i. 9, 28. πρὸς οὓς ζῶσιν i. 12, 28. πρὸς τὸ συμφέρον ii. 13, 9. τῇ ἐλπίδι ii. 12, 8. τῷ ἤθει ii. 12, 12. τῇ μνήμῃ ii. 13, 12. κατὰ λογισμὸν ii. 13, 14. πρὸς τὸ καλὸν ii. 14, 2
ζημιοῦν μικροῖς i. 12, 4
ζυγομαχεῖν τῷ κωρύκῳ iii. 11, 13. 15

H.

Ἡδεσθαι, ἐν τίνι ἐστὶν i. 11, 6
ἡδεῖα, ἐν τίνι ἐστὶν i. 11, 8
ἥδιον, τί i. 7, 23
ἡδονή, τί i. 11, 1
ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν i. 5, 11
ἡδύσμασι χρῆσθαι ὡς ἐδέσμασι iii. 3, 3
ἦθος, τί ποιεῖ iii. 16, 8
ἤθος ἔχοντες λόγοι ii. 21, 16
ἦθος τοῦ λέγοντος i. 2, 3
ἠθικὰ, τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει iii. 16, 9.
ἠθικὴ πίστις i. 2, 3. λέξις iii. 7, 1
ἠθικοὶ λόγοι διὰ τίνων γίνονται ii. 18, 1
ἠθικοὺς λόγους τίνα ποιεῖ ii. 21, 16
ἡλίθιος i. 9, 29
ἥλικες ii. 6, 12
ἡλικίαι ii. 12, 2
ἥλιξ ἥλικα τέρπει i. 11, 25
ἡλικίαι πόσαι ii. 12, 2
ἡμέρᾳ πρώτῃ ii. 12, 8. τελευταίᾳ ii. 13, 8
ἡμιόλιος iii. 8, 4
ἡμιωβέλια i. 14, 1
ἡνεκέως i. 13, 2
ἠνεμόεις λόφος iii. 6, 7
ἠνιγμένον εὖ iii. 2, 12. 11, 6
ἠρέμα i. 11, 14
ἠρέμησις ii. 3, 3
ἠρῷος ῥυθμὸς iii. 8, 4
ἥττασθαι i. 1, 12
ἥττους τοῦ θυμοῦ ii. 12, 5. τοῦ κερδαίνειν ii. 5, 7
ἥττω λόγον ii. 24, 11

Θ.

Θαῤῥαλέα, τίνα ii. 5, 17
θαῤῥεῖν, τί ii. 5, 16
θαῤῥεῖν τὰ μέλλοντα ii. 5, 18
θάρσος, τί ii. 5, 16

θαυμασταὶ ii. 6, 24. iii. 2, 3
θαυμαστὸν, ἐπιθυμητὸν i. 11, 21
θερίζειν κακῶς iii. 3, 4
θερμοὶ ii. 13, 7
θεωρὸς i. 3, 2
θεωρήματα i. 4. 4
θὴρ θῆρα ἴγνω i. 11, 25
θηρεύειν ii. 21, 15
θηρευτικὴ i. 11, 15
θηριωδέστερον ἀδίκημα i. 14, 5
θητικὸν ἔργον ποιεῖν i. 9, 26
θλίβειν i. 5, 14
θορυβεῖν ii. 23, 22. iii. 7, 5. 18, 4
θορυβοῦνται i. 2, 10
θορυβεῖται ii. 23, 30
θρασύτης ii. 14, 1
θράττει σε iii. 11, 6
θρυλλεῖσθαι ii. 21, 11. iii. 7, 7. 14, 4
θύγατρες ἵππων iii. 2, 14
θυμικοὶ ii. 12, 4
θυμώδεις ii. 12, 9
θυσαμένους ii. 21, 11

I.

Ἰαμβεῖον iii. 1, 9
ἰαμβεῖα φθέγγεσθαι iii. 8, 4
ἴαμβος, iii. 8, 4
ἴασις i. 14, 2
ἰατὸν χρόνῳ ii. 4, 31
ἰατρικὴ i. 2, 1
ἰατρεύματα iii 14, 7
ἰδίᾳ, οἱ φιλοτιμούμενοι ἐπὶ τῇ ii. 2, 13
ἴδια, τίνα ii. 22, 12. ὀνόματα iii. 5, 3
ἴδιος νόμος i. 10, 3
ἰδιωτικοὶ iii. 12, 2
ἰέναι εἰς τὸ κατὰ φύσιν i. 11, 3
ἱεροσυλεῖν i. 7, 5
ἱεροσυλῆσαι i. 13, 9
ἱματιδάριον iii. 2, 15
Ἰσθμίων πανήγυρις iii. 3, 3
ἱστορικὸς τῶν παρ' ἄλλοις εὑρημένων i. 4, 8
ἰσχὺς, τί i. 5, 12
ἴσως, καὶ τάχα ii. 13, 2
Ἰταλιῶται ii. 23, 11

K.

Καθαρεῖοι ii. 4, 15
καθίζοντες ii. 3, 6
καθόλου μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν ii. 21, 10
καινὰ λέγειν iii. 11, 6
κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους i. 6, 20
κακοήθεια, τί ii. 13, 3
κακοηθιστέον iii. 15, 10
κακολόγοι ii. 4, 18 6, 20
κακουργεῖ παρὰ ταύτας iii. 2, 7
κακουργία ii. 12, 15. 13, 14
κακουργικὰ ii. 16, 4
κακοῦργον i. 1, 10
κακώσεις σωμάτων ii. 7, 3. 8, 9
καλάμη γῆρας iii. 10, 2
καλλιεπεῖτο iii. 2, 3
κάλλος, τί i. 5, 11. ὀνόματος iii. 2, 13
καλλωπιστὴς ii. 24, 7
καλὸν, τί i. 9, 3. καλὰ τίνα ibid. 14. καλῶν δύο γένη i. 6, 7
καμπτῆρες iii. 9, 2
καμπύλον ii. 21, 2
καπηλεῖα iii. 10, 7
κάρπιμα i. 5, 7
Καρπάθιος τὸν λαγὼ iii. 11, 14
καταβλάπτειν iii. 17, 6
καταγελᾶν ii. 2, 12
καταδικάζειν i. 15, 28
καταδουλώσασθαι ii. 22, 7
καταδουλοῦσθαι i. 3, 6
καταισχύνειν ii. 6, 25
κατακόπτισθαι iii. 4, 3
κατακορὴς iii. 3, 3
κατακόρως χρῆσθαι iii. 7, 7
καταλειβόμενος i. 11, 9
καταλείπειν i. 1, 7. 8
καταλλακτικώτερος i. 9, 31
καταλλάττεσθαι i. 9, 24
καταμαντεύεσθαι τὰ μέλλοντα i. 9, 41
καταπαύεσθαι i. 12, 25
καταπλήττειν τὸν ἀκροατὴν iii. 7, 5
καταπραΰνειν ii. 3, 17
κατασιωπᾶν iii. 12, 1
κατασκευάζειν ii. 2, 27. 24, 4
κατασκευαστικὰ ii. 26, 3
κατάστασις i. 11, 1. ii. 3, 3
καταφρόνησις contraria τῷ ζήλῳ ii. 11, 7
καταφρόνησις, τίνων ii. 2, 4

καταψεύδεσθαι i. 15, 26
κατάψυξις ii. 13, 7
κατειλημμένας οὔπω τέχνας i. 2, 20
κατειπεῖν ii. 5, 7
κατειπεῖν τινὸς iii. 15, 10
κατεστραμμένη λίξις iii. 9, 3
κατευορκῆσαι iii. 2, 1
κατέχειν i. 5, 14
κατεψυγμένοι ii. 13, 7
κατηγορίαι ii. 7, 6
κατοικτείρειν ii. 20, 6
κάτοπρον βίου iii. 3, 4
κατορθώσει ii. 3, 12
κατώρθωκε i. 9, 38
κατώρθωσαν i. 6, 29
Καύνιος ἔρως ii. 25, 4
καχύποπτοι ii. 13, 3
κείμενοι ὀρθῶς νόμοι i. 1, 7
κέρασθαι ἐπὶ τάφῳ τινὸς iii. 10, 7
κεκοσμημένη λίξις iii. 2, 2
κελεύειν i. 7, 20
κενολογεῖν ii. 19, 27
κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν ii. 6, 5
κεφάλαια συλλογισμῶν ii. 24, 2
κεφαλαιωδῶς εἰπεῖν iii. 14, 8
κεφαλὶς ii. 19, 10
κεχρημένος, qui oraculum consulit, ii. 23, 12
κίβδηλον δίκαιον i. 15, 7
κινδυνευτικὸς i. 9, 29
κίνδυνος, τί ii. 5, 2
κινῆσαι iii. 1, 8
κλάδοι τῆς ὕλης iii. 3, 3
κλίπτεσθαι iii. 2, 5. 7, 10
κλίπτων iii. 2, 10
κληρουχία ii. 6, 24
κληρωτοὺς ἄρχειν ii. 20, 4
κοιναὶ, τίναι ii. 22, 12
κοιναὶ γνῶμαι ii. 21, 11
κοιναὶ πίστεις ii. 20, 1
κοινὸς Ἑρμῆς ii. 24, 2
κοινὸς νόμος, τί i. 13, 2
κοινότερον i. 1, 10
κοινῶν δίκα ποιεῖσθαι τὰς πίστεις i. 1, 12
κοινωνικὸς ii. 24, 2
κολακεία ii. 6, 8
κόλαξ, qualis i 11, 18
κόλασις et τιμωρία quid differant, i. 10, 17
κόλασις, ἴασις i. 14, 2
κόλασις οἰκετῶν ii. 3, 5
κολλᾶν χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι iii. 2, 12
κόλλησις ibid.
κολοβὸν ποιεῖν iii. 8, 6
κολοιὸς παρὰ κολοιὸν i. 11, 25
κομᾶν καλὸν ἐν Λακεδαίμονι i. 9, 26
κομῶντα iii. 11, 13
κορδακικὸς ῥυθμὸς iii. 8, 4
κοσμίοι ii. 23, 8
κότον ἔχειν ii. 2, 7
κοττάβεια i. 12, 30
κραυγὴ Καλλιόπης iii. 2, 11
κρίματα ἡ διάνοια iii. 14, 6
κριμάστρα iii. 11, 5
κρίνειν κατὰ φρόνησιν i. 7, 21
κρίσεως τόπος ἐξ ii. 23, 12
κριτὴς i. 3, 2. ii. 18, 1. ὥσπερ ἀργυρογνώμων i. 15, 7
κυανόχρων θαλάττης ἔδαφος iii. 3, 1
κυβεῖαι i. 11, 15
κυκᾶν i. 9, 20
τὰ κύκλῳ i. 9, 33. iii. 5, 4. 14, 10
κυνηγία i. 11, 15
κυνιδίοις ἐκ δεσμῶν iii. 4, 3
κυνοραϊσταὶ ii. 20, 6
κύριος i. 8, 2. 3. 15, 9. 21. ii. 10, 11
κύριον ὄνομα iii. 2, 6
κύριος κριτὴς i. 1, 8
κύρια ὀνόματα iii. 2, 2
κυριωτάτην πίστιν ἔχει τὸ ἦθος i. 2, 4
κυριώτατον τῶν πίστεων enthymema i. 1, 11. cf. 8, 1
κυριώτατος ὁ παρὼν χρόνος i. 3, 4
κύων παντοδαπὸς ii. 24, 2. κύων unde laudari potest ibid.
κῶλον, τί iii. 9, 5
κωμῳδοποιοὶ ii. 6, 20
κώπας ἀνάσσειν iii. 2, 10
κώρυκος iii. 11, 13. 15

Λ.

Λᾶας ἀναιδὴς iii. 11, 3
λαθητικοὶ, τίνες, et λαθητικὰ, τίνα, i. 12, 5
λειτουργεῖν ii. 23, 17
λεκτικὸς ῥυθμὸς iii. 8, 4
λέλυμαι ii. 23, 23

λέξεως ἀρετὴ, τίς iii. 2, 1. ἐν κώλοις εἴδη δύο iii. 9, 7
λέξεως σχῆμα, quale esse debeat, iii. 8, 1
λέξις ἡ ἐν περιόδοις iii. 9, 7. γραφικὴ 12, 2. ἀγωνιστικὴ ibid. δημηγορικὴ 12, 5. ἐπιδεικτικὴ 12, 6. δικανικὴ ibid.
λήθη δι' ἀμέλειαν ii. 3, 26
λήμη τοῦ Πειραιέως iii. 10, 7
λήμματα, quæstus i. 12, 10
ληρῶδες iii. 13, 5
λήσειν οἴονται i. 12, 7
λησταὶ vocant se πορισταὶς iii. 2, 10
λήψεις ἀγαθῶν i. 6, 4
λιβανωτὸς iii. 4, 3
λιλαιόμενα χροὸς ἅσαι iii. 11, 3
λιτὸς iii. 16, 2
λογίζισθαι πόῤῥωθεν i. 2, 12
λογικοὶ συλλογισμοὶ i. 1, 11
λογισμὸς ἔστι τοῦ συμφέροντος ii. 12, 12
λογιστικὴ ὄρεξις i. 10, 7
λογογράφοι ii. 11, 7. iii. 7, 7. 12, 2
λόγου ἄξιον ii. 24, 2
λόγου μέρη δύο iii. 13, 1
λόγῳ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος iii. 6, 1
λόγοι, οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοὶ, ii. 20, 2
λόγῳ ἐν μηδενὶ εἶναι ii. 2, 18
λοιδορημάτιον iii. 2, 15
λύειν i. 1, 12
λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις ii. 3, 5
λυπηρὰ i. 11, 29
λύσις ii. 25, 1
λυτικὰ ii. 26, 3
λύχνῳ ψακαζομένῳ μύωπα εἰκάζουσι iii. 11, 13
λωβᾶται i. 5, 11

M.

Μαθηματικοὶ λόγοι iii. 16, 8
μάθησις iii. 10, 2
μαιμᾶν iii. 11, 3
μακαρισμὸς, τί i. 9, 34
μακρόβιοι i. 5, 15
μακροβιότητος δύναμις ibid.
μακρόκωλοι περίοδοι iii. 9, 6
μακρολογίαν iii. 17, 16
μακρῷ διηγεῖσθαι iii. 16, 4
μακροτέρως iii. 10, 3
μαλακὸς i. 10, 4. ii. 17, 4
μαλακῶς λέγεσθαι iii. 7, 10
μαλακώτερον συλλογίζεσθαι ii. 22, 10
μᾶλλον κάλλιον i. 7, 18
μανικὸς i. 9, 29
μανικώτερα ἤθη ii. 15, 3
μαντεύεσθαι i. 13, 2. iii. 17, 10
μάρτυρες i. 2, 2
μαρτυρίων διαίρεσις i. 15, 18
μαρτύρων εἴδη i. 15, 13
μάρτυς πιστὸς καὶ εἷς χρήσιμος ii. 20, 9
μάττειν σκληρὰν ἢ μαλακὴν iii. 16, 4
μαχητέον ii. 26, 13
μαχητικαὶ παιδιαὶ i. 11, 15
μαχητικοὶ i. 12, 19. ii. 4, 12. 19
μέγα i. 7, 2
μεγάλα θεὸς ii. 24, 2
μεγαλάδικοι ii. 17, 4
μεγαλοκόρυφος γῆ iii. 3, 1
μεγαλοπρέπεια, τί i. 9, 12
μεγαλοψυχία, τί i. 9, 11. ii. 12, 11
μέγεθος iii. 1, 4
μεγέθους ἀρετὴ, τίς i. 5, 13
μέθοδος ἔντεχνος i. 1, 11
μεθόδου i. 1, 10
μειοῦν καὶ αὔξειν ii. 18, 4. 26, 1
μείουρος περίοδος iii. 9, 6
μειρακιώδεις iii. 11, 16
μελετᾶν iii. 10, 7
μέμνηνται τὰ γεγενημένα i. 11, 7
μὲν et δὲ iii. 5, 2
μένους πληρούμενος iii. 3, 2
μερῶν τόπος ἐκ τῶν ii. 23, 13
μεταβάλλειν i. 11, 20. iii. 12, 3. 17, 17
μεταβάλλοντες ii. 2, 8
μεταβαίνειν ἐξ αὐτῶν i. 2, 20. cf. 4, 6
μεταβολὴ πάντων γλυκὺ i. 11, 20
μεταλαβεῖν ὑγιείας i. 1, 14
μετανάστης ii. 2, 6
μετάληψις i. 10, 18
μεταφορῶν εἴδη iii. 10, 7
μέτρα τμητὰ ῥυθμοῦ iii. 8, 2
μέχρι τινὸς i. 1, 1

μεταστρέφειν τὸ δίκαιον i. 15, 24
μετριάζειν ii. 17, 4
μήκους ἁφαιρεῖσθαι iii. 13, 3
μητραγύρτης iii. 2, 10
μητροφόντης iii. 2, 14
μιαιφόνους ii. 9, 4
μικρὸν i. 7, 4
μικραδικηταὶ ii. 17, 4
μικροπρέπεια, τί i. 9, 12
μικροψυχία, τί i. 9, 11
μῖσος ii. 4, 31
μνῆμαι i. 5, 9. 6, 15
μνήμη ii. 12, 8
μνημονεύματα i. 9, 25
μνημονευτὰ i. 11, 8
μνησίκακος ii. 4, 17
μοναρχία, i. 8, 4
μονόκωλος περίοδος iii. 9, 5
μόριον i. 1, 3
μοχθηρία τῶν πολιτειῶν iii. 1, 4. τοῦ ἀκροατοῦ iii. 1, 5
μουσεῖον φύσεως iii. 3, 3
μυθολογεῖν ii. 21, 9
μυκτὴρ et ἰὶς eadem i. 4, 12
μύλωνες ποικίλοι iii. 10, 7
μυριοστὸν ἔτος ii. 10, 5
μυστήρια unde dicta ii. 24, 2
Μυσῶν λείαι i. 12, 20
μύωπα iii. 11, 13

N.

Ναοποιοὶ i. 14, 1
ναύκληρος iii. 4, 3
ναυτιῶντες iii. 4, 3
νεμεσᾶν, ii. 6, 19. 9, 1. 7. Diis tribuitur ii. 9, 2
νεμεσητικοὶ ii. 9, 12
νεμέσεως πέρι ii. 9, 6
νεόπλουτοι ii. 9, 9. 16, 4
νίκη, ὑπεροχή τις ii. 12, 6
νομίσματος πλῆθος i. 5, 7
νομοθεσίαι i. 1, 7
νόμος, συνθήκη τις i. 15, 21
νόμοι ὀρθῶς κειμένοι i. 1, 7
νόμοι πόλεων βασιλεῖς iii. 3, 3
Νόμος ἴδιος—κοινὸς—ἄγραφος i. 10, 3. 13, 2
νοσημάτιον iii. 2, 15
νυστάζειν iii. 14, 10
νωθρότης ii. 15, 3

Ξ.

Ξένη διάλεκτος iii. 2, 3
ξενικὴν ποιεῖν τὴν λέξιν iii. 3, 3
ξενικὸν ἔχει ἡ μεταφορὰ iii. 2, 8
ξυνὸς Ἐνυάλιος ii. 21, 11

O.

Ὄγκος τῆς λέξεως iii. 6, 1
ὀδοποιεῖν i. 1, 2. τίνι iii. 12, 3
ὀδοποίησις τῷ ἐπιόντι iii. 14, 1
ὀδυνηρὸς ii. 8, 8
ὀδυρτικοὶ ii. 13, 15
ὄζοι iii. 13, 5
οἰκεία λέξις iii. 7, 4
οἰκεῖον ὄνομα iii. 2, 6
οἰκειότης ii. 4, 28
οἰκείου ὅρος i. 5, 7
οἰκονόμος ἡδονῆς iii. 3, 3
οἶνοι μεμιγμένοι iii. 2, 4
οἰνωμένοι ii. 12, 8
ὀϊστὸς πέταται iii. 11, 3
ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ iii. 2, 5
ὀλιγαρχία, i. 8, 4
ὀλιγαρχίας τέλος i. 8, 5
ὀλιγοφιλία ii. 8, 10
ὀλιγοχρονιώτερος i. 7, 26
ὀλιγωρία, τί ii. 2, 3
ὀμμάτων ποιεῖν πρὸ ii. 8, 14. iii. 2, 13. 11, 1
ὁμοεθνεῖς ii. 6, 12
ὁμοειδὴς λόγος iii. 14, 1
ὁμοειδῆ καὶ συγγενῆ iii. 2, 12
ὁμοιοτέλευτον iii. 9, 9
ὁμοίωμα i. 2, 7
ὁμολογεῖν καὶ μεταμέλεσθαι ii 3, 5
ὁμωνυμίαν παρὰ τὴν ii. 24, 2
ὀνόματα, μιμήματα iii. i. 8. ὀνόματα διπλᾶ iii. 3, 1. ὀνομάτων μάθησις ἡδεῖα iii. 10, 2. ὀνομάτων εἴδη iii. 2, 5. ὀνόματος κάλλος in quibus sit iii. 2, 13
ὀνόματος, τόπος ἀπὸ τοῦ ii. 23, 29
ὀξύθυμος i. 10, 4. ii. 5, 11. 12, 4
ὀργὴ, τί ii. 2, 1. 4, 31
ὀργίλος i. 9, 29. ii. 2, 10
ὅρκων διαίρεσις i. 15, 27
ὀρεῦσι νικᾶν iii. 2, 14
ὁρισμοῦ, τόπος ἀπὸ τοῦ ii. 22, 8

ὀρμὴ τοῦ ποιεῖν ii. 19, 23
οὐδὲν πλέον i, 2, 12
οὗ ἕνεκα i. 7, 3
οὖλα σκίλη φορεῖν iii. 11, 13
οὐρανόμηκες κακὸν iii. 7, 11
ὀφθαλμοῖς τὰ ἐν ii. 6, 18. 8, 16

Π.

Παγίως λέγειν τι ii. 13, 2
παγκρατιαστικὸς, τίς i. 5, 14
πάθος ποιεῖν ii. 17, 8
πάθη, τίνα ii. 2, 8
πάθη συμβεβηκότα τοῖς μεγίθεσι i. 2, 1
παθητικῶς λέγεσθαι ii. 21, 13
παθητικὴ λέξις iii. 7, 3
παθητικῇ λέξει quæ conveniunt iii. 7, 11
παιὰν, τίς iii. 8, 4. seq.
παιδεία, τί i. 8, 4
παιδία καὶ θηρία ii. 6, 23
παιδιὰ τῶν ἡδέων ἐστὶ i. 11, 29
παιδιαὶ ἡδεῖαι i. 11, 15
παλαιστικὸς, τίς i. 5, 14
πανδήμου χάριτος δημιουργὸς iii. 3, 3
παρηγύρεις συνάγειν iii. 9, 7
παντελῶς i. 2, 4. 15, 5. ii. 8, 3
πάντων περὶ πάντα i. 9, 4
παραβάλλειν πρὸς ἄλλους i. 9, 39
παραβολὴ ii. 20, 2. 5
παραγραφὴ iii. 8, 6
παράδειγμα, τί i. 2, 8. ii. 20, 1
παράδειγμα ῥητορικὴ ἐπαγωγὴ i. 2, 8
παραδειγμάτων περὶ, καὶ πόσα εἴδη αὐτῶν ii. 20, 2
παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι i. 2, 10
παραδειγματώδη ἐνθυμήματα ii. 25, 13
παραδιηγεῖσθαι iii. 16, 5
παραιτεῖσθαι ii. 3, 9
παρακαταθήκη ii. 6, 3
παρακμάζειν ii. 13, 1
παραλείφειν iii. 4, 3
παραληροῦντες i. 2, 11
παραλία iii. 10, 7
παράλληλα ii. 23, 30. iii. 2, 9. 9, 8
Πάραλος iii. 10, 7
παραλογίσασθαι i. 14, 1
παράλογα i. 13, 16
παραλογισμὸς iii. 12, 5
παραλογιστικὸς ἐκ τῆς αἰτίας i. 9, 29
παρὰ μικρὸν σώζεσθαι i. 11, 24
παραποιεῖσθαι iii. 11, 6
παραῤῥητοὶ ἐπίσσειν iii. 9, 9
παρασημαίνεσθαι ii. 22, 17
παρασκευάζεσθαι πρὸς βασιλέα ii. 20, 3
παρασοφίζεσθαι τὸν ἰατρὸν i. 15, 12
παρατηρεῖν ii. 6, 20. iii. 2, 15
παραφυὲς i. 2, 7
παρεμβάλλειν iii. 14, 9
παρεπιχλεῖν ii. 4, 21
παρήμπισχειν iii. 3, 8
παρίσωσις iii. 9, 9. 11, 10
παροιμίαι γνωμικαὶ ii. 21, 12. μαρτυρία ἐστὶν i. 15, 14. μεταφοραί εἰσιν ἀπ' εἴδους ἐπὶ εἶδος iii. 11, 14
παρομοίωσις, iii. 9, 9
παῤῥησιαστικοὶ ii. 5, 11
πάσχειν τὸ ἔσχατον ii. 3, 16
πατάξαι i. 13, 9
πατραλοίας ii 9, 4
πατρὸς ἀμύντωρ iii. 2, 14
πέδιλα iii. 11, 6
πεζεύειν διὰ θαλάττης iii. 9, 7
πέλωρος ἀνὴρ iii. 3, 2
πελώριον κακὸν iii. 7, 11
πένταθλοι κάλλιστοι, i. 5, 11. cf. 14
πεντεσύριγγος νόσος iii. 10, 7
πεντηκοντάδεχμος iii. 14, 9
πεπαιδευμένη ὕβρις ii. 12, 16
πεπαιδευμένοι ii. 6, 17. 8, 4
πεπερασμένον i. 2, 17. πεπεράνθαι iii. 9, 3
πεπλασμένως λέγειν, iii. 2, 4
πεποιημένα ὀνόματα iii. 2, 5
πεπόρισται i. 2, 2
περαίνουσιν οὐδὲν i. 12, 24. περαίνεται iii. 8, 2
πέρας et τέκμαρ idem i. 2, 17
περίεργος δαπάνη i. 4, 8. φυλακὴ i. 4, 9. ἀκριβῆ περίεργα iii. 12, 5
περιέχοντα ὀνόματα iii. 5, 3
περιμάχητος i. 6, 23
περίοδοι τῆς γῆς i. 4, 13
περίοδος iii. 9, 3. 5

περιπάτειμι i. 11, 24
περιττὰ i. 6, 28
περιττοὶ ii. 15, 3
περίττωμα ἀφιέναι iii. 3, 4
πέρσαι iii. 11, 7
πεσεῖν εἰς ὀργὴν ii. 23, 1
πέτεσθαι κατά τινος iii. 3, 4
πεττεῖαι i. 11, 15
πεφυκέναι ἱκανῶς πρὸς τὸ ἀληθὲς i. 1, 11
πεφυκότως λέγειν iii. 2, 4
πιέζειν τινὰ i. 5, 12
πιθανοῦν τὸ πρᾶγμα iii. 7, 4
Πιτθεὺς ii. 23, 22
πιθήκῳ αὐλητὴν εἰκάζειν iii. 11, 12
πικρὸς i. 10, 4
πίπτειν εὔλογος εἴς τι i. 9, 39
πιστικὸς i. 2, 1
πίστις, ἀπόδειξίς τις i. 1, 11
πίστεων πέρι iii. 17, 1
πίστεων εἴδη i. 2, 2
πίστεως σῶμα i. 1, 3
πίστεις κοιναὶ, πόσαι ii. 20, 1
πίστεις ἔντεχνον μόνον i. 1, 3
πίστεων ἀτέχνων εἴδη i. 15, 1
πιστευτικὸς i. 12, 19
πιστώματα i. 15, 17
πλανᾶν iii. 14, 6
πλάττεσθαι ii. 4, 27
πλέον οὐδὲν i. 2, 12
πληρώσει ii. 3, 12
πλησιασμὸς ii. 5, 2
πλοῦτος, τί ii. 16, 1
πλούτου μέρη i. 5, 7
πλουτεῖν, ἐν τίνι ἐστὶν ibid.
πλωτῆρες ii. 20, 4
πνευστιᾶν i. 2, 18
πνῖγμα iii. 10, 7
ποιεῖν κριτὴν ποιόν τινα i. 1, 9
ποιοῦντες *carmina pangentes* i. 11, 11. cf. ibid. 9.
πολιτειῶν εἴδη i. 4, 12. 8, 3
πολιτικὴ i. 2, 7
πολιτικοὶ ἀγῶνες iii. 1, 4
πολιτικὸς συλλογισμὸς ii. 22, 4
πολύθυροι διαπτυχαὶ iii. 6, 4
πολυπρόσωπος οὐρανὸς iii. 3, 1
πολυχρονιώτερος i. 7, 26
πολύφιλος, τίς i. 5, 16
πολύχους iii. 18, 14
πολωρεῖσθαι ii. 2, 7
πονηρεύεσθαι ἐπιτρίτων τόκων iii. 10, 7
πονηρίας ἄπο i. 13, 16
πορεύεσθαι et βαδίζειν synonyma iii. 2, 7
πορισταὶ iii. 2, 10
πόροι καὶ πρόσοδοι τῆς πόλεως i. 4, 8
πόρρωθεν λογίζεσθαι i. 2, 12. ii. 22, 3. iii. 2, 12. 3, 4
ποσαχῶς ii. 23, 9
πόσιν κτείνειν ii. 24, 3
πότνια συκῆ iii. 7, 2
πραγματεύεσθαι i. 1, 3. 9. 2, 5
πρακτικοὶ i. 12, 2. ii. 12, 13
πράϋνσις, τί ii. 3, 2
πραϋντικὰ ii. 3, 10
πρέως ἔχειν πρός τινα ii. 3, 1
πρέπον iii. 7, 1
πρίνοι iii. 4, 3
πρὸ ἔργου i. 1, 10
προαγαγεῖν i. 1, 14
προάγεσθαι εἰς πάθος i. 2, 5
προάγειν εἰς ὀργὴν i. 1, 5. εἰς γέλωτα iii. 14, 7
προανελὼν iii. 17, 14
προαυλεῖν iii. 14, 1
προαύλιον ibid.
προαιρετὰ, τίνα i. 6, 26
προανακινεῖν iii. 14, 11
πρόβλημα iii. 13, 1
πρόβουλοι iii. 18, 6
προδιαβάλλεσθαι ii. 23, 24. iii. 17, 15
προδιασύρειν iii. 18, 14
προδιαχωρεῖν i. 12, 29
προδιήγησις iii. 13, 5
προδοξάζεσθαι i. 2, 4
προεγνῶσθαι ii. 21, 5
προεδρίαι i. 5, 9
προεικάζειν τὰ μέλλοντα i. 3, 4
προειπεῖν ii. 21, 7
προεμβάλλεσθαι iii. 5, 2
προεξαγωνίζειν iii. 14, 11
προεξαπατᾶν iii. 11, 6
προεπιπλήττειν iii. 7, 9
προεπιχειρεῖν ii. 5, 22
προεστικὸς τοῖς τυχοῦσι i. 9, 29
πρόθεσις iii. 13, 1
προῖενται i. 3, 5
προκείμενον τέλος ii. 19, 26
προκαλάζειν ii. 3, 15

προλαμβάνειν τίνες iii. 8, 1
πρόλογος iii. 14, 1
προνοίας ἐκ i. 14, 5
προοδοποιεῖσθαι ii. 2, 10. 13, 7
προοίμιον i. 1, 9. iii. 13, 3. 14, 1. et seq.
προοιμιάζονται iii. 14, 11
πρόκλησις i. 15, 29
προπετῆ ἄγειν τὸν ἀκροατὴν iii. 9, 6
πρὸς ἄλλον ζῆν i. 9, 28
πρὸς ὑπόθεσιν λέγειν ii. 18, 1
προσαιτεῖν ii. 8, 12
προσβολὴ iii. 2, 12
προσδιαιρεῖσθαι i. 10, 9. iii. 12, 6
προσεκτικὸν ποιεῖν iii. 14, 7. προσεκτικοὶ τοῖς μεγάλοις ibid.
προσεπικτᾶσθαι τιμὴν i. 9, 31
προσῆκον κατὰ τὸ i. 1, 12
πρόσθεσις iii. 2, 12
προσθῆκαι i. 1, 3
† προσκαταλλάττεσθαι i. 12, 4
προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις i. 5, 9
πρόσοδοι τῆς πόλεως i. 4, 8
προσορίζονται iii. 5, 4
προσπίπτοντα iii. 4, 3
προσπταίειν iii. 9, 6
προσσημαίνειν i. 13, 10
προστάται ii. 23, 11
πρόσφατοι μάρτυρες i. 15, 15
πρόσχισμα ii. 19, 10
προσχρῶνται i. 3, 4. ii. 18, 3
προτάσεις ῥητορικαὶ, τίνες i. 3, 7
προτρέπει ποιεῖν ii. 23, 7
προτροπὴ i. 3, 3
προϋπηργμένα i. 9, 31
προυπῆρχεν i. 2, 2
προυπολαμβάνοντες ii. 21, 15
προφάσεως δέεται μόνον ἡ ποιηρία i. 12, 23
προφοβητικοὶ ii. 13, 7
πρῶτος συλλογισμὸς i. 2, 13
πτολίπορθος Ulysses ii. 3, 16
πτώσεις ὅμοιαι i. 7, 27. ii. 23, 2
πτωσίων παρομοίωσις iii. 9, 9
πτωχεύων εὔχεται iii. 2, 10
πτωχόμουσος κόλαξ iii. 3, 1
πυκνὸν ἀναπνεῖ i. 2, 17
πυκτικὸς, τίς i. 5, 14
πυρίττειν i. 2, 18
πυρίχρως ὄψις iii. 3, 1
πυρρόθριξ i. 15, 13

P.

Ῥάδια, τίνα i. 6, 27
ῥαθυμίαι i. 11, 4
ῥάκος οἰκίας iii. 11, 13
ῥαψῳδία iii. 1, 3. 8
ῥαψῳδοῦντα iii. 11, 13
ῥητορεῖαι παραδειγματώδεις i. 2, 10
ῥητορικὴ, τί i. 2, 1. διὰ τί χρήσιμον i. 1, 12
ῥητορικῆς γένη i. 2, 22. εἴδη i. 3, 1
ῥιπτεῖν τὰ σκέλη i. 5, 14
ῥοδοδάκτυλος, ἠὼς iii. 2, 13
ῥόπαλον τοῦ δήμου iii. 10, 7
ῥυθμὸς iii. 1, 4. 8, 2. seqq.
ῥυπαινόντων μεταφοραὶ iii. 2, 10

Σ.

Σαλάκωνες ii. 16, 1. 2
σάλπιγξ, μέλος ἄλυρον iii 6, 7
σαφῆ, τίνα iii. 2, 2
σαφηνίζειν iii. 2, 6
σίλινον οὖλον iii. 11, 13
σεμναὶ θεαὶ ii. 23, 12
σεμνὸν ἄγαν iii. 3, 4
σεμνότης, ii. 17, 4. iii. 8, 4
σημαινόμενον iii. 2, 13
σημεῖα ἀρετῆς i. 9, 14
σημεῖα καὶ λόγια ii. 5, 21
σημεῖα λυτὰ i. 2, 18
σημείων εἴδη i. 2, 16
σιάλῳ παραλείφειν iii. 4, 3
σικύας iii. 2, 12
σιμότης i. 4, 12
σίνις ἀντὴρ iii. 3, 2
σκεύη iii. 5, 5
σκέψις i. 2, 14. 4, 7
σκιαγραφία iii. 12, 6
σκληρὰ ὀνόματα iii. 7, 10
σκληρὰν μάττειν iii. 16, 4
σκοπεῖσθαι πρὸς τὸ αὐτῶν i. 1, 10
σκυθρωπὸς φρονῆς iii. 3, 3
σκυλεύειν iii. 4, 3
σκώμματα παρὰ γράμμα iii. 11, 6
σόλοικοι ii. 16, 2
σολοικίζειν iii. 5, 7
σοφία, τί i. 11, 27
σοφιστικὸς i. 1, 14
σπουδάζειν καὶ εἰρωνεύεσθαι opposita ii. 2, 24

σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι i. 5, 8
σπουδάζεσθαι ii. 3, 7
σπουδαστικώτεροι ii. 17, 3
σπουδὴ iii. 18, 7
σπουδῆς χωρὶς καὶ μετὰ i. 9, 2
σταθῆναι χαλκοῦς iii. 9, 9
στάσιμα γένη ii. 15, 3
στέμφυλα ἐλαίου δίονται ii. 23, 22
στενόπορος ἀκτὴ iii. 3, 1
στενοὶ λόγοι iii. 12, 2
στέρεσθαι iii. 9, 7
στεφανίτης ἀγὼν i. 2, 13
στήλαις Ἡρακλείαις ii. 10, 5
στηλίτης γίγνεσθαι ii. 23, 25
στοιχεῖα ἀγαθοῦ i. 6, 1
στοιχεῖον et τόπος idem. ii. 22, 13. 26, 1
στοχάζεσθαι iii. 10, 6. στοχάζεσθαι τοῦ σκοποῦ i. 5, 1
στοχαστικῶς ἔχειν πρός τι i. 1, 11
στρεβλὸς κανὼν i. 1, 5
στρογγυλώτατα ii. 21, 7
συναλλάγματα i. 15, 22
συγγενῆ ἔργα ii. 23, 8
συγγενῆ ἡδέα i. 11, 25
συγγινώσκειν ἀνθρωπίνοις i. 13, 16
συγγνώμης τεύξεσθαι i. 12, 32
συγγνωμονικοὶ ii. 6, 19
συγγραφαὶ i. 2, 2
συγκαταθάπτεσθαι iii. 10, 7
συγκινδυνεύειν i. 10, 4
συγκρίνειν i. 9, 38
συζῆν ii. 12, 13
συκαμίνων τάλαρος iii. 11, 15
† συκίας προσβολὴ iii. 2, 12
συκοφαντία ii. 24, 10
συλᾶν i. 12, 18
συλλελογισμένων πρότερον i. 2, 13
συλλογισμὸς πρῶτος ibid.
συλλογιστικῶς λέγειν τῇ λέξει ii. 24, 2
συμβολαὶ i. 4, 11
σύμβολα iii. 15, 9. 16, 10
συμβουλῆς μέρη i. 3, 3
σύμμετρον τὴν διάμετρον ii. 19, 5
συμπαραλαμβάνειν i. 3, 5
συμπαρανεύειν iii. 5, 4
συμπερασματικῶς ii. 24, 2
συμπεριπατεῖν iii. 9, 6
συμπίπτειν ἀπὸ τύχης ii. 7, 5
συμπτώματα i. 9, 32
συμφέρον i. 6, 1
συμφέρον μᾶλλον i. 7, 1
συνάγειν i. 2, 13. ἐξ ὁμολογουμένων ii. 22, 15. τὰ ἀνομολογούμενα ibid.
συνάγειν ἐξ ἀναγκαίων ii. 22, 3
συναλγεῖν τινὶ ii. 4, 3
συναλείφειν τὰ φαῦλα ii. 6, 8
συναλλάγματα i. 1, 10
συναπεργάζεσθαι ii. 8, 14
συναποθνήσκειν ii. 6, 27
συνάπτειν iii. 14, 1
συναριθμουμένου i. 7, 3
σύνδεσμος ἐν ποιεῖ τὰ πολλὰ iii. 12, 4
συνδέσμων χρῆσις iii. 5, 2
συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεύειν ii. 4, 12
συνδρομαὶ iii. 10, 7
συνεγγὺς τοῖς ὑπάρχουσιν i. 9, 28
σύνεγγυς φαίνεσθαι ii. 5, 1
συνεπαινεῖσθαι iii. 14, 11
συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν ii. 24, 2
συνήρτηται i. 1, 7
σύνθεσις i. 7, 31
συνηγορεῖν i. 14, 3. ii. 20, 6
σύνηθες, τί i. 10, 18
συνήθειαν δία i. 1, 2
συνθῆκαι i. 4, 11
συνθηκῶν πέρι i. 15, 20
συνθλίβειν τίνα i. 5, 12
συνιέναι ii. 19, 24
συνομοιοπαθεῖν τινὶ iii. 7, 5
συνομολογεῖν ii. 20, 5
συνορᾶν i. 2, 12. 4, 8
συντείνειν πρός τι ii. 2, 3
συντιθέναι i. 7, 31
συντιθέναι τέχνην i. 1, 3
συντομία iii. 6, 1
συντόμως λέγειν iii. 6, 6. ψέξαι 15, 10
συντονίαι λυπηραὶ i. 11, 4
συνώνυμα iii. 2, 7
συνωνυμίαι ibid.
σύστοιχα i. 7, 27
συστρέφειν iii. 18, 4
σφαιρίσεις i. 11, 15
σφετερισμὸς i. 13, 10
σφοδρότητα δηλοῦν iii. 11, 16
σωτηλιασμὸς ii. 21, 10

σχῆμα Πολιτικῆς i. 2, 7. τῆς λέξεως iii. 8, 1. παρὰ τὸ ii. 24, 2
σχολῇ ii. 23, 4
σώζεσθαι ἐκ κινδύνων i. 11, 24
σῶμα τῆς πίστεως, scil. enthymema i. 1, 3
σώματος ἀρετὴ, τί i. 5, 10
σώματος αἰσχύνη iii. 3, 3
σώματος χρεία i. 1, 12
σωμάτων ἴσχυς ii. 5, 20
σωρεύειν ii. 15, 2
Σωτείρας ἱερὰ iii. 18, 1
σωτήρια τὰ ii. 5, 16
σωφρονικοὶ ii. 13, 13
σωφροσύνη, τί i. 9, 9

T.

Τάλαρος συκαμίνων iii. 11, 15
τάξις iii. 12, 6
ταπεινὴ λέξις iii. 2, 1. 2
ταπεινοῦσθαι πρός τινα ii. 3, 6. ὑπὸ τοῦ βίου ii. 12, 11. 13, 5
ταραχώδης ii. 9, 3
τεθηγμένος ὀργῇ iii. 3, 2
τείνειν πρὸς ἀλήθειαν i. 7, 40
τέκμαρ καὶ πέρας ταὐτὸν i. 2, 17
τεκμήριον, τὶ i. 2, 16 17
τεκμηριώδη ἐνθυμήματα ii. 25, 14
τέχνη βάναυσος i. 9, 28
τεκνοποιίας οὐδὲν ἡλιθιώτερον ii. 21, 15
τελεσφόρον προθυμίαν iii. 3, 1. πεισθῶ ibid.
τέλος, τὸ i. 7, 3
τέλος, tandem i. 4, 12
τελώνης ii. 23, 3
τεμένη l. 5, 9
τέρμα iii. 9, 6
τετράγωνος ἀνὴρ iii. 11, 2
τετράμετρα in ἰαμβεῖον versa iii. 1, 9. τροχερὸς ῥυθμὸς iii. 8, 4
τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσι ii. 21, 8. ᾄσονται iii. 11, 6
τέχνας τῶν λόγων i. 1, 3
τεχνῖται ii. 23, 5. iii. 2, 10
τεχνολογεῖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος i. 1, 9
τεχνολογεῖν περί τινος i. 1, 10
τεχνολογούντων i. 2, 4. 5
τηλία, iii. 10, 7
τῆνοι, pro ἐκεῖνοι, iii. 9, 10
τίθεναι ἐν ἐπαίνῳ i. 3, 6
τιμὴ, τί i. 5, 9
τιμὴ, ὥσπερ ἀξία τις i. 7, 30
τίμιον παρ' ἑκάστοις i. 9, 30
τιμωρία et κόλασις quid differant, i. 10, 17
τιμωρίας τυχεῖν i. 11, 9
τόκοι ἐπίτριτοι iii. 10, 7
τίτθαι iii. 4, 3
τόνοι τρεῖς iii. 1, 4
τόπος et στοιχεῖον idem ii. 22, 13. 26, 1
τόποι ἐνθυμημάτων ii. 23, 1. φαινομένων ἐνθυμημάτων ii. 24, 1
τόποι διαλεκτικοὶ i. 2, 21
τραγικὴ iii. 1, 3
τραγικοὶ iii. 14, 6
τρόπαιον iii. 10, 7
τρόπος i. 12, 8
τροφαὶ δημόσιαι i. 5, 9
ταὐτομάτου i. 1, 2
τροχαῖος, κορδακικὸς iii. 8, 4
τροχερὸς ῥυθμὸς ibid.
τρυφεροὶ ii. 16, 1
τρυφῶντες ii. 6, 9
τυραννὶς, i. 8, 4
τυραννίδος τέλος i. 8, 5
τύχη, τί ii. 12, 2
τωθάσαι ii. 4, 13

Y.

Ὕβρις, τί ii. 2, 3. 5
ὑβριστικὴ διάθεσις ii. 8, 6
ὑγιᾶ ποιῆσαι i. 1, 14
ὑγίεια, τί i. 5, 10
ὑγρὸς ἑδρὼς iii. 3, 3
ὑπαρχῆς (ἐξ) i. 1, 15
ὑπάρχουσα φύσις i. 11, 1
ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι ii. 6, 8
ὑπερβαίνειν δίκαια i. 14, 5
ὑπερβολαὶ μεταφοραὶ iii. 11, 15. μειρακιώδεις ibid. 16. sæpe pro virtutibus habentur i. 9, 29
ὑπερεταινεῖν ii. 6, 8
ὑπερευδαιμονεῖν ii. 8, 3
ὑπερίχον et ὑπερεχόμενον, τίνα i. 7, 2
ὑπερήμερος γάμων iii. 10, 7
ὑπερήφανοι ii. 16, 1

ὑπεροχὴ ἀρετῆς i. 9, 25
ὑπεροχὴ πλειόνων i. 7, 31
ὑπέχειν λόγον i. 1, 1
ὑπηρετήσεις ii. 6, 13
ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ i. 9, 8
ὑπογυίου (ἐξ) i. 1, 7. ii. 22, 11
ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ii. 3, 12
ὑποθήματα ii. 19, 10
ὑπόδικος i. 15, 17
ὑποδύεσθαι ὑπὸ τὸ σχῆμα i. 2, 7
ὑποθέσθαι i. 9, 36
ὑποθῆναι ibid.
ὑποθήκη Βίαντος ii. 13, 4
ὑποκείμενα πράγματα i. 1, 12
ὑποκεῖται i. 2, 13
ὑπόθεσιν λέγειν πρὸς ii. 18, 1
ὑποκορίζεσθαι iii 2, 15
ὑποκορισμὸς ibid.
ὑπόκρισις iii. 1, 3. 12, 2
ὑποκριταὶ iii. 1, 4. 12, 2
ὑποκριτικὴ λέξις iii. 12, 2
ὑποκριτικῆ iii. 1, 6. 8
ὑποκριτικὸν εἶναι φύσεως iii. 1, 7
ὑπόκωφος iii. 4, 3
ὑπολείπει σκέψιν i. 4, 7
ὑπόληψις δυσχερὴς iii. 15, 1
ὑπομονὴ ii. 6, 11. iii. 9, 7
ὑπώπιον iii. 11, 15
ὑπωπιασμένος ibid.
ὑστερίζειν ii. 23, 30. iii. 10, 4

Φ.

Φαληριώντα κύματα iii. 11, 4
φαντασία ii. 2, 2. 6, 14. iii. 1, 6
φαντασία, τί i. 11, 6
φειδίτια iii. 10, 7
φενακίζειν iii. 5, 4
φέρειν ἀπὸ νεκροῦ ii. 6, 5
φαῦλοι, τίνες i. 6, 24
φθονεροὶ ii. 11, 3
φθόνος, τὸ ii. 9, 3. 10, 1
φιάλη Ἄρεως iii. 4, 3. 11, 11
φιάλη, ἀσπὶς Διονύσου iii. 4, 3
φίλαυτοι πάντες i. 11, 26
φιλεῖν, τί ii. 4, 2
φιλεῖσθαι, τί i. 11, 17
φιλέρασταὶ i. 11, 26
φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας i. 5, 6
φιλέταιροι ii. 12, 13
φιλεταῖρος i. 7, 18
φιλεταιρία i. 7, 18
φιλίας εἴδη ii. 4, 28
φιλογέλοιοι ii. 13, 15
φιλόγελως ii. 12, 16. 13, 15
φιλόδικος ii. 23, 23
φιλοδικεῖν i. 12, 35
φιλόδοξοι περί τι ii. 10, 3
φιλοδοξεῖν ἐπί τινι ii. 10, 4
φιλόζωοι ii. 13, 8
φιλόθεοι ii. 17, 6
φίλος, τίς ii. 4, 3
φίλοινος, ὁ χαίρων οἴνῳ i. 11, 17
φιλοκόλακες i. 11, 26
φιλολόγοι ii. 23, 11
φιλόνικος i. 6, 30 10, 4. 11, 14
φιλοπονεῖσθαι iii. 2, 8
φιλεῖν, τί ii. 4, 2
φιλότεκνοι i. 11, 26
φιλοτίμος ibid. 27
φιλοτιμεῖσθαι ἔργοις ii. 10, 4
φιλοτιμεῖσθαι πρός τινα ii. 2, 22. 6, 15. 17. 10, 5
φιλόφιλοι ii. 4, 26. 12, 13
φιλοχρηματία i. 7, 18
φιλοχρήματοι ii. 12, 6
φοβερὰ, τίνα ii. 5, 2
φοβερότητος i. 5, 11
φόβος, τί ii. 5, 1. 13
φοινικὶς νέῳ πρέπει iii, 2, 9
φοινικοδάκτυλος ἠὼς iii. 2, 13
φορὰ ii. 15, 3
φόρμιγξ ἄχορδος iii. 11, 11
φορμὸς ii. 7, 3
φορτικὸς iii. 1, 5
φορτικότης τῶν ἀκροατῶν ii. 21, 15
φροιμιάζεσθαι iii. 14, 10
φρόνησις, τί i. 9, 13
φυλακὴ τῆς χώρας i. 4, 7. 9
φυλακτήρια i. 4, 9
φυλακτικοὶ i. 12, 19
φυλακτικὸς τῶν ἐγκλημάτων ii. 4, 17
φύσει τίνα γίγνεται i. 10, 13
φωνὴ πάντων τῶν μορίων μιμητικώτατον iii. 1, 8

Χ.

Χαλεπὸν, τίσιν ὁρίζεται i. 7, 27
χαλεπὸς iii. 4, 3

χαλκοῦς iii. 9, 9
χάρις ii. 4, 29. 7, 2
χάριν ὑπουργεῖν τινὶ ii. 7, 2
χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν ii. 5, 7
χίμετλα iii. 11, 6
χλευάζειν καὶ σκώπτειν ii. 2, 12
χλευασταὶ ii. 3, 9. 6, 20
χλωρὰ καὶ ἴναιμα πράγματα iii. 3, 4
χρᾶσθαι ii. 23, 12
χρεία τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους i. 15, 22
χρείας σώματος i. 1, 12
χρηματίζειν i. 4, 4
χρήσιμα τίνα i. 5, 7
χρησμολόγοι i. 15, 14. iii. 5, 4
χρηστοήθης ii. 21, 16
χρηστόφιλος, τίς i. 5, 16
χρηστοφιλία i. 5, 4. 16
χρονίζειν ii. 3, 12
χρονοτριβεῖν iii. 3, 3
χρυσοκόμας iii. 8, 6
χρυσιδάριον iii. 2, 15
χύδην iii. 9, 4
χώρα ἐνθυμήματος ii. 24, 2. χώραν ποιεῖν iii. 17, 15

Ψ.

Ψακάζεσθαι iii. 11, 12
ψευδηγορεῖν ii. 23, 1
ψευδομαρτυροῦντες i. 14, 6
ψιλοὶ λόγοι iii. 2, 3. 6
ψόφοι iii. 2, 13
ψοφώδεις ποιηταὶ iii. 3, 3
ψυχὴ ποία κίνησις ii. 23, 13
ψυχρὰ iii. 3, 1
ψώμισμα κατατείνειν iii. 4, 3. ψήφισμα Μιλτιάδου iii. 10, 7
ψωμὸν δίχεσθαι iii. 4, 3

Ω.
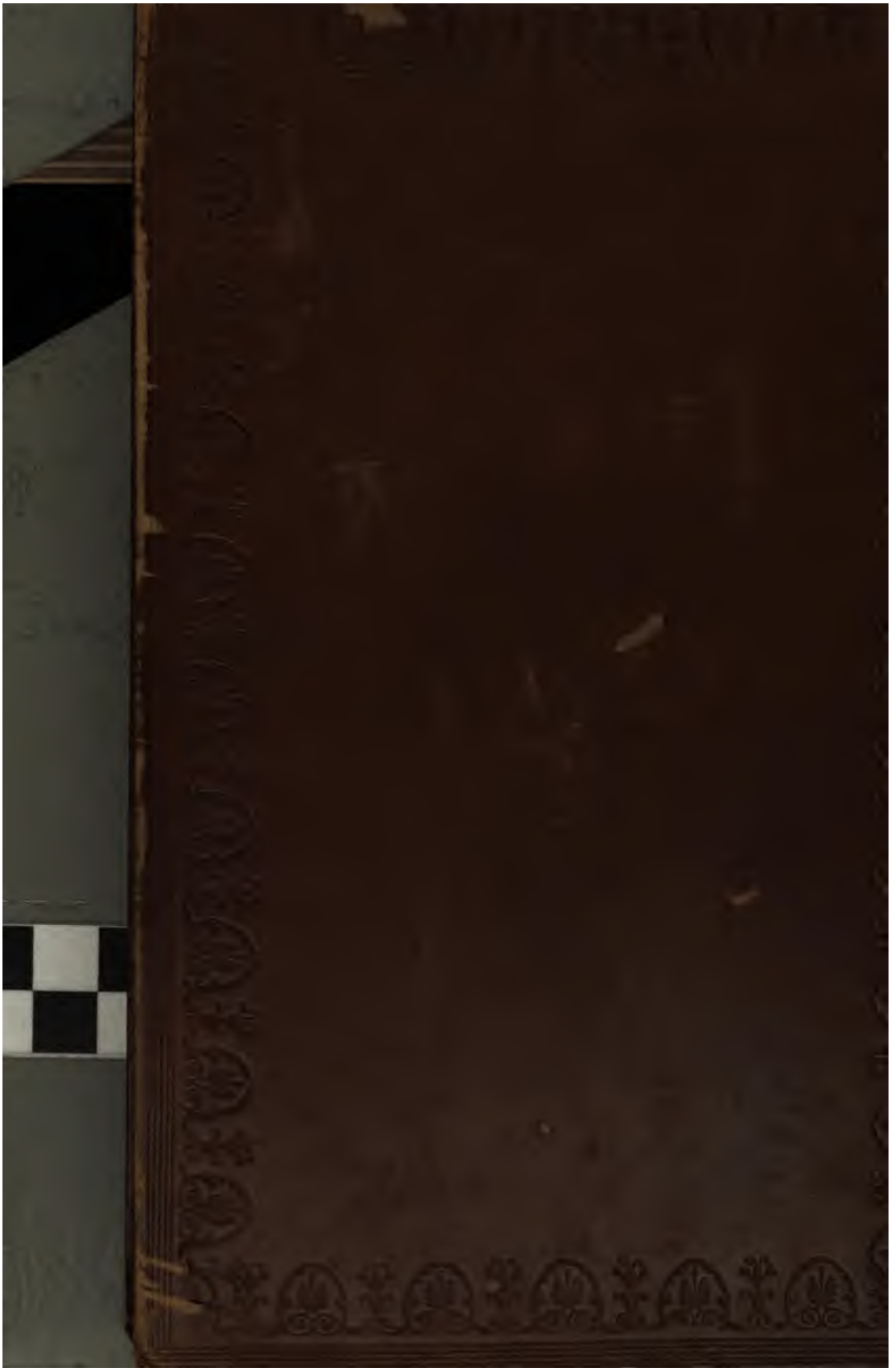
Ὦνια ii. 16, 1
ὠνομασμένως μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα iii. 2, 12
ὡραίοις ἄνευ κάλλους iii. 4, 3
ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον i. 11, 25